

พุทธวจน

ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์

ชื่อหนังสือ
ผู้จัดทำ

ชุมทรัพย์จากพระโอยฐ์
คณะงานธรรม วัฒนาป่าพง

ISBN

978-974-04-7232-2

พิมพ์

ครั้งที่ 1 กุมภาพันธ์ 2551

พิมพ์ที่

อนิเมท พรินท์แอนด์ดีไซน์ 296 ซอยเทอดไทย 33

แขวงดาวคะนอง เขตธนบุรี กทม. 10600

โทร. 02-476-6341 , 02-476-5228 , 02-475-4465

แฟกซ์ 02-476-4800

ราคา

พิมพ์แจกเป็นธรรมทาน

ผู้ดำเนินการ

วัฒนาป่าพง สำนักกาคคลอง 10 ปทุมธานี

พุทธวจน

ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์

กองตำราคณะธรรมทาน ธรรมทานมูลนิธิ แปลและร้อยกรอง

ปรับปรุงโดย

คณะงานธรรม วัดป่าพง ปทุมธานี

๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

คำอนุโมทนา

ขออนุโมทนา ในกุศลเจตนาครั้งนี้ เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้สร้างเหตุปัจจัย อันเป็นไปเพื่อความเจริญ และความมีอายุยืนยาวแห่งพุทธวัจน ด้วยการ สืบสายถ่ายทอดคำสอนที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระองค์เอง ในส่วน- อริยสัจสี่ อันเป็นชั้นโลกุตตระ สู่วิถีเทคโนโลยีอนาคต สมดังพุทธประสงค์ ที่ต้องการให้มีผู้นำคำสอนของพระองค์ไปศึกษาประพฤติปฏิบัติ เพ่งพิสูจน ขอรรถขอธรรม เพื่อให้เห็นแจ้งเป็นปัจจัยตั้ง และขยันในการถ่ายทอด บอกสอนกันรุ่นต่อรุ่น สืบ ๆ กันไป

ด้วยเหตุปัจจัย ที่คณะศิษย์งานธรรมทุก ๆ ท่านได้มุ่งมั่น ร่วมแรง ร่วมใจ ตรวจแก้ ปรับปรุง ต่อยอด ผลงานอันเป็นอมตะงานธรรมการ แปลพระไตรปิฎก จากพระบาลีเดิมโดยตรง เฉพาะในส่วนพุทธวัจนที่ไม่ ปะปนความเห็นผู้ใด ซึ่งได้มาด้วยประสบการณ์จากการประพฤติปฏิบัติตาม ธรรมวินัยอย่างถูกต้อง ด้วยความมานะบากบั่นที่ต่อเนื่องยาวนาน และการ ศึกษาคนควาอย่างละเอียดลออ ของท่านพุทธทาส. ประกอบกับคณะสหาย ธรรมของท่านนั้น จึงขอให้คณะศิษย์ และผู้สนับสนุนทุนทรัพย์ อีกทั้ง ผู้ใดศึกษาทุกท่าน ได้ดวงตาเห็นธรรม สำเร็จผลยังพระนิพพาน สมดัง ความปรารถนา ตามกำลังและเหตุปัจจัยที่ได้สร้างมาอย่างดีแล้ว ด้วยเทอญ.

พระคึกฤทธิ์ โสตถิผโล

๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๐

คำปรารภ

ทางคณะศิษย์งานธรรม วัดนาป่าพง ได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ความสำคัญ ในคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าโดยตรง จึงได้จัดทำหนังสือชุด พุทธวจน ขึ้น โดยมี “พุทธวจน ๑” เป็นเล่มแรก ซึ่งได้ปรับปรุงความเห็นในเชิงอรรถบางส่วน ตรวจแก้ไขคำผิด จากต้นฉบับเดิม คือ หนังสือขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์ (ที่ถูก นำพิมพ์ลงในเว็บไซต์ www.buddhadasa.in.th) และทำเป็นต้นฉบับสำหรับการ ทำหนังสือในรูปแบบซีดี เพื่อให้คำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ถูกถ่ายทอด ให้อย่างไกลไปสู่ยุคอนาคต ด้วยความหลากหลายรูปแบบของการสื่อสาร อัน จะเป็นประโยชน์ต่อนักปฏิบัติธรรม หรือผู้ที่ต้องการศึกษาในแก่นคำสอนแท้จริง ของพุทธศาสนา ที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระองค์เอง เพื่อบรรเทาความบิดเบือน เพิ่มเติม หรือตัดทอนในคำสอนของพระองค์ ดังที่ได้ตรัสห้ามไว้มิให้บัญญัติ เพิ่ม หรือเพิกถอนในสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ และสนับสนุน ยกชูประเด็นพุทธ ประสงค์ ที่ต้องการให้สนใจศึกษาเฉพาะคำตรัสของพระองค์เอง โดยเว้นความ สนใจในคำที่คนแต่งขึ้นใหม่ แม้จะมีความไพเราะ สละสลวย หรือเป็นคำกล่าว ของสาวกก็ตาม ซึ่งจะถูกจัดเป็นบริษัทที่เลิศที่สุด และยังเป็นเหตุให้สามารถเปิด ธรรมที่ถูกปิดไว้ ได้บรรเทาความสงสัยในธรรมหลายประการที่เคยสงสัยเสียได้ อันเกิดจากความแตกต่างกันใน ความเห็น คำพูด ของระดับสาวก ตั้งแต่หลังพุทธ กาลถึงปัจจุบัน ซึ่งมีความเห็นและคำพูดในธรรมะ อันเป็นมรรควิธีและปฏิบัติที่ ผิดแผกแตกต่างไปจากที่พระองค์เคยบอกสอนเอาไว้ กลายเป็นสิ่งปนเปื้อน แปรกลปลอม ที่แฝงมา โดยเพิ่มขึ้นหรือถูกตัดทอนไปที่ละเล็กละน้อยจากของเดิม ซึ่งโดยความเป็นจริงทรงยืนยัน ในความครบถ้วนบริสุทธิ บริบูรณ์ หมดจดใน ธรรมะที่ตรัสไว้ ด้วยเพราะความเป็นสัตย์คุณ คือ ผู้ที่รอบรู้ในทุกเรื่อง ซึ่งระดับ สาวกแม้เป็นอรหันต์ผู้เลิศทางปัญญา ก็ไม่เชี่ยวชาญหรืออาจทำให้เสมอเหมือน ได้ (ดังที่ตรัสไว้ในเรื่อง ความเสมอกันของพระองค์กับสาวกในวิมุตติ แต่แตก

ต่างกันในความรู ในความรูแจ่ง และความฉลาดในมรรควิธี ส่วนสาวกทุกระดับเป็นเพียงมรรคานุกา คือ ผู้เดินตามมรรค เท่านั้น)

จึงด้วยความเคารพ เคารพทูลเหนือเศียรเกล้า ในพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น คำกล่าวในมรรควิธีอันเป็นแบบใหม่ต่างๆ ที่ถูกปรุงแต่งขึ้นในระยะหลังจึงควรถูกจัดไว้ในระดับแห่งฐานะ เพียงความเห็นของบุคคลนั้นๆ เท่านั้น มิควรถูกนำมาตีเสมอเหมือน คำตรัสของผู้เป็นสัพพัญญู ทั้งนี้เพื่อความยั่งยืนถาวร และลดทอนความเสื่อม แห่งพุทธวจน

ด้วยเหตุดังที่กล่าวข้างต้น ในนามคณะศิษย์งานธรรม วัดนาป่าพงจึงดำริจัดทำหนังสือ พุทธวจน ขึ้นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและปฏิบัติ ออกสู่สาธารณชน เพื่อเป็นธรรมทาน

คณะศิษย์งานธรรม วัดนาป่าพง ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่ง ต่อท่านพระอาจารย์ถึกถุกดิ์ โสคติผลโล ที่ให้ความเมตตาไขความรู้ความสามารถทั้งในทางภาคปฏิบัติ และความคล่องแคล่วในหลักพุทธวจน รับเป็นที่ปรึกษาในการตรวจแก้ไขผิดพลาดทั้งหลายทั้งในส่วนคำศัพท์ ขอความอวยอิง เจริญรอดและระเบียบแห่งถ้อยคำต่างๆ ของคำสอนอันเป็นชั้นโลกุตตระ ซึ่งเป็นสิ่งยืนยันว่าพระธรรมคำสอนนั้น สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และให้ผลอันประเสริฐจริง ตลอดระยะเวลาทำงาน อันมีเวลาที่จำกัด สิ่งที่ได้ประจักษ์แก่คณะทำงานทุกคน คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท อย่างไม่หวั่นต่อสุขภาพและความเหน็ดเหนื่อย เพื่อให้ได้ธรรมอันละเอียดลออแห่งความหมาย และแหล่งที่มาของข้อความในพระไตรปิฎก โดยแปลตรงจากพระบาลีเดิม อย่างถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด เป็นขวัญกำลังใจอย่างยิ่ง ต่อการร่วมแรงร่วมใจของคณะทำงาน จนสำเร็จเป็นรูปเล่มได้ตามเวลา คณะศิษย์ฯ ขอน้อมรับ นำนิทานและความมุ่งมั่นของท่านพระอาจารย์ ไปเป็นแบบอย่างสำหรับการประพฤติปฏิบัติตลอดไป.

คณะศิษย์งานธรรม

๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๐

การร่อยกรองและจัดทำหนังสือเล่มนี้

อุทิศ

เป็นถามพลี แด่บรรดาพระอรหันตสาวก
ของพระผู้มีพระภาคเจ้า

และ

เพื่อเป็นกำลังใจและแนวทาง แด่เพื่อนสัตบุรุษทุกคนขุมทรัพย์

ใจความสำคัญ

เป็นคำชี้แจงที่ตรัสเอง ไม่มีคำเรียบเรียงของผู้แต่งกะปน เพราะเป็นที่รวบรวมเฉพาะพระพุทธทวจนะ ที่ตรัสขานาและชี้ชวนไว้ด้วยพระองค์เอง จากพระไตรปิฎกถ้วน เลือกเก็บเอามาร้อยกรองให้เป็นหมวดหมู่ ติดต่อกันตามลำดับ เพื่อสะดวกแก่การศึกษาของผู้ศุคคนชุมทรวัย เพื่อเป็นกำลังใจของผู้นั้นดเหนื่อຍในการศุคคนชุมทรวัย และเพื่อเป็นเครื่องกลับตัวของผู้นั้นชุมทรวัยอยู่ในวิธีที่นอกทาง เป็นส่วนพิเศษ.

-ผู้รวบรวม.

มีปทานุกรมคำสำคัญ ลำดับหมวดธรรม อยู่ท้ายเล่ม.

บุมทรัพย์จากพระโอบุญ

อักษรย่อ

(เพื่อความสะดวกแก่ผู้ที่ยังไม่เข้าใจเรื่องอักษรย่อที่ใช้หมายแทนชื่อคัมภีร์ ซึ่งมีอยู่โดยมาก)

มหาวิ. วิ.	มหาวิภังค์	วินัยปิฎก.	สตุตก. อ.	สัตตกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ภิกขุณี. วิ.	ภิกขุณีวิภังค์	”	อฏฐก. อ.	อฏฐกนิบาต	”
มหา. วิ.	มหาวัคค์	”	นวก. อ.	นวกนิบาต	”
จุลล. วิ.	จุลลวัคค์	”	ทสก. อ.	ทสกนิบาต	”
ปริวาร. วิ.	ปริวารวัคค์	”	เอกาทสก. อ.	เอกาทสกนิบาต	”
สี. ที.	สีลขันธวัคค์	ทีฆนิกาย.	จุ.จุ.	จุททกปาฐ	จุททกนิกาย.
มหา. ที.	มหาวัคค์	”	ธ.จุ.	ธัมมบท	”
ปา. ที.	ปาฎิกวัคค์	”	อุ.จุ.	อุทาน	”
มู. ม.	มูลปณณาสก	มัชฌิมนิกาย.	อิติวุ. จุ.	อิติวุตตก	”
ม. ม.	มัชฌิมปณณาสก	”	สุตต. จุ.	สุตตนิบาต	”
อุปริ. ม.	อุปริปณณาสก	”	วิมาน. จุ.	วิมานวัตถุ	”
สคาถ. ส.	สคาถวัคค์	สังยุตตนิกาย.	เปต. จุ.	เปตวัตถุ	”
นิทาน. ส.	นิทานวัคค์	”	เถร. จุ.	เถรคาถา	”
ขนธ. ส.	ขนธวารวัคค์	”	เถรี. จุ.	เถรีคาถา	”
สพา. ส.	สพายตนวัคค์	”	ชา. จุ.	ชาดก	”
มหาวาร. ส.	มหาวารวัคค์	”	มหานี. จุ.	มหานิทเทศ	”
เอก. อ.	เอกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.	จูพนี. จุ.	จูพนิทเทศ	”
ทุก. อ.	ทุกนิบาต	”	ปฎิสม. จุ.	ปฎิสัมภิทามัคค์	”
ติก. อ.	ติกนิบาต	”	อปท. จุ.	อปทาน	”
จตุกก. อ.	จตุกกนิบาต	”	พุททว. จุ.	พุททวงส์	”
ปญจก. อ.	ปญจกนิบาต	”	จริยา. จุ.	จริยาปิฎก	”
ฉก. อ.	ฉกนิบาต	”			

ตัวอย่าง : ๑๔/๑๗๑/๒๔๕ ให้อ่านว่า ไตรปิฎกฉบับบาลีสยามรัฐ เล่ม ๑๔ หน้า ๑๗๑ ข้อที่ ๒๔๕

ท. = ทั้งหลาย

คำนำ

(ในการพิมพ์ครั้งแรก)

มูลเหตุแห่งการเกิดขึ้นของหนังสือเล่มนี้ นับว่าเป็นการบังเอิญหรือ
จับพลัดจับผลูอยู่ไม่น้อย. เรื่องมีว่า เมื่อทำการสำรวจเรื่องราวที่เป็นพุทธ-
ประวัติจากพระโอษฐ์ ก็ดี เรื่องอื่น ๆ ก็ดี ในพระไตรปิฎก ข้าพเจ้าได้สะดุดตา
ด้วยข้อความประเภทหนึ่ง ซึ่งดึงดูดความสนใจอย่างมาก จนถึงกับต้องหยุด
พิจารณาข้อความส่วนนั้น ๆ อย่างพิถีพิถะระห์ทุกครั้งไป เพราะเป็น ข้อความ
ที่ไม่เคยคิด ว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าจะทรงมีคำรัสฐนแรงถึงเพียงนั้น
ทั้งในทางที่จะ “ขนาบ” และในทางที่จะ “จีจวน”. ข้อความเหล่านั้น ก็คือ
ข้อความทั้งหมดที่บัดนี้ได้มาอยู่ในรูปของ “ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์” ในหนังสือ
เล่มนี้เอง.

อาจจะมีผู้ฉงนว่า ทำไมจึงได้เรียกข้อความเหล่านี้ว่า “ขุมทรัพย์
จากพระโอษฐ์” และเป็นการเรียกอย่างแกล้งประชดประชันผู้อ่านบางประเภท
หรือเปล่า. ปัญหานี้ได้เกิดขึ้นอย่างมากแล้ว ตั้งแต่เพิ่งรวบรวมข้อความเหล่านี้
เสร็จว่าจะเรียกชื่อข้อความประเภทนี้ หรือหนังสือเล่มนี้เมื่อพิมพ์เสร็จแล้ว
ว่าชื่ออะไรดี. เรื่องก็เป็นการบังเอิญอีกอย่างเดียวกัน ที่นึกขึ้นได้ถึง
พระพุทธานุภาพที่ว่า “คนกล่าวคำขนาบขมขื่นนั้นแหละ คือคนจีจวนทรัพย์ละ”
ดังนี้, ซึ่งได้ยกเอามาทำเป็นไบแทรกคั่นตอนของเรื่องทุก ๆ ตอนปรากฏอยู่แล้ว,
จึงได้ให้ชื่อข้อความทั้งหมดนี้ ว่าเป็น “ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์”. แม่กษัตริย์
โบราณไทย ๆ เรา ก็พอจะหาได้ว่า “คนดำนั้นแหละคือคนที่น่าขมขื่นทรัพย์
มายื่นให้”, ฉะนั้น จึงเป็นอันว่าเรื่องพอจะเป็นที่เข้าใจกันได้ว่า ทำไมหนังสือนี้

จึงมีชื่ออย่างนี้. ส่วนคำประเภทชีวิตวินวินนั้นไม่จำเป็นต้องให้เหตุผลอะไร เพราะเป็นสิ่งที่ให้คุณประโยชน์ในฐานะเป็นขุมทรัพย์อย่างเหลือหลายอยู่แล้ว.

หนังสือเล่มนี้ ก็จัดได้ว่าอยู่ในจำพวกส่งเสริมการตามรอยพระยุคลบาท ในฐานะที่เป็น เครื่องสะกิดใจให้สลัดสังเวช ในการที่ไม่ทำตนให้เหมาะสมแก่เพศของตน, และเป็น เครื่องส่งเสริมให้เกิดปีติปราโมชในเมื่อได้มีความแน่ใจว่าได้ประพฤตินตรงตามร่องรอยที่ทรงชีวิตไว้แล้ว. ภาคหนึ่ง เรียกว่า นิคคหพจน์ หรือคำขานบ, ส่วนภาคสองเรียก ปักคาหพจน์ หรือ คำชีวิต. นิคคหพจน์มี ๕ หมวด รวม ๑๒๘ เรื่อง, ปักคาหพจน์มี ๑๐ หมวด ๑๕๕ เรื่อง. รวมหมดทั้งสองภาคมี ๓๒๓ เรื่อง, เป็นเนื้อหนังสือแท้ ๆ ๔๒๒ หน้า, ซึ่งนับได้ว่าเป็นการเพียงพอแล้ว สำหรับที่จะเป็นอุปกรณ์ในการให้ความสลัดสังเวช และการกระตุ้นเตือนใจ. คำว่า “จากพระโอบุส” ในที่นี้ก็มีความหมายอย่างเดียวกันกับที่มีอยู่ในชื่อหนังสือ “พุทธประวัติจากพระโอบุส” คือรวบรวมเอามาเฉพาะที่เป็นพระพุทธรูป หรือคำที่ตรัสเอง อย่างเดียว, นับว่าเป็นข้อความที่ควรได้รับการพิจารณาด้วยความเอาใจใส่ และความเคารพอย่างสูง.

ผู้อ่านย่อมเห็นได้ด้วยตนเองว่า “ขุมทรัพย์” นี้ มีไว้สำหรับบรรพชิตโดยตรง. มาราวาสจะได้รับประโยชน์เพียงได้รับความรู้อันสมบูรณ์ในการร่วมมือกับผู้ขุดขุมทรัพย์อย่างไรเท่านั้น. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็นห่วงบริษัทประเภทบรรพชิตอย่างมากมายเพียงไร จะเห็นได้จากความมากของพระพุทธรูปประเภทนี้ ซึ่งมีระบุดังบรรพชิตโดยตรงประเภทเดียว ทั้งนี้เป็นเพราะ การรักษาขุมทรัพย์ของพุทธศาสนาไว้ให้ได้นั้น ตกเป็นภาระของบรรพชิตโดยเฉพาะนั่นเอง. มาราวาสมีส่วนให้ความสนับสนุน ให้เหมาะสม

แก่เพศของตน ๆ ก็นับว่าเพียงพอ แต่ทั้งนี้ต้องหมายถึงการไม่ร่วมมือ หรือสนับสนุนผู้แสวงหาชุมทรัพย์อันผิดทางด้วย, ฉะนั้น จึงต้องมีความรู้ในเรื่องนี้ อย่างเพียงพอด้วยกัน. เมื่อบรรพชิตเป็นผู้แจวผู้พาย และฆราวาสเป็นผู้ให้กำลังเสปีียงในลักษณะที่ถูกทางแล้ว ชุมทรัพย์นั้น ก็อยู่ในลักษณะที่อาจเข้าถึงได้โดยแน่นอน.

เมื่อข้าพเจ้าแน่ใจว่าควรเลือกเก็บพระพุทธรูปประเภทนี้ขึ้นทำเป็นหนังสือทำนองจากพระโอบุชู้้อีกเล่มหนึ่งแล้ว ก็ได้เริ่มรวบรวมที่มาของเรื่องประเภทนี้ไว้เรื่อย ๆ ทุก ๆ คราวที่ผ่านไป ตลอดถึงจัดให้มีการแปลลงในหนังสือพิมพ์พุทธศาสนารายตรีมาส ของคณะกรรมการ ตามโอกาส ไปพลาง. ในที่สุดได้มอบเรื่องนี้ให้แก่ ส.ว. ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่กองตำราผู้หนึ่ง ของคณะกรรมการ เป็นผู้สำรวจเพิ่มเติมจากที่ข้าพเจ้าได้เคยสำรวจไว้ และให้ยกร่างคำแปลต่อไป ทั้งหมดจากที่ข้าพเจ้าได้เคยแปลไว้ จนตลอด. ข้าพเจ้าคงทำหน้าที่เพียงแต่ตรวจแก้ และให้คำแนะนำบางประการเท่านั้น, ฉะนั้น เป็นอันกล่าวได้ว่า หนังสือเล่มนี้สำเร็จขึ้นมาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงของ ส.ว. เป็นส่วนใหญ่. การทำสารบาญ การเก็บคำทำปทานุกรมท้ายเล่ม และการเก็บหมวดธรรม มาจัดลำดับ เป็นงานของ ส.ว. กับเพื่อนบางคน จัดทำกันเองล้วน ด้วยการอุทิศน้ำพักน้ำแรงอย่างน่าเลื่อมใส โดยไม่ต้องรบกวนข้าพเจ้าแต่ประการใด และนับว่าเป็นบุญคุณแก่กิจการของมูลนิธิอย่างยิ่ง ผู้ที่ได้รับประโยชน์และความพอใจจากหนังสือเล่มนี้ คงจะนึกอนุโมทนาด้วย ในความเสียดสละของ “สหัชกรรมทาน” เหล่านี้เป็นอย่างสูง.

ความยากลำบากอย่างยิ่งอีกอย่างหนึ่ง ในการจัดทำหนังสือเรื่องนี้ ก็คือ การให้ชื่อเรื่องแก่เรื่องหนึ่ง ๆ ในหนังสือเล่มนี้ ตลอดถึงการจัดลำดับเรื่องให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกแก่การศึกษา ซึ่งมีลักษณะผิดจากความยุ่งยากที่ได้รับ ในคราวจัดลำดับเรื่องในหนังสือพุทธประวัติจากพระโอบุชู้ อย่างที่จะ

เทียบกันไม่ได้. ความชำนาญในการจัดทำหนังสือเล่มนั้น ไม่ช่วยอะไรได้เลย ในการจัดทำหนังสือเล่มนี้; ฉะนั้น ความบกพร่องในข้อนี้ เป็นสิ่งที่ต้องมีในการ จัดพิมพ์ครั้งแรกนี้ อย่างไม่มีทางจะหลีกเลี่ยง. คณะสหായธรรมทานผู้จัดทำ ต้องขออภัยและหวังคำแนะนำของนักศึกษาทั้งหลาย เพื่อการแก้ไขให้ดีขึ้น ในการพิมพ์ครั้งต่อไป.

การทำปทานุกรมท้ายเล่มหนังสือนี้ ผู้ทำได้พยายามทำในลักษณะที่จะให้ ความสะดวกแก่ผู้ศึกษาอย่างมากที่สุดเท่าที่จะทำได้. ในหมวดอักษรหนึ่ง ๆ นั้น ได้แบ่งคำทั้งหมดออกเป็นสามพวก คือพวก คำขณนบ คำชี้ชวน และ ศัพท์ ธรรมะทั่วไป. สำหรับศัพท์ธรรมะทั่วไปนั้น รวบรวมคำไว้สามประเภท คือ ชื่อบุคคล, ชื่อสถานที่ หรืออื่น ๆ และชื่อชื่อธรรมหรือวิชากรอื่น ๆ. ผู้ที่จะทำการศึกษา หรือใช้ปทานุกรมนี้เป็นแบบค้น จะได้รับประโยชน์ถึงที่สุดในเมื่อได้คำนึงถึงหลักเกณฑ์แห่งการจัดลำดับคำเหล่านี้ ดังกล่าวนี้.

ในที่สุดนี้ สมาชิกสหายธรรมทานทุกคน ที่มีส่วนช่วยกันจัดทำหนังสือ เล่มนี้ขึ้น ขออุทิศส่วนกุศลอันเกิดแต่ความตรากตรำในงานชิ้นนี้ เป็น ถามพลี ร่วมกัน บูชาแด่หมู่สงฆ์สาวกอรหันต์ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ในอภิลักจิตสมัย ตรงกับวันมาฆบูชา ๒๔๕๕ นี้; พร้อมด้วยคำขอร้องแต่ท่านผู้ต้องการขุมทรัพย์ ทั้งหลาย ให้ช่วยกันทำการขุดค้นขุมทรัพย์ โดยวิธีที่ได้กล่าวไว้ในพระพุทธรดำรัส นั้น ๆ ให้เต็มตามความสามารถของตน ๆ สืบไป และโดยเฉพาะสมัยที่เราสมมติกันว่าเป็นยุคกิ่งพุทธกาลนี้ เป็นพิเศษ.

อ.ป.

ในนามกองตำราคณะธรรมทาน

ไชยา

มาฆบูชา ๒๔๕๕

ลำดับเรื่อง
ในชุมนุมทรัพย์จากพระโอษฐ์

	หน้า
อักษรย่อชื่อคัมภีร์	(๖)
คำนำ	(๗)

ภาคหนึ่ง ผู้ชุมนุมทรัพย์

หมวดที่ ๑

ว่าด้วยการทูล ๑๓ เรื่อง

๑. ผ่าเปลือกปอ	๑
๒. น้ำตีดกนกะลา	๕
๓. งูเปื้อนคูถ	๗
๔. ทำตัวเหมือนโจร	๘
๕. กอดกองไฟ	๑๑
๖. การ “ตัด” ถึงเชื้อในกระดุก	๑๓
๗. การถูกแทงด้วย “หอก”	๑๔
๘. จีวรที่ลุกเป็นไฟ	๑๖
๙. กอนขาวที่ลุกเป็นไฟ	๑๗
๑๐. เตียงตั้งที่ลุกเป็นไฟ	๑๙

๑๑.	กุฎิวิหารที่ลูกเป็นไฟ	....	....	....	....	๒๑
๑๒.	ผู้หมดหวัง	....	....	....	....	๒๓
๑๓.	เมื่อโจรกำเริบ	....	....	....	....	๒๔

หมวดที่ ๒

ว่าด้วยการไม่สังวร ๑๕ เรื่อง

๑.	ผู้ถูกนุครอบคาน	....	....	....	....	๒๕
๒.	แมวตายเพราะหนู	....	....	....	....	๓๐
๓.	เนื่อนาที่ไม่เกิดบุญ	....	....	....	....	๓๑
๔.	เสียขวัญตั้งแต่เห็นผงคลี	....	....	....	....	๓๔
๕.	เสียขวัญตั้งแต่เห็นยอดธงชัยของข้าศึก	....	....	....	....	๓๕
๖.	เสียขวัญตั้งแต่ได้ยินเสียงโห่ร้อง	....	....	....	....	๓๗
๗.	เสียขวัญตั้งแต่พอเริ่มการสัมประหารกัน	....	....	....	....	๓๘
๘.	ผู้ตายคาที่	....	....	....	....	๓๙
๙.	ผู้ตายกลางทาง	....	....	....	....	๔๐
๑๐.	ผู้ตายที่บ้าน	....	....	....	....	๔๒
๑๑.	ผู้รอดตาย	....	....	....	....	๔๔
๑๒.	ผู้นอกกริต-เลยเถิด	....	....	....	....	๔๖
๑๓.	ผู้ชะล่าใจ	....	....	....	....	๔๗
๑๔.	ผู้ชอบเขาบาน	....	....	....	....	๔๘
๑๕.	ผู้ชอบคลุกคลีกับชาวบาน	....	....	....	....	๔๙

หมวดที่ ๓

วาทวยเกียรติและลาภสักการะ ๑๒ เรื่อง

๑.	ฤทธิเดชของลาภสักการะ	.....	.....	.....	๕๓
๒.	สุนัขขี้เรื้อน	.....	.....	.....	๕๕
๓.	เตาติดชนัก	.....	.....	.....	๕๖
๔.	ปลากลิ้นเบ็ด	.....	.....	.....	๕๗
๕.	ผู้กินคูถ	.....	.....	.....	๕๘
๖.	ผู้ติดเซิงหนาม	.....	.....	.....	๖๐
๗.	ผู้ถูกหลาวอาบยาพิษ	.....	.....	.....	๖๑
๘.	จักรแห่งอสนีบาต	.....	.....	.....	๖๒
๙.	ลมเวรัมภา	.....	.....	.....	๖๓
๑๐.	ลูกสุนัขที่ถูกขยี้ด้วยดีสัตว์	.....	.....	.....	๖๔
๑๑.	ความฉิบหายของผู้หลงสักการะ	.....	.....	.....	๖๖
๑๒.	การออกผลเพื่อฆ่าตนเอง	.....	.....	.....	๖๗

หมวดที่ ๔

วาทวยการทำให้ไปตามอำนาจกิเลส ๑๖ เรื่อง

๑.	ผู้ไม่หนุนหมอนไม้	.....	.....	.....	๗๑
๒.	ผู้เห็นแก่นอน	.....	.....	.....	๗๒
๓.	ผู้ต้องการนุ่งงาหมงาม	.....	.....	.....	๗๔

๔.	ผู้ต้องการกินดี	.....	.....	.....	.....	๓๕
๕.	ผู้ต้องการอยู่ดี	.....	.....	.....	.....	๓๕
๖.	ภัยมีเพราะการระคนไกลชิดสตรี			.....	.....	๓๖
๗.	ภัยเกิดเพราะกลัวอด	.....	.....	.....	.....	๓๗
๘.	ราศีของนักบวช	.....	.....	.....	.....	๓๗
๙.	เมื่อโจรปล้นชาวเมือง	.....	.....	.....	.....	๓๘
๑๐.	คนนอกบัญชี	.....	.....	.....	.....	๔๑
๑๑.	คนแหวกแนว	.....	.....	.....	.....	๔๑
๑๒.	คนทิ้งธรรม	.....	.....	.....	.....	๔๒
๑๓.	คืนวันที่มีแต่ “ความมืด”		.....	.....	.....	๔๓
๑๔.	ผู้ถูกตรึง	.....	.....	.....	.....	๔๔
๑๕.	ผู้ถูกแมลงวันตอม	.....	.....	.....	.....	๔๕
๑๖.	ป่าซาผีดิบ	.....	.....	.....	.....	๔๖

หมวดที่ ๕

ว่าด้วยการเป็นทาสตัณหา ๘ เรื่อง

๑.	ผู้เห็นแก่อามิส	.....	.....	.....	.....	๕๑
๒.	ไม่คุมค่าชาวสุก	.....	.....	.....	.....	๕๒
๓.	ชี้ตามซาง	.....	.....	.....	.....	๕๓
๔.	ติดบ่วงนายพราน	.....	.....	.....	.....	๕๕
๕.	ผู้ถูกถาม	.....	.....	.....	.....	๕๖
๖.	หมองูตายเพราะงู	.....	.....	.....	.....	๕๗

๓.	อมิตตภิกขุ	.....	.....	.....	.....	๕๕
๔.	เป็นโรคชอบเที่ยวเรื่อยเปื่อย	.....	.....	.....	.....	๕๕

หมวดที่ ๖

ว่าด้วยการหละหลวมในธรรม ๑๔ เรื่อง

๑.	นกแก้ว นกขุนทอง	.....	.....	.....	.....	๑๐๓
๒.	ถูกลม	.....	.....	.....	.....	๑๐๔
๓.	ปริยัติที่เป็นงูพิษ	.....	.....	.....	.....	๑๐๕
๔.	ผู้ที่ไม่ควรพูดอภิธรรม	.....	.....	.....	.....	๑๐๖
๕.	เนื้อแท้อันตราย	.....	.....	.....	.....	๑๐๗
๖.	ผู้ทำศาสนาเสื่อม	.....	.....	.....	.....	๑๐๘
๗.	คนไม่ควรเลี้ยงโค	.....	.....	.....	.....	๑๐๙
	พวกไม่รู้จักรูป	.....	.....	.....	.....	๑๑๐
	พวกไม่ฉลาดในลักษณะ	.....	.....	.....	.....	๑๑๑
	พวกไม่เข้าใจข้าง	.....	.....	.....	.....	๑๑๑
	พวกไม่ปิดแผล	.....	.....	.....	.....	๑๑๑
	พวกไม่สูมควัน	.....	.....	.....	.....	๑๑๑
	พวกไม่รู้จักทำที่ควรไป	.....	.....	.....	.....	๑๑๒
	พวกไม่รู้จักน้ำที่ควรดื่ม	.....	.....	.....	.....	๑๑๒
	พวกไม่รู้จักทางที่ควรเดิน	.....	.....	.....	.....	๑๑๒
	พวกไม่ฉลาดในที่ที่ควรไป	.....	.....	.....	.....	๑๑๓
	พวกโรค “นมโค” เสียหมดไม่มีส่วนเหลือ	.....	.....	.....	.....	๑๑๓
	พวกไม่บูชาผู้เฒ่า	.....	.....	.....	.....	๑๑๓

๘.	ลูกนอกคอก	....	....	....	....	๑๑๔
๙.	ผู้โหด	....	....	....	....	๑๑๕
๑๐.	ภิกษุรองเพลง	....	....	....	....	๑๑๖
๑๑.	ผู้มัวแต่อดฉลาด	....	....	....	....	๑๑๗
๑๒	พระหลวงตา	....	....	....	....	๑๑๘
๑๓.	พระฤกษา	....	....	....	....	๑๑๙
๑๔.	ผู้หลนจากศาสนา	....	....	....	....	๑๒๐

หมวดที่ ๗

ว่าด้วยการล้มคำปฏิญาณ ๒๔ เรื่อง

๑.	“กูเป็นโค!”	....	....	....	....	๑๒๕
๒.	สมณะเกลบ	....	....	....	....	๑๒๖
๓.	ชอบให้หญิงประคบประหงม	....	....	....	....	๑๒๙
๔.	ชอบสัพยอกกับหญิง	....	....	....	....	๑๓๐
๕.	ชอบสบตาหญิง	....	....	....	....	๑๓๑
๖.	ชอบฟังเสียงหญิง	....	....	....	....	๑๓๒
๗.	ชอบระลึกถึงความหลังเกี่ยวกับหญิง	....	....	....	....	๑๓๒
๘.	ชอบคุยผู้นับริโภคกาม	....	....	....	....	๑๓๓
๙.	ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อเป็นเทพยดา	....	....	....	....	๑๓๔
๑๐.	หนีหายเพราะคลื่น	....	....	....	....	๑๓๕
๑๑.	หนีหายเพราะจระเข้	....	....	....	....	๑๓๖

๑๒.	นิบหายเพราะวังวน	.....	.....	.....	.....	๑๓๓
๑๓.	นิบหายเพราะปลาราย	.....	.....	.....	.....	๑๓๘
๑๔.	เห็นยอดอ่อน ๆ ว่าเป็นแก่น	.....	.....	.....	.....	๑๓๙
๑๕.	หลงสะกิดแหง ว่าเป็นแก่น	.....	.....	.....	.....	๑๔๑
๑๖.	หลงเปลือกสด ๆ ว่าเป็นแก่น	.....	.....	.....	.....	๑๔๒
๑๗.	หลงกระพี้ไม้ ว่าเป็นแก่น	.....	.....	.....	.....	๑๔๔
๑๘.	ไม่รู้ "ความลับ" ของขันธหา	.....	.....	.....	.....	๑๔๕
๑๙.	ไม่รู้ "ความลับ" ของอุปาทานขันธ	.....	.....	.....	.....	๑๔๖
๒๐.	ไม่รู้ "ความลับ" ของธาตุสี่	.....	.....	.....	.....	๑๔๗
๒๑.	ไม่รู้ "ความลับ" ของอินทริยหก	.....	.....	.....	.....	๑๔๗
๒๒.	ไม่รู้ "ความลับ" ของอินทริยหา	.....	.....	.....	.....	๑๔๘
๒๓.	ไม่รู้ปฏิจสมุปบาทไม่ได้เป็นสมณะ	.....	.....	.....	.....	๑๔๘
๒๔.	ไม่รู้อริยสัจ ไม่ได้เป็นสมณะ	.....	.....	.....	.....	๑๕๐

หมวดที่ ๘

ว่าด้วยพิษสงทางใจ ๑๓ เรื่อง

๑.	คาบที่หมกอยู่ในจิวร	.....	.....	.....	.....	๑๕๓
๒.	ยาพิษในโลก	.....	.....	.....	.....	๑๕๕
๓.	ผู้ตกเหว	.....	.....	.....	.....	๑๕๖
๔.	ผู้เห็นแต่จะทะเลาะวิวาท	.....	.....	.....	.....	๑๕๗
๕.	มาพยศแปดจำพวก	.....	.....	.....	.....	๑๕๙
	มาทิ้งรถ	.....	.....	.....	.....	๑๕๙
	มาหักไม้อรถ	.....	.....	.....	.....	๑๕๙

	มาเตงอนรธ	....	....	....	๑๖๐
	มาหงายรธ	....	....	....	๑๖๐
	มาทำลายรธ	....	....	....	๑๖๑
	มากัดสายบังเหียน	....	....	....	๑๖๑
	มายืนนิ่ง	....	....	....	๑๖๒
	มาหมอบ	....	....	....	๑๖๒
๖.	เหตุใหอยากทำลายสงฆ์	....	....	....	๑๖๓
๗.	ผู้จรมิดในหลุมคูถ	....	....	....	๑๖๕
๘.	สันดานกา	....	....	....	๑๖๖
๙.	พระรังโรค	....	....	....	๑๖๘
๑๐.	ผู้ควรอยู่ในคอกไปก่อน	....	....	....	๑๖๙
๑๑.	ผู้เกียจครานตลอดเวลา	....	....	....	๑๗๐
๑๒.	ถึงติดตั้ง	....	....	....	๑๗๑
๑๓.	ลาสิกเพราะติดเมา	....	....	....	๑๗๓

หมวดที่ ๕

ว่าด้วยการเสียความเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ ๑๓ เรื่อง

๑.	วอดวายเพราะผู้นำ	....	....	....	๑๗๓
๒.	อุปัชฌายะเสีย	....	....	....	๑๗๘
๓.	อาจารย์เสีย	....	....	....	๑๗๙
๔.	เถระเสีย	....	....	....	๑๘๐
๕.	เถระที่ต้องระวัง	....	....	....	๑๘๐

๖.	เถระพาล	.....	.....	.....	.....	๑๘๑
๗.	เถระวิปริต	.....	.....	.....	.....	๑๘๒
๘.	เถระโลเล (หลายแบบ).....	.....	.....	.....	.....	๑๘๓
๙.	พ้อฆ่าลูก	.....	.....	.....	.....	๑๘๔
๑๐.	สมภารผิดหลัก	.....	.....	.....	.....	๑๘๖
๑๑.	สมภารติดถิ่น	.....	.....	.....	.....	๑๘๖
๑๒.	สมภารติดที่อยู่	.....	.....	.....	.....	๑๘๗
๑๓.	นรกของสมภารเจ้าวัด	.....	.....	.....	.....	๑๘๘

ผู้ชวนวิงวอน

หมวดที่ ๑๐

วาดวยการมีศีล ๓๐ เรื่อง

๑.	ผากาสี	.....	.....	.....	.....	๑๕๑
๒.	รักษาพรหมจรรย์ไว้ด้วยน้ำตา	.....	.....	.....	.....	๑๕๓
๓.	ผู้ที่ควรเขาไกล	.....	.....	.....	.....	๑๕๔
๔.	ละได้จักอยู่เป็น “พระ”	.....	.....	.....	.....	๑๕๕
๕.	สมณพราหมณ์ที่น่านับถือ	.....	.....	.....	.....	๑๕๖
๖.	ผลและประโยชน์ ของความเป็นสมณะ	.....	.....	.....	.....	๑๕๗
๗.	ผู้ละความทุกข์เสียได้	.....	.....	.....	.....	๑๕๘
๘.	ภิกษุผู้มีศีลสมบูรณ์แล้ว	.....	.....	.....	.....	๑๕๙
	ผู้มีศีล ถึงพร้อมด้วยอาทิพรหมจรรย์ศีล	.....	.....	.....	.....	๑๕๙
	ผู้มีศีล ไม่ทำลายพืชคามและกุตคาม	.....	.....	.....	.....	๒๐๑

ผู้มีศีล	ไม่ทำการบริโภคนิสสัย	....	....	....	....	๒๐๑
ผู้มีศีล	ไม่ดูการเล่น	....	....	....	....	๒๐๒
ผู้มีศีล	ไม่เล่นการพนัน	....	....	....	....	๒๐๒
ผู้มีศีล	ไม่นอนบนที่นอนสูงใหญ่	....	....	....	....	๒๐๓
ผู้มีศีล	ไม่ประดับตกแต่งร่างกาย	....	....	....	....	๒๐๔
ผู้มีศีล	ไม่พุดคุยเตร็จฉานกถา	....	....	....	....	๒๐๔
ผู้มีศีล	ไม่กล่าวคำแก่งแย่งกัน	....	....	....	....	๒๐๕
ผู้มีศีล	ไม่เป็นพุดนำข่าว	....	....	....	....	๒๐๖
ผู้มีศีล	ไม่ลอลวงชาวบ้าน	....	....	....	....	๒๐๖
ผู้มีศีล	ไม่ป็นหมอขายโศกลาง	....	....	....	....	๒๐๗
ผู้มีศีล	ไม่ป็นหมอขายลักษณะสิ่งของ	....	....	....	....	๒๐๘
ผู้มีศีล	ไม่ป็นหมอทำนายนการรพุง	....	....	....	....	๒๐๘
ผู้มีศีล	ไม่ป็นหมอโหราศาสตร์	....	....	....	....	๒๐๙
ผู้มีศีล	ไม่ป็นหมอทำนายดินฟ้าอากาศ	....	....	....	....	๒๑๐
ผู้มีศีล	ไม่ป็นหมอดูกษัยาม	....	....	....	....	๒๑๐
ผู้มีศีล	ไม่ป็นหมอผีและหมอยา	....	....	....	....	๒๑๑
๕.	อริศีลสิกขา	....	....	....	....	๒๑๒
๑๐.	สมณกิจ	....	....	....	....	๒๑๒
๑๑.	กิจของชานา	....	....	....	....	๒๑๓
๑๒.	ตั้งหน้าทำก็แล้วกัน	....	....	....	....	๒๑๔
๑๓.	เครื่องมือละกิเลส	....	....	....	....	๒๑๕
๑๔.	เมื่อมีศีลควรส่งตนไปในแนวเผากิเลส	....	....	....	....	๒๑๖
๑๕.	อริยกัณฑ์ศีล	....	....	....	....	๒๑๖

๑๖. คีลอยู่เคียงคู่กับปัญญาเสมอ	.....	.....	.....	.....	๒๑๓
๑๗. ขำระคีลและทัญญูไหบริสุทริกอน	.....	.....	.....	.....	๒๑๘
๑๘. คีลเป็นฐานรองรับ สติปัญญาสี่	.....	.....	.....	.....	๒๑๙
๑๙. คีลเป็นฐานรองรับ สติปัญญาสี่ (อีกนัยหนึ่ง)	.....	.....	.....	.....	๒๒๑
๒๐. คีลเป็นฐานรองรับ โพชฌงค์เจ็ด	.....	.....	.....	.....	๒๒๒
๒๑. คีลเป็นฐานรองรับ อริยมรรคมืองค์แปด	.....	.....	.....	.....	๒๒๓
๒๒. คีลสมบัติเป็นรุ่งอรุณแห่งอริยมรรค	.....	.....	.....	.....	๒๒๔
๒๓. คีลสมบัติเป็นธรรมมีอุปการะมากขึ้นเอก	.....	.....	.....	.....	๒๒๔
๒๔. คีลสมบัติช่วยทำให้อริยมรรคเจริญเต็มที่	.....	.....	.....	.....	๒๒๕
๒๕. ผู้มีคีล จักถึงแก่นธรรม	.....	.....	.....	.....	๒๒๖
๒๖. อำนาจคีลที่เป็นตัวกุศล	.....	.....	.....	.....	๒๒๗
๒๗. อานิสงส์สำหรับผู้ที่ทำคีลให้สมบูรณ์	.....	.....	.....	.....	๒๒๙
๒๘. ผู้ที่อยู่เหนือความหวัง	.....	.....	.....	.....	๒๓๒
๒๙. เมื่อราชามีกำลัง	.....	.....	.....	.....	๒๓๒
๓๐. ประสพบุญใหญ่	.....	.....	.....	.....	๒๓๓

หมวดที่ ๑๑

วาทะกรรมมีสังวร ๑๓ เรื่อง

๑. ผู้มีหลักเสาเขื่อน	.....	.....	.....	.....	๒๓๓
๒. ไม่ตกอบายดีกว่า	.....	.....	.....	.....	๒๓๙
๓. ชางนาบุญ	.....	.....	.....	.....	๒๔๐
๔. ผู้พิชิตสงครามถึงที่สุดแล้ว	.....	.....	.....	.....	๒๔๓

๕.	ผู้พิชิตสงครามถึงที่สุดแล้ว (อีกนัยหนึ่ง)	....	....	๒๔๖
๖.	ผู้อยู่ในร่องรอย	....	....	๒๔๗
๗.	ผู้สมควรอยู่ป่า	....	....	๒๔๘
๘.	ผู้ต้องติดต่อกวยศตรี	....	....	๒๔๘
๙.	ผู้ทำตามคำสั่งแท้จริง	....	....	๒๕๐
๑๐.	กระดองของบรรพชิต	....	....	๒๕๑
๑๑.	ผู้เอาตัวรอดได้เพราะสังวรด้วยความรู้	....	....	๒๕๒
๑๒.	ผู้สำรวจมาจากภายใน	....	....	๒๕๔
	เปรียบควยหมอเต็มปัดไว	....	....	๒๕๔
	เปรียบคυν้ำลึก – เมาลึก	....	....	๒๕๔
	เปรียบควยมะม่วงสุก สีผิวก็สุก	....	....	๒๕๕
๑๓.	ผู้ได้รับผลแห่งอินทริยสังวร	....	....	๒๕๕

หมวดที่ ๑๒

วาทะการเป็นอยู่ชอบ ๔๓ เรื่อง

ก. เกี่ยวกับลาภสักการะ ๖ เรื่อง คือ :-

๑.	ผู้รื้อท้านลาภสักการะ	....	....	๒๕๙
๒.	ผู้จักอันตรายของทิฏฐิธรรมสุข	....	....	๒๖๐
๓.	ผู้ควรปลีกตัวออกจากหมู่ใด	....	....	๒๖๑
๔.	ผู้ที่นาเคารพ	....	....	๒๖๑
๕.	ผู้ที่น่ารัก	....	....	๒๖๒
๖.	ภิกษุที่ดี	....	....	๒๖๓

ข. เกี่ยวกับธรรมเนียมการเป็นอยู่ของพระอริยเจ้า ๕ เรื่อง คือ :-

๑.	การเป็นอยู่อย่างบรรพชิต	.....	.....	.....	๒๖๔
๒.	ผู้เป็นเชื้อสายแห่งพระอริยเจ้า	.....	.....	.....	๒๖๕
๓.	ผู้ช่วยเครื่องอยู่แบบพระอริยเจ้า	.....	.....	.....	๒๖๓
๔.	ผู้ระลึกถึงที่ที่ควรระลึกตลอดชีวิต	.....	.....	.....	๒๖๑
๕.	ผู้สอบทานตัวเอง	.....	.....	.....	๒๖๒

ค. เกี่ยวกับการทำให้ตรงตามพุทธประสงค์ ๑๐ เรื่อง คือ :-

๑.	ธรรมทายาท	.....	.....	.....	๒๖๔
๒.	ฉันอาหารวันละหนเดียว	.....	.....	.....	๒๖๕
๓.	หลังอาหารแล้วภาวนา.....	.....	.....	.....	๒๖๕
๔.	ผู้ซึ่งสายพินพอเหมาะ	.....	.....	.....	๒๖๖
๕.	ผู้มีธรรมเป็นที่พึ่ง	.....	.....	.....	๒๖๓
๖.	ผู้ไม่ประมาทในความตายแท้จริง.....	.....	.....	.....	๒๖๔
๗.	ทางรอดสำหรับภิกษุไขว่	.....	.....	.....	๒๖๒
๘.	ผู้อยู่ใกล้นิพพาน	.....	.....	.....	๒๖๓
๙.	ผู้จักทำนิพพานให้แจ้ง	.....	.....	.....	๒๖๕
๑๐.	ผู้เป็นอยู่อย่างถูกพระพุทธรักษา	.....	.....	.....	๒๖๖

ฅ. เกี่ยวกับการประพาศิพรหมจรรย์ ๑๔ เรื่อง คือ :-

๑.	จุดประสงค์ของพรหมจรรย์	.....	.....	.....	๒๖๔
๒.	เครื่องประดับของพรหมจรรย์	.....	.....	.....	๒๖๔
๓.	ผลของพรหมจรรย์ที่แยกกาย	.....	.....	.....	๒๖๒
๔.	โพธิปักขิยธรรม	.....	.....	.....	๒๖๓

๕.	สติปัญญาที่เอียงไปนิพพาน	....	....	....	๒๕๓
๖.	สัมมัตตปัญญาที่เอียงไปนิพพาน	....	....	....	๒๕๔
๗.	อิทธิบาทที่เอียงไปนิพพาน	....	....	....	๒๕๕
๘.	อินทรีย์ที่เอียงไปนิพพาน	....	....	....	๒๕๖
๙.	พละที่เอียงไปนิพพาน	....	....	....	๒๕๗
๑๐.	โพชฌงค์ที่เอียงไปนิพพาน	....	....	....	๒๕๗
๑๑.	อัญจังกิกรมรรคที่เอียงไปนิพพาน	....	....	....	๒๕๘
๑๒.	เชิงรองของจิต	....	....	....	๒๕๙
๑๓.	อริยสัมมาสมาธิ	....	....	....	๓๐๐
๑๔.	โลกจะไม่ว่างจากพระอรหันต์	....	....	....	๓๐๑

ง. เกี่ยวกับระเบียบแห่งการอยู่กันเป็นหมู่ ๘ เรื่อง คือ :-

๑.	หมู่ซึ่งอยู่เป็นผาสุก	....	....	....	๓๐๑
๒.	ผู้มีธรรมเครื่องอยู่ผาสุก	....	....	....	๓๐๓
๓.	ภิกษุเก่าคอยช่วยภิกษุใหม่	....	....	....	๓๐๔
๔.	การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม แบบที่ ๑	....	....	....	๓๐๕
๕.	การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม แบบที่ ๒	....	....	....	๓๐๗
๖.	การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม แบบที่ ๓	....	....	....	๓๐๘
๗.	การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม แบบที่ ๔	....	....	....	๓๐๙
๘.	การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม แบบที่ ๕	....	....	....	๓๐๙

หมวดที่ ๑๓

ว่าด้วยการไม่ทำไปตามอำนาจกิเลส ๑๒ เรื่อง

๑.	ท่อนไม้ที่ลอยออกไปได้ถึงทะเล	....	....	....	๓๑๓
----	------------------------------	------	------	------	-----

๒.	ผู้เลือกเอาขางอยู่ป่า	.....	.....	.....	.....	๓๑๕
๓.	ผู้ชนะภัย ๕ อย่าง	.....	.....	.....	.....	๓๑๖
๔.	ผู้อยู่ป่าชนะภัย ๕ อย่าง	.....	.....	.....	.....	๓๒๐
๕.	ผู้หมดราคะ	.....	.....	.....	.....	๓๒๒
๖.	คนในบัญชี	.....	.....	.....	.....	๓๒๓
๗.	คนไม่แหวกแนว	.....	.....	.....	.....	๓๒๘
๘.	คนไม่ทิ้งธรรม	.....	.....	.....	.....	๓๒๙
๙.	คืนวันที่มีแต่ “ความสว่าง”	.....	.....	.....	.....	๓๓๐
๑๐.	ผู้ไม่ถูกตรึง	.....	.....	.....	.....	๓๓๑
๑๑.	ผู้รอดจากการลี้ก	.....	.....	.....	.....	๓๓๒
๑๒.	ผู้เปรียบเทียบการไม่ถูก “แมลงวันตอม”	.....	.....	.....	.....	๓๓๓

หมวดที่ ๑๔

ว่าด้วยการไม่เป็นทาสตัณหา ๗ เรื่อง

๑.	ผู้เห็นแก่ธรรม	.....	.....	.....	.....	๓๓๓
๒.	ชาวของชาวเมืองไม่เสียเปล่า	.....	.....	.....	.....	๓๓๘
๓.	กุมคางาวสุก	.....	.....	.....	.....	๓๓๘
๔.	เนื้อที่ไม่ติดบ่วงนายพราน	.....	.....	.....	.....	๓๓๙
๕.	ผู้ไม่ถูกล่าม	.....	.....	.....	.....	๓๔๑
๖.	มิตตภิกขุ	.....	.....	.....	.....	๓๔๒
๗.	ไม่เป็นโรคชอบเที่ยวเรื่อยเปื่อย	.....	.....	.....	.....	๓๔๓

หมวดที่ ๑๕

ว่าด้วยการไม่หละหลวมในธรรม ๑๘ เรื่อง

๑.	ผู้ไม่ไขนกกแก้ว	นกขุนทอง	.....	.....	.....	๓๔๓
๒.	อุจจรรรม	.....	.....	.....	.....	๓๔๘
๓.	ปรีชิตที่ไม่เป็นงูพิษ	.....	.....	.....	.....	๓๔๙
๔.	ผู้สนทนาอุกเรื่อง	ที่ควรสนทนา	.....	.....	.....	๓๕๑
๕.	เนื้อแท้ที่ไม่อันตราย	.....	.....	.....	.....	๓๕๒
๖.	ยอดแห่งความเพียร	.....	.....	.....	.....	๓๕๒
๗.	ผู้ไม่มีมือหังการ	.....	.....	.....	.....	๓๕๓
๘.	ผู้ไม่ทำศาสนาเสื่อม	.....	.....	.....	.....	๓๕๕
๙.	ผู้สามารถทำพระศาสดาให้เป็นมิตร	.....	.....	.....	.....	๓๕๖
๑๐.	คนควรเลี้ยงโค	.....	.....	.....	.....	๓๕๗
	พวกจรูจกรูปร	.....	.....	.....	.....	๓๕๘
	พวกฉลาดในลักษณะ	.....	.....	.....	.....	๓๕๙
	พวกคอยเจ็ยใจข้าง	.....	.....	.....	.....	๓๕๙
	พวกปิดแผล	.....	.....	.....	.....	๓๕๙
	พวกสุมควัน	.....	.....	.....	.....	๓๖๐
	พวกจรูจกทำที่ควรไป	.....	.....	.....	.....	๓๖๐
	พวกจรูจกน้ำที่ควรดื่ม	.....	.....	.....	.....	๓๖๐
	พวกจรูจกทางที่ควรเดิน	.....	.....	.....	.....	๓๖๑
	พวกฉลาดในที่ที่ควรไป	.....	.....	.....	.....	๓๖๑
	พวก รีด“นมโค” ให้มีส่วนเหลือ	.....	.....	.....	.....	๓๖๑
	พวกบูชาผู้เฒ่า	.....	.....	.....	.....	๓๖๑

๑๑.	ลูกในคอก	.....	.....	.....	.....	๓๖๒
๑๒.	ทางเจริญของ “ลูกในคอก”	.....	.....	.....	.....	๓๖๓
๑๓.	ผู้ไม่โลเล	.....	.....	.....	.....	๓๖๓
๑๔.	ผู้ไม่ร้องเพลง	.....	.....	.....	.....	๓๖๓
๑๕.	ผู้ไม่ประมาท	.....	.....	.....	.....	๓๖๘
๑๖.	ผู้ประพฤดิธรรมสมควรแก่ธรรม	.....	.....	.....	.....	๓๖๕
๑๗.	ผู้ตายไม่เสียที	.....	.....	.....	.....	๓๖๕
๑๘.	ผู้ไม่หลนจากศาสนา	.....	.....	.....	.....	๓๖๐

หมวดที่ ๑๖

ว่าด้วยการไม่ลืมคำปฏิญาณ ๓๕ เรื่อง

๑.	สมณสักขยปุตติยะที่แท้	.....	.....	.....	.....	๓๖๓
๒.	สมภาพแห่งสมณสักขยปุตติยะ	.....	.....	.....	.....	๓๖๔
๓.	สมณพราหมณที่แท้	.....	.....	.....	.....	๓๖๕
๔.	สมณะบัวขาว	.....	.....	.....	.....	๓๖๕
๕.	สมณะบัวหลวง	.....	.....	.....	.....	๓๖๖
๖.	สมณะยุพราช	.....	.....	.....	.....	๓๖๖
๗.	สมณะยุพราช (อีกนัยหนึ่ง)	.....	.....	.....	.....	๓๖๗
๘.	สมณะในธรรมวินัยนี้	.....	.....	.....	.....	๓๖๗
๙.	ผู้ทำสมคำปฏิญาณว่า “สมณะ”	.....	.....	.....	.....	๓๖๕

๑๐.	ผู้ถึงพร้อมด้วยหิริโอตตปปะ	.....	.....	.....	๓๓๕
๑๑.	ผู้มีกายสมาจารบริสุทธิ์	.....	.....	.....	๓๘๐
๑๒.	ผู้มีวจีสมาจารบริสุทธิ์	.....	.....	.....	๓๘๑
๑๓.	ผู้มีมโนสมาจารบริสุทธิ์	.....	.....	.....	๓๘๒
๑๔.	ผู้มีอาชีวะบริสุทธิ์	.....	.....	.....	๓๘๒
๑๕.	ผู้ปิดกั้นอกิฆมาโทมนัสให้หยุดไหล	.....	.....	.....	๓๘๓
๑๖.	ผู้รู้ประมาณการบริโภค	.....	.....	.....	๓๘๔
๑๗.	ผู้ต้นจนกิเลสทำอะไรไม่ได้	.....	.....	.....	๓๘๕
๑๘.	ผู้มีสติสัมปชัญญะ	.....	.....	.....	๓๘๕
๑๙.	ผู้ออกหา วิเวกธรรม	.....	.....	.....	๓๘๖
๒๐.	ผู้ได้บรรลุดมานที่หนึ่ง	.....	.....	.....	๓๘๘
๒๑.	ผู้ได้บรรลุดมานที่สอง	.....	.....	.....	๓๘๙
๒๒.	ผู้ได้บรรลุดมานที่สาม	.....	.....	.....	๓๙๐
๒๓.	ผู้ได้บรรลุดมานที่สี่	.....	.....	.....	๓๙๑
๒๔.	ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ	.....	.....	.....	๓๙๑
๒๕.	จตุปปาตญาณ	.....	.....	.....	๓๙๒
๒๖.	อัสวัคขยญาณทำให้เป็นสมณะจริง	.....	.....	.....	๓๙๓
๒๗.	ยอมเสียชีวิตไม่ยอมล่วงสิกขาบท	.....	.....	.....	๓๙๕
๒๘.	ผู้ไม่หลงเอาสิ่งอื่นมาเป็นแก่น	.....	.....	.....	๓๙๖
๒๙.	รู้ “ความลับ” ของจันทรหา	.....	.....	.....	๓๙๘
๓๐.	รู้ “ความลับ” ของอุปาทานจันทร	.....	.....	.....	๓๙๘
๓๑.	รู้ “ความลับ” ของธาตุสี่	.....	.....	.....	๓๙๙
๓๒.	รู้ “ความลับ” ของอินทรียหก	.....	.....	.....	๓๙๙

๓๓.	รู้ “ความลับ” ของอินทรีรักษา	.....	.....	.....	๔๐๐
๓๔.	รูปปฏิมาสมุปบาทจึงเป็นสมณะใด	.....	.....	.....	๔๐๑
๓๕.	รู้อริยสัจจึงเป็นสมณะใด	.....	.....	.....	๔๐๒

หมวดที่ ๑๓

ว่าด้วยการหมดพิษสงทางใจ ๑๓ เรื่อง

๑.	สระน้ำที่มีอยู่ภายใต้จิวร	.....	.....	.....	๔๐๕
๒.	ผวนยาพิษในโลก	.....	.....	.....	๔๐๗
๓.	ผู้ไม่ตกแหว	.....	.....	.....	๔๐๘
๔.	ผู้ไม่ตองทะเลาะวิวาทกัน	.....	.....	.....	๔๐๙
๕.	ผู้ไม่ควรอยู่ในคอก	.....	.....	.....	๔๑๐
๖.	ผู้มีเพียรตลอดเวลา	.....	.....	.....	๔๑๑
๗.	ผู้ไม่ตองกลายเป็น “ลิงติดตั้ง”	.....	.....	.....	๔๑๓
๘.	ผู้อยูเหนือการลี้ก	.....	.....	.....	๔๑๔
๙.	คุณธรรมของพระโสคาบัน	.....	.....	.....	๔๑๕
๑๐.	คุณธรรมของพระสกทาคามี	.....	.....	.....	๔๑๗
๑๑.	คุณธรรมของพระอนาคามี	.....	.....	.....	๔๑๗
๑๒.	คุณธรรมของพระอรหันต์	.....	.....	.....	๔๑๙
๑๓.	หมดพิษสงทางใจจึงประกาศพระศาสนา	.....	.....	.....	๔๑๙

หมวดที่ ๑๔

ว่าด้วยการไม่เสียความเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ ๑๔ เรื่อง

๑.	รอดไคเพราะผู้นำ	.....	.....	.....	๔๒๓
----	-----------------	-------	-------	-------	-----

๒.	อุปฆาณะที่ถูกตองตามธรรม	....	....	....	๔๒๖
๓.	อาจารย์ที่ถูกตองตามธรรม	....	....	....	๔๒๗
๔.	ผู้ควรมีศึษยอุปัฏฐาก	....	....	....	๔๒๗
๕.	เถระดี	....	....	....	๔๒๘
๖.	เถระที่ไม่ตองระวัง	....	....	....	๔๒๙
๗.	เถระบัณฑิต	....	....	....	๔๓๐
๘.	เถระไม่วิปริต	....	....	....	๔๓๐
๙.	เถระไม่วิเลส (หลายแบบ)	....	....	....	๔๓๒
๑๐.	พ้อไม่ฆ่าลูก	....	....	....	๔๓๓
๑๑.	สมภารถูกหลัก	....	....	....	๔๓๔
๑๒.	สมภารไม่ติดถิ่น	....	....	....	๔๓๕
๑๓.	สมภารไม่ติดที่อยู่	....	....	....	๔๓๕
๑๔.	สวรคข์ของสมภารเจ้าวัด	....	....	....	๔๓๖

หมวดที่ ๑๕

ว่าด้วยเนื่อนานบุญของโลก ๑๐ เรื่อง

๑.	เนื่อนานบุญ	เกิดจากองค์สามมีศีลเป็นต้น	....	....	๔๔๑
๒.	เนื่อนานบุญ	เกิดจากการมีสังวร	....	....	๔๔๓
๓.	เนื่อนานบุญ	เกิดจากการเป็นอยู่ชอบ	....	....	๔๔๔
๔.	เนื่อนานบุญ	เกิดจากการไม่ทำไปตามอำนาจกิเลส	....	....	๔๔๗
๕.	เนื่อนานบุญ	เกิดจากการไม่เป็นทาสตัณหา	....	....	๔๕๒
๖.	เนื่อนานบุญ	เกิดจากการพิจารณาเห็นธรรม	....	....	๔๕๓

๗.	เนื่อนานุญ	เกิดจากการไม่ลืมนำปฏิญาณ	....	....	๔๕๘
๘.	เนื่อนานุญ	เกิดจากการหมดพิษสงทางใจ	....	....	๔๖๑
๙.	เนื่อนานุญ	เกิดเพราะได้รับการฝึกตามลำดับ	....	....	๔๖๒
๑๐.	พินัยกรรม	ของ “พระสังฆบิดา”	....	....	๔๖๕
	ปทานุกรม	เริ่มแต่หน้า	....	....	๔๖๗
	ลำดับหมวดธรรม	เริ่มแต่หน้า	....	....	๕๓๒

ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์

ภาค ๑

นิคคหพจน - คำขนาบ

- หมวดที่ ๑ ว่าด้วยการทูล
- หมวดที่ ๒ ว่าด้วยการไม่สั่งวร
- หมวดที่ ๓ ว่าด้วยเกียรติและลาภสักการะ
- หมวดที่ ๔ ว่าด้วยการทำไปตามอำนาจกิเลส
- หมวดที่ ๕ ว่าด้วยการเป็นทาสค้นหา
- หมวดที่ ๖ ว่าด้วยการหละหลวมในธรรม
- หมวดที่ ๗ ว่าด้วยการลืมคำปฏิญาณ
- หมวดที่ ๘ ว่าด้วยพิษสงทางใจ
- หมวดที่ ๙ ว่าด้วยการเสียความเป็นผู้หลักผู้ใหญ่

ผู้ชุมนุมทรัพย์!

น เต อหิ อานนุท ตถา ปรกุกมิสุสามิ
อานนท! เราไม่พยายามทำกะพวกเธอ อย่างทะนุถนอม
ยถา กุมภกาโร อามเก อามกมตฺเต
เหมือนพวกช่างหม้อ ทำแกหม้อ ที่ยังเป็ยก ยังดิบอยู่
นิกฺคยฺหนิคฺคยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักขนาบแล้ว ขนาบอีก ไม่มีหยุด
ปวฺยฺหปวฺยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักชี้โทษแล้ว ชี้โทษอีก ไม่มีหยุด
โย ตาโร, โส จสุตฺติ
ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแก่นสาร ผู้นั้นจักทนอยู่ได้.

(มหาสุญญตสูตร อปร. ม. ๑๔/๒๔๕/๓๕๖)

นรินฺว ปวตฺตาริ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินิ
นิกฺคยฺหวาที เมธาวิ ตาทิสํ ปณฺทิตํ ภเช
คนเรา ควรมองผู้มีปัญญาใด ๆ ที่คอยชี้โทษ คอยกล่าว
คำขนาบอยู่เสมอไป ว่าคนนั้นแหละ คือผู้ชุมนุมทรัพย์ละ,
ควรคบบัณฑิตที่เป็นเช่นนั้น,
ตาทิสํ ภชฺมานสุสฺเสยฺโย โหติ น ปาปิโย
เมื่อคบหากับบัณฑิตชนิดนั้นอยู่ ย่อมมีแต่ดีทำเดียว ไม่มีเลวเลย.

(ปณฺทิตวคฺค ฐ. พุ. ๒๕/๒๕/๑๖)

ขุมทรัพย์จากพระโอบุส

หมวดที่ ๑

วาทะ การทูล

- ๑ . ฝาเปลือกปอ
- ๒ . น้ำตึกนกะลา
- ๓ . งูเปื้อนคูด
- ๔ . ทำตัวเหมือนโจร
- ๕ . กอดกองไฟ
- ๖ . การ “ตัด” ถึงเยื่อในกระดูก
- ๗ . การถูกแทงด้วย “หอก”
- ๘ . จีวรที่ลุกเป็นไฟ
- ๙ . กอนขาวที่ลุกเป็นไฟ
- ๑๐ . เตียงตั้งที่ลุกเป็นไฟ
- ๑๑ . กุฎีวิหารที่ลุกเป็นไฟ
- ๑๒ . ผูหมดหวัง
- ๑๓ . เมื่อโจรกำเริบ

ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์

หมวดที่ ๑

ว่าด้วย การทุศีล

ผ้าเปลือกปอ^๑

ภิกษุ ท. ! ผ้าทอดด้วยเปลือกปอ ถึงจะยังใหม่อยู่ สีก็ไม่งาม นุ่งห่ม
เขาก็เจ็บเนื้อ ราคาถูกลง, แม้จะกลางใหม่กลางเก่าแล้ว สีก็ยังไม่งาม
นุ่งห่มเขาก็ยังเจ็บเนื้อ ราคาถูกลงมาก, แม้จะเก่าคร่ำแล้ว สีก็ยังไม่งาม
นุ่งห่มเขาก็ยังเจ็บเนื้อ ราคาถูกลงมากอยู่นั่นเอง. ผ้าเปลือกปอ ที่เก่าคร่ำแล้ว
มีแต่จะถูกใจเซ็ดหม้อขาว หรือทิ้งอยู่ตามกองขยะมูลฝอย นี่ฉันใด ;

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ที่ทุศีล มีความเป็นอยู่เลวทราม ก็ฉันนั้นเหมือนกัน :
แม่เพิงบวชใหม่ เราก็กล่าวว่ามีผิวพรรณไม่งาม เหมือนผ้าเปลือกปอ
ที่มีสีไม่งาม นั้นนั่นแหละ. เรากล่าวภิกษุนี้ ว่า มีผ้าเปลือกปอ
เป็นคู่เปรียบ. อนึ่ง ชนเหล่าใด คบหา สมาคม เขาไกล ทำตามเยี่ยงอย่าง
ของภิกษุนั้น ขอนั้น จะเป็นทางให้เกิดสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์ เป็นทุกข์
แก่ชนเหล่านั้นเอง ตลอดกาลนาน ; เราจึงกล่าวภิกษุนั้นว่า ใครไกลชิดเข้า
ก็เจ็บเนื้อ เหมือนผ้าเปลือกปอ นุ่งห่มเขาก็เจ็บเนื้อ ฉะนั้น. เรากล่าว
ภิกษุนี้ ว่ามีผ้าเปลือกปอเป็นคู่เปรียบ. อนึ่ง ภิกษุนั้น รับจิวร บิณฑบาต

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ตัก. อ. ๒๐/๓๑๗/๕๓๕, คริสต์แก่ภิกษุทั้งหลาย.

เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยภัสสขบริกขาร ของชนเหล่าใด ทานนั้นย่อมไม่มีผลใหญ่ ไม่มีอานิสงส์ใหญ่แก่ชนเหล่านั้น. เรากล่าวภิกษุนี้ว่า มีค่าน้อยเหมือนผ้าเปลือกปอ มีราคาถูกลง ฉะนั้น. เรากล่าวภิกษุนี้ว่า มีผ้าเปลือกปอเป็นคู่เปรียบ.

ภิกษุ ท. ! แม่ภิกษุ **มัชฌิมภุมมิ** (ยังไม่เป็นเถระ) เมื่อเป็นคนทาศิล มีความเป็นอยู่เลวทราม ก็เป็นอย่างเดียวกัน, เรากล่าวว่า มีผิวพรรณไม่งาม เหมือนผ้าเปลือกปอ ที่มีสีไม่งาม นั้นนั่นแหละ. เรากล่าวภิกษุนี้ว่า มีผ้าเปลือกปอเป็นคู่เปรียบ. อนึ่ง ชนเหล่าใด คบหา สมาคม เข้าใกล้ ทำตามเยี่ยงอย่างของภิกษุนี้ ขอนั้น จะเป็นทางให้เกิดสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์ เป็นทุกข์แก่ชนเหล่านั้นเอง ตลอดกาลนาน ; **เราจึงกล่าวภิกษุนี้ว่า ใครใกล้ชิดเขาก็เจ็บเนื้อ เหมือนผ้าเปลือกปอ นุ่งห่มเขาก็เจ็บเนื้อ ฉะนั้น.** เรากล่าวภิกษุนี้ ว่ามีผ้าเปลือกปอเป็นคู่เปรียบ. อนึ่ง ภิกษุนี้ รับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยภัสสขบริกขาร ของชนเหล่าใด ทานนั้นย่อมไม่มีผลใหญ่ ไม่มีอานิสงส์ใหญ่แก่ชนเหล่านั้น. เรากล่าวภิกษุนี้ว่า มีค่าน้อย เหมือนผ้าเปลือกปอ มีราคาถูกลง ฉะนั้น. เรากล่าวภิกษุนี้ว่า มีผ้าเปลือกปอเป็นคู่เปรียบ.

ภิกษุ ท. ! แม่ภิกษุ **ผู้เป็นเถระ** เมื่อเป็นคนทาศิล มีความเป็นอยู่เลวทราม ก็เป็นอย่างเดียวกัน, เรากล่าวว่า มีผิวพรรณไม่งาม เหมือนผ้าเปลือกปอ ที่มีสีไม่งาม นั้นนั่นแหละ. เรากล่าวภิกษุนี้ว่า มีผ้าเปลือกปอเป็นคู่เปรียบ. อนึ่ง ชนเหล่าใด คบหา สมาคม เข้าใกล้ ทำตามเยี่ยงอย่างของภิกษุนี้ ขอนั้น จะเป็นทางให้เกิดสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์ เป็นทุกข์แก่ชนเหล่านั้นเอง ตลอดกาลนาน ; **เราจึงกล่าวภิกษุนี้ว่า ใครใกล้ชิดเขาก็เจ็บเนื้อ เหมือนผ้าเปลือกปอ นุ่งห่มเขาก็เจ็บเนื้อ ฉะนั้น.** เรากล่าวภิกษุนี้ว่า มีผ้าเปลือกปอเป็นคู่เปรียบ. อนึ่ง ภิกษุนี้ รับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยภัสสขบริกขาร ของชนเหล่าใด ทานนั้น

๑. หมายถึง พระสุวรรณานาน นับตั้งแต่ ๑๐ พรรษาขึ้นไป.

ยอมไม่มีผลใหญ่ ไม่มีอันสงส์ใหญ่แก่ชนเหล่านั้น. เรากล่าวภิกษุนั้นว่ามีค่าน้อย เหมือนผาเปลือกปอ มีราคาถูก ฉะนั้น. เรากล่าวภิกษุนั้นว่ามีผาเปลือกปอเป็นคู่เปรียบ.

อนึ่ง ภิกษุเถระชนิดนี้ กล่าวอะไรขึ้นในท่ามกลางสงฆ์ ภิกษุทั้งหลายก็จะว่าให้ว่า “ประโยชน์อะไรด้วยคำพูดของท่าน ซึ่งเป็นคนพาล คนเขลา, คนอย่างท่านหรือจะรู้จักสิ่งที่ควรพูด” ดังนี้. ภิกษุเถระนั้น ถูกเขาว่าให้ก็โกรธ แค้นใจ กล่าววาจาหยาบออกมา โดยอาการที่ทำให้ตนต้องถูกสงฆ์ลงอุกเขปนิยกรรมในภายหลัง จึงเป็นเหมือนผาเปลือกปอเก่าคร่ำที่เขาทิ้งเสียตามกองขยะมูลฝอย ฉะนั้น แล.

น้ำติดก้นกะลา^๑

“ราहुล ! เธอเห็นน้ำที่เหล้อยู่นิดหนึ่งที่ก้นภาชนะนี้หรือ ?”

“เห็นแล้ว พระเจ้าข้า !”

“ราहुล ! นักบวชที่ไม่มีความละเอียดในการแกล่งกล่าวเท็จ ทั้งที่รู้ อยู่ว่าเป็นเท็จ ก็ มีความเป็นสมณะชนิดเดียว เหมือนน้ำที่เหล้อยู่ที่ก้นภาชนะนี้ ฉะนั้น”

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงสาดน้ำนั้นเทพไป (ด้วยอาการที่น้ำจะเหล้อยู่ได้น้อยที่สุดเป็นธรรมดา)

แล้วตรัสว่า :-

“ราहुล ! เธอเห็นน้ำที่ถูกสาดเทพไปแล้ว มิใช่หรือ ?”

“เห็นแล้ว พระเจ้าข้า !”

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จูฬราहुโลวาทสูตร ม. ม. ๑๓/๑๒๓/๑๒๖, ตรัสแก่พระราहुล ขณะที่ ทรงล้างพระบาทด้วยพระองค์เอง แล้วทรงเหลือน้ำติดก้นกะลา เพื่อเป็นอุปมา, ที่เวฬุวัน ใกล้นครราชคฤห์.

“ราหุล ! นักบวช ที่ไม่มีความละเอียดในการแก่งกล่าวเท็จ ทั้งที่รู้ยู่ว่าเป็นเท็จ ก็ มีความเป็นสมณะ เหลืออยู่น้อย เหมือนน้ำที่สกปรกเหลือติดอยู่ตามภาชนะ (หลังจากที่สาดเทออกไปแล้วโดยแรง) นี้ ฉะนั้น”.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงคว่าภษณะนั้นแล้ว ตรัสว่า :-

“ราหุล ! เธอเห็นภษณะที่คว่าอยู่แล้วนี้ มิใช่หรือ ?”

“เห็นแล้ว พระเจ้าข้า !”

“ราหุล ! นักบวชที่ ไม่มีความละเอียดในการแก่งกล่าวเท็จ ทั้งที่รู้ยู่ว่าเป็นเท็จ ก็ มีความเป็นสมณะ เท่ากับน้ำที่เขาคว่าภษณะเสียแล้วอย่างนี้ ฉะนั้น”

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงหงภษณะนั้นขึ้นมาคูแล้ว ตรัสว่า :-

“ราหุล ! เธอเห็นภษณะอันว่างจากน้ำนี้แล้ว มิใช่หรือ ?”

“เห็นแล้ว พระเจ้าข้า !”

“ราหุล ! นักบวช ที่ไม่มีความละเอียดในการแก่งกล่าวเท็จ ทั้งที่รู้ยู่ว่าเป็นเท็จ ก็ มีความเป็นสมณะ เท่ากับความว่างเปล่าของน้ำในภษณะนี้ ฉะนั้นเหมือนกัน ___๑๗___”

“ราหุล ! เรากล่าวว่า กรรมอันลามกหน้อยหนึ่ง ซึ่งนักบวชที่ไม่มีความละเอียดในการแก่งกล่าวเท็จ ทั้งที่รู้ยู่ว่าเป็นเท็จ จะทำไม่ได้หาไม่. เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ เธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ว่า ‘เราทั้งหลายจักไม่กล่าวมุสา แมแต่เพื่อหัวเราะกันเล่น’ ดังนี้. ราหุล ! เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกใจไว้แบบนี้”.

“ราหุล ! กระจกเงา มีไว้สำหรับทำอะไร ?”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! กระจกเงามีไว้สำหรับส่องดู พระเจ้าข้า !”

๑. กระจกเงาในที่นี้คือศัพท์ว่า อาทาส, เป็นแผ่นทองเหลืองหรือโลหะชนิดเดียวกันขัดมัน.

“ราหุล ! กรรมทั้งหลาย ก็เป็นสิ่งที่บุคคลควรสอดส่องพิจารณาอยู่เสมอๆ เล่าๆ เสียก่อน จึงทำลงไปทางกาย, ทางวาจา, หรือทางใจ ฉะนั้นเดียวกับกระจกเงานั้นเหมือนกัน”.

ฐเปื่อนคุณ^๑

ภิกษุ ท. ! นักบวชนิคใด ที่ทุก ๆ คนควรขะเขยง ไม่ควรสมาคม ไม่ควรคบ ไม่ควรเข้าใกล้ ?

ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคนในกรณีนี้ เป็นคนทูล มีความเป็นอยู่ เลวทราม ไม่สะอาด มีความประพฤติชนิดที่ตนเองนึกแล้วก็กินแห่งตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมควรก็ปฎิญาว่าเป็นสมควร ไม่ใช่คน ประพฤติพรหมจรรย์ก็ปฎิญาว่าประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเน่าใน เปียกแฉะ มีสัญชาติหมักหมมเหมือนบ่อที่เทขยะมูลฝอย. ภิกษุ ท. ! นักบวชนิคนี้แล ที่ทุก ๆ คนควรขะเขยง ไม่ควรสมาคม ไม่ควรคบ ไม่ควรเข้าใกล้. ข้อนั้น เพราะอะไร ? ภิกษุ ท. ! เพราะเหตุว่า ถึงแม้ผู้ที่เข้าใกล้ชิด จะไม่ถือเอา นักบวชนิคนี้ เป็นตัวอย่างก็ตาม, แต่ว่า เสียงล่ำลืออันเสื่อมเสีย จะระบือไปว่า “คนคนนี้ มีมิตรเลว มีเพื่อนทราม มีเกลอลามก” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือน ฐที่ตกลงไปจมอยู่ในหลุมคุด กัดไม่ได้ ก็จริงแล, แต่มันอาจทำคนที่เข้าไปช่วยยกมันขึ้นจากหลุมคุดให้เปื้อน ด้วยคุดได้ (ด้วยการดินของมัน) นี้ฉันใด^๒; ภิกษุ ท. ! แม่ผู้ที่เข้าใกล้ชิด

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ตัก. อ. ๒๐/๑๕๘/๔๖๖, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. อรรถกถา เปรียบความทูลกับหลุมคุด, เปรียบนักบวชทูลกับฐที่จมอยู่ในหลุมคุด, เปรียบคนที่เข้าไปคบหาคนทูล กับคนที่เข้าไปช่วยยกฐขึ้นจากหลุมคุด.

จะไม่ถือเอานักบวชชนิดนี้ เป็นตัวอย่างก็จริงแล, แต่ว่า เสียงล่ำลืออันเสื่อมเสีย จะระบือไปว่า “คนคนนี้ มีมิตรเลว มีเพื่อนทราม มีเกลอลามก” ดังนี้ ฉะนั้น เหมือนกัน. เพราะเหตุฉนั้น นักบวชชนิดนี้ จึงเป็นคนที่ทุกๆ คน ควรขะเขย่ง ไม่ควรสมาคม ไม่ควรคบ ไม่ควรเข้าใกล้.

ทำตัวเหมือนโจร^๑

ภิกษุ ท. ! มหาโจรผู้ประกอบคดียของคหา ย่อมมีโอกาสดัดช่องก็ได้ ของเขาก็ได้ ปล้นสดมภ์ก็ได้ ตีชิงก็ได้. องค์หาอย่างไรกันเล่า? องค์หาใน กรณีนี้คือ มหาโจรได้อาศัยที่ช่องสุ่ม ๑, ได้อาศัยที่กำบัง ๑, ได้อาศัยฟังฟังผู้มี อำนาจ ๑, ได้อาศัยการโปรยทรัพย์ ๑, เทียวไปคนเดียว ๑.

มหาโจรได้อาศัยที่ช่องสุ่ม เป็นอย่างไร? ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้คือ มหาโจรได้อาศัยเกาะแก่งในแม่น้ำ หรือได้อาศัยหลบเหวตามภูเขา. นี้แล เรียกว่า มหาโจรได้อาศัยที่ช่องสุ่ม.

มหาโจรได้อาศัยที่กำบัง เป็นอย่างไร? ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้คือ มหาโจรได้อาศัยพงหญ้าหรือป่ารก ได้อาศัยเนินดินหรือราวป่าใหญ่เพื่อเป็น ที่กำบัง นี้แล เรียกว่า มหาโจรได้อาศัยที่กำบัง.

มหาโจรได้อาศัยฟังฟังผู้มีอำนาจ เป็นอย่างไร? ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ คือ มหาโจรได้อาศัยพระราชารหรืออำมาตย์ผู้ใหญ่ของพระราชาร เป็นที่ฟังว่า “ถ้าใครจักโจทเราด้วยเรื่องอะไร ๆ พระราชารหรืออำมาตย์ผู้ใหญ่ของพระราชาร

๑. บาลี พระพุทธทศกัมมิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๔๕/๑๐๓, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

เหล่านี้ จักช่วยไต่แทนเรา” ดังนี้. ครั้นใครโจทมหาโจรนั้นด้วยเรื่องอะไร ๆ ขึ้นจริง, พระราชาหรืออำมาตย์ของพระราชาเหล่านั้น ก็ช่วยไต่แทนให้จริง. นี้แล เรียกว่า มหาโจรได้อาศัยพึ่งพิงผู้มีอำนาจ.

มหาโจรได้อาศัยการโปรยทรัพย์ เป็นอย่างไร? ภิกษุ ท.! ในกรณีนี้คือ มหาโจรเป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์สมบัติมาก เขามีแผนการไว้ว่า “ถ้าใครจักโจทเราด้วยเรื่องอะไร ๆ เราจะปิดปากมันเสียด้วยทรัพย์สมบัตินี้” ดังนี้. ครั้นใครโจทมหาโจรนั้นด้วยเรื่องอะไร ๆ ขึ้นจริง, เขาก็ปิดปากคนเหล่านั้นเสียด้วยทรัพย์สมบัตินั้น. นี้แล เรียกว่า มหาโจรได้อาศัยการโปรยทรัพย์.

มหาโจรเที่ยวไปคนเดียว เป็นอย่างไร? ภิกษุ ท.! ในกรณีนี้คือ มหาโจรประพฤตินเป็นคนไม่มีเหย้าเรือน เที่ยวไปแต่ผู้เดียว. ที่ทำเช่นนี้เพราะเหตุไร? เพราะมหาโจรนั้นคิดว่า “มนต์ลับของตนอย่าได้แพร่งพรายไปภายนอกเลย” ดังนี้. นี้แล เรียกว่า มหาโจรเที่ยวไปคนเดียว.

ภิกษุ ท.! มหาโจรผู้ประกอบด้วยองค์ห้าเหล่านี้แล้ว ย่อมมีโอกาสตัดช่องก็ได้ ย่องเบาก็ได้ ปล้นสดมภ์ก็ได้ ตีชิงก็ได้. ขอนี้ฉันใด;

.....

ภิกษุ ท.! ขอนี้ก็ฉันนั้น : ภิกษุลามก ผู้ประกอบด้วยเหตุห้าอย่าง ย่อมทำตนให้ถูกขุคราก ให้ถูกกำจัดความดี เป็นผู้มีความชั่วติดตัว ผู้รูกากันติเตียน ได้ประสพสิ่งมิใช่บุญเป็นอันมาก. เหตุห้าอย่างอะไรกันเล่า? เหตุห้าอย่างในกรณีนี้คือ ภิกษุลามก ได้อาศัยที่ช่องสุม ๑, ได้อาศัยที่กำบัง ๑, ได้อาศัยพึ่งพิงผู้มีอำนาจ ๑, ได้อาศัยการโปรยทรัพย์ ๑, เที่ยวไปคนเดียว ๑.

ภิกษุถามกได้อาศัยที่ช่องสุม เป็นอย่างไร ? ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้คือ ภิกษุถามกเป็นผู้ประกอบด้วยกายกรรมอันคดโกง, เป็นผู้ประกอบด้วยวจีกรรมอันคดโกง, เป็นผู้ประกอบด้วยมโนกรรมอันคดโกง. นี้แล เรียกว่า ภิกษุถามกได้อาศัยที่ช่องสุม.

ภิกษุถามกได้อาศัยที่กำบัง เป็นอย่างไร ? ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้คือ ภิกษุถามกเป็นคนมีมิจฉาทิฎฐิ ประกอบด้วยทิฎฐิอันเล่นคิ่ง ไปจับเอาปลายสุด โต้ง (แห่งความเห็นทั้งปวง).^๑ นี้แล เรียกว่า ภิกษุถามกได้อาศัยที่กำบัง.

ภิกษุถามกได้อาศัยฟังฟังผู้มีอำนาจ เป็นอย่างไร ? ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้คือ ภิกษุถามกได้อาศัยพระราชหรืออำมาตย์ผู้ใหญ่ของพระราช เป็นที่ฟังว่า “ถ้าใครจักโจทเราด้วยเรื่องอะไรๆ, พระราชหรืออำมาตย์ผู้ใหญ่ของพระราช เหล่านี้ จักช่วยไต่แทนเรา” ดังนี้. ครั้นใคร โจทภิกษุถามกนั้นด้วยเรื่องอะไร ๆ ขึ้นจริง, พระราชหรืออำมาตย์ผู้ใหญ่ของพระราชเหล่านั้น ก็ช่วยไต่แทนให้จริง. นี้แล เรียกว่า ภิกษุถามกได้อาศัยฟังฟังผู้มีอำนาจ.

ภิกษุถามกได้อาศัยการโปรยทรัพย์ เป็นอย่างไร ? ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้คือ ภิกษุถามกเป็นผู้ร่ำรวยลาภด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริกขาร เธอมีแผนการไว้ว่า “ถ้าใครจักโจทเราด้วยเรื่องอะไร ๆ เราจักปิดปากเขาเสียด้วยลาภนี้” ดังนี้. ครั้นใคร โจทภิกษุถามกนั้นด้วยเรื่องอะไร ๆ ขึ้นจริง, เธอก็ปิดปากคนเหล่านั้นเสียด้วยลาภนั้น. นี้แล เรียกว่า ภิกษุถามกได้อาศัยการโปรยทรัพย์.

๑. เช่นข้อความเห็นว่า ดายแล้วเกิด, หรือตายแล้วสูญ เป็นต้น; มิได้ถือว่า มีเหตุมีปัจจัย: ถ้าปัจจัยเหลือ ก็เกิด, หหมดปัจจัย ก็ไม่เกิด, ดังนี้ เป็นต้น; ซึ่งเรียกว่าอันตคาหิกทิฎฐิ.

ภิกษุลามกเที่ยวไปคนเดียว เป็นอย่างไร ? ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ คือ ภิกษุลามกเลี้ยงไปอยู่เสียดตามชนบทปลายแดนแต่ผู้เดียว เธอเข้าไปสู่สกุลทั้งหลายในชนบท (ที่ไรการศึกษา) นั้น ๆ ย่อมได้ลาภ. นี้แล เรียกว่า ภิกษุลามกเที่ยวไปคนเดียว.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุลามก ผู้ประกอบด้วยเหตุหาอย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมทำตนใหญ่อกุศลราคะ ใหญ่ก่อกำจัดความดี เป็นผู้มีความชั่วติดตัว ผู้รูดพากันติเตียนได้ประสพสิ่งมิใช่บุญเป็นอันมาก อย่างนี้แล.

กอดกองไฟ^๑

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย เห็นกองไฟใหญ่ อันร้อนแรง ลูกโพลง มีแสงโชติช่วง โน่นหรือไม่ ?

“เห็น พระเจ้าข้า!”.

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จักตัดสินใจความสงสัยว่าอย่างไร จะดีกว่ากัน คือ การที่เข้าไปนั่งกอด นอนกอด กองไฟกองใหญ่โน่น อันร้อนแรงลูกโพลงมีแสงโชติช่วง กับ การที่เข้าไปนั่งกอด นอนกอด นางสาวน้อยแห่งกษัตริย์ หรือนางสาวน้อยแห่งพราหมณ์ หรือนางสาวน้อยแห่งคฤหบดี ผู้ล้วนแต่มีฝ่ามือฝ่าเท้าอันนิ่มนวล ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! การที่เข้าไปนั่งกอด นอนกอด นางสาวน้อยแห่งกษัตริย์ หรือนางสาวน้อยแห่งพราหมณ์ หรือนางสาวน้อยแห่งคฤหบดี ผู้ล้วนแต่มีฝ่ามือฝ่าเท้าอันนิ่มนวล

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สุตตก. อ. ๒๓/๑๒๕/๖๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่โคนไม้แห่งหนึ่ง, ระหว่างการเดินทาง ถึงกองไฟใหญ่แห่งหนึ่ง ในเขตประเทศโกศล.

นั่นแหละดีกว่า ; เพราะว่า การที่เขาไปนั่งกอดนอนกอดไฟกองใหญ่โน้น อันร้อนแรงลุกโพลงมีแสงโชติช่วง นั้นเป็นความทุกข์ทนไต่ยาก พระเจ้าข้า”.

ภิกษุ ท. ! เราจักบอก เราจักอธิบายแก่พวกเธอทั้งหลายให้เข้าใจ : การที่เขาไปนั่งกอด นอนกอดไฟกองใหญ่โน้น อันร้อนแรงลุกโพลงมีแสงโชติช่วง นั้นต่างหาก เป็นการดี สำหรับคนซึ่งเป็นคนทู่ศีล มีความเป็นอยู่ลามก ไม่สะอาด มีความประพฤตินิคที่ตนเองนึกแล้วก็กินแห่งตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะก็ปฏิบัติญาว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติพรหมจรรย์ ก็ปฏิบัติญาว่าประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเนาใน เปียกและมีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่เทขยะมูลฝอย. ขอนั้นเพราะเหตุไร ?

ภิกษุ ท. ! เพราะว่า การที่เขาจะต้องตายหรือได้รับทุกข์เจียนตาย เนื่องจากเหตุที่เขาไปนั่งกอดนอนกอดไฟกองใหญ่อย่างนั้น หากได้เป็นเหตุให้เขาต้องไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ภายหลังแต่ความตายเพราะการทำลายแห่งกาย ไม่ ; ส่วนการที่เขาเป็นคนทู่ศีล มีความเป็นอยู่ลามก ไม่สะอาด มีความประพฤตินิคที่ตนเองนึกแล้วก็กินแห่งตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะก็ปฏิบัติญาว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติพรหมจรรย์ ก็ปฏิบัติญาว่าประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเนาใน เปียกและมีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่เทขยะมูลฝอย, แล้วยัง (มีความคิดที่จะ) เขาไปนั่งกอด นอนกอดนางสาวน้อยแห่งกษัตริย์ หรือนางสาวน้อยแห่งพราหมณ์ หรือนางสาวน้อยแห่งคฤหบดี ผู้ล้วนแต่มีฝ่ามือฝ่าเท้าอ่อนนิ่มนวลนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความทุกข์ ไม่เกื้อกูลแก่เขาตลอดกาลนาน ภายหลังแต่ความตาย เพราะการทำลายแห่งกาย เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก.

การ “ตัด” ถึงเยื่อในกระดูก^๑

ภิกษุ ท.! พวกเธอทั้งหลาย จักตัดสินใจเรื่องความสงฆ์นี้ ว่าอย่างไร จะดีกว่ากัน คือ การที่บุรุษมีกำลังแข็งแรง เอาเชือกทำด้วยขนทราย อันเหนียวพันเขาที่แข่งทั้งสองข้างแล้วนำไปดูมา : มันตัดผิวหนังแล้วตัดหนัง, ตัดหนังแล้วตัดเนื้อ, ตัดเนื้อแล้วตัดเอ็น, ตัดเอ็นแล้วตัดกระดูก, ตัดกระดูกแล้วเข้าจดเยื่อในกระดูกอยู่ กับ การรับการอภิวัตของพวกกษัตริย์มหาศาล หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! การรับการอภิวัตของพวกกษัตริย์มหาศาล หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล นั้นแหละดีกว่า; เพราะว่าการที่ถูกบุรุษมีกำลังแข็งแรง เอาเชือกขนทรายอันเหนียว พันแข่งทั้งสองข้างแล้วนำไปดูมา : มันบาดผิวหนัง __ ฯลฯ __ จนจดเยื่อในกระดูก นั้นเป็นความทุกข์ทนไต่ยากพระเจ้าข้า”.

ภิกษุ ท.! เราจักบอก เราจักอธิบายแก่พวกเธอทั้งหลายให้เข้าใจ : การที่ถูกบุรุษมีกำลังแข็งแรง เอาเชือกขนทรายอันเหนียว พันแข่งทั้งสองข้างแล้วนำไปดูมา : มันบาดผิวหนัง __ ฯลฯ __ จนจดเยื่อในกระดูก นั้นต่างหากเป็นการดี สำหรับคนซึ่งเป็นคนทูล มีความเป็นอยู่ตามกโมละออด มีความประพฤติชนิดที่ตนเองนึกแล้วก็กินเอง มีกรกระทำที่ตองปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะก็ปฏิบัติว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติพรหมจรรย์ก็ปฏิบัติว่าเป็นคนประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเนาใน เบียดและ มีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อ

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สดุดก. อ. ๒๓/๑๓๐/๖๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่โคนไม้แห่งหนึ่งในเขตประเทศโกศล.

ที่ทงขะมุลฝอย. ขอนั้นเพราะเหตุไร ?

ภิกษุ ท.! เพราะว่า การที่เขาจะต้องตายหรือได้รับทุกข์เจียนตาย เนื่องจากเหตุที่เขาถูกบรูสมีกำลังแข็งแรง เอาเชือกขนทรายอันเหนียว พันแขงทั้งสองข้างแล้วนำไปผูกมา หาได้เป็นเหตุให้เขาต้องเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ภายหลังแต่ความตาย เพราะการทำลายแห่งกาย ไม่ ; ส่วนการที่เขาเป็นคนทุศีล มีความเป็นอยู่ลามก ไม่สะอาด มีความประพฤตินิคที่ตนเองนึกแล้วก็กินหนงตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะ ก็ปฎิญาว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติพรหมจรรย์ ก็ปฎิญาว่าประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเอนาใน เบียดและ มีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่ทงขะมุลฝอย, แล้วยัง (มีความคิดที่จะ) รับการอภิวาทของพวกกษัตริยมหาศาล หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาลนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความทุกข์ ไม่เกื้อกูลแก่เขาตลอดกาลนาน ภายหลังแต่ความตาย เพราะการทำลายแห่งกาย เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก.

การถูกแทงด้วย “หอก”^๑

ภิกษุ ท.! พวกเธอทั้งหลาย จักตัดสินใจความสงขอนี้ ว่าอย่างไร จะดีกว่ากัน คือ การที่ถูกบรูสมีกำลังแข็งแรง แทงเอาที่หว่างอกด้วยหอก อันคมกล้าทาน้ำมันทำให้ลื่น กับ การรับการไหวของพวกกษัตริยมหาศาล หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ?

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สุตตค. อ. ๒๓/๑๓๑/๖๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่โคนไม้แห่งหนึ่ง ในเขตประเทศโกศล.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! การรับการไหว้ของพวกกษัตริย์มหาศาล หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล นั้นแหละดีกว่า ; เพราะว่าการที่ถูกบรูษมีกำลังแข็งแรง แทนเอาที่หว่างอกด้วยหอกอันคมกลาทาน้ำมันทำให้ลื่น นั้นเป็นความทุกข์ ทนได้ยาก พระเจ้าข้า”.

ภิกษุ ท. ! เราจักบอก เราจักอธิบายแก่พวกเธอทั้งหลายให้เข้าใจ : การที่ถูกบรูษมีกำลังแข็งแรง แทนเอาที่หว่างอกด้วยหอกอันคมกลาทาน้ำมัน ทำให้ลื่น นั้นต่างหาก เป็นการดี สำหรับคนซึ่งเป็นคนทูลดี มีความเป็นอยู่ ลามก ไม่สะอาด มีความประพฤติชนิดที่ตนเองนึกแล้วก็กินแห่งตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมควรก็ปฏิบัติว่าเป็นสมควร ไม่ใช่คน ประพฤติพรหมจรรย์ ก็ปฏิบัติว่าเป็นประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเนาใน เปียก และ มีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่เทขยะมูลฝอย. ขอนั้นเพราะเหตุไร ?

ภิกษุ ท. ! เพราะว่า การที่เขาจะต้องตายหรือได้รับทุกข์เจียนตาย เนื่องจากเหตุที่เขาถูกบรูษมีกำลังแข็งแรง แทนเอาที่หว่างอกด้วยหอกอันคมกลาทาน้ำมันทำให้ลื่น หากใดเป็นเหตุให้เขาต้องเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ภายหลังแต่ความตาย เพราะการทำลายแห่งกาย ไม่ ; ส่วนการที่เขาเป็นคนทูลดี มีความเป็นอยู่ลามก ไม่สะอาด มีความประพฤติ ชนิดที่ตนเอง นึกแล้วก็กินแห่งตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมควรก็ปฏิบัติว่าเป็นสมควร ไม่ใช่คนประพฤติพรหมจรรย์ ก็ปฏิบัติว่าเป็นประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเนาใน เปียกและ มีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่เทขยะมูลฝอย, แล้วยัง (มีความคิดที่จะ) รับการไหว้ของพวกกษัตริย์มหาศาล หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาลนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความทุกข์ ไม่เกื้อกูลแก่เขาตลอดกาลนาน ภายหลังแต่ความตาย เพราะการทำลายแห่งกาย เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก.

จิวรที่ถูกเป็นไฟ^๑

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จักตัดสินเนื้อความสองข้อนี้ ว่าอย่างไร จะดีกว่ากัน คือ การที่ถูกบุรุษมีกำลังมหาศาลเอาแผ่นเหล็ก อันร้อนเป็นเปลวไฟลูกโพลงมีแสงโชติช่วง มานาบเข้าที่กาย กับ การนุ่งห่มจิวร ที่พวกกษัตริย์มหาศาล หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ถวายด้วยศรัทธา ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! การนุ่งห่มจิวร ที่พวกกษัตริย์มหาศาล หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ถวายด้วยศรัทธา นั้นแหละดีกว่า ; เพราะว่าการที่ถูกบุรุษมีกำลังแข็งแรงเอาแผ่นเหล็ก อันร้อนเป็นเปลวไฟลูกโพลง มีแสงโชติช่วง มานาบเข้าที่กาย นั้นเป็นความทุกข์ทนไต่ยาก พระเจ้าข้า”.

ภิกษุ ท. ! เราจักบอก เราจักอธิบายแก่พวกเธอทั้งหลายให้เข้าใจ : การที่ถูกบุรุษมีกำลังแข็งแรง เอาแผ่นเหล็ก อันร้อนเป็นเปลวไฟลูกโพลง มีแสงโชติช่วง มานาบเข้าที่กาย นั้นต่างหาก เป็นการดี สำหรับคนซึ่งเป็นคนทุศีล มีความเป็นอยู่ลามก ไม่สะอาด มีความประพฤตินิดที่ตนเองนึกแล้วก็กินแห่งตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะก็ปฏิบัติญาว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติพหุภรรยาก็ปฏิบัติญาว่าประพฤติพหุภรรย เป็นคนเน่าใน เปียกแฉะ มีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่เตาขยะมูลฝอย. ขอนั้นเพราะเหตุไร ?

๑. บาลี พระพุทธภายิต สุตตค. อ. ๒๓/๑๓๒/๖๕, ตรีสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่โคนไม้แห่งหนึ่งในเขตประเทศโกศล.

ภิกษุ ท. ! เพราะว่า การที่เขาจะต้องตายหรือได้รับทุกข์เจียนตาย เนื่องจากเหตุที่เขาถูกบรูหมีกำลังแข็งแรง เอาแผ่นเหล็ก อันร้อนเป็นเปลวไฟ ลูกโพลงมีแสงโชติช่วง มาแนบเข้าที่กาย หาได้เป็นเหตุให้เขาต้องเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ภายหลังแต่ความตาย เพราะการทำลายแห่งกาย ไม่ ; ส่วนการที่เขา เป็นคนทูล มีความเป็นอยู่ลามก ไม่สะอาด มีความประพฤติชนิดที่ตนเองนึกแล้วก็กินแห่งตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะก็บัญญัติว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติพรหมจรรย์ก็บัญญัติว่า ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเฝ้าใน เบิกและ มีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่เทขยะมูลฝอย, แล้วยัง (มีความคิดที่จะ) ทุ่มหม้อจิ๋ว ที่พวกกษัตริย์มหาศาล หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ถวายด้วยศรัทธานั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความทุกข์ ไม่เกื้อกูลแก่เขา ตลอดกาลนาน ภายหลังแต่ความตาย เพราะการทำลายแห่งกาย เขาย่อมเข้าถึง อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก.

ก่อนข้าวที่ลวกเป็นไฟ^๑

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จักตัดสินใจด้วยความสงสัยนี้ ว่าอย่างไรจะดีกว่ากัน คือ การที่ถูกบรูหมีกำลังแข็งแรง เอาของเหล็ก อันร้อนเป็นเปลวไฟ ลูกโพลงมีแสงโชติช่วง กระทบปากให้เปิด แล้วโยนก้อนเหล็กแดง อันร้อนแรง ลูกโพลง มีแสงโชติช่วง เข้าไปในปาก : มันไหม้ริมฝีปาก ไหม้ปาก ไหม้ลิ้น ไหม้คอ ไหม้ท้อง ไหม้ลำไส้ใหญ่ของเขา พาลำไส้เล็กออกมาโดยทวารเบื้องต่ำ กับ การบริโภคน้ำก่อนข้าว ที่พวกกษัตริย์มหาศาล หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ถวายด้วยศรัทธา ?

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สุตตค. อ. ๒๓/๑๓๓/๖๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่โคนไม้แห่งหนึ่งในเขตประเทศโกศล.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! การบริโภคน้ำที่พวกกษัตริย์มหาศาล หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ถวายด้วยศรัทธา นั้นแหละดีกว่า; เพราะว่า การที่ถูกรุกรมกำลังแข็งแรง เอาขอเหล็ก อันร้อนเป็นเปลวไฟลูกโพลงมีแสงโชติช่วง กระชากปากให้เปิด แล้วโยนก้อนเหล็กแดง อันร้อนแรงลูกโพลงมีแสงโชติช่วงเข้าไปในปาก : มันไหม้ริมฝีปาก ไหม้ปาก ไหม้ลิ้น ไหม้คอ ไหม้ทรวง ไหม้ลำไส้ใหญ่ของเขา พาลำไส้เล็กออกมาโดยทวารเบื้องต่ำ นั้นเป็นความทุกข์ ทนได้ยาก พระเจ้าข้า”.

ภิกษุ ท.! เราจักบอก เราจักอธิบายแก่พวกเธอทั้งหลายให้เข้าใจ : การที่ถูกรุกรมกำลังแข็งแรง เอาขอเหล็ก อันร้อนเป็นเปลวไฟลูกโพลงมีแสงโชติช่วง กระชากปากให้เปิด แล้วโยนก้อนเหล็กแดง อันร้อนแรงลูกโพลงมีแสงโชติช่วงเข้าไปในปาก : มันไหม้ริมฝีปาก ไหม้ปาก ไหม้ลิ้น ไหม้คอ ไหม้ทรวง ไหม้ลำไส้ใหญ่ของเขา พาลำไส้เล็กออกมาโดยทวารเบื้องต่ำ นั้นต่างหากเป็นการดี สำหรับคนซึ่งเป็นคนทุศีล มีความเป็นอยู่ลามก ไม่สะอาด มีความประพฤตินิดที่ตนเองนึกแล้วก็กินเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะก็ปฏิบัติญาคูว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติพรหมจรรย์ ก็ปฏิบัติญาคูว่าประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเน่าใน เปียกและมีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่เทขยะมูลฝอย. ขอนั้นเพราะเหตุไร ?

ภิกษุ ท.! เพราะว่า การที่เขาจะต้องตายหรือได้รับทุกข์เจียนตาย เนื่องจากเหตุที่เขาถูกรุกรมกำลังแข็งแรง เอาขอเหล็ก อันร้อนเป็นเปลวไฟลูกโพลงมีแสงโชติช่วง กระชากปากให้เปิด แล้วโยนก้อนเหล็กแดง อันร้อนแรงลูกโพลงมีแสงโชติช่วง เข้าไปในปาก หากได้เป็นเหตุให้เขาต้องเกิดใน อบาย ทุกติ วินิบาต นรก ภายหลังแต่ความตาย เพราะการทำลายร่างกาย ไม่ ;

ส่วนการที่เขา เป็นคนทูล มีความเป็นอยู่ยาก ไม่สะอาด มีความประพฤติ
 ชนิดที่ตนเองนึกแล้วก็กินเหงางตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น
 ไม่ใช่สมณะก็ปฏิบัติว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติพรหมจรรย์ก็ปฏิบัติว่า
 ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเน่าใน เปียกแฉะ มีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อ
 ที่เพาะมูลฝอย, แล้วยัง (มีความคิดที่จะ) บริโภคก้อนข้าว ที่พวกกษัตริย์
 มหาศาล หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ถวายด้วยศรัทธา นั้น
 ย่อมเป็นไปเพื่อความทุกข์ไม่เกื้อกูลแก่เขา ตลอดกาลนาน ภายหลังแต่ความตาย
 เพราะการทำลายแห่งกาย เขาย่อมเข้าถึง อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก.

เตียงตั้งที่ถูกเป็นไฟ^๑

ภิกษุ ท. ! พวกเขอทั้งหลาย จักตัดสินใจความสงสัยนี้ ว่าอย่างไร
 จะดีกว่ากัน คือ การที่ถูกบุรุษมีกำลังแข็งแรง จับเข้าที่ศีรษะหรือที่คอ
 กัดหนึ่ง หรือนอน บนเตียงเหล็กหรือตั้งเหล็ก อันร้อนเป็นเปลวไฟ
 ลูกโพลงมีแสงโชติช่วง กับ การใช้สอยเตียงตั้ง ที่พวกกษัตริย์มหาศาล หรือ
 พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ถวายด้วยศรัทธา ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! การใช้สอยเตียงตั้ง ที่พวกกษัตริย์มหาศาล หรือพราหมณ์มหาศาล
 หรือคฤหบดีมหาศาล ถวายด้วยศรัทธา นั้นแหละดีกว่า ; เพราะว่าการที่ถูกบุรุษมีกำลังแข็งแรง
 จับเข้าที่ศีรษะ หรือคอ กัดหนึ่งหรือนอนบนเตียงเหล็กหรือตั้งเหล็ก อันร้อนเป็นเปลวไฟลูกโพลง
 มีแสงโชติช่วง นั้นเป็นความทุกข์ ทนได้ยาก พระเจ้าข้า”.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สดุดก. อ. ๒๓/๑๓๔/๖๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย
 ที่โคนไม้แห่งหนึ่งในเขตประเทศโกศล.

ภิกษุ ท.! เราจักบอก เราจักอธิบายแก่พวกเธอทั้งหลายให้เข้าใจ : การที่ถูกบุรุษมีกำลังแข็งแรง จับเขาที่ศีรษะหรือที่คอ กดใหนักหรือนอนบนเตียงเหล็กหรือตั่งเหล็ก อันร้อนเป็นเปลวไฟลูกโพล่ง มีแสงโชติช่วงนั้น ต่างหากเป็นการดี สำหรับคน ซึ่งเป็นคนทุสิต มีความเป็นอยู่ลำบาก ไม่สะอาด มีความประพฤติชนิดที่ตนเองนึกแล้วก็กินเหงางตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะก็ปฏิบัติว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติพรหมจรรย์ก็ปฏิบัติว่าประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเนาใน เปียกและ มีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่เทขะมูลฝอย. ขอนั้นเพราะเหตุไร ?

ภิกษุ ท.! เพราะว่า การที่เขาจะต้องตายหรือได้รับทุกข์เจียนตาย เนื่องจากเหตุที่เขาถูกบุรุษมีกำลังแข็งแรง จับเขาที่ศีรษะหรือที่คอ กดใหนักหรือนอนบนเตียงเหล็กหรือตั่งเหล็ก อันร้อนเป็นเปลวไฟลูกโพล่งมีแสงโชติช่วง หากได้เป็นเหตุให้เขาต้องเกิดใน อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ภายหลังแต่ความตาย เพราะการทำลายแห่งกายไม่; ส่วนการที่เขาเป็นคนทุสิต มีความเป็นอยู่ลำบาก ไม่สะอาด มีความประพฤติชนิดที่ตนเองนึกแล้วก็กินเหงางตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะก็ปฏิบัติว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติพรหมจรรย์ก็ปฏิบัติว่าประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเนาใน เปียกและ มีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่เทขะมูลฝอย, แล้วยัง (มีความคิดที่จะ) ใส่อยตียงตั้ง ที่พวกกษัตริย์มหาศาล หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ถวายด้วยศรัทธานั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความทุกข์ไม่เกื้อกูลแก่เขาตลอดกาลนาน ภายหลังแต่ความตาย เพราะการทำลายแห่งกาย เขาย่อมเข้าถึง อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก.

กฏีวิหารที่ถูกเป็นไฟ^๑

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จักตัดสินเนื้อความสองข้อนี้ ว่าอย่างไร
จะดีกว่ากัน คือ การที่ถูกบุรุษมีกำลังแข็งแรง จับเอาเท้าขึ้นข้างบน ให้
ห้อยหัวลงล่าง หย่อนลงในหม้อโลหะ ซึ่งกำลังร้อนลุกโพลงเป็นเปลว
ไฟมีแสงโชติช่วง : เขาถูกต้มเดือดเป็นฟอง บางคราวลอยขึ้นบน บางคราวลอยลงต่ำ
บางคราวขวางอยู่ กับ การบริโภค (อาศัย) ในวิหาร ที่พวกกษัตริย์มหาศาล
หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ถวายด้วยศรัทธา?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! การบริโภค (อาศัย) ในวิหาร ที่พวกกษัตริย์มหาศาล
หรือพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ถวายด้วยศรัทธา นั้นแหละดีกว่า ; เพราะ
การที่ถูกบุรุษมีกำลังแข็งแรง จับเอาเท้าขึ้นข้างบน ให้ห้อยหัวลงล่าง หย่อนลงในหม้อโลหะ
ซึ่งกำลังร้อนลุกโพลงเป็นเปลวไฟมีแสงโชติช่วง : เขาถูกต้มเดือดเป็นฟอง บางคราวลอยขึ้นบน
บางคราวลอยลงต่ำ บางคราวขวางอยู่ นั้นเป็นความทุกข์ทนไฉยาก พระเจ้า”.

ภิกษุ ท. ! เราจักบอก เราจักอธิบายแก่พวกเธอทั้งหลายให้เข้าใจ :
การที่ถูกบุรุษมีกำลังแข็งแรง จับเอาเท้าขึ้นข้างบน ให้ห้อยหัวลงล่าง หย่อนลง
ในหม้อโลหะ ซึ่งกำลังร้อนลุกโพลงเป็นเปลวไฟมีแสงโชติช่วง : เขาถูกต้ม
เดือดเป็นฟอง บางคราวลอยขึ้นบน บางคราวลอยลงต่ำ บางคราวขวางอยู่
นั้นต่างหาก เป็นการดี สำหรับคน ซึ่งเป็นคนทูล มีความเป็นอยู่ลามก

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สดุดก. อ. ๒๓/๑๓๕/๖๕, ตรีสแก่ภิกษุทั้งหลาย
ที่โคนไม้แห่งหนึ่งในเขตประเทศโกศล.

ไม่สะอาด มีความประพฤตินิดที่ตนเองนึกแล้วก็กินแห่งตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะก็ปฏิบัติญาว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติพหุจรยก็ปฏิบัติญาว่าประพฤติพหุจรย เป็นคนเนาใน เปียกและ มีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่เทขยะมูลฝอย. ขอนั้นเพราะเหตุใด ?

ภิกษุ ท.! เพราะว่า การที่เขาจะต้องตายหรือได้รับทุกข์เจียนตายเนื่องจากเหตุที่เขาถูกบรูษมีกำลังแข็งแรง จับเอาเท้าขึ้นข้างบน ให้อยู่หัวลงล่าง หย่อนลงในหม้อโลหะ ซึ่งกำลังร้อนดุจโพลงเป็นเปลวไฟมีแสงโชติช่วง หากได้เป็นเหตุให้เขาต้องเกิดใน อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ภายหลังแต่ความตาย เพราะการทำลายแห่งกายไม่ ; ส่วนการที่เขาเป็นคนทุศีล มีความเป็นอยู่ลามก ไม่สะอาด มีความประพฤตินิดที่ตนเองนึกแล้วก็กินแห่งตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะก็ปฏิบัติญาว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติพหุจรยก็ปฏิบัติญาว่าประพฤติพหุจรย เป็นคนเนาใน เปียกและ มีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่เทขยะมูลฝอย, แล้วยัง (มีความคิดที่จะ) บริโภค (อาศัย) ในวิหาร ที่พวกกษัตริย์มหาศาล หรือ อพราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ถวายด้วยศรัทธา นั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความทุกข์ ไม่เกื้อกูลแก่เขา ตลอดกาลนาน ภายหลังแต่ความตาย เพราะการทำลายแห่งกาย เขายอมเขาถึง อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก.

.....

ภิกษุ ท.! เพราะฉะนั้นในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ว่า “เราทั้งหลาย จะบริโภคจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และกิลานปัจฉัย เกษขบริกขารของทายกทั้งหลาย โดยประการที่จักทำให้ทายกเหล่านั้นได้รับผลมาก มีอานิสงส์มาก ให้อภัยได้ ; และการบรรพชาของเราทั้งหลายเหล่านี้แล้ว ก็จักไม่เป็นที่หมั่นเสียเปล่า แต่กลับได้รับผล มีกำไร” ดังนี้. ภิกษุ ท.! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! ผู้เห็นแก่ประโยชน์ตนก็ตาม ควรแท้ที่จะทำตนให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท.

ภิกษุ ท. ! ผู้เห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นก็ตาม ก็ควรแท้ที่จะทำตนให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท.

ภิกษุ ท. ! ผู้เห็นแก่ประโยชน์ทั้งสอง (คือทั้งของตนทั้งของผู้อื่น) ก็ตาม ก็ควรแท้ที่จะทำตนให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ; ดังนี้.

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า กำลังแสดงเนื้อความดังที่กล่าวมานี้ ตั้งแต่เรื่องการทอดกองไฟ เป็นต้นมา อยู่, ภิกษุประมาณ ๖๐ รูป ได้มีโลหิตอุ่นพุ่งพ่นออกจากปากแล้ว, ภิกษุประมาณ ๖๐ รูป ได้บอกเลิกสิกขาหมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์ โดยได้สำนึกว่า ‘พรหมจรรย์นี้ประพฤติกะทำได้ยากกระทำโดยยากอย่างยิ่ง’, แต่ภิกษุประมาณ ๖๐ รูป อีกจำนวนหนึ่งนั้น ได้เป็นพระอรหันต์ มีจิตไม่ถ่อมด้วยอุปาทาน เพราะหลุดพ้นจากอาสวกิเลสทั้งหลายแล้ว.

ผู้หมดหวัง^๑

ภิกษุ ท. ! คนชนิดไรชื่อว่า ผู้หมดหวัง?

ภิกษุ ท. ! ในโลกนี้ คนบางคน จำเพาะมาเกิดในตระกูลต่ำ เช่น ตระกูลจัณฑาล ตระกูลจักษาน ตระกูลนายพราน ตระกูลทำหน้าง หรือ ตระกูลคนเทขะมูลฝอย เป็นคนยากจน ไม่ค่อยมีข้าวน้ำจะบริโภคน เป็นอยู่อย่างแร้นแค้น เป็นที่ซึ่งแม่ของกินอันเป็นแดนก็หากินได้โดยยาก เข้ามีผิวพรรณซีเห้ร นุ่งห่มจีวร ร้างแคะ อมโรค ตาพิการ มือแป ขางอ ย่อนเปลี้ย ไม่มีโอกาสจะได้ข้าว ใค่น้ำ ผ้าผ่อน ยวดยาน เครื่องประดับ เครื่องหอม

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๑๓๕/๔๕๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

เครื่องทา เครื่องนุ่งนอน และเครื่องโคมไฟ กะเขาเลย. คนเจ้าใจผู้นั้น ได้ยินข่าวว่า “พวกกษัตริย์ ได้ทำการอภิเษกกษัตริย์องค์หนึ่ง ขึ้นเป็นเจ้าแผ่นดิน ด้วยพิธีราชาภิเษก” ดังนี้, ก็คิดถึงตัวว่า “สำหรับเรา ย่อมไม่มีหวัง ที่กษัตริย์ทั้งหลาย จักอภิเษกยกเราขึ้นเป็นเจ้าแผ่นดิน ด้วยพิธีราชาภิเษกอย่างนั้นบาง” ดังนี้. ภิกษุ ท.! นี้เรียกว่า คนหมดหวัง.

ภิกษุ ท.! ฉันทใดกัฉันทัน : นักบวชบางคน ในกรณีนี้ เป็น คนทุศีล มีความเป็นอยู่เลวทราม ไม่สะอาด มีความประพฤติชนิดที่ตนเองนึกแล้ว ก็กินแห่งตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะก็บัญญัติว่า เป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติพรมจรรย์ก็บัญญัติว่าประพฤติพรมจรรย์ เป็นคนเนาใน เบียดแฉะ มีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่เทขยะมูลฝอย. นักบวชผู้นั้น ได้ยินข่าวว่า “ภิกษุรูปหนึ่ง ได้ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะหมดอาสวะ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในชาติที่ปรากฏอยู่นี้ แล้วจึงเข้าอยู่ในวิหารธรรมนั้น” ดังนี้, ก็คิดถึงตัวว่า “สำหรับเรา ย่อมไม่มีหวังเลย ที่จะทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะหมดอาสวะ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในชาติที่ปรากฏอยู่นี้ แล้วจึงเข้าอยู่ในวิหารธรรมนั้น” ดังนี้. ภิกษุ ท.! นี้เรียกว่า คนหมดหวัง.

เมื่อโจรกำเริบ^๑

ภิกษุ ท.! คราวใด พวกโจรมีกำลัง พระราชาเสื่อมกำลัง, คราวนั้น ทั้งพระราชาเองก็หมดความสุข ที่จะเข้าใน ออกนอก หรือจะมีใบบอกไปยัง

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ทุก. อ. ๒๐/๘๗/๒๘๔, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ชนบทปลายแดน ; ถึงแม่พวกพราหมณ์และคฤหบดีก็หมดความสะดวกที่จะเข้าใน ออกนอก หรือที่จะอำนวยการงานนอกเมือง. ขอนี้ฉันใด ;

ภิกษุ ท. ! คราวใด พวกภิกษุลามกมีกำลัง และหมู่ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักเสื่อมกำลัง ; คราวนั้น หมู่ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก จำต้องเป็นผู้นั่ง เียบเจียบ อยู่ในท่ามกลางสงฆ์ หรือถึงกับต้องไปอยู่ตามชนบทชายแดน ; ฉะนั้นเหมือนกัน

ภิกษุ ท. ! เหตุเช่นนี้ มีขึ้นเพื่อไม่ประโยชน์แก่คนจำนวนมากเลย กลับทำให้มหาชนขาดความสะดวกสบาย เป็นความเสียหายแก่มหาชนเป็นอันมาก และทั้งเป็นความทุกข์ ไม่เกื้อกูลแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายทั่วกัน แล.

หมวดที่หนึ่ง จบ.

ผู้ชู้มทรัพย์!

น เต อหิ อานนุท ตถา ปรกกมิสุสามิ
อานนท! เราไม่พยายามทำกะพวกเธอ อย่างทะนุถนอม
ยถา กุมภกาโร อามเก อามกมตฺเต
เหมือนพวกช่างหม้อ ทำแก้ม้อ ที่ยังเป็ยก ยังดิบอยู่
นิกฺคยฺหนิคฺคยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักขนาบแล้ว ขนาบอีก ไม่มีหยุด
ปวฺยหปวฺยหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักชื้อโทษแล้ว ชื้อโทษอีก ไม่มีหยุด
โย สาโร, โส จสฺสติ
ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแก่นสาร ผู้นั้นจักทนอยู่ได้.

(มหาสุญญตสูตร อปร. ม. ๑๔/๒๔๕/๓๕๖)

นรินฺว ปวตฺตาริ ยิ ปสฺเส วชฺชทสฺสสินิ
นิกฺคยฺหาวาหิ เมธาวิ ตาทิสํ ปณฺฑิตํ ภเช
คนเรา ควรมองผู้มีปัญญาใด ๆ ที่คอยชื้อโทษ คอยกล่าว
คำขนาบอยู่เสมอไป ว่าคนนั้นแหละ คือผู้ชู้มทรัพย์ละ,
ควรคบบัณฑิตที่เป็นเช่นนั้น,
ตาทิสํ ภชฺมานสฺส เสยฺโย โหติ น ปาปิโย
เมื่อคบหากับบัณฑิตชนิดนั้นอยู่ ย่อมมีแต่ดีทำเดียว ไม่มีเลวเลย.

(ปณฺฑิตวคฺค ฐ. พุ. ๒๕/๒๕/๑๖)

ขุมทรัพย์จากพระโอสถ
หมวดที่ ๒
ว่าด้วย การไม่สังวร

- ๑ . ผู้ถูกนุครอบคาน
- ๒ . แมวตายเพราะหนู
- ๓ . เนื้อนาที่ไม่เกิดบุญ
- ๔ . เสียขวัญตั้งแต่เห็นผงกลี
- ๕ . เสียขวัญตั้งแต่เห็นยอดธงชัยของข้าศึก
- ๖ . เสียขวัญตั้งแต่ได้ยินเสียงโห่ร้อง
- ๗ . เสียขวัญตั้งแต่พอเริ่มการสัมประหารกัน
- ๘ . ผู้ตายคาที่
- ๙ . ผู้ตายกลางทาง
- ๑๐ . ผู้ตายที่บ้าน
- ๑๑ . ผู้รอดตาย
- ๑๒ . ผู้นอกกริต - เลยเถิด
- ๑๓ . ผู้ชะล่าใจ
- ๑๔ . ผู้ชอบเขาบาน
- ๑๕ . ผู้ชอบคลุกคลีกับชาวบาน

ขุมทรัพย์จากพระโอบุช
หมวดที่ ๒
วาทะ การไม่ลังวร

ผู้ถูกครอบงำ

ภิกษุ ท.! ภิกษุผู้ไม่มีลังวรนั้น เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท.! ภิกษุในกรณีนี้ เมื่อเห็นรูปด้วยตา, ฟังเสียงด้วยหู, ดมกลิ่นด้วยจมูก, ลิ้มรสด้วยลิ้น, สัมผัสโผฏฐัพพะด้วยกาย, ฐรรรมารมณด้วยใจ; ก็สยบอยู่ในอารมณ์ที่น่ารัก เคียดแค้นในอารมณ์อันไม่น่ารัก, เป็นผู้ไม่ตั้งไว้ซึ่งกายคตาสติ, มีจิตคอยด้วยคุณธรรม, ไม่รู้ตามเป็นจริงซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับแห่งบาปอกุศลที่เกิดแล้วแก่เขา นั้น โดยสิ้นเชิง.

ภิกษุ ท.! เปรียบเหมือนบุรุษจับสัตว์หกชนิด อันมีที่อยู่อาศัยต่างกัน มีที่เพียวหากินต่างกัน มาผูกรวมกันด้วยเชือกอันมั่นคง คือเขาจับงูมาผูกด้วย เชือกเหนียวเส้นหนึ่ง, จับจระเข้, จับนกก, จับสุนัขบ้าน, จับสุนัขจิ้งจอก, จับลิง, มาผูกด้วยเชือกเหนียวเส้นหนึ่ง ๆ แล้วผูกรวมเขาด้วยกันเป็นปมเดียวในท่ามกลาง ปลอยแล้ว. ภิกษุ ท.! ครั้งนั้น สัตว์เหล่านั้น ทั้งหกชนิด มีที่อาศัย

และที่ที่ต่าง ๆ กัน ก็ยื้อแย่งจุดดิ่งกัน เพื่อจะไปสู่ที่อาศัยที่ตัวของตน ๆ :
 งูจะเข้าจอมปลวก, จระเข้จะลงน้ำ, นกจะบินขึ้นไปในอากาศ, สุนัข
 จะเข้าบ้าน, สุนัขจิ้งจอกจะไปป่าช้า, ลิงก็จะไปป่า. ครั้นเหนื่อยล้ากัน
 ทั้งหกสัตว์แล้ว สัตว์ใดมีกำลังกว่า สัตว์นอกนั้นก็ตองถูกลากติดตาม
 ไปตามอำนาจของสัตว์นั้น. ขอนี้ฉันใด ;

ภิกษุ ท. ! ภิกษุใดไม่อบรมทำให้มากในกายคตาสติแล้ว ตา
 ก็จะหลุดเอาภิกษุนั้นไปหารูปที่น่าพอใจ, รูปที่ไม่น่าพอใจก็กลายเป็นสิ่งที่เรารู้
 สึกอืดอัคขยะแขยง ; หู ก็จะหลุดเอาภิกษุนั้นไปหาเสียงที่น่าฟัง, เสียงที่
 ไม่น่าฟังก็กลายเป็นสิ่งที่เรารู้สึกอืดอัคขยะแขยง ; จมูก ก็จะหลุดเอาภิกษุนั้น
 ไปหากลิ่นที่น่าสูดดม, กลิ่นที่ไม่น่าสูดดมก็กลายเป็นสิ่งที่เรารู้สึกอืดอัค
 ขยะแขยง ; ลิ้น ก็จะหลุดเอาภิกษุนั้นไปหารสที่ชอบใจ, รสที่ไม่ชอบใจก็กลายเป็น
 สิ่งที่เราเรารู้สึกอืดอัคขยะแขยง ; กาย ก็จะหลุดเอาภิกษุนั้นไปหาสัมผัสที่
 ยั่วยวนใจ, สัมผัสที่ไม่ยั่วยวนใจก็กลายเป็นสิ่งที่เรารู้สึกอืดอัคขยะแขยง, และ
 ใจ ก็จะหลุดเอาภิกษุนั้นไปหาธรรมารมณ์ที่ถูกต้อง, ธรรมารมณ์ที่ไม่ถูกต้อง
 ก็กลายเป็นสิ่งที่เรารู้สึกอืดอัคขยะแขยง ; ขอนี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้ไม่มีสังวรเป็นอย่างนี้แล.

๑ แมวตายเพราะหนู

ภิกษุ ท. ! เรื่องนี้เคยมีมาแล้ว : แมวตัวหนึ่ง ยืนคอยจ้องจับหนู
 อยู่ที่ปากช่องที่ทะยยะมูลฝอยริมฝาเรือน ด้วยหวังว่า “หนูตัวอ่อน จักออกมา

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ส. ๑๖/๓๑๕/๖๘๑-๒, ตรีสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่เชตวัน.

เพื่อหาเหยื่อในทีใด จักจับมันมากินเสียในที่นั้น” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! ครั้งนั้น หนูตัวอ่อนออกไปเพื่อหาเหยื่อแล้ว แมวก็จับมันกลืนกินอย่างรวดเร็ว (ทั้งเป็น ๆ). หนูตัวอ่อนนั้นก็คล้ายไส้ของแมวนั้นบาง, กัดคล้ายไส้สุดของแมวนั้นบาง ; แมวนั้น ถึงแก่ความตาย หรือได้รับทุกข์เจียนตาย เพราะการที่หนู กัดใส่นั้น ๆ เป็นเหตุ.

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดกัฉันทนั้น : ภิกษุบางรูปในกรณีนี้ ในเวลาเช้า ครองจีวรถือบาตร เข้าไปสู่หมู่บ้านหรือนิคม เพื่อบิณฑบาต, ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา ไม่รักษาจิต, ไม่ตั้งสติไว้, ไม่สำรวมอินทรีย์ทั้งหลาย, เธอเห็นมาตุคามในหมู่บ้านหรือนิคมนั้น ๆ ผู้นั่งชู้ห่มชู้ ครั้นได้เห็นมาตุคามผู้นั่งชู้ ห่มชู้เช่นนั้นเข้าแล้ว ราคะก็เสียบแทงจิตของเธอ ภิกษุนั้นมีจิตถูกราคะ เสียบแทงแล้ว ย่อมถึงความตาย หรือได้รับทุกข์เจียนตาย.

ภิกษุ ท. ! ที่เรียกว่า “ตายในอริยวินัย” นั้น ได้แก่ผู้ที่บอก เลิกศึกษา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์. ที่เรียกว่า “ทุกข์เจียนตาย” ได้แก่ผู้ที่ต้องอาบัติอันเศร้าหมองร้ายแรงอันใดอันหนึ่ง ถึงกับต้องออกจากอาบัตินั้น ด้วยระเบียบแห่งการอุกกรรม.

เนื้อหาที่ไม่เกิดบุญ^๑

ภิกษุ ท. ! ช่างหลวงประกอบด้วยองค์ห้า เป็นช่างไม่คู่ควรแก่พระราชา ไม่เป็นราชพาหนะได้ ไม่นับว่าเป็นของคูบารมีของพระราชา. องค์ห้าอะไรเล่า ? องค์ห้าคือ ช่างหลวงในกรณีนี้ เป็นช่างที่ไม่อดทนต่อรูปทั้งหลาย, ไม่อดทนต่อเสียงทั้งหลาย, ไม่อดทนต่อกลิ่นทั้งหลาย, ไม่อดทนต่อรสทั้งหลาย, ไม่อดทนต่อโผฏฐัพพะทั้งหลาย.

๑. บาลี พระพุทธทศกัณฐก ปญจก. อ. ๒๒/๑๓๖/๑๓๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ข้างหลวงที่ไม่อดทนต่อรูปทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?
 ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ ข้างหลวงเมื่อออกศึก ได้เห็นหมู่พลข้างที่ดี, หมู่พลมาที่ดี,
 หมู่พลรถที่ดี, หมู่พลราบที่ดี, (ของฝ่ายข้าศึก) แล้ว ก็ระย่อ ห่อหุด ถดถอยเสีย
 ไม่อาจจะเข้าสู่ที่รบ. ภิกษุ ท. ! ข้างหลวงอย่างนี้ชื่อว่า ไม่อดทนต่อรูปทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ข้างหลวงที่ไม่อดทนต่อเสียงทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?
 ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ ข้างหลวงเมื่อออกศึก ได้ยินเสียงหมู่พลข้างที่ดี, หมู่พล
 มาที่ดี, หมู่พลรถที่ดี, หมู่พลราบที่ดี, ได้ยินเสียงกึกก้องแห่งกลอง
 บัณเฑาะว์ สังข์และมโหระทึกที่ดี, แล้วก็ระย่อ ห่อหุด ถดถอยเสีย ไม่อาจ
 จะเข้าสู่ที่รบ. ภิกษุ ท. ! ข้างหลวงอย่างนี้ชื่อว่า ไม่อดทนต่อเสียงทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ข้างหลวงที่ไม่อดทนต่อกลิ่นทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?
 ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ ข้างหลวงเมื่อออกศึก ได้กลิ่นมุตรและกรีธ (ปัสสาวะ
 และอุจจาระ) ของข้างทั้งหลาย ชนิดที่เป็นชั้นจาเจนสงครามเขาแล้ว ก็ระย่อ
 ห่อหุด ถดถอยเสีย ไม่อาจจะเข้าสู่ที่รบ. ภิกษุ ท. ! ข้างหลวงอย่างนี้ชื่อว่า
 ไม่อดทนต่อกลิ่นทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ข้างหลวงที่ไม่อดทนต่อรสทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?
 ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ ข้างหลวงเมื่อออกศึก เมื่อไม่ได้รับการทอดหนุ่
 และน้ำมือหนึ่งหรือสองมือ สามมือ สี่มือ หรือห้ามือ แล้วก็ระย่อ ห่อหุด
 ถดถอยเสีย ไม่อาจจะเข้าสู่ที่รบ. ภิกษุ ท. ! ข้างหลวงอย่างนี้ชื่อว่า
 ไม่อดทนต่อรสทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ช่างหลวงที่ไม่อดทนต่อโศภณัฐพะทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ ช่างหลวงเมื่อออกศึก ถูกศรที่เขายิงมาอย่างรวดเร็วทะนันทันเขาหนึ่งลูก หรือสองลูก สามลูก สี่ลูก หรือห้าลูกแล้ว ก็ระย่อ ห่อหุด ถดถอยเสีย ไม่อาจจะเข้าสู่ที่รบ. ภิกษุ ท. ! ช่างหลวงอย่างนี้ชื่อว่า ไม่อดทนต่อโศภณัฐพะทั้งหลาย.

.....

ภิกษุ ท. ! ฉันทใคร่ฉันทนั้นเหมือนกัน : ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยเหตุหาอย่างแล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่ควรแกของบวชา ไม่ควรแกของตอรับ ไม่ควรแกของทำบุญ ไม่ควรทำอัญชลี ไม่เป็นเนื่อนาบุญของโลกอย่างดีเยี่ยม. เหตุหาอย่างอะไรกันเล่า ? เหตุหาอย่างคือ ภิกษุในกรณีนี้ เป็นผู้ไม่อดทนต่อรูปทั้งหลาย, ไม่อดทนต่อเสียงทั้งหลาย, ไม่อดทนต่อกลิ่นทั้งหลาย, ไม่อดทนต่อรสทั้งหลาย, ไม่อดทนต่อโศภณัฐพะทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เป็นผู้ไม่อดทนต่อรูปทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ ได้เห็นรูปด้วยตาแล้ว ตัดใจยินดีในรูปอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดยินดี ไม่อาจจะตั้งจิตเป็นกลางอยู่ได้. ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้ชื่อว่า ไม่อดทนต่อรูปทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เป็นผู้ไม่อดทนต่อเสียงทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ ได้ฟังเสียงด้วยหูแล้ว ตัดใจยินดีในเสียงอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดยินดี ไม่อาจจะตั้งจิตเป็นกลางอยู่ได้. ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้ชื่อว่า ไม่อดทนต่อเสียงทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เป็นผู้ไม่อดทนต่อกลิ่นทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ ได้ดมกลิ่นด้วยจมูกแล้ว ตัดใจยินดีในกลิ่นอันเป็น

ที่ตั้งแห่งความกำหนัดยินดี ไม่อาจจะตั้งจิตเป็นกลางอยู่ได้. ภิกษุ ท.! ภิกษุ
 อย่างนี้ชื่อว่า ไม่อดทนต่อกลิ่นทั้งหลาย.

ภิกษุ ท.! ภิกษุ เป็นผู้ไม่อดทนต่อรสทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า?
 ภิกษุ ท.! ภิกษุในกรณีนี้ ได้ลิ้มรสด้วยลิ้นแล้ว คิดใจยินดีในรสอันเป็นที่ตั้ง
 แห่งความกำหนัดยินดี ไม่อาจจะตั้งจิตเป็นกลางอยู่ได้. ภิกษุ ท.! ภิกษุอย่างนี้
 ชื่อว่า ไม่อดทนต่อรสทั้งหลาย.

ภิกษุ ท.! ภิกษุ เป็นผู้ไม่อดทนต่อโณภูมิจิตทั้งหลาย เป็นอย่างไร
 เล่า? ภิกษุ ท.! ภิกษุในกรณีนี้ ได้สัมผัสโณภูมิจิตด้วยกายแล้ว คิดใจ
 ยินดีในโณภูมิจิตอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดยินดี ไม่อาจจะตั้งจิตเป็นกลาง
 อยู่ได้. ภิกษุ ท.! ภิกษุอย่างนี้ชื่อว่า ไม่อดทนต่อโณภูมิจิตทั้งหลาย.

ภิกษุ ท.! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยเหตุห้าอย่างนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่ควร
 เก่งของบุชา ไม่ควรเก่งของต้อนรับ ไม่ควรเก่งของทำบุญ ไม่ควร
 ทำอัญชฎี ไม่เป็นเนื้อนาบุญของโลกอย่างดีเยี่ยมเลย.

เสียขวัญตั้งแต่เห็นผงคลี^๑

ภิกษุ ท.! นักรบอาชีพบางประเภท เพียงแต่เห็นผงคลี
 (พุ่งขึ้นในกองทัพข้าศึก) ก็ขวัญหนี ครั่นคร้าม หวั่นหวาดจนสะกิดใจไม่อยู่
 ไม่อาจจะเขاتอดานสงคราม. นักรบอาชีพบางประเภทในกรณีนี้เป็นเช่นนี้
 เป็นนักรบอาชีพประเภทแรก มีอยู่ในโลก หาได้ในโลก...

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๐๐, ๑๐๑/๗๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! นักบวชเปรียบด้วยนักรบอาชีพเช่นนี้ ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุ หาได้ในหมู่ภิกษุเหมือนกัน. ในกรณีนี้คือ ภิกษุเพียงแต่เห็น “ผงคลี” ก็ขวัณฺหฺนึ ครันคราม หวั่นหวาดจนสะกตใจไม่อยู่ ไม่อาจจะสืบพรหมจรรย์ต่อไปได้ เปิดเผยถึงความเป็นผู้หมดกำลังใจต่อสิกขา บอกลีกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์. ขอว่า “ผงคลี” สำหรับภิกษุนั้นได้แก่อะไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้คือ ภิกษุได้ฟังข่าวว่า สตรี หรือกุมารี ในหมู่บ้านหรือนิคมโนน รูปสวย เป็นขวัณฺตา เป็นขวัณฺใจ มีผิวพรรณและทรวดทรงงามยิ่งนัก. ภิกษุนั้น เพียงได้ยินข่าวลือเท่านั้น ก็ระย้อทอดย ระทมระทด หวั่นหวาดจนสะกตใจไม่อยู่ ไม่อาจจะสืบพรหมจรรย์ต่อไปได้ เปิดเผยถึงความเป็นผู้หมดกำลังใจต่อสิกขา บอกลีกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์. ความที่ได้ยินข่าวหญิงงามนี้ได้ในข้อว่า “เห็นผงคลี” สำหรับภิกษุนั้น. ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนนักรบอาชีพผู้นั้น เพียงแต่เห็นผงคลี (พุ่งขึ้นในกองทัพข้าศึก) ก็ขวัณฺหฺนึ ครันคราม หวั่นหวาดจนสะกตใจไม่อยู่ ไม่อาจจะเขาคู่ต้อนสงคราม ฉันทิ ; ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีนักรบอาชีพชนิดนั้นเป็นคู่เปรียบ ฉันทิ. ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคนในกรณีนี้เป็นเช่นนี้ เป็นนักบวชที่เปรียบด้วยนักรบอาชีพประเภทแรก มีอยู่ในหมู่ภิกษุ หาได้ในหมู่ภิกษุ.

เสียววัณฺตังแต่เห็นยอดธงชัยของข้าศึก^๑

ภิกษุ ท. ! นักรบอาชีพบางประเภททนต่อผงคลีได้, แต่พอสักว่าเห็นยอดธงชัยของข้าศึกเข้าแล้ว ก็ขวัณฺหฺนึ ครันคราม หวั่นหวาดจนสะกต

๑. บาลี พระพุทธทศกัณฐก ปญจก. อ. ๒๒/๑๐๐,๑๐๒/๓๕.

ใจไม่อยู่ ไม่อาจจะเข้าต่อต้านสงคราม. นักรบอาชีพบางประเภทในกรณีนี้เป็นเช่นนี้ เป็นนักรบอาชีพประเภทที่สอง มีอยู่ในโลก หาได้ในโลก...

ภิกษุ ท. ! นักบวชเปรียบด้วยนักรบอาชีพเช่นนี้ ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุหาได้ในหมู่ภิกษุเหมือนกัน. ในกรณีนี้คือ ภิกษุทนต่อ “ผงคลี” ได้ แต่พอสักว่าเห็น “ยอดธงชัยของข้าศึก” เขาแล้ว ก็ระย่อทอดอย ระทมระทศ หวั่นหวาดจนสะกตใจไม่อยู่ ไม่อาจจะสู้ปรหมจรรยต่อไปได้ เปิดเผยถึงความเป็นผู้หมกกำลังใจต่อศึกขา บอกเลิกศึกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์. ข้อว่า “ยอดธงชัยของข้าศึก” สำหรับภิกษุนั้นได้แก่อะไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้คือ ภิกษุ ไม่เพียงแต่ได้ยินข่าวดังกล่าวแล้ว, แต่ว่าเธอได้เห็นเองซึ่งสตรีหรือกุมารี รูปสวย เป็นขวัญตาเป็นขวัญใจ มีผิวพรรณและทรวดทรงงามยิ่งนัก. ภิกษุนั้น ครั้นได้เห็นหญิงงามนั้นแล้ว ก็ระย่อทอดอย ระทมระทศ หวั่นหวาดจนสะกตใจไม่อยู่ ไม่อาจจะสู้ปรหมจรรยต่อไปได้ เปิดเผยถึงความเป็นผู้หมกกำลังใจต่อศึกขา บอกเลิกศึกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์. ความที่ได้เห็นหญิงงามนี้ได้ในข้อว่า “เห็นยอดธงชัยของข้าศึก” สำหรับภิกษุนั้น. ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนนักรบอาชีพประเภทที่ทนต่อผงคลีได้ แต่พอสักว่า เห็นยอดธงชัยของข้าศึก เขาแล้วก็ขวัญหนี ครั้นคร้าม หวั่นหวาดจนสะกตใจไม่อยู่ ไม่อาจจะเข้าต่อต้านสงคราม ฉันทไค ; ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีนักรบอาชีพชนิดนั้นเป็นคู่เปรียบ ฉันทัน. ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคนในกรณีนี้เป็นเช่นนี้ เป็นนักบวชที่เปรียบด้วยนักรบอาชีพประเภทที่สอง มีอยู่ในหมู่ภิกษุหาได้ในหมู่ภิกษุ.

เสียงวิญต้งแต่ไดยินเสียงโหระง

ภิกษุ ท. ! นักรบอาชีพบางประเภททนต่อผงคลีได้, ทนต่อยอดธงชัยได้, แต่พอสักว่าได้ยินเสียงโหระงของข้าศึกแล้ว ก็ขวัญหนี ครั่นคร้าม หวั่นหวาดจนสะกศใจไม่อยู่ ไม่อาจจะเขาคู่ตาดานสงคราม. นักรบอาชีพบางประเภทในกรณีนี้เป็นเช่นนี้ เป็นนักรบอาชีพประเภทที่สาม มีอยู่ในโลกหาได้ในโลก...

ภิกษุ ท. ! นักบวชเปรียบคือนักรบอาชีพเช่นนี้ ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุหาได้ในหมู่ภิกษุเหมือนกัน. ในกรณีนี้คือ ภิกษุทนต่อ “ผงคลี” ทนต่อ “ยอดธงชัยของข้าศึก” ได้, แต่พอสักว่าได้ยิน “เสียงโหระงของข้าศึก” เข้าแล้ว ก็ระย้อทอดอวย ระทมระทด หวั่นหวาดจนสะกศใจไม่อยู่ ไม่อาจจะสืบพรหมจรรย์ต่อไปได้ เปิดเผยถึงความเป็นผู้หมดกำลังใจต่อสิกขา บอกละเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์. ข้อว่า “เสียงโหระงของข้าศึก” สำหรับภิกษุนั้นได้แก่อะไรเล่า? ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้คือ ภิกษุอยู่ป่า หรืออยู่โคนไม้ หรืออยู่เรือนว่าง, มีมาตุคามเข้าไปชวนระริกชกชี้ สรวลเสหัวเราะเสียงดัง ยั่วเย้า. ภิกษุนั้นถูกมาตุคามชวนระริกชกชี้ สรวลเสหัวเราะเสียงดังยั่วเย้าเขาแล้ว ก็ระย้อทอดอวย ระทมระทด หวั่นหวาดจนสะกศใจไม่อยู่ ไม่อาจจะสืบพรหมจรรย์ต่อไปได้ เปิดเผยถึงความเป็นผู้หมดกำลังใจต่อสิกขา บอกละเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์. ความที่ถูกมาตุคามยั่วชวนกวนใจนี้ ได้ในข้อว่า “เสียงโหระงของข้าศึก” สำหรับภิกษุนั้น. ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนนักรบอาชีพประเภทที่ทนต่อผงคลี ทนต่อยอด

รงชัยได้, แต่พอสักว่า ไดยินเสียงโหรงของข้าศึกเขาแล้ว ก็ขวัญหนี
 ครันคราม หวั่นหวาดจนสะกาดใจไม่อยู่ ไม่อาจจะเขาคอดานสงคราม
 จันใด; ภิกษุท.! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีนักรบอาชีพชนิดนั้นเป็นคู่เปรียบ
 จันนั้น. ภิกษุท.! นักบวชบางคนในกรณีนี้เป็นเช่นนี้เป็นนักบวชที่เปรียบด้วย
 นักรบอาชีพประเภทที่สาม มีอยู่ในหมู่ภิกษุ หาได้ในหมู่ภิกษุ.

เสียงขวัญตั้งแต่พอเริ่มการสัมปะหารกัน^๑

ภิกษุ ท.! นักรบอาชีพบางประเภททนต่อผงคลีได้, ทนต่อยอดธงชัย
 ได้, ทนต่อเสียงโหรงได้, แต่ว่า พอเริ่มการสัมปะหารกันเท่านั้น ก็ยอมแพ้.
 นักรบอาชีพบางประเภทในกรณีนี้เป็นเช่นนี้เป็นนักรบอาชีพประเภทที่สี่
 มีอยู่ในโลก หาได้ในโลก...

ภิกษุ ท.! นักบวชเปรียบด้วยนักรบอาชีพเช่นนี้ ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุ
 หาได้ในหมู่ภิกษุเหมือนกัน. ในกรณีนี้คือ ภิกษุทนต่อ “ผงคลี” ได้ ทนต่อ
 “ยอดธงชัยของข้าศึก” ได้ และทนต่อ “เสียงโหรง” ได้, แต่ว่า พอเริ่ม
 การสัมปะหาร ก็ยอมแพ้. ข้อว่า “การสัมปะหารกัน” สำหรับภิกษุ
 นั้น ได้แก่อะไรเล่า? ภิกษุ ท.! ภิกษุอยู่ป่า หรืออยู่โคนไม้ หรือ
 อยู่เรือนว่าง, มีมาตุคามเข้าไปนั่งเบียดนอนเบียด นั่งทับนอนทับ. เมื่อเธอ
 ถูกกระทำเช่นนั้น, ไม่ทันจะได้บอกคืนสิกขา ไม่ทันจะเปิดเผยถึงความ
 เป็นผู้หมัดกำลังใจต่อสิกขา ได้เสพเมถุนแล้ว. ความที่ถูกกระทำเช่นนี้
 ได้ในข้อว่า “เริ่มการสัมปะหารกัน” สำหรับภิกษุนั้น. ภิกษุ ท.! เปรียบ

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๐๑,๑๐๓/๒๕.

เหมือนนักรบอาชีพประเภทที่อดทนต่อผงคลีได้ ทนต่อยอดธงชัยได้ และทนต่อเสียงโห่ร้องได้, แต่ว่าได้ยอมแพ้ในขณะที่สักว่าพอเริ่มการสัมประหารกันฉันใด ; ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีนักรบอาชีพชนิดนั้นเป็นคู่เปรียบฉันนั้น. ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคนในกรณีนี้เป็นเช่นนี้ เป็นนักบวชที่เปรียบด้วยนักรบอาชีพประเภทที่สี่ มีอยู่ในหมู่ภิกษุ หาได้ในหมู่ภิกษุ แล.

ผู้ตายคาที่^๑

ภิกษุ ท. ! นักรบอาชีพบางคน ถือดาบและโล่ สอดใส่ธนูและแฉ่ง เขาสู่อสงครามอันประชิดแล้ว. เขาอุตสาหะพยายามในการสู้รบนั้น. พวกเขาศึกฆ่าเขาผู้อุตสาหะพยายามอยู่นั้นตายไป. ภิกษุ ท. ! นักรบอาชีพบางคนในกรณีนี้เป็นเช่นนี้ เป็นนักรบอาชีพประเภทแรก มีอยู่ในโลก หาได้ในโลก...

ภิกษุ ท. ! นักบวชเปรียบด้วยนักรบอาชีพชนิดนี้ ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุ หาได้ในหมู่ภิกษุเหมือนกัน. ในกรณีนี้คือ ภิกษุเขาไปอยู่อาศัยหมู่บ้านหรือนิคมแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่. เวลาเขา เธอครองจีวร ถือบาตร เขาไปสู่มุขานหรือนิคมนั้น เพื่อบิณฑบาต, ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา ไม่รักษาจิต, ไม่ตั้งสติไว้, ไม่สำรวมอินทรีย์ทั้งหลาย, เธอเห็นมาตุคามในหมู่บ้านหรือนิคมนั้น นุ่งชู้ห่มชู้ ; เพราะได้เห็นมาตุคามนุ่งชู้ห่มชู้แล้ว, รากะก็เสียบแทงจิตของเธอ. ภิกษุนั้น มีจิตถูกรากะเสียบแทงแล้ว ไม่ทันบอกเลิกสิกขา ไม่ทันทำให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้หมดกำลังใจต่อสิกขา ได้สพเมถุนแล้ว.

๑. บาลี พระพุทธทศายิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๐๖, ๑๐๗/๗๖, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนนักรบอาชีพผู้หนึ่ง ถี้อดาบและโล่ สอดใส่ธนู และแสง เขาสู่อสงครามอันประชิดแล้ว ; เขาอุตสาหะพยายามในการสู้รบนั้น. พวกข้าศึกมาเขาสู่อุตสาหะพยายามอยู่นั้นตายไป ฉันทใด ; ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีนักรบที่ตายในสนามรบเป็นคู่เปรียบ ฉันทนั้น. ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคนในกรณีนี้เป็นเช่นนี้ เป็นนักบวชที่เปรียบด้วยนักรบอาชีพประเภทแรก มีอยู่ในหมู่ภิกษุ หาได้ในหมู่ภิกษุ.

ผู้ตายกลางทาง

ภิกษุ ท. ! นักรบอาชีพบางคน ถี้อดาบและโล่ สอดใส่ธนู และแสง เขาสู่อสงครามอันประชิดแล้ว. เขาอุตสาหะพยายามในการสู้รบนั้น. พวกข้าศึกได้ฟันแทงเขาสู่อุตสาหะพยายามอยู่นั้น จนมีแผลเต็มตัว. พวกเดียวกันนำเอาตัวเขาออกไปจากที่รบ เพื่อนำไปส่งหมอญาติ. เขาถูกพวกญาตินำกลับไป ยังไม่ทันถึงสำนักญาติ ก็ตายเสียกลางทาง. ภิกษุ ท. ! นักรบอาชีพบางคนในกรณีนี้เป็นเช่นนี้ เป็นนักรบอาชีพประเภทที่สอง มีอยู่ในโลก หาได้ในโลก...

ภิกษุ ท. ! นักบวชเปรียบด้วยนักรบอาชีพชนิดนี้ ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุ หาได้ในหมู่ภิกษุเหมือนกัน. ในกรณีนี้คือ ภิกษุเข้าไปอาศัยหมู่บ้านหรือนิคมแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่. เวลาเขา เธอครองจีวร ถี้อบาตร เข้าไปสู่หมู่บ้านหรือ

นิคมนั้น เพื่อบิณฑบาต, ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา ไม่รักษาจิต, ไม่ตั้งสติไว้, ไม่สำรวมอินทรีย์ทั้งหลาย, เธอเห็นมาตุคามในหมู่บ้านหรือนิคมนั้น นุ่งชั้วห่มชั้ว ; เพราะได้เห็นมาตุคามนุ่งชั้วห่มชั้วแล้ว, ราคาก็เสียบแทงจิตของเธอ. ภิกษุนั้น มีจิตถูกราคะเสียบแทงแล้ว เรารอนกาย รุ่มร้อนใจ ได้ความคิดว่า “อย่าเลย เราจักกลับไปสู่อาราม, จักบอกความนี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ตามความในใจของเราว่า ท่านผู้มีอายุ ท. ! ข้าพเจ้าถูกราคะแผดเผาแล้ว ถูกราคะครอบงำแล้ว ข้าพเจ้าไม่อาจจะสืบพรหมจรรย์ต่อไปได้ ข้าพเจ้าต้องเปิดเผยถึงความเป็นผู้หมดกำลังใจต่อสิกขา จักบอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์” ดังนี้. ภิกษุนั้น ครั้นกลับไปยังไม่ทันถึงอาราม ก็เปิดเผยถึงความเป็นผู้หมดกำลังใจต่อสิกขา บอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์ ณ กลางทางนั่นเอง.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนนักรบอาชีพนัสนั้น ถือดาบและโล่ สอดใส่ธนูและแสง เขาสูสงครามอันประชิดแล้ว ; เขาอุตสาหะพยายามในการสู้รบนั้น. พวกเขาศึกพันแทงเขาอุตสาหะพยายามอยู่นั้น จนมีแผลเต็มตัว. พวกเขาเดียวกัน นำเอาตัวเขาออกไปจากที่รบ เพื่อนำไปส่งหมุ่ญาติ. เขาถูกพวกญาตินำกลับไปยังไม่ทันถึงสำนักญาติ ก็ตายเสีย ณ กลางทางนั่นเอง ฉันท. ; ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีนักรบสิ้นชีพกลางทางเป็นคู่เปรียบ ฉันท. ; ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคนในกรณีนี้เป็นเช่นนี้ เป็นนักบวชที่เปรียบด้วยนักรบอาชีพอประเภทที่สอง มีอยู่ในหมูภิกษุ หาได้ในหมูภิกษุ.

ผู้ตายที่บ้าน^๑

ภิกษุ ท. ! นักรบอาชีพบางคน ถือดาบและโล่ สอดใส่ธนูและแสง เขาสูสงครามอันประชิดแล้ว. เขาอุตสาหะพยายามในการสู้รบนั้น. พวกเขาศึก พันทางเขาสู่อุตสาหะพยายามอยู่นั้น จนมีแผลเต็มตัว. พวกเขาด้วยกันนำเอาตัว เขาออกไปจากที่รบ เพื่อนำไปส่งหมอญาติ. พวกเขาช่วยกันพยาบาลแก้ไขเขา. เมื่อพวกเขาพยาบาลแก้ไขอยู่ ก็ยังตายเพราะความเจ็บนั้นจนได้. ภิกษุ ท. ! นักรบอาชีพบางคนในกรณีนี้เป็นเช่นนี้ เป็นนักรบอาชีพประเภทที่สาม มีอยู่ในโลก หาได้ในโลก...

ภิกษุ ท. ! นักบวชเปรียบดวยนักรบอาชีพ ก็มีอยู่ในหมูภิกษุ หาได้ในหมูภิกษุเหมือนกัน. ในกรณีนี้คือ ภิกษุเขาไปอาศัยหมุ่บ้านหรือนิคม แห่งใดแห่งหนึ่งอยู่. เวลาเขา เธอครองจิวร ถือบาตร เขาไปสู่หมุ่บ้าน หรือนิคมนั้น เพื่อบิณฑบาต, ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา ไม่รักษาจิต, ไม่ตั้งสติไว้, ไม่สำรวมอินทริยทั้งหลาย, เธอเห็นมาตุคามในหมุ่บ้านหรือนิคมนั้น นุ่งชู้ห่มชู้ ; เพราะได้เห็นมาตุคามนุ่งชู้ห่มชู้แล้ว, ราคะก็เสียบแทงจิต ของเธอ. ภิกษุนั้นมีจิตถูกราคะเสียบแทงแล้ว ก็เร่าร้อนกาย รุ่มร้อนใจ ได้ความคิดว่า “อย่าเลย เราจักกลับไปสู่อาราม จักบอกความนี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ตามความในใจของเราว่า ท่านผู้มีอายุท. ! ข้าพเจ้าถูกราคะแผดเผาแล้วถูกราคะ ครอบงำแล้ว ข้าพเจ้าไม่อาจจะสืบพรหมจรรย์ต่อไปได้ ข้าพเจ้าต้องเปิดเผยถึง ความเป็นผู้หมดกำลังใจต่อสิกขา จักบอกเลิกลีกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่ง ฤๅษี” ดังนี้. ภิกษุนั้น ไปถึงอารามแล้วบอกความนั้นแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ท่านผู้มีอายุ ท. ! ข้าพเจ้าถูกราคะแผดเผาแล้ว ถูกราคะครอบงำแล้ว ข้าพเจ้าไม่

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อี. ๒๒/๑๐๖,๑๐๘/๓๖.

อาจจะสืบทอดพรหมจรรย์ต่อไปได้ ข้าพเจ้าต้องเปิดเผยถึงความเป็นผู้หมดกำลังใจ ต่อสิกขา จักบอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศตำแหน่งคฤหัสถ์” ดังนี้.

เพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน ตักเตือนให้สติเธอ พร่ำชี้ช่องให้เธอ กลับใจว่า “นี่แน่ท่านผู้มีอายุ! พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสแล้วว่า ‘กามทั้งหลายมีรสอร่อยน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นใจมาก โทษเพราะกามนี้มีมากเกินประมาณ. กามทั้งหลายเปรียบด้วยท่อนกระดูก, เปรียบด้วยชิ้นเนื้อ, เปรียบด้วยคบเพลิงหญ้า, เปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิง, เปรียบด้วยความฝัน, เปรียบด้วยของที่ยืมเขามา, เปรียบด้วยผลไม้, เปรียบด้วยเจียงสับเนื้อ, เปรียบด้วยหอกและหลาว, เปรียบด้วยหัวงูพิษ; เพราะกามทั้งหลายเหล่านั้น ๆ มีรสอร่อยน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นใจมาก โทษเพราะกามนี้มีมากเกินประมาณ’ ดังนี้. ขอท่านผู้มีอายุ จงยินดีในพรหมจรรย์, ผู้มีอายุ อย่าแสดงความท้อแท้ต่อสิกขา แล้วบอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศตำแหน่งคฤหัสถ์เสียเลย”. ภิกษุ นั้น ทั้ง ๆ ที่เพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน ตักเตือนให้สติอย่างนี้ ชี้ช่องให้มองเห็น แล้วกลับใจเสียอย่างนี้ ก็ยังยืนกรานอยู่ว่า “ท่านผู้มีอายุ ท. ! ถึงแม่ว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสแล้วว่า กามทั้งหลายมีรสอร่อยน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นใจมาก โทษเพราะกามนี้มีมากเกินประมาณ ก็จริงอยู่แล้ว, แต่ถึงกระนั้น ข้าพเจ้าก็ไม่อาจจะสืบทอดพรหมจรรย์ต่อไปได้ ข้าพเจ้าต้องเปิดเผย ถึงความเป็นผู้หมดกำลังใจต่อสิกขา จักบอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศตำแหน่งคฤหัสถ์ละ” ดังนี้. ภิกษุ นั้น ได้เปิดเผยถึงความเป็นผู้หมดกำลังใจต่อสิกขา บอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศตำแหน่งคฤหัสถ์ เสียจนได้.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนนักรบอาชีพผู้นั้น ถู้อดาบและโล่ สอดใส่ธนู

และแล่ง เขาสูสสงครามอันประชิดแล้ว ; เขาอุตสาหะพยายามในการสู้รบนั้น. พวกข้าศึกพันแทงเขาผู้อุตสาหะพยายามอยู่นั้น จนมีแผลเต็มตัว. พวกเดียวกัน นำเอาตัวเขาออกไปจากที่รบ เพื่อนำไปส่งห่มุญาติ. พวกญาติช่วยกันพยาบาล แก่ไขเขา. เขาถูกพวกญาติพยาบาลแก่ไขอยู่ ก็ยังตายเพราะความเจ็บนั้นจนได้ ฉันทไค ; ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีนักรบอาชีพนิดที่สิ้นชีพที่บ้านญาติ เป็นคู่เปรียบ ฉันทนั้น. ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคนในกรณีนี้เป็นเช่นนี้เป็นนักบวชที่เปรียบด้วยนักรบอาชีพ ประเภทที่สาม มีอยู่ในห่มุภิกษุ หาได้ในห่มุภิกษุ.

ผู้รอดตาย^๑

ภิกษุ ท. ! นักรบอาชีพบางคน ถือดาบและโล่ สอดใส่ธนู และแล่ง เขาสูสสงครามอันประชิดแล้ว. เขาอุตสาหะพยายามในการสู้รบนั้น. พวกข้าศึกพันแทงเขาผู้อุตสาหะพยายามอยู่นั้น จนมีบาดแผลเต็มตัว. พวกเดียวกันนำเอาตัวเขาออกไปจากที่รบ เพื่อนำไปส่งห่มุญาติ. พวกญาติช่วยกันพยาบาลแก่ไขเขา. เขาถูกพวกญาติพยาบาลแก่ไขแล้ว ก็หายจากความเจ็บนั้น. ภิกษุ ท. ! นักรบอาชีพบางคนในกรณีนี้เป็นเช่นนี้เป็นนักรบอาชีพประเภทที่สี่ มีอยู่ในโลก หาได้ในโลก...

ภิกษุ ท. ! นักบวชเปรียบด้วยนักรบอาชีพ ก็มีอยู่ในห่มุภิกษุ หาได้ในห่มุภิกษุเหมือนกัน. ในกรณีนี้ คือภิกษุเขาไปอาศัยห่มุบ้านหรือนิคมแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่. เวลาเช้า เธอครองจีวร ถือบาตร เขาไปสู่ห่มุบ้านหรือนิคมนั้น เพื่อบิณฑบาต, ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา ไม่รักษจิต, ไม่ตั้งสติไว้, ไม่สำรวมอินทรีย์ทั้งหลาย, เธอเห็นมาตุคามในห่มุบ้านหรือนิคมนั้น นุ่งชั้วห่มชั้ว ; เพราะได้เห็นมาตุคามนุ่งชั้วห่มชั้วแล้ว, ราคะก็เสียบแทงจิตของเธอ. ภิกษุนั้น

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๐๗, ๑๑๑/๗๖.

มีจิตถูกราคะเสียบแทงแล้ว ก็เร่าร้อนกาย รุ่มร้อนใจ ได้ความคิดว่า “อย่าเลย เราจักกลับไปสู่อาราม จักบอกความนี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ตามความในใจของเราว่า ท่านผู้มีอายุ ท. ! ข้าพเจ้าถูกราคะแผดเผาแล้ว ถูกราคะครอบงำแล้ว ข้าพเจ้าไม่อาจจะสืบพรหมจรรย์ต่อไปได้ ข้าพเจ้าต้องเปิดเผยถึงความเป็นผู้หมดกำลังใจต่อสิกขา จักบอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่วุศตัมภ์แห่งภคฤหัสถ์” ดังนี้. ภิกษุ นั้น ไปถึงอารามแล้ว บอกความนั้นแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ท่านผู้มีอายุ ท. ! ข้าพเจ้าถูกราคะแผดเผาแล้ว ถูกราคะครอบงำแล้ว ข้าพเจ้าไม่อาจจะสืบพรหมจรรย์ต่อไปได้ ข้าพเจ้าต้องเปิดเผยถึงความเป็นผู้หมดกำลังใจต่อสิกขา จักบอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่วุศตัมภ์แห่งภคฤหัสถ์” ดังนี้.

เพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน ตักเตือนให้สติเธอ พราจีนของให้เธอกลับใจว่า “นี่แน่ะท่านผู้มีอายุ ! พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสแล้วว่า ‘กามทั้งหลาย มีรสอร่อยนอย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นใจมาก โทษเพราะกามนี้มีมากเกินประมาณ. กามทั้งหลายเปรียบด้วยทอนกระดูก, เปรียบด้วยชินเนื้อ, เปรียบด้วยคบเพลิงหญา, เปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิง, เปรียบด้วยความฝัน, เปรียบด้วยของที่ขี้มเขามา, เปรียบด้วยผลไม้, เปรียบด้วยแข็งสับเนื้อ, เปรียบด้วยหอมและหลาว, เปรียบด้วยหัวงูพิษ ; เพราะกามทั้งหลายเหล่านั้น ๆ มีรสอร่อยนอย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นใจมาก โทษเพราะกามนี้มีมากเกินประมาณ’ ดังนี้. ขอท่านผู้มีอายุ จงยินดีในพรหมจรรย์, ผู้มีอายุอย่าแสดงความท้อแท้ต่อสิกขา บอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่วุศตัมภ์แห่งภคฤหัสถ์เสียเลย”. ภิกษุ นั้น อันเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน ตักเตือนให้สติอย่างนี้ ชีของให้มองเห็นแล้วกลับใจเสียอย่างนี้ ก็ตัดสินใจให้ความยินยอมว่า “ท่านผู้มีอายุ ท. ! ถ้าอย่างนั้นข้าพเจ้าจักอุตสาหะ จักดำรงพรหมจรรย์ไว้ จักยินดีในพรหมจรรย์. ท่านผู้มีอายุ ท. ! บัดนี้ ข้าพเจ้าจักไม่แสดงความ

ท้อแท้ต่อศึกษา   ไม่บอกเลิกศึกษา   ไม่หมั่นกลับคืนไปสู่เพศตำแหน่ง
 ฤๅหัตถ์” ; ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนนักรบอาชีพรุนั้น ถู้อดาบและโล่ สอดใส่ธนู และแสง เขาสูสงครามอันประชิดแล้ว ; เขาอุตสาหะพยายามในการสู้รบนั้น. พวกข้าศึกพันทางเขาอุตสาหะพยายามอยู่นั้น จนมีบาดแผลเต็มตัว. พวกเดียวกัน นำเอาตัวเขาออกไปจากที่รบ เพื่อนำไปส่งหมู่ญาติ. พวกญาติช่วยกันพยาบาลแก้ไขเขา. เขาถูกพวกญาติพยาบาลแก้ไขแล้ว ก็หายจากความเจ็บนั้นได้ ฉันทใด ; ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีนักรบอาชีพรุนที่รอดตาย เป็นคู่เปรียบ ฉันทนั้น. ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคนในกรณีนี้เป็นเช่นนี้ เป็นนักบวชที่เปรียบด้วยนักรบอาชีพรุนประเภทที่สี่ มีอยู่ในหมู่ภิกษุ หาได้ในหมู่ภิกษุ แล.

ผู้ปกครอง - เลยเถิด^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุที่ทำตนเป็นพระประจำสกุล เมื่อประกอบด้วยการกระทำหาอย่าง ย่อมทำให้สกุลทั้งหลายหมดความรัก หมดความพอใจ ไม่เคารพ และไม่ตั้งไว้ในภาวะที่ควร. หาอย่าง อะไรกันเล่า ? หาอย่างคือ :-

- (๑) วางทำเป็นกันเอง กับคนที่ยังไม่ถึงขนาดเป็นกันเอง.
- (๒) ทำตนเป็นเจ้าก็เจ้าการ ในสิ่งที่ไม่ได้รับอำนาจมอบหมาย.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๕๔/๑๑๑, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

- (๓) คบคนฝ่ายปฏิบัติ.
- (๔) ชอบพูดกระซิบที่หู.
- (๕) ขอมากเกินไป.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุที่ทำตนเป็นพระประจำสกุล เมื่อประกอบด้วยการกระทำอย่างนี้ ย่อมทำให้สกุลทั้งหลายหมดความรัก หมดความพอใจ ไม่เคารพ และไม่ตั้งไว้ในภาวะที่ควร แล.

ผู้ชะล่าใจ^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุที่ประกอบด้วยเหตุหาอย่าง ย่อมเป็นผู้ทำให้เกิดการรังเกียจ กินแห่งแคลงใจ แก่เพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ร่วมกัน ว่า คงจะเป็นภิกษุลามก, ถึงแมวมานั้น จะเป็นผู้มีธรรมอันไม่กลับกำเริบ (คือเป็นผู้สิ้นอาสวะแล้ว) ก็ตาม. เหตุหาอย่าง อะไรกันเล่า ? เหตุหาอย่างคือ :-

- (๑) ไปมาหาสู่สำนักหญิงแพศยาเนื่อง ๆ.
- (๒) ไปมาหาสู่สำนักหญิงหม้ายเนื่อง ๆ.
- (๓) ไปมาหาสู่สำนักสาวแก่เนื่อง ๆ.
- (๔) ไปมาหาสู่สำนักคนถูกตอนแล้ว^๒ เนื่อง ๆ.
- (๕) ไปมาหาสู่สำนักภิกษุณีเนื่อง ๆ.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๔๔/๑๐๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. ศัพท์นี้ว่า ปญชก แปลว่า คนที่ถูกตอนแล้ว มีทั้งหญิงทั้งชาย, เขาใจว่า ในยุคพุทธกาลในอินเดียนั้น คนพวกนี้เป็นเครื่องมืออการมณัชนิคมหนึ่งด้วย. แต่บางท่านแปลคำคำนี้ว่า กะเทย, นำแปลกอยู่. พิจารณาแล้ว น่าจะได้แก่คนเพศเดียวกัน แต่ทำตนเป็นเหมือนเพศตรงข้ามให้แก่ผู้อื่นมากกว่า. นักศึกษา--

ภิกษุ ท. ! ภิกษุที่ประกอบด้วยเหตุหาอย่างนี้แล ย่อมเป็นผู้ทำให้เกิดการรังเกียจ กินแหนงแคลงใจ แก่เพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์รวมกันว่า คงจะเป็นภิกษุลามก, ถึงเมว้าผู้นั้นจะเป็นผู้มีธรรมอันไม่กลับกำเริบ (คือเป็นผู้สิ้นอาสวะแล้ว) ก็ตาม.

ผู้ชอบเข้าบ้าน^๑

ภิกษุ ท. ! โทษหาอย่างเหล่านี้ เป็นโทษแห่งภิกษุผู้เข้าไปสู่สกุลเป็นปรกติ. หาอย่างอะไรเล่า? หาอย่างคือ :-

- (๑) เธอ ย่อมจะต้องอาบัติ เพราะเที่ยวไปไม่บอกลา.
- (๒) เธอ ย่อมจะต้องอาบัติ เพราะนั่งร่วมกับผู้หญิงในที่ลับ.
- (๓) เธอ ย่อมจะต้องอาบัติ เพราะนั่งร่วมกับผู้หญิงในที่กำบัง.
- (๔) เธอ ย่อมจะต้องอาบัติ เพราะแสดงธรรมแก่มาตุคามเกิน ๕-๖ คำ.
- (๕) เธอ ย่อมจะมากไปด้วยความคิดที่หนักไปในทางกาม.

ภิกษุ ท. ! โทษหาอย่างเหล่านี้แล เป็นโทษแห่งภิกษุผู้เข้าไปสู่สกุลเป็นปรกติ.

ชาวตะวันตก แปลคำ ๆ นี้ว่า คนฉุกตอน, ดู ๆ ก็ยังเข้าใจยากอยู่นั่นเอง. ถ้าจะแปลว่า คนคนเดียวที่ทำหน้าที่ได้ทั้งสองเพศ ก็ยังมีคำบาลีคำอื่นอีกคำหนึ่ง คือคำว่า “อุกโตพชฺฌชนกะ” ไซ้ช้อยู; จึงเป็นปัญหาที่ต้องทิ้งไว้สำหรับการสอบสวนต่อไป.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๒๘๓/๒๒๕.

ผู้ชอบคลุกคลีกับชาวบ้าน^๑

ภิกษุ ท.! โทษห่าอย่างเหล่านี้ เป็นโทษแห่งภิกษุ ผู้เข้าไปสู่สกุล แล้วคลุกคลีอยู่ในสกุลจนเกินเวลาอันสมควร. โทษห่าอย่าง อะไรกันเล่า ?
ห่าอย่าง คือ :-

- (๑) เธอ ย่อมได้เห็นมาตุคามเนื่องๆ.
- (๒) เมื่อมีการเห็น ความใกล้ชิดทางกายก็มีขึ้น.
- (๓) เมื่อมีความใกล้ชิดทางกาย ความสนิทสนมเป็นกันเองก็มีขึ้น.
- (๔) เมื่อมีความสนิทสนมเป็นกันเองแล้ว โอกาสก็มีขึ้น.
- (๕) เมื่อภิกษุมีจิตตกต่ำแล้ว เป็นอันหวังผลเหล่านี้ได้คือ เธอ จะต้องทนประพฤติพรหมจรรย์ อันเต็มไปด้วยอับัติที่เศร้าหมอง หรือมิฉะนั้น ก็จักต้องบอกคืนสิกขา (สึก) หมุนกลับไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์เป็นแท้.

ภิกษุ ท.! โทษห่าอย่างเหล่านี้แล เป็นโทษแห่งภิกษุ ผู้เข้าไปสู่สกุล แล้วคลุกคลีอยู่ในสกุลจนเกินเวลาอันสมควร.

หมวดที่สอง จบ.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๒๘๗/๒๒๖, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ผู้ซึ่งมุมทรัพย์!

น เต อหิ อานนุท ตถา ปรกุกมิสุสามิ
อานนท! เราไม่พยายามทำกะพวกเธอ อย่างทะนุถนอม
ยถา กุมภกาโร อามเก อามกมตเต
เหมือนพวกช่างหม้อ ทำแก้ม้อ ที่ยังเป็ยก ยังดิบอยู่
นิกุคฺยหฺนิกุคฺยหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักขนาบแล้ว ขนาบอีก ไม่มีหยุด
ป่วยหป่วยหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักชี้โทษแล้ว ชี้โทษอีก ไม่มีหยุด
โย สาโร, โส จสุสติ
ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแก่นสาร ผู้นั้นจักทนอยู่ได้.

(มหาสุญญตสูตร อปร. ม. ๑๔/๒๔๕/๓๕๖)

นินฺนํว ปวตฺตาริ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินิ
นิกุคฺยหาหิ เมธาวิ ตาทิสํ ปณฺทิตํ ภเช
คนเรา ควรมองผู้มีปัญญาใด ๆ ที่คอยชี้โทษ คอยกล่าว
คำขนาบอยู่เสมอไป ว่าคนนั้นแหละ คือผู้ซึ่งมุมทรัพย์ละ,
ควรคบบัณฑิตที่เป็นเช่นนั้น,
ตาทิสํ ภชฺมานสฺส เสโย โหติ น ปาปิโย
เมื่อคบหากับบัณฑิตชนิดนั้นอยู่ ย่อมมีแต่ดีทำเดียว ไม่มีเลวเลย.

(ปณฺทิตวคฺค ฐ. ขุ. ๒๕/๒๕/๑๖)

ขุมทรัพย์จากพระโอสถ

หมวดที่ ๓

วาทวย เกียรติและลาภสักการะ

- ๑ . ฤทธิเดชของลาภสักการะ
- ๒ . สุนัขขี้เรื้อน
- ๓ . เต่าตีดชนัก
- ๔ . ปลาเกล็ดน้ำแข็ง
- ๕ . ผู้กินอุจ
- ๖ . ผู้ติดเซ็งหนาม
- ๗ . ผู้ถูกหลาวอาบยาพิษ
- ๘ . จักรแห่งอสนีบาต
- ๙ . ลมเวรัมภา
- ๑๐ . ลูกสุนัขที่ถูกขยี้ด้วยดีสัตว์
- ๑๑ . ความนิบหนายของผู้หลงสักการะ
- ๑๒ . การออกผลเพื่อมาตนเอง

ขุมทรัพย์จากพระโอสถ

หมวดที่ ๓

ว่าด้วย เกียรติและลาภสักการะ

ฤทธิเดชของลาภสักการะ^๑

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงยินยอม เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด
หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ
ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! สมณพราหมณ์พวกใด ไม่รู้จักความยวนใจ ไม่รู้จักโทษ
อันต่ำทราม ไม่รู้จักอุบายเป็นทางพ้น ในกรณีอันเกี่ยวกับลาภสักการะ
และเสียงยินยอม ตรงตามที่เป็นจริง ; สมณพราหมณ์พวกนั้น
จะกระทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วเขาถึงความสงบอยู่ หาได้ไม่.

ภิกษุ ท. ! สมณพราหมณ์พวกใด ไม่รู้จักมูลฐานเป็นที่ตั้งขึ้น ไม่
รู้จักความดับสนิท ไม่รู้จักความยวนใจ ไม่รู้จักโทษอันต่ำทราม
ไม่รู้จักอุบายเป็นทางพ้น ในกรณีอันเกี่ยวกับลาภสักการะและเสียงยินยอม
ตรงตามที่เป็นจริง ; สมณพราหมณ์พวกนั้น
จะกระทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วเขาถึงความสงบอยู่ หาได้ไม่.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ถ. ๑๖/๒๗๘-๘/๕๗๓-๕๗๖, ๕๗๘, ๕๗๙, ๕๘๐, ๕๘๑, ๕๘๒, ๕๘๓, ๕๘๔, ๕๘๕, ๕๘๖, ๕๘๗, ๕๘๘, ๕๘๙, ๕๙๐, ๕๙๑, ๕๙๒, ๕๙๓, ๕๙๔, ๕๙๕, ๕๙๖, ๕๙๗, ๕๙๘, ๕๙๙, ๖๐๐, ๖๐๑, ๖๐๒, ๖๐๓, ๖๐๔, ๖๐๕, ๖๐๖, ๖๐๗, ๖๐๘, ๖๐๙, ๖๑๐, ๖๑๑, ๖๑๒, ๖๑๓, ๖๑๔, ๖๑๕, ๖๑๖, ๖๑๗, ๖๑๘, ๖๑๙, ๖๒๐, ๖๒๑, ๖๒๒, ๖๒๓, ๖๒๔, ๖๒๕, ๖๒๖, ๖๒๗, ๖๒๘, ๖๒๙, ๖๓๐, ๖๓๑, ๖๓๒, ๖๓๓, ๖๓๔, ๖๓๕, ๖๓๖, ๖๓๗, ๖๓๘, ๖๓๙, ๖๔๐, ๖๔๑, ๖๔๒, ๖๔๓, ๖๔๔, ๖๔๕, ๖๔๖, ๖๔๗, ๖๔๘, ๖๔๙, ๖๕๐, ๖๕๑, ๖๕๒, ๖๕๓, ๖๕๔, ๖๕๕, ๖๕๖, ๖๕๗, ๖๕๘, ๖๕๙, ๖๖๐, ๖๖๑, ๖๖๒, ๖๖๓, ๖๖๔, ๖๖๕, ๖๖๖, ๖๖๗, ๖๖๘, ๖๖๙, ๖๗๐, ๖๗๑, ๖๗๒, ๖๗๓, ๖๗๔, ๖๗๕, ๖๗๖, ๖๗๗, ๖๗๘, ๖๗๙, ๖๘๐, ๖๘๑, ๖๘๒, ๖๘๓, ๖๘๔, ๖๘๕, ๖๘๖, ๖๘๗, ๖๘๘, ๖๘๙, ๖๙๐, ๖๙๑, ๖๙๒, ๖๙๓, ๖๙๔, ๖๙๕, ๖๙๖, ๖๙๗, ๖๙๘, ๖๙๙, ๗๐๐, ๗๐๑, ๗๐๒, ๗๐๓, ๗๐๔, ๗๐๕, ๗๐๖, ๗๐๗, ๗๐๘, ๗๐๙, ๗๑๐, ๗๑๑, ๗๑๒, ๗๑๓, ๗๑๔, ๗๑๕, ๗๑๖, ๗๑๗, ๗๑๘, ๗๑๙, ๗๒๐, ๗๒๑, ๗๒๒, ๗๒๓, ๗๒๔, ๗๒๕, ๗๒๖, ๗๒๗, ๗๒๘, ๗๒๙, ๗๓๐, ๗๓๑, ๗๓๒, ๗๓๓, ๗๓๔, ๗๓๕, ๗๓๖, ๗๓๗, ๗๓๘, ๗๓๙, ๗๔๐, ๗๔๑, ๗๔๒, ๗๔๓, ๗๔๔, ๗๔๕, ๗๔๖, ๗๔๗, ๗๔๘, ๗๔๙, ๗๕๐, ๗๕๑, ๗๕๒, ๗๕๓, ๗๕๔, ๗๕๕, ๗๕๖, ๗๕๗, ๗๕๘, ๗๕๙, ๗๖๐, ๗๖๑, ๗๖๒, ๗๖๓, ๗๖๔, ๗๖๕, ๗๖๖, ๗๖๗, ๗๖๘, ๗๖๙, ๗๗๐, ๗๗๑, ๗๗๒, ๗๗๓, ๗๗๔, ๗๗๕, ๗๗๖, ๗๗๗, ๗๗๘, ๗๗๙, ๗๘๐, ๗๘๑, ๗๘๒, ๗๘๓, ๗๘๔, ๗๘๕, ๗๘๖, ๗๘๗, ๗๘๘, ๗๘๙, ๗๙๐, ๗๙๑, ๗๙๒, ๗๙๓, ๗๙๔, ๗๙๕, ๗๙๖, ๗๙๗, ๗๙๘, ๗๙๙, ๘๐๐, ๘๐๑, ๘๐๒, ๘๐๓, ๘๐๔, ๘๐๕, ๘๐๖, ๘๐๗, ๘๐๘, ๘๐๙, ๘๑๐, ๘๑๑, ๘๑๒, ๘๑๓, ๘๑๔, ๘๑๕, ๘๑๖, ๘๑๗, ๘๑๘, ๘๑๙, ๘๒๐, ๘๒๑, ๘๒๒, ๘๒๓, ๘๒๔, ๘๒๕, ๘๒๖, ๘๒๗, ๘๒๘, ๘๒๙, ๘๓๐, ๘๓๑, ๘๓๒, ๘๓๓, ๘๓๔, ๘๓๕, ๘๓๖, ๘๓๗, ๘๓๘, ๘๓๙, ๘๔๐, ๘๔๑, ๘๔๒, ๘๔๓, ๘๔๔, ๘๔๕, ๘๔๖, ๘๔๗, ๘๔๘, ๘๔๙, ๘๕๐, ๘๕๑, ๘๕๒, ๘๕๓, ๘๕๔, ๘๕๕, ๘๕๖, ๘๕๗, ๘๕๘, ๘๕๙, ๘๖๐, ๘๖๑, ๘๖๒, ๘๖๓, ๘๖๔, ๘๖๕, ๘๖๖, ๘๖๗, ๘๖๘, ๘๖๙, ๘๗๐, ๘๗๑, ๘๗๒, ๘๗๓, ๘๗๔, ๘๗๕, ๘๗๖, ๘๗๗, ๘๗๘, ๘๗๙, ๘๘๐, ๘๘๑, ๘๘๒, ๘๘๓, ๘๘๔, ๘๘๕, ๘๘๖, ๘๘๗, ๘๘๘, ๘๘๙, ๘๙๐, ๘๙๑, ๘๙๒, ๘๙๓, ๘๙๔, ๘๙๕, ๘๙๖, ๘๙๗, ๘๙๘, ๘๙๙, ๙๐๐, ๙๐๑, ๙๐๒, ๙๐๓, ๙๐๔, ๙๐๕, ๙๐๖, ๙๐๗, ๙๐๘, ๙๐๙, ๙๑๐, ๙๑๑, ๙๑๒, ๙๑๓, ๙๑๔, ๙๑๕, ๙๑๖, ๙๑๗, ๙๑๘, ๙๑๙, ๙๒๐, ๙๒๑, ๙๒๒, ๙๒๓, ๙๒๔, ๙๒๕, ๙๒๖, ๙๒๗, ๙๒๘, ๙๒๙, ๙๓๐, ๙๓๑, ๙๓๒, ๙๓๓, ๙๓๔, ๙๓๕, ๙๓๖, ๙๓๗, ๙๓๘, ๙๓๙, ๙๔๐, ๙๔๑, ๙๔๒, ๙๔๓, ๙๔๔, ๙๔๕, ๙๔๖, ๙๔๗, ๙๔๘, ๙๔๙, ๙๕๐, ๙๕๑, ๙๕๒, ๙๕๓, ๙๕๔, ๙๕๕, ๙๕๖, ๙๕๗, ๙๕๘, ๙๕๙, ๙๖๐, ๙๖๑, ๙๖๒, ๙๖๓, ๙๖๔, ๙๖๕, ๙๖๖, ๙๖๗, ๙๖๘, ๙๖๙, ๙๗๐, ๙๗๑, ๙๗๒, ๙๗๓, ๙๗๔, ๙๗๕, ๙๗๖, ๙๗๗, ๙๗๘, ๙๗๙, ๙๘๐, ๙๘๑, ๙๘๒, ๙๘๓, ๙๘๔, ๙๘๕, ๙๘๖, ๙๘๗, ๙๘๘, ๙๘๙, ๙๙๐, ๙๙๑, ๙๙๒, ๙๙๓, ๙๙๔, ๙๙๕, ๙๙๖, ๙๙๗, ๙๙๘, ๙๙๙, ๑๐๐๐.

ภิกษุ ท. ! สมณพราหมณ์พวกใด ไม่รู้จักลากสักการะและเสียง
 เยินยอ ไม่รู้จักมูลฐานเป็นที่ตั้งขึ้นแห่งลากสักการะและเสียงเยินยอ ไม่รู้จักความดับ
 สนิทแห่งลากสักการะและเสียงเยินยอ ไม่รู้จักหนทางให้ถึงความดับสนิทแห่งลา-
 กสักการะและเสียงเยินยอ ; สมณพราหมณ์พวกนั้นจะกระทำใ้แรงควยปัญญา
 อันยิ่งเอง แล้วเข้าถึงความสงบอยู่ หาได้ไม่.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนบุรุษผู้ล่าสัตว์ นำเอาเชือกมีคมอันหยาบมาพัน
 รอบ ๆ แวง แล้วตีไปตีมา. เชือกนั้นยอมบาดผิวหนัง, ครั้นบาดผิวหนังแล้ว
 ยอมบาดหนัง, ครั้นบาดหนังแล้ว ยอมบาดเนื้อ, ครั้นบาดเนื้อแล้ว ยอม
 บาดเอ็น, ครั้นบาดเอ็นแล้ว ยอมบาดกระดูก, ครั้นบาดกระดูกแล้ว ยอม
 เขาจคอยู่ที่เยื่อกระดูก. ขอนี้ฉันใด ; ภิกษุ ท. ! ลากสักการะและเสียงเยินยอนี้
 ก็ฉันนั้น : มันยอมจะบาดผิวหนัง, ครั้นบาดผิวหนังแล้ว ยอมจะบาดหนัง,
 ครั้นบาดหนังแล้ว ยอมจะบาดเนื้อ, ครั้นบาดเนื้อแล้ว ยอมจะบาดเอ็น, ครั้น
 บาดเอ็นแล้ว ยอมจะบาดกระดูก, ครั้นบาดกระดูกแล้ว ยอมจะเขาจคอยู่ที่
 เยื่อกระดูก.

ภิกษุ ท. ! ลากสักการะและเสียงเยินยอ เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด
 หยาบคาย ตอการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่น
 ยิ่งกว่า ด้วยอาการอย่างนี้. เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย
 พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้ว่า “เราทั้งหลายจักไม่เชื่อใยในลากสักการะ
 และเสียงเยินยอที่เกิดขึ้น. อนึ่ง ลากสักการะและเสียงเยินยอที่เกิดขึ้นแล้ว
 ต้องไม่มาห่อหุ้มอยู่ที่จิตของเรา” ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย
 พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้ แล.

สุนัขขี้เรื้อน^๑

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงยินยอม เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด
หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ
ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! พวกเธอเห็นสุนัขจิ้งจอกตัวที่อาศัยอยู่เมื่อตอนย่ำรุ่ง แห่ง
ราตรีนี้ไหม ?

“เห็น พระเจ้าข้า”.

ภิกษุ ท. ! สุนัขจิ้งจอกตัวนั้น เป็นโรคหูชั้น (โรคเรื้อนสุนัข)^๒ วิ่งไป
บนแผ่นดินก็ไม่สบาย ไปอยู่ที่โคนไม้ก็ไม่สบาย ไปอยู่กลางแจ้งก็ไม่สบาย.
มันไปในที่ใด มันยืนในที่ใด มันนั่งในที่ใด มันนอนในที่ใด ล้วนแต่ได้รับ
ทุกข์ทรมาน ในที่นั้น ๆ.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบางรูปในศาสนานี้ก็เหมือนกัน, ครั้นถูกลาภ
สักการะและเสียงยินยอมครอบงำเอาแล้ว มีจิตติดแน่นอยู่ในสิ่งนั้น ๆ
ไปอยู่สุญญาคารก็ไม่สบาย ไปอยู่โคนไม้ก็ไม่สบาย ไปอยู่กลางแจ้งก็ไม่
สบาย. เธอไปในที่ใด เธอยืนในที่ใด เธอนั่งในที่ใด เธอนอนในที่ใด
ล้วนแต่ได้รับทุกข์ทรมาน ในที่นั้น ๆ.

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงยินยอม เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด
หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรม

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ส. ๑๖/๒๓๐/๕๕๓-๔.

๒. ตามอรรถกถากล่าวว่า โรคหูชั้นเป็นแก่งูในฤดูหนาว. เมื่อเกิดเป็นโรคชนิดนี้
ขนของมันก็ร่วงหลุดหมดทั้งตัว เป็นสัตว์ปราศจากขน เปื่อยเน่าไปทั้งตัว ลมพัดมาถูกต้องร่างกายของมัน
มันเจ็บปวด คุน่าเวทนา เหมือนคนที่ถูกสุนัขกัด ไม่อาจดำรงตนให้เป็นปกติ หมุนตัวไป ๆ มา ๆ
ฉะนั้น. เมื่อโรคชนิดนี้เกิดขึ้น มันจะต้องวิ่งวนไม่หยุด และไม่มีที่ไหนจะเป็นที่สบายแก่มันเลย.

อันยิ่งกว่า คว่ขอาการอย่างนี้. เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้ว่า “เราทั้งหลายจักไม่เชื่อใยในลาภสักการะและเสียง เยินยอที่เกิดขึ้น. อนึ่ง ลาภสักการะและเสียงยินยอ ที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องไม่มา ห่อหุ้มอยู่ที่จิตของเรา”. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายพึงสำเหนียกใจไว้ อย่างนี้ แล.

เตาติคชนก^๑

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงยินยอ เป็นอันตรายที่ทารุณแสบเผ็ด ทยายคาย ตอการบรรลुพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่น ยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! เรื่องเคยมีมาแล้วแต่หนหลัง : มีเตาพันธมิตรเดียวกันจำนวนมาก ผุ่งหนึ่ง อาศัยอยู่นมนานในห้วงน้ำลึกแห่งหนึ่ง. ครั้งนั้นเตาตัวหนึ่ง ได้เข้าไปหาเตาอีกตัวหนึ่งถึงที่อยู่ แล้วพูดว่า “พ่อเตาเอ๋ย ! เจ้าอย่าได้ไปเที่ยวหากินทางถิ่นโน้นเลย”. ภิกษุ ท. ! เตา (ตัวที่สอง) ก็ยังขึ้นไปทางถิ่นนั้น. ชาวประมงได้แทงเตาตัวนั้นด้วยชนก. กาลต่อมา เตา (ตัวที่สอง) ได้เข้าไปหา เตา (ตัวที่หนึ่ง) ถึงที่อยู่. เตา (ตัวที่หนึ่ง) ได้เห็น เตา (ตัวที่สอง) มาแต่ไกล, ครั้นเห็นจึงกล่าวทักว่า “พ่อเตา ! เจ้าไม่ได้ไปเที่ยวหากินทางถิ่นโน้น ไรหรือ ?”

“พ่อเตา ! เราได้ไปมาเสียแล้ว”.

“อย่างไร พ่อเตา ! ก็เจ้าถูกแทงถูกตีมาบ้างไหม ?”

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิตาน. ตี. ๑๖/๒๖๓/๕๔๒-๕๔๔.

“พ่อเต้าเอ๋ย! เราถูกแทงถูกตีเสียแล้ว นี่ เชือกสายชนัก ยังมีติดหลังเรามาด้วย”.

“พ่อเต้าเอ๋ย! สมน้ำหน่าที่ถูกแทง สมน้ำหน่าแล้วที่ถูกตี. พ่อเต้าเอ๋ย! พ่อของเจ้า ปู่ของเจ้า ได้รับทุกข์ถึงความพินาศด้วยเชือกเส้นนี้เหมือนกัน. เจ้าจงไปเสียเดี๋ยวนี้เถิด. บัดนี้เจ้าไม่ใช่พวกของเราแล้ว”.

ภิกษุ ท.! คำว่า “ชาวประมง” เป็นคำชื่อแทนคำว่า “มารผู้มีบาป”. คำว่า “ชนัก” เป็นคำชื่อแทนคำว่า “ลาภสักการะและเสียงเยินยอ”. คำว่า “เชือกด้าย” เป็นคำชื่อแทนคำว่า “นันทิราคะ (ความกำหนัดยินดีเพราะเพลิน)”. ภิกษุ ท.! ก็ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ยังรู้สึกอรรอยติดใจในลาภสักการะและเสียงเยินยอที่เกิดขึ้น หรือคิดนรนใครที่จะได้อยู่; ภิกษุนี้ เราเรียกว่า ภิกษุผู้ได้รับทุกข์ ถึงความพินาศด้วยชนัก แล้วแต่ มารผู้มีบาป ใครจะทำประการใด.

ภิกษุ ท.! ลาภสักการะและเสียงเยินยอ เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ดหยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า ด้วยอาการอย่างนี้. เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้ว่า “เราทั้งหลาย จักไม่เฝ้าใฝ่ในลาภสักการะและเสียงเยินยอที่เกิดขึ้น. อนึ่ง ลาภสักการะและเสียงเยินยอที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องไม่มาห่อหุ้มอยู่ที่จิตของเรา”. ภิกษุ ท.! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ อย่างนี้แล.

ปลากลืนเบ็ด^๑

ภิกษุ ท. ! ลากสักการะและเสียงเหินยอ เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด
หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพานอันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่น
ยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนพรานเบ็ด ชักเบ็ดที่มีเหยื่อลงไปในหว่งน้ำลึก.
ปลาที่เห็นแต่จะกินเหยื่อตัวหนึ่ง ไค้กลืนเบ็ดนั้นเข้าไป. ปลาที่กลืนเบ็ด
ตัวนั้น ย่อมได้รับทุกข์ถึงความพินาศ แล้วแต่พรานเบ็ดผู้นั้น ใครจะทำ
ประการใด.

ภิกษุ ท. ! คำว่า “พรานเบ็ด” เป็นคำชื่อแทนคำว่า “มารผู้
มีบาป” คำว่า “เบ็ด” เป็นคำชื่อแทนคำว่า “ลากสักการะและเสียง
เหินยอ”. ภิกษุ ท. ! ก็ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ยังรู้สึกอรรอย ยังจิตใจในลาก
สักการะและเสียงเหินยอที่เกิดขึ้น หรือคึนรนใครจะได้อยู่ ; ภิกษุนี้ เราเรียกว่า
ผู้กลืนเบ็ดของมาร จะได้รับทุกข์ถึงความพินาศ แล้วแต่มารผู้มีบาป ใครจะทำ
ประการใด

ภิกษุ ท. ! ลากสักการะและเสียงเหินยอ เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด
หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพานอันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่น
ยิ่งกว่า ด้วยอาการอย่างนี้. เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย
พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้ว่า “เราทั้งหลาย จักไม่เหยื่อโยในลากสักการะและ
เสียงเหินยอที่เกิดขึ้น. อนึ่ง ลากสักการะและเสียงเหินยอที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องไม่
มาห่อหุ้มอยู่ที่จิตของเรา”. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจ
ไว้อย่างนี้แล.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิตาน. ส. ๑๖/๒๖๖-๗/๕๓๘-๕๔๑.

ผู้กินคุณ^๑

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงยินยอม เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด
หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพานอันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่น
ยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนตัวกั๋งสพกะ^๒ ซึ่งกินคุณเป็นอาหาร อิ่มแล้ว
ด้วยคุณ ท้องป่องด้วยคุณ ; อนึ่ง กองคุณใหญ่ ก็มีอยู่ตรงหน้าของมัน
เพราะเหตุนี้มันจึงนึกคุณหมิ่นกั๋งสพกะตัวอื่นว่า “เราผู้มีคุณเป็นภักษา
อิ่มแล้วด้วยคุณ ท้องป่องด้วยคุณ. อนึ่ง กองคุณใหญ่ตรงหน้าของเราก็ยังมี.
กั๋งสพกะตัวอื่น มีบุญน้อย มีเกียรติน้อย ไม่รวยลาภด้วยคุณ”
ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบางรูปในศาสนานี้ก็เหมือนกัน, เป็นผู้ถูกลาภสักการะ
และเสียงยินยอมครอบงำเอาแล้ว มีจิตติดแน่นอยู่ในสิ่งนั้น ๆ, ในเวลาเขา
ครองจีวร ถือบาตร เขาไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน หรือในเมือง, เขาได้ฉัน
ตามพอใจจนอิ่มแล้วในที่นั้นด้วย, ทั้งเขาก็นิมนต์เพื่อฉันในวันพรุ่งนี้ด้วย.
ของบิณฑบาตก็เต็มบาตรกลับมาด้วย. ภิกษุนี้ ครั้นกลับมาถึงวัดแล้ว ก็พูด
พลาม (เหมือนตัวกั๋งสพกะ) ในท่ามกลางหมู่เพื่อนภิกษุว่า “เราได้ฉันตาม
พอใจจนอิ่มแล้ว ทั้งเขายังนิมนต์เพื่อฉันในวันพรุ่งนี้อีก, ของบิณฑบาตของเรา
นี้ก็เต็มบาตรกลับมา, เรารวยลาภด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและศิลา -
ปัจจัยเภสัชบริกขาร. ส่วนภิกษุอื่น ๆ เหล่านี้ มีบุญน้อย มีอิณินหารน้อย

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ตี. ๑๖/๒๖๘/๕๔๗-๘.

๒. ตัวกั๋งสพกะ เป็นสัตว์กินคุณชนิดหนึ่ง ซึ่งอรรถกถากล่าวว่า เวลากินคุณนั้น
มันเอาสองเท้าหลังยันแผ่นดิน แล้วยกสองเท้าหน้าตั้งไว้บนกอของคูด แล้วหงนหน้ากินไปพลาง.

จึงไม่รวยลาภด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะและกิลานปัจจัยเภสัชบริกขาร”
ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ นั้นถูกลาภสักการะและเสียงเงินยอครอบงำเอาแล้ว มีจิต
ติดแน่นอยู่ในสิ่งนั้น ๆ ย่อมนึกดูหมิ่นภิกษุเหล่าอื่น ผู้มีศีลเป็นที่รัก
ภิกษุ ท. ! การไต่ลาภของโมฆบุรุษชนิดนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อทุกข์ ไร้ประโยชน์
เกื้อกูล สิ้นกาลนาน.

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงเงินยอ เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด
หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่น
ยิ่งกว่า ด้วยอาการอย่างนี้. เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลายพึง
สำเหนียกใจไว้ดังนี้ว่า “เราทั้งหลาย จักไม่เหยื่อใยในลาภสักการะและเสียงเงินยอ
ที่เกิดขึ้น. อนึ่ง ลาภสักการะและเสียงเงินยอที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องไม่มาห่อหุ้ม
อยู่ที่จิตของเรา” ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายพึงสำเหนียกใจไว้ อย่างนี้แล.

ผู้ติดเชิงนาม^๑

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงเงินยอ เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด
หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่น
ยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! แกะชนิดมีขนยาว เข้าไปสู่เชิงนาม มันของอยู่ในที่นั้น ๆ
ติดอยู่ในที่นั้น ๆ พัวพันอยู่ในที่นั้น ๆ ได้รับทุกข์พินาศอยู่ในที่นั้น ๆ, ฉันท ;

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ส. ๑๖/๒๖๘/๕๔๕-๖.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบางรูปในศาสนานี้ก็ฉันนั้น : เธอเป็นผู้ถูกลาภสักการะ และเสียงเย็นยอครอบงำเอาแล้ว มีจิตติดแน่นอยู่ในสิ่งนั้น ๆ, ในเวลาเขาครองจีวร ถือบาตรเขาไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน หรือในเมือง, เธอของอยู่ในที่นั้น ๆ ติดอยู่ในที่นั้น ๆ พัวพันอยู่ในที่นั้น ๆ ได้รับความขัฟิณาอยู่ในที่นั้น ๆ.

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงเย็นยอ เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ดหยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า ควฺยอาการอย่างนี้. เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้ว่า “เราทั้งหลายจักไม่เชื่อใ้ในลาภสักการะ และเสียงเย็นยอที่เกิดขึ้น. อนึ่ง ลาภสักการะและเสียงเย็นยอที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องไม่มาห่อหุ้มอยู่ที่จิตของเรา”. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายพึงสำเหนียกใจไว้อย่างนี้แล.

ผู้ถูกลาวอาบยาพิช^๑

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงเย็นยอ เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ดหยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! หลาวที่อาบยาพิช จะเสียบใครกันนะ ? ลาภสักการะ และเสียงเย็นยอ จะติดตามภิกษุ ผู้ยังต้องศึกษา ยังไม่ลู่ถึงขั้นสุดแห่งสิ่งที่ตนจํานงหวัง.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิตาน. ตี. ๑๖/๒๗๐/๕๕๑-๒.

ภิกษุ ท. ! คำว่า “หลาว” เป็นคำชื่อแทนคำว่า “ลาภสักการะ และเสียงเงินยอ”.

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงเงินยอ เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มี ธรรมอื่นยิ่งกว่า ด้วยอาการอย่างนี้. เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้ว่า “เราทั้งหลาย จักไม่เชื่อใยในลาภสักการะ และเสียงเงินยอที่เกิดขึ้น. อนึ่ง ลาภสักการะและเสียงเงินยอ ที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องไม่มาห่อหุ้มอยู่ที่จิตของเรา”. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายพึงสำเหนียกใจไว้ อย่างนี้แล.

จักรแห่งอสถินบาต^๑

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงเงินยอ เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มี ธรรมอื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! จักรแห่งอสถินบาตอันลुकโพลง ตกลงถูกระหม่อมของใคร กันนะ? ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงเงินยอ จะตามติดภิกษุผู้ยังต้องศึกษา ยังไม่ลุดถึงขั้นสุดแห่งสิ่งที่ตนจำนงหวัง.

ภิกษุ ท. ! คำว่า “จักรแห่งอสถินบาตอันลुकโพลง” เป็นคำชื่อ แทนคำว่า “ลาภสักการะและเสียงเงินยอ”.

๑. บาตี พระพุทธภายิต นิตาน. ส. ๑๖/๒๓๐/๕๔๕,๕๕๐.

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงยินยอม เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด
หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่น
ยิ่งกว่า ด้วยอาการอย่างนี้. เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลายพึง
สำเหนียกใจไว้ดังนี้ว่า “เราทั้งหลาย จักไม่เชื่อใยในลาภสักการะและเสียงยินยอม
ที่เกิดขึ้น. อนึ่ง ลาภสักการะและเสียงยินยอม ที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องไม่มาห่อหุ้ม
อยู่ที่จิตของเรา”. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายพึงสำเหนียกใจไว้ อย่างนี้แล.

ลมเวรัมภา^๑

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงยินยอม เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด
หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่น
ยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! ลมชื่อว่า เวรัมภา^๒ พัดอยู่แต่ในอากาศเบื้องบน. นกตัว
ใดบินเห็นลมขึ้นไปถึงที่นั่น ลมเวรัมภาก็ซัดเอานกตัวนั้นให้ลอยปลิวไป. เมื่อ
นกถูกลมเวรัมภาชัดเอาแล้ว เท้าของมันขาดไปทางหนึ่ง ปีกของมันขาดไป
ทางหนึ่ง ศีรษะของมันขาดไปทางหนึ่ง ตัวของมันขาดไปทางหนึ่ง.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ตี. ๑๖/๒๗๑/๕๕๕-๖.

๒. ลมเวรัมภา น่าจะได้แก่ลมที่เรียกกันตามภาษาชาวบ้านว่า ลมกรดนั่นเอง. ตามอรรถกถากล่าวว่า
ถ้ามีคนขึ้นไปบนท้องฟ้า ขนาดที่สูงพอมองเห็นทวีปทั้งสี่ เล็กประมาณเท่าใบบัว ระยะเวลาประมาณนี้แหละ
เป็นระยะที่ลมเวรัมภาพัด. ยังมีชนิดหนึ่งที่ยินไปถึงระยะสูงขนาดนั้น เรียกชื่อว่า “ วาดสกุณ-
นกชอบบินเห็นลม” และชอบเที่ยวร้องในเวลาฝนตกแล้วใหม่ ๆ
แล้วบินไปในท้องฟ้าสูงขนาดมีลมเวรัมภาพัด จึงถูกซัดเอาเท้า ปีก ศีรษะ และตัว ขาดไปคนละทิศละทาง.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบางรูปในศาสนานี้ก็เหมือนกัน : เธอถูกลากสักการะ และเสียงเย็นยอครอบงำเอาแล้ว มีจิตติดแน่นอยู่ในสิ่งนั้น ๆ, ในเวลาเขาครองจีวร ถือบาตรเขาไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน หรือในเมือง, ไม่รักษากาย, ไม่รักษาวาจา, ไม่รักษาจิต, ไม่กำหนดสติ, ไม่สำรวมอินทรีย์ทั้งหลาย ; ภิกษุนั้น เห็นมาตุคามในที่นั้น ๆ ที่นั่งชั่วห่มชั่ว, ครั้นเห็นมาตุคามผู้นั่งชั่วห่มชั่วแล้ว ความกำหนดก็เสียบแทงจิตของเธอ. เธอ นั้น ครั้นจิตถูกความกำหนดเสียบแทงแล้ว ก็บอกคืนสิกขา (สึก) กลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งภคหัสติ. ภิกษุพวกหนึ่ง เอาจีวรของเธอไป ภิกษุพวกหนึ่ง เอาบาตรของเธอไป ภิกษุพวกหนึ่ง เอาผ้าวัสสิกสาณะของเธอไป ภิกษุพวกหนึ่ง เอากล่องเข็มของเธอไป เช่นเดียวกับอวัยวะของนก ซึ่งถูกลมเวรัมภาชัดเสียดกระจัดกระจายแล้ว ฉะนั้น.

ภิกษุ ท. ! ลากสักการะและเสียงเย็นยอ เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ดหยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า ด้วยอาการอย่างนี้. เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลายพึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้ว่า “เราทั้งหลายจักไม่เชื่อใจในลากสักการะและเสียงเย็นยอที่เกิดขึ้น. อนึ่ง ลากสักการะและเสียงเย็นยอที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องไม่มาห่อหุ้มอยู่ที่จิตของเรา”. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้แบบนี้ แล.

ถูกสุนัขฉุฉุขยี้ด้วยดีสัตว^๑

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย อย่างนี้กระหึ่มต่อลากสักการะและเสียงเย็นยอ ที่เกิดแก่พระเทวทัตเลย. ตลอดเวลา ที่พระเจ้าอชาตศัตรูกุมารยังไป

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ส. ๑๖/๒๘๔/๕๕๓, ๕๕๔.

บำรุงพระเทวทัตด้วยรถ ๕๐๐ คัน ทั้งเช้าทั้งเย็น, และอาหารที่นำไปมีจำนวนถึง ๕๐๐ สำหรับ^๑ อยู่เพียงใด ; ตลอดเวลาเพียงนั้น, พระเทวทัตหวังได้แต่ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย อย่างเดียว, หวังความเจริญไม่ได้.

ภิกษุ ท. ! ใครขยี้ดีสัตว์เข้าที่จุมูกของลูกสุนัขตัวดูร้าย, ลูกสุนัขตัวนั้นก็จะกลับดูยิ่งกว่าเดิม ด้วยการกระทำอย่างนี้. ขอนี้ฉันใด ; ภิกษุ ท. ! ตลอดเวลาที่พระเจ้าอชาตศัตรูกุมารยังไปบำรุงพระเทวทัต ด้วยรถ ๕๐๐ คัน ทั้งเช้าทั้งเย็น, และอาหารที่นำไปมีจำนวนถึง ๕๐๐ สำหรับ อยู่เพียงใด ; ตลอดเวลาเพียงนั้น, พระเทวทัตหวังได้แต่ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว, หวังความเจริญไม่ได้, ฉะนั้น.

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงยินยอม เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ดหยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า ด้วยอาการอย่างนี้. เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลายพึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้ว่า “เราทั้งหลาย จักไม่เชื่อใจในลาภสักการะและเสียงยินยอมที่เกิดขึ้น. อนึ่ง ลาภสักการะและเสียงยินยอมที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องไม่มาห่อหุ้มอยู่ที่จิตของเรา”. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้อย่างนี้แล.

---

๑. สำหรับในที่นี้ ตรงกับบาลีที่ว่า “ถาลิปากะ” ถาลิปากะหนึ่ง ๆ นั้น ตามอรรถกถาว่าจุอาหารพอแก่จำนวนคน ๑๐ คน รับประทาน.

ความฉิบหายของผู้หลงสักการะ^๑

ภิกษุ ท. ! ลากสักการะและเสียงเขินยอ เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด
หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรม
อื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! พระเทวทัตถูกลากสักการะและเสียงเขินยอครอบงำเอาแล้ว
มีจิตติดแน่นอยู่ในสิ่งนั้น ๆ, จึงทำลายสงฆ์.

ภิกษุ ท. ! เมื่อพระเทวทัตถูกลากสักการะและเสียงเขินยอครอบงำเอาแล้ว
มีจิตติดแน่นอยู่ในสิ่งนั้น ๆ, รากเหง้าแห่งธรรมอันเป็นกุศลของเธอจึง
ถึงความขาดสูญ.

ภิกษุ ท. ! เมื่อพระเทวทัตถูกลากสักการะและเสียงเขินยอครอบงำเอาแล้ว
มีจิตติดแน่นอยู่ในสิ่งนั้น ๆ, ธรรมอันเป็นตัวกุศลของเธอ จึงถึงความขาดสูญ.

ภิกษุ ท. ! เมื่อพระเทวทัตถูกลากสักการะและเสียงเขินยอครอบงำเอาแล้ว
มีจิตติดแน่นอยู่ในสิ่งนั้น ๆ, ธรรมอันขาวสะอาดของเธอ จึงถึงความขาดสูญ.

ภิกษุ ท. ! ลากสักการะและเสียงเขินยอ เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ด
หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรม
อื่นยิ่งกว่า ด้วยอาการอย่างนี้. เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลายพึง
สำเหนียกใจไว้ดังนี้ว่า “เราทั้งหลาย จักไม่เหยื่อใยในลากสักการะและเสียงเขินยอ
ที่เกิดขึ้น. อนึ่ง ลากสักการะและเสียงเขินยอที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องไม่มาห่อหุ้มอยู่
ที่จิตของเรา”. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้ แล.

๑. บาลี พระพุทธทศกัณฐก นิกาย . ส. ๑๖/๒๘๒/๕๘๒-๕๘๕.

การออกผลเพื่อมาตนเอง^๑

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงยินยอม เกิดขึ้นแล้วแก่พระเทวทัต เพื่อมาตนเอง เพื่อความฉิบหายของตนเอง.

ภิกษุ ท. ! กลัวเมื่อจะออกผล ก็ออกผลเพื่อมาตนเอง เพื่อความฉิบหายของมันเอง ขอนี้ฉันใด ; ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงยินยอม เกิดขึ้นแล้วแก่พระเทวทัต เพื่อมาตนเอง เพื่อความฉิบหายของตนเอง ขอนี้ก็ฉันนั้น.

ภิกษุ ท. ! โฝเมื่อจะออกผล ก็ออกผลเพื่อมาตนเอง เพื่อความฉิบหายของมันเอง ขอนี้ฉันใด ; ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงยินยอม เกิดขึ้นแล้วแก่พระเทวทัต เพื่อมาตนเอง เพื่อความฉิบหายของตนเอง ขอนี้ก็ฉันนั้น.

ภิกษุ ท. ! ใม่เมื่อจะออกผล ก็ออกผลเพื่อมาตนเอง เพื่อความฉิบหายของมันเอง ขอนี้ฉันใด ; ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงยินยอม เกิดขึ้นแล้วแก่พระเทวทัต เพื่อมาตนเอง เพื่อความฉิบหายของตนเอง ขอนี้ก็ฉันนั้น.

ภิกษุ ท. ! นางม้อัสตร ย่อมตั้งครรภ์ เพื่อความตายของตนเอง เพื่อความฉิบหายของตนเอง ขอนี้ฉันใด ; ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงยินยอม เกิดขึ้นแล้วแก่พระเทวทัต เพื่อมาตนเอง เพื่อความฉิบหายของตนเอง ขอนี้ก็ฉันนั้น.

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงยินยอม เป็นอันตรายที่ทารุณแสนเผ็ดหยาบคาย ต่อการบรรลุประณีพพาน อันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มี

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ส. ๑๖/๒๘๓-๔/๕๘๖-๕๘๗.

ธรรมดาอื่นยิ่งกว่า ด้วยอาการอย่างนี้. เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้ว่า “เราทั้งหลาย จักไม่เหยื่อใยในลาภสักการะ และเสียงเยินยอที่เกิดขึ้น. อนึ่ง ลาภสักการะและเสียงเยินยอที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องไม่มาห่อหุ้มอยู่ที่จิตของเรา”. ภิกษุ ท.! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ อย่างนี้ แล.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสความข้อนั้นแล้ว พระองค์ผู้สุกตศาสดา ได้ตรัสสนิมวจนะนี้อีกว่า :-

“สักการะ ย่อมหมักคนชั่ว เหมือนผลกล้วยฆ่า
 ตนกล้วย ผลไผ่ฆ่าตนไผ่ ขุยออกมาตนออ และสัตว์
 ที่เกิดในครรภ์นางม้อสตรี ฉะนั้น” ดังนี้ แล.

หมวดที่สาม จบ.

ผู้ชุมนุมทรัพย์!

น เต อหิ อานนุท ตถา ปรกุกมิสุสามิ
อานนท! เราไม่พยายามทำกะพวกเธอ อย่างทะนุถนอม
ยถา กุมภกาโร อามเก อามกมตฺเต
เหมือนพวกช่างหม้อ ทำแกหม้อ ที่ยังเป็ยก ยังดิบอยู่
นิกฺคยฺหนิคฺคยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักขนาบแล้ว ขนาบอีก ไม่มีหยุด
ปฺวยฺหปฺวยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักชื้อโทษแล้ว ชื้อโทษอีก ไม่มีหยุด
โย ตาโร, โส จสุตฺติ
ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแก่นสาร ผู้นั้นจักทนอยู่ได้.

(มหาสุญญตสูตร อปร. ม. ๑๔/๒๔๕/๓๕๖)

นรินฺว ปวตฺตาริ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินิ
นิกฺคยฺหฺวาที เมธาวิ ตาทิสํ ปณฺทิตํ ภเช
คนเรา ควรมองผู้มีปัญญาใด ๆ ที่คอยชื้อโทษ คอยกล่าว
คำขนาบอยู่เสมอไป ว่าคนนั้นแหละ คือผู้ชุมนุมทรัพย์ละ,
ควรคบบัณฑิตที่เป็นเช่นนั้น,
ตาทิสํ ภชฺมานสุสฺ เสยฺโย โหติ น ปาปิโย
เมื่อคบหากับบัณฑิตชนิดนั้นอยู่ ย่อมมีแต่ดีทำเดียว ไม่มีเลวเลย.

(ปณฺทิตวคฺค ฐ. พ. ๒๕/๒๕/๑๖)

ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์

หมวดที่ ๔

ว่าด้วย การทำไปตามอำนาจกิเลส

---

๑. ผู้ไม่หุนหันอนไม
๒. ผู้เห็นแก่นอน
๓. ผู้ต้องการนงงามหมงงาม
๔. ผู้ต้องการกินดี
๕. ผู้ต้องการอยู่ดี
๖. ภัยมีเพราะการระคนไกลซ์ชิดสตรี
๗. ภัยเกิดเพราะกลัวอด
๘. ราศีของนักบวช
๙. เมื่อโจรปล้นชาวเมือง
๑๐. คนนอกบัญญัติ
๑๑. คนแหวกแนว
๑๒. คนทิ้งธรรม
๑๓. คีนวันที่มีแต่ “ความมืด”
๑๔. ผู้ถูกตรึง
๑๕. ผู้ถูกแมลงวันตอม
๑๖. ป่าซาฬิธิบ

ขุมทรัพย์จากพระโสมฐ์
หมวดที่ ๔
ว่าด้วย การทำไปตามอำนาจกิเลส

ผู้ไม่หนุนหมอนไม้^๑

ภิกษุ ท. ! ในบัดนี้ เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย มีทอนไม้เป็นหมอนหนุน เป็นอยู่อย่างไม่ประมาท มีความเพียรเข้มแข็ง ในการฝึกวิชาไซศร. พระราชาแห่งมคธ นามว่า อชาตสัตตคุ ผู้เวเทหิบุตร ย่อมหาช่องทาง ทำลายล้างมิได้ หาโอกาสทำตามอำเภอพระทัยแก่เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นมิได้.

ภิกษุ ท. ! แต่ในกาลฝ่ายอนาคต เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย จักทำตนเป็น สุขุมาลชาติ จนมีฝ่ามือและฝ่าเท้าอ่อนนุ่ม. เจ้าลิจฉวีเหล่านั้น จักสำเร็จ การนอนบนที่นอนอันอ่อนนุ่ม มีหมอนใหญ่ ๆ หนุน ประทมจนกระทั่ง พระอาทิตย์ขึ้น คราวนั้น พระราชาแห่งมคธนามว่า อชาตสัตตคุ ผู้เวเทหิบุตร จักได้ช่องทางทำลายล้าง จักได้โอกาสทำตามอำเภอพระทัย แก่เจ้าลิจฉวีเหล่านั้น.

ภิกษุ ท. ! ในบัดนี้ ภิกษุทั้งหลาย ก็มีทอนไม้เป็นหมอนหนุน เป็นอยู่อย่างไม่ประมาท มีความเพียรเผาภิเลส ในชั้นความเพียรที่เป็น

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ส. ๑๖/๓๑๒/๖๗๕-๖, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน โกลเมืองเวสาลี.

หลักเป็นประธาน. มารผู้โง่บาป จึงหาช่องทางทำลายล้างมิได้ หาโอกาสที่จะทำตามอำเภอใจแก่ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นมิได้.

ภิกษุ ท. ! ในกาลยี่ดียวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย ที่ทำตนเป็นสุขุมาลชาติ จนมีฝ่ามือและฝ่าเท้าอ่อนนุ่ม. ภิกษุเหล่านั้น จักสำเร็จการนอนบนที่นอนอันอ่อนนุ่ม มีหมอนใหญ่ ๆ หนุน นอนจนกระทั่งพระอาทิตย์ขึ้น. คราวนั้นเอง มารผู้โง่บาป ก็จักได้ของทางทำลายล้าง จักได้โอกาสที่จะทำตามอำเภอใจ แก่ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ว่า “เราทั้งหลาย จักไซ้ทอนไม่เป็นหมอนหนุน เป็นอยู่อย่างไม่ประมาท มีความเพียรเผากิเลส ในชั้นความเพียรที่เป็นหลักเป็นประธาน” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้แล.

ผู้เห็นแก่นอน^๑

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จะเข้าใจเรื่องนี้กันอย่างไร ? พวกเธอเคยได้เห็นได้ฟังมาบ้างหรือ ว่า พระราชา ผู้เป็นกษัตริย์ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว ทรงประกอบความสุขในการประทม หากความสุขในการเอนพระวรกาย หากความสุขในการประทมหลับ ตามแต่พระประสงค์อยู่เนื่องนิจ ยังคงทรง

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ญกฺก. อ. ๒๒/๓๓๓/๒๘๘, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย โดยปรารภเหตุที่มีพระบวชใหม่นอนสายจนกระทั่งพระอาทิตย์ขึ้น ที่อุปัฏฐานศาลา ณ เขตวัน.

ปกครองราชสมบัติให้เป็นที่รักใคร่ ถูกใจของพลเมือง จนตลอดพระชนม์ชีพ ได้อยู่หรือ ?

“อย่างนี้ ไม่เคยได้เห็นได้ฟังเลย พระเจ้าข้า”.

ดีแล้ว ภิกษุ ท. ! ข้อที่กล่าวนี้ แม่เราเอง ก็ไม่เคยได้เห็นได้ฟัง อย่างนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จะเข้าใจเรื่องนี้กันอย่างไร ? พวกเธอ เคยได้เห็นได้ฟังมาบ้างหรือ ว่า ผู้ครองรัฐ กัฏฐิ ทายาทผู้สืบมรดก กัฏฐิ เสนาบดี กัฏฐิ นายบ้าน กัฏฐิ และ หัวหน้าหมู่บ้าน กัฏฐิ ประกอบความสุข ในการนอน หาคความสุขในการเอนกาย หาคความสุขในการหลับ ตามสบายใจอยู่เนื่องนิจ ยังคงดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ให้เป็นที่รักใคร่ ถูกใจของ (ประชาชนทุกเหล่า) กระทั่งลูกหมู่ จนตลอดชีวิตได้อยู่หรือ ?

“อย่างนี้ ไม่เคยได้เห็นได้ฟังเลย พระเจ้าข้า”.

ดีแล้ว ภิกษุ ท. ! ข้อที่กล่าวนี้ แม่เราเอง ก็ไม่เคยได้เห็นได้ฟัง อย่างนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จะเข้าใจเรื่องนี้กันอย่างไร ? พวกเธอเคยได้ เห็นได้ฟังมาบ้างหรือว่า สมณะหรือพราหมณ์ ที่เอาแต่ประกอบความสุข ในการนอน หาคความสุขในการเอนกาย หาคความสุขในการหลับ ตามสบายใจ อยู่เสมอ ๆ, ทั้งเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย, ไม่รู้ประมาณใน การบริโภค, ไม่ตามประกอบกรรมเป็นเครื่องตื่น, ไม่เห็นแจ่มแจ้งซึ่งกุศล - กรรมทั้งหลาย, ไม่ตามประกอบการทำเนื่อง ๆ ในโพธิปักขิยธรรม ทั้งในยาม ตื่นและยามปลาย, แล้วยังจะกระทำให้แจ้งได้ ซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่ง เองในทิวฐธรรมเทียว เขาถึงแล้วแลอยู่หรือ ?

“ขื่อนั้น ก็ยังไม่เคยได้เห็นได้ฟังเลย พระเจ้าข้า”.

ดีแล้ว ภิกษุ ท. ! ขื่อที่กล่าวถึงนี้ แม่เราเอง ก็ไม่เคยได้เห็นได้ฟัง
อย่างนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย ฟังสำเนียง
ใจไว้ว่า “เราทั้งหลาย จักคุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย, เป็นผู้
ประมาทในการบริโภค, ตามประกอบกรรมเป็นเครื่องตื่น, เป็นผู้เห็น
แจ่มแจ้งซึ่งกุศลธรรมทั้งหลาย, และจักตามประกอบอนุโยคภาวนาในโพธิ
ปักขียธรรม ทั้งในยามตื่นและยามปลายอยู่เสมอ ๆ” ดังนี้. ภิกษุ ท. !
พวกเธอทั้งหลายฟังสำเนียงใจ อย่างนี้แล.

ผู้ต้องการความสุขงาม

ภิกษุ ท. ! ในกาลยี่ดียวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย
ผู้ต้องการความสุขงามในเครื่องนุ่งห่ม (จีวร), เธอทั้งหลาย เมื่อเป็นเช่นนั้นอยู่
จักเรีตรางจากการใช้ผ้าบังสุกุล, จักเห็นहांที่นอนที่นั้งอันเป็นป่าและป่าชฎ
เจียบสังัด, จักมีว่าสุขุมชุ่มนุ่มกันอยู่แต่ในย่านหมูบ้าน นิคม และเมืองหลวง
และจักถึงอเนสนกรรม คือการแสวงหาอันไม่สมควรหลายแบบหลายวิธี
เพราะความต้องการความสุขงามในเครื่องนุ่งห่มนั้นเป็นเหตุ.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๒๔/๘๐, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! นี้ เป็น อนาคตภัยข้อที่หนึ่ง ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในเวลาต่อไป. พวกเธอทั้งหลายพึงสำนึกไว้ ครั้นได้สำนึกแล้ว ก็พึงพยายามเพื่อกำจัดภัยนั้นเสีย.

ผู้ต้องการกินดี^๑

ภิกษุ ท. ! ในกาลที่ยาวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย ผู้ต้องการความเอร็ดอร่อยในอาหาร, เธอทั้งหลาย เมื่อเป็นเช่นนั้นอยู่ จักเรีตรางจากการเที่ยวบิณฑบาต, จักเห็นห่างที่นอนที่นั่งอันเป็นป่าและป่าชฎูเจียบสงัด, จักมั่วสุมชุมนุมกันอยู่แต่ในย่านหมู่บ้าน นิคม และเมืองหลวง และจักถึงอเนสนกรรม คือการแสวงหาอันไม่สมควร หลายแบบหลายวิธี เพราะความต้องการความเอร็ดอร่อยในอาหารนั้นเป็นเหตุ.

ภิกษุ ท. ! นี้ เป็น อนาคตภัยข้อที่สอง ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในเวลาต่อไป. พวกเธอทั้งหลายพึงสำนึกไว้ ครั้นได้สำนึกแล้ว ก็พึงพยายามเพื่อกำจัดภัยนั้นเสีย.

ผู้ต้องการอยู่ดี^๒

ภิกษุ ท. ! ในกาลที่ยาวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย ผู้ต้องการนอนสบายนั่งสบาย, เธอทั้งหลาย เมื่อเป็นเช่นนั้นอยู่ จักเรีตรางจาก

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๒๔/๘๐.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๒๕/๘๐.

การอยู่ป่า (หรือจากการอยู่โคนไม้), จักเห็นहांที่นอนที่นั้งอันเป็นป่าและป่า
 ชาญเจียบส้งัด, จักมั่วสุ่มซุ่มนุ่กันอยู่แต่ในย่านหมู่บ้าน นิคม และเมืองหลวง
 และจักถึงอเนสนกรรม คือการแสวงหาอันไม่สมควรหลายแบบหลายวิธี
 เพราะความตองการนอนสบายนั้งสบายนั้นเป็นเหตุ.

ภิกษุ ท. ! นี้ เป็น อนาคตภัยข้อที่สาม ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จัก
 เกิดขึ้นในเวลาต่อไป. พวกเธอทั้งหลายพึงสำนึกไว้ ครั้นได้สำนึกแล้ว ก็พึง
 พยายามเพื่อกำจัดภัยนั้นเสีย.

ภัยมีเพราะการระคนไกลชิดสตรี^๑

ภิกษุ ท. ! ในกาลยี่ดียวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย ที่มีการ
 อยู่ระคนไกลชิดกับพวกภิกษุณี สิกขมานา^๒ และสมณฑุทเทส^๓, เมื่อ
 มีการระคนไกลชิดกันเช่นนั้น ก็เป็นอันหวังผลเหล่านี้ได้คือ เธอทั้งหลาย
 จักตองทนประพตติพรหมจรรย์ อันเต็มไปด้วยอาบัติที่เสราหมอง หรือมิฉะนั้น
 ก็จักตองบอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศตำแหน่งคฤหัสถ์.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๒๕/๘๐.

๒. สิกขมานา คือ สามเณรีที่ต้องรับการอบรมพิเศษก่อนบวชเป็นภิกษุณีเป็นเวลา ๒ ปี โดยการศึกษา
 ศีล ๕ และสิกขาบทข้อวิกาลโภชนาอีกหนึ่ง รวมเป็น ๖ สิกขาบทไม่ขาดคกบพระองค์.

๓. สมณฑุทเทสในที่นี้ คือ สามเณรี.

ภิกษุ ท. ! นี้ เป็น อนาคตภัยข้อที่สี่ ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในเวลาต่อไป. พวกเธอทั้งหลายพึงสำนึกไว้ ครั้นได้สำนึกแล้ว ก็พึงพยายามเพื่อกำจัดภัยนั้นเสีย.

ภัยเกิดเพราะกลัวอด^๑

ภิกษุ ท. ! ในกาลที่ยืดยาวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย ที่มีการอยู่คลุกคลีกับพวกคนทำการวัด และสมณทูตเทศ (สามเณร), เมื่อมีการอยู่คลุกคลีกันเช่นนั้น ก็เป็นอันหวังผลเหล่านี้ได้คือ เธอทั้งหลายจักขวนขวายทำการสะสมของกินไว้บริโภคหลายอย่างหลายประการ และจักทำนimitอันหยาบ ในการใช้เขาขุดดินบ้าง ในการใช้เขาพรากของสดเขียวบ้าง^๒.

ภิกษุ ท. ! นี้ เป็น อนาคตภัยข้อที่ห้า ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในเวลาต่อไป. พวกเธอทั้งหลายพึงสำนึกไว้ ครั้นได้สำนึกแล้ว ก็พึงพยายามเพื่อกำจัดภัยนั้นเสีย.

ราศีของนักบวช^๓

ภิกษุ ท. ! เครื่องเสราหมองของพระจันทร์และพระอาทิตย์ มีอยู่สี่อย่าง อันเป็นเหตุให้พระจันทร์และพระอาทิตย์ ไม่สุกใส ไม่สว่างไสวรุ่งเรือง. สี่อย่าง

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๒๕/๘๐.

๒. คือถึงกับใช้เขาขุดดิน หรือเก็บผักผลไม้ โดยตรง หรือโดยการใช้ใบเป็นต้น (โอพาริกปี นิมิตต์กริสฺสนติ ปฐวียาปี หริตฺตฺเคปี).

๓. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๖๘/๕๐.

อะไรบ้าง? สื่อย่างคือ เมฆ, หมอก, ผงคลี, และอสุรินทราหู. ภิกษุ ท. ! เครื่องเสราหมองของพระจันทร์และพระอาทิตย์ อันเป็นเหตุให้พระจันทร์และพระอาทิตย์ไม่ส่องใส ไม่สว่างใสรุ่งเรือง มีอยู่สื่อย่างนี้;

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดก็ฉันทนั้น : เครื่องเสราหมองของสมณพราหมณ์ ก็มีอยู่สื่อย่าง อันเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์ไม่ส่องใส ไม่งามสง่ารุ่งเรือง. สื่อย่างอะไรบ้าง? สื่อย่างคือ :-

(๑) สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ดื่มสุรามรัย ไม่งดเว้นจากการดื่มสุรามรัย.

(๒) สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังมีการกระทำ (อย่างใดอย่างหนึ่ง) อย่างที่คนคู่เขาทำต่อกัน^๑ ไม่งดเว้นจากการกระทำเช่นนั้น.

(๓) สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง รับทองและเงิน ไม่งดเว้นจากการรับทองและเงิน.

(๔) สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง สำเร็จการเป็นอยู่ด้วยการเลี้ยงชีวิตที่ผิดวิสัยของสมณะ ไม่งดเว้นจากการเลี้ยงชีวิตที่ผิดวิสัย.

ภิกษุ ท. ! เครื่องเสราหมองของสมณพราหมณ์ มีอยู่สื่อย่างนี้ อันเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์ ไม่ส่องใส ไม่งามสง่ารุ่งเรือง แล.

เมื่อโจรปล้นชาวเมือง^๒

ภิกษุ ท. ! มหาโจรห้าพวกเหล่านี้ มีอยู่ในโลก หาได้ในโลก. ห้าพวกคืออะไรบ้าง? ห้าพวกคือ :-

๑. เพศหญิงและเพศชาย จะพึงทำแก่กัน เพื่อกามารมณ์ ระดับไหนก็ตาม.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวี. วิ. ๑/๑๖๕/๒๓๐, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่ภูฏาคารศาลา ป่ามहांวัน โกลเมืองเวสาลี.

(๑) ภิกษุ ท. ! ความคิดของมหาโจรบางพวกในกรณีนี้มีว่า “เมื่อไรหนอ เราจักเป็นผู้มีบริวารรอยหนึ่ง หรือพันหนึ่งแวดล้อมเรา เทียวไปในย่านหมู่บ้าน นิคม และเมืองหลวง, จักใคร่ฆ่าเอง หรือใช้ให้บริวารฆ่า, จักใคร่ตัดเอง หรือใช้ให้บริวารตัด, จักใคร่เผาเอง หรือใช้ให้บริวารเผา” ดังนี้. ครั้นกาลต่อมา มหาโจรนั้นมีบริวารรอยหนึ่ง หรือพันหนึ่งแวดล้อมแล้ว เทียวไปในย่านหมู่บ้าน นิคม และเมืองหลวง, ทำการฆ่าเอง และให้บริวารฆ่า, ทำการตัดเอง และให้บริวารตัด, ทำการเผาเอง และให้บริวารเผา. ขอนี้ฉันใด ; ภิกษุ ท. ! ความคิดของภิกษุลามกบางรูปในกรณีนี้ มีว่า “เมื่อไรหนอ เราจักเป็นผู้มีบริวารรอยหนึ่ง หรือพันหนึ่งแวดล้อมเรา เทียวจาริกไปในย่านหมู่บ้าน นิคม และเมืองหลวง, เป็นที่สักการะ เคารพ นับถือ บูชา นอบนอม ของพวกคฤหัสถ์และบรรพชิต, เป็นผู้ร่ำรวยลาภด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริกขาร” ดังนี้. ครั้นกาลต่อมา ภิกษุลามกนั้นได้มีบริวารรอยหนึ่ง หรือพันหนึ่งแวดล้อมแล้ว เทียวจาริกไปในย่านหมู่บ้าน นิคม และเมืองหลวง, เป็นที่สักการะ เคารพ นับถือ บูชา นอบนอม ของพวกคฤหัสถ์และบรรพชิต, เป็นผู้ร่ำรวยลาภด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัย-เภสัชบริกขาร ; ฉะนั้นเหมือนกัน. ภิกษุ ท. ! ภิกษุลามกนี้ จัดเป็น มหาโจรพวกแรก ซึ่งมีอยู่ในโลก หาได้ในโลก.

(๒) ภิกษุ ท. ! พวกอื่นอีก, ภิกษุลามกบางรูปในกรณีนี้ ย่อมเล่าเรียนธรรมวินัย ที่ตถาคตประกาศแล้ว ยกตนวาทูเอง (หรือนำไปหาลาภผลเพื่อตน). ภิกษุ ท. ! ภิกษุลามกนี้ จัดเป็น มหาโจรพวกที่สอง ซึ่งมีอยู่ในโลก หาได้ในโลก.

(๓) ภิกษุ ท. ! พวกอื่นอีก, ภิกษุลามกบางรูปในกรณีนี้ ย่อมตามกำจัดพรหมจารีผู้ประพฤติพรหมจรรย์ได้บริสุทธิ์ ด้วยสิ่งอันไม่ใช่เรื่องของ

พรหมจรรย์ อันปราศจากมูลความจริง. ภิกษุ ท. ! ภิกษุสามกนี้ จัดเป็น มหาโจรพวกที่สาม ซึ่งมีอยู่ในโลก หาได้ในโลก.

(๔) ภิกษุ ท. ! พวกอื่นอีก, ภิกษุสามกบางรูปในกรณีนี้ ย่อมสงเคราะห์ และพุดจาและเกลี้ยกล่อมพวกคฤหัสถ์ ด้วยครุภัณฑ์และครุบริกขารอันเป็นของ สงฆ์ คือของปลูกสร้างในอาราม พื้นที่อาราม วิหาร พื้นที่วิหาร เตียง ตั่ง ฟูก หมอน หมอโลหะ อ่างโลหะ กะถางโลหะ กะทะโลหะ พร้า ขวาน ฝัก จอบ ส่วน เชือก ไม้ไผ่ หนุ่ยสำหรับมุง หนุ่ยปล่อง หนุ่ย ดินเหนียว สิ่งของที่ ทำด้วยไม้และสิ่งของที่ทำด้วยดิน เหล่านั้น. ภิกษุ ท. ! ภิกษุสามกนี้ จัดเป็น มหาโจรพวกที่สี่ ซึ่งมีอยู่ในโลก หาได้ในโลก.

(๕) ภิกษุ ท. ! ภิกษุพวกสุดท้าย จัดเป็น มหาโจรชั้นเลิศ ในโลก พร้อม ทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่มสัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา พร้อมทั้งมนุษย์ คือ ภิกษุสามก กล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรม อันไม่มีจริง ไม่เป็นจริง. ขอนั้นเพราะเหตุไร ? ภิกษุ ท. ! เพราะว่า เชนบริโภคก่อนข้าว ของชาวเมือง ด้วยอาการอันเป็นขโมย.

“ภิกษุใด แสดงตัวเองซึ่งความจริงเป็นอย่างหนึ่ง ให้คนอื่นเข้าใจเป็นอย่างอื่นไป, การบริโภคปัจจัย ด้วยอาการแห่งขโมยของเธอนั้น เป็นเช่นเดียวกับ นายพราน ผู้ล่อลวงดักสัตว์กิน ฉะนั้น. คน เป็นอันมาก ที่มีผกาสาวพัสดร์คลุมคอ แต่มีความ เป็นอยู่ลามก ขาดการสำรวม, พวกคนลามก เหล่านั้น ต้องไปเกิดในนรก เพราะการกระทำความ อันหยาบช้า. มันกินก่อนเหล็ก ซึ่งเปรียบด้วย เปลวไฟอันร้อนจัด ยังจะดีกว่า, คนทุศีล ไม่มี

การสำรวจ บริโภคก่อนข้าวของชาวเมือง เป็นการ
ไม่เหมาะสมเลย”.

คนนอกบัญชี^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเหล่าใด เป็นคนหลอกลวง กระจ่าง พุดพลาบ
ยกตัว จองหง ใจฟุ้งเฟ้อ ; ภิกษุ ท. ! ภิกษุเหล่านั้น ไม่ใช่
“คนของเรา”.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเหล่านั้น ได้ออกไปนอกธรรมวินัยนี้เสียแล้ว ;
และพวกภิกษุเหล่านั้น ย่อมไม่ถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ ใน
ธรรมวินัยนี้ ได้เลย.

คนแหวกแนว^๒

ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้เป็นที่เชื่อถือของมหาชนทั่วไป, เมื่อมีการกระทำ
สามอย่างนี้แล้ว, จะได้ชื่อว่าเป็น ผู้ทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชน
ให้หมดสุข ทำไปเพื่อความฉิบหายแก่มหาชน ไม่เป็นประโยชน์
เกื้อกูลแต่เป็นไปเพื่อความทุกข์ ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.
การกระทำสามอย่างอะไรบางเล่า ? สามอย่าง คือ :-

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๓๓/๒๖.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ติก. อ. ๒๐/๑๓๓/๔๕๐.

(๑) ทำการชักชวนมหาชนในกายกรรม^๑ อันผิดแนวแห่งการทำ
ที่สุดทุกขั้ในพระศาสนา.

(๒) ทำการชักชวนมหาชนในวจีกรรม^๒ อันผิดแนวแห่งการทำ
ที่สุดทุกขั้ในพระศาสนา.

(๓) ทำการชักชวนมหาชนในการบำเพ็ญทางจิต^๓ อันผิดแนว
แห่งการทำที่สุดทุกขั้ในพระศาสนา.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้เป็นที่เชื่อถือของมหาชนทั่วไป, เมื่อมีการกระทำ
สามอย่างเหล่านี้ เข้าแล้ว, ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้
หมดสุข ทำไปเพื่อความฉิบหายแก่มหาชน ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล,
แต่เป็นไปเพื่อความทุกข์ ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แล.

คนทิ้งธรรม^๔

ภิกษุ ท. ! ในทิศใด พวกภิกษุ เกิดแก่งแย่ง ทะเลาะวิวาท
ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอกปากอยู่ ; ภิกษุ ท. ! ทิศนั้น แม้แต่เพียง
นึกถึงก็ไม่เป็นที่ผาสุกแก่เราเสียแล้ว ไม่ต้องกล่าวถึงการไปในที่นั้น.
ในกรณีนี้เราเชื่อแน่ว่า เป็นเพราะภิกษุเหล่านั้น ได้ละทิ้งธรรมสามอย่างเสีย
แล้วพากันมาถือ ทำให้มากในธรรมสามอย่าง. ธรรมสามอย่างอะไรบ้างเล่า
ที่เธอละทิ้งเสีย? สามอย่าง คือ :-

-
๑. กายกรรม ในที่นี้ อรรถถกกล่าวถึงการชักชวนให้ไหว้ทิศ เป็นต้น.
  ๒. วจีกรรม ในที่นี้ อรรถถกกล่าวถึงการชักชวนให้พูดชวนออกนอกนอทาง เป็นต้น.
  ๓. อรรถถกกล่าวถึงการบอกกรรมฐานผิดๆ เป็นต้น.
  ๔. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๓๕๕/๕๖๔.

- (๑) ความตริกในการหลีกออกจากความพัวพันในกาม,
- (๒) ความตริกในการทำความไม่มุงร้าย,
- (๓) ความตริกในการไม่ทำคนอื่นให้ลำบาก. ธรรมสามอย่างเหล่านี้แล
ที่พวกภิกษุเหล่านั้น ละทิ้งเสียแล้ว.

ก็ธรรมอีกสามอย่างอะไรบ้างเล่า ที่พวกภิกษุเหล่านั้นพากันถือ
กระทำเพิ่มพูนให้มาก? สามอย่าง คือ :-

- (๑) ความตริกในทางกาม,
- (๒) ความตริกในทางมุงร้าย,
- (๓) ความตริกที่ก่อให้เกิดความลำบากแก่ผู้อื่น. ธรรมสามอย่าง
เหล่านี้แล ที่พวกภิกษุเหล่านั้นพากันถือ กระทำเพิ่มพูนให้มาก.

ภิกษุ ท. ! ในทิศใด พวกภิกษุ เกิดแก่งแย่ง ทะเลาะวิวาท ทิ่มแทง
กันและกันด้วยหอกปากอยู่; ภิกษุ ท. ! ทิศนั้น แม้แต่เพียงนึกถึงก็ไม่เป็น
ที่ผาสูกแก่เราเสียแล้ว ไม่ต้องกล่าวถึงการไปในที่นั้น. ในกรณีนี้ เราเชื่อแน
แก่ใจว่า เป็นเพราะพวกภิกษุเหล่านั้น ละทิ้งธรรมสามอย่างเหล่านี้เสีย
แล้ว และพากันมาถือ กระทำให้มากในธรรมสามอย่างเหล่านี้แทน.

คืนวันที่มีแต่ “ความมืด”^๑

ภิกษุ ท. ! คืนวันของภิกษุที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหกอย่างเหล่านี้
แล้ว, ย่อมผ่านไป โดยหวังได้แต่ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว
หาความเจริญมิได้. หกอย่างอะไรบ้างเล่า? หกอย่าง คือ ภิกษุในกรณีนี้ :-

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ฎก. อ. ๒๒/๔๘๓/๓๕๕.

(๑) มีความต้องการมากจนเป็นทุกข์ เพราะไม่รู้จักพอในเรื่องจิวร, บิณฑบาต, เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริกขาร.

(๒) เป็นคนไม่มีศรัทธา.

(๓) เป็นคนทุศีล.

(๔) เป็นคนเกียจคร้าน.

(๕) เป็นคนมีสติพินเพื่อน.

(๖) เป็นคนมีปัญญาทึบ.

ภิกษุ ท. ! คตินวันของภิกษุที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหกอย่างเหล่านี้แล้ว, ย่อมผ่านไป โดยหวังได้แต่ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว หากความเจริญมิได้.

ผู้ถูกตรึง^๑

ภิกษุ ท. ! บรรพชิตรูปใด จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังละตะปูตรึงใจหาตัวไม่ได้ ; คตินวันของบรรพชิตรูปนั้น ย่อมผ่านไป โดยหวังได้แต่ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว หากความเจริญมิได้. ตะปูตรึงใจหาตัว ที่บรรพชิตรูปนั้นยังละไม่ได้ เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ ยังสงสัย เคลือบแคลง ไม่ปลงใจเชื่อ ไม่เลื่อมใส ในพระศาสดา. ภิกษุใด เป็นดังกล่าวนี จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่ยอมไป เพื่อความเพียรเผากิเลส เพียรประกอบเนื่อง ๆ เพียรตั้งหลักติดต่อนั่น. จิตของผู้ใด ไม่ยอมไปตามนัยที่กล่าวนี, นั้นแหละ เป็นตะปูตรึงใจตัวที่หนึ่ง ที่เรอนั้นยังละไม่ได้.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ทสก. อ. ๒๔/๑๕/๑๔.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุ ยังสงสัย ฯลฯ ในธรรม
_____ ฯลฯ _____ นั้นแหละ เป็นตะปุตรังใจตัวที่สอง ที่เรอนั้นยังละไม่ได้.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุ ยังสงสัย ฯลฯ ในพระสงฆ์
_____ ฯลฯ _____ นั้นแหละ เป็นตะปุตรังใจตัวที่สาม ที่เรอนั้นยังละไม่ได้.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุ ยังสงสัย ฯลฯ ในไตรสิกขา
_____ ฯลฯ _____ นั้นแหละ เป็นตะปุตรังใจตัวที่สี่ ที่เรอนั้นยังละไม่ได้.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ครุ่นโกรธในเพื่อนผู้ประพฤติ
พรหมจรรย์ด้วยกัน, ไม่ชอบใจ มีจิตอันโทสะกระทบกระทั่งแล้ว จน
เกิดเป็นเครื่องตรึงใจ. ภิกษุใด เป็นดังกล่าวนี้ จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไป
เพื่อความเพียรเผากิเลส เพียรประกอบเนื่อง ๆ เพียรตั้งหลักติดต่อกัน.
จิตของผู้ใด ไม่น้อมไปตามนัยที่กล่าวนี้, นั้นแหละ เป็นตะปุตรังใจตัวที่ห้า
ที่เรอนั้นยังละไม่ได้.

ภิกษุ ท. ! บรรพชิตรูปใด จะเป็นภิกษุ หรือภิกษุณีก็ตาม ยังละตะปุ
ตรึงใจห้าตัวไม่ได้, ก็นั่นของบรรพชิตรูปนั้น ย่อมผ่านไป โดยหวังได้แต่
ความเลื่อมในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว หากความเจริญมิได้ แล.

ผู้ถูกแมลงวันตอม^๑

ภิกษุ ท. ! เมื่อเช้านี้เราครองจีวร ถือบาตร ไปบิณฑบาตในเมืองพาราณสี
เราได้เห็นภิกษุรูปหนึ่ง เทียวบิณฑบาตอยู่ตามแหล่งที่ซื้อขายโคของพวกมีลักจะ
เป็นภิกษุมิทำทางกระหายกาม คิดสีก ปลอยสติ ปราศจากสัมปชัญญะ จิตฟุ้ง

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๓๖๑/๕๖๘, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายที่อิสิปตนมฤคทายวัน.

ใจเขว ผิวพรรณแห้งกรียม. ครั้นเห็นแล้ว เราได้กล่าวกะภิกษุเห็นว่า “ภิกษุ! เธออย่าทำตัวให้เน่าพอง. ตัวที่เน่าพองส่งกลิ่นเหม็นคาวคุ้งแล้ว แมลงวันจ๊กไม่ตอมไม่ดูคนั้น เป็นไปไม่ได้ นะภิกษุ!” ดังนี้. ภิกษุนั้น ถูกเราทำกอย่างนี้ ก็เกิดความสลดขึ้นในใจ.

ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสดังนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถามขึ้นว่า “อะไรเล่าพระเจ้าข้าชื่อว่า ของเน่าพอง? อะไรเล่า ชื่อว่า กลิ่นเหม็นคาว? อะไรเล่า ชื่อว่า แมลงวัน?”

“อภิชฌา นี่แหละภิกษุ! ชื่อว่า ของเน่าพอง, พยาบาท ชื่อว่า กลิ่นเหม็นคาว, ความคิดที่เป็นอกุศลลามก ชื่อว่า แมลงวัน. ตัวที่เน่าพองส่งกลิ่นเหม็นคาวคุ้งแล้ว แมลงวันจ๊กไม่ตอมไม่ดูคนั้น เป็นไปไม่ได้ นะภิกษุ!” ดังนี้ แล.

ป่าช้าผีดิบ^๑

ภิกษุ ท. ! โทษห่าอย่างเหล่านี้ เป็นโทษในป่าช้าผีดิบ. ห่าอย่าง อะไรบ้าง? ห่าอย่าง คือ ป่าช้าผีดิบเป็นที่ไม่สะอาด, มีกลิ่นเหม็น, มีภัย เฉพาะหน้า, เป็นที่พักอาศัยของพวกอมมนุษย์ที่ดุร้าย, และเป็นที่ที่ร่องไห ้ไฟไร้อาของคนเป็นจำนวนมาก. โทษห่าอย่างเหล่านี้ เป็นโทษในป่าช้าผีดิบ.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๒๕๘/๒๔๕.

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดกัฉันทนั้น : โทษหาอย่างเหล่านี้ เป็นโทษใน
นักบวช ที่เปรียบด้วยป่าช้าผีดิบ. หาอย่างอะไรบ้าง? หาอย่างคือ :-

(๑) นักบวชบางคนในกรณีนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยการกระทำ
ทางกายอันไม่สะอาด, ประกอบด้วยการกระทำทางวาจาอันไม่สะอาด,
ประกอบด้วยการกระทำทางใจอันไม่สะอาด. ภิกษุ ท. ! เรากล่าวการทำเช่นนี้
ของผู้นั้นว่า เป็นความไม่สะอาด ดูกดั่งป่าช้าผีดิบ ซึ่งเป็นที่ไม่สะอาด.
เรากล่าวนักบวชชนิดนี้ ว่าเทียบกันได้กับที่ที่ไม่สะอาด ฉะนั้น.

(๒) เมื่อนักบวชประกอบกรรมไม่สะอาดเช่นนั้นอยู่, เสียงเล่าลืออันชั่วช้า
ก็ระบือไป. ภิกษุ ท. ! เรากล่าวเสียงเล่าลืออันชั่วช้านี้ของผู้นั้นว่า เป็นกลิ่นเหม็น
ดูดั่งป่าช้าผีดิบ ซึ่งเป็นที่มีกลิ่นเหม็น. เรากล่าวนักบวชชนิดนี้
ว่าเทียบกันได้กับที่ที่มีกลิ่นเหม็น ฉะนั้น.

(๓) ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ร่วมกัน ซึ่งมีศีลเป็นที่รัก ย่อมเว้น
ห่างไกลจากคนที่มึนกลิ่นเหม็นเช่นกล่าวนั้นเสีย. ภิกษุ ท. ! เรากล่าวการ
ที่เพื่อน ๆ เว้นห่างไกลนี้ของผู้นั้น ว่า เป็นภัยเฉพาะหน้า ดูกดั่งป่าช้าผีดิบ
ซึ่งเป็นที่มีภัยเฉพาะหน้า. เรากล่าวนักบวชชนิดนี้ ว่าเทียบกันได้กับที่
ที่มีภัยเฉพาะหน้า ฉะนั้น.

(๔) คนชั่วช้านั้น ผู้ประกอบกรรมอันไม่สะอาดทั้งทางกาย วาจา
และใจ ก็อยู่ร่วมกันได้แต่พวกที่มีการกระทำเหมือน ๆ กัน. ภิกษุ ท. !
เรากล่าวการที่อยู่ร่วมกันได้ของผู้นั้น ว่า เป็นที่พักอาศัยสำหรับพวกเหล่าร้าย
นี้ ดูกดั่งป่าช้าผีดิบ ซึ่งเป็นที่พักอาศัยของพวกอมมนุษย์ ที่ดูร้าย. เรากล่าว
นักบวชชนิดนี้ ว่าเทียบกันได้กับที่พักอาศัยสำหรับคนดูร้าย ฉะนั้น.

(๕) ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ร่วมกัน ซึ่งมีศีลเป็นที่รัก ได้เห็น
 นักบวชนิคนั้นเข้าแล้ว ก็นึกตำหนิได้ว่า “พุทโธเอ๋ย! ความทุกข์ของพวกเรา
 มีอยู่ตรงที่ พวกเราจำต้องอยู่ร่วมกับนักบวชนิคนั้นด้วย”
 ดังนี้. ภิกษุ ท. ! เรากล่าวการอยู่รวมที่ทำให้เกิดทุกข์ขึ้นนี้ของผู้นั้น ว่า
 เป็นความร่งไห้พีไร่ำ ดุจดั่งป่าช้าฝิบ ซึ่งเป็นที่ที่ร่งไห้พีไร่ำของคนเป็น
 จำนวนมาก. เรากล่าวนักบวชนิคนี้ ว่าเทียบกันได้ที่สำหรับเป็นที่ร่งไห้
 พีไร่ำของคนเป็นจำนวนมาก ฉะนั้น.

ภิกษุ ท. ! โทษห่าอย่างเหล่านี้ เป็นโทษในนักบวช ที่เปรียบด้วย
 ป่าช้าฝิบ แล.

หมวดที่สี่ จบ.

ผู้ซึ่งุมทรัพย์ !

น เต อหิ อานนุท ตถา ปรกุมิสฺสสามิ
อานนท! เราไม่พยายามทำกะพวกเธอ อย่างทะนุถนอม
ยถา กุมภกาโร อามเก อามกมตฺเต
เหมือนพวกช่างหม้อ ทำแกหม้อ ที่ยังเปียก ยังดิบอยู่
นิกฺคยฺห นิกฺคยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักขนาบแล้ว ขนาบอีก ไม่มีหยุด
ปวยฺห ปวยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักชื้อโทษแล้ว ชื้อโทษอีก ไม่มีหยุด
โย สาโร, โส จสฺสติ
ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแก่นสาร ผู้นั้นจักทนอยู่ได้.

(มหาสุญญตสูตร อปร. ม. ๑๔/๒๔๕/๓๕๖)

นรินฺว ปวตฺตาริ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินิ
นิกฺคยฺห วาที เมธาวิ ตาทิสํ ปณฺฑิตํ ภาช
คนเรา ควรมองผู้มีปัญญาใด ๆ ที่คอยชื้อโทษ คอยกล่าว
คำขนาบอยู่เสมอไป ว่าคนนั้นแหละ คือผู้ซึ่งุมทรัพย์ละ,
ควรคบบัณฑิตที่เป็นเช่นนั้น,
ตาทิสํ ภาชมานสฺส เสโย โหติ น ปาปิโย
เมื่อคบหากับบัณฑิตชนิดนั้นอยู่ ย่อมมีแต่ดีทำเดียว ไม่มีเลวเลย.

(ปณฺฑิตวคฺค ฐ. ขุ. ๒๕/๒๕/๑๖)

ขุมทรัพย์จากพระโขนง

หมวด ๕

วาดวย การเป็นทาสค้นหา

---

๑. ผู้เห็นแก่อามิส
๒. ไม่คุ้มค่าขาสูก
๓. จิตตามซาง
๔. ตัดบวงนายพราน
๕. ผู้ถูกถาม
๖. หมองูตายเพราะงู
๗. อมิตตภิกขุ
๘. เป็นโรคชอบเที่ยวเรื่อยเปื่อย

ขุมทรัพย์จากพระโอยฐ์

หมวด ๕

วาทะ การเป็นทาสค้นหา

ผู้เห็นแก่อามิส^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบริษัทมีสองชนิด. สองชนิดอะไรกันเล่า? สองชนิดคือ ภิกษุบริษัทที่ **หนักในอามิส** แต่ไม่หนักในพระสัทธรรม **หนึ่ง**, ภิกษุบริษัทที่ **หนักในพระสัทธรรม** แต่ไม่หนักในอามิส **หนึ่ง**.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบริษัทที่หนักในอามิส แต่ไม่หนักในพระสัทธรรมนั้น เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ ภิกษุเหล่าใดกล่าวยกยอกันเองต่อหน้า คฤหัสถ์ผู้ครองเรือนว่า “ภิกษุรูปโน้น เป็นอริยบุคคลชนิด **อุกโตภาควิมุตต์^๒**, รูปโน้น เป็นอริยบุคคลชนิด **ปัญญาวิมุตต์^๓**, รูปโน้น เป็นอริยบุคคลชนิด **กายสักขี^๔**, รูปโน้น เป็นอริยบุคคลชนิด **ทิวฐิปัตตะ^๕**, รูปโน้น เป็น

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ทุก. อ. ๒๐/๕๓/๒๕๓.

๒. อุกโตภาควิมุตต์ ผู้หลุดพ้นโดยส่วนสอง คือผู้ได้วิโมกข์ทั้งแปดด้วย และได้โลกุตระผลในขั้น สิ้นอาสวะด้วย.

๓. ปัญญาวิมุตต์ ผู้สิ้นอาสวะด้วยอำนาจปัญญาเห็นอนัตตาโดยตรง.

๔. กายสักขี ผู้มีกายเสวยสุขด้วยนามกายมาแล้วเป็นเครื่องประจักษ์ คือเสขบุคคล ๗ ผู้วิมมานสุขมาแล้ว จึงเห็นทุกข์และบรรลุมรรคผลในขั้นของตน ๆ.

๕. ทิวฐิปัตตะ ผู้บรรลุมรรคผลด้วยอำนาจพิจารณาเห็นอนัตตาในสังขารทั้งหลาย ซึ่งได้แก่อริยบุคคล นับตั้งแต่ผู้ตั้งอยู่ใน โสดาปัตติผล ไปจนถึงผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค, แต่พอได้บรรลอรหัตตผลก็เป็นปัญญาวิมุตต์ไป.

[ตั้งแต่ ๒-๕ และเชิงอรรถหน้า ๕๒ (ในข้อ ๑, ๒, ๓) ดูรายละเอียดโดยพุทธทวจนะ ใน อริยสัจจากพระโอยฐ์ภาคต้น หน้า ๖๕๕]

อริยบุคคลชนิด สัทธาวิมุตต์^๑, รูปโนน เป็นอริยบุคคลชนิด ฌมมานุสारी^๒, รูปโนน เป็นอริยบุคคลชนิด สัทธานุสारी^๓, รูปโนน มีศีลมีการเป็นอยู่งดงาม, และรูปโนน ทุสิตมีการเป็นอยู่เลวทราม” ดังนี้ เป็นต้น. ภิกษุเหล่านั้น ย่อมได้ลาภ เพราะการกล่าวยกยอกันนั้นเป็นเหตุ. ครั้นได้ลาภแล้ว ภิกษุพวกนั้นก็พากันติดอกติดใจในรสแห่งลาภ สยบอยู่ เมามกอยู่, ไม่มองเห็นส่วนที่เป็นโทษ ไม่เป็นผู้รู้แจ่มแจ้งในอุบายเป็นเครื่องออกไปจากทุกข์ ทำการบริโภคลาภนั้นอยู่.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบริษัทอย่างนี้แล เราเรียกว่า บริษัทที่หนักในอามิส แต่ไม่หนักในพระสัทธรรม.

ไม่คุ้มค่าข้าวสุก^๔

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ เขาไปอาศัยหมู่บ้านหรือนิคมแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่. คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดีก็ตาม เขาไปหาภิกษุนั้นแล้ว นิมนต์ฉันอาหารในวันรุ่งขึ้น. ภิกษุนั้นมีความหวังในอาหารนี้ก็รับนิมนต์. ครั้นราตรีล่วงไปถึงเวลาเช้า เชอครองจีวร ถือบาตร เขาไปสู่เรือนคฤหบดีหรือบุตรคฤหบดี

๑. สัทธาวิมุตต์ ผู้หลุดพ้นด้วยศรัทธาหรือมีศรัทธาออกหน้า ซึ่งได้แก่ผู้บรรลุมรรคผลขั้นสุดท้ายด้วยอาศัยกำลังของศรัทธาที่เกิดขึ้น มากกว่ากำลังด้านสมาธิ, ปัญญา, หรือกำลังด้านอื่น ๆ (ดูการอธิบายโดยพุทธทวณะ ใน พุทธประวัติจากพระโอบุชู้ หน้า ๓๓๖).

๒. ฌมมานุสारी ผู้เล่นไปตามกระแสแห่งธรรม ซึ่งได้แก่ผู้ตั้งอยู่ในโศคาปัตติมรรค ด้วยอำนาจพิจารณาเห็นอนิจจังใน ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ.

๓. สัทธานุสारी ผู้เล่นไปตามกระแสแห่งศรัทธา ซึ่งได้แก่ผู้ตั้งอยู่ในโศคาปัตติมรรค โดยมีความเชื่อและมีจิตน้อมไป เห็นอนิจจังใน ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ (ดูการอธิบายโดยพุทธทวณะ ใน อริยสังจากพระโอบุชู้ ภาคต้น หน้า ๕๕๒).

๔. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๓๕๓/๕๖๓, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่พลีหระณะไพโรสณฯ, เมืองกุสินารา.

ผู้นิมนต์, ถึงแล้วก็นั่งบนอาสนะที่เขาจัดไว้. กฤหบดีหรือบุตรกฤหบดี ได้
 เลี้ยงเรอควยของเคี้ยวของฉันอันประณีต ด้วยตนเอง ให้อิมหันำสำราญ
 จนเรอบอกห้าม. ความคิดได้เกิดขึ้นแก่ภิกษุ นั้นในขณะนั้นว่า “วิเศษจริง!
 กฤหบดีหรือบุตรกฤหบดีนี้ เลี้ยงเรอควยของเคี้ยวของฉันอันประณีต ด้วยตนเอง
 จนอิมหันำสำราญถึงกับเราต้องบอกห้าม” ดังนี้แล้ว, ภิกษุ นั้นยังหวังต่อไปอีกว่า
 “โอหนอ! แม่วันต่อไป ก็ขอให้กฤหบดีหรือบุตรกฤหบดีนี้ เลี้ยงเรอควย
 ของเคี้ยวของฉันอันประณีต ฯลฯ อย่างนี้อีกเถิด” ดังนี้. เธอนั้น ได้ติดในรส
 อาหาร หลงในรสอาหาร สยบอยู่ด้วยความยินดีในรสอาหาร, ไม่มองเห็นส่วนที่
 เป็นโทษ ไม่เป็นผู้รู้แจ่มแจ้งในอุบายเป็นเครื่องออกไปจากทุกข์ ฉันทานอาหารนั้น.
 ภิกษุ นั้น ย่อมครุ่นคิดอยู่ด้วยความครุ่นคิดในกามบ้าง ครุ่นคิดอยู่ด้วย
 ความครุ่นคิดในทางเกียดแค้นบ้าง ครุ่นคิดอยู่ด้วยความครุ่นคิดในทาง
 ทำผู้อื่นให้ลำบากโดยไม่รู้สีกตัวบ้าง ตรงที่เธอนั่งฉันนั้นเอง.

ภิกษุ ท. ! เรากล่าวว่า “ทาน ที่ถวายแก่ภิกษุผู้เช่นนี้ หามีผลมากไม่”.
 เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า ภิกษุ นี้ เป็นผู้มัวเมา แล.

ชี้ตามข้าง^๑

ภิกษุ ท. ! เรื่องนี้เคยมีมาแล้ว : มีสระใหญ่ในที่ใกล้ป่าแห่งหนึ่ง.
 ข้างทั้งหลายได้อาศัยหากินในสระใหญ่แห่งนั้น. มันลงสู่สระแล้ว ไช้วง
 ดอนหัวบัวและรากบัวขึ้นมา แล้วแกว่งไปแกว่งมาในน้ำ ทำให้หมดเปลือกนม
 แล้วใส่ปากเคี้ยวให้ดีเสียก่อน จึงกลืนลงไป. การกินอย่างนี้ของข้างเหล่านั้น

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ส. ๑๖/๓๑๓/๖๗๘.

ยอมทำให้เนื้อตัวเปล่งปลั่ง มีพลังกำลัง และไม่ถึงซึ่งความตาย หรือได้รับทุกข์ เจียนตาย ; เพราะขอที่ข้างนั้นรู้จักกินนั่นเองเป็นเหตุ. ภิกษุ ท. ! ส่วนพวกลูกชาย เล็ก ๆ อยากจะเอาอย่างช่างใหญ่ ๆ บาง, มันจึงลงสู่สระบัวนั้น ไขวงถอน หัวบัวและรากบัวขึ้นมาได้ ทั้งๆ ที่ยังไม่ไต่แกว่งไปแกว่งมาในน้ำ มีเปลือกตมติด อยู่ ก็เอาเขาใส่ปาก ไม่ได้เคี้ยวให้ดีเสียก่อน กลืนลงไปแล้ว. การกินอย่างนี้ ของพวกลูกชายเล็ก ๆ นั้น ย่อมไม่ทำให้เนื้อตัวเปล่งปลั่งมีพลังกำลัง แล้วยัง จะถึงซึ่งความตาย หรือได้รับทุกข์เจียนตาย ; เพราะขอที่ลูกชายเหล่านั้น ไม่รู้จักกินนั่นเองเป็นเหตุ ;

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดก็ฉันทนั้น : ภิกษุผู้เถระทั้งหลาย ในกรณีนี้ เวลาเข้า ครองจีวร ถือบาตร เขาไปสู่ย่านหมู่บ้านหรือนิคม เพื่อบิณฑบาต, พวกภิกษุ ผู้เถระเหล่านั้น ย่อมกล่าวธรรมอยู่ในที่นั้น ๆ ; พวกคฤหัสถ์ผู้เลื่อมใสต่อภิกษุ ผู้เถระเหล่านั้น ย่อมทำอาการแห่งผู้เลื่อมใส. อนึ่ง พวกภิกษุผู้เถระนั้นแล ก็ไม่ติดอกติดใจ ไม่สยบ ไม่เมาหมก ในลาภนั้น ๆ, เป็นผู้มองเห็น ส่วนที่เป็นโทษ เป็นผู้รู้แจ่มแจ้งในอุบายเป็นเครื่องออกไปจากทุกข์ แล้วจึง ทำการบริโภคลาภนั้น. การบริโภคอย่างนี้ของภิกษุผู้เถระเหล่านั้น ย่อมทำให้มี ร่างกายสุกใส มีพลังกำลัง และไม่ถึงซึ่งความตาย หรือได้รับทุกข์เจียนตาย ; เพราะขอที่ท่านเหล่านั้นรู้จักการทำกรณนั้น นั่นเองเป็นเหตุ.

ภิกษุ ท. ! ส่วนพวกภิกษุผู้ห่อนวัย อยากจะเอาอย่างพวกภิกษุผู้เถระ เหล่านี้บาง, เวลาเข้า ก็ครองจีวร ถือบาตร เขาไปสู่ย่านหมู่บ้านหรือนิคม เพื่อบิณฑบาต. พวกเธอก็กล่าวธรรมอยู่ในที่นั้น ๆ ; พวกคฤหัสถ์ผู้เลื่อมใส ต่อภิกษุผู้ห่อนวัยเหล่านั้น ย่อมทำอาการแห่งผู้เลื่อมใส. อนึ่ง พวกภิกษุ ผู้ห่อนวัยนั้นแล ก็ติดอกติดใจ สยบอยู่ เมาหมกอยู่ ในลาภนั้น ๆ, เป็นผู้ไม่มองเห็นส่วนที่เป็นโทษ ไม่เป็นผู้รู้แจ่มแจ้งในอุบายเป็นเครื่อง

ออกไปจากทุกข์ ทำการบริโศกลาภนั้น. การบริโศกอย่างนี้ของภิกษุผู้เด็ก ๆ เหล่านั้น ย่อมไม่ทำให้มีร่างกายสุกใส มีพลังกำลัง (ชนิดเดียวกับผู้ที่บริโศก เพียงเพื่อเป็นการอนุเคราะห์แก่การประพาศิพรหมจรรย์) แต่ได้กลับถึงซึ่งความตาย หรือได้รับทุกข์เจียนตาย; เพราะขอที่ภิกษุผู้เด็ก ๆ เหล่านั้น ไม่รู้จักการทำกรณัน นั้นเองเป็นเหตุ.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้นในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ว่า “เราทั้งหลาย จักเป็นผู้ไม่ติดอกติดใจ ไม่สยบ ไม่เมาหมก ในปัจฉยลาภ มีปรกติมองเห็นส่วนที่เป็นโทษ เป็นผู้รู้แจ่มแจ้งในอุบายเป็นเครื่องออกไปจากทุกข์ ทำการบริโศกปัจฉยลาภนั้น ๆ” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้อย่างนี้แล.

ติดบวงนายพราน^๑

ภิกษุ ท. ! กามคุณเหล่านี้มีห้าอย่าง. ห้าอย่างอะไรกันเล่า? ห้าอย่างคือ รูปที่เห็นด้วยตา, เสียงที่ฟังด้วยหู, กลิ่นที่ดมด้วยจมูก, รสที่ลิ้มด้วยลิ้น, และโณภูจัพพะที่สัมผัสด้วยกาย, อันเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ ยวนตาชวนใจให้รัก เป็นที่เข้าไปตั้งไว้ซึ่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดยอมใจ. ภิกษุ ท. ! กามคุณมีห้าอย่างเหล่านี้แล.

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง ติดอกติดใจ สยบอยู่ เมาหมกอยู่ในกามคุณห้าอย่างเหล่านี้แล้ว ก็ไม่มองเห็นส่วนที่เป็นโทษ ไม่เป็นผู้รู้แจ่มแจ้งในอุบายเป็นเครื่องออกไปจากทุกข์ ทำการบริโศกกามคุณทั้ง

---

๑. บาลี พระพุทธทศกัณฐกปาฐะ ปาสาธุสูตร ม. ม. ๑๒/๓๓๓/๓๒๗-๘, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่อาศรมของรัมมกพราหมณ์ โกลนครสาวดี.

ท่านผู้นั้นอยู่; สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น อันคนทั้งหลายพึงเข้าใจเถิดว่า เป็นผู้ถึงความพินาศย่อยยับ แลแล้วแต่มารผู้ใจบาปต้องการจะทำตามอำเภอใจอย่างใด ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เปรียบได้ดังเนื้อป่าที่ติดบ่วง นอนจมอยู่ในกองบ่วง, ในลักษณะที่ใคร ๆ พึงเข้าใจได้ว่า มันจะถึงซึ่งความพินาศย่อยยับ ต้องทำตามประสงค์ของพรานทุกประการ เมื่อนายพรานมาถึงเขา มันจะหนีไปไหนไม่พ้นเลย! ดังนี้. ขอนี้ฉันใด ; ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น ก็ฉันนั้นเหมือนกัน : พวกเขาพากันติดอกติดใจ สยบอยู่เมฆามกอยู่ในกามคุณห้าอย่าง เหล่านี้แล้ว ก็ไม่มองเห็นส่วนที่เป็นโทษ ไม่เป็นผู้แจ่มแจ้งในอุปายเป็นเครื่องออกไปจากทุกข์ ทำการบริโศกกามคุณทั้งห้าผู้นั้นอยู่, เป็นผู้ที่คนทั้งหลายพึงเข้าใจเถิดว่า จะถึงความพินาศย่อยยับ แลแล้วแต่มารผู้ใจบาปต้องการจะทำตามอำเภอใจ อย่างใด ดังนี้.

ผู้ถูกล่าม ^๒

ภิกษุ ท. ! บรรพชิตรูปใด จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังตัดเครื่องล่ามทางใจหาอย่างให้ขาดออกไปไม่ได้แล้ว ; คืนวันของบรรพชิตรูปนั้น ย่อมผ่านไปโดยหวังได้แต่ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว หากความเจริญมิได้. เครื่องล่ามทางใจหาอย่างนั้น เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ ยังเป็นผู้มีความกำหนัด ในกามทั้งหลาย, ยังมีความพอใจ, มีความรัก, มีความกระหาย, มีความเร่าร้อน, มีความทะยาน

๑. อรรถกถาให้ข้อเปรียบเทียบไว้ว่า สมณพราหมณ์ เปรียบดั่งเนื้อป่า, บัจฉยสี เปรียบดั่งบ่วงที่นายพรานดักไว้ในป่า, ขณะที่สมณพราหมณ์เหล่านั้นทำการบริโศกไม่พิจารณาบัจฉยสี เปรียบดั่งขณะที่เนื้อนอนจมอยู่ในกองบ่วง, ขณะที่สมณพราหมณ์ต้องทำตามประสงค์ของมาร เปรียบดั่งขณะที่เมื่อนายพรานมาถึงเขา เนื้อก็ไม่รู้ว่าจะหนีเอาตัวรอดทางไหน.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ทสก. อ. ๒๔/๑๕/๑๔.

อยาก ในกามทั้งหลาย. ภิกษุใด เป็นดังกล่าวนี, จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่
น้อมไป เพื่อความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส เพื่อความเพียรทำให้เนื่อง ๆ เพื่อ
ความเพียรอันติดต่อกัน และเพื่อความเพียรอันเป็นหลักมั่นคง. จิตของผู้ใด
ไม่น้อมไปในความเพียร ดังกล่าวนี, นั้นแหละเป็นเครื่องล้ามทางใจอย่างทีหนึ่ง
ซึ่งเธอยังตัดให้ขาดออกไม่ได้.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุยังเป็นผู้มีความกำหนัด ในกาย __ ฯลฯ __
นั้นแหละเป็นเครื่องล้ามทางใจอย่างทีสอง ซึ่งเธอยังตัดให้ขาดออกไม่ได้.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุยังเป็นผู้มีความกำหนัด ในรูป __ ฯลฯ __
นั้นแหละเป็นเครื่องล้ามทางใจอย่างทีสาม ซึ่งเธอยังตัดให้ขาดออกไม่ได้.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุได้ฉันอาหารเต็มท้องตามประสงค์แล้ว
ก็ มีวาทความสุขในการหลับ หาคความสุขในการเอนกายเล่น หาคความสุข
ในการนอนซบเซาไม่ยากลุกขึ้น __ ฯลฯ __ นั้นแหละเป็นเครื่องล้ามทางใจ
อย่างทีสี่ ซึ่งเธอยังตัดให้ขาดออกไม่ได้.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุประพฤติพรหมจรรย์ โดย ตั้งความ
ปรารถนาเพื่อเป็นเทวดาพวกใดพวกหนึ่ง ว่า “เราจักเป็นเทวดาผู้มีศักดาใหญ่
หรือเป็นเทวดาผู้มีศักดิ์อันยอดเยี่ยมชนิดใดชนิดหนึ่ง ด้วยศีลนี้, ด้วยวัตรนี้, ด้วยตบะ
นี้, หรือด้วยพรหมจรรย์นี้” ดังนี้. ภิกษุใด เป็นดังกล่าวนี, จิตของภิกษุนั้น
ย่อมไม่น้อมไป เพื่อความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส เพื่อความเพียรทำให้เนื่อง ๆ
เพื่อความเพียรอันติดต่อกัน และเพื่อความเพียรอันเป็นหลักมั่นคง. จิตของผู้ใด
ไม่น้อมไป ในความเพียร ดังกล่าวนี, นั้นแหละเป็นเครื่องล้ามทางใจอย่างทีห้า
ซึ่งเธอยังตัดให้ขาดออกไม่ได้.

ภิกษุ ท. ! บรรพชิตรูปใด จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังตัดเครื่อง
 ลามทางใจหาอย่างเหล่านี้ให้ขาดออกไม่ได้แล้ว ; คืบวันของบรรพชิตรูปนั้น
 ย่อมผ่านไป โดยหวังได้แต่ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว
 หาความเจริญมิได้ ; เช่นเดียวกับคืบวันแห่งดวงจันทร์เวลาข้างแรม,
 ดวงจันทร์นั้น โดยสีก็ไม่แจ่มกระจ่าง, โดยวงกลมก็เล็กแคบเข้า,
 โดยรัศมีก็เสื่อมลง, โดยขนาดก็หดเล็กลง ; ฉันทัดก็ฉันทันแล.

หมองูตายเพราะงู^๑

ภิกษุ ท. ! ไม่พันธุใหญ่ ๆ ซึ่งมีเม็ดเล็ก ๆ แต่อาจเติบโตมีลำต้นสูงใหญ่
 มีธรรมชาติของงอกขึ้นคลุมต้นไม้ทั้งหลายนั้น มีอยู่ บรรดาต้นไม้ที่ถูกมันงอก
 ขึ้นคลุมแล้ว ย่อมหักเล็กหักใหญ่ ย่อมผุพังไป กระทั่งสูญสิ้นไปเลย. ต้นไม้
 เช่นว่านี้ คือต้นอะไรบางเล่า ? ภิกษุ ท. ! ต้นไม้เช่นว่านี้คือ ต้นโพธิ, ต้นไทร,
 ต้นมัลลิก, ต้นอุทุมพร, ต้นกัจจกะ และต้นกปีตณะ^๒, นี้แล คือไม้พันธุใหญ่
 ซึ่งมีเม็ดเล็ก ๆ แต่อาจเติบโตมีลำต้นสูงใหญ่ มีธรรมชาติของงอกขึ้นคลุมต้นไม้
 ทั้งหมด ทำบรรดาต้นไม้ที่ถูกมันงอกขึ้นคลุมแล้ว ให้หักเล็กหักใหญ่ ให้ผุพัง
 กระทั่งสูญสิ้นไปเลย ;

ภิกษุ ท. ! ฉันทัดก็ฉันทัน ที่ถูกลบุดรบางคนในโลกนี้ ละกามทั้งหลาย
 อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ออกจากเรือน บวชเป็นคนไม่เกี่ยวของด้วยเรือน,
 นักบวชผู้นั้น กลับเป็นคนที่ต้องเสียหายย่อยยับ หล่นจากพรหมจรรย์

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๑๓๕/๔๕๖-๔๕๘.

๒. ต้นไม้ที่ว่านี้ หมายถึงต้นไม้ทุกชนิดที่เมล็ดของมันละเอียด จนอาจไปติดอยู่ที่ต้นไม้อื่นแล้วงอก
 ขึ้นบนต้นไม้อื่น ๆ แล้วทำลายต้นไม้เดิมให้สูญสิ้นไป เช่น ต้นไทร เป็นต้น ที่เราเห็นกันอยู่ทั่วไป.

ด้วยกามทั้งหลายชนิดเดิมอีกนั่นเอง หรือด้วยกามที่เลวร้ายยิ่งไปกว่าเดิม (ที่ตนกลับสะสมมันขึ้น เพราะความไม่รู้เท่าถึงกามของตน).

อมิตตภิกษุ^๑

ภิกษุ ท. ! มิตรที่เป็นภิกษุ ที่ประกอบด้วยลักษณะห้าอย่างเหล่านี้ เป็นคนที่ใคร ๆ ไม่ควรคบ. ห้าอย่างอะไรกันเล่า? ห้าอย่างคือ :-

(๑) ภิกษุนั้น ชอบให้ผู้อื่นทำงาน.

(๒) ภิกษุนั้น ชอบก่ออธิกรณ์.

(๓) ภิกษุนั้น ทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อเหล่าพระเถระชั้นครูบาอาจารย์.

(๔) ภิกษุนั้น ชอบเที่ยวไกล ๆ และไม่มีจุดหมาย.

(๕) ภิกษุนั้น ไม่มีความสามารถในการแสดง, ในการชี้ชวน, ในการปลุกปลอบ, ในการเร้าให้เกิดความบันเทิง, ด้วยธรรมมีกตา ตามเวลาอันสมควร.

ภิกษุ ท. ! มิตรที่เป็นภิกษุ ที่ประกอบด้วยลักษณะห้าอย่างเหล่านี้ เป็นคนที่ใคร ๆ ไม่ควรคบ.

เป็นโรคชอบเที่ยวเรื่อยเปื่อย^๒

ภิกษุ ท. ! โทษห้าอย่างเหล่านี้ เป็นโทษสำหรับคนชอบเที่ยวไกล ๆ และไม่มีจุดหมาย. ห้าอย่างอะไรกันเล่า? ห้าอย่างคือ :-

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๕๑/๑๔๖.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๒๘๕/๒๒๒.

- (๑) เธอ ย่อมไม่บรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ.
- (๒) เธอ ย่อมเสื่อมถอยจากสิ่งที่บรรลุแล้ว.
- (๓) ไม่เป็นผู้แตกฉานซ้ำของในบางสิ่งบางอย่างแม้ที่บรรลุแล้ว.
- (๔) เป็นแต่โรคที่ทำให้ชีวิตลำบาก.
- (๕) และเป็นคนไร้มิตร.

ภิกษุ ท. ! โทษห่าอย่างเหล่านี้แล เป็นโทษสำหรับคนชอบเที่ยวไกล ๆ
และไม่มีจุดหมาย.

หมวดที่ห้า จบ.

ผู้ซึ่งุมทรัพย์ !

น เต อหิ อานนุท ตถา ปรกุมิสฺสามิ
อานนท! เราไม่พยายามทำกะพวกเธอ อย่างทะนุถนอม
ยถา กุมภกาโร อามเก อามกมตฺเต
เหมือนพวกช่างหม้อ ทำแกหม้อ ที่ยังเป็ยก ยังดิบอยู่
นิกฺคยฺห นิกฺคยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักขนาบแล้ว ขนาบอีก ไม่มีหยุด
ปวยฺห ปวยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักชื้อโทษแล้ว ชื้อโทษอีก ไม่มีหยุด
โย สาโร, โส จสฺสติ
ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแก่นสาร ผู้นั้นจักทนอยู่ได้.

(มหาสุญญตสูตร อปร. ม. ๑๔/๒๔๕/๓๕๖)

นรินฺว ปวตฺตาริ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินิ
นิกฺคยฺห วาที เมธาวิ ตาทิสํ ปณฺฑิตํ ภาเช
คนเรา ควรมองผู้มีปัญญาใด ๆ ที่คอยชื้อโทษ คอยกล่าว
คำขนาบอยู่เสมอไป ว่าคนนั้นแหละ คือผู้ซึ่งุมทรัพย์ละ,
ควรคบบัณฑิตที่เป็นเช่นนั้น,
ตาทิสํ ภาชฺมานสฺส เสโย โหติ น ปาปิโย
เมื่อคบหากับบัณฑิตชนิดนั้นอยู่ ย่อมมีแต่ดีทำเดียว ไม่มีเลวเลย.

(ปณฺฑิตวคฺค ฐ. ขุ. ๒๕/๒๕/๑๖)

ขุมทรัพย์จากพระโอบอ้อม

หมวดที่ ๖

วาทะ การหละหลวมในธรรม

---

๑. นกแก้ว นกขุนทอง
๒. ฤๅษี
๓. ปริยัติที่เป็นงูพิษ
๔. ผู้ที่ไม่ควรพูดอภิรกรรม
๕. เนื้อแท้ อันตรธาน
๖. ผู้ทำศาสนาเสื่อม
๗. คนไม่ควรเลี้ยงโค
๘. ลูกนอกคอก
๙. ผู้โลเล
๑๐. ภิกษุรองเพลง
๑๑. ผู้มัวแต่อดฉลาด
๑๒. พระหลวงตา
๑๓. พระอุกมา
๑๔. ผู้หลนจากศาสนา

ขุมทรัพย์จากพระโอบุช

หมวดที่ ๖

วาทะ การหละหลวมในธรรม

นกแก้ว นกขุนทอง

ภิกษุ! ภิกษุในกรณีนี้ ย่อมเล่าเรียนปริยัติธรรม (นานาชนิด) คือ
สุตตะ เถยยะ เวชยการณะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัมภุตัมมะ
เวทลละ ; แต่เธอไม่รู้ถึงความหมายอันยิ่งแห่งธรรมนั้น ๆ ด้วยปัญญา. ภิกษุนี้
เราเรียกว่า ผู้มากด้วยปริยัติ (นักเรียน) ยังมีไช้ธรรมวิหารี (ผู้อยู่ด้วยธรรม).

อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุ แสดงธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนมา แก่คนอื่น
โดยพิสดาร, แต่เธอไม่รู้ถึงความหมายอันยิ่งแห่งธรรมนั้น ๆ ด้วยปัญญา.
ภิกษุนี้ เราเรียกว่า ผู้มากด้วยการบัญญัติ (นักแต่ง) ยังมีไช้ธรรมวิหารี
(ผู้อยู่ด้วยธรรม).

อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุ ทำการสาธยายธรรม ตามที่ได้ฟังได้เรียนมา
โดยพิสดาร, แต่เธอไม่รู้ถึงความหมายอันยิ่งแห่งธรรมนั้น ๆ ด้วยปัญญา.
ภิกษุนี้ เราเรียกว่า ผู้มากด้วยการสวด (นักสวด) ยังมีไช้ธรรมวิหารี
(ผู้อยู่ด้วยธรรม).

อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุ คิดพละนไปในธรรม ตามที่ได้ฟังได้เรียนมา, แต่เธอไม่รู้ทั่วถึงความหมายอันยิ่งแห่งธรรมนั้น ๆ ด้วยปัญญา. ภิกษุนี้เราเรียกว่า ผู้มากด้วยการคิด (นักคิด) ยังมีไช้ธรรมวิหารี (ผู้อยู่ด้วยธรรม).

อุงลม^๑

ภิกษุ! ภิกษุในกรณีนี้ ย่อมเล่าเรียนปริยัติธรรม (นานาชนิด) คือ สุตตะ เคยยะ เวชยาकरणะ คาลา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัปภูตัมมะ เวทลละ, เธอใช้เวลาทั้งวันให้เปลืองไปด้วยการเรียนธรรมนั้น ต้องเรีตรางจากการหลีกเร้น ไม่ประกอบซึ่งธรรมเป็นเครื่องสงบใจในภายใน. ภิกษุนี้เราเรียกว่า ผู้มากด้วยปริยัติ (นักเรียน) ยังมีไช้ธรรมวิหารี (ผู้อยู่ด้วยธรรม).

อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุ แสดงธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนมา แก่คนอื่น โดยพิสดาร, เธอใช้เวลาทั้งวันให้เปลืองไปด้วยการบัญญัติธรรมนั้น ต้องเรีตรางจากการหลีกเร้น ไม่ประกอบซึ่งธรรมเป็นเครื่องสงบใจในภายใน. ภิกษุนี้ เราเรียกว่า ผู้มากด้วยการบัญญัติ (นักแต่ง) ยังมีไช้ธรรมวิหารี (ผู้อยู่ด้วยธรรม).

อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุ ทำการสาชยายธรรม ตามที่ได้ฟังได้เรียนมา โดยพิสดาร, เธอใช้เวลาทั้งวันให้เปลืองไปด้วยการสาชายนั่น ต้องเรีตรางจากการหลีกเร้น ไม่ประกอบซึ่งธรรมเป็นเครื่องสงบใจในภายใน. ภิกษุนี้ เราเรียกว่า ผู้มากด้วยการสวด (นักสวด) ยังมีไช้ธรรมวิหารี (ผู้อยู่ด้วยธรรม).

อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุ คิดพละนไปในธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนมา, เธอใช้เวลาทั้งวันให้เปลืองไปด้วยการคิดพละนในธรรมนั้น ต้องเรีตราง

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๕๘/๑๓, ตรัสแก่ภิกษุรูปหนึ่งซึ่งทูลถามเรื่องนี้.

จากการหลีกเร้น ไม่ประกอบซึ่งธรรมเป็นเครื่องสงบใจในภายใน. ภิกษุนี้ เราเรียกว่า ผู้มากด้วยการคิด (นักคิด) ยังมีไช้ธรรมวิหारी (ผู้อยู่ควยธรรม).

ปรียัติที่เป็นงุพิษ^๑

ภิกษุ ท. ! โมฆบุรุษบางพวกในกรณีนี้ เล่าเรียนปรียัติธรรม (นานาชนิด) คือ สุตตะ ฯลฯ เวทัลละ, พวกโมฆบุรุษเหล่านั้น ครั้นเล่าเรียนธรรมนั้น ๆ แล้ว ไม่สอดส่องใคร่ครวญเนื้อความแห่งธรรมเหล่านั้นด้วยปัญญา ; เมื่อไม่สอดส่องใคร่ครวญเนื้อความด้วยปัญญา ธรรมทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมไม่ทนต่อการเพ่งพิสูจน^๒ ของโมฆบุรุษเหล่านั้น. พวกโมฆบุรุษเหล่านั้น เล่าเรียนธรรมด้วยการเพ่งหาขอบกพรอง (ของธรรมหรือของลัทธิใดลัทธิหนึ่ง) และมีความคิดที่จะใช้เป็นเครื่องทำลายลัทธิใดลัทธิหนึ่ง เป็นอานิสงส์. ผู้รู้ทั้งหลาย เล่าเรียนพระปรียัติธรรม เพื่อคุณประโยชน์อันใด พวกโมฆบุรุษเหล่านั้น หาได้รับคุณประโยชน์อันนั้นแห่งธรรมไม่ ; ธรรมทั้งหลายเหล่านั้น ก็เลยเป็นธรรมที่โมฆบุรุษเหล่านั้นถือเอาไม่ดี เป็นไปเพื่อความไม่เป็นประโยชน์แก่กุล เพื่อทุกข์แก่เขาเหล่านั้นตลอดกาลนาน. ข้อนั้นเพราะเหตุไร ? เพราะความที่ธรรมทั้งหลายอันโมฆบุรุษเหล่านั้นถือเอาไม่ดีเป็นเหตุ.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีความต้องการใครจะไฉน เทียวเสาะแสวงหาอยู่. บุรุษนั้น ครั้น เห็นงูตัวใหญ่ก็เข้าจับงูนั้นที่ตัวหรือที่หาง, อสรพิษตัวนั้น ก็จะมีงูกลับฉกเอามือหรือแขนหรืออวัยวะแห่งใดแห่งหนึ่งของบุรุษนั้น ;

๑. บาลี พระพุทธภาษิต อลคัททูปมสูตร ม. ม. ๑๒/๒๖๗/๒๗๘, ตริสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่เชตวัน.

๒. การเพ่งพิสูจนในที่นี้ หมายถึง การเพ่งพิสูจนธรรมเพื่อให้เห็นตามความเป็นจริงในธรรมจนเกิดฉันทะ, อุดสาหะ ฯลฯ ตามมา ซึ่งเป็นหลักในการรู้ตามซึ่งสังขธรรม ๑๒ ชั้นตอน ที่ได้ตรัสไว้ (ดูปฏิจจสมุปบาทจากพระโอษฐ์ หน้า ๖๗๖ ประกอบ).

บุรุษนั้น ก็จะต้องหรือได้รับทุกข์เจียนตาย เพราะการฉกเอาของอสรพิษนั้น เป็นเหตุ. ขอนั้นเพราะเหตุไร ? เพราะความที่บุรุษนั้นจับงูไม่ดี (คือไม่ถูกวิธี) เป็นเหตุ. ขอนี้ฉันใด ;

ภิกษุ ท. ! โมฆบุรุษบางพวกในกรณีนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน : เขา เล่าเรียนปริยัติธรรม (นานาชนิด) คือ สุตตะ ฯลฯ เวทลละ, พวกโมฆบุรุษ เหล่านั้น ครั้นเล่าเรียนธรรมนั้น ๆ แล้ว ไม่สอดส่องใครครวญเนื้อความแห่ง ธรรมเหล่านั้นด้วยปัญญา ; เมื่อไม่สอดส่องใครครวญเนื้อความด้วยปัญญา ธรรมทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมไม่ทนต่อการเพ่งพิสูจน์ของโมฆบุรุษเหล่านั้น ; โมฆบุรุษเหล่านั้น เล่าเรียนธรรมด้วยการเพ่งหาขอบกพรอง (ของธรรมหรือ ของลัทธิใดลัทธิหนึ่ง) และมีความคิดที่จะใช้เป็นเครื่องทำลายลัทธิใดลัทธิหนึ่ง เป็นอานิสงส์. ผู้ทั้งหลาย เล่าเรียนปริยัติธรรม เพื่อคุณประโยชน์อันใด, โมฆบุรุษเหล่านั้น หาได้รับคุณประโยชน์อันนั้นแห่งธรรมไม่ ; ธรรมทั้งหลาย เหล่านั้น ก็เลยเป็นธรรมที่โมฆบุรุษเหล่านั้นถือเอาไม่ดี เป็นไปเพื่อความไม่เป็น ประโยชน์แก่อะไร เพื่อทุกข์แก่เขาเหล่านั้นตลอดกาลนาน. ขอนั้นเพราะเหตุไร ? เพราะความที่ธรรมทั้งหลาย อันโมฆบุรุษเหล่านั้นถือเอาไม่ดีเป็นเหตุ แล.

ผู้ที่ไม่ควรพูดอภิธรรม^๑

ภิกษุ ท. ! ในกาลที่ยาวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย ซึ่งมีได้อบรมกาย มิได้รับอบรมศีล มิได้อบรมจิต และมีได้รับอบรมปัญญา ; เธอทั้งหลาย

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปลูกจก. อ. ๒๒/๑๒๒/๓๕.

เมื่อเป็นเช่นนั้น พวกกันถึงเรื่องอภิธรรม หรือเรื่องเวทลละอยู่ จักปลัดออกไปสู่แนวของมิจฉาทิฏฐิโดยไม่รู้สักตัว. ภิกษุ ท. ! ด้วยอาการอย่างนี้เอง, วินัยมีมลทิน เพราะธรรมมีมลทิน ; ธรรมมีมลทิน เพราะวินัยมีมลทิน. นี่เป็นอนาคตภัย ที่ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในเวลาต่อไป. พวกเธอทั้งหลายพึงสำนึกไว้ ครั้นได้สำนึกแล้ว ก็พึงพยายามเพื่อกำจัดภัยนั้นเสีย.

เนื้อแท้อันตราย^๑

ภิกษุ ท. ! เรื่องนี้เคยมีมาแล้ว : กลองศึกของกษัตริย์พวกทศสารหะ^๒ เรียกว่า อานกะ มีอยู่. เมื่อกลองอานกะนี้ มีแผลแตก หรือลิ, พวกกษัตริย์ทศสารหะ ได้หาเนื้อไม้อื่นทำเป็นลิ้ม เสริมลงในรอยแตกของกลองนั้น (ทุกคราวไป). ภิกษุ ท. ! เมื่อเชื่อมปะเข้าหลายครั้งหลายคราวเช่นนั้นนานเข้า ก็ถึงสมัยหนึ่ง ซึ่ง เนื้อไม้เดิมของตัวกลองหมดสิ้นไป เหลืออยู่แต่เนื้อไม้ที่ทำเสริมเข้าใหม่ เท่านั้น ;

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดก็ฉันทนั้น : ในกาลที่ยาวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย, สุตตันตะ (ตัวสูตรส่วนที่ลึกซึ้ง) เหล่าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ้ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา, เมื่อมีผู้นำ สุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ ; เธอจักไม่ฟังด้วยดี จักไม่เงี้ยวฟัง จักไม่ตั้งจิต เพื่อจะรู้อันถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน. ส่วน สุตตันตะเหล่าใด ที่นักวิแต่่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ส. ๑๖/๓๑๑/๖๗๒-๓, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่เชตวัน.

๒. กษัตริย์ ทศสารหะ วงศ์ยาทพ แห่งมหาภารตะ.

กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก, เมื่อมีผู้นำสูตรที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่เหล่านั้นมากล่าวอยู่ ; เธอจักฟังด้วยดี จักเงี้ยวฟัง จักตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ภิกษุ ท. ! ความอันตรธานของสุดตันตะเหล่านั้น ที่เป็นคำของตถาคต เป็นขอความลึก มีความหมายซึ่ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา จักมิได้คลายอาการอย่างนี้ แล.

ผู้ทำศาสนาเสื่อม^๑

ภิกษุ ท. ! มูลเหตุสี่ประการเหล่านี้ ที่ทำให้พระสังฆกรรมเลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป. สี่อย่างอะไรกันเล่า? สี่อย่างคือ :-

ภิกษุ ท. ! พวกภิกษุเล่าเรียนสูตร อันถือกันมาผิด ด้วยบทพยัญชนะที่ไขกันผิด ; เมื่อบทและพยัญชนะไขกันผิดแล้ว แม้ความหมายก็มีนัยอันคลาดเคลื่อน. ภิกษุ ท. ! นี้ มูลกรณีทีหนึ่ง ซึ่งทำให้พระสังฆกรรมเลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง, พวกภิกษุเป็นคนว่ยาก ประกอบด้วยเหตุที่ทำให้เป็นคนว่ยาก ไม่อดทน ไม่ยอมรับคำตักเตือนด้วยความเคารพหนักแน่น. ภิกษุ ท. ! นี้ มูลกรณีที่สอง ซึ่งทำให้พระสังฆกรรมเลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง, พวกภิกษุเหล่าใด เป็นพหูสูต คล่องแคล่วในหลักพระพุทธวจนะ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา (แม่บท), ภิกษุเหล่านั้น

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๕๗/๑๖๐.

ไม่ได้เอาใจใส่บอกสอนใจความแห่งสูตรทั้งหลายแก่คนอื่น ๆ ; เมื่อท่านเหล่านั้นล่วงลับดับไป สูตรทั้งหลาย ก็เลยขาดผู้เป็นมูลราก (อาจารย์) ไม่มีที่อาศัยสืบไป. ภิกษุ ท.! นี้ **มูลกรณีที่สาม** ซึ่งทำให้พระสังฆกรรมเลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป.

ภิกษุ ท.! อีกอย่างหนึ่ง, พวกภิกษุชั้นเถระ ทำการสะสมบริกขารประพฤตีย่อหย่อนในไตรสิกขา เป็นผู้นำในทางธรรม ไม่เหลียวแลในกิจแห่งวิเวกธรรม ไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อให้แจ้งในสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้ง. ผู้บวชในภายหลังได้เห็นพวกเถระเหล่านั้นทำแบบแผนเช่นนั้นไว้ ก็ถือเอาไปเป็นแบบอย่าง จึงทำให้เป็นผู้ทำการสะสมบริกขารบ้าง ประพฤตีย่อหย่อนในไตรสิกขา มีจิตต่ำด้วยอำนาจแห่งนิรวณฺ์ ไม่เหลียวแลในกิจแห่งวิเวกธรรม ไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อให้แจ้งในสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้ง, ตามกันสืบไป. ภิกษุ ท.! นี้ **มูลกรณีที่ดี** ซึ่งทำให้พระสังฆกรรมเลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป.

ภิกษุ ท.! มูลเหตุสี่ประการเหล่านี้แล ที่ทำให้พระสังฆกรรมเลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป.

คนไม่ควรเลี้ยงโค^๑

ภิกษุ ท.! คนเลี้ยงโคที่ประกอบด้วยความบกพร่อง ๑๑ อย่างแล้ว ไม่เหมาะที่จะเลี้ยงโคและทำฝูงโคให้เจริญได้. ความบกพร่อง ๑๑ อย่าง อะไร

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาโคपालสูตร. ม. ม. ๑๒/๔๑๐/๓๘๔-๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายที่เชตวัน.

กันเล่า ? ๑๑ อย่างคือ คนเลี้ยงโคในกรณีนี้ เป็นผู้ไม่รู้เรื่องราวของโค, เป็นผู้ไม่ฉลาดในลักษณะของโค, เป็นผู้ไม่เชี่ยวชาญ, เป็นผู้ไม่เปิดเผย, เป็นผู้ไม่สุ่มคว้น, เป็นผู้ไม่รู้จักทำที่ควรนำโคไป, เป็นผู้ไม่รู้จักนำที่โคควรดื่ม, เป็นผู้ไม่รู้จักทางที่โคควรเดิน, เป็นผู้ไม่ฉลาดในที่ที่โคควรไป, เป็นผู้รีดนมโคเสียหมด ไม่มีส่วนเหลือ, เป็นผู้ไม่ให้เกียรติแก่โคอุสภอันเป็นโคพ่อฝูง เป็นโคนำฝูง ด้วยการเอาใจใส่เป็นพิเศษ. ภิกษุ ท. ! คนเลี้ยงโคที่ประกอบด้วยความบกพร่อง ๑๑ อย่างเหล่านี้แล ไม่เหมาะที่จะเลี้ยงโคและทำฝูงโคให้เจริญได้ ;

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดกัฉันทัน : ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์คุณ ๑๑ ประการแล้ว ไม่ควรที่จะถึงความเจริญของงามไพบูลย์ ในธรรมวินัยนี้. องค์คุณ ๑๑ ประการอะไรกันเล่า ? ๑๑ ประการคือ ภิกษุในกรณีนี้ เป็นผู้ไม่รู้จักรูป, เป็นผู้ไม่ฉลาดในลักษณะ, เป็นผู้ไม่เชี่ยวชาญ, เป็นผู้ไม่เปิดเผย, เป็นผู้ไม่สุ่มคว้น, เป็นผู้ไม่รู้จักทำที่ควรไป, เป็นผู้ไม่รู้จักนำที่ควรดื่ม, เป็นผู้ไม่รู้จักทางที่ควรเดิน, เป็นผู้ไม่ฉลาดในที่ที่ควรไป, เป็นผู้รีด “นมโค” เสียหมด ไม่มีส่วนเหลือ, เป็นผู้ไม่บูชาอย่างยิ่งในภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นเถระ มีพรรษาอายุกาล บวชนาน เป็นบิดาสงฆ์ เป็นผู้นำสงฆ์ ด้วยการบูชาขั้นพิเศษ.

พวกไม่รู้จักรูป

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้จักรูป เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ ย่อมไม่รู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “รูปชนิดใดก็ตาม ทั้งหมดนั้นชื่อว่ารูป, คือ มหาภูตรูปมี ๔, และอุปาทายรูป คือรูปที่อาศัยมหาภูตรูปทั้ง ๔” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้จักรูป เป็นอย่างนี้แล.

พวกไม่ฉลาดในลักษณะ

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่ฉลาดในลักษณะ เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ ย่อมไม่รู้ตามที่เป็นอย่างจริงว่า “คนพาล มีกรรมเป็นเครื่องหมาย, บัณฑิต ก็มีกรรมเป็นเครื่องหมาย” ดังนี้ เป็นต้น.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่ฉลาดในลักษณะ เป็นอย่างไรเล่า.

พวกไม่เจียใ้ไขขวาง

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่เจียใ้ไขขวาง เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ ไม่อดกลั้น ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่ทำให้สิ้นสุด ไม่ทำให้หมดสิ้น ซึ่งความตริกเกี่ยวกับกาม, ความตริกเกี่ยวกับความพยาบาท, ความตริกเกี่ยวกับการเบียดเบียน ที่เกิดขึ้นแล้ว ; และไม่อดกลั้น ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่ทำให้สิ้นสุด ไม่ทำให้หมดสิ้น ซึ่งสิ่งอันเป็นอกุศลลามกทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้ว. ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่เจียใ้ไขขวาง เป็นอย่างไรเล่า.

พวกไม่ปิดแผล

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่ปิดแผล เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ เห็นรูปด้วยตา, ฟังเสียงด้วยหู, คมกลิ่นด้วยจมูก, ลิ้มรสด้วยลิ้น, ถูกตองโผฏฐัพพะด้วยกาย, ฐุธรรมารมณด้วยใจ, แล้วก็มีจิตยึดถือเอา ทั้งโดยลักษณะที่เป็นการรวบรวมถือทั้งหมด และการถือเอาโดยการแยกเป็นส่วน ๆ. สิ่งอันเป็นอกุศลลามกคืออภิชฌาและโทมนัส จะพึงไหลไปตามผู้ที่ไม่สำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพราะการไม่สำรวมอินทรีย์ใดเป็นเหตุ, เธอไม่ปฏิบัติเพื่อปิดกั้น อินทรีย์นั้นไว้, เธอไม่รักษาและไม่สำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่ปิดแผล เป็นอย่างไรเล่า.

พวกไม่สุขมควัน

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่สุขมควัน เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ ไม่แสดงธรรม ตามที่ได้ฟังได้เรียนมาแล้ว แก่คนอื่น โดยพิสดาร. ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่สุ่มควัน เป็นอย่างนี้แล.

พวกไม่รู้จักทำที่ควรไป

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้จักทำที่ควรไป เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ เมื่อเข้าไปหาพวกภิกษุ ซึ่งเป็นพหูสูต คล่องแคล่วในหลักพระพุทธวจนะ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา, ก็ไม่ได้ถาม ไม่ไต่เตียงโดยทำนองนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ ท. ! พระพุทธวจนะนี้ เป็นอย่างไร ? ความหมายแห่งพระพุทธวจนะนี้ มีอย่างไร ?” ดังนี้ เป็นต้น ตามเวลาอันสมควร ; ท่านพหูสูตเหล่านั้น จึงไม่ทำข้อความที่ยังลึกลับให้เปิดเผย ไม่ทำข้อความอันลึกซึ้งให้ตื่น และ ไม่บรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลาย อันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัย นานาประการให้แก่ภิกษุนั้นได้. ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้จักทำที่ควรไป เป็นอย่างนี้แล.

พวกไม่รู้จักน้ำที่ควรดื่ม

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้จักน้ำที่ควรดื่ม เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ เมื่อธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้แล้ว อันผู้ใดคนหนึ่งแสดงอยู่ เขาก็ไม่ได้ความรู้ธรรม ไม่ได้ความรู้อรุณ และไม่ได้ความปราโมทย์อันอาศัยธรรม. ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้จักน้ำที่ควรดื่ม เป็นอย่างนี้แล.

พวกไม่รู้จักทางที่ควรเดิน

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้จักทางที่ควรเดิน เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ ย่อมไม่รู้ชัดแจ้งตามที่เป็นจริง ซึ่งอริยมรรคมีองค์แปด. ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้จักทางที่ควรเดิน เป็นอย่างนี้แล.

พวกไม่ฉลาดในที่ที่ควรไป

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่ฉลาดในที่ที่ควรไป เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ ย่อมไม่รู้ชัดแจ้งตามที่เป็นจริง ซึ่งสติปัญญานี่. ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่ฉลาดในที่ที่ควรไป เป็นอย่างนี้แล.

พวก รีด “นมโค” เสียหมด ไม่มีส่วนเหลือ

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ รีด “นมโค” เสียหมด ไม่มีส่วนเหลือ เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! พวกคฤหบดีผู้มีศรัทธา ย่อมปวารณาไม่มีจิตขึ้น แก่ภิกษุ ในพระศาสนา นี้ ด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และกิลานปัจฉัยเภสัชบริกขาร. ในการที่เขาปวารณาเช่นนั้น, ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการรับปัจฉัยสี มีจิวรเป็นต้นเหล่านั้น. ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ รีด “นมโค” เสียหมด ไม่มีส่วนเหลือ เป็นอย่างนี้แล.

พวกไม่บูชาผู้เฒ่า

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่บูชาอย่างยิ่งในภิกษุทั้งหลาย ชั้นที่เป็นเถระ ฯลฯ ด้วยการบูชาชั้นพิเศษ เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ ไม่เข้าไปตั้งไว้ซึ่งกายกรรม, วจีกรรม และ มโนกรรม อันประกอบด้วยเมตตา ในภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นเถระ มีพรรษาชุกกาล บวชนาน เป็นบิดาสงฆ์ ทั้งในที่แจ้งและที่ลับ. ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ไม่บูชาอย่างยิ่งในภิกษุทั้งหลาย ชั้นที่เป็นเถระ ฯลฯ ด้วยการบูชาชั้นพิเศษ เป็นอย่างนี้แล.

.....

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ผู้ประกอบด้วยองค์คุณ ๑๑ ประการเหล่านี้แล ไม่ควรที่จะถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ ในธรรมวินัยนี้เลย.

ลูกนอกคอก^๑

ภิกษุ ท. ! เขี้ยวตัวหนึ่ง ได้โฉบลง จับนกมูลไถตัวหนึ่งไปได้โดยรวดเร็ว. นกมูลไถกำลังถูกเหยียนำไป ได้พร่ำรำพันอย่างนี้ว่า “เราน่ะไม่เข้าลักษณะของผู้มีบุญ, เรามีบุญน้อย, เราจึงเที่ยวไปในวิสัยอื่นซึ่งมีวิสัยควรเที่ยวไป. ถ้าในวันนี้ เราเที่ยวไปในวิสัยอันเป็นของแห่งบิดาของตน, เขี้ยวตัวนี้ หาสูเราได้ไม่” ดังนี้ ; เขี้ยวจึงถามว่า “นี่แน่ะนกมูลไถ ! ที่ไหนของเจ้าเล่า ซึ่งเป็นวิสัยอันเป็นของแห่งบิดาของตนเที่ยวไป”. นกมูลไถตอบว่า “ที่ที่มีก้อนดินซึ่งคนทำการไถทิ้งไว้ นั่นแหละคือวิสัยเป็นที่เที่ยวของบิดาเรา”. ครั้งนั้นเขี้ยวผู้แสดงความหยิ่งเพราะกำลังของตนผู้อวดอ้างเพราะกำลังของตน ได้ปล่อยนกมูลไถไปด้วยคำพูดว่า “ไปเถอะนกมูลไถ ! ถึงเจ้าไปในที่เช่นนั้นก็ไม่พนมมือเราแน่” ดังนี้. ครั้งนั้นนกมูลไถไปยังที่ที่มีก้อนดินซึ่งคนทำการไถทิ้งไว้แล้วจึงขึ้นยืนบนก้อนดินใหญ่ ทาเหยี่ยวว่า “ที่นี่ มาซิ ท่านเหยี่ยวของเรา. ที่นี่ มาซิ ท่านเหยี่ยวของเรา” ดังนี้. ครั้งนั้น เขี้ยวผู้แสดงความหยิ่งเพราะกำลังของตน ผู้อวดอ้างเพราะกำลังของตน ได้หอบปีกทั้งสองข้าง แล้วโฉบลงไปที่นกมูลไถโดยรวดเร็ว. ภิกษุ ท. ! ในกาลใดแล นกมูลไถรู้ตัวเสียก่อนว่า “เหยี่ยวใหญ่ตัวนี้มาจับเราแล้ว” ในกาลนั้น นกมูลไถตัวนั้น ก็หลบเข้าซอกดินเสียก่อน. ภิกษุ ท. ! ครั้งนั้นแล เขี้ยวตัวนั้นเอาอกกระแทกดินตายเพราะความเร็ว ฦ ตรงที่นั่นเอง. ภิกษุ ท. ! ผู้ที่เที่ยวไปในวิสัยอื่นซึ่งมีวิสัยควรเที่ยวไปแห่งตน ย่อมมีอันเป็นไป ด้วยประการฉะนี้.

๑. บาลี พระพุทธทาสภิกขุ. มหาวาร. ส. ๑๕/๑๕๖/๖๕๘.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย อย่าได้เที่ยวไปในวิสัยอื่นซึ่งมิใช่วิสัยควรเที่ยวไป. เมื่อพวกเธอเที่ยวไปในวิสัยอื่นซึ่งมิใช่วิสัยควรเที่ยวไป มารจักได้ของทางทำลายล้าง มารจักได้โอกาสที่จะทำตามอำเภอใจ แก่พวกเธอ. วิสัยอื่นซึ่งมิใช่วิสัยควรเที่ยวไปของภิกษุ คืออะไรเล่า ? คือ กามคุณ ๕. ห่าอะไรกันเล่า ? ห่าคือ รูปที่เห็นด้วยตา, เสียงที่ได้ยินด้วยหู, กลิ่นที่รู้สึกด้วยจมูก, รสที่รู้สึกด้วยลิ้น, และโผฏฐัพพะที่รู้สึกด้วยการสัมผัสทางกาย ซึ่งเป็นที่น่าปรารถนา, น่ารักใคร่, น่าชอบใจ, ที่ยวนตายวนใจให้รัก, เป็นที่เข้าไปตั้งอาศัยแห่งความใคร่, ที่เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดข้อมใจ ; ภิกษุ ท. ! นี้แล เป็นวิสัยอื่นซึ่งมิใช่วิสัยควรเที่ยวไปของภิกษุ.

ผู้โหลเล

ภิกษุ ท. ! มูลเหตุแปดอย่างนี้เล่า ข้อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมเสียสำหรับภิกษุ ผู้ยังไม่จบกิจแห่งการปฏิบัติเพื่อลุถึงนิพพาน. มูลเหตุแปดอย่างอะไรกันเล่า ? แปดอย่างคือ :-

- (๑) ความเป็นผู้พอใจในการทำงานก่อสร้าง.
- (๒) ความเป็นผู้พอใจในการคุย.
- (๓) ความเป็นผู้พอใจในการนอน.
- (๔) ความเป็นผู้พอใจในการจับกลุ่มคลุกคลีกัน.
- (๕) ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย.

- (๖) ความเป็นผู้ไม่รู้ประมาณในการบริโภค.
- (๗) ความเป็นผู้พอใจในการกระทำ เพื่อเกิดสัมผัสสนุกสบายทางกาย.
- (๘) ความเป็นผู้พอใจในการขยายกิจการโยกโย้อื้อ เน้นซ้ำ.

ภิกษุ ท. ! มูลเหตุแปดอย่างนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมเสีย สำหรับภิกษุผู้ยังไม่จบกิจแห่งการปฏิบัติเพื่อลุดถึงนิพพาน.

ภิกษุร้องเพลง^๑

ภิกษุ ท. ! โทษของภิกษุผู้กล่าวธรรมด้วยเสียงจับอันยาว มีห้าอย่าง เหล่านี้. ห้าอย่างอะไรกันเล่า? ห้าอย่างคือ :-

- (๑) แม่ตนเอง ก็กำหนดยินดีในเสียงนั้น.
- (๒) แม่คนอื่น ก็พลอยกำหนดยินดีในเสียงนั้น.
- (๓) แม่พวกคฤหบดี ก็พากันยกโทษติเตียนได้ว่า “พวกสมณะ สากยบุตร^๒ เหล่านี้ ก็จับเพลงเหมือนพวกเราจับเพลงที่เดียวกัน” ดังนี้.
- (๔) เมื่อภิกษุนั้นยังรู้ดีกลุ่มหลงในกระแสเสียงนั้นอยู่ สมาธิก็พัง ทลาย.
- (๕) อนุชนรุ่นหลัง จะถือเอาเป็นแบบอย่าง.

ภิกษุ ท. ! โทษของภิกษุผู้กล่าวธรรมด้วยเสียงจับอันยาว มีห้าอย่าง เหล่านี้แล.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๒๗๕/๒๐๕.

๒. โดยคำศัพท์จากบาลีเดิมนั้นใช้พยัญชนะ “ส” ไม่ใช่พยัญชนะ “ศ”.

ผู้มีัวแต่อดฉลาด^๑

กัสสปะ ! เธอ จงว่ากล่าวสั่งสอนภิกษุ, จงแสดงธรรมมีกถาแก่ภิกษุ.
กัสสปะ ! เราหรือเธอ จะต้องว่ากล่าวสั่งสอนภิกษุ, เราหรือเธอ จะต้องแสดง
ธรรมมีกถาแก่ภิกษุ.

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เจริญ ! ในเวลานี้ ภิกษุทั้งหลายเป็นคนที่ว่ายากและประกอบด้วยเหตุที่ทำให้
ว่ายากด้วย, ไม่มีอารมณ์ทน, ไม่ยอมรับคำตักเตือนโดยเคารพ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์ ยัง
ได้เห็นภิกษุชื่อภัณฑะซึ่งเป็นสัทธิวิหาริกของพระอนนทอัครหนึ่ง และภิกษุชื่ออาภิชชิกะ ซึ่งเป็นสัทธิวิหาริกของ
พระอนุรุทธอัครหนึ่ง กล่าวทาทายกันด้วยเรื่องวิชาความรู้ว่า ‘มาซิ ภิกษุ ! จะได้เห็นกันว่า ใครจักกล่าวได้มากกว่ากัน,
ใครจักพูดได้เพราะกว่ากัน, ใครจักพูดได้นานกว่าใคร’ ดังนี้”. พระมหากัสสปะกล่าวทูลขึ้น.

พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงรับสั่งให้ตามตัวภิกษุทั้งสองนั้นมาฝ่า แล้วได้ทรงซักถามภิกษุทั้งสองนั้น,
ภิกษุทั้งสองนั้นได้ทูลรับว่า ได้ทำการทาทายกันเช่นนั้นจริง, จึงตรัสว่า :-

ภิกษุ ท. ! เธอทั้งสองยอมเข้าใจธรรมที่เราแสดงแล้ว ว่าเราได้แสดงว่า
“ภิกษุ ท. ! เธอทั้งหลาย จงพูดทาทายกันด้วยเรื่องวิชาความรู้อย่างนี้ว่า
‘มาซิ ภิกษุ ! จะใคร่รู้ว่า ใครจะพูดได้มากกว่ากัน, ใครจะพูดได้เพราะกว่ากัน,
ใครจะพูดได้นานกว่าใคร’ ดังนี้”, ดังนี้หรือ ?

ภิกษุทั้งสองรูปนั้นทูลว่า “หาเป็นเช่นนั้นไม่ พระเจ้าข้า”.

ภิกษุ ท. ! ก็เมื่อเธอทั้งสอง เข้าใจธรรมที่เราแสดงแล้ว ว่าหาเป็นอย่างนี้ไม่,
ก็เรื่องอะไรเล่า โมฆบุรุษทั้งสอง รู้อย่างไร เห็นอย่างไร ทั้งที่บวชอยู่ในธรรม-
วินัยที่เรากล่าวดีแล้วนี้ จึงกล่าวพูดทาทายกันและกันด้วยเรื่องวิชาความรู้ว่า “มาซิ
ภิกษุ ! จะใคร่รู้ว่า ใครจะพูดได้มากกว่ากัน, ใครจะพูดได้เพราะกว่ากัน,
ใครจะพูดได้นานกว่าใคร” ดังนี้เล่า.

ภิกษุทั้งสองได้สำนึกตัว จึงหมอบลงที่พระบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วกล่าวคำขอมาโทษว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ความล่วงเกินของข้าพระองค์ได้ล่วงเกินแล้ว เพราะทำตามประสาพาล ประสาเขลา
ประสาไม่ฉลาด, คือข้อที่ข้าพระองค์ทั้งสองได้บวชอยู่ในธรรมวินัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้า กล่าวไว้ดีแล้วอย่างนี้
กลับมาพูดทาทายกันเสียด้วยเรื่องวิชาความรู้ว่า ‘มาซิ ภิกษุ ! จะใคร่รู้ว่าใครจะพูดได้มากกว่ากัน ใครจะ

๑. บาลี พระพุทธภายิต นิทาน. ส. ๑๖/๒๔๐/๒๘๓, ตรัสแก่ท่านพระมหากัสสปะ ที่เชตวัน.

พูดได้เพราะกว่ากัน ใครจะพูดได้นานกว่าใคร” ดังนี้. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า จงงดโทษโดยเป็นโทษล่วงเกินของข้าพระองค์ทั้งสอง, เพื่อสัจจระต๋อไปพระเจ้าข้า” ดังนี้.

ภิกษุ ท.! แน่แล้ว เธอทั้งหลาย ได้ถึงความมีโทษ เพราะทำตามประสาพาล ประสาเขลา ประสาไม่ฉลาด, คือข้อที่เธอทั้งหลาย ทั้ง ๆ ที่ได้มาบวชในธรรมวินัยที่เรากล่าวไว้ดีแล้วอย่างนี้ กลับมามีวพุดทำทายกันด้วยเรื่องวิชาความรู้ว่า “มาซิ ภิกษุ! จะใคร่รู้ว่า ใครจะพูดได้มากกว่ากัน, ใครจะพูดได้เพราะกว่ากัน, ใครจะพูดได้นานกว่าใคร” ดังนี้. ภิกษุ ท.! แต่เมื่อเธอทั้งหลายเห็นโทษโดยความเป็นโทษ แล้วทำคีนเสี้อย่างถูกระเบียบเช่นนี้ เราก็จะงดโทษของพวกเธอทั้งหลายให้.

ภิกษุ ท.! ผู้ที่เห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้วทำคีนเสี้อย่างถูกระเบียบ แล้วทำการสังวรระวังต๋อไป, อันนั้นยอมเป็นความเจริญในวินัยของพระอรียเจ้า ดังนี้.

พระหลวงตา^๑

ภิกษุ ท.! พระหลวงตา ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่าง หาได้ยาก. ห้าอย่างอะไรกันเล่า? ห้าอย่างคือ :-

ภิกษุ ท.! พระหลวงตาที่มีปัญญาละเอียดอ่อน (ในการรู้ร้อยสัจจตี) หาได้ยาก.

พระหลวงตาที่เป็นคนมีทาทางเรียบร้อย หาได้ยาก.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๕๐/๕๕,๖๐.

พระหลวงตาที่เป็นคนสตั้บรับฟังแล้วจำได้มาก หาได้ยาก.

พระหลวงตาที่เป็นธรรมกถึก* หาได้ยาก.

พระหลวงตาที่เป็นคนปฏิบัติเคร่งตามวินัย หาได้ยาก.

(อีกสูตรหนึ่ง)

ภิกษุ ท. ! พระหลวงตาที่เป็นคนว่าง่ายสอนง่าย หาได้ยาก.

พระหลวงตาที่รับคำแนะนำไปปฏิบัติให้เป็นอย่างดี หาได้ยาก.

พระหลวงตาที่ยอมรับคำตักเตือนโดยเคารพเอื้อเฟื้อ หาได้ยาก.

พระหลวงตาที่เป็นธรรมกถึก หาได้ยาก.

พระหลวงตาที่ปฏิบัติเคร่งตามวินัย หาได้ยาก.

ภิกษุ ท. ! พระหลวงตา ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่าง (แต่ละหมวด) เหล่านี้แล หาได้ยาก.

พระอุกมา

เกสี ! เราก็ฝึกด้วยวิธีละมุนละม่อมบาง ด้วยวิธีรุนแรงบาง ด้วยทั้งสองวิธีประกอบกันบาง เช่นเดียวกับท่านฝึกมาเหมือนกัน. --- ๗๑ ---

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ถ้าคนผู้นั้นไม่รับการฝึกทั้ง ๓ วิธีนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจะทรงทำแก่เขาอย่างไร ?” นายเกสินักฝึกผู้มีชื่อเสียงทูลถาม.

เกสี ! ถ้าคนผู้นั้น ไม่รับการฝึกด้วยวิธีละมุนละม่อม ไม่รับการฝึกด้วยวิธีรุนแรง และไม่รับการฝึกด้วยวิธีทั้งสองบวกกัน เราก็ฆ่าเขาเสีย เช่นเดียวกับท่านเหมือนกัน.

“การฆ่า ไม่ควรแก่พระผู้มีพระภาคเจ้ามิใช่หรือพระเจ้าข้า ! โฉนจึงรับสั่งว่า ‘เราก็ฆ่าเขาเสีย กระจันเฒ่า ?’”

* ผู้แสดงธรรมเพื่อความเบื่อหน่ายใน ภพ,ชาติ, ชรา, มรณะ ๗๑; ดูความหมายอย่างละเอียดของคำว่า “ธรรมกถึก” นี้ ในปฏิจจสมุปปาตจากพระโอษฐ์ หน้า ๕๕.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๕๑-๒/๑๑๑, ตรัสแก่นายเกสินักฝึกมา.

จริง เกส! การมา ไม่ควรแก่ตถาคต, แต่ว่า คนผู้ใด ไม่รับการฝึก ด้วยวิธีละมุนละม่อม ไม่รับการฝึกด้วยวิธีรุนแรง และไม่รับการฝึกด้วยทั้งสอง วิธีบวกกัน ตถาคตก็ไม่นับคนผู้นั้นว่า เป็นคนที่จะฟังว่ากล่าวสั่งสอนต่อไป, ทั้งเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลายก็ไม่นับคนผู้นั้น ว่าเป็นคนที่จะฟังว่ากล่าวสั่งสอนด้วย. นี่แน่ะ เกส! ขอที่ตถาคตไม่นับคนผู้นั้น ว่าเป็นคนที่จะฟังว่ากล่าวสั่งสอน, ทั้งเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลายก็ไม่นับคนผู้นั้น ว่าเป็นคนที่จะฟังว่ากล่าวสั่งสอนด้วยนั้น นั่นชื่อว่า เป็นการมาเสียอย่างสนิททีเดียว ในวินัยของพระอริยเจ้า.

“นั่น ชื่อว่าเป็นการมาเสียอย่างสนิทแน่ พระเจ้าข้า!...” นายเกสโพล.

๑ ผู้หล่นจากศาสนา

ภิกษุ ท.! นักบวช ที่ไม่ประกอบด้วยเหตุสี่ประการแล้ว ย่อมกล่าวได้ว่าเป็นผู้หล่นจากธรรมวินัยนี้. เหตุสี่ประการอะไรกันเล่า? เหตุสี่ประการคือ :-

- (๑) ผู้ที่ไม่ประกอบด้วยศีล อันเป็นเครื่องไปจากข้าศึก^๒ เรียกได้ว่า
คนหล่นจากธรรมวินัยนี้.
- (๒) ผู้ที่ไม่ประกอบด้วยสมาธิ อันเป็นเครื่องไปจากข้าศึก เรียกได้ว่า
คนหล่นจากธรรมวินัยนี้.
- (๓) ผู้ที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา อันเป็นเครื่องไปจากข้าศึก เรียกได้ว่า
คนหล่นจากธรรมวินัยนี้.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๒/๒.

๒. เป็นเครื่องไปจากข้าศึก หมายความว่า เป็นศีลที่ครบถ้วนถูกต้องบริสุทธิ มุ่งหมายเพื่อออกจากทุกข์โดยตรง มิใช่ศีลเพื่อประโยชน์อย่างโลก ๆ หรือเพื่อลาภเป็นต้น.

(๔) ผู้ที่ไม่ประกอบด้วยวิมุตติ อันเป็นเครื่องไปจากขาศึก เรียกว่า
คนหล่นจากธรรมวินัยนี้.

ภิกษุ ท. ! นักบวชที่ไม่ประกอบด้วยเหตุสี่ประการเหล่านี้แล เรียกว่า
เป็นผู้หล่นจากธรรมวินัยนี้.

หมวดที่หก จบ.

എ

ผู้ชุมนุมทรัพย์!

น เต อหิ อานนุท ตถา ปรกุกมิสุสามิ
อานนท! เราไม่พยายามทำกะพวกเธอ อย่างทะนุถนอม
ยถา กุมภกาโร อามเก อามกมตฺเต
เหมือนพวกช่างหม้อ ทำแกหม้อ ที่ยังเป็ยก ยังดิบอยู่
นิกฺคยฺหนิคฺคยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักขนาบแล้ว ขนาบอีก ไม่มีหยุด
ปวฺยฺหปวฺยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักชื้อโทษแล้ว ชื้อโทษอีก ไม่มีหยุด
โย ตาโร, โส จสุตฺติ
ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแก่นสาร ผู้นั้นจักทนอยู่ได้.

(มหาสุญญตสูตร อปร. ม. ๑๔/๒๔๕/๓๕๖)

นรินฺว ปวตฺตาริ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสสินิ
นิกฺคยฺหฺวาที เมธาวิ ตาทิสํ ปณฺฑิตํ ภาเช
คนเรา ควรมองผู้มีปัญญาใด ๆ ที่คอยชื้อโทษ คอยกล่าว
คำขนาบอยู่เสมอไป ว่าคนนั้นแหละ คือผู้ชุมนุมทรัพย์ละ,
ควรคบบัณฑิตที่เป็นเช่นนั้น,
ตาทิสํ ภาชฺมานสฺส เสยฺโย โหติ น ปาปิโย
เมื่อคบหากับบัณฑิตชนิดนั้นอยู่ ย่อมมีแต่ดีทำเดียว ไม่มีเลวเลย.

(ปณฺฑิตวคฺค ฐ. พ. ๒๕/๒๕/๑๖)

ขุมทรัพย์จากพระโอสถ

หมวดที่ ๗

วาทะ การลืมนำปฏิญาณ

---

๑. “กู เป็นโค !”
๒. สมณะเกลบ
๓. ชอบให้หญิงประคบประหงม
๔. ชอบสัพพอกกับหญิง
๕. ชอบสบตาหญิง
๖. ชอบฟังเสียงหญิง
๗. ชอบระลึกถึงความหลัง
เกี่ยวกับหญิง
๘. ชอบดูผู้อื่นบริโภคนาม
๙. ประพฤติพรหมจรรย์
เพื่อเป็นเทพยดา
๑๐. นิบหายไปเพราะคลื่น
๑๑. นิบหายไปเพราะจระเข้
๑๒. นิบหายไปเพราะวังวน
๑๓. นิบหายไปเพราะปลาราย
๑๔. เห็นยอดอ่อน ๆ ว่าเป็นแก่น
๑๕. หลงสะกิดแห่งว่าเป็นแก่น
๑๖. หลงเปลือกสด ๆ ว่าเป็นแก่น
๑๗. หลงกระพี้ไม่ว่าเป็นแก่น
๑๘. ไม่รู้ “ความลับ” ของจันทร์หา
๑๙. ไม่รู้ “ความลับ” ของ
อุปาทานจันทร์
๒๐. ไม่รู้ “ความลับ” ของธาตุสี่
๒๑. ไม่รู้ “ความลับ” ของ
อินทรีย์หก
๒๒. ไม่รู้ “ความลับ” ของ
อินทรีย์ห้า
๒๓. ไม่รู้ปฏิจจนุปบาทไม่ได้เป็น
สมณะ
๒๔. ไม่รู้อรียัจจไม่ได้เป็นสมณะ

ขุมทรัพย์จากพระโอบุชฌ์
หมวดที่ ๗
ว่าด้วย การลืมหาคำปฏิญาณ

“กู เป็นโค !”^๑

ภิกษุ ท. ! ลาที่เดินตามฝูงโคไปข้างหลัง ๆ แม่จะร้องอยู่ว่า “กู ก็เป็นโค, กู ก็เป็นโค” ดังนี้ก็ตามที, แต่สีของมันก็หาเป็นโคไปไม่ได้ไม่, เสียงของมันก็หาเป็นโคไปไม่ได้ไม่, เท้าของมันก็หาเป็นโคไปไม่ได้ไม่, มันก็ได้แต่เดินตามฝูงโคไปข้างหลัง ๆ ร้องเอาเองว่า “กู ก็เป็นโค, กู ก็เป็นโค” ดังนี้เท่านั้น. ขอนี้ฉันใด ;

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบางรูปในกรณีเช่นนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ; คือแม่จะเดินตามหมูภิกษุไปข้างหลัง ๆ ร้องประกาศอยู่ว่า “ข้า ก็เป็นภิกษุ, ข้า ก็เป็นภิกษุ” ดังนี้ก็ตามที, แต่ ความใคร่ในการประพฤตีสีลสิกขาของเธอไม่เหมือนของภิกษุทั้งหลาย, ความใคร่ในการประพฤติจิตตสิกขาของเธอไม่เหมือนของภิกษุทั้งหลาย, ความใคร่ในการประพฤติปัญญาสิกขาของเธอไม่เหมือนของภิกษุทั้งหลาย, ภิกษุรูปนั้น ได้แต่เดินตามหมูภิกษุไปข้างหลัง ๆ ร้องประกาศเอาเองว่า “ข้า ก็เป็นภิกษุ, ข้า ก็เป็นภิกษุ” ดังนี้เท่านั้น.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ตัก. อ. ๒๐/๒๕๔/๕๒๒.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลายพึงสำเหนียกใจไว้ว่า “ความใคร่ในการประพตีสีลสิกขาของเรา ต้องเข้มงวดเสมอ, ความใคร่ในการประพติจิตตสิกขาของเรา ต้องเข้มงวดเสมอ, ความใคร่ในการประพติปัญญาสิกขาของเรา ต้องเข้มงวดเสมอ” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้อย่างนี้แล.

สมณะแกลบ^๑

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จงจับบุคคลนี้ออกไปเสีย. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จงจับบุคคลนี้ออกไปเสีย. จงนำบุคคลนี้ไปให้พน. ลูกนอกคอก ช่างทำให้ลำบากใจกระไร.

ภิกษุ ท. ! พวกนักบวชบางคน มีการเดิน การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การดูแขนดูขา การเหยียดมือเหยียดเท้า การทรงสังฆาฏิ ถือบาตรครองจีวร เหมือน ๆ พวกภิกษุที่ดีรูปอื่น ๆ ทั้งหมด ช่วงเวลาที่ภิกษุทั้งหลายยังไม่เห็นอาบัติของเธอ. เมื่อใดภิกษุทั้งหลายเห็นอาบัติของเธอเขา เมื่อนั้นเขาทั้งหลายก็รู้จักเธอได้ว่า “นี่เป็นสมณะอันตราย, เป็นสมณะแกลบ, เป็นสมณะขยะมูลฝอย” ดังนี้. ครั้นคนทั้งหลายรู้จักเธอ ว่าเป็นเช่นนั้นแล้ว เขาก็เนรเทศเธอออกไปนอกหมู่. ขอนั้นเพราะอะไร ? เพราะคนทั้งหลายมีความประสงค์ว่า “อย่าให้คนชั่วทำลายพวกภิกษุที่ดีอื่น ๆ ทั้งหมดเลย” ดังนี้.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต อฎฺฐก. อ. ๒๓/๑๓๐/๑๐๐, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่ริมฝั่งสระโปกขรณิกคคฺคา เนื่องจากมีภิกษุรูปหนึ่ง ถูกเพื่อนโจทด้วยอาบัติแล้ว แกล้งปิดเรื่องของตนไว้ หรือชวนไกลพูดออกนอกเรื่องเสีย และแสดงท่าโกรธ ไม่พอใจออกมาให้เห็นชัด.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือน ต้นข้าวฝึ^๑ ซึ่งออกรวงมีแต่เกลบ ไม่มีเนื้อในที่บริโภคนได้ เกิดขึ้นในนาข้าว เต็มไปหมดในฤดูทำนา. รากของมัน ลำต้นของมัน ใบของมัน ก็ดูเหมือน ๆ ต้นข้าววะ^๒ทั้งหลาย ชั่วเวลาที่รวงยังไม่ออก, เมื่อใด มันออกรวง เมื่อนั้น จึงทราบได้ว่า “นี่เป็นต้นข้าวฝึ ซึ่งมีแต่เกลบ ไม่มีเนื้อในที่บริโภคนได้” ดังนี้. ครั้นคนทั้งหลายทราบเช่นนี้แล้ว เขาก็ช่วยกันทิ้งถอนพร้อมทั้งรากทิ้งไปให้พบนาข้าว. ขอนั้นเพราะอะไร ? เพราะคนทั้งหลาย มีความประสงค์ว่า “อย่าให้ต้นข้าวฝึทำลายต้นข้าววะที่ดีอื่น ๆ ทั้งหลายเลย” ดังนี้ ;

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดก็ฉันทนั้น : นักบวชบางคนในกรณีนี้ มีการเดิน การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคุ้เขนคุ้ขา การเหยียดมือเหยียดเท้า การทรงสังฆาฏิ ถือบาตร ครองจีวร เหมือน ๆ พวกภิกษุที่ดีรูปอื่น ๆ ทั้งหลาย ชั่วเวลาที่ภิกษุทั้งหลายยังไม่เห็นอาบัติของเธอ. เมื่อใด ภิกษุทั้งหลายเห็นอาบัติของเธอเขา เมื่อนั้น เขาก็รู้จักเธอได้ว่า “นี่เป็นสมณะอันตราย, เป็นสมณะเกลบ, เป็นสมณะขยะมูลฝอย” ดังนี้. ครั้นคนทั้งหลายรู้จักเธอว่าเป็นเช่นนั้นแล้ว เขาก็เนรเทศเธอออกไปนอกหมู่. ขอนั้นเพราะอะไร ? เพราะคนทั้งหลาย มีความประสงค์ว่า “อย่าให้คนชั่วทำลายพวกภิกษุที่ดีอื่น ๆ ทั้งหลายเลย” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือน กองข้าวเปลือก กองใหญ่ ที่คนทั้งหลายกำลังโรยกันอยู่กลางลม, ในข้าวเปลือกเหล่านั้น ข้าวที่เป็นเมล็ดแท้ แข็งแกร่งก็ตกไปรวมกันอยู่กองหนึ่ง, ส่วนข้าวลีบที่เป็นเกลบ ลมก็พัดปลิวพาไป

๑. คำว่า ข้าวฝึ ในที่นี้ ความหมายเพียงข้าวที่มีไซ้ข้าวที่ประสงค์ แต่มันมีลำต้นคล้ายข้าวเท่านั้น.

๒. ศัพท์ว่า วะ เป็นชื่อข้าวชนิดหนึ่ง ซึ่งมีในอินเดีย ไม่มีชื่อเรียกในภาษาไทย จึงต้องเรียกทับศัพท์, นักศึกษาตะวันตก บางคนแปลว่า com บางคนแปลว่า barley ล้วนแต่ยังเป็นปัญหาทั้งนั้น.

รวมเขาเป็นอีกกองหนึ่ง, เจ้าของจึงเอาไม้กวาดกวาดขาวที่ลืบนั่นไปทิ้งเสีย. ขอนั้นเพราะเหตุไร? เพราะเจ้าของมีความประสงค์ว่า “อย่าให้ขาวลืบที่เป็นเกลบ มาปนกับขาวที่ดีอื่น ๆ ทั้งหลายเลย” ดังนี้ ;

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดก็ฉันทนั้น : นักบวชบางคนในกรณีนี้ มีการเดิน การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การดูแขนดูขา การเหยียดมือเหยียดเท้า การทรงสังฆาฏิ ถือบาตร ครองจีวร เหมือน ๆ พวกภิกษุที่ตีรูปอื่น ๆ ทั้งหลาย ชั่วโมงที่ภิกษุทั้งหลายยังไม่เห็นอาบัติของเธอ. เมื่อใด ภิกษุทั้งหลายเห็นอาบัติของเธอเขา เมื่อนั้น เขาทั้งหลายก็รู้จักเธอได้ว่า “นี่เป็นสมณะอันตราย, เป็นสมณะเกลบ, เป็นสมณะขะมุลงฟอย” ดังนี้. ครั้นคนทั้งหลายรู้จักเธอว่าเป็นเช่นนั้นแล้ว เขาก็เนรเทศเธอออกไปนอกหมู่. ขอนั้นเพราะอะไร? เพราะคนทั้งหลาย มีความประสงค์ว่า “อย่าให้คนชั่วทำลายพวกภิกษุที่ดีอื่น ๆ ทั้งหลายเลย” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! อนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษที่ต้องการ ดั่งไม้สำหรับใส่น้ำ ถือบานที่คมเขาไปในป่า. เขาเคาะต้นไม้ต่าง ๆ ด้วยขวาน. บรรดาต้นไม้ต่าง ๆ เหล่านั้น ต้นไหนเป็นไม้นื้อแข็ง มีแก่นตัน ถูกเคาะด้วยขวาน ย่อมส่งเสียงหนัก ๆ, ส่วนต้นไม้ที่ผุใน น้ำซึมเขาไปแชอยู่ได้ จนเกิดเปื่อยผุขึ้นในตัวเอง ถูกเคาะด้วยขวานเขา ก็ส่งเสียงดังกอง, บุรุษผู้นั้น จึงตัดต้นไม้เนื้อผุในชนิดนั้นที่โคน แล้วตัดปลายออก ความในทำให้เกลี้ยงเกลาร่างดี ครั้นแล้วก็ไซ้เป็นถึงสำหรับใส่น้ำได้สำเร็จ ;

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดก็ฉันทนั้น : นักบวชบางคนในกรณีนี้ มีการเดิน การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การดูแขนดูขา การเหยียดมือเหยียดเท้า การทรงสังฆาฏิ ถือบาตร ครองจีวร เหมือน ๆ พวกภิกษุที่ตีรูปอื่น ๆ ทั้งหลาย ชั่วโมงที่ภิกษุทั้งหลายยังไม่เห็นอาบัติของเธอ. เมื่อใด ภิกษุทั้งหลายเห็นอาบัติของเธอเขา เมื่อนั้น เขาทั้งหลายก็รู้จักเธอได้ว่า “นี่เป็นสมณะอันตราย, เป็น

สมณะเกลบ, เป็นสมณะขะยะมูลฝอย” ดังนี้. ครั้นคนทั้งหลายรู้จักเธอ ว่าเป็นเช่นนั้นแล้ว เขาก็เนรเทศเธอออกไปนอกหมู่บ้าน. ขอนั้นเพราะอะไร? เพราะคนทั้งหลายมีความประสงค์ว่า “อย่าให้คนชั่วทำลายพวกภิกษุที่ดีอื่น ๆ ทั้งหมดเลย” ดังนี้.^๑

“เพราะอยู่ร่วมกัน จึงรู้จักกันได้ว่า คนนี้มีความปรารถนาลามก มักโกรธ มักลบหลู่คุณท่าน หัวดี ตีตนเสมอท่าน มีความริษยา มีความตระหนี่ และโอ้อวด.

ในท่ามกลางชน เขาเป็นคนมีวาจาหวาน ปานสมณะที่ดีพูด; แต่ในที่ลับคน ย่อมทำสิ่งที่คนชั่ว ซึ่งมีความเห็นต่ำทราม ไม่เอื้อเพื่อระเบียบ พุดจาปลิ้นปล้อน โป้ปด เขาทำกัน ทุกอย่าง.

ทุกคน พึงร่วมมือกันกำจัดเขาออกไปเสีย, ทุกคนพึงช่วยกันทิ้งถอนบุคคลที่เป็นคู่อริกันชั่วนั้นทิ้ง, พึงช่วยกันจับคนกลางเป็นโพรงไปให้พ้น, พึงช่วยกันคัดเอาคนที่มิใช่สมณะ แต่ยังอวดอ้างตนว่าเป็นสมณะ ออกทิ้งเสีย. คูชวานาโรยข้าวเปลือกกลางลม เพื่อคัดเอาข้าวลีบ ออกทิ้งเสีย ฉะนั้น.

อนึ่ง คนเรา เมื่อมีการอยู่ร่วมกันกับคนที่สะอาด หรือคนที่ไม่สะอาดก็ตาม ต้องมีสติกำกับอยู่ด้วยเสมอ, แต่นั้นพึงสามัคคีต่อกัน มีปัญญาทำที่สุดทุกข์แห่งตนเถิด”.

ขอใบ้หญิงประคบบประหงม^๒

พราหมณ์! มีสมณะหรือพราหมณ์บางคน ในโลกนี้ ปฏิญาณตัวว่าเป็น

๑. และ ๒. คำอธิบายเชิงอรรถทั้งสองข้อนี้ ในหน้า ๑๓๐

พรหมจารีโดยชอบ เขาไม่เสพเมถุนธรรมกับด้วยมาตุคามก็จริงแล แต่ว่า เขายัง ยินดีกับการลูบทา การขัดสี การอาบ การนวดพั้น^๑ ที่ทำให้ โดยมาตุคาม, เขาปลาบปล้อมยินดีด้วยการทำเช่นนั้นจากมาตุคาม.

พราหมณ์! นี่แล คือความขาด ความทะเล ความค้าง ความพรอยของ พรหมจรรย์.

พราหมณ์! เรากล่าวว่า ผู้นี้ประพฤติพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ยังประกอบ ด้วยการเกี่ยวพันด้วยเมถุน ย่อมไม่พ้นจากความเกิด ความแก่ และความตาย ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ และความคับแค้นใจ, ชื่อว่ายังไม่พ้นจากความทุกข์ได้.

ขอบสัพยาอกกับหญิง^๔

พราหมณ์! อีกอย่างหนึ่ง, มีสมณะหรือพราหมณ์บางคน ในโลกนี้ ปฏิญาณตัวว่า เป็นพรหมจารีโดยชอบ เขาไม่เสพเมถุนกับด้วยมาตุคาม และไม่ ยินดีการลูบทา การขัดสี การอาบ การนวดพั้น ที่ได้รับจากมาตุคามก็จริงแล

๑. อุปมาที่ ๓ นี้ หมายถึงแต่เพียงลักษณะของตนไม้ที่แน่นตัน และต้นไม้ที่กลวงเป็นโพรง คุกายนอก คลายกันเท่านั้น, ไม่ได้เทียบคู่โดยตรง เหมือนอุปมาที่ ๑-๒.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต สุตตก. อ. ๒๓/๕๖/๔๗, ตรัสแก่พราหมณ์ ชานุสโสณิ ผู้ทูลถามถึงข้อที่พระองค์ยังปฏิญาณตน เป็นพรหมจารีอยู่หรือไม่, ได้รับคำตอบว่า “ถ้ามีใครกล่าวอย่างนั้น ควรกล่าวเจาะจงตัวเรา เพราะเรานี้แล ประพฤติพรหมจรรย์ ได้บริสุทธิ์บริบูรณ์ ไม่ขาด ไม่ทะเล ไม่ค้าง ไม่พรอย”, พราหมณ์จึงทูลถามถึงความขาด ความทะเล ความค้าง ความพรอยของพรหมจรรย์ว่าเป็นอย่างไร ต่อพระองค์ ซึ่งได้รับตอบดังเรื่องเหล่านี้.

๓. อุจฺจาทน - ปริมฺททน - นฺหาปน - สมฺพาหน เป็นคำชุดหนึ่ง ซึ่งเป็นชื่อของวิธีการอาบน้ำ ซึ่งประกอบด้วยการทำงานที่ชำระของโสโครกที่ร่างกาย, การฉูเหงื่อไคล, การนวดพั้น ให้เกิดกำลังกล้ามเนื้อ, ซึ่งแพร่หลายในอินเดีย.

๔. บาลี พระพุทธภาษิต สุตตก. อ. ๒๓/๕๖/๔๗.

แต่ว่า เขายังพูดจาซิกซี้ เล่นหัวสัพยอกกับด้วยมาตุคาม, เขาปลาบปลี๋ม ยินดีด้วยการทำเช่นนั้นจากมาตุคาม.

พราหมณ์! นี่แล คือความขาด ความทะเล่ ความต่าง ความพรอยของ พราหมจรรย.

พราหมณ์! เรากล่าวว่าผู้นี้ประพฤติพราหมจรรยไม่บริสุทธิ์ ยังประกอบ ด้วยการเกี่ยวพันด้วยเมถุน ย่อมไม่พ้นจากความเกิด ความแก่ และความตาย ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ และความคับแค้นใจ, เชื่อว่ายังไม่พ้นจากความทุกข์ใด.

ขอบสบตาหญิง

พราหมณ์! อีกอย่างหนึ่ง, มีสมณะหรือพราหมณ์บางคน ในโลกน ฎีฎญาณตัวว่า เป็นพราหมจรรยโดยชอบ เขาไม่เสพเมถุนธรรมกับด้วยมาตุคาม, ไม่ยินดีการลู่บทา การขั้ดสี การอาบ การนวดพัน ที่ได้รับจากมาตุคาม, ทั้งไม่ยินดีในการพูดจาซิกซี้เล่นหัวสัพยอกกับด้วยมาตุคาม ก็จริงแล แต่ ว่า เขายังขอบสบตาดูตาด้วยมาตุคาม, เขาปลาบปลี๋ม ยินดีด้วยการทำเช่นนั้น จากมาตุคาม.

พราหมณ์! นี่แล คือความขาด ความทะเล่ ความต่าง ความพรอยของ พราหมจรรย.

พราหมณ์! เรากล่าวว่า ผู้นี้ประพฤติพราหมจรรยไม่บริสุทธิ์ ยังประกอบ ด้วยการเกี่ยวพันด้วยเมถุน ย่อมไม่พ้นจากความเกิด ความแก่ และความตาย ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ และความคับแค้นใจ, เชื่อว่ายังไม่พ้นจากทุกข์ใด.

ชอบฟังเสียงหญิง^๑

พราหมณ์! อีกอย่างหนึ่ง, มีสมณะหรือพราหมณ์บางคน ในโลกนี้ ปฏิญาณตัวว่า เป็นพรหมจารีโดยชอบ เขาไม่เสพเมถุนธรรมกับด้วยมาตุคาม, ไม่ยินดีการอุปฐา การขจัดสี การอาบ การนวดพั้น ที่ได้รับจากมาตุคาม, ไม่ยินดีในการพุดจาซิกซึ่งเล่นหัวสัพยอกกับด้วยมาตุคาม, ทั้งไม่ยินดีในการสบตาควยตากับมาตุคาม ก็จริงแล แต่ว่าเขายังชอบฟังเสียงของมาตุคามที่หัวเราะอยู่ก็ดี พุดจาก็ดี ขับร้องอยู่ก็ดี ร้องไห้อยู่ก็ดี ข้างนอกฝาก็ตาม นอกกำแพงก็ตาม, เขาปลาทบปลื้มยินดีด้วยการทำเช่นนั้นจากมาตุคาม.

พราหมณ์! นี้แล คือความขาด ความทะเล ความค้าง ความพร้อยของพรหมจรรย์.

พราหมณ์! เรากล่าวว่า ผู้นี้ประพฤติพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ยังประกอบด้วยการเกี่ยวพันด้วยเมถุน ย่อมไม่พ้นจากความเกิด ความแก่ และความตาย ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ และความคับแค้นใจ, ชื่อว่ายังไม่พ้นจากทุกข์ได้.

ชอบระลึกถึงความหลังเกี่ยวกับหญิง^๒

พราหมณ์! อีกอย่างหนึ่ง, มีสมณะหรือพราหมณ์บางคน ในโลกนี้ ปฏิญาณตัวว่า เป็นพรหมจารีโดยชอบ เขาไม่เสพเมถุนธรรมกับด้วยมาตุคาม,

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สุตตก. อ. ๒๓/๕๖/๔๗.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต สุตตก. อ. ๒๓/๕๗/๔๗.

ไม่ยินดีการลอบทา การขจัดสี การอาบ การนวดพั้น ที่ได้รับจากมาตุคาม, ไม่ยินดีในการพุดจาซิกซึ่งเล่นหัวสัฟยอกกับด้วยมาตุคาม, ไม่ยินดีในการสบตาควยตากับมาตุคาม, ทั้งไม่ยินดีในการฟังเสียงของมาตุคาม ก็จริงแล แต่ว่าเขาชอบตามระลึกถึงเรื่องเก่า ที่เคยหัวเราะ เล่าโลม เล่นหัวกับด้วยมาตุคาม, เขาปลาบปลี้มยินดีด้วยการทำเช่นนั้นจากมาตุคาม.

พราหมณ์ ! นี่แล คือความขาด ความทะเล ความต่าง ความพรอยของพรมจรวย.

พราหมณ์ ! เรากล่าวว่า ผู้นี้ประพฤติพรมจรวยไม่บริสุทธิ์ ยังประกอบด้วยการเกี่ยวพันด้วยเมถุน ย่อมไม่พ้นจากความเกิด ความแก่ และความตาย ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ และความคับแค้นใจ, ชื่อว่ายังไม่พ้นจากทุกข์ได้.

ชอบดูผู้อื่นบริโศกคาม^๑

พราหมณ์ ! อีกอย่างหนึ่ง, มีสมณะหรือพราหมณ์บางคน ในโลกนี้ ปฏิญาณตัวว่าเป็นพรมจารีโดยชอบ เขาไม่เสพเมถุนธรรมกับด้วยมาตุคาม, ไม่ยินดีการลอบทา การขจัดสี การอาบ การนวดพั้น ที่ได้รับจากมาตุคาม, ไม่ยินดีในการพุดจาซิกซึ่งเล่นหัวสัฟยอกกับด้วยมาตุคาม, ไม่ยินดีในการสบตาควยตากับมาตุคาม, ไม่ยินดีในการฟังเสียงของมาตุคาม, ทั้งไม่ชอบตามระลึกถึงเรื่องเก่าที่เคยหัวเราะเล่าโลมเล่นหัวกับด้วยมาตุคาม ก็จริงแล แต่ว่าเขาเพียงแต่เห็นคฤหบดีหรือบุตรคฤหบดี ผู้มีเอิบ เพียบพร้อมด้วยกามคุณทั้งห้า ได้รับการบำเรออยู่ด้วยกามคุณ, เขาก็ปลาบปลี้มยินดีด้วยการได้เห็นการกระทำเช่นนั้น.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สุตตก. อ. ๒๓/๕๗/๔๗.

พราหมณ์! นี่แหละ คือความขาด ความทะลุม ความด่าง ความพรอยของ
พราหมณ์จรรยา.

พราหมณ์! เรากล่าวว่า ผู้ที่ประพฤติพราหมณ์จรรยาไม่บริสุทธิ์
ยังประกอบด้วยการเกี่ยวพันด้วยเมถุน ย่อมไม่พ้นจากความเกิด ความแก่
และความตาย ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ
และความคับแค้นใจ, ชื่อว่ายังไม่พ้นจากทุกข์ได้.

ประพฤติพราหมณ์เพื่อเป็นเทพดา^๑

พราหมณ์! อีกอย่างหนึ่ง, มีสมณะหรือพราหมณ์บางคน ในโลกนี้
ปฏิบัติตนว่าเป็นพราหมณ์โดยชอบ เขาไม่เสพเมถุนธรรมกับด้วยมาตุคาม,
ไม่ยินดีการลอบทา การขัดสี การอาบ การนวดพั้น ที่ได้รับจากมาตุคาม,
ไม่ยินดีในการพุดจาซิกซ์เล่นหัวสัพยอกกับด้วยมาตุคาม, ไม่ยินดีในการสบตา
ด้วยตา กับมาตุคาม, ไม่ยินดีในการฟังเสียงของมาตุคาม, ไม่ชอบตามระลึกถึง
เรื่องเก่าที่เคยหัวเราะเลาโลมเล่นหัวกับด้วยมาตุคาม, และทั้งไม่ยินดีที่จะเห็น
พวกคฤหบดีหรือบุตรคฤหบดี ผู้มีเมียบเพียบพร้อมด้วยกามคุณทั้งห้า แล้วตน
พลอยนึกปลื้มใจก็จริงแล แต่เขาประพฤติพราหมณ์โดยตั้งความปรารถนา
เพื่อไปเป็นเทพดาพวกใดพวกหนึ่ง.

พราหมณ์! นี่แหละ คือความขาด ความทะลุม ความด่าง ความพรอย
ของพราหมณ์จรรยา.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สดุดก. อี. ๒๓/๕๓/๔๗.

พรหมณ์! เรากล่าวว่า ผู้นี้ประพฤติพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ยังประกอบ
ด้วยการเกี่ยวพันด้วยเมถุน ย่อมไม่พ้นจากความเกิด ความแก่ และความตาย
ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ
และความคับแค้นใจ, ชื่อว่ายังไม่พ้นจากทุกข์ได้.

ฉิบหายเพราะคลื่น^๑

ภิกษุ ท.! ภัย อันเกิดแต่คลื่น เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุ ท.! ในกรณีนี้คือ คนบางคนมีศรัทธา ออกบวชจากเรือนไม่
เกี่ยวของด้วยเรือน เพราะคิดเห็นว่า “เราถูกความเกิด ความแก่ ความตาย
ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ
ครอบงำเอาแล้ว เป็นคนตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์อยู่เฉพาะหน้าแล้ว
ทำไฉนการทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ จะปรากฏมีได้” ดังนี้.
ครั้นบวชแล้ว เพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน ย่อมว่ากล่าวตักเตือนเธอว่า
“ท่าน! เป็นพระแล้ว ต้องก้าวเดินด้วยท่าทางอย่างนี้ ๆ, ต้องถอยกลับด้วยท่าทาง
อย่างนี้ ๆ, ต้องแลดูด้วยท่าทางอย่างนี้ ๆ, ต้องเหลียวด้วยท่าทางอย่างนี้ ๆ,
ต้องก้มหน้าด้วยท่าทางอย่างนี้ ๆ, ต้องเหยียดมือเหยียดเท้าด้วยท่าทางอย่างนี้ ๆ,
ต้องนั่งห่มจับถือซึ่งสังฆาฏิ บาตร จีวร ด้วยท่าทางอย่างนี้ ๆ” ดังนี้.
เธอนั้นหวนระลึกไปว่า “เมื่อก่อน เราอยู่ครองเรือน ย่อมว่ากล่าวสั่งสอน
ผู้อื่น, บัดนี้ พวกภิกษุครวลาครวลาของเรา กลับมาคอยหาโอกาสว่า

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๖๕/๑๒๒.

กล่าวตักเตือนเรา” ดังนั้น, เธอก็โกรธ แค้นใจ บอกละเลิกศึกษา หมุนกลับคืนไปสู่เพศตำแหน่งคฤหัสถ์.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุชนิกนี้ เรียกว่า ผู้กลัวภัยอันเกิดแต่คลื่น แล้วจึงบอกละเลิกศึกษา หมุนกลับคืนไปสู่เพศตำแหน่งคฤหัสถ์.

ภิกษุ ท. ! คำว่า ภัย อันเกิดแต่คลื่นนี้ เป็นคำแทนชื่อสำหรับเรียก ความโกรธคับแค้นใจ.

ภิกษุ ท. ! นี้ เรียกว่า ภัย อันเกิดแต่คลื่น แล.

ฉิบหายเพราะจระเข้^๑

ภิกษุ ท. ! ภัย อันเกิดแต่จระเข้ เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้คือ คนบางคนมีศรัทธา ออกบวชจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องกับควยเรือน เพราะคิดเห็นว่า “เราถูกความเกิด ความแก่ และความตาย ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ครอบงำเอาแล้ว เป็นคนตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์อยู่เฉพาะหน้าแล้ว ทำไฉนการทำให้สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ จะปรากฏมีได้” ดังนั้น ครั้นบวชแล้วเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน ย่อมว่ากล่าวสั่งสอนเธอว่า “สิ่งนี้ท่านควรเคี้ยว สิ่งนี้ไม่ควรเคี้ยว, สิ่งนี้ท่านควรบริโภคน้ำ, สิ่งนี้ไม่ควรบริโภคน้ำ, ท่านควรเคี้ยว กิน ลิ้ม ดื่ม แต่ของที่ควร, ไม่ควรเคี้ยว กิน ลิ้ม ดื่ม ของที่ไม่ควร, ท่านควรเคี้ยว กิน ลิ้ม ดื่ม แต่ในกาลที่ควร, ไม่ควรเคี้ยว กิน

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อี. ๒๑/๑๖๕/๑๒๒.

ลี้ภัย นอกกาล” ดังนี้. เธอนั้น หวนระลึกไปว่า “เมื่อก่อน เราอยู่ครองเรือน
ปรารถนาสิ่งใด ก็เคี้ยว กิน ลี้ภัย ลี้ภัย สิ่งนั้น, เคี้ยว กิน ลี้ภัย ลี้ภัย
(ทุกอย่างทั้งที่ภิกษุนี้ว่า) ควรและไม่ควร, ได้ทั้งในกาลที่ควร และนอกกาล,
ชะรอยท่านจะห้ามปากของเราในของเคี้ยวของฉันอันประณีต
ที่คฤหบดีผู้มีศรัทธานำมาถวายนอกกาลในเวลากลางวัน” ดังนี้, เธอก็โกรธ
แค้นใจ บอกลีลาสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุชนิดนี้ เรียกว่า ผู้กลัวภัย อันเกิดแต่จระเข้ แล้วจึง
บอกลีลาสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์.

ภิกษุ ท. ! คำว่า ภัย อันเกิดแต่จระเข้ นี้ เป็นคำแทนชื่อสำหรับเรียก
ความเป็นคนเห็นแก่ทอง.

ภิกษุ ท. ! นี้ เรียกว่า ภัย อันเกิดแต่จระเข้ แล.

ฉิบหายเพราะวังวน^๑

ภิกษุ ท. ! ภัย อันเกิดแต่วังวน เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้คือ คนบางคนมีศรัทธา ออกบวชจากเรือน
ไม่เกี่ยวข้องกับดุษฎีเรือน เพราะคิดเห็นว่า “เราถูกความเกิด ความแก่ ความตาย
ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ
ครอบงำเอาแล้ว เป็นคนตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์อยู่เฉพาะหน้าแล้ว ทำไฉน
การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ จะปรากฏมีได้” ดังนี้. ครั้นบวชแล้ว เวลาเช้า
เธอครองจีวร ถือบาตร เขาไปบิณฑบาตในย่านหมู่บ้านหรือนิคม ไม่รักษากาย

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๖๗/๑๒๒.

ไม่รักษาวาจา ไม่รักษาจิต ไม่กำหนดสติ ไม่สำรวมอินทรีย์. ในที่นั้น ๆ เธอได้เห็นคฤหบดีหรือบุตรคฤหบดี ผู้โอบอ้อม เพียบพร้อมด้วยกามคุณทั้งห้า ให้เขาบำเรออยู่. เธอนั้น กลับหวนระลึกไปว่า “เมื่อก่อน เราเป็นคฤหัสถ์ครองเรือน ก็เป็นผู้โอบอ้อม เพียบพร้อมด้วยกามคุณทั้งห้า ให้เขาบำเรออยู่. ทรัพย์สมบัติในสกุลของเราก็มีอยู่ และเราก็อาจบริโภครทรัพย์สมบัติพลางทำบุญพลาง, อย่างกระนั้นเลย เราบอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์ บริโภครทรัพย์สมบัติพลางทำบุญพลางเถิด” ดังนี้, เธอก็บอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุชนิดนี้ เรียกว่า ผู้กลัวภัย อันเกิดแต่วังวน แล้วจึงบอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์.

ภิกษุ ท. ! คำว่า ภัย อันเกิดแต่วังวนนี้ เป็นคำแทนชื่อสำหรับเรียก กามคุณทั้งห้า.

ภิกษุ ท. ! นี้ เรียกว่า ภัย อันเกิดแต่วังวน แล.

ฉิบหายเพราะปลาร้าย^๑

ภิกษุ ท. ! ภัย อันเกิดแต่ปลาร้าย เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้คือ คนบางคนมีศรัทธา ออกบวชจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องกับควยเรือน เพราะคิดเห็นว่า “เราถูกความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ความร่ำไรรำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ครอบงำเอาแล้ว เป็นคนตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์อยู่เฉพาะหน้าแล้ว ทำไฉน

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๖๘/๑๒๒.

การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ จะปรากฏมิได้” ดังนี้. ครั้นบวชแล้ว เวลาเขาเธอครองจีวร ถือบาตร เขาไปบิณฑบาต ในย่านหมู่บ้านหรือนิคม ไม่รักษากายไม่รักษาวาจา ไม่รักษาจิต ไม่กำหนดสติ ไม่สำรวมอินทรีย์. ในที่นั้น ๆ เธอได้เห็นมาตุคาม (หญิงชาวบ้าน) ที่ห่มชั่วนุ่งชั้ว, เมื่อเธอเห็น มาตุคามที่ห่มชั่วนุ่งชั้ว ราคาก็เสียบแทงจิตของเธอ ; เธอมีจิตถูกราคะ เสียบแทงแล้ว ก็บอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุชนิดนี้ เรียกว่า ผู้กลัวภัย อันเกิดแต่ปลาร้าย แล้วจึง บอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์.

ภิกษุ ท. ! คำว่า ภัย อันเกิดแต่ปลาร้ายนี้ เป็นคำแทนชื่อสำหรับเรียกมาตุคาม (หญิงชาวบ้าน).

ภิกษุ ท. ! นี้ เรียกว่า ภัย อันเกิดแต่ปลาร้าย แล.

เห็นยอดอ่อน ๆ ว่าเป็นแก่น^๑

ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้คือ กุลบุตรบางคนมีศรัทธา ออกบวชจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องกับดวยเรือน เพราะคิดเห็นว่า “เราถูกความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ความรำไรรำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ครอบงำเอาแล้ว เป็นคนตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์อยู่เฉพาะหน้าแล้ว ทำไฉน การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ จะปรากฏมิได้” ดังนี้. ครั้นคิดอย่างนี้แล้ว กุลบุตรนั้น จึงออกจากเรือนด้วยศรัทธา, ครั้นบวชแล้ว สามารถทำลาย

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาสารูปมสูตร ม. ม. ๑๒/๓๖๒/๓๔๗, ตริสแก้ภิกษุทั้งหลาย ที่ ภูเขาคิชฌกูฏ ไกลนครราชคฤห์.

สักการะและเสียงเย็นยอ ให้เกิดขึ้นได้. เธอมีใจยินดีแล้ว มีความดำริ
 ดีมรอบแล้ว ในลาภสักการะและเสียงเย็นยอนั้น.
 เธอทะนงตัวเพราะลาภสักการะและเสียงเย็นยอนั้นว่า “เราเป็นผู้มีลาภ
 สักการะและเสียงเย็นยอ ส่วนภิกษุอื่น ๆ เหล่านี้ ต่ำต้อยน้อยศักดิ์” ดังนี้. เธอ นั้น
 เมื่อยู่ มัวเมื่อยู่ ถึงความประมาทอยู่ เพราะลาภสักการะและเสียงเย็นยอนั้น.
 เมื่อประมาทแล้ว เธอก็อยู่ด้วยความเป็นอยู่ที่ดูแล้วยุ่ง.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนบุรุษ ผู้ต้องการด้วยแก่นไม้ เสาหาแก่นไม้
 เทียวค้นหาแก่นไม้อยู่ จนถึงต้นไม้ใหญ่มีแก่นแล้ว มองขามพนแก่น, มอง
 ขามพนกระพี้, มองขามพนเปลือกสด, มองขามพนสะเก็ดแห้งตามผิวเปลือก,
 เต็ดเอาใบอ่อนที่ปลายกิ่งถือไป ด้วยเข้าใจว่า นี่แก่นไม้. บุรุษมีตาดี เห็น
 คนนั้นเขาแล้ว ก็กล่าวว่า “ผู้เจริญคนนี้ ช่างไม่รู้จักแก่น, ไม่รู้จักกระพี้,
 ไม่รู้จักเปลือกสด, ไม่รู้จักสะเก็ดแห้งตามผิวเปลือก, ไม่รู้จักใบอ่อนที่ปลายกิ่ง.
 จริงดังว่า ผู้เจริญคนนี้ ต้องการแก่นไม้ เสาหาแก่นไม้ เทียวค้นหาแก่นไม้
 จนถึงต้นไม้ใหญ่มีแก่นแล้ว ก็มองขามพนแก่น, ขามพนกระพี้, ขามพน
 เปลือกสด, ขามพนสะเก็ดแห้งตามผิวเปลือก, ไปเด็ดเอาใบอ่อนที่ปลายกิ่ง
 ถือไป ด้วยเข้าใจว่า นี่แก่นไม้; สิ่งที่เขาจะต้องทำด้วยแก่นไม้ จักไม่สำเร็จ
 ประโยชน์เลย” ดังนี้; ฉนั้นใดก็ฉนั้น. ภิกษุ ท. ! เราเรียกคนบวชชนิดนี้ว่า
 ได้ถือเอาพรหมจรรย์ ตรงใบอ่อนที่ปลายกิ่งของมัน และเขาถึงที่สุด
 ของพรหมจรรย์ ด้วยการกระทำเพียงให้ลาภสักการะและเสียงเย็นยอ
 เกิดขึ้นเท่านั้นเอง.

หลงสะเกิดแห่ง ว่าเป็นแก่น

ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้คือ กุลบุตรบางคนมีศรัทธา ออกบวชจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องกับวชเรือน เพราะคิดเห็นว่า “เราถูกความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ความรำไรรำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ครอบงำเอาแล้ว เป็นคนตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์อยู่เฉพาะหน้าแล้ว ทำไฉน การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ จะปรากฏมีได้” ดังนี้. ครั้นคิดอย่างนี้แล้ว กุลบุตรนั้น จึงออกบวชจากเรือนด้วยศรัทธา, ครั้นบวชแล้วสามารถทำลาย ลักการะและเสียงเย็นยอให้เกิดขึ้นได้, เธอไม่มีใจยินดีแล้ว ไม่มีความคำริเต็มรอบ แล้ว ในลายลักการะและเสียงเย็นยอนั้น, เธอไม่ทะนงตัว เพราะลายลักการะ และเสียงเย็นยอนั้น, เธอไม่เมาอยู่ ไม่มัวเมาอยู่ ไม่ถึงความประมาทอยู่ เพราะ ลายลักการะและเสียงเย็นยอนั้น ; เมื่อไม่ประมาทแล้ว เธอให้ความถึงพร้อม ด้วย สติ เกิดขึ้นได้. เธอมีใจยินดีแล้ว มีความคำริเต็มรอบแล้ว ในความถึง พร้อมด้วยสตินั้น. เธอทะนงตัว เพราะความถึงพร้อมด้วยสตินั้น ว่า “เราเป็นผู้ มีสติ มีกัลยาณธรรม ส่วนภิกษุอื่น ๆ เหล่านี้ทุศีล มีความเป็นอยู่เลวทราม” ดังนี้. เธอ นั้น เมาอยู่ มัวเมาอยู่ ถึงความประมาทอยู่ เพราะความถึงพร้อม ด้วยสตินั้น, เมื่อประมาทแล้ว เธอก็อยู่ด้วยความเป็นที่ดูเลวน่าชัง.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนบุรุษ ผู้ต้องการด้วยแก่นไม้ เสาหาแก่นไม้ เทียวคนหาแก่นไม้อยู่ จนถึงต้นไม้ใหญ่มีแก่นแล้ว มองขามพนนแก่น, มองขาม

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาสารโปกมสูตร ม. ม. ๑๒/๓๖๓/๓๔๘, สะเกิดเปลือกในที่นี้คือผิวเปลือก ชั้นนอกสุดของเปลือกไม้ ที่เป็นสะเก็ดขรุขระหุ้มเปลือกสคอยู่, มิใช่สะเก็ดที่เกิดจากการถากของช่างไม้ เป็นต้น. คำในภาษาไทย ยังไม่ปรากฏว่า ได้แก่คำอะไร, ขอความนี้ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่ภูเขาคิชฌกูฏ ไกลนครราชคฤห์.

พนกระพี, มองขามพนเปลือกสด, ถากเอาสะเก็ดเปลือกตามผิวเปลือกถือไป
 ควยเขาใจว่า นี่แก่นไม้. บุรุษมีตาดี เห็นคนนั้นเขาแล้ว ก็กล่าวว่า “ผู้เจริญ
 คนนี้ช่างไม่รู้จักแก่น, ไม่รู้จักกระพี, ไม่รู้จักเปลือกสด, ไม่รู้จักสะเก็ดแห่ง
 ตามผิวเปลือก, ไม่รู้จักใบอ่อนที่ปลายกิ่ง. จริงดั่งว่า ผู้เจริญคนนี้ต้องการ
 แก่นไม้เสาะหาแก่นไม้ เทียวคนหาแก่นไม้ จนถึงต้นไม้ใหญ่มีแก่นแล้ว
 ก็มองขามพนแก่น, ขามพนกระพี, ขามพนเปลือกสด, ถากเอาสะเก็ดแห่ง
 ตามผิวเปลือกถือไป ควยเขาใจว่า นี่แก่นไม้; สิ่งที่เขาจะต้องทำควยแก่นไม้
 จักไม่สำเร็จประโยชน์เลย” ดั่งนี้; ฉันทใดก็ฉันทนั้น. ภิกษุ ท.! เราเรียกคนบวช
 ชนิดนี้ว่า ได้ถือเอาพรหมจรรย์ตรงสะเก็ดแห่งตามผิวเปลือกของมัน และเขาถึงที่สุด
 แห่งพรหมจรรย์ ด้วยการกระทำเพียงให้ความถึงพร้อมด้วยศีลเกิดขึ้น
 เท่านั้นเอง.

หลงเปลือกสด ๆ ว่าเป็นแก่น^๑

ภิกษุ ท.! ในกรณีนี้คือ กุลบุตรบางคนมีศรัทธา ออกบวชจากเรือน
 ไม่เกี่ยวของควยเรือน เพราะคิดเห็นว่า “เราถูกความเกิด ความแก่ ความตาย
 ความโศก ความรำไรรำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ
 ครอบงำเอาแล้ว เป็นคนตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์อยู่เฉพาะหน้าแล้ว ทำไฉน
 การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสินนี้ จะปรากฏมีได้” ดั่งนี้. ครั้นคิดอย่างนี้แล้ว
 กุลบุตรนั้นจึงออกบวชจากเรือนด้วยศรัทธา. ครั้นบวชแล้ว สามารถทำลาย
 ลักการะและเสียงเย็นยอให้เกิดขึ้นได้, เธอไม่มีใจยินดี ไม่มีความดำริเต็ม
 รอบแล้ว ในลักการะและเสียงเย็นยอนั้น, เธอไม่ทะนงตัว เพราะลาภ

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาสาโรปมสูตร มุ. ม. ๑๒/๓๖๕/๓๔๘, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย
 ที่ภูเขาลิขณภูฏ โกลนครราชคฤห์.

สักการะและเสียงเย็นยอนนั้น, เธอไม่เมาอยู่ ไม่มัวเมาอยู่ ไม่ถึงความประมาทอยู่ เพราะลาภสักการะและเสียงเย็นยอนนั้น ; เมื่อไม่ประมาทแล้ว เธอให้ความถึงพร้อมด้วยศีลเกิดขึ้นได้, เธอมีความยินดีแล้ว ในความถึงพร้อมด้วยศีลนั้น แต่ว่า หามีความดำริเต็มรอบเพียงความถึงพร้อมด้วยศีลนั้นไม่, เธอไม่ทะนงตัว เพราะความถึงพร้อมด้วยศีลนั้น, เธอไม่เมาอยู่ ไม่มัวเมาอยู่ ไม่ถึงความประมาทอยู่ เพราะความถึงพร้อมด้วยศีลนั้น ; เมื่อไม่ประมาทแล้ว เธอให้ความถึงพร้อมด้วย สมาธิ เกิดขึ้นได้. เธอมีใจยินดีแล้ว มีความดำริเต็มรอบแล้ว ในความถึงพร้อมด้วยสมาธินั้น. เธอทะนงตัว เพราะความถึงพร้อมด้วยสมาธินั้นว่า “เราเป็นผู้มีจิตถึงความ เป็นหนึ่ง ตั้งมั่นแล้ว ส่วนภิกษุอื่น ๆ เหล่านี้ มีจิตฟุ้งซ่าน ไม่ตั้งมั่นแล้ว” ดังนี้. เธอ นั้นเมาอยู่ มัวเมาอยู่ ถึงความประมาทอยู่ เพราะความถึงพร้อมด้วยสมาธินั้น, เมื่อประมาทแล้ว เธอก็อยู่ด้วยความเป็นอยู่ที่ดูแลวนาซัง.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนบุรุษ ผู้ต้องการด้วยแก่นไม้ เสาหาแก่นไม้ เทียวคนหาแก่นไม้อยู่ ไปจนถึงต้นไม้ใหญ่มีแก่นแล้ว มองขามพินแก่น, มองขามพินกระพี้, ถ้าเขาแต่เปลือกสด ๆ ถือไป ด้วยเข้าใจว่า นี่แก่นไม้. บุรุษมีตาดี เห็นคนนั้นเขาแล้วก็กล่าวว่า “ผู้เจริญคนนี้ ช่างไม่รู้จักแก่น, ไม่รู้จักกระพี้, ไม่รู้จักเปลือกสด, ไม่รู้จักสะเก็ดแห้งตามผิวเปลือก, ไม่รู้จักใบอ่อนที่ปลายกิ่ง. จริงดังว่า ผู้เจริญคนนี้ ต้องการแก่นไม้ เสาหาแก่นไม้ เทียวคนหาแก่นไม้ จนถึงต้นไม้ใหญ่มีแก่นแล้ว ก็มองขามพินแก่น, ขามพินกระพี้, ถ้าเขาเปลือกสด ๆ ถือไป ด้วยเข้าใจว่า นี่แก่นไม้ ; สิ่งที่เขาจะต้อง ทำด้วยแก่นไม้ จักไม่สำเร็จประโยชน์เลย” ดังนี้ ; ฉนั้นใดก็ฉนั้นนั่น. ภิกษุ ท. ! เราเรียกคนบวชชนิดนี้ว่า ได้ถือเอาพรหมจรรย์ตรงเปลือกสดของมัน และเขาถึงที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ด้วยการกระทำเพียงให้ความถึงพร้อมด้วยสมาธิเกิดขึ้นเท่านั้นเอง.

หลงกระพี้ไม้ ว่าเป็นแก่น^๑

ภิกษุ ท.! ในกรณีนี้คือ กุลบุตรบางคนมีศรัทธา ออกบวชจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องกับควยเรือน เพราะคิดเห็นว่า “เราถูกความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ครอบงำเอาแล้ว เป็นคนตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์อยู่เฉพาะหนาแล้ว ทำไฉน การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ จะปรากฏผู้มีได้” ดังนี้. ครั้นคิดอย่างนี้แล้ว กุลบุตรจึงออกบวชจากเรือนควยศรัทธา. ครั้นบวชแล้วสามารถทำลายสักการะ และ เสียงเย็นยอให้เกิดขึ้นได้, เธอไม่มีใจยินดี ไม่มีความดำริเต็มรอบแล้ว ในลายสักการะและเสียงเย็นยอนั้น, เธอไม่ทะนงตัว เพราะลายสักการะ และเสียงเย็นยอนั้น, เธอไม่เมาอยู่ ไม่มัวเมาอยู่ ไม่ถึงความประมาทอยู่ เพราะลายสักการะและเสียงเย็นยอนั้น ; เมื่อไม่ประมาทแล้ว เธอให้ความถึงพร้อม ด้วยศีลเกิดขึ้นได้, เธอมีใจยินดีแล้ว ในความถึงพร้อมด้วยศีลนั้น แต่ว่า หามีความดำริเต็มรอบเพียงความถึงพร้อมด้วยศีลนั้นไม่, เธอไม่ทะนงตัว เพราะความถึงพร้อมด้วยศีลนั้น, เธอไม่เมาอยู่ ไม่มัวเมาอยู่ ไม่ถึงความประมาท อยู่ เพราะความถึงพร้อมด้วยศีลนั้น ; เมื่อไม่ประมาทแล้ว เธอให้ความถึง พร้อมด้วยสมาธิเกิดขึ้นได้, เธอมีใจยินดีแล้วในความถึงพร้อมด้วยสมาธิ นั้น แต่ว่า หามีความดำริเต็มรอบเพียงความถึงพร้อมด้วยสมาธินั้นไม่, เธอไม่ทะนงตัว เพราะความถึงพร้อมด้วยสมาธินั้น, เธอไม่เมาอยู่ ไม่มัวเมาอยู่ ไม่ถึงความประมาทอยู่ เพราะความถึงพร้อมด้วยสมาธินั้น ; เมื่อไม่ประมาทแล้ว เธอก็ทำให้ ญาณทัตสสนะ (ความรู้เห็นธรรม) เกิดขึ้นได้. เธอมีใจ ยินดีแล้ว มีความดำริเต็มรอบแล้ว ในญาณทัตสสนะนั้น. เธอทะนงตัว

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาสาริปมสูตร มุ. ม. ๑๒/๓๖๘/๓๕๐.

เพราะญาณทัสสนะนั้นว่า “เราเป็นผู้รู้ผู้เห็นอยู่ ส่วนภิกษุอื่น ๆ เหล่านี้ไม่รู้ไม่เห็น” ดังนี้. เธอนั้น เมื่อยัง มัวเมื่อยอยู่ ถึงความประมาทอยู่ เพราะญาณทัสสนะนั้น, เมื่อประมาทแล้ว เธอก็อยู่ด้วยความเป็นอยู่ที่ดูเลวน่าขัง.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนบุรุษ ผู้ต้องการควยแก่นไม้ เสาหาแก่นไม้ เทียวค้นหาแก่นไม้อยู่ จนถึงต้นไม้ใหญ่มีแก่นแล้ว มองขามพนแก่นเสีย, ถากเอากระพี้ถือไป ด้วยเข้าใจว่า นี่แก่นไม้. บุรุษมีตาดี เห็นคนนั้นเขาแล้ว ก็กล่าวว่า “ผู้เจริญคนนี้ ช่างไม่รู้จักแก่น, ไม่รู้จักกระพี้, ไม่รู้จักเปลือกสด, ไม่รู้จักสะเก็ดแห่งตามผิวเปลือก, ไม่รู้จักใบอ่อนที่ปลายกิ่ง. จริงดังว่า ผู้เจริญคนนี้ต้องการแก่นไม้ เสาหาแก่นไม้ เทียวค้นหาแก่นไม้ จนถึงต้นไม้ใหญ่มีแก่นแล้ว ก็มองขามพนแก่นเสีย, ถากเอากระพี้ถือไป ด้วยเข้าใจว่า นี่แก่นไม้ ; สิ่งที่เขาจะต้องทำด้วยแก่นไม้ จักไม่สำเร็จประโยชน์เลย” ดังนี้ ; ฉันทใดก็ฉันทนั้น. ภิกษุ ท. ! เราเรียกคนบวชชนิดนี้ว่า ได้ถือเอาพรหมจรรย์ ตรงกระพี้ของมัน และเขาถึงที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ด้วยการกระทำ เพียงทำให้ญาณทัสสนะเกิดขึ้นเท่านั้นเอง.^๑

ไม่รู้ “ความลับ” ของขันธห้า^๒

โสดะ ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ย่อมไม่รู้จักลักษณะ ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้น ไม่รู้จักความดับสนิท ไม่รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิท แห่ง รูป ; __ เวทนา ; __ สัญญา ; __ สังขาร ; ย่อมไม่รู้จักลักษณะ

๑. หมายถึง มีการรู้เห็นธรรมบางขั้น แต่ยังไม่ถึงขนาดทำอาสวะให้สิ้น.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ขนฺธ. ตี. ๑๗/๖๒/๑๐๑, ตรัสแก่โสดะคฤหบดีบุตร ที่เวฬุวัน.

ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้น   ไม่รู้จักความดับสนิท   ไม่รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิท แห่ง วิญญูญาณ ;

โสมณะ ! สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ทั้งที่ถูกสมมติว่าเป็นสมณะในบรรดาสมณะทั้งหลายก็ตาม, ทั้งที่ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ในบรรดาพราหมณ์ทั้งหลายก็ตาม, ก็หาเป็นสมณะหรือพราหมณ์ไปได้ไม่ หาได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์แห่งความเป็นสมณะ หรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐุธรรมนี้ เข้าถึงแล้วแลอยู่ไม่.

ไม่รู้ “ความลับ” ของอุปาทานชั้น ๑

ภิกษุ ท ! อุปาทานชั้น ๕ เหล่านี้ คือ อุปาทานชั้นคือรูป, อุปาทานชั้นคือเวทนา, อุปาทานชั้นคือสัญญา, อุปาทานชั้นคือสังขาร, อุปาทานชั้นคือวิญญูญาณ.

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ไม่รู้จักสร้อย ไม่รู้จักโทษ และไม่รู้จักอุบายเป็นเครื่องออกไปพ้น ในอุปาทานชั้น ๕ เหล่านี้ ตามที่เป็นจริง ; ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ทั้งที่ถูกสมมติว่าเป็นสมณะในบรรดาสมณะทั้งหลายก็ตาม, ทั้งที่ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ในบรรดาพราหมณ์ทั้งหลายก็ตาม, ก็หาเป็นสมณะหรือพราหมณ์ไปได้ไม่, หาได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์แห่งความเป็นสมณะ หรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐุธรรมนี้ เข้าถึงแล้วแลอยู่ไม่.

ไม่รู้ “ความลับ” ของธาตุสี่^๑

ภิกษุ ท. ! ธาตุ ๔ เหล่านี้ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม.

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ไม่รู้จักรส รอย ไม่รู้จักโทษ และไม่รู้จักอุบายเครื่องออกไปพ้น ในธาตุ ๔ เหล่านี้ ตามที่เป็นจริง ;
ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ทั้งที่ถูกสมมติว่าเป็นสมณะในบรรดาสมณะทั้งหลายก็ตาม, ทั้งที่ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ในบรรดาพราหมณ์ทั้งหลายก็ตาม, ก็หาเป็นสมณะหรือพราหมณ์ไม่ได้, หาได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์แห่งความเป็นสมณะ หรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในทิฏฐุธรรมนี้ เขาถึงแล้วแลอยู่ไม่.

ไม่รู้ “ความลับ” ของอินทรีย์หก^๒

ภิกษุ ท. ! อินทรีย์ ๖ เหล่านี้ คือ อินทรีย์คือตา, อินทรีย์คือหู, อินทรีย์คือจมูก, อินทรีย์คือลิ้น, อินทรีย์คือกาย, อินทรีย์คือใจ.

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ไม่รู้จักความเกิดขึ้น ไม่รู้จักความดับไป ไม่รู้จักรส รอย ไม่รู้จักโทษ และไม่รู้จักอุบายเป็นเครื่องออกไปพ้น ในอินทรีย์ ๖ เหล่านี้ ตามที่เป็นจริง ;
ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ทั้งที่ถูกสมมติว่าเป็นสมณะในบรรดาสมณะทั้งหลายก็ตาม, ทั้งที่ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ในบรรดาพราหมณ์ทั้งหลายก็ตาม, ก็หาเป็น

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ตี. ๑๖/๒๐๕/๔๑๖.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๒๓๓/๕๐๕.

สมณะหรือพราหมณ์ไปได้ไม่. หาได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์แห่งความเป็น
สมณะ หรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
ในทิฏฐุธรรมนี้ เขาถึงแล้วแลอยู่ไม่.

ไม่รู้ “ความลับ” ของอินทรีห้า^๑

ภิกษุ ท. ! อินทรี ๕ เหล่านี้ คือ อินทรีคือศรัทธา, อินทรีคือวิริยะ,
อินทรีคือสติ, อินทรีคือสมาธิ, อินทรีคือปัญญา.

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ไม่รู้จักความเกิดขึ้น ไม่รู้จัก
ความดับไป ไม่รู้จักรสอร่อย ไม่รู้จักโทษ (เมื่อยึดถือ) และไม่รู้จักอุบายเป็น
เครื่องออกไปพ้น ในอินทรี ๕ เหล่านี้ ตามที่เป็นจริง; ภิกษุ ท. ! สมณะ
หรือพราหมณ์พวกนั้น ทั้งที่ถูกสมมติว่าเป็นสมณะในบรรดาสมณะทั้งหลาย
ก็ตาม, ทั้งที่ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ในบรรดาพราหมณ์ทั้งหลายก็ตาม, ก็หา
เป็นสมณะหรือพราหมณ์ไปได้ไม่, หาได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์แห่งความ
เป็นสมณะ หรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
ในทิฏฐุธรรมนี้ เขาถึงแล้วแลอยู่ไม่.

ไม่รู้ปฏิจสงมุขบาท ไม่ได้เป็นสมณะ^๒

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ไม่รู้จักชรามณะ, ไม่รู้จัก
เหตุเกิดขึ้นแห่งชรามณะ, ไม่รู้จักความดับสนิทแห่งชรามณะ, ไม่รู้จักขอ
ปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งชรามณะ ;

๑. บาลี พระพุทธทศกัณฐก มหาวาร. ตี. ๑๕/๒๕๗/๘๔๘, (ดูเชิงอรรถ ๓, หน้า ๔๐๐ ด้วย).

๒. บาลี พระพุทธทศกัณฐก นิทาน. ตี. ๑๖/๑๗/๓๘.

ไม่รู้จักชาติ,   ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งชาติ,   ไม่รู้จักความดับสนิทแห่งชาติ,
ไม่รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งชาติ ;

ไม่รู้จักภพ,   ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งภพ,   ไม่รู้จักความดับสนิทแห่งภพ,
ไม่รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งภพ ;

ไม่รู้จักอุปาทาน,   ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งอุปาทาน,   ไม่รู้จักความดับสนิทแห่ง
อุปาทาน,   ไม่รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งอุปาทาน ;

ไม่รู้จักตัณหา,   ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งตัณหา,   ไม่รู้จักความดับสนิทแห่ง
ตัณหา,   ไม่รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งตัณหา ;

ไม่รู้จักเวทนา,   ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งเวทนา,   ไม่รู้จักความดับสนิทแห่ง
เวทนา,   ไม่รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งเวทนา ;

ไม่รู้จักผัสสะ,   ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งผัสสะ,   ไม่รู้จักความดับสนิทแห่ง
ผัสสะ,   ไม่รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งผัสสะ ;

ไม่รู้จักอายตนะหก,   ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งอายตนะหก,   ไม่รู้จักความดับสนิท
แห่งอายตนะหก,   ไม่รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งอายตนะหก ;

ไม่รู้จักนามรูป,   ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งนามรูป,   ไม่รู้จักความดับสนิทแห่ง
นามรูป,   ไม่รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งนามรูป ;

ไม่รู้จักวิญญาณ,   ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งวิญญาณ,   ไม่รู้จักความดับสนิทแห่ง
วิญญาณ,   ไม่รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งวิญญาณ ;

ไม่รู้จักสังขาร,   ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งสังขาร,   ไม่รู้จักความดับสนิทแห่ง
สังขาร,   ไม่รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งสังขาร ;

ภิกษุ ท. !   สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น   ทั้งที่ถูกสมมติว่าเป็นสมณะ
ในบรรดาสมณะทั้งหลายก็ตาม,   ทั้งที่ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ในบรรดา
พราหมณ์ทั้งหลายก็ตาม,   ก็หาเป็นสมณะหรือพราหมณ์ไปไม่ได้,   หาได้ทำให้แจ้ง
ซึ่งประโยชน์แห่งความเป็นสมณะ   หรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์
ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง   ในทิฏฐุธรรมนี้   เขาถึงแล้วแลอยู่ไม่.

ไม่รู้ร้อยสัจ ไม่ได้เป็นสมณะ^๑

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ไม่รู้จักตามที่เป็นจริงว่า ทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, ไม่รู้จักตามที่เป็นจริงว่า เหตุให้เกิดทุกข์เป็นเช่นนี้ ๆ, ไม่รู้จักตามที่เป็นจริงว่า ความดับสนิทแห่งทุกข์เป็นเช่นนี้ ๆ, ไม่รู้จักตามที่เป็นจริงว่า ข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งทุกข์เป็นเช่นนี้ ๆ ;

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ทั้งที่ถูกสมมติว่าเป็นสมณะ ในบรรดาสมณะทั้งหลายก็ตาม, ทั้งที่ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ในบรรดาพราหมณ์ทั้งหลายก็ตาม, ก็หาเป็นสมณะหรือพราหมณ์ไปไม่ได้, หาได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์แห่งความเป็นสมณะ หรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐุธรรมนี้ เข้าถึงแล้วแลอยู่ไม่.

หมวดที่เจ็ด จบ.

ผู้ชู้มทรัพย์ !

น เต อหิ อานนุท ตถา ปรกุมิสฺสามิ
อานนท! เราไม่พยายามทำกะพวกเธอ อย่างทะนุถนอม
ยถา กุมภกาโร อามเก อามกมตฺเต
เหมือนพวกช่างหม้อ ทำแกหม้อ ที่ยังเป็ยก ยังดิบอยู่
นิกฺคยฺห นิกฺคยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักขนาบแล้ว ขนาบอีก ไม่มีหยุด
ปวยฺห ปวยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักชื้อโทษแล้ว ชื้อโทษอีก ไม่มีหยุด
โย สาโร, โส จสฺสติ
ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแก่นสาร ผู้นั้นจักทนอยู่ได้.

(มหาสุญญตสูตร อปร. ม. ๑๔/๒๔๕/๓๕๖)

นรินฺว ปวตฺตาริ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินิ
นิกฺคยฺห วาที เมธาวิ ตาทิสํ ปณฺทิตํ ภเช
คนเรา ควรมองผู้มีปัญญาใด ๆ ที่คอยชื้อโทษ คอยกล่าว
คำขนาบอยู่เสมอไป ว่าคนนั้นแหละ คือผู้ชู้มทรัพย์ละ,
ควรคบบัณฑิตที่เป็นเช่นนั้น,
ตาทิสํ ภชฺมานสฺส เสโย โหติ น ปาปิโย
เมื่อคบหากับบัณฑิตชนิดนั้นอยู่ ย่อมมีแต่ดีทำเดียว ไม่มีเลวเลย.

(ปณฺทิตวคฺค ธ. ข. ๒๕/๒๕/๑๖)

ขุมทรัพย์จากพระโอบุส
หมวดที่ ๘
ว่าด้วย พิชสงทางใจ

- ๑ . ดาบที่หมกอยู่ในจิวร
- ๒ . ยาพิษในโลก
- ๓ . ผู้ตกแหว
- ๔ . ผู้เห็นแต่จะทะเลาะวิวาท
- ๕ . มาพยศแปดจำพวก
- ๖ . เหตุใให้อยากทำลายสงฆ์
- ๗ . ผู้จมมิดในหลุมคูถ
- ๘ . สันดานกา
- ๙ . พระรังโรค
- ๑๐ . ผู้ควรรอยู่ในคอกไปก่อน
- ๑๑ . ผู้เกียจครานตลอดเวลา
- ๑๒ . ลิงติดตั้ง
- ๑๓ . ลาสิกเพราะติดเมา

ขุมทรัพย์จากพระโศภฐ์

หมวดที่ ๘

ว่าด้วย พิชิตสงทางใจ

ดาบที่หมกอยู่ในจีวร^๑

ภิกษุ ท. ! มหาชนเขารู้จักเธอทั้งหลายว่า “สมณะ สมณะ” ดังนี้, ถึงเธอทั้งหลายแล้ว เมื่อถูกเขาถามว่า ท่านทั้งหลาย เป็นอะไร ? พวกเธอทั้งหลายก็ปฏิญาณตัวเองว่า “เราเป็นสมณะ” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เมื่อเธอทั้งหลาย มีชื่อว่า สมณะ และปฏิญาณตัวเองว่าเป็นสมณะ อยู่อย่างนี้แล้ว พวกเธอทั้งหลาย จะต้องสำเหนียกใจว่า “ข้อปฏิบัติอันใด เป็นข้อปฏิบัติสมควรแก่สมณะ เราจักปฏิบัติข้อปฏิบัติอันนั้น ด้วยการปฏิบัติของเราอย่างนี้ สมัญญว่าสมณะของตนก็จักเป็นจริง และคำปฏิญาณว่าสมณะของเราก็จักสมจริง ; อนึ่งเถา เรบริโภคใช้สอย บาตร จีวร อาหารบิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร ของทายกเหล่าใด, การบำเพ็ญทานของทายกเหล่านั้น ก็จักมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่ ; และการบรรพชาของเราเอง ก็จักไม่เป็นหมันเปล่า แต่จักมีผลมีกำไรแก่เรา” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้อย่างนี้เถิด.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จูฬอัสดสปุรสูตร ม. ม. ๑๒/๕๑๒/๔๗๕, ๔๘๐, ตรีสแกภิกษุทั้งหลายที่อัสดสปุรนิคมของชาวอังคะ.

ภิกษุ ท. ! เมื่อภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง มีอภิขณามาก ยังละอภิขณาไม่ได้, มีจิตพยาบาท ยังละพยาบาทไม่ได้, เป็นผู้มักโกรธ ยังละความมักโกรธไม่ได้, เป็นผู้มักถือความโกรธ ยังละความถือโกรธไม่ได้, เป็นผู้ลบหลู่คุณท่าน ยังละความลบหลู่คุณท่านไม่ได้, เป็นผู้ยกตนเทียมท่าน ยังละความยกตนเทียมท่านไม่ได้, เป็นผู้ริษยา ยังละความริษยาไม่ได้, เป็นคนตระหนี่ ยังละความตระหนี่ไม่ได้, เป็นคนโอ้อวด ยังละความโอ้อวดไม่ได้, เป็นคนมีมายา ยังละความมายาไม่ได้, เป็นคนมีความปรารถนาลามก ยังละความปรารถนาลามกไม่ได้, เป็นคนมีความเห็นผิด ยังละความเห็นผิดไม่ได้ ;

ภิกษุ ท. ! เพราะละกิเลสมีอภิขณาเป็นต้น ซึ่งเป็นเครื่องมัวหมองของสมณะ เป็นโทษของสมณะ เป็นน้ำฝนของสมณะ เป็นเหตุให้สัตว์เกิดในอบาย และมีวิบากอันสัตว์ทั้งหลายจะต้องเสวยในทุกคติ เหล่านี้ ยังละไม่ได้ ; เราก็ไม่กล่าวภิกษุนั้นว่า “เป็นผู้ปฏิบัติชอบปฏิบัติสมควรแก่สมณะ” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือน อารุชอันคมกล้า มีคมสองข้าง ที่เขาลับไว้อย่างดีแล้ว หุ้มห่อไว้ด้วยผ้าสังฆาฏิของภิกษุนั้นเอง ฉนั้นใด ; ภิกษุ ท. ! เรากล่าวการบรรพชาของภิกษุนี้ว่า เปรียบกันได้กับอารุชมีคมสองข้างนั้น ฉนั้นนั่น. ภิกษุ ท. ! เราไม่กล่าวความเป็นสมณะว่า เป็นสิ่งที่มีได้ เพราะเหตุสักว่าการทรงสังฆาฏิของผู้ที่ทรงสังฆาฏิ ฯลฯ เป็นต้นเลย.

---

๑. บาลีว่า มตชนนาม อารุชชาติ, อรรถกถาให้คำอธิบายไว้อย่างชัดเจน ได้ใจความโดยสรุปว่าเป็นดาบที่ตีขึ้นด้วยเหล็กที่ชำระด้วยวิธีที่ดีที่สุดของสมัยนั้น, คือ เอาผงเหล็กให้หนักกะเรียนกินเข้าไป แล้วถ่ายออกมาหลาย ๆ ครั้ง แล้วจึงนำมาตีเป็นดาบ มีคมสองข้าง (ทำนองพระขรรค์).

ยาพิชในโลก^๑

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือน ถ้วยดื่มสำริดมีเครื่องดื่มใสอยู่แล้วชนิดหนึ่ง สมบูรณ์ด้วยสี กลิ่น และรส แต่ว่ามียาพิษปนติดอยู่. ครั้งนั้น มีบุรุษผู้หนึ่ง ซึ่งกำลังรอนจัด มีความรอนระอุไปทั่วตัว เหน็ดเหนื่อย คอแห้งกระหายน้ำ มาถึงเขา. คนทั้งหลาย บอกแก่บุรุษนั้นว่า “นี่แน่ะท่านผู้เจริญ, ถ้วยดื่มสำริดใบนี้มีเครื่องดื่ม สมบูรณ์ด้วยสี กลิ่น และรส สำหรับท่าน ; แต่ว่ามียาพิษปนติดอยู่. ถ้าหากท่านต้องการดื่มก็ดื่มได้, เมื่อท่านกำลังดื่ม จักติดใจมันด้วยสีของมันบาง ด้วยกลิ่นของมันบาง ด้วยรสของมันบาง ; แต่แว่ครั้งดื่มเขาไปแล้ว ท่านจักถึงความตาย หรือรับทุกข์เจียนตาย เพราะเหตุนั้น” ดังนี้. บุรุษนั้นไม่ทันจะพิจารณาถ้วยดื่มสำริดอันนั้น (ว่าจะควรดื่มหรือไม่ควรดื่มอย่างไรเป็นต้น) รีบดื่มเอามาไม่ยอมวาง. บุรุษนั้น ก็ถึงความตาย หรือรับทุกข์เจียนตาย เพราะเหตุนั้น ฉันทไค ;

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ในกาลอดีตก็ตาม, ในกาลอนาคตก็ตาม, ในกาลบัดนี้ก็ตาม, ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน : ย่อมเห็นสิ่งอันเป็นที่รักที่สนิทใจในโลก โดยความเป็นของเที่ยง โดยความเป็นสุข โดยความเป็นตัวตน โดยความเป็นของไม่เสียบแทง โดยความเป็นของเกษม ; สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ย่อมทำตณหาให้เจริญ. เมื่อทำตณหาให้เจริญอยู่ ก็ทำอุปธิให้เจริญ. เมื่อทำอุปธิให้เจริญอยู่ ก็ทำทุกข์ให้เจริญ. เมื่อทำทุกข์ให้เจริญอยู่ สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ย่อมไม่หลุดพ้นจากความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ความรำไร

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ส. ๑๖/๑๓๓/๒๖๐, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

รำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ; เราตถาคต
ยอมกล่าวว่า “พวกเหล่านั้น ย่อมไม่หลุดพ้นจากทุกข์” ดังนี้ แล.

ผู้ตกเหว^๑

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใดก็ตาม ยังไม่รู้ตามที่จริงว่า
ทุกข์เป็นเช่นนี้ ๆ, เหตุให้เกิดทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, ความดับสนิทแห่งทุกข์
เป็นเช่นนี้ ๆ, ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ ;
สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ย่อมยินดีอย่างยิ่งในเหตุปัจจัยเครื่องปรุงแต่ง
ชนิดที่เป็นไปเพื่อความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ความรำไรรำพัน
ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ; เขาผู้ยินดีในเหตุปัจจัย
เครื่องปรุงแต่งชนิดนั้น ๆ แล ย่อมก่อสร้างเหตุปัจจัยเครื่องปรุงแต่งชนิดที่
เป็นไปเพื่อความเกิดเป็นต้นนั้น ๆ. ครั้นเขาก่อสร้างเหตุปัจจัยนั้น ๆ แล
เขาก็ ตกลงไปในเหวแห่งความเกิดบ้าง, ในเหวแห่งความแก่บ้าง, ในเหวแห่งความ
ตายบ้าง, ในเหวแห่งความโศกบ้าง, ในเหวแห่งความรำไรรำพันบ้าง, ในเหวแห่ง
ความทุกข์กายบ้าง, ในเหวแห่งความทุกข์ใจบ้าง, ในเหวแห่งความคับแค้นใจบ้าง
อยู่นั่นเอง. สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ย่อมไม่หลุดพ้นจากความเกิด ความแก่
ความตาย ความโศก ความรำไรรำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ
ความคับแค้นใจ ; เราตถาคตยอมกล่าวว่า “พวกเหล่านั้น ย่อมไม่หลุดพ้น
จากทุกข์” ดังนี้ แล.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๕๖๐/๑๗๒๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่ภูเขาคิชฌกูฏ
ใกล้นครราชคฤห์.

ผู้เห็นแต่จะทะเลาะวิวาท^๑

ภิกษุ ท. ! พอที ! พวกเธอทั้งหลาย อย่าหมายมั่นกันเลย, อย่าทะเลาะกันเลย, อย่าโต้เถียงกันเลย อย่าวิวาทกันเลย (ดังนี้ถึง ๒ - ๓ ครั้ง).

เมื่อตรัสอย่างนี้แล้ว มีภิกษุบางรูปทูลขึ้นว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เป็นธรรมสามี ! ขอพระองค์จงหยุดไว้ก่อนเถิด พระเจ้าข้า ! ขอจงทรงชวนชวายน้อยเถิด พระเจ้าข้า ! ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ! ขอจงทรงประกอบในสุขวิหารในทิฏฐธรรม อยู่เถิด พระเจ้าข้า ! พวกข้าพระองค์ทั้งหลายจักทำให้เห็นคำเห็นแฉงกัน ด้วยการหมายมั่นกัน ด้วยการทะเลาะกัน ด้วยการโต้เถียงกัน ด้วยการวิวาทกัน อันนี้เอง” ดังนี้.

กาลนั้นแล ในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงครองจีวร ถือบาตร เสด็จเข้าไปสู่มืองโกสัมพี เพื่อบิณฑบาต. ครั้นทรงเที่ยวบิณฑบาตในเมืองโกสัมพีแล้ว ภายหลังภัตคกาล กลับจากบิณฑบาตแล้ว ทรงเก็บบริกขารขึ้นมาถือไว้ แล้วประทับยืน ตรัสคาถานี้ว่า :-

“คนไพร่ๆด้วยกัน สงเสียงเอ็ดตะโร แต่หาเป็นคนไหนสำคัญ
ตัวว่า เป็นพาลไม่. เมื่อห่มุแตกกัน ก็หาได้มีใครรู้สึกเป็นอย่างอื่น
ให้ดีขึ้นไปกว่านั้นได้ไม่.

พวกบัณฑิตสี่มตัว สมัครที่จะพูดตามทางที่ตนปรารถนาจะพูด
อย่างไร ก็พูดพาลไปอย่างนั้น หาได้นำพาลถึงกิเลสที่เป็นเหตุแห่ง
การทะเลาะกันไม่.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต อุกัปกิเลสสูตร อупริ. ม. ๑๔/๒๕๕/๔๔๐, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้ทิ่มแทงกันด้วยหอกคือปาก จนภิกษุรูปหนึ่ง ทูลขอร้องให้พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จไประงับเหตุ ณ ที่โฆสิตาราม โกลเมืองโกสัมพี.

พวกใด ยังผูกใจเจ็บอยู่ว่า ‘ผู้นั้นได้ดาเรา ได้ทำร้ายเรา ได้เอาชนะเรา ได้ลักทรัพย์ของเรา’; เสรของพวกนั้น ย่อมระงับไม่ลง.

พวกใด ไม่ผูกใจเจ็บ ‘ผู้นั้นได้ดาเรา ได้ทำร้ายเรา ได้เอาชนะเรา ได้ลักทรัพย์ของเรา’; เสรของพวกนั้น ย่อมระงับได้.

ในยุคไหนก็ตาม เสรทั้งหลาย ไม่เคยระงับได้ด้วยการผูกเวรเลย, แต่ระงับได้ด้วยไม่มีการผูกเวร. ธรรมนี้เป็นของเก่าที่ใช้ได้ตลอดกาล.

คนพวกอื่น ไม่รู้สึกว่ ‘พวกเราจะهلكสาญก็เพราะเหตุนี้’; พวกใด ล้าหนักตัวได้ในเหตุที่มีนั้น ความมุ่งร้ายกัน ย่อมระงับได้ เพราะความรู้สึกนั้น.

ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (ในการทำตามกิเลส) ยังมีได้แม้แก่พวกคนกักขพะเหล่านั้น ที่ปล้นเมืองหักแข็งขาวบ้าน มาพันผู้คน แล้วต้อนมา โค และขนเอาทรัพย์ไป ; แล้วทำไมจะมีแก่ พวกเธอไม่ได้เล่า?

ถ้าหากไม่ได้สหายที่พาตัวรอด เป็นปราชญ์ ที่มีความเป็นอยู่ดี เป็นเพื่อนร่วมทางแล้วไซ้ร, ก็จงทำตัวให้เหมือนพระราชชาติละแคว้นซึ่งพิชิตได้แล้วไปเสีย แล้วเที่ยวไปคนเดียว ดูช่างมาตังคะ เที่ยวไปในป่าตัวเดียว ฉะนั้น.

การเที่ยวไปคนเดียว ดีกว่า เพราะไม่มีความเป็นสหายกันได้ กับคนพาล. ฟังเที่ยวไปคนเดียว และไม่ทำบาป; เป็นคนมักน้อย ดูช่างมาตังคะ เป็นสัตว์มักน้อย เที่ยวไปในป่า ฉะนั้น”.

ดังนี้แล้ว ไคเสด็จไปยัง พาลกโณมการคาม.

มาพยศแปดจำพวก^๑

ภิกษุ ท. ! เราจักแสดงมาพยศแปดจำพวก และโทษแห่งมาพยศแปดจำพวกนั้นด้วย ; เราจักแสดงบุรุษพยศแปดจำพวก และโทษแห่งบุรุษพยศแปดจำพวกนั้นด้วย ; พวกเธอทั้งหลาย จงฟังในข้อนี้ :-

มาทิ้งรถ

ภิกษุ ท. ! มาพยศบางตัวในกรณีนี้ ถูกนายสารถิเตือนด้วยการลงปฏิกรณ์เพื่อให้รู้ว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว กลับถอยหลังสลัดรถ ให้หลุดจากตน. มาพยศบางตัว เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งมาพยศขอแรก.

ภิกษุ ท. ! ในอุปมานี้ พวกภิกษุทั้งหลายโจทภิกษุรูปหนึ่งด้วยอาบัติ ภิกษุรูปนั้นถูกภิกษุทั้งหลายโจทด้วยอาบัติอยู่ ย่อม อำพรางอาบัติ ไว้ว่า “ข้าพเจาระลึกไม่ได้, ยังระลึกไม่ได้” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! เปรียบได้กับมาพยศตัวนั้น ถูกนายสารถิเตือนด้วยปฏิกรณ์ว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว กลับถอยหลังสลัดรถให้หลุดจากตน. ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีมาพยศเป็นคู่เปรียบ ฉะนั้น. ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคน เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งบุรุษพยศขอแรก.

มาหักไม้รถ

ภิกษุ ท. ! มาพยศบางตัวในกรณีนี้ ถูกนายสารถิเตือนด้วยการลงปฏิกรณ์เพื่อให้รู้ว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว ย่อม หักหลัง กระแทกรูป หักไม้ตรีทนต์. มาพยศบางตัว เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งมาพยศขอที่สอง.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต อรรถก. อ. ๒๓/๑๕๔/๑๐๔, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! พวกภิกษุทั้งหลายโจทภิกษุรูปหนึ่งด้วยอาบัติ ภิกษุรูปนั้น ถูกภิกษุทั้งหลายโจทด้วยอาบัติอยู่ กลับโต้แย้ง ว่า “ประโยชน์อะไรด้วยคำพูดของท่าน ซึ่งเป็นคนพาลคนเขลา คนอย่างท่านหรือจากรู้อย่างที่ควรพูด” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เปรียบได้กับมาพยศตัวนั้นถูกนายสารถิเตือนด้วยปลุกว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว ย่อมหกลัง กระแทกธูป หักไม้ตรีทัทธ. ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีมาพยศเป็นคู่เปรียบ ฉะนั้น. ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคน เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งบุรุษพยศข้อที่สอง.

มาเตงอนรต

ภิกษุ ท. ! มาพยศบางตัวในกรณีนี้ ถูกนายสารถิเตือนด้วยการลงปลุกเพื่อให้รู้ว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว ย่อม ยกขาติดขึ้นไป ทางอนรต แล้วเตะ แล้วถีบงอนรต. มาพยศบางตัว เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งมาพยศข้อที่สาม.

ภิกษุ ท. ! พวกภิกษุทั้งหลายโจทภิกษุรูปหนึ่งด้วยอาบัติ ภิกษุรูปนั้นถูกภิกษุทั้งหลายโจทด้วยอาบัติอยู่ กลับ ยกเอาอาบัติให้แก่ผู้โจท เสียเองว่า “ท่านนะสิ ต้องอาบัติชื่อนี้ ท่านจงทำคืนเป็นคนแรกเสียก่อนเถิด” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เปรียบได้กับมาพยศตัวนั้นถูกนายสารถิเตือนด้วยปลุกว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว ย่อมยกขาติดขึ้นไปทางอนรต แล้วเตะ แล้วถีบงอนรต. ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีมาพยศเป็นคู่เปรียบ ฉะนั้น. ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคน เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งบุรุษพยศข้อที่สาม.

มาหยาจรต

ภิกษุ ท. ! มาพยศบางตัวในกรณีนี้ ถูกนายสารถิเตือนด้วยการลงปลุกเพื่อให้รู้ว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว ย่อม แกล้งเดินให้ผิดทาง ทำให้รถตะแคงหงาย. มาพยศบางตัว เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งมาพยศข้อที่สี่.

ภิกษุ ท. ! พวกภิกษุทั้งหลายโจทภิกษุรูปหนึ่งด้วยอาบัติ ภิกษุรูปนั้น ถูกภิกษุทั้งหลายโจทด้วยอาบัติอยู่ กลับเอาเรื่องอื่นมา พุคฺคฺลภเกฺลือณเสฺย นำเอาเรื่องนอกเรื่องมาพูดแทน แสดงท่าโกรธ ประทุษร้าย อាកารนอยใจ ให้ปรากฏ. ภิกษุ ท. ! เปรียบได้กับมาพยศตัวนั้น ถูกนายสารถิเตือนด้วยปลุกว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว ย่อมเกลงเดินให้ผิดทาง ทำให้รถตะแคงหงาย ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีมาพยศเป็นคู่เปรียบ ฉะนั้น. ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคน เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งบุรุษพยศขอที่สี่.

มาทำลายรถ

ภิกษุ ท. ! มาพยศบางตัวในกรณีนี้ ถูกนายสารถิเตือนด้วยการลงปลุก เพื่อให้รู้ว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว ย่อม กระโดดจนสุดตัวสุดเท้า. มาพยศบางตัว เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้เป็นโทษแห่งมาพยศขอที่ห้า.

ภิกษุ ท. ! พวกภิกษุทั้งหลายโจทภิกษุรูปหนึ่งด้วยอาบัติ ภิกษุรูปนั้น ถูกภิกษุทั้งหลายโจทด้วยอาบัติอยู่ กลับโคลงกาย ไกวแขน พุคฺนินทามกลางสงฆ์. ภิกษุ ท. ! เปรียบได้กับมาพยศตัวนั้น ถูกนายสารถิเตือนด้วยปลุกว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว ย่อมกระโดดจนสุดตัวสุดเท้า. ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีมาพยศเป็นคู่เปรียบ ฉะนั้น. ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคน เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งบุรุษพยศขอที่หก.

มำกัดสายบังเหียน

ภิกษุ ท. ! มาพยศบางตัวในกรณีนี้ ถูกนายสารถิเตือนด้วยการลงปลุก เพื่อให้รู้ว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว ก็ไม่แยแสต่อปลุก กลับกัดสายบังเหียน วิ่งเตลิดไปตามปรารถนาของมัน. มาพยศบางตัว เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งมาพยศขอที่หก.

ภิกษุ ท. ! พวกภิกษุทั้งหลายโจทภิกษุรูปหนึ่งด้วยอาบัติ ภิกษุรูปนั้น ถูกภิกษุทั้งหลายโจทด้วยอาบัติอยู่ ก็ ไม่โยติต่อสงฆ์ ไม่เอื้อเพื่อต่อโจทก์ หลีกไปทั้ง ๆ ที่ตนยังมีอาบัติติดตัวอยู่. ภิกษุ ท. ! เปรียบได้กับมาพยศตัวนั้น ถูกนายสารถีเตือนด้วยปลุกว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว ก็ไม่แยแสต่อปลุก กลับกัศลายบังเหียน วิ่งเตลิดไปตามปรารธนาของมัน. ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีมาพยศเป็นคู่เปรียบ ฉะนั้น ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคนเป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งบุรุษพยศขอที่หก.

มายืนนิ่ง

ภิกษุ ท. ! มาพยศบางตัวในกรณีนี้ ถูกนายสารถีเตือนด้วยการลงปลุกเพื่อให้รู้ว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว ก็ไม่ยอมก้าวเดินหน้า ไม่ยอมถอยกลับหลัง ยืนนิ่งอยู่ ราวกับหลักที่ปักไว้ในที่นั้น ฉะนั้น. มาพยศบางตัว เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งมาพยศขอที่เจ็ด.

ภิกษุ ท. ! พวกภิกษุทั้งหลายโจทภิกษุรูปหนึ่งด้วยอาบัติ ภิกษุรูปนั้น ถูกภิกษุทั้งหลายโจทด้วยอาบัติอยู่ ก็ ไม่ยอมกล่าว ว่าตนต้องอาบัติ หรือไม่ต้องอาบัติ. ภิกษุรูปนั้น ย่อมทำให้สงฆ์ลำบากด้วยความเป็นผู้หนึ่งไม่ยอมพูดของเธอ. ภิกษุ ท. ! เปรียบได้กับมาพยศตัวนั้น ถูกนายสารถีเตือนด้วยปลุกว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว ก็ไม่ยอมก้าวเดินหน้า ไม่ยอมถอยกลับหลัง ยืนนิ่งอยู่ราวกับหลักที่ปักไว้ในที่นั้น. ฉะนั้น ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีมาพยศเป็นคู่เปรียบ ฉะนั้น. ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคน เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งบุรุษพยศขอที่เจ็ด.

มาหมอบ

ภิกษุ ท. ! มาพยศบางตัวในกรณีนี้ ถูกนายสารถีเตือนด้วยการลงปลุกเพื่อให้รู้ว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว มันกลับคุกเทาหน้า คุกเทาหลัง หมอบทับ--

เท่าทั้งสี่ ในที่นั่นเอง. มาพยศบางตัว เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งมาพยศข้อที่แปด.

ภิกษุ ท. ! พวกภิกษุทั้งหลาย โจทภิกษุรูปหนึ่งด้วยอาบัติ ภิกษุรูปนั้น ถูกภิกษุทั้งหลายโจทด้วยอาบัติอยู่ กลับกล่าวเสียอย่างนี้ว่า “ทำไมหนอ, พวกผู้มีอายุทั้งหลาย ชอบพาลหาเหตุใส่ตัวเราหนักไปนัก, บัดนี้ เราขอเวลา พอเราได้บอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศตำแหน่งคฤหัสถ์เสียก่อนเท่านั้น” ดังนี้แล้ว ต่อมา ภิกษุนั้นก็ บอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศตำแหน่งคฤหัสถ์ แล้วยังแถมเยาะเย้ยหาว่า “ที่นี้ พวกท่านผู้มีอายุทั้งหลายจงพอใจกันเถิด” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! เปรียบได้กับมาพยศตัวนั้น ถูกนายสารถิเดือนด้วยปฏิภากว่า “จงไป” ดังนี้แล้ว มันกลับคุกเทาหนา คุกเทาหลัง หมอบทับเท่าทั้งสี่ ในที่นั่นเอง. ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีมาพยศเป็นคู่เปรียบ ฉะนั้น. ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคน เป็นได้ถึงเพียงนี้, นี้ เป็นโทษแห่งบุรุษพยศข้อที่แปด แล.

เหตุให้อยากทำลายสงฆ์^๑

อานนท์ ! ภิกษุลามกเห็นอำนาจประโยชน์อย่างเหล่านี้อยู่ จึงยินดี ในการทำลายสงฆ์ให้แตกกัน. สี่อย่างอะไรกันเล่า ? สี่อย่างคือ :-

(๑) ภิกษุลามกในกรณีนี้ เป็นคนทุศีล มีความเป็นอยู่ลามก ไม่สะอาด มีความประพฤติชนิดที่ตนเองนึกแล้วก็กินแห่งตัวเอง มีการกระทำ ที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะก็ปฏิบัติญวว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติ พรหมจรรย์ก็ปฏิบัติญวว่าประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเนาใน เปียกแฉะ มี

๑. บาลี พระพุทธทศกัณฐก จตุกก. อ. ๒๑/๓๒๕/๒๔๓, ตริสแก้ท่านพระอานนท์.

สัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่เทขยะมูลฝอย. ภิกษุถามกัณ्हวันวิตกไปว่า “ถ้าหากภิกษุทั้งหลาย จะรู้จักเราว่า เป็นคนทุศีล มีความเป็นอยู่ลามก ฯลฯ เปียกแฉะ มีสัญชาติหมักหมมเหมือนบ่อที่เทขยะมูลฝอยไซ้ร, เมื่อภิกษุพร้อมเพรียงกันคืออยู่ ก็จะทำให้เราให้ขาดสิทธิ์ในความเป็นภิกษุได้ ; แต่เมื่อแตกกันเสีย ก็จักไม่อาจทำให้เราให้ฉิบหาย” ดังนี้. ภิกษุถามกมองเห็นอำนาจประโยชน์อันนี้เป็นข้อแรก จึงยินดีในการทำลายสงฆ์.

(๒) อีกข้อหนึ่ง, ภิกษุถามก เป็นคนมิจฉาทิฎฐิ ประกอบด้วยความเห็นที่แล่นดิ่งไปยึดถือเอาที่สุดโต่งข้างใดข้างหนึ่ง. ภิกษุถามกัณ्हวันวิตกไปว่า “ถ้าหากภิกษุทั้งหลายจะรู้จักเราว่า เป็นคนมิจฉาทิฎฐิ ประกอบด้วยความเห็นที่แล่นดิ่งไปยึดถือเอาที่สุดโต่งข้างใดข้างหนึ่งไซ้ร, เมื่อภิกษุพร้อมเพรียงกันคืออยู่ ก็จักทำให้เราให้ฉิบหายได้ ; แต่เมื่อแตกกันเสีย ก็จักไม่ทำให้เราให้ฉิบหาย ” ดังนี้. ภิกษุถามกมองเห็นอำนาจประโยชน์อันนี้เป็นข้อที่สอง จึงยินดีในการทำลายสงฆ์.

(๓) อีกข้อหนึ่ง, ภิกษุถามก เป็นคนเลี้ยงชีวิตผิดทาง เป็นมิจฉาอาชีพ. ภิกษุถามกัณ्हวันวิตกไปว่า “ถ้าหากภิกษุทั้งหลาย จะรู้จักเราว่า เราเลี้ยงชีวิตผิดทางเป็นมิจฉาอาชีพไซ้ร, เมื่อภิกษุพร้อมเพรียงกันคืออยู่ ก็จักทำให้เราให้ฉิบหายได้ ; แต่เมื่อแตกกันเสีย ก็จักไม่ทำให้เราให้ฉิบหาย” ดังนี้. ภิกษุถามกมองเห็นอำนาจประโยชน์อันนี้เป็นข้อที่สาม จึงยินดีในการทำลายสงฆ์.

(๔) อีกข้อหนึ่ง, ภิกษุถามก เป็นคนปรารณาลภ ปรารณาสักการะ ปรารณาเสียงเย็นยอ. ภิกษุถามกัณ्हวันวิตกไปว่า “ถ้าหากภิกษุทั้งหลาย จะรู้จักเราว่า เป็นคนปรารณาลภ ปรารณาสักการะ ปรารณาเสียงเย็นยอไซ้ร, เมื่อภิกษุพร้อมเพรียงกันคืออยู่ ก็จักไม่สักการะเคารพ นับถือ บูชาเรา ; แต่เมื่อแตกกันเสีย ก็จักสักการะ เคารพ นับถือ

บูชา เรา” ดังนี้. ภิกษุลามกมองเห็นอำนาจประโยชน์อันนี้เป็นข้อที่ลี้
จึงยินดีในการทำลายสงฆ์.

อานนท์! ภิกษุลามกเห็นอำนาจประโยชน์สี่อย่างเหล่านี้แล จึงยินดี
ในการทำลายสงฆ์ให้แตกกัน.

ผู้จมนิดในหลุมคู^๑

อานนท์! ภิกษุรูปนั้นชะรอยจักเป็นพระใหม่ บวชยังไม่นาน หรือว่า
เป็นพระเถระผู้พาลผู้เขลา. ข้อที่เรอพยภกรรมโดยส่วนตัวแล้ว จักกลับกลายเป็น
ไปเป็นสองส่วนได้อย่างไร. อานนท์! เรายังมองไม่เห็นคนอื่นแม่สักคน
หนึ่ง ซึ่งเราได้วินิจฉัยประมวลเหตุการณ์ทั้งปวงแล้ว จึงพยากรณ์ไว้อย่างนั้น
เหมือนอย่างเทวทัต. อานนท์! ตราบใด เรายังมองเห็นธรรมชาติของ
เทวทัต แม่เพียงเท่าปลายแหลมสุดแห่งเส้นขน, ตราบนั้นเราก็ไม่พยากรณ์
เทวทัตว่า เทวทัต ต้องไปเกิดในอบาย เป็นสัตว์นรก ตั้งอยู่ชั่วกัลป์หนึ่ง
ช่วยเหลืออะไรไม่ได้ ก่อน อานนท์! เมื่อใดแล เรามองไม่เห็นธรรมชาติ
ของเทวทัต แม่เพียงเท่าปลายแหลมสุดแห่งเส้นขน, เมื่อนั้น เราจึงพยากรณ์
เทวทัตว่า เทวทัต ต้องไปเกิดในอบาย เป็นสัตว์นรก ตั้งอยู่ชั่วกัลป์หนึ่ง
ช่วยเหลืออะไรไม่ได้.

---

๑. บาลี พระพุทธทาสภิกขุ อ. ๒๒/๔๕๐/๓๓๓, ตรีสแก้ท่านพระอานนท์ โดยมีภิกษุ
รูปหนึ่งถามท่านว่า “ท่านอานนท์ผู้มีอายุ! พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงวินิจฉัยประมวลเหตุการณ์ทั้งปวง ครบถ้วน
ดีแล้วหรือ จึงทรงพยากรณ์ว่าพระเทวทัต ต้องเกิดในอบาย เป็นสัตว์นรก ตั้งอยู่ชั่วกัลป์หนึ่ง ช่วยเหลืออะไร
ไม่ได้, หรือว่าทรงพยากรณ์โดยปริยายบางอย่างเท่านั้น” ดังนี้แล้ว ท่านพระอานนท์จึงให้คำตอบว่า
“ผู้มีอายุ! คำพยากรณ์ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพยากรณ์แล้ว ย่อมเป็นความจริงเช่นนั้นเสมอ” ดังนี้แล้ว ;
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบเรื่องนี้ จึงได้ตรัสพระพุทธวจนะนี้.

อานนท์ ! เปรียบเหมือน หลุมคูดลิกข์บุรุษ เต็มไปด้วยคูดจนปริม
 ขอบหลุม ; บุรุษคนหนึ่งพึงตกลงไปในหลุมคูดนั้นจนมิดทั้งตัว. ยังมีบุรุษบางคน
 หวังประโยชน์เกื้อหนุน หวังความเกษมสำราญจากสภาพเช่นนั้น หวังจะช่วย
 ยกเขาขึ้นจากหลุมคูดนั้น, บุรุษนี้จึงเข้าไปใกล้ เดินเวียนคูรอบ ๆ หลุมคูดนั้น
 มองไม่เห็นอวัยวะของคนในหลุมคูดนั้น แม่เพียงเท่าปลายแหลมสุดแห่งเสนาขน
 ที่ยังไม่ไต่เปื้อนคูด ซึ่งตนพอจะจับยกขึ้นมาได้. ขอนี้ฉันใด ;

อานนท์ ! เมื่อใด เรามองไม่เห็นธรรมชาติของเทวทัต แม่เพียงเท่าปลาย
 แหลมสุดแห่งเสนาขน, เมื่อนั้น เราจึงกล่าวพยากรณ์เทวทัตว่า เทวทัตต้องไป
 เกิดในอบาย เป็นสัตว์นรก ตั้งอยู่ชั่วกัลป์หนึ่ง ช่วยเหลืออะไรไม่ได้ ฉะนั้นแล.

สันดานกา^๑

ภิกษุ ท. ! กา เป็นสัตว์ที่ประกอบด้วยความเลวติบประการ.
 สิบประการอะไรกันเล่า ? สิบประการคือ :-

- (๑) กา เป็นสัตว์ทำลายความดี.
- (๒) กา เป็นสัตว์คะนอง.
- (๓) กา เป็นสัตว์ทะเยอทะยาน.
- (๔) กา เป็นสัตว์กินจุ.
- (๕) กา เป็นสัตว์หยาบคาย.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ทสก. อ. ๒๔/๑๕๕/๗๗, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

- (๖) กา เป็นสัตว์ไม่ภรรณาปราณี.
- (๗) กา เป็นสัตว์ทูลพล.
- (๘) กา เป็นสัตว์ร้องเสียงอึง.
- (๙) กา เป็นสัตว์ปล่อยสติ.
- (๑๐) กา เป็นสัตว์สะสมของกิน.

ภิกษุ ท. ! กา เป็นสัตว์ที่ประกอบด้วยความเลวสืบประการ เหล่านี้.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุลามก ก็เช่นเดียวกับกานั้นแหละ เป็นคนประกอบด้วย
อสังกรรมสืบประการ. สืบประการอะไรกันเล่า ? สืบประการคือ :-

- (๑) ภิกษุลามก เป็นคนทำลายความดี.
- (๒) ภิกษุลามก เป็นคนคะนอง.
- (๓) ภิกษุลามก เป็นคนทะเลาะทะเลาะ.
- (๔) ภิกษุลามก เป็นคนกินจุ.
- (๕) ภิกษุลามก เป็นคนหยาบคาย.
- (๖) ภิกษุลามก เป็นคนไม่ภรรณาปราณี.
- (๗) ภิกษุลามก เป็นคนทูลพล.
- (๘) ภิกษุลามก เป็นคนพูดเสียงอึง.
- (๙) ภิกษุลามก เป็นคนปล่อยสติ.
- (๑๐) ภิกษุลามก เป็นคนสะสมของกิน.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุลามก เป็นคนประกอบด้วยอสังกรรมสืบประการ
เหล่านี้แล.

พระรังโรค^๑

ภิกษุ ท. ! โรคสองอย่างเหล่านี้มีอยู่. สองอย่างอะไรกันเล่า? สองอย่างคือ โรคทางกาย กับ โรคทางใจ

ภิกษุ ท. ! ข่อมเห็นกันอยู่แล้วว่า สัตว์ทั้งหลาย ที่ยืนยันถึงความไม่มีโรคทางกายตลอด ๑ ปีบาง, ๒ ปีบาง, ๓ ปีบาง, ๔ ปีบาง, ๕ ปีบาง, ๑๐ ปีบาง, ๒๐ ปีบาง, ๓๐ ปีบาง, ๔๐ ปีบาง, ๕๐ ปีบาง, ๑๐๐ ปีบาง, และที่ยืนยันถึงความไม่มีโรคทางกายยิ่งกว่า ๑๐๐ ปีบาง, ก็พอจะหาได้.

ภิกษุ ท. ! แต่หมู่มสัตว์ ที่จะกลายยืนยันถึงความไม่มีโรคทางใจแม้ชั่วเวลาเพียงครู่เดียว (มุกหุดต) เว้นแต่พระชีณาสพแล้ว นับว่า หาได้แสนยากในโลก.

ภิกษุ ท. ! โรคของบรรพชิตสี่อย่างเหล่านี้. สี่อย่างอะไรกันเล่า? สี่อย่างคือ :-

(๑) ภิกษุในกรณีนี้ เป็นผู้มักมาก มีความร้อนใจเพราะความมักมาก อยู่เสมอ, ไม่รู้จักพอด้วยผาญงหม่อม อาหาร ที่อยู่อาศัย และหยูกยาแก้ไข้ ตามมีตามได้.

(๒) ภิกษุนั้น เมื่อเป็นผู้มักมาก มีความร้อนใจเพราะความมักมากอยู่เสมอ ไม่รู้จักพอด้วยผาญงหม่อม อาหาร ที่อยู่อาศัย และหยูกยาแก้ไข้ ตามมีตามได้แล้ว, ข่อมตั้งความปรารถนาลามก เพื่อจะได้รับการคอยเอาใจจากคนอื่น, และเพื่อจะได้ลาภสักการะและเสียงยินยอม.

(๓) ภิกษุนั้น ข่อมวิงวอน ขวนขวาย พยายาม เพื่อจะได้รับการเอาใจจากคนอื่น, และเพื่อจะได้ลาภสักการะและเสียงยินยอม.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๕๑/๑๕๗, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

(๔) ภิกษุ นั้น ย่อมคิดวางแผนการเข้าสู่สกุล ย่อมคิดวางแผนการนั่งในสกุล ย่อมคิดวางแผนการกล่าวธรรมในสกุล ย่อมคิดวางแผนการทนกลิ่น อุจจาระปัสสาวะ คลุกคลีอยู่ในสกุล.

ภิกษุ ท. ! โรคของบรรพชิตสี่อย่างเหล่านี้แล.

ภิกษุ ท. ! เพราะเหตุ นั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจว่า “เราทั้งหลาย จักไม่เป็นผู้มั่งมาก, จักไม่เป็นผู้รอนใจเพราะความมั่งมาก, แต่เป็นผู้จักพอด้วยผ้านุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และ หยูกยาแก้ไข้ ตามมีตามได้; จักไม่ตั้งความปรารถนาลามก เพื่อให้ได้รับการคอยเอาอกเอาใจจากคนอื่น และเพื่อให้ได้ลาภสักการะและเสียงเย็นยอ; จักไม่วังแต่น ขวนขวาย พยายาม เพื่อให้ได้รับการคอยเอาอกเอาใจจากคนอื่น, และเพื่อให้ได้ลาภสักการะและเสียงเย็นยอ; จักเป็นผู้อดทนต่อหนาว ร้อน หิว กระจาย ต่อสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด และ สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย, ต่อถ้อยคำหยาบคายร้ายแรงต่าง ๆ, เป็นผู้อดทนต่อเวทนาที่เกิดในกาย อันเป็นทุกข์ กล้าแข็ง เผ็ดร้อน ขมขื่นไม่เจริญใจ ถึงขนาดจะคร่าเอาชีวิตเสียได้” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้อย่างนี้แล.

ผู้ควรอยู่ในคอกไปก่อน^๑

ภิกษุ ท. ! ผู้ประกอบด้วยเหตุหาอย่าง เป็นผู้ที่ยังไม่ควรได้รับการปล่อยออกจากหมู่ไปอยู่ผู้เดียวก่อน. เหตุหาอย่างอะไรกันเล่า? หาอย่างคือ :-

๑ บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๖๔/๑๒๗, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

- (๑) เธอ ยังไม่รู้จักพอ ควยจีวรตามมีตามได้.
- (๒) เธอ ยังไม่รู้จักพอ ควยอาหารบิณฑบาตตามมีตามได้.
- (๓) เธอ ยังไม่รู้จักพอ ควยเสนาสนะตามมีตามได้.
- (๔) เธอ ยังไม่รู้จักพอ ควยคิลานปัจจัยเภสัชบริกขารตามมีตามได้.
- (๕) เธอ ยังมีความคิดหนักไปในทางมากอยู่.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุประกอบด้วยเหตุหาอย่างเหล่านี้แล เป็นผู้ที่ยังไม่ควรได้รับการปล่อยออกจากหมู่ไปอยู่ผู้เดียวก่อน.

ผู้เกียจครานตลอดเวลา^๑

ภิกษุ ท. ! เมื่อภิกษุกำลัง เดิน อยู่ ถ้าเกิดครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางมาก หรือครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางเดือดแค้น หรือครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางทำผู้อื่นให้ลำบากเปล่า ๆ ขึ้นมา, และภิกษุก็รับเอาความครุ่นคิดนั้นไว้ ไม่สละทิ้ง ไม่ถายถอนออก ไม่ทำให้สุดสิ้นไป จนไม่มีเหลือ ; ภิกษุที่เป็นเช่นนี้ แม้กำลังเดินอยู่ ก็เรียกว่า เป็นผู้ไม่ทำความเพียรเพิกเลส ไม่รู้สึกกลัวต่อสิ่งลามก เป็นคนเกียจคราน มีความเพียรอันย่อหย่อนอยู่เนื่องนิจ.

เมื่อภิกษุกำลัง ยืน อยู่ ถ้าเกิดครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางมาก หรือ ครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางเดือดแค้น หรือครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางทำผู้อื่นให้ลำบากเปล่า ๆ ขึ้นมา, และภิกษุก็รับเอาความครุ่นคิดนั้นไว้ ไม่สละทิ้ง ไม่ถายถอนออก ไม่ทำให้สิ้นสุดลงไป จนไม่มีเหลือ ; ภิกษุที่เป็นเช่นนี้ แม้กำลังยืนอยู่ ก็เรียกว่า เป็นผู้ไม่ทำความเพียรเพิกเลส ไม่รู้สึกกลัวต่อสิ่งลามก เป็นคนเกียจคราน มีความเพียรอันย่อหย่อน อยู่เนื่องนิจ.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จดทุก. อ. ๒๑/๑๖/๑๑, ตรีสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

เมื่อภิกษุกำลัง นั่ง อยู่ ถ้าเกิดครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางกาม หรือ ครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางเดียดแดน หรือครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิด ในทางทำผู้อื่นให้ลำบากเปล่า ๆ ขึ้นมา, และภิกษุก็รับเอาความครุ่นคิดนั้นไว้ ไม่สละทิ้ง ไม่ถ้ายถอนออก ไม่ทำให้สิ้นสุดลงไป จนไม่มีเหลือ ; ภิกษุที่เป็นเช่นนี้ แม้กำลังนั่งอยู่ ก็เรียกว่า เป็นผู้ไม่ทำความเพียรเพากิเลส ไม่รู้สึกกลัว ต่อสิ่งลามก เป็นคนเกียจคร้าน มีความเพียรอันย่อหย่อน อยู่เนื่องนิจ.

เมื่อภิกษุกำลัง นอน อยู่ ถ้าเกิดครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางกาม หรือครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางเดียดแดน หรือครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิด ในทางทำผู้อื่นให้ลำบากเปล่า ๆ ขึ้นมา, และภิกษุก็รับเอาความครุ่นคิดนั้นไว้ ไม่สละทิ้ง ไม่ถ้ายถอนออก ไม่ทำให้สิ้นสุดลงไป จนไม่มีเหลือ ; ภิกษุที่เป็นเช่นนี้ แม้กำลังนอนอยู่ ก็เรียกว่า เป็นผู้ไม่ทำความเพียรเพากิเลส ไม่รู้สึก กลัวต่อสิ่งลามก เป็นคนเกียจคร้าน มีความเพียรอันย่อหย่อน อยู่เนื่องนิจ.

ลึงติดตั้ง^๑

ภิกษุ ท. ! ประเทศแห่งขุนเขาหิมพานต์ อันเป็นประเทศที่จรูจระ ไม่สม่าเสมอ ไปลำบาก ไม่เป็นที่เที่ยวไปทั้งของฝูงลิงและของหมู่มนุษย์ ก็มีอยู่, ที่เป็นที่เที่ยวไปของฝูงลิง แต่ไม่เป็นที่เที่ยวไปของหมู่มนุษย์ ก็มีอยู่; และภูมิภาคแห่งขุนเขาหิมพานต์ซึ่งราบเรียบ เป็นที่น้ำร้อนรมย์ ซึ่งเป็นที่เที่ยว ไปได้ ทั้งของฝูงลิงและของหมู่มนุษย์ ก็มีอยู่.

ภิกษุ ท. ! ในที่นั้นแหละ พวกพรานวางตั้งเหนียวไว้ในกลางทางเดิน ของลิง เพื่อดักลิง. บรรดาลิงฝูงนั้น ลิงตัวใด ไม่เป็นชาติลึงใจ ไม่เป็นชาติ ลิงโลเล, ลิงนั้นเห็นตั้งเหนียวนั้นแล้ว ย่อมเว้นออกไปไกลทีเดียว. ส่วนลิง

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๑๕๘-๘/๓๐๑-๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ตัวใดเป็นชาติสิงโง่ เป็นชาติสิงโสด, ลิงนั้นเข้าไปใกล้ตั้งเหนียวนั้นแล้ว ก็เอามือจับดู มือนั้นก็ติดตัง ; มันจึงเอามือข้างที่สองจับด้วยตั้งใจว่า จักเปลื้องมือข้างที่ติดตังออก, มือข้างที่สองนั้นก็เลยติดตังเข้าด้วย ; มันจึงเอาเท้าข้างหนึ่งผลักดันด้วยตั้งใจว่า จักช่วยเปลื้องมือทั้งสองที่ติดตังออก, เท้านั้นก็เลยติดตังด้วย ; มันจึงเอาเท้าที่เหลืออีกข้างหนึ่งผลักดันด้วยตั้งใจว่า จักช่วยเปลื้องมือทั้งสองกับเท้าข้างหนึ่งออก, เท้าข้างที่สองนั้นก็เลยติดตังเข้าอีก ; มันจึงเอาปากกัดด้วยคิดตามประสาของมันว่า จักช่วยเปลื้องมือทั้งสองและเท้าทั้งสองที่กำลังติดตังอยู่ออก, ปากนั้นก็เลยติดตังเข้าอีกด้วย. ภิกษุ ท. ! ถึงตัวนั้นถูกตั้งเหนียวตรึง ๕ ประการด้วยอาการอย่างนี้, นอนนอนใจใหญ่อยู่ ถึงความพินาศย่อยยับแล้วตามแต่นายพรานจะทำประการใด. ภิกษุ ท. ! นายพรานแทงถึงตัวนั้นแล้วยกขึ้นจากตังไม่ยอมทิ้งที่ไหน หลีกไปสู่ที่ตามต้องการ. ภิกษุ ท. ! เพราะขอที่ลิงเที่ยวไปในถิ่นอื่น ซึ่งเป็นที่ไม่ควรเที่ยวไป จึงเป็นได้ถึงอย่างนี้.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย อย่าได้เที่ยวไปในวิสัยอื่นซึ่งมิใช่วิสัยควรเที่ยวไป ; เมื่อเที่ยวไปในวิสัยอื่นซึ่งมิใช่วิสัยควรเที่ยวไป มารจักได้ช่องทาง มารจักได้โอกาส ทำตามอำเภอใจของมัน.

ภิกษุ ท. ! ก็วิสัยอื่นซึ่งมิใช่วิสัยควรเที่ยวไปของภิกษุ เป็นอย่างไรเล่า ? วิสัยอื่นนั้นได้แก่ กามคุณ ๕. กามคุณ ๕ อย่างไรกันเล่า ? ให้อย่างคือรูป ที่จะพึงเห็นด้วยตา, เสียง ที่จะพึงฟังด้วยหู, กลิ่น ที่จะพึงรู้สึกรด้วยจมูก, รส ที่จะพึงรู้สึกรด้วยลิ้น, โผฏฐัพพะ ที่จะพึงรู้สึกรด้วยกาย, (ทั้ง ๕ อย่างนี้) อันเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ เป็นสิ่งที่ช่วยวนชวนให้รักเป็นที่เข้าไปตั้งอยู่แห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดยอมใจ. ภิกษุ ท. !

นี้แล เป็นวิสัยอื่น ซึ่งมีใช้วิสัยควรเที่ยวไปของภิกษุเลย.

ถาสีกเพราะติดเมา^๑

ภิกษุ ท. ! ความเมาสามอย่างนี้มีอยู่. สามอย่างอะไรกันเล่า ? สามอย่าง คือ ความเมาว่ายังหนุ่มอยู่ ความเมาว่ายังไม่มีโรคเบียดเบียน ความเมาว่ายังมีชีวิตอยู่.

ภิกษุ ท. ! บุรุษผู้มีได้สัจธรรม มัวเมาด้วยความเมาว่ายังหนุ่มอยู่ ย่อมประพตฺติทุจฺจิตทางกาย ประพตฺติทุจฺจิตทางวาจา ประพตฺติทุจฺจิตทางใจ. ครั้นเขาประพตฺติทุจฺจิตทางกาย ทางวาจา ทางใจแล้ว ภายหลังแต่ตายเพราะการแตกทำลายแห่งกาย ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก.

ภิกษุ ท. ! บุรุษผู้มีได้สัจธรรม มัวเมาด้วยความเมาว่ายังไม่มีโรคเบียดเบียน ย่อมประพตฺติทุจฺจิตทางกาย ประพตฺติทุจฺจิตทางวาจา ประพตฺติทุจฺจิตทางใจ. ครั้นเขาประพตฺติทุจฺจิตทางกาย ทางวาจา ทางใจแล้ว ภายหลังแต่ตายเพราะการแตกทำลายแห่งกาย ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก.

ภิกษุ ท. ! บุรุษผู้มีได้สัจธรรม มัวเมาด้วยความเมาว่ายังมีชีวิตอยู่ ย่อมประพตฺติทุจฺจิตทางกาย ประพตฺติทุจฺจิตทางวาจา ประพตฺติทุจฺจิตทางใจ. ครั้นเขาประพตฺติทุจฺจิตทางกาย ทางวาจา ทางใจแล้ว ภายหลังแต่ตายเพราะการ

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๑๘๕/๔๖๘, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

แตกทำลาขแห่งกาย ย่อมเขถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ผู้มัวเมาด้วยความเมาวยังหนุ่มอยู่ มัวเมาด้วยความเมาวยังไม่มีโรคเบียดเบียน มัวเมาด้วยความเมาวยังมีชีวิตอยู่ ย่อมบอกเลิกสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่อุเทศตำแหน่งคฤหัสถตามเดิมแล.

หมวดที่แปด จบ.

ผู้ชู้มทรัพย์!

น เต อหิ อานนุท ตถา ปรกุกมิสุสามิ
อานนท! เราไม่พยายามทำกะพวกเธอ อย่างทะนุถนอม
ยถา กุมภกาโร อามเก อามกมตุเต
เหมือนพวกช่างหม้อ ทำแกหม้อ ที่ยังเป็ยก ยังดิบอยู่
นิกุคยฺหนิคฺคยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักขนาบแล้ว ขนาบอีก ไม่มีหยุด
ปวยฺหปวยฺหาหิ อานนุท วกฺขามิ
อานนท! เราจักชื้อโทษแล้ว ชื้อโทษอีก ไม่มีหยุด
โย สาโร, โส จสุสติ
ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแก่นสาร ผู้นั้นจักทนอยู่ได้.

(มหาสุญญตสูตร อปร. ม. ๑๔/๒๔๕/๓๕๖)

นรินฺว ปวตฺตาริ ยํ ปสุเส วชฺชทสฺสินิ
นิกุคยฺหวาทิ เมธาวิ ตาทิสํ ปณฺทิตํ ภาช
คนเรา ควรมองผู้มีปัญญาใด ๆ ที่คอยชื้อโทษ คอยกล่าว
คำขนาบอยู่เสมอไป ว่าคนนั้นแหละ คือผู้ชู้มทรัพย์ละ,
ควรคบบัณฑิตที่เป็นเช่นนั้น,
ตาทิสํ ภาชมานสุส เสยฺโย โหติ น ปาปิโย
เมื่อคบหากับบัณฑิตชนิดนั้นอยู่ ย่อมมีแต่ดีทำเดียว ไม่มีเลวเลย.

(ปณฺทิตวคฺค ฐ. พุ. ๒๕/๒๕/๑๖)

ขุมทรัพย์จากพระโอบอ้อม

หมวดที่ ๕

ว่ควย การเสี่ยความเป็นผู้หลักผู้ใหญ่

- ๑ . วอควยเพราะผู้นำ
- ๒ . อุบ้ชฌายะเสี่ย
- ๓ . อาจารย์เสี่ย
- ๔ . เถระเสี่ย
- ๕ . เถระที่ต่องระวัง
- ๖ . เถระพาด
- ๗ . เถระวิปริต
- ๘ . เถระโลเล (หลายแบบ)
- ๙ . พอฆ่าลูก
- ๑๐ . สมภารพิคหลัก
- ๑๑ . สมภารติดถิ่น
- ๑๒ . สมภารติดที่อยู่
- ๑๓ . นรกของสมภารเจ้าวัด

ขุมทรัพย์จากพระโอบุส

หมวดที่ ๕

วอดวาย การเสียความเป็นผู้หลักผู้ใหญ่

วอดวายเพราะผู้นำ^๑

ภิกษุ ท. ! เรื่องเคยมีมาแล้ว : โคบาลชาวมคธ เป็นคนปัญญาที่บ
โดยกำเนิด ไม่คำนึงถึงฤดูกาลในเดือนท้ายฤดูฝน ไม่ตรวจตราคูฝั้งแม่น้ำคงคา
ทางฟากนี้ ไคตอนฝูงโคโหขามไปฝั้งเหนือแห่งวิเทหรัฐฟากโนน ตรงท
ที่มีไช้ทำสำหรับโคขามเลย. ภิกษุ ท. ! ครั้งนั้นแล ฝูงโคไคว้ายวกไปเวียนมา
ในท่ามกลางกระแสน้ำคงคา (เพราะไม่อาจขึ้นฝั้งข้างไคไค) ก็พากันถึง
ความพินาศวอดวายเสีย ณ กลางกระแสน้ำนั้นเอง. ขอนั้นเป็นเพราะเหตุไร ?
เพราะเหตุที่โคบาลชาวมคธ เป็นคนปัญญาที่บ โดยกำเนิด ไม่คำนึงถึง
ฤดูกาลในเดือนท้ายฤดูฝน ไม่ตรวจตราคูฝั้งแม่น้ำคงคาทางฟากนี้
ไคตอนฝูงโคโหขามไปฝั้งเหนือแห่งวิเทหรัฐฟากโนน ตรงที่มีไช้ทำสำหรับ
โคขามเลย นั้นเอง ;

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จุฬโคปาลสูตร ม. ม. ๑๒/๔๑๘/๓๘๕, ตรีสแก้ภิกษุทั้งหลาย
ที่ฝั้งแม่น้ำคงคา ไกลเมืองอุกกเวลา, แคว้นวัชชี.

ภิกษุ ท. ! นั้นใดก็ฉนั้น : สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง เป็นผู้ไม่ฉลาดเรื่อง โลกนี้, ไม่ฉลาดเรื่อง โลกอื่น, เป็นผู้ไม่ฉลาดเรื่อง วัฏฏะ อันเป็นที่อยู่ของมาร ไม่ฉลาดเรื่อง วิวัฏฏะ อันไม่เป็นที่อยู่ของมาร, เป็นผู้ไม่ฉลาดเรื่อง วัฏฏะ อันเป็นที่อยู่ของมฤตยู ไม่ฉลาดเรื่อง วิวัฏฏะ อันไม่เป็นที่อยู่ของมฤตยู ; ชนเหล่าใดเกิดไปสำคัญว่า ถอยค้ำของสมณะ หรือพราหมณ์เหล่านั้นควรฟังควรเชื่อ, ข้อนั้นจักเป็นไปเพื่อความทุกข์ ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล แก่ชนเหล่านั้นสิ้นกาลนาน.

อุปัชฌายะเสียว^๑

ภิกษุ ท. ! ในกาลที่ยาวฝ่ายอนาคต จักมี ภิกษุทั้งหลาย ซึ่งมีได้อบรมกาย มีได้อบรมศีล มีได้อบรมจิต และมีได้อบรมปัญญา, เธอทั้งหลาย ทั้งที่เป็นเช่นนั้นอยู่ จัก เป็นอุปัชฌายะให้อุปสมบทคนอื่น ๆ แล้ว จักไม่อาจแนะนำ ฝึกสอนคนเหล่านั้น ในศีลอันยิ่ง ในสมาธิอันยิ่ง และในปัญญาอันยิ่ง. แมคนบวชแล้วเหล่านั้น ก็จักเป็นผู้มีได้อบรมกาย มีได้อบรมศีล มีได้อบรมจิต และมีได้อบรมปัญญา, เธอทั้งหลาย ทั้งที่เป็นเช่นนั้นอยู่ จัก เป็นอุปัชฌายะให้อุปสมบท (ต่อจากอุปัชฌายะแรก) สืบไป ๆ, จักไม่อาจแนะนำฝึกสอนผู้บวชแล้วทั้งหลาย ในศีลอันยิ่ง ในสมาธิอันยิ่ง และในปัญญาอันยิ่งได้ ; คนที่บวชแล้วเหล่านั้น ก็จักเป็นผู้มีได้อบรมกาย มีได้อบรมศีล มีได้อบรมจิต และมีได้อบรมปัญญา อย่างเดียวกัน. ภิกษุ ท. ! ด้วยอาการอย่างนี้

๑. บาลี พระพุทธทาสภิกขุ ปญจก. อ. ๒๒/๑๒๑/๑๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

เอง วินัยมีมลทิน เพราะธรรมมีมลทิน ; ธรรมมีมลทิน เพราะวินัยมีมลทิน. นี้เป็นอนาคตภัยที่ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในเวลาต่อไป. พวกเธอทั้งหลาย ฟังสำนึกไว้ ครั้นได้สำนึกแล้ว ก็พึงพยายามเพื่อกำจัดภัยนั้นเสีย.

อาจารย์เสีย^๑

ภิกษุ ท.! ในกาลที่ยาวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย ซึ่งมีโคอบรมกาย มีโคอบรมศีล มีโคอบรมจิต และมีโคอบรมปัญญา, เธอทั้งหลาย ทั้งที่เป็นเช่นนั้นอยู่ จัก เป็นอาจารย์ให้ศิษย์คนอื่น ๆ แล้วจักไม่อาจแนะนำฝึกสอนคนเหล่านั้น ในศีลอันยิ่ง ในสมาธิอันยิ่ง และในปัญญาอันยิ่ง. แมคนบวชแล้ว เหล่านั้น ก็จักเป็นผู้มีโคอบรมกาย มีโคอบรมศีล มีโคอบรมจิต และมีโคอบรมปัญญา, เธอทั้งหลาย ทั้งที่เป็นเช่นนั้นอยู่ จัก เป็นอาจารย์ให้ศิษย์คนอื่น ๆ สืบไป ๆ , จักไม่อาจแนะนำฝึกสอนคนบวชทั้งหลาย ในศีลอันยิ่ง ในสมาธิอันยิ่ง และในปัญญาอันยิ่งได้ ; คนบวชทั้งหลายเหล่านั้น ก็จักเป็นผู้มีโคอบรมกาย มีโคอบรมศีล มีโคอบรมจิต และมีโคอบรมปัญญา อย่างเดียวกัน. ภิกษุ ท.! ด้วยอาการอย่างนี้เอง วินัยมีมลทิน เพราะธรรมมีมลทิน ; ธรรมมีมลทิน เพราะวินัยมีมลทิน. นี้ เป็นอนาคตภัยที่ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในเวลาต่อไป. พวกเธอทั้งหลาย ฟังสำนึกไว้ ครั้นได้สำนึกแล้ว ก็พึงพยายามเพื่อกำจัดภัยนั้นเสีย.

---

๑. บาลี พระพุทธทศกัณฐก. อ. ๒๒/๑๒๑/๗๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

เถระเสีย^๑

ภิกษุ ท. ! ในกาลยี่ดียวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย ซึ่งมีได้อบรมกาย มีได้อบรมศีล มีได้อบรมจิต และมีได้อบรมปัญญา, เธอทั้งหลายเมื่อเป็นเช่นนั้นอยู่ ทั้งที่ เป็นภิกษุชั้นเถระแล้ว จักเป็นผู้ชอบทำการสะสมบริกขาร ประพฤติย่อหย่อนในไตรสิกขา มีจิตต่ำด้วยอำนาจแห่งนิรณไม่เหลียวแลในกิจแห่งวิเวกธรรม ไม่ปรารถนาคความเพียรเพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อให้แจ้งในสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้ง. ผู้บวชในภายหลัง ใดเห็นเถระเหล่านั้นทำเป็นแบบแผนเช่นนั้นไว้ ก็ถือเอาไปเป็นแบบอย่าง จึงทำให้เป็นผู้ชอบทำการสะสมบริกขารบาง ประพฤติย่อหย่อนในไตรสิกขา มีจิตต่ำด้วยอำนาจแห่งนิรณ ไม่เหลียวแลในกิจแห่งวิเวกธรรม ไม่ปรารถนาคความเพียรเพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อให้แจ้งในสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้ง, ตาม ๆ กันสืบไป. ภิกษุ ท. ! ด้วยอาการอย่างนี้เอง **วินัยมีมลทิน เพราะธรรมมีมลทิน ; ธรรมมีมลทิน เพราะวินัยมีมลทิน.** นี้ เป็นอนาคตภัยที่ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในเวลาต่อไป. พวกเธอทั้งหลายพึงสำนึกไว้ ครั้นได้สำนึกแล้ว ก็พึงพยายามเพื่อกำจัดภัยนั้นเสีย.

เถระที่ต้องระวัง^๒

กัสสปะ ! ภิกษุ แม้เป็นเถระแล้ว แต่ไม่เป็นผู้ใคร่ต่อไตรสิกขาด้วย

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๒๓/๗๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ติก. อ. ๒๐/๓๐๗/๕๓๑, ตรัสแก่ท่านพระมหากัสสปะ ที่นาคของชาวโกศล ชื่อปังกรา.

ตนเอง, ไม่สรรเสริญผู้ปฏิบัติในไตรสิกขา, ไม่ชักจูงผู้ไม่รักไตรสิกขา,
ไม่กล่าวยกย่องผู้รักการปฏิบัติในไตรสิกขา ตามเวลาที่ควรแก่การยกย่อง
ตามที่เป็นจริง ; กัสสปะ ! เราตถาคต ไม่สรรเสริญภิกษุเถระชนิดนี้.

ข้อนั้นเพราะอะไร ? เพราะเหตุว่า ภิกษุทั้งหลายจะไปหลงคบภิกษุ
เถระชนิดนั้นเขา ด้วยคิดว่า “พระศาสดา สรรเสริญภิกษุชนิดนี้” ดังนี้.
ภิกษุเหล่านี้ไปคบหาภิกษุเถระชนิดนั้นเขา ก็จะถือเอาภิกษุเถระชนิดนั้น เป็น
ตัวอย่างสืบไป ; การถือเอาภิกษุเถระชนิดนั้น เป็นตัวอย่าง ย่อมเป็นทาง
ให้เกิดสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์ และเป็นทุกข์ แก่ภิกษุเหล่านั้นเอง
สิ้นกาลนาน.

กัสสปะ ! เพราะเหตุนี้ เราจึงไม่สรรเสริญภิกษุเถระชนิดนี้.

เถระพาล^๑

ภิกษุ ท. ! คนเราเป็นผู้เฒ่า มีอายุ ๘๐, ๕๐, ๑๐๐ ปี โดยกำเนิด
ก็ดี, แต่ เขามีคำพูด ไม่เหมาะแก่กาล, พูดไม่จริง, พูดไม่มีประโยชน์,
พูดไม่เป็นธรรม, พูดไม่เป็นวินัย, กล่าววาจาไม่มีที่ตั้ง ไม่มีที่อิง ไม่มีที่สิ้นสุด
ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ; คนผู้นั้นย่อมถึงการถูกนับว่าเป็น “เถระผู้พาล” โดยแท้.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อี. ๒๑/๒๘/๒๒, ครัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่ชपालนิโครธ
ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา.

เถระวิปริต^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเถระที่ประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่างเหล่านี้ แล้วย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข ทำไปเพื่อความฉิบหายแก่คนเป็นอันมาก ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความทุกข์ ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย. ห้าอย่างอะไรกันเล่า? ห้าอย่างคือ :-

- (๑) ภิกษุเป็นเถระ บวชมานาน มีพรรษาชุกกาลมาก.
- (๒) เป็นที่รู้จักกันมาก มีเกียรติยศ มีบริวาร ทั้งศฤงฆ์และบรรพชิต.
- (๓) เป็นผู้ร่ำรวยลาภด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลาน--
ปัจจัยเภสัชบริกขาร.
- (๔) เป็นพหูสูต ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว สั่งสมธรรมที่ฟังแล้วมาก ฯลฯ.
- (๕) (แต่) เป็นมิจฉาทิฎฐิ มีทัศนวิปริต.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุนี้ ทำคนเป็นอันมากให้เลิกจากพระสัทธรรม, ให้ตั้งอยู่ในอสังกรรม. ประชาชนทั้งหลาย ย่อมถือเอาแบบอย่างของภิกษุนั้นไป เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ บวชมานาน มีพรรษาชุกกาลมากบ้าง, เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ ที่มหาชนเชื่อถือรู้จักกันมาก มีเกียรติยศ มีบริวารมาก ทั้งศฤงฆ์และบรรพชิตบ้าง, เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ ที่ร่ำรวยลาภด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริกขารบ้าง, เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ ที่เป็นพหูสูต ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๒๕/๘๘, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

สังฆกรรมที่ฟังแล้วได้บาง, ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเถระ ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข ทำไปเพื่อความฉิบหายแก่คนเป็นอันมาก ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความทุกข์ ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แล.

เถระโหลเล (หลายแบบ)^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเถระ ที่ประกอบด้วยเหตุห้าอย่าง (ห้าหมวด) เหล่านี้แล้ว ย่อม ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ไว้วางใจ ไม่น่าเคารพ ไม่น่ายกย่องสรรเสริญของเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ร่วมกัน. ห้าอย่างอะไรกันเล่า ? ห้าอย่างคือ :-

(๑) ภิกษุชั้นเถระนั้น ยังกำหนดในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด, ยังขัดเคืองในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความขัดเคือง, ยังหลงใหลในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความหลงใหล, ยังตื่นเต้นในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความตื่นเต้น, ยังมัวเมาในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความมัวเมา.

(๒) ภิกษุชั้นเถระนั้น ยังเป็นผู้ไม่ปราศจากราคะ, ยังเป็นผู้ไม่ปราศจากโทสะ, ยังเป็นผู้ไม่ปราศจากโมหะ, ยังลบหลู่คุณท่าน, ยังตีตนเสมอท่าน.

(๓) ภิกษุชั้นเถระนั้น เป็นคนหลอกลวงเก่งด้วย, เป็นคนพูด

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปลูกจ. อ. ๒๒/๑๒๖ - ๘/๘๑-๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

พิริ้วฟ้าเฝ้าด้วย, เป็นคนพูดหวานล่อมเก่งด้วย, เป็นคนปลุกคำทำทนาย
ให้เกิดมานะเจ็บใจเก่งด้วย, เป็นคนหาทำไรทำนองเอาลาภต่อลาภเก่งด้วย.

(๔) ภิกษุชั้นเถระนั้น เป็นคนไม่มีศรัทธา, ไม่มีความละเอียดรอบ,
ไม่มีความเกรงกลัวบาป, เป็นคนเกียจคร้าน, เป็นคนมีปัญญาทึบ.

(๕) ภิกษุชั้นเถระนั้น เป็นคนไม่อดใจในรูปทั้งหลาย,
ไม่อดใจในเสียงทั้งหลาย, ไม่อดใจในกลิ่นทั้งหลาย, ไม่อดใจในรสทั้งหลาย,
ไม่อดใจในสัมผัสทางกายทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเถระ ที่ประกอบด้วยเหตุหาอย่าง (หาหมวด) เหล่านี้แล้ว
ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ไว้วางใจ ไม่น่าเคารพ ไม่น่ายกย่องสรรเสริญ
ของเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ร่วมกันเลย.

พ้อฆ่าลูก^๑

กัสสปะ ! ก็ในเวลานี้ พวกภิกษุชั้นเถระ ไม่สมทานการอยู่ป่า
เป็นวัตร และทั้งไม่กล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น, ไม่สมทาน
การบิณฑบาตเป็นวัตร และไม่กล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น, ไม่สมทาน
การใช้ผ้าบังสุกุลเป็นวัตร และไม่กล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น,
ไม่สมทานการใช้จีวรเพียงสามผืนเป็นวัตร และไม่กล่าวสรรเสริญการกระทำ
เช่นนั้น, ไม่จำกัดความต้องการให้มีแต่น้อย และไม่กล่าวสรรเสริญ การกระทำ
เช่นนั้น, ไม่สันโดษ และไม่กล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น, ไม่อยู่สงบ

๑ บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ส. ๑๖/๒๔๓/๔๕๖, ตรัสแก่ท่านพระมหากัสสปะ ที่เวฬุวัน

และไม่กล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น, ไม่เป็นผู้อยู่อย่างไม่คลุกคลีกัน และไม่กล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น, ไม่ปรารภความเพียร และไม่กล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น. บรรดาภิกษุชั้นเถระเหล่านั้น, ภิกษุรูปใด เป็นคนมีชื่อเสียง คนรู้จักมาก มีเกียรติยศ มีลาภควยบริกขารคือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัช, พวกภิกษุชั้นเถระด้วยกัน ก็เชื่อเชิญให้นั่งเฉพาะภิกษุรูปนั้น ด้วยคำเป็นต้นว่า “มาเถิดภิกษุ ! ภิกษุรูปนี้ชื่อไร ? ภิกษุนี้ช่างมีวาสนาจริง ! ภิกษุรูปนี้เป็นที่รักของผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน. มาเถิดภิกษุ ! นิมนต์ท่านจงนั่งอาสนะนี้” ดังนี้.

กัสสปะ ! ครั้นภิกษุชั้นเถระประพฤติกัณอยู่ดังนี้, ความคิดก็เกิดขึ้นแก่พวกภิกษุผู้บวชใหม่ว่า ไฉนว่า ภิกษุรูปใด มีชื่อเสียงคนรู้จักมาก มีเกียรติยศ มีลาภควยบริกขารคือจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลาน-ปัจฉัยเภสัช, พระเถระทั้งหลาย ย่อมนิมนต์เขอนั้นด้วยอาสนะ ด้วยคำเป็นต้นว่า “มาเถิดภิกษุ ! ภิกษุนี้ชื่อไร ? ภิกษุนี้ช่างมีวาสนาจริง ! ภิกษุนี้เป็นที่รักของผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน. มาเถิดภิกษุ ! นิมนต์ท่านจงนั่งอาสนะนี้” ดังนี้. พวกภิกษุผู้บวชใหม่เหล่านั้น ก็พากันประพฤติเพื่อให้เป็นเช่นนั้น ; และข้อนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความทุกข์ไม่เป็นประโยชน์แก่อกุศลแก่พวกภิกษุเหล่านั้นเองสิ้นกาลนาน.

กัสสปะ ! จริงทีเดียว เมื่อใดใครจะกล่าวคำนี้ ให้ถูกต้องแก่กาละ-เทศะและบุคคล ว่า “พรหมจรรย์ ถูกย่ำยีเสียแล้ว ด้วยอันตรายอย่างของพรหมจรรย์ ; พรหมจรรย์ ถูกร่อยรัดเสียแล้ว ด้วยเครื่องร่อยรัดอันยิ่งใหญ่อย่างของพรหมจรรย์” ดังนี้แล้ว เขาพึงกล่าวขอความนั้นในกาลบัดนี้แล.

สมภารผิดหลัก^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุที่ประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่างเหล่านี้แล้ว ไม่ควรได้รับการยกย่องให้เป็นเจ้าอาวาส. ห้าอย่างอะไรกันเล่า ? ห้าอย่างคือ :-

- (๑) เจ้าอาวาส ไม่สมบรูณด้วยมารยาท ไม่สมบรูณด้วยวัตร.
- (๒) เจ้าอาวาส ไม่เป็นพหูสูต ไม่เป็นเจ้าตำรับ.
- (๓) เจ้าอาวาส ไม่ปฏิบัติขัดเกลากิเลส ไม่ยินดีในการหลีกเร้น ไม่ยินดีในกัลยาณธรรม.^๒

(๔) เจ้าอาวาส มีวาจาไม่อ่อนหวาน ไม่เพราะหู.

(๕) เจ้าอาวาส มีปัญญาอ่อน โง่เขลา เงอะงะ.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุที่ประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่างเหล่านี้แล้ว ไม่ควรได้รับการยกย่องให้เป็นเจ้าอาวาส.

สมภารติดถิ่น^๓

ภิกษุ ท. ! โทษในการติดถิ่น ห้าอย่างเหล่านี้มีอยู่. ห้าอย่างอะไรกันเล่า ? ห้าอย่างคือ :-

- (๑) เธอ ย่อมมีความตระหนี่ที่อยู่ (คือหวงเสนาสนะที่สบาย ๆ เมื่อมีผู้อื่นมาอยู่ด้วยก็ต้องแบ่งกัน หรือถึงกับสูญเสียเสนาสนะเช่นนั้น ถ้าหากว่าตนด้อยกว่าด้วย).

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปรุจฉก. อี. ๒๒/๒๕๐/๒๓๑.

๒. ฉบับยุโรป และฉบับพม่า ไม่มีคำว่า ไม่ยินดีในกัลยาณธรรม.

๓. บาลี พระพุทธภาษิต ปรุจฉก. อี. ๒๒/๒๘๖/๒๒๔, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

(๒) เธอ ย่อมมีความตระหนี่สกุลอุปัฏฐาก (คือกันทำไม่ให้ภิกษุอื่นรู้จักมักคุ้นด้วยอุปัฏฐากของตน โดยกลัวว่าจะถูกแบ่งลาภ หรือถึงกับสูญเสียอุปัฏฐากไป).

(๓) เธอ ย่อมมีการหวังลาภ (คือการอยู่ติดถิ่น ทำให้เกิดความคิดสะสมสิ่งของ จึงหวังสิ่งของต่าง ๆ เพื่อการสะสม).

(๔) เธอ ย่อมมีการหวังชื่อเสียง เกียรติยศ (คือไม่ต้องการ ให้ใครมีชื่อเท่าตนในถิ่นนั้น).

(๕) เธอ ย่อมมีการหวังคุณธรรม (คือการกันทำ ไม่ให้ผู้อื่นเจริญด้วยปรีชาธรรม ปฏิบัติธรรม และปฏิเวธธรรม เพราะจะเป็นคู่แข่งที่ครอบงำตน).

ภิกษุ ท. ! โทษในการติดถิ่น มีห้าอย่างเหล่านี้แล.

สมภารติดที่อยู่^๑

ภิกษุ ท. ! โทษในการติดที่อยู่ ห้าอย่างเหล่านี้มีอยู่. ห้าอย่างอะไรกันเล่า? ห้าอย่างคือ :-

(๑) ภิกษุติดที่อยู่ ย่อมมีภักทะสิ่งของมาก เป็นผู้ชอบสะสมสิ่งของไว้มาก.

(๒) ภิกษุติดที่อยู่ ย่อมมีเกสัชมาก เป็นผู้ชอบสะสมเกสัชไว้มาก.

(๓) ภิกษุติดที่อยู่ ย่อมมีกิจมาก มีกิจการที่ต้องจัดต้องทำมาก เลยเอาดีในหน้าที่ของสมณะโดยตรงไม่ได้.

(๔) ภิกษุติดที่อยู่ ย่อมจะคลุกคลีกับคฤหัสถ์ และบรรพชิต ด้วยการคลุกคลีกันอย่างแบบคฤหัสถ์อันเป็นสิ่งไม่สมควรแก่สมณะ.

(๕) ภิกษุติดที่อยู่ จะจากถิ่นที่อยู่ขึ้นไป เธอ ย่อมจากไปด้วยจิตที่หวัง

ภิกษุ ท. ! โทษในการติดที่อยู่ มีห้าอย่างเหล่านี้แล.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๒๘๖/๒๒๓.

นรกของสมภารเจ้าวัด^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเจ้าอาวาสที่ประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่าง ย่อมจะเดือดร้อนเหมือนถูกลากตัวไป เก็บไว้ในนรกในปัจจุบันนี้ (ตกนรกทั้งเป็น), ฉะนั้น. หาอย่างอะไรกันเล่า? หาอย่างคือ :-

- (๑) ภิกษุเจ้าอาวาส ไม่ใคร่ครวญ ไม่ได้สวณให้รอบคอบเสียก่อน กล่าวยกย่อง คนที่ควรตำหนิ.
- (๒) ภิกษุเจ้าอาวาส ไม่ใคร่ครวญ ไม่ได้สวณให้รอบคอบเสียก่อน กล่าวตำหนิ คนที่ควรยกย่อง.
- (๓) ภิกษุเจ้าอาวาส ไม่ใคร่ครวญ ไม่ได้สวณให้รอบคอบเสียก่อน แสดงความเลื่อมใสให้ปรากฏ ในฐานะอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส.
- (๔) ภิกษุเจ้าอาวาส ไม่ใคร่ครวญ ไม่ได้สวณให้รอบคอบเสียก่อน แสดงความไม่เลื่อมใสให้ปรากฏ ในฐานะอันเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส.
- (๕) ภิกษุเจ้าอาวาส ทำไยทานที่ทายถวายด้วยศรัทธาให้ตกเสียไป.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเจ้าอาวาสที่ประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่างเหล่านี้แล ย่อมจะเดือดร้อนเหมือนถูกลากตัวไปเก็บไว้ในนรก ในปัจจุบันนี้ ฉะนั้น.

หมวดที่เก้า จบ.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๒๕๓/๒๓๖, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ขุมทรัพย์จากพระโอบุช

ภาค ๒

ปักคากพอน - กำชี้ชวนวิงวอน

- หมวดที่ ๑๐ ว่าด้วยการมีศีล
- หมวดที่ ๑๑ ว่าด้วยการมีสังวร
- หมวดที่ ๑๒ ว่าด้วยการเป็นอยู่ชอบ
- หมวดที่ ๑๓ ว่าด้วยการไม่ทำไปตามอำนาจกิเลส
- หมวดที่ ๑๔ ว่าด้วยการไม่เป็นทาสตัณหา
- หมวดที่ ๑๕ ว่าด้วยการไม่หละหลวมในธรรม
- หมวดที่ ๑๖ ว่าด้วยการไม่ลืมหัดปฏิบัติ
- หมวดที่ ๑๗ ว่าด้วยการหมดพิษสงทางใจ
- หมวดที่ ๑๘ ว่าด้วยการไม่เสียความเป็นผู้หลักผู้ใหญ่
- หมวดที่ ๑๙ ว่าด้วยเนื่อนานุญของโลก

ผู้ชิวอนวิงวอน !

ยี่ ภิกขเว สตถารา กรณียี่ สวากานี
หิตสินา อนุกรมปะเกน อนุกรมปะ อุปาทาย
กตฺ โว ตํ มยา

ภิกษุ ท. ! กิจอันใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์
เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย,
กิจอันนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวกเธอทั้งหลาย.

เอตานิ ภิกขเว รุกขมูลานี
เอตานิ สุธัญญาคารานี

ภิกษุ ท. ! นั้น โคนไม้ทั้งหลาย, นั้น เรือนว่างทั้งหลาย.

ฌายถ ภิกขเว มา ปมาทตถ

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายจงเพียรเผากิเลส, อย่าได้ประมาท.

มา ปจฺจมา วิปปฏิสารีโน อหฺวตฺถ

พวกเธอทั้งหลาย อย่าได้เป็นผู้ที่ตองรอนใจ ในภายหลังเลย.

อยฺ โว อมฺหากํ อนุสาสนี

นี้แล เป็นวาจาเครื่องพร่ำสอนพวกเธอทั้งหลายของเรา.

(สพยตนวคฺค ตี. ๑๘/๔๔๑/๖๗๔)

ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์

หมวดที่ ๑๐

วาทะ การมีศีล

๑. ผากาลี
๒. รักษาพรหมจรรย์ไว้ด้วยน้ำตา
๓. ผู้ที่ควรเข้าใกล้
๔. ละได้จักอยู่เป็น “พระ”
๕. สมณพราหมณ์ที่น่านับถือ
๖. ผล และ ประโยชน์ ของความเป็นสมณะ
๗. ผู้ละความทุกข์เสียได้
๘. ภิกษุผู้มีศีลสมบูรณ์แล้ว
  - ผู้มีศีล ถึงพร้อมด้วยอาทิพรหมจรรย์ศีล
  - ผู้มีศีล ไม่ทำลายพืชคามและภุคคาม
  - ผู้มีศีล ไม่กระทำการบริโภคสะสม
  - ผู้มีศีล ไม่ดูการเล่น
  - ผู้มีศีล ไม่เล่นการพนัน
  - ผู้มีศีล ไม่นอนบนที่นอนสูงใหญ่
  - ผู้มีศีล ไม่ประดับตกแต่งร่างกาย
  - ผู้มีศีล ไม่พุดคุยเจรจานกเถา
  - ผู้มีศีล ไม่กล่าวคำแค้นแย้งกัน
  - ผู้มีศีล ไม่เป็นทูตนำข่าว
  - ผู้มีศีล ไม่ลอลวงชาวบ้าน
  - ผู้มีศีล ไม่เป็นหมอมายโขคลาง
  - ผู้มีศีล ไม่เป็นหมอมายลักษณะสิ่งของ
  - ผู้มีศีล ไม่เป็นหมอมานายการรบบุง
  - ผู้มีศีล ไม่เป็นหมอมโหราศาสตร์
  - ผู้มีศีล ไม่เป็นหมอมทำนายดินฟ้าอากาศ
  - ผู้มีศีล ไม่เป็นหมอมอดูกฤษยาม
  - ผู้มีศีล ไม่เป็นหมอมืดและหมอยา
๙. อธิศีลสิกขา
๑๐. สมณกิจ
๑๑. กิจของชวานา
๑๒. ตั้งหน้าทำก็แล้วกัน
๑๓. เครื่องมือละกิเลส
๑๔. เมื่อมีศีลควรส่งตนไปในแนวเพากิเลส
๑๕. อริยกัณฑ์ศีล
๑๖. ศีลอยู่เคียงคู่กับปัญญาเสมอ
๑๗. ชำระศีลและทักขิโหบริสุทธีก่อน
๑๘. ศีลเป็นฐานรองรับ สติปัญญาฐานสี่
๑๙. ศีลเป็นฐานรองรับ สติปัญญาฐานสี่- (อีกนัยหนึ่ง)
๒๐. ศีลเป็นฐานรองรับ โพชฌงค์เจ็ด
๒๑. ศีลเป็นฐานรองรับ อริยมรรคมีองค์แปด
๒๒. ศีลสมบัติเป็นรุ่งอรุณแห่งอริยมรรค
๒๓. ศีลสมบัติเป็นธรรมมีอุปการะมากชั้นเอก
๒๔. ศีลสมบัติช่วยทำให้อริยมรรคเจริญเต็มที่
๒๕. ผู้มีศีล จักถึงแก่นธรรม
๒๖. อำนาจศีลที่เป็นตัวกุศล
๒๗. อานิสงส์สำหรับผู้ที่ทำศีลให้บริบูรณ์
๒๘. ผู้ที่อยู่เหนือความหวัง
๒๙. เมื่อราชามีกำลัง
๓๐. ประสพบุญใหญ่

ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์

หมวดที่ ๑๐

วาดวย การมีศีล

(ปฏิบัติกันขัย ของหมวด ๑ อันว่าด้วยการกุศล)

ผากาสี^๑

ภิกษุ ท. ! ผากาสี แม้อย่างใหม่อยู่ ลีก็งาม นุ่มหมเขาก็สบายเนื้อ รากากี่แพง, แมจะกลางใหม่กลางเก่าแล้ว ลีก็ยังงาม นุ่มหมเขาก็ยังสบายเนื้อ รากากี่แพง, แมจะเก่าคร่ำแล้ว ลีก็ยังงาม นุ่มหมเขาก็ยังสบายเนื้อ รากากี่แพงอยู่นั่นเอง. ผากาสีแม่ที่เก่าคร่ำแล้ว คนทั้งหลายก็ยังไขเป็นผาหอรตนะ หรือเก็บไว้ในหีบอบ.

ภิกษุ ท. ! ฉันทิดก็ฉันทัน : ภิกษุ แม่เพิ่งบวชใหม่ ถ้าเป็นผู้มีศีล มีความเป็นอยู่งดงาม, เราก็กล่าวว่า มีผิวพรรณงาม เหมือนผากาสี ที่แม้อย่างใหม่อยู่ที่คูสีงามจะนั่น. เรากล่าวภิกษุนี้ว่า มีผากาสีเป็นคู่เปรียบ. อนึ่ง ชนเหล่าใด คบหา สมาคม เขาไกล ทำตามเยี่ยงอย่างของภิกษุนี้ ขอนั้น จะเป็นทางให้เกิดสิ่งอันเป็นประโยชน์ สิ่งอันเป็นความสุข แก่ชนเหล่านั้นเอง ตลอดกาลนาน ; เรากจึงกล่าวภิกษุนี้ว่า ใครไกลซิดเขาก็สบายตัว เหมือนผากาสี นุ่มหมเขาก็สบายเนื้อ ฉะนั้น. เรากล่าวภิกษุนี้ว่า มีผากาสีเป็นคู่เปรียบ. อนึ่ง ภิกษุนี้ รับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัย เภสัชบริกขาร ของชนเหล่าใด ทานนั้น ย่อมมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่แก่ชน

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๓๑๕/๕๓๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

เหล่านั้น. เราจึงกล่าวภิกษุเห็นว่า มีค่ามาก เหมือนผ้ากาสี มีราคาแพง ฉะนั้น. เรากล่าวภิกษุเห็นว่า มีผ้ากาสีเป็นคู่เปรียบ.

ภิกษุ ท. ! แม่ภิกษุ **มัชฌิมภุมมิ**^๑ ถ้าเป็นผู้มีศีล มีความเป็นอยู่งดงาม, เราก็กล่าวว่า มีผิวพรรณงาม เหมือนผ้ากาสี มีสีงาม นั้นนั่นแหละ. เรากล่าวภิกษุเห็นว่า มีผ้ากาสีเป็นคู่เปรียบ. อนึ่ง ชนเหล่าใดคบหา สมาคม เข้าใกล้ ทำตามเยี่ยงอย่างของภิกษุนั้น ขอนั้น จะเป็นทางให้เกิดสิ่งอันเป็นประโยชน์ สิ่งอันเป็นความสุขแก่ชนเหล่านั้นเอง ตลอดกาลนาน ; เราจึงกล่าวภิกษุเห็นว่า ใครใกล้ชิดเขาก็สบายตัว เหมือนผ้ากาสี นุ่งห่มเขาก็สบายเนื้อ ฉะนั้น. เรากล่าวภิกษุเห็นว่า มีผ้ากาสีเป็นคู่เปรียบ. อนึ่ง ภิกษุนั้น รับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริกขารของชนเหล่าใด ทานนั้น ย่อมมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่แก่ชนเหล่านั้น. เราจึงกล่าวภิกษุเห็นว่า มีค่ามาก เหมือนผ้ากาสี มีราคาแพง ฉะนั้น. เรากล่าวภิกษุเห็นว่า มีผ้ากาสีเป็นคู่เปรียบ.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุแม่ **ผู้เป็นเถระ**^๒ ถ้าเป็นผู้มีศีล มีความเป็นอยู่งดงาม, เราก็กล่าวว่า มีผิวพรรณงาม เหมือนผ้ากาสี มีสีงาม นั้นนั่นแหละ. เรากล่าวภิกษุเห็นว่า มีผ้ากาสีเป็นคู่เปรียบ. อนึ่ง ชนเหล่าใด คบหา สมาคม เข้าใกล้ ทำตามเยี่ยงอย่างของภิกษุนั้น ขอนั้น จะเป็นทางให้เกิดสิ่งอันเป็นประโยชน์ สิ่งอันเป็นความสุขแก่ชนเหล่านั้นเอง ตลอดกาลนาน ; เราจึงกล่าวภิกษุเห็นว่า ใครใกล้ชิดเขาก็สบายตัว เหมือนผ้ากาสี นุ่งห่มเขาก็สบายเนื้อ ฉะนั้น. เรากล่าวภิกษุเห็นว่า มีผ้ากาสีเป็นคู่เปรียบ. อนึ่ง ภิกษุนั้น รับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริกขารของชนเหล่าใด ทานนั้น

๑. และ ๒. หมายถึง ภิกษุที่มีอายุพรรษาประมาณ ๕ - ๕ พรรษา และตั้งแต่ ๑๐ พรรษาขึ้นไป ตามลำดับ.

ยอมมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่แก่ชนเหล่านั้น. เราจึงกล่าวภิกษุนี้ว่า มีค่ามากเหมือนผากาสี มีราคาแพง ฉะนั้น. เรากล่าวภิกษุนี้ว่า มีผากาสีเป็นคู่เปรียบ.

อนึ่ง ภิกษุผู้เถระเช่นนี้ กล่าวอะไรขึ้นในท่ามกลางสงฆ์ ภิกษุทั้งหลายก็ช่วยกันบอกกล่าวว่ “ขอท่านทั้งหลาย จงเงี่ยเสียงเถิด, ภิกษุผู้เฒ่าจะกล่าวธรรมและวินัย บัดนี้” ดังนี้.

ภิกษุ ท.! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ว่า “เราทั้งหลาย จักเป็นให้เหมือนอย่างผากาสี ไม่เป็นอย่างผ้าเปลือกปอละ” ดังนี้. ภิกษุ ท.! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้แล.

รักษาพรหมจรรย์ไว้ด้วยน้ำตา^๑

ภิกษุ ท.! บรรพชิตรูปใด จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม, แม้จะทุกข์กายทุกข์ใจ ถึงน้ำตานองหน้า ร้องไห้อยู่ ก็ยังสู้ประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์อยู่ได้ ก็มี ขอที่นาสรรเสริญเธอให้เหมาะสมแก่ธรรมที่เธอมีในบัดนี้ มีอยู่หาอย่าง. หาอย่างอะไรบางเล่า? หาอย่างคือ :-

- (๑) ธรรมที่ชื่อว่า ศรัทธา ในกุศลธรรมทั้งหลาย ก็ได้มีแล้วแก่เธอ.
- (๒) ธรรมที่ชื่อว่า หิริ ในกุศลธรรมทั้งหลาย ก็ได้มีแล้วแก่เธอ.
- (๓) ธรรมที่ชื่อว่า โอตตัปปะ ในกุศลธรรมทั้งหลาย ก็ได้มีแล้วแก่เธอ.
- (๔) ธรรมที่ชื่อว่า วิริยะ ในกุศลธรรมทั้งหลาย ก็ได้มีแล้วแก่เธอ.
- (๕) ธรรมที่ชื่อว่า ปัญญา ในกุศลธรรมทั้งหลาย ก็ได้มีแล้วแก่เธอ.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๔/๕.

ภิกษุ ท. ! บรรพชิตรูปใด จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม, แม่จะทุกข์กาย ทุกข์ใจ ถึงน้ำตานองหน้า รongไหอยู่ ก็ยังสู้ประพตฺติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์อยู่ได้ก็มี. ขอทีน่าสรรเสริญเธอให้เหมาะสมแก่กรรม ที่เธอมีในบัดนี้ หาอย่างเหล่านี้แล.

ผู้ไม่ควรเข้าใกล้^๑

ภิกษุ ท. ! ก็บุคคลเช่นไรเล่า ที่คนทุกๆ คนควรคบหา สมาคม ควรเข้าใกล้ ?

ภิกษุ ท. ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ เป็นผู้มึศีล สมาธิ และปัญญา พอเสมอกัน, บุคคล ดังกล่าวนี เป็นผู้ที่น่าคบหา สมาคม น่าเข้าใกล้. ขอนั้น เพราะอะไร ? เพราะเมื่อเราเป็นผู้มึศีล สมาธิ และปัญญาเสมอกันแล้ว, การพูดกันถึงเรื่องศีล สมาธิ และปัญญาของเรานั้นก็จักมีไคด้วย, การพูดกันของเรานั้น จักไปกันไคด้วย, และการพูดกันของเรานั้นจักเป็นความสบายอกสบายใจด้วย ; เพราะเหตุนี้ บุคคลเช่นนี้ จึงเป็น ผู้ที่ทุกคนควรคบหาสมาคม ควรเข้าใกล้.

ภิกษุ ท. ! ก็บุคคลเช่นไรเล่า ที่ต้องสักการะเคารพเสียก่อน แล้วจึง คบหาสมาคม เข้าใกล้ ?

ภิกษุ ท. ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ เป็นผู้มึศีล สมาธิ และปัญญา ยิ่งกว่าเรา, บุคคล ดังกล่าวนี เป็นผู้ที่ต้องสักการะเคารพเสียก่อน แล้วจึง คบหา สมาคม เข้าใกล้. ขอนั้นเพราะอะไร ? เพราะเราจักได้ทำกองศีล กองสมาธิ และกองปัญญาของเรา ที่ยังไม่บริบูรณ์ให้บริบูรณ์บาง, เราจัก ได้ประทับประคองกองศีล กองสมาธิ และกองปัญญา ที่บริบูรณ์แล้วไว้ได้

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๑๕๗/๔๖๕.

ควยปัญญาในธรรมนั้น ๆ บาง ; เพราะฉะนั้น บุคคลเช่นนี้ จึงเป็น ผู้ที่ต้องสักการะเคารพเสียก่อน แล้วจึงคบหาสมาคม เข้าใกล้ แล.

ละได้จักอยู่เป็น “พระ”^๑

ภิกษุ ท. ! ความคดทางกาย ทางวาจา ทางใจ, โทษทางกาย ทางวาจา ทางใจ, กิเลสเพียงดั่งน้ำฝาดทางกาย ทางวาจา ทางใจ ของ บรรพชิตพวกใด จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังละไม่ได้แล้ว ; บรรพชิตพวกนั้น ก็ต้องหล่นไปเองจากธรรมวินัยนี้ เหมือนล่อรถข้างที่ทำแล้วใน ๖ วัน^๒ ตั้งตรงไม่ได้ ต้องตะแคงล้มไป ฉะนั้น.

ภิกษุ ท. ! ความคดทางกาย ทางวาจา ทางใจ, โทษทางกาย ทางวาจา ทางใจ, กิเลสเพียงดั่งน้ำฝาดทางกาย ทางวาจา ทางใจ ของ บรรพชิตพวกใด จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม อันเชลละได้แล้ว ; บรรพชิตพวกนั้น ก็ตั้งมั่นอยู่ได้เองในธรรมวินัยนี้ เหมือนล่อรถข้างที่ทำแล้วนานถึง ๖ เดือน หย่อน ๖ วัน กลิ้งไปตั้งตรงอยู่ได้ไม่ล้ม ฉะนั้น.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ว่า “เราทั้งหลาย จักละความคดทางกาย, โทษทางกาย, กิเลสเพียงดั่งน้ำฝาดทางกาย ; จักละความคดทางวาจา, โทษทางวาจา, กิเลสเพียงดั่งน้ำ

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ตัก. อ. ๒๐/๑๔๒/๔๕๔.

๒. ล่อรถที่ข้างโซ่ไม่ทำและไม่ดีทำและทำโดยความรีบร้อน ย่อมผิดกับล่อข้างที่ทำด้วยความประณีต และมีเวลานานเป็นธรรมดา, อ่านเรื่องละเอียด จากพุทธประวัติจากพระโอษฐ์ ภาค ๖ ตอน “ครั้งมีพระชาติเป็นรถการ ข้างทำรถ”.

ฝาดทางวาจา ; จักละความคดทางใจ, โทษทางใจ, กิเลสเพียงดั่งน้ำฝาดทางใจ”
 ดังนี้. ภิกษุ ท.! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจ ไว้อย่างนี้แล.

สมณพราหมณ์ที่น่านับถือ^๑

ดูก่อนพราหมณ์และคฤหบดี ท.! ถ้าพวกปริพพาชกผู้ถือลัทธิต่ออื่นจะพึง
 ถามท่านทั้งหลายว่า “สมณะหรือพราหมณ์ชนิดไหนเล่า ที่พวกท่านพึงสักการะ
 เคารพ นับถือ บูชา” ดังนี้ไซ้; เมื่อพวกท่านถูกเขาถามเช่นนี้แล้ว พึงตอบ
 แก่เขาว่า :-

สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใด เป็นผู้ปราศจากราคะ - โทสะ - โมหะ ในรูป
 ที่เห็นด้วยตา, เสียงที่ไต่ยินด้วยหู, กลิ่นที่รู้สึกด้วยจมูก, รสที่รู้สึกด้วยลิ้น,
 โผฏฐัพพะที่สัมผัสด้วยกาย, ธรรมารมณที่รู้แจ้งด้วยใจแล้ว, มีจิตสงบ ณ
 ภายใน, ประพฤติมรรยาทเรียบร้อยทั้งทางกาย วาจา และใจ; สมณะหรือ
 พราหมณ์เหล่านั้นประเภทเดียวที่ควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา. ขอนั้น
 เพราะอะไร? เพราะว่า แม้พวกเราทั้งหลาย ยังไม่ปราศจากราคะ - โทสะ -
 โมหะ ในรูปที่เห็นด้วยตา ฯลฯ ธรรมารมณที่รู้แจ้งด้วยใจแล้ว, มีจิต
 ยังไม่สงบใด ณ ภายใน, ยังประพฤติเรียบร้อยบาง ไม่เรียบร้อยบาง ทั้ง
 ทางกาย วาจา และใจ ก็จริงแล แต่ความประพฤติเรียบร้อยเด่นชัดของ
 สมณพราหมณ์เหล่านั้น จักเป็นของเราผู้เห็นอยู่ซึ่งตัวอย่างอันยิ่ง. เพราะฉะนั้น
 สมณพราหมณ์พวกนั้นจึงเป็นผู้ที่ควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา สำหรับเรา
 ทั้งหลาย โดยแท้.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นครวินทสูตร อูปริ. ม. ๑๔/๕๓๐/๘๓๔,
 ตรีสแก่พราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านนครวินทคาม คราวจาริกไปในแคว้นโกศล.

ผล และ ประโยชน์ ของความเป็นสมณะ^๑

ภิกษุ ท. ! ผลของความเป็นสมณะ เป็นอย่างไรเล่า ? โสคาปัตติผล, สกทาคามิผล, อนาคามิผล, และอรหัตตผล เหล่าใดแล, ภิกษุ ท. ! ผลเหล่านี้ เราเรียกว่า ผลของความเป็นสมณะ.

ภิกษุ ท. ! ประโยชน์ของความเป็นสมณะ เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ อันใดแล, ภิกษุ ท. ! อันนี้ เราเรียกว่า ประโยชน์ของความเป็นสมณะ.

ภิกษุ ท. ! ความเป็นสมณะ เป็นอย่างไรเล่า ? อริยอัฏฐังคิกมรรคนี้ อย่างเดียวเท่านั้น ซึ่งได้แก่ความเข้าใจอันถูกต้อง, ความดำริอันถูกต้อง, การพูดจาอันถูกต้อง, การทำงานอันถูกต้อง, การเลี้ยงชีวิตอันถูกต้อง, ความพยายามอันถูกต้อง, ความมีสติครองตนอันถูกต้อง, ความตั้งใจมั่นอันถูกต้อง; ภิกษุ ท. ! อริยอัฏฐังคิกมรรคอันนี้ เราเรียกว่า ความเป็นสมณะ.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ถี. ๑๕ / ๓๐ / ๑๐๑, ๑๐๔, ๑๐๐, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่อารามเชตวัน.

ผู้ละความทุกข์เสียได้^๑

ภิกษุ ท.! ความสังัด (คือห่างไกลจากบาปกรรม) อันยิ่งสำหรับภิกษุ ในธรรมวินัยนี้มีสามอย่างเหล่านี้เท่านั้น. สามอย่างอะไรบ้างเล่า? สามอย่างคือ :-

(๑) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึศีล ละความทุกข์เสียได้ และสังัด จากความทุกข์นั้นด้วย.

(๒) เป็นผู้มีความเห็นชอบ ละความเห็นผิดเสียได้ และสังัดจากความเห็นผิดนั้นด้วย.

(๓) เป็นผู้มื่อาสวะสิ้นแล้ว ละอาสวะทั้งหลายเสียได้ และเป็นผู้สังัด จากอาสวะทั้งหลายนั้นด้วย.

ภิกษุ ท.! เมื่อใดแล ภิกษุมีคุณธรรมสามอย่างดังกล่าวนี้แล้ว เมื่อนั้น ภิกษุนี้ เราเรียกว่า เป็นผู้ถึงยอด ถึงแก่น บริสุทธิ ตั้งอยู่ในสภาวะแล้ว.

ภิกษุ ท.! เปรียบเหมือนนาข้าวสาลีของคฤหบดีชาวนา มีผลได้ที่แล้ว, คฤหบดีชาวนาที่รีบ ๆ ให้เกี่ยวขานั้น, ครั้นแล้วที่รีบ ๆ ให้เก็บขน, ครั้นแล้วที่รีบ ๆ ให้นำขึ้นไปไว้ในลาน, ครั้นแล้วที่รีบ ๆ ให้ทำเป็นกอง, ครั้นแล้วที่รีบ ๆ ให้นำ, ครั้นแล้วที่รีบ ๆ ให้ส่งฟาง, ครั้นแล้วที่รีบ ๆ ให้สาด, ครั้นแล้วที่รีบ ๆ ให้สี, ครั้นแล้วที่รีบ ๆ ให้หอม, ครั้นแล้วที่รีบ ๆ ให้มัด แกลบ, เมื่อเป็นเช่นนี้ ข้าวเปลือกของคฤหบดีชาวนานั้นก็เป็นอันถึงที่สุด ถึงแก่น สะอาด ตั้งอยู่ในความเป็นข้าวสารได้ ฉะนั้นใดก็ดี; ภิกษุ ท.! ภิกษุเป็นผู้มึศีล ละความทุกข์เสียได้ และสังัดจากความทุกข์นั้นด้วย, เป็นผู้มีความเห็นชอบ ละความเห็นผิดเสียได้ และสังัดจากความเห็นผิดนั้นด้วย, เป็นผู้

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ติก. อ. ๒๐/๓๑๑/๕๓๓.

มีอาสวะสิ้นแล้ว ละอาสวะทั้งหลายเสียได้ และเป็นผู้สังัดจากอาสวะทั้งหลายนั้นด้วย; ภิกษุท. ! ภิกษุนี้เราเรียกว่า เป็น ผู้ถึงยอด ถึงแก่น บริสุทธิ์ ตั้งอยู่ในสภาวะแล้ว ฉะนั้น เหมือนกันแล.

ภิกษุผู้มีศีลสมบูรณ์แล้ว^๑

มหาราชะ ! ภิกษุเป็นผู้นมีศีลสมบูรณ์แล้ว เป็นอย่างไรเล่า ?

ผู้มีศีลถึงพร้อมด้วยอาทิพรหมจริยศีล^๑

มหาราชะ ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ ละปาณาติบาต เว้นขาดจากปาณาติบาต วางท่อนไม้และศัสตราเสียแล้ว มีความละอาย ถึงความเอ็นดูกรุณา หวังประโยชน์เกื้อกูลในบรรดาสัตว์ทั้งหลายอยู่ ; แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง. เป็นผู้ ละอทินนาทาน เว้นขาดจากอทินนาทาน ถือเอาแต่ของที่เขาให้แล้ว หวังอยู่แต่ของที่เขาให้ เป็นคนสะอาด ไม่เป็นขโมยอยู่ ; แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง. เป็นผู้ ละกรรมอันมิใช่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์โดยปกติ ประพฤติห่างไกล เว้นขาดจากการเสพเมถุน อันเป็นของชาวบ้าน ; แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง. เป็นผู้ ละมุสาวาท เว้นขาดจากมุสาวาท พูดแต่ความจริง รักษาความสัตย์ มั่นคงในคำพูด ควรเชื่อถือได้ ไม่เกลงกล่าวให้ผิดต่อโลก ; แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง. เป็นผู้ ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ได้ฟังจากฝ่ายนี้แล้ว ไม่เก็บไปบอกฝ่ายโน้น เพื่อให้ฝ่ายนี้แตกราวกัน หรือได้ฟังจากฝ่ายโน้นแล้ว ไม่นำมาบอกแก่ฝ่ายนี้ เพื่อให้ฝ่ายโน้นแตกราวกัน แต่จะสมานคนที่แตก

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สามีญญผลสูตร ที. ที. ๕/๘๓/๑๐๓, ตรัสแก่พระเจ้าอชาตศัตรู ผู้ทูลถามเรื่องนี้โดยเฉพาะ ที่สวนมะม่วงของหมอชีวกโกมารภัจจ์ โกลนนครราชคฤห์.

กันแล้ว ใหญ่กลับพร้อมเพรียงกัน อุดหนุนคนที่พร้อมเพรียงกันอยู่ ให้พร้อมเพรียงกันยิ่งขึ้น เป็นคนชอบในการพร้อมเพรียง เป็นคนยินดีในการพร้อมเพรียง เป็นคนพอใจในการพร้อมเพรียง กล่าวแต่จากที่ทำให้พร้อมเพรียงกัน ; แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง. เป็นผู้ ละครกล่าวคำหยาบเสีย เว้นขาดจากการกล่าวคำหยาบ กล่าวแต่จากที่ไม่มีโทษ เสนาะโสด ให้เกิดความรัก เป็นคำฟูใจ เป็นคำสุภาพที่ชาวเมืองเขาพูดกัน เป็นที่ใคร่ที่พอใจของมหาชน ; แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง. เป็นผู้ ละครคำพูดที่ไปรยประโยชน์ทั้งเสีย เว้นขาดจากการพูดเพื่อเจอ กล่าวแต่ในเวลาอันสมควร กล่าวแต่คำจริง เป็นประโยชน์ เป็นธรรม เป็นวินัย กล่าวแต่จากมีที่ตั้ง มีหลักฐานที่อ้างอิง มีเวลาจบ ประกอบด้วยประโยชน์ สมควรแก่เวลา ; แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง ๆ.

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการล้างผลาญพืชคามและ
 ภูตคาม. เป็นผู้ฉันอาหารวันหนึ่งเพียงคนเดียว เว้นจากการฉันในราตรีและ
 วิกาล. เป็นผู้เว้นขาดจากการฟ้อนรำ การขับร้อง การประโคม และการดูการ
 เล่นชนิดเป็นขาศึกแก่กุศล. เป็นผู้เว้นขาดจากการประดับประดา คือทัดทรง
 ตกแต่งด้วยมาลาและของหอมและเครื่องลูบทา. เป็นผู้เว้นขาดจากการนอนบนที่
 นอนสูงใหญ่. เป็นผู้เว้นขาดจากการรับเงินและทอง. เป็นผู้เว้นขาดจากการรับ
 ขาวเปลือก. เป็นผู้เว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ. เป็นผู้เว้นขาดจากการรับหญิงและ
 เด็กหญิง. เป็นผู้เว้นขาดจากการรับทาสหญิงและทาสชาย. เป็นผู้เว้นขาดจาก
 การรับแพะ แกะ ไก่ สุกร ช้าง โค มา ทั้งผู้และเมีย. เป็นผู้เว้นขาดจากการรับ
 ที่นาและที่สวน. เป็นผู้เว้นขาดจากการรับไขเป็นทูต ไปในที่ต่าง ๆ (ให้
 คฤหัสถ์). เป็นผู้เว้นขาดจากการซื้อและการขาย. เป็นผู้เว้นขาดจากการโกง

ด้วยตาซึ่ง การลวงควยของปลอมและการฉ้อควยเครื่องนับ (เครื่องตวง และเครื่องวัด). เป็นผู้เวนขาดจากการโกง ด้วยกำรับสินบนและล่อลวง. เป็นผู้เวนขาดจาก การตัด การฆ่า การจำจอง การช่มทำร้าย การปล้น และการกรรโชก. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง ๆ.

ผู้มีศีลไม่ทำลายพืชคามและกุตคาม^๑

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโฆษนะที่ทายก ถวายด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังทำพืชคามและกุตคามให้กำเริบ, คืออะไรบางอย่าง? คือพืชที่เกิดแต่ราก พืชที่เกิดแต่ต้น พืชที่เกิดแต่ผล พืชที่เกิดแต่ยอด และพืชที่เกิดแต่เมล็ดเป็นที่หา.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเวนขาดจากการทำพืชคามและกุตคามเห็นปานนั้น ให้กำเริบแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

ผู้มีศีลไม่ทำการบริโภคน้ำดื่ม^๒

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโฆษนะที่ทายก ถวายด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเป็นผู้ทำการบริโภคน้ำดื่มอยู่เนื่อง ๆ, คืออะไรบางอย่าง? คือสะสมข้าวบาง สะสมน้ำดื่มบาง สะสมผาบาง สะสมยานพาหนะบาง สะสมเครื่องนอนบาง สะสมของหอมบาง สะสมอามิสบาง.

๑. บาลี พระพุทธภายิต สามัญญผลสูตร สී. ที. ๕/๘๕/๑๐๔.

๒. บาลี พระพุทธภายิต สามัญญผลสูตร สී. ที. ๕/๘๕/๑๐๕.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการบริโภคสะสมเห็นปานนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

ผู้มีศีลไม่ดูการเล่น^๑

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโภชนะที่ทายกถวายด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเป็นผู้ดูการเล่นอยู่เนื่อง ๆ, คืออะไร บาง? คือดูฟ้อน ฟังขับ ฟังประโคม ดูไม้อลอย ฟังนิยาย ฟังเพลงปรบมือ ฟังตีฆ้อง ฟังตีระนาด ดูหุ่นยนต์ ฟังเพลงขอทาน ฟังแคน ดูเล่นหมาศพ ดูชนช้าง แข่งมา ชนกระบือ ชนโค ชนแพะ ชนแกะ ชนไก่ ชนนกกระทาคูรำไมรำมือ ชกมวย ดูเขารบกัน ดูเขาดรจพล ดูเขาดั่งกระบวนทัพ ดูกองทัพที่จัดไว้.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการดูการเล่นเห็นปานนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

ผู้มีศีลไม่เล่นการพนัน^๒

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโภชนะที่ทายกถวายด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้น ยังเป็นผู้เล่นการพนันหรือการเล่นอันเป็น

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สามัญญผลสูตร สී. ที. ๘/๘๕/๑๐๖.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต สามัญญผลสูตร สී. ที. ๘/๘๖/๑๐๗.

ที่ตั้งแห่งความประมาทกันอยู่เนื่อง ๆ, คืออะไรบาง ? คือเล่นหมากรุกชนิด
 แถวละ ๘ ตาราง ๑๐ ตาราง เล่นหมากเก็บ เล่นชิงนาง หมากไหว โยนห่วง
 ไม้หึ่ง เล่นฟาคีใหม่เป็นรูปต่าง ๆ ทอดลูกบาศก์ เป่าใบไม้ เล่นไถน้อย ๆ เล่นหก
 กระเมน เล่นไม้กั้งหัน เล่นดวงทราย เล่นรถน้อย ฐาน้อย เล่นเขียนทายกัน
 เล่นทายใจ เล่นลอกคนพิการบาง.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการเล่นพนันหรือการเล่น
 อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเห็นปานนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอ
 ประการหนึ่ง.

ผู้มีศีลไม่นอนบนที่นอนสูงใหญ่^๑

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จัน โภชนะที่ทายกถวาย
 ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเป็นผู้ทำการนอนบนที่นอนสูงใหญ่กันอยู่
 เนื่อง ๆ, คืออะไรบาง ? คือนอนบนเตียงมีเท้าสูงเกินประมาณ บนเตียงมีเท้า
 ทำเป็นรูปสัตว์ร้าย บนฝาโกเชาขนยาว บนเครื่องลาดขนแกะ วิจิตรด้วยลาย
 เย็บ เครื่องลาดขนแกะสีขาว เครื่องลาดขนแกะมีสีฐานดั่งพวงดอกไม้ เครื่อง
 ลาดมีนูนภายใน เครื่องลาดวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้าย เครื่องลาดมีขนขึ้นข้างบน
 เครื่องลาดมีชายครุย เครื่องลาดทอดด้วยทองคำไหม เครื่องลาดทอดด้วย
 ไหมขลิบทองเงิน เครื่องลาดขนแกะใหญ่พองนางพื่อนได้ ๑๖ คน เครื่องลาด
 บนหลังช้าง เครื่องลาดบนหลังม้า เครื่องลาดบนรถ เครื่องลาดที่ทำด้วย
 หนังอินทะ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีเพดานแดง มีหมอน
 ขางแดง.

๑. บาลี พระพุทธภายิต สามัญญผลสูตร สี. ที. ๕/๘๖/๑๐๘.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการนอนบนที่นอนสูงใหญ่ เห็นปานนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

ผู้มีศีลไม่ประดับตกแต่งร่างกาย^๑

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโภชนะที่ทายกถวายด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้น ยังเป็นผู้ประกอบการประดับประดาตกแต่งร่างกาย เห็นปานนี้กันอยู่เนื่อง ๆ, คืออะไรบาง ? คือการอบตัว การเคลื่นตัว การอาบสำออง การนวดเนื้อ การส่องดูเงา การหยอดตาให้มีแววมขำ การใช้ดอกไม้ การทาของหอม การผัดหน้า การทาปาก การผูกเครื่องประดับที่มีมือ การผูกเครื่องประดับที่กลางกระหม่อม การถือไม้ถือ การห้อยแขวนกลองกลัก อันวิจิตร การคาดดาบ การคาดพระขรรค์ การไชร่มและรองเท้านวิจิตร การใส่กรอบหน้า การปักปิ่น การใช้พัดสวยงาม การใช้ผาชายพู่ยและอื่น ๆ.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการประดับตกแต่งร่างกายเห็นปานนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธออีกประการหนึ่ง.

ผู้มีศีลไม่พุดคุยเตร็จฉานกถา^๒

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโภชนะที่ทายกถวายด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้น ยังเป็นผู้ประกอบการคุยด้วยเตร็จฉานกถา

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สามัญญผลสูตร ที. ที. ๘/๘๓/๑๐๕.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต สามัญญผลสูตร ที. ที. ๘/๘๓/๑๐๐.

กันอยู่เนื่อง ๆ, คืออะไรบ้าง ? คือคุยกันถึงเรื่องเจ้านายบ้าง เรื่องโจรบ้าง เรื่องมหาอมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องของนากลับ เรื่องการรบพุ่ง เรื่องข่าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยานพาหนะ เรื่องบ้าน เรื่องจังหวัด เรื่องเมืองหลวง เรื่องบ้านนอก เรื่องหญิง เรื่องชาย เรื่องคนกล้า เรื่องตลก เรื่องทาน้ำ เรื่องคนที่ตายไปแล้ว เรื่องความแปลกประหลาดต่าง ๆ เรื่องโลก เรื่องสมุทร เรื่องความนิบหนายและเจริญบาง.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการคุยด้วยเครื่องานกตาเห็นปานนั้นเสียแล้ว. เมื่อนี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

ผู้มีศีลไม่กล่าวคำแก่งแย่งกัน^๑

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโภชนะที่ทายกถวายด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้น ยังเป็นผู้กล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกันเนื่อง ๆ, คืออะไรบ้าง ? คือแก่งแย่งกันว่า ท่านไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ท่านจะรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้อย่างไรได้ ท่านปฏิบัติผิด ข้าพเจ้าปฏิบัติถูก ถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ถ้อยคำของท่านไม่เป็นประโยชน์ คำควรพูดก่อน ท่านมาพูดทีหลัง คำควรพูดทีหลัง ท่านมาพูดก่อน ขอให้ท่านเคยเชี่ยวชาญ เปลี่ยนแปลงไปเสียแล้ว ข้าพเจ้ายกคำพูดแก่ท่านได้แล้ว ท่านถูกข้าพเจ้าชมแล้ว ท่านจงถอนคำพูดของท่านเสีย หรือท่านสามารถก็จงคานมาเถิด.

---

๑. บาลี พระพุทธทศายิต สามัญญผลสูตร สี. ที. ๕/๘๗/๑๑๑.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งเห็นปานนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

ผู้มีศีลไม่เป็นทุดนำชาว^๑

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโภชนะที่ท่ายกถวายด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้น ยังเป็นผู้ประกอบการรับเป็นทุด รับไขไปในที่นั้น ๆ กันอยู่เนื่อง ๆ, คืออะไรบาง ? คือรับไขพระราชบาง รับไขอมาตย์ของพระราชบาง รับไขกษัตริย์ รับไขพราหมณ์ รับไขคฤหบดี และรับไขเด็ก ๆ บาง ที่ไขว่า “ท่านจงไปที่นี้, ท่านจงไปที่โน้น, ท่านจงนำสิ่งนี้ไป, ท่านจงนำสิ่งนี้ในที่โน้นมา” ดังนี้.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการรับไขเป็นทุด รับไขไปในที่ต่าง ๆ เห็นปานนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

ผู้มีศีลไม่ลอลงชาวบ้าน^๒

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโภชนะที่ท่ายกถวายด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้น ยังเป็นผู้แสวงหาลาภด้วยการกล่าวคำลอลอก

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สามีญญผลสูตร สී. ที. ๘/๘๘/๑๑๒.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต สามีญญผลสูตร สී. ที. ๘/๘๘/๑๑๓.

การกล่าวคำพิริพีไร การพูดแวดล้อมด้วยเลศ การพูดให้ทายกเกิดมานะมุทะลุ ในการให้ และการไขของมีค่าน้อยต่อเอาของมีค่ามาก.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการแสวงหาลาภโดยอุบาย หลอกลวงเช่นนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

ผู้มีศีลไม่เป็นหมอทายโชคกลาง^๑

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโชนะที่ทายก ถวายด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้น ยังสำเร็จการเป็นอยู่ด้วยการเลี้ยงชีวิตผิด เพราะทำเครื่องานวิชาเห็นปานนี้^๑อยู่, คืออะไรบาง ? คือทายลักษณะในร่างกาย บาง ทายนิมิตกลางศีลางรายบาง ทายอุปปาตะ คือของตกบาง ทำนายฝัน ทาย ชะตา ทายผาหนูกัด ทำพิธีโหมเพลิง ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชดไพรย แกลบ ทำพิธีชดไพรยรำ ทำพิธีชดไพรยขาวสาร ทำพิธีจองเปรียง ทำพิธีจุดไฟ บูชา ทำพิธีเสกเป่า ทำพิธีพลีด้วยโลหิตบาง เป็นหมอดูอวัยวะร่างกาย หมอ ดูภูมิที่ตั้งบ้านเรือน ดูลักษณะไรนา เป็นหมอปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอ ทำยันต์กันบ้านเรือน หมอองู หมอดับพิษ หมอแมลงป่อง หมอหนูกัด หมอ ทายเสียงนกเสียงกา หมอทายอายุ หมอกันลูกศร (กันปืน) หมอดูรอยสัตว์.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตผิด เพราะทำ เครื่องานวิชาเห็นปานนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สามัญญผลสูตร สี. ที. ๕/๘๕/๑๑๔.

ผู้มีศีลไม่เป็นหมอทายลักษณะสิ่งของ^๑

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก นั้น โภชนะที่ทายกถวายด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้น ยังสำเร็จการเป็นอยู่ด้วยการเลี้ยงชีวิตผิด เพราะทำเครื่องงานวิชาเห็นปานนี้อยู่, คืออะไรบาง ? คือ ทายลักษณะแก้วมณี (เช่นหมอกุเพชร) ทายลักษณะผา ทายลักษณะไม้เท้า ลักษณะศัสตรา ลักษณะดาบ ลักษณะลูกศร ลักษณะธนู ลักษณะอาวุธ ทายลักษณะหญิง ลักษณะชาย ลักษณะเด็กชาย ลักษณะเด็กหญิง ลักษณะทาส ลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง ลักษณะม้า ลักษณะกระบือ ลักษณะโคอุสุภ ลักษณะโค ลักษณะแพะ ลักษณะแกะ ลักษณะไก่ ลักษณะนกกระทา ลักษณะหมี ลักษณะสัตว์ชื่อกัณณิกา ลักษณะเต่า ลักษณะเนื้อบาง.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตผิด เพราะทำเครื่องงานวิชาเห็นปานนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

ผู้มีศีลไม่เป็นหมอท่านายการรบพุ่ง^๒

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก นั้น โภชนะที่ทายกถวายด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้น ยังสำเร็จการเป็นอยู่ด้วยการเลี้ยงชีวิตผิด เพราะทำเครื่องงานวิชาเห็นปานนี้อยู่, คืออะไรบาง ? คือ ดูฤกษ์ยามตราทัพให้แก่

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สัมมัญญผลสูตร สී. ที. ๘/๘๘/๑๑๕.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต สัมมัญญผลสูตร สී. ที. ๘/๘๐/๑๑๖.

พระราชาวา วันนั้นควรยก วันนั้นไม่ควรยก, พระราชาภายในจักรุก พระ
ราชาภายนอกจักถอย, พระราชาภายนอกจักรุก พระราชาภายในจักถอย,
พระราชาภายในจักชนะ พระราชาภายนอกจักแพ, พระราชาภายนอก
จักชนะ พระราชาภายในจักแพ, องคินีจักแพ องคินีจักชนะบาง.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการเล็งชีวิตผิด เพราะทำ
แต่จักษณวิชาเห็นปานนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

ผู้มีศีลไม่เป็นหมอโหราศาสตร์^๑

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโภชนะที่ทายก
ถวายด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้น ยังสำเร็จการเป็นอยู่ด้วยการเล็งชีวิตผิด
เพราะทำแต่จักษณวิชาเห็นปานนี้, คืออะไรบาง? คือ ทำนายจันทรคาช
สุริยคาช นักษัตริคาช ทำนายดวงจันทร ดวงอาทิตย์ ดาวพระเคราะห์ ว่าจักเดิน
ในทางบาง นอกทางบาง, ทำนายว่า จักมีอุกกาบาต ฮุมเพลิง แผ่นดินไหว
ฟ้าร้องบาง, ทำนายการขึ้น การตก การหมอง การแผ่วของดวงจันทร
ดวงอาทิตย์และดาว จะมีผลเป็นอย่างนั้น ๆ ดังนี้บาง.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการเล็งชีวิตผิด เพราะทำ
แต่จักษณวิชาเห็นปานนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

๑. บาลี พระพุทธภายิต สามัญญผลสูตร ที. ที. ๕/๕๐/๑๑๗.

ผู้มีศีลไม่เป็นหมอท่านายดินฟ้าอากาศ^๑

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโภชนะที่ทายกถวายด้วยศรัทธาแล้ว ทานเหล่านั้น ยังสำเร็จการเป็นอยู่ด้วยการเลี้ยงชีวิตผิด เพราะทำเครื่องงานวิชาเห็นปานนี้อยู่, คืออะไรบาง ? คือทำนายว่าจักมีฝนดีบ้าง จักมีฝนแล้งบาง อาหารหาง่าย อาหารหายาก จักมีความสบาย จักมีความทุกข์ จักมีโรค จักไม่มีโรคบาง ทำนายการนับคะแนน คิดเลข ประมวล, แต่งกาพย์กลอน สอนตำราว่าด้วยทางโลก ดังนี้บาง.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตผิด เพราะทำเครื่องงานวิชาเห็นปานนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

ผู้มีศีลไม่เป็นหมอดูฤกษ์ยาม^๒

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโภชนะที่ทายกถวายด้วยศรัทธาแล้ว ยังสำเร็จการเป็นอยู่ด้วยการเลี้ยงชีวิตผิด เพราะทำเครื่องงานวิชาเห็นปานนี้อยู่, คืออะไรบาง ? คือ ดูฤกษ์อวาระ ดูฤกษ์วิวาหะ ดูฤกษ์ทำการผูกมิตร ดูฤกษ์ทำการแตกราว ดูฤกษ์ทำการเก็บทรัพย์ ดูฤกษ์ทำการจ่ายทรัพย์ (ลงทุน), ดูโชคดีโชคร้ายบาง, ใหยบบำรุงครรภ์บาง ร่ายมนต์ผูกยึด ปิดอุดบาง, ร่ายมนต์สลัด ร่ายมนต์กั้นเสียง เป็นหมอเชิญผีถามบาง เชิญเจ้าเขาหญิงถามบาง ถามเทวดาบาง ทำพิธีบวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงมหาพรหม ร่ายมนต์พันไฟ ร่ายมนต์เรียกขวัญให้บาง.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สามีญญผลสูตร ที. ที. ๕/๕๑/๑๑๘.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต สามีญญผลสูตร ที. ที. ๕/๕๑/๑๑๕.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตผิด เพราะทำ
เครื่องงานวิชาเห็นปานนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

ผู้มีศีลไม่เป็นหมอผีและหมอยา^๑

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโภชนะที่ทายก
ถวายด้วยศรัทธาแล้ว ทานเหล่านั้น ยังสำเร็จการเป็นอยู่ด้วยการเลี้ยงชีวิตผิด
เพราะทำเครื่องงานวิชาเห็นปานนี้^๑อยู่, คืออะไรบาง ? คือบนขอลาภผลต่อเทวดา
ทำการบวงสรวงแค้น สอนมนต์กันฝึกกันบานเรือน ทำกะเทยให้เป็นชาย ทำ
ชายให้เป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรือน ทำการบวงสรวงในที่ปลุกเรือน พันน้ำมันต์
บูชาเพลิงไอบาง ประกอบยาสำรอกไอบาง ประกอบยาประจุ ประกอบยา
ถายโทษขางบน ประกอบยาแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ทำยาหยอดตา
ประกอบยานัตถุ์ ประกอบยาทำให้กัด ประกอบยาทำให้สमान เป็นหมอป่วย
ยาตา เป็นหมอผ่าบาดแผล เป็นหมอกุมาร หมอพอกยาแก่ยาไอบาง.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอเว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตผิด เพราะทำ
เครื่องงานวิชาเห็นปานนั้นเสียแล้ว. แม่นี้ ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

.....

มหาราชะ ! ภิกษุนั้นแล **ผู้มีศีลสมบูรณ์แล้วอย่างนี้** ย่อมไม่แลเห็นภัย
แต่ที่ไหน ๆ ที่จะเกิดเพราะเหตุศีลสังวร เหมือนกษัตริย์ผู้ได้มรธาภิเษกแล้ว
มีปัจฉามิตรอันกำจัดเสียไคแล้ว ย่อมไม่แลเห็นภัยแต่ที่ไหน ๆ เพราะเหตุข่า
ศึกฉะนั้น. เธอประกอบด้วยกองศีลอันเป็นอริยคุณนี้แล้ว ย่อมไค่เสวยสุข
อันหาโทษมิได้ ณ ภายใน.

มหาราชะ ! ภิกษุเป็น**ผู้มีศีลสมบูรณ์แล้ว** ด้วยอาการอย่างนี้แล.

๑. บาลี พระพุทธทศกัณฐก สำนัญญผลสูตร ที. ที. ๕/๕๒/๑๒๐.

อริศัลลิกขา^๑

ภิกษุ ท. ! อริศัลลิกขา เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล, สำรวมด้วยปาติโมกขสังวร, สมบูรณ์ด้วยมรรยาทและโคจร, มีปรกติเห็นเป็นภัยในโทษทั้งหลาย แม้ว่าป็นโทษเล็กน้อย, สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! การปฏิบัติอย่างนี้ เราเรียกว่า อริศัลลิกขา.

สมณกิจ^๒

ภิกษุ ท. ! กิจของสมณะที่สมณะต้องทำมีสามอย่างเหล่านี้. สามอย่างอะไรบางเล่า ? สามอย่างคือ :-

- (๑) การสมาทานการปฏิบัติในศีลอันยิ่ง.
- (๒) การสมาทานการปฏิบัติในจิตอันยิ่ง.
- (๓) การสมาทานการปฏิบัติในปัญญาอันยิ่ง.

ภิกษุ ท. ! กิจของสมณะที่สมณะต้องทำมีสามอย่างเหล่านี้แล.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ว่า “ความพอใจของเราจักต้องเข้มงวดพอ ในการสมาทานการปฏิบัติในศีลอันยิ่ง, ในการสมาทานการปฏิบัติในจิตอันยิ่ง และในการสมาทานการปฏิบัติในปัญญาอันยิ่ง” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้ แล.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๓๐๓/๕๒๕.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๒๕๔/๕๒๑.

กิจของชานา^๑

ภิกษุ ท. ! กิจของคฤหบดีชานาที่เขาจะต้องทำก่อน (แห่งการได้มาซึ่งข้าวเปลือก) มีสามอย่างเหล่านี้. สามอย่างอะไรบ้างเล่า ? สามอย่างคือ คฤหบดีชานาในโลกนี้ ไถ คราด พื้นที่นาให้ดีเสียก่อน, ครั้นแล้วปลูกพืชลงในเวลาอันควร, ครั้นแล้ว ไข่น้ำเขาบาง ไข่น้ำออกบาง ตามคราวที่สมควร. ภิกษุ ท. ! กิจของคฤหบดีชานาที่เขาจะต้องทำก่อน (แห่งการได้มาซึ่งข้าวเปลือก) มีสามอย่างเหล่านี้แล ;

ภิกษุ ท. ! นั้นใดก็นั้นนั้น : กิจที่ภิกษุจะต้องทำก่อน (แห่งการได้มาซึ่งมรรคผล) มีสามอย่างเหล่านี้. สามอย่างอะไรกันเล่า ? สามอย่างคือการสมาทานการปฏิบัติในศีลอันยิ่ง, การสมาทานการปฏิบัติในจิตอันยิ่ง และการสมาทานการปฏิบัติในปัญญาอันยิ่ง. ภิกษุ ท. ! กิจที่ภิกษุจะต้องทำก่อน (แห่งการได้มาซึ่งมรรคผล) มีสามอย่างเหล่านี้แล.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ว่า “ความพอใจของเราจักต้องเข้มงวดพอ ในการสมาทานการปฏิบัติในศีลอันยิ่ง, ในการสมาทานการปฏิบัติในจิตอันยิ่ง และในการสมาทานการปฏิบัติในปัญญาอันยิ่ง” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ อย่างนี้ แล.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๒๕๕/๕๒๓.

ตั้งหน้าทำก็แล้วกัน^๑

ภิกษุ ท. ! กิจของคฤหบดีชาวนาที่เขาจะต้องรีบทำมีสามอย่างเหล่านี้ สามอย่างอะไรบ้างเล่า? สามอย่างคือ คฤหบดีชาวนารีบ ๆ ไถ คราด พื้นที่นา ให้ดีเสียก่อน, ครั้นแล้ว ก็รีบ ๆ ปลูกพืช, ครั้นแล้ว ก็รีบ ๆ ไขน้ำเข้าบาง ไขน้ำออกบาง. ภิกษุ ท. ! กิจของคฤหบดีชาวนาที่เขาจะต้องรีบทำมีสามอย่าง เหล่านี้แล; แต่ว่าคฤหบดีชาวนานั้น ไม่มีฤทธิ์หรืออำนาจที่จะบันดาลว่า “ข้าวของเรางอกในวันนี้, ตั้งท้องรวงนี้, สุกมะรินนี้” ดังนี้ได้เลย, ที่ถูก ย่อมมีเวลาที่ชาวนั้น เปลี่ยนแปรสภาพไปตามฤดูกาล ย่อมจะงอกบาง ตั้งท้อง บาง สุกบาง;

ภิกษุ ท. ! ฉันทไคก็ฉันทนั้น : กิจของภิกษุที่เธอจะต้องรีบทำมีสามอย่าง เหล่านี้. สามอย่างอะไรบ้างเล่า? สามอย่างคือ การสมาทานการปฏิบัติในศีล อันยิ่ง, การสมาทานการปฏิบัติในจิตอันยิ่ง และการสมาทานการปฏิบัติใน ปัญญาอันยิ่ง. ภิกษุ ท. ! กิจของภิกษุที่เธอจะต้องรีบทำมีสามอย่างเหล่านี้แล; แต่ว่า ภิกษุนั้น ก็ไม่มีฤทธิ์หรืออำนาจที่จะบันดาลว่า “จิตของเรางหลุดพ้น จากอสวะทั้งหลาย เพราะไม่มีอุปาทานในวันนี้ หรือพรุ่งนี้ หรือมะรินนี้” ดังนี้ ได้เลย, ที่ถูก ย่อมมีเวลาที่เหมาะสม ซึ่งเมื่อภิกษุนั้นปฏิบัติไปแม้ใน ศีลอันยิ่ง, ปฏิบัติไปแม้ในจิตอันยิ่ง และปฏิบัติไปแม้ในปัญญาอันยิ่ง จิตก็จะหลุดพ้นจากอสวะทั้งหลายเพราะไม่มีอุปาทาน ใดเอง.

๑. บาลี พระพุทธภายิต ตัก. อ. ๒๐/๓๐๕/๕๓๒.

ภิกษุ ท.! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ว่า “ความพอใจของเราจักต้องเข้มงวดพอ ในการสมาทานการปฏิบัติในศีลอันยิ่ง, ในการสมาทานการปฏิบัติในจิตอันยิ่ง และในการสมาทานการปฏิบัติในปัญญาอันยิ่ง” ดังนี้. ภิกษุ ท.! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้อย่างนี้แล.

เรื่องมือละกิเลส^๑

ภิกษุ ! ก็เธอสามารถหรือ ที่จะศึกษา^๒ ในสิกขาทั้งสาม คือในอริศีลสิกขา ในอริจิตสิกขา และในอริปัญญาสิกขา?

“ข้าพระองค์สามารถที่จะศึกษาในสิกขาทั้ง ๓ นั้น ___พระเจ้าข้า”.

ภิกษุ ! ถ้าอย่างนั้น เธอจงศึกษาในสิกขาทั้ง ๓ คือในอริศีลสิกขา, ในอริจิตสิกขา, และในอริปัญญาสิกขาเถิด.

ภิกษุ ! เมื่อใดแล เธอจักศึกษาทั้งศีลอันยิ่งบาง ทั้งจิตอันยิ่งบางทั้งปัญญาอันยิ่งบาง, เมื่อนั้นเธอผู้กำลังศึกษาในศีลอันยิ่ง จิตอันยิ่ง และปัญญาอันยิ่งอยู่ จักละระคาละ ระโทสะ และละโมหะได้ ; เพราะการละระคาละ-โทสะ--โมหะได้นั้นเอง, เธอจักไม่กระทำการอันเป็นอกุศล และจักไม่เสพสิ่งที่เป็นบาปโดยแท้.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๒๕๖/๕๒๔, ตรัสแก่ภิกษุวัชชีบุตรผู้ไม่อาจปฏิบัติตามสิกขาบท ๑๕๐ ที่สำคัญๆ ซึ่งยกขึ้นแสดงทุกครั้งเดือนใด โดยทรงสอนให้ปฏิบัติโดยหลักสิกขา ๓, คือ อริศีลสิกขา อริจิตสิกขา อริปัญญาสิกขา ได้แก่หลักที่เป็นความหมายอย่างกว้างโดยไม่ต้องแยกเป็นสิกขาบทจำนวนมาก ยกแก่การจดจำ.

๒. คำว่า ศึกษา หรือ สิกขา ในบาลี หมายถึงการปฏิบัติไปเลย.

เมื่อมีศีลควรส่งตนไปในแนวเผากิเลส^๑

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จงเป็นผู้มีศีลสมบูรณ์ มีปาติโมกข์สมบูรณ์อยู่เถิด, จงเป็นผู้สำรวมในปาติโมกข์สังวร มีมรรยาทและโคจรสมบูรณ์อยู่เถิด, จงมีปรกติเห็นเป็นภัยในโทษทั้งหลายซึ่งมีประมาณเล็กน้อย สมาทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลายเถิด.

ภิกษุ ท. ! เมื่อพวกเธอทั้งหลาย สมบูรณ์ด้วยศีลเช่นนั้นแล้ว อะไรเล่าเป็นกิจที่พวกเธอจะต้องทำให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ?

ภิกษุ ท. ! เมื่อภิกษุเดินอยู่ก็ตาม, ยืนอยู่ก็ตาม, นั่งอยู่ก็ตาม, นอนตื่นอยู่ก็ตาม, อภิขณาและพยาบาลของภิกษุนั้นก็ปราศจากไปแล้ว, ถิ่นมิทระ, อุทซัจจกุกุจจะ, วิจิกิจนาของเธอก็ละได้แล้ว, ความเพียรก็ปรารภแล้วไม่ย่อหย่อน, สติที่ตั้งมั่นไม่ผันเพี้ยน, กายก็รำบไม่กระสับกระส่าย, จิตที่ตั้งมั่นเป็นหนึ่งแน่; ภิกษุ ท. ! ภิกษุที่เป็นได้เช่นนี้ แม้จะเดินอยู่ก็ตาม ยืนอยู่ก็ตาม นั่งอยู่ก็ตาม นอนตื่นอยู่ก็ตาม, เราเรียกว่า “ผู้มีความเพียรเผากิเลส, มีความกลัวต่อโทษแห่งวิภูฏะ, เป็นผู้ปรารภความเพียรติดต่อสม่ำเสมอเป็นนิจ, เป็นผู้มิตนส่งไปในแนวแห่งความหลุดพ้นตลอดเวลา” ดังนี้.

อริยกันตศีล^๒

ภิกษุ ท. ! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้วด้วยศีลทั้งหลายอันเป็นศีลที่พระอริยเจ้าพอใจ, คือ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ด่าง

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๘/๑๒.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๔๒๕/๑๔๑๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่เชตวัน.

ไม่พร้อย เป็นไท ผู้สรรเสริญ ไม่ถูกลูกคำด้วยตัณหาทิฎฐิ และเป็นไป
พร้อม เพื่อสมาธิ^๑

ศีลอยู่เคียงคู่กับปัญญาเสมอ^๒

พราหมณ์! องค์สองประการนี้ จะยกเสียอีกประการหนึ่ง บัญญัติคน
ผู้ประกอบด้วยองค์เพียงประการเดียว ว่าเป็นพราหมณ์ และคนผู้ประกอบด้วย
องค์เพียงประการเดียว เมื่อกล่าวว่า ตนเป็นพราหมณ์ ได้ชื่อว่า กล่าวยชอบ
ไม่ต้องกล่าวเท็จ, จะได้หรือไม่?

---

๑. ศีลไม่ขาด หมายถึง ไม่ล่วงสิกขาบทข้อต้นหรือข้อปลายข้อใดข้อหนึ่ง, ศีลไม่ทะลุ หมายถึง
ไม่ล่วงสิกขาบทข้อยกกลาง ๆ, ศีลไม่ค้าง เพราะไม่ขาดเป็นหมู่ ๆ หมู่ละหลายสิกขาบทและหลายหมู่,
ศีลไม่พร้อย เพราะไม่ขาดแห่งละสิกขาบทหลาย ๆ แห่ง, ศีลเป็นไท คือไม่เป็นทาสตัณหา ไม่รักษา
ศีลแบบการค้ำมุงเอาเครื่องตอบแทน, ศีลที่ผู้สรรเสริญ เป็นศีลที่ทำได้ เพราะผู้ท่านใคร่ครวญเสีย
ก่อนจึงสรรเสริญว่าดีว่าชอบ, ศีลที่ไม่ถูกลูกคำด้วยตัณหาทิฎฐิ หมายถึงศีลที่ตัณหาไม่แคะตอง ทิฎฐิ
มานะไม่แคะตอง คือไม่ถึงศีลเพราะยากจนเป็นเหตุให้กระดางกระเดื่อง หรือเป็นเครื่องยกตนข่มท่าน
ไป เป็นต้น, และศีลที่เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธินั้น เป็นศีลที่ผู้รักษาเอาใจใส่พิจารณาตรวจสอบอยู่เสมอ
ดังท่านเปรียบว่าเหมือนโคแม่ลูกอ่อนไล่ใจลูกไม่ห่างตา แม้มคเอื้อง ตาก็คอยชำเลื่องลูก, กิริยา
ที่พิจารณาศีล นับเข้าในสี่ฐานสติกรรมฐาน และจิตของผู้มีศีลอย่างนี้ ไกลสมาธิ และศีลเช่นนี้
เป็นฐานรองรับสมาธิได้ดีทีเดียว.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต โสณทัณฑสูตร ที. ที. ๘/๑๕๘/๑๕๓, ตรัสแก่โสณทัณฑพราหมณ์
ซึ่งทูลถึงเรื่องพวกรพราหมณ์บัญญัติคนผู้ประกอบด้วยองค์ห้าว่าเป็นพราหมณ์โดยชอบ แต่อาจจะยกสาม
องค์แรกออกเสียก็ได้ คงไว้แต่เพียงสององค์ คือเป็นผู้มีศีล มีศีลอันเจริญ ประกอบด้วยศีลอันเจริญ,
และเป็นบัณฑิต มีปัญญา; แต่ถูกพระพุทธองค์ทรงแสวงหาลูก ดังที่กล่าวแล้วข้างบน, ก่อนทรงรับรอง.

“ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! องค์สองประการนี้ จะขกเสียดอีกประการหนึ่งหาได้ไม่ เพราะว่า คีต ย่อมชำระปัญญาให้บริสุทธิ์ และปัญญาเล่าก็ชำระคีตให้บริสุทธิ์เหมือนกัน ; คีตอยู่ที่ใด ปัญญาอยู่ที่นั่น ; ปัญญาอยู่ที่ใด คีตอยู่ที่นั่น ; ผู้มีคีตก็มีปัญญา, ผู้มีปัญญาก็มีคีต ; บัณฑิตทั้งหลายย่อมกล่าวถึง คีตและปัญญาว่า เป็นของเลิศในโลก. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! เปรียบเหมือนคนล้างมือด้วยมือ หรือ ล้างเท้าด้วยเท้า ฉนั้นใด ; คีตย่อมชำระปัญญาให้บริสุทธิ์ และปัญญาเล่าก็ชำระคีตให้บริสุทธิ์เหมือนกัน ; คีตอยู่ที่ใด ปัญญาอยู่ที่นั่น ; ปัญญาอยู่ที่ใด คีตอยู่ที่นั่น ; ผู้มีคีตก็มีปัญญา, ผู้มีปัญญาก็มีคีต ; บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมกล่าวถึงคีตและปัญญา ว่าเป็นของเลิศในโลก ฉนั้นเหมือนกัน”.

พราหมณ์! ขอนั้น เป็นอย่างนั้น ๆ แหละพราหมณ์. คีต ย่อมชำระ ปัญญาให้บริสุทธิ์ และปัญญาเล่า ก็ชำระคีตให้บริสุทธิ์เหมือนกัน ; คีต อยู่ที่ใด ปัญญาอยู่ที่นั่น ; ปัญญาอยู่ที่ใด คีตอยู่ที่นั่น ; ผู้มีคีตก็มีปัญญา, ผู้มีปัญญาก็มีคีต ; บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมกล่าวถึงคีตและปัญญา ว่าเป็น ของเลิศในโลก. พราหมณ์! เปรียบเหมือนคนล้างมือด้วยมือ หรือ ล้างเท้าด้วยเท้า ฉนั้นใด ; คีต ย่อมชำระปัญญาให้บริสุทธิ์ และปัญญาเล่าก็ชำระ คีตให้บริสุทธิ์เหมือนกัน ; คีตอยู่ที่ใด ปัญญาอยู่ที่นั่น ; ปัญญาอยู่ที่ใด คีตอยู่ที่นั่น ; ผู้มีคีตก็มีปัญญา, ผู้มีปัญญาก็มีคีต ; บัณฑิตทั้งหลายย่อมกล่าวถึงคีต และปัญญา ว่าเป็นของเลิศในโลก ฉนั้นเหมือนกัน.

ชำระคีตและทิวฐิให้บริสุทธิ์ก่อน^๑

พาหิยะ! ถาอย่างนั้น ในเรื่องนี้ เธอ จงชำระสิ่งอันเป็นเบื้องต้นใน

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๒๒๐/๓๔๗-๘, ตรัสแก่ท่านพาหิยะ ผู้ทูลขอ ให้พระองค์ทรงแสดงธรรมแต่ขอ ๆ ก่อนที่จะออกไปอยู่คนเดียว เป็นผู้ไม่ประมาท เพียรเสภาเลิศ มีคนสง ไปในแนวธรรมนั้น.

กุศลทั้งหลายให้บริสุทธิ์ก่อนเถิด. ก็อะไรเป็นสิ่งเบื้องต้นของสิ่งอันเป็นกุศลทั้งหลายเล่า? สิ่งเบื้องต้นนั้นก็ ได้แก่ ศีล อันบริสุทธิ์หมดจดด้วยดี และ ทัศนคติ (ความเห็น) ที่ถูกต้อง.

พาหิยะ! โดยกาลใดแล ศีลของเธอเป็นศีลอันบริสุทธิ์หมดจดด้วยดี และทัศนคติก็จักเป็นความเห็นที่ถูกต้อง; โดยกาลนั้น เธอพึงอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว พึงอบรมสติปัญญาอันเกิด. สติปัญญาอันคืออะไรบ้าง? สติปัญญาอันคืออะไร :-

พาหิยะ! ในกรณีนี้ เธอจงพิจารณาเห็นกายในกายอยู่เนื่อง ๆ, จงพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่เนื่อง ๆ, จงพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่เนื่อง ๆ, จงพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่เนื่อง ๆ; มีความเพียรเพิกเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสีย.

พาหิยะ! โดยกาลใดแล เธออาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว จักอบรมสติปัญญาอันเหล่านี้ดังนี้; โดยกาลนั้น วันหรือคืนของเธอจักผ่านไปโดยหวังได้แต่ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว หากความเสื่อมมิได้.

(กาลต่อมา พระพาหิยะนั้นออกไปทำความเพียร จนได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง).

ศีลเป็นฐานรองรับสติปัญญาอันดี^๑

ภิกษุ! ถาอย่างนั้น ในเรื่องนี้ เธอจงชำระสิ่งอันเป็นเบื้องต้นใน

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๑๕๒/๖๘๗, ตรัสแก่ภิกษุรูปหนึ่ง ที่เชตวัน ซึ่งท่านรูปนี้ ต้องการจะปลีกตัวออกจากหมู่ อยู่แต่ผู้เดียว เป็นผู้ไม่ประมาท ทำความเพียร เพิกเลส สิ้นตัวไปในแนวธรรมนั้น ทูลขอให้พระองค์ทรงแสดงธรรมย่อ ๆ.

กุศลทั้งหลายให้บริสุทธิ์ก่อนเถิด. ก็อะไรเป็นสิ่งเบื้องต้นของสิ่งอันเป็นกุศลทั้งหลายเล่า? สิ่งเบื้องต้นนั้นก็ไฉน? คือ อัมบริสุทธิหิมจดด้วยดี และทิวัญญู (ความเห็น) ที่ถูกต้อง.

ภิกษุ! โดยกาลใดแล คีลของเธอเป็นคีลที่บริสุทธิ์หิมจดด้วยดีและทิวัญญู ก็จักเป็นความเห็นที่ถูกต้องด้วย; โดยกาลนั้น เธออาศัยคีล ตั้งอยู่ในคีลแล้ว พึงอบรมสติปัฏฐานสี่โดยวิธีทั้งสาม^๑ เถิด. สติปัฏฐานสี่อะไรบางเล่า? สติปัฏฐานสี่ คือ :-

ภิกษุ! เธอจงพิจารณาเห็นภายในกาย ณ ภายใน อยู่เนื่อง ๆ ก็ดี, จงพิจารณาเห็นภายในกาย ณ ภายนอก อยู่เนื่อง ๆ ก็ดี, จงพิจารณาเห็นภายในกาย ทั้งภายในภายนอก อยู่เนื่อง ๆ ก็ดี; เป็นผู้มีความเพียรเผากิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสีย.

(ในเวทนา จิต และธรรม ก็ตรัสทำนองเดียวกับในกาย).

ภิกษุ! แต่กาลใดแล เธออาศัยคีล ตั้งอยู่ในคีลแล้ว จักอบรมสติปัฏฐานสี่เหล่านี้ โดยวิธีสาม ด้วยอาการอย่างนี้, แต่กาลนั้น ก็นหรือวันของเธอจักผ่านไป โดยหวังได้แต่ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว หากความเสื่อมมิได้.

(กาลต่อมาภิกษุรูปนั้นออกไปทำความเพียร จนได้เป็นพระอรหันตรูปหนึ่ง).

๑. โดยวิธีทั้งสาม คือ พิจารณาภายใน, พิจารณาภายนอก, พิจารณาทั้งภายในและภายนอก.

ศีลเป็นฐานรองรับสติปัญญาอัน^๑ (อีกนัยหนึ่ง)

ภิกษุ! ถ้อยคำนั้น ในเรื่องนี้ เธอจงชำระสิ่งอันเป็นเบื้องต้นใน กุศลทั้งหลายให้บริสุทธิ์เสียก่อนเถิด. ก็อะไรเป็นสิ่งที่เบื้องต้นของสิ่งอันเป็นกุศล ทั้งหลายเล่า? ภิกษุ! ในกรณีนี้ เธอจงเป็นผู้สำรวมด้วยปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคจรอยู่เถิด, จงมีปรกติเห็นเป็นภัยในโทษ ทั้งหลายแม้มีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย.

ภิกษุ! โดยกาลใดแล เธอจักสำรวมด้วยปาติโมกขสังวร ถึงพร้อม ด้วยมรรยาทและโคจร มีปรกติเห็นเป็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย; โดยกาลนั้น เธออาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีล แล้ว ฟังอบรมสติปัญญาอันเกิด. สติปัญญาอันอะไรบางเล่า? สติปัญญาอันคือ :-

ภิกษุ! ในกรณีนี้ เธอจงพิจารณาเห็นกายในกายอยู่เนื่อง ๆ, จง พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่เนื่อง ๆ, จงพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ เนื่อง ๆ, จงพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่เนื่อง ๆ; เป็นผู้มีความเพียร เผากิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ ฟังกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสีย.

ภิกษุ! แต่กาลใด เธออาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว จักอบรมสติปัญญาอัน เหล่านี้ ด้วยอาการอย่างนี้; แต่กาลนั้น คิณหรือวันของเธอจักผ่านไป โดยหวังได้แต่ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว หากความเสื่อมมิได้.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ส. ๑๕/๒๔๕/๘๒๘, ตรัสแก่ภิกษุรูปหนึ่ง ที่เชตวันซึ่ง ท่านผู้นี้ ต้องการจะออกไปทำความเพียร เผากิเลส, ทูลขอให้พระองค์แสดงธรรมขอ ๆ พอที่จะส่งจิตใจ ไปตามธรรมนั้นได้.

ครั้งนั้น ภิกษุรูปนั้น ชาวซึ่งพระคำรัสของพระผู้มีพระภาคเจ้ายิ่งนัก ลุดจากอาสนะถวายเป็นอภิวาท ทำประทักษิณแล้วหลีกไป. ต่อมา เธอปลีกตัวออกจากหมู่ อยู่แต่ผู้เดียว ไม่ประมาท เพียรเสากิเลสส่งตนไปในแนวธรรม จนสามารถทำให้แจ้งถึงที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันเป็นประโยชน์ชั้นยอดได้ไม่นาน ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ทันทาเห็น ได้เป็นพระอรหันตองค์หนึ่งแล.

ศีลเป็นฐานรองรับโพชฌงค์เจ็ด^๑

ภิกษุ ท. ! เปรียบเสมือนสัตว์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง สำเร็จอิริยาบถสี่ คือ เดินในบางคราว ยืนในบางคราว นั่งในบางคราว นอนในบางคราว, สัตว์เหล่านั้นทั้งหมด อาศัยแผ่นดิน ตั้งอยู่เหนือแผ่นดิน จึงสำเร็จอิริยาบถสี่นั้นได้ฉันใด ; ภิกษุ ท. ! ฉะนั้นเหมือนกัน : ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมอบรมโพชฌงค์ ๗ ให้เกิดขึ้นได้ ย่อมทำโพชฌงค์ ๗ ให้มีมากขึ้นได้.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมอบรมโพชฌงค์ ๗ ให้เกิดขึ้นได้ ย่อมทำโพชฌงค์ ๗ ให้มีมากขึ้นได้ เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอบรมสติสัมโพชฌงค์ ย่อมอบรมชัมมวิจย-สัมโพชฌงค์ ย่อมอบรมวิริยสัมโพชฌงค์ ย่อมอบรมปีติสัมโพชฌงค์ ย่อมอบรมปีติสัทธิสัมโพชฌงค์ ย่อมอบรมสมาธิสัมโพชฌงค์ และย่อมอบรมอุเบกขาสัมโพชฌงค์, ชนิดที่อาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อความปล่อยวาง. ภิกษุ ท. ! ด้วยอาการอย่างนี้แล ภิกษุอาศัยศีล

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๑๑๒/๔๐๕.

ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมอบรมโพชฌงค์ ๗ ให้เกิดขึ้นได้ ย่อมทำโพชฌงค์ ๗ ให้มีมากขึ้นได้.

ศีลเป็นฐานรองรับอริยมรรคมีองค์แปด^๑

ภิกษุ ท. ! การงานประเภทใดประเภทหนึ่งที่ต้องทำด้วยกำลัง อันบุคคลกระทำอยู่ การงานเหล่านั้นทั้งหมด ต้องอาศัยแผ่นดิน ตั้งอยู่บนแผ่นดิน บุคคลจึงทำการงานที่ต้องทำด้วยกำลังเหล่านั้นได้ ด้วยอาการอย่างนี้ ฉันทไค ;
ภิกษุ ท. ! ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมอบรมอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้เกิดขึ้นได้ ย่อมทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มากขึ้นได้ ฉันทนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมอบรมอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้เกิดขึ้นได้ ย่อมทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มากขึ้นได้ เป็นอย่างไรเล่า ?
ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอบรมสัมมาทิฐิ ย่อมอบรมสัมมาสังกัปปะ ย่อมอบรมสัมมาวาจา ย่อมอบรมสัมมากรรมันตะ ย่อมอบรมสัมมาอาชีวะ ย่อมอบรมสัมมาวาชามะ ย่อมอบรมสัมมาสติ และย่อมอบรมสัมมาสมาธิ, ชนิดที่โอนไปสู่निพพาน เอนไปสู่निพพาน เอียงไปสู่นิพพาน. ภิกษุ ท. ! ด้วยอาการอย่างนี้แล ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้เกิดขึ้นได้ ย่อมทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มากขึ้นได้.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๖๕/๒๗๐.

ศีลสมบัติเป็นรุ่งอรุณแห่งอริยมรรค^๑

ภิกษุ ท. ! เมื่ออาทิตย์อุทัยขึ้น การขึ้นมาแห่งอรุณ (แสงเงินแสงทอง) ย่อมเป็นเบื้องต้น เป็นนิมิตที่แลเห็นก่อน ; ภิกษุ ท. ! ฉันทใดก็ฉันทนั้น : เพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ของภิกษุ, ศีลสมบัติ (ความถึงพร้อมด้วยศีล) ย่อมเป็นหลักเบื้องต้น เป็นนิมิตเบื้องต้น. ภิกษุ ท. ! เมื่อภิกษุสมบูรณ์ด้วยศีลแล้ว เธอต้องหวังข้อนี้ได้ คือว่า เธอจักอบรมอริยอัฏฐังคิกมรรคให้เกิดขึ้นได้ จักทำอริยอัฏฐังคิกมรรคให้มากขึ้นได้.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ผู้ถึงพร้อมด้วยศีลแล้ว ย่อมอบรมอริยอัฏฐังคิกมรรคให้เกิดขึ้นได้ ย่อมทำอริยอัฏฐังคิกมรรคให้มากขึ้นได้ เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอบรมสัมมาทิฐิ ย่อมอบรมสัมมาสังกัปปะ ย่อมอบรมสัมมาวาจา ย่อมอบรมสัมมากัมมันตะ ย่อมอบรมสัมมาอาชีวะ ย่อมอบรมสัมมาวายามะ ย่อมอบรมสัมมาสติ และย่อมอบรมสัมมาสมาธิ, ชนิดที่มีการนำออกซึ่ง รากะ - โทสะ - โมหะ เสียได้ เป็นผลสุดท้าย. ภิกษุ ท. ! ด้วยอาการอย่างนี้แล ภิกษุ ผู้ถึงพร้อมด้วยศีลแล้ว ย่อมอบรมอริยอัฏฐังคิกมรรคให้เกิดขึ้นได้ ย่อมทำอริยอัฏฐังคิกมรรคให้มากขึ้นได้.

ศีลสมบัติเป็นธรรมมีอุปการะมากชั้นเอก^๒

ภิกษุ ท. ! ธรรมชั้นเอก เป็นธรรมที่มีอุปการะมาก เพื่อความบังเกิดขึ้น

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ถึ. ๑๕/๓๘/๑๔๐, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่เชตวัน.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ถึ. ๑๕/๔๒/๑๕๘, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่เชตวัน.

แห่งอริยอัฏฐังคิกมรรค มีอยู่. ธรรมชั้นเอกนั้น เป็นอย่างไรเล่า? ธรรมชั้นเอกนั้น ไคแก่ศีลสมบัติ (ความถึงพร้อมด้วยศีล). ภิกษุ ท.! เมื่อภิกษุสมบูรณด้วยศีลแล้ว เธอต้องหวังขณินี้ไค คือว่า เธอจักอบรมอริยอัฏฐังคิกมรรคให้เกิดขึ้นได้ จักทำอริยอัฏฐังคิกมรรคให้มากขึ้นได้.

ภิกษุ ท.! ภิกษุ ผู้ถึงพร้อมด้วยศีลแล้ว ย่อมอบรมอริยอัฏฐังคิกมรรคให้เกิดขึ้นได้ ย่อมทำอริยอัฏฐังคิกมรรคให้มากขึ้นได้ เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอบรมสัมมาทิฐิ ย่อมอบรมสัมมาสังกัปปะ ย่อมอบรมสัมมาวาจา ย่อมอบรมสัมมากัมมันตะ ย่อมอบรมสัมมาอาชีวะ ย่อมอบรมสัมมาวายามะ ย่อมอบรมสัมมาสติ และย่อมอบรมสัมมาสมาธิ, ชนิดที่มีการนำออกซึ่ง รากะ-โทสะ-โมหะ เสียได้ เป็นผลสุดท้าย. ภิกษุ ท.! ด้วยอาการอย่างนี้แล ภิกษุ ผู้ถึงพร้อมด้วยศีลแล้ว ย่อมอบรมอริยอัฏฐังคิกมรรคให้เกิดขึ้นได้ ย่อมทำอริยอัฏฐังคิกมรรคให้มากขึ้นได้.

ศีลสมบัติช่วยทำให้อริยมรรคเจริญเต็มที่^๑

ภิกษุ ท.! เรายังมองไม่เห็นธรรมชนิดอื่นแม้แต่สักอย่างหนึ่ง ที่จะทำอริยอัฏฐังคิกมรรคอันยังไม่เกิด ให้บังเกิดขึ้น, และที่เกิดขึ้นแล้ว ให้ถึงความเจริญเต็มที่, เหมือนอย่าง ศีลสมบัติ (ความถึงพร้อมด้วยศีล) นี้เลย. ภิกษุ ท.! เมื่อภิกษุสมบูรณด้วยศีลแล้ว เธอต้องหวังขณินี้ไค คือว่า เธอจักอบรมอริยอัฏฐังคิกมรรคให้เกิดขึ้นได้ จักทำอริยอัฏฐังคิกมรรคให้มากขึ้นได้.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ส. ๑๕/๔๖/๑๓๖, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่เชตวัน.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ผู้ถึงพร้อมด้วยศีลแล้ว ย่อมอบรมอริยอัฏฐังคิกมรรคให้เกิดขึ้นได้ ย่อมทำอริยอัฏฐังคิกมรรคให้มากขึ้นได้ เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอบรมสัมมาทิฏฐิ ย่อมอบรมสัมมาสังกัปปะ ย่อมอบรมสัมมาวาจา ย่อมอบรมสัมมากัมมันตะ ย่อมอบรมสัมมาอาชีวะะ ย่อมอบรมสัมมาวายามะ ย่อมอบรมสัมมาสติ และย่อมอบรมสัมมาสมาธิ, ชนิดที่มีการนำออกซึ่ง รากะ - โทสะ - โมหะ เสียได้ เป็นผลสุดท้าย. ภิกษุ ท. ! ด้วยอาการอย่างนี้แล ภิกษุ ผู้ถึงพร้อมด้วยศีลแล้ว ย่อมอบรมอริยอัฏฐังคิกมรรคให้เกิดขึ้นได้ ย่อมทำอริยอัฏฐังคิกมรรคให้มากขึ้นได้.

ผู้มีศีลจักถึงแก่นธรรม^๑

ภิกษุ ท. ! เมื่อ ศีล มีอยู่ อวิปฏิสารของผู้สมบุรณด้วยศีล ก็ถึงพร้อมด้วยที่ตั้งอาศัย, เมื่อ อวิปฏิสาร มีอยู่ ความปราโมทย์ของผู้สมบุรณด้วยอวิปฏิสาร ก็ถึงพร้อมด้วยที่ตั้งอาศัย, เมื่อ ความปราโมทย์ มีอยู่ ปิติของผู้สมบุรณด้วยความปราโมทย์ ก็ถึงพร้อมด้วยที่ตั้งอาศัย, เมื่อ ปิติ มีอยู่ ปัสสัทธิของผู้สมบุรณด้วยปิติก็ถึงพร้อมด้วยที่ตั้งอาศัย, เมื่อ ปัสสัทธิ มีอยู่ สุขของผู้สมบุรณด้วยปัสสัทธิ ก็ถึงพร้อมด้วยที่ตั้งอาศัย, เมื่อ สุข มีอยู่ สัมมาสมาธิของผู้สมบุรณด้วยสุข ก็ถึงพร้อมด้วยที่ตั้งอาศัย, เมื่อ สัมมาสมาธิ มีอยู่ ยถาภูตญาณทัสสนะของผู้สมบุรณด้วยสัมมาสมาธิ ก็ถึงพร้อมด้วยที่ตั้งอาศัย, เมื่อ ยถาภูตญาณทัสสนะ มีอยู่ นิพพิทาวีระกะของผู้สมบุรณด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ ก็ถึงพร้อมด้วยที่ตั้งอาศัย, เมื่อ นิพพิทาวีระกะ มีอยู่ วิมุตติญาณทัสสนะ ของผู้ที่สมบุรณด้วยนิพพิทาวีระกะ ก็ถึงพร้อมด้วยที่ตั้งอาศัย.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ทสก. อ. ๒๔/๔/๓.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนต้นไม้ ซึ่งสมบุรณ์ด้วยกิ่งและใบแล้ว สะเก็ด เปลือกนอกของมันก็บริบูรณ์ เปลือกชั้นในก็บริบูรณ์ กระพี้ก็บริบูรณ์ แก่น ก็บริบูรณ์ด้วย นี้ฉันใด ; ภิกษุ ท. ! เมื่อศีลมีอยู่ อภิปฏิสารของผู้สมบุรณ์ด้วย ศีล ก็ถึงพร้อมด้วยที่ตั้งอาศัย _ ฯลฯ _ เมื่อนิพพิทาวีระกะมีอยู่ วิมุตติญาณ - ทัสสนะของผู้สมบุรณ์ด้วยนิพพิทาวีระกะ ก็ถึงพร้อมด้วยที่ตั้งอาศัย ฉะนั้น เหมือนกันแล.

อำนาจศีลที่เป็นตัวกุศล^๑

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ศีลอันเป็นกุศลทั้งหลาย มีอะไรเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีอะไรเป็น อานิสงส์ ?” ท่านพระอานนท์ ได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้า.

อานนท์ ! กุศลศีลทั้งหลาย มีอภิปฏิสาร (ความไม่รอนใจ) เป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีอภิปฏิสาร เป็นอานิสงส์.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ก็อภิปฏิสาร มีอะไรเป็นประโยชน์ ที่มุ่งหมาย มีอะไรเป็น อานิสงส์ ?”

อานนท์ ! อภิปฏิสาร มีความปราโมทย์ เป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีความปราโมทย์ เป็นอานิสงส์

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ก็ความปราโมทย์ มีอะไรเป็นประโยชน์ ที่มุ่งหมาย มีอะไรเป็น อานิสงส์ ?”

อานนท์ ! ความปราโมทย์ มีปีติ เป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีปีติเป็น อานิสงส์.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ทสก. อ. ๒๔/๑/๑, ตรัสแก่ท่านพระอานนท์ ที่เชตวัน.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็ปีติ มีอะไรเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีอะไรเป็นอานิสงส์?”

อานนท์! ปีติ มีปีสัทธาธิ เป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีปีสัทธาธิ เป็นอานิสงส์.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็ปีสัทธาธิ มีอะไรเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีอะไรเป็นอานิสงส์?”

อานนท์! ปีสัทธาธิ มีสุข เป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีสุข เป็นอานิสงส์.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็สุข มีอะไรเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีอะไรเป็นอานิสงส์?”

อานนท์! สุข มีสมาธิ เป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีสมาธิ เป็นอานิสงส์.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็สมาธิ มีอะไรเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีอะไรเป็นอานิสงส์?”

อานนท์! สมาธิ มียถาภูตญาณทัสสนะ เป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มียถาภูตญาณทัสสนะ เป็นอานิสงส์.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็ยถาภูตญาณทัสสนะ มีอะไรเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีอะไรเป็นอานิสงส์?”

อานนท์! ยถาภูตญาณทัสสนะ มีนิพพิทาวีระกะ เป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีนิพพิทาวีระกะ เป็นอานิสงส์.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็นิพพิทาวีระกะ มีอะไรเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีอะไรเป็นอานิสงส์?”

อานนท์! นิพพิทาวีระกะ มีวิมุตติญาณทัสสนะ เป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีวิมุตติญาณทัสสนะ เป็นอานิสงส์.

อานนท์! ด้วยอาการอย่างนี้แล กุศลศีลทั้งหลาย มีอวิปฏิสารเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีอวิปฏิสารเป็นอานิสงส์, อวิปฏิสาร มีความปราโมทย์เป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีความปราโมทย์เป็นอานิสงส์, ความปราโมทย์ มีปีติเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีปีติเป็นอานิสงส์, ปีติ มีปีสัทธาธิเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีปีสัทธาธิเป็นอานิสงส์, ปีสัทธาธิ มีสุขเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีสุขเป็นอานิสงส์, สุข มีสมาธิเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีสมาธิเป็นอานิสงส์, สมาธิ มียถาภูตญาณทัสสนะเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย

มียถาภูตญาณทัสสนะเป็นอนิสงส์, ยถาภูตญาณทัสสนะ มีนิพพิทาวีระจะเป็น
ประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีนิพพิทาวีระเป็นอนิสงส์, นิพพิทาวีระ มีวิมุตติ-
ญาณทัสสนะเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นอนิสงส์.

อานนท! กุศลศีลทั้งหลาย ย่อมยังความเป็นอรหันต์ให้เต็มได้
โดยลำดับด้วยอาการอย่างนี้แล.

อนิสงส์สำหรับผู้ทำศีลให้สมบูรณ์^๑

ภิกษุ ท.! เธอทั้งหลาย จงมีศีลสมบูรณ์ มีปาติโมกข์สมบูรณ์อยู่เถิด.
พวกเธอทั้งหลาย จงสำรวจด้วยปาติโมกข์สังวร สมบูรณ์ด้วยมรรยาทและ
โคจรอยู่เถิด ; จงเป็นผู้เห็นเป็นภัยในโทษทั้งหลายที่มีประมาณน้อย สมาทาน
ศึกษา ในสิกขาบททั้งหลายเถิด.

ภิกษุ ท.! ถ้าภิกษุหากงาน ว่า “เราพึงเป็นที่รัก ที่เจริญใจ ที่เคารพ
ที่ยกย่อง ของเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกันทั้งหลาย” ดังนี้แล้ว, เธอพึง
ทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย พึงตามประกอบในธรรมเป็นเครื่องสงบแห่ง
จิตในภายใน เป็นผู้ไม่เหินห่างในฉาน เป็นผู้ประกอบพร้อมด้วยวิปัสสนา
และให้สุญญาคารวัตตต์เจริญงอกงามเถิด.

ภิกษุ ท.! ถ้าภิกษุหากงาน ว่า “เราพึงเป็นผู้มีลาภด้วยบริกขารคือ
จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และกิลานปัจจัยเภสัชบริกขารทั้งหลาย” ดังนี้ก็ดี,

-- ๑๗๗ --

๑. บาลี พระพุทธภาษิต อากังเขยสูตร ม. ม. ๑๒/๕๘/๓๓.

ภิกษุ ท. ! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “เราบริโภคน้ำจืด บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารของทายกเหล่าใด, การกระทำเหล่านั้น ฟังมีผลมาก มีอานิสงส์มากแก่ทายกเหล่านั้น” ดังนี้ก็ดี, ___๑๗๙ ___

ภิกษุ ท. ! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “ญาติสายโลหิตทั้งหลายซึ่งตายจากกันไปแล้ว มีจิตเลื่อมใส ระลึกถึงเราอยู่, ขอนั้นจะฟังมีผลมาก มีอานิสงส์มากแก่เขาเหล่านั้น” ดังนี้ก็ดี, ___๑๘๐ ___

ภิกษุ ท. ! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “เราฟังอดทนได้ซึ่งความไม่ยินดี และความยินดี, อนึ่ง ความไม่ยินดีคือยาเบียดเบียนเรา, เราฟังครอบงำอำยิความไม่ยินดีซึ่งบังเกิดขึ้นแล้วอยู่เถิด” ดังนี้ก็ดี, ___๑๘๑ ___

ภิกษุ ท. ! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “เราฟังอดทนความขลาดกลัวได้, อนึ่ง ความขลาดกลัวยาเบียดเบียนเรา, เราฟังครอบงำอำยิความขลาดกลัวที่บังเกิดขึ้นแล้วอยู่เถิด” ดังนี้ก็ดี, ___๑๘๒ ___

ภิกษุ ท. ! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “เราฟังได้ตามต้องการ ได้ไม่ยาก ได้ไม่ลำบาก ซึ่งฉนทังสี่ อันเป็นไปในจิตอันยัง เป็นทิฏฐุธรรมสุขวิหาร” ดังนี้ก็ดี, ___๑๘๓ ___

ภิกษุ ท. ! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “วิโมกข์เหล่าใด ก้าวล่วงรูปเสียแล้ว เป็นธรรมไม่มีรูป เป็นของสงบ, เราฟังถูกต้องวิโมกข์เหล่านั้นด้วยนามกายอยู่เถิด” ดังนี้ก็ดี, ___๑๘๔ ___

ภิกษุ ท. ! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “เราฟังเป็นโสดาบัน เพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชน์สาม เป็นผู้อื่นไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา ผู้เที่ยงต่อพระนิพพาน มีการตรัสรู้อยู่ข้างหน้า” ดังนี้ก็ดี, ___๑๘๕ ___

ภิกษุ ท. ! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “เราฟังเป็นสกทาคามี เพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชน์สาม และเพราะความเบาบางแห่งราคะ โทสะ และโมหะ ฟังมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น แล้วฟังทำที่สุดแห่งทุกข์ได้” ดังนี้ก็ดี, ___๑๘๖ ___

ภิกษุ ท.! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “เราพึงเป็นโอปปาติกะ เพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชนเบื้องต่ำห้า พึงปรินิพพานในภพนั้น ไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา” ดังนี้ก็ดี, ___ ฯลฯ ___

ภิกษุ ท.! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “เราพึงแสดงอิทธิวิธีอย่างต่าง ๆ ได้” ดังนี้ก็ดี, ___ ฯลฯ ___

ภิกษุ ท.! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “เราพึงมีทิพยโสต” ดังนี้ก็ดี, ___ ฯลฯ ___

ภิกษุ ท.! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “เราใคร่ครวญแล้ว พึงรู้จักของสัตว์เหล่าอื่น ของบุคคลเหล่าอื่น ด้วยจิตของตน” ดังนี้ก็ดี, ___ ฯลฯ ___

ภิกษุ ท.! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “เราพึงตามระลึกถึงภพที่เคยอยู่ในกาลก่อนได้หลาย ๆ อย่าง” ดังนี้ก็ดี, ___ ฯลฯ ___

ภิกษุ ท.! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “เราพึงเห็นสัตว์ทั้งหลายด้วยจักขุทิพย์อันหมดจดเกินจักขุสามัญของมนุษย์” ดังนี้ก็ดี, ___ ฯลฯ ___

ภิกษุ ท.! ถ้าภิกษุหากจำนง ว่า “เราพึงทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฐฐุธรรมเทียว เข้าถึงแล้วแลอยู่” ดังนี้ก็ดี, เธอพึงทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย พึงตามประกอบในธรรมเป็นเครื่องสงบแห่งจิตในภายใน เป็นผู้ไม่เห็นห่างในฉาน ประกอบพร้อมแล้วด้วยวิปัสสนา และให้วัตรแห่งผู้อยู่สุญญาการทั้งหลายเจริญงอกงามเถิด.

คำใดที่เราพูดถากถงแล้วว่า “ภิกษุ ท.! เธอทั้งหลาย จงมีศีลสมบูรณ์ มีปาติโมกข์สมบูรณ์อยู่เถิด. เธอทั้งหลาย จงสำรวมด้วยปาติโมกข์สังวรสมบูรณ์ด้วยมรรยาทและโคจรอยู่เถิด ; จงเป็นผู้เห็นเป็นภัยในโทษทั้งหลายที่มีประมาณเล็กน้อย สมทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลายเถิด” ดังนี้ ; คำนั้นอันเราตถาคตอาศัยเหตุผลดังกล่าวนี้แล จึงได้กล่าวแล้ว.

ผู้อยู่เหนือความหวัง^๑

ภิกษุ ท. ! ก็บุคคลเช่นไรเล่า ชื่อว่าผู้อยู่เหนือความหวังเสียแล้ว ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นพระอรหันต์จีณาสพ. เธอนั้น ได้ยินว่า “ภิกษุชื่อนี้ ได้กระทำไห้แจ่มแจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐุธรรม เข้าถึงแล้วแลอยู่” ดังนี้. เธอไม่อาจมีความคิดว่า “เมื่อไรเล่า แม่เรา จักกระทำไห้แจ่มแจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐุธรรม เข้าถึงแล้วแลอยู่บ้าง” ดังนี้. ขอนั้นเป็นเพราะเหตุไร ? เพราะเหตุว่า ความหวังในวิมุตติของเธอ เมื่อก่อนหน้าที่เธอยังไม่ลู่ถึงวิมุตตินั้น ได้ร้งบไปเสียแล้ว.

ภิกษุ ท. ! นี้แล เราเรียกว่า คนอยู่เหนือความหวัง.

เมื่อราชามีกำลัง^๒

ภิกษุ ท. ! คราวใด พระราชามีกำลัง และพวกโจรเสื่อมกำลัง, คราวนั้น ทั้งพระราชเอง ก็มีความผาสุก ที่จะเข้าในออกนอก หรือที่จะมีใบบอกไปยังชนบทปลายแดน ; แม่พวกพราหมณ์และกฤหบดี ก็มีความสะดวกที่จะเข้าในออกนอก หรือที่จะอำนวยการงานนอกเมือง, ขอนี้ฉันใด ;

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๑๓๗/๔๕๒.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ทุก. อ. ๒๐/๘๗/๒๘๔.

ภิกษุ ท. ! คราวใด ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก มีกำลัง, พวกภิกษุลามก
เสื่อมกำลังลง ; คราวนั้น พวกภิกษุลามก จำต้องเป็นผู้หนึ่ง เจียบเจียบอยู่ใน
ท่ามกลางสงฆ์ โดยเหตุที่ต้องเป็นพวกหล่นไปเอง ; ฉะนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! เหตุเช่นนี้มีขึ้น เพื่อ เป็นประโยชน์แก่มหาชน ทำให้มหาชน
มีความสุข เป็นความเจริญแก่มหาชนเป็นอันมาก และเพื่อความเกื้อกูล เป็น
ความสุข ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายทั่วกัน แล.

ประสพบุญใหญ่^๑

ภิกษุ ท. ! นักบวชผู้มีศีล เขาไปสู่สกุลใด, มนุษย์ทั้งหลายในสกุลนั้น
ยอมประสพบุญเป็นอันมาก ด้วยฐานะหาอย่าง. ฐานะหาอย่างอะไรบางเล่า ?
หาอย่าง คือ :-

(๑) ในสมัยใด จิตของมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมเลื่อมใส เพราะได้เห็น
นักบวชผู้มีศีลซึ่งเขาไปสู่สกุล, ในสมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติชอบปฏิบัติ
ที่เป็นไปเพื่อสวรรค์.

(๒) ในสมัยใด มนุษย์ทั้งหลาย พากันต้อนรับ กราบไหว้ ให้อาสนะ
แก่นักบวชผู้มีศีล ซึ่งเขาไปสู่สกุล, ในสมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติชอบปฏิบัติ
ที่เป็นไปเพื่อการเกิดในสกุลสูง.

(๓) ในสมัยใด มนุษย์ทั้งหลาย กำจัดมลทินคือความตระหนี่เสียได้
ในนักบวชผู้มีศีล ซึ่งเขาไปสู่สกุล, ในสมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติชอบปฏิบัติ
ที่เป็นไปเพื่อการได้เกียรติศักดิ์อันใหญ่.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๒๓๑/๑๕๕.

(๔) ในสมัยใด มนุษย์ทั้งหลาย ย่อมแจกจ่ายทาน ตามสติ ตามกำลัง ในนักบวชผู้มีศีล ซึ่งเขาไปสู่สกุล, ในสมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติชอบปฏิบัติ ที่เป็นไปเพื่อการได้โภคะใหญ่.

(๕) ในสมัยใด มนุษย์ทั้งหลาย ย่อมไต่ถาม สอบสวน ย่อมฟังธรรม ในนักบวชผู้มีศีล ซึ่งเขาไปสู่สกุล, ในสมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติชอบปฏิบัติ ที่เป็นไปเพื่อการได้ปัญญาใหญ่.

ภิกษุ ท. ! นักบวชผู้มีศีล เขาไปสู่สกุลใด, มนุษย์ทั้งหลายในสกุลนั้น ย่อมประสพบุญเป็นอันมาก ด้วยฐานะหาอย่างเหล่านี้แล.

หมวดที่สิบ จบ.

ผู้ชวนวิงวอน!

ยี่ ภิกขเว สตถารา กรณียี่ สาวกานี่
หิตเสนินา อนุกรมปะเกณ อนุกรมปะ อุปาทาย
กตี่ โว ตี่ มยา

ภิกษุ ท. ! กิจอันใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์
เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย,
กิจอันนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวกเธอทั้งหลาย.

เอตานิ ภิกขเว รุกขมูลานี
เอตานิ สุธัญญาคารานี
ภิกษุ ท. ! นั้น โคนไม้ทั้งหลาย, นั้น เรือนว่างทั้งหลาย.

ฉายถ ภิกขเว มา ปมาทตถ
ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายจงเพียรเผากิเลส, อย่าได้ประมาท.

มา ปจฺจมา วิปปฏิสารีโน อหฺวตถ
พวกเธอทั้งหลาย อย่าได้เป็นผู้ที่ตองรอนใจ ในภายหลังเลย.

อหฺมึ โว อมฺหากํ อนุสาสนี
นี่แล เป็นวาจาเครื่องพรั่นสอนพวกเธอทั้งหลายของเรา.

(สพยตนวคฺค สํ. ๑๘/๔๔๑/๖๗๔)

ขุมทรัพย์จากพระโอรุ

หมวดที่ ๑๑

วาทวย การมีสังวร

---

๑. ผู้มีหลักเสาเขื่อน
๒. ไม่ตกอบาย ดีกว่า
๓. ชางนาบุญ
๔. ผู้พิชิตสงครามถึงที่สุดแล้ว
๕. ผู้พิชิตสงครามถึงที่สุดแล้ว (อีกนัยหนึ่ง)
๖. ผู้อยู่ในร่องรอย
๗. ผู้สมควรอยู่ป่า
๘. ผู้ตองติดตอววยสตรี
๙. ผู้ทำตามคำสั่งแท้จริง
๑๐. กระจกของบรรพชิต
๑๑. เอาตัวรอดได้เพราะสังวรด้วยความรู้
๑๒. ผู้สำรวจมาจากภายใน
๑๓. ผู้ได้รับผลแห่งอินทริยสังวร

ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์

หมวดที่ ๑๑

วาทะ การมีสังวร

(ปฏิบัติกันนี้ ของหมวด ๒ อันว่าด้วยการไม่สังวร)

ผู้มีหลักเสาเขื่อน^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้มีสังวรนั้น เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ เมื่อเห็นรูปด้วยตา, ฟังเสียงด้วยหู, ดมกลิ่นด้วยจมูก, ลิ้มรส
ด้วยลิ้น, สัมผัสโผฏฐัพพะด้วยกาย, ธรรมารมณด้วยใจ ; ก็ ไม่สยบอยู่
ในอารมณ์ที่น่ารัก ไม่เคียดแค้นในอารมณ์อันไม่น่ารัก เป็นผู้ตั้งไว้ซึ่งกายคตาสติ
มีจิตไม่เลื่อนลอยตามอารมณ์, ย่อมรู้ตามที่เป็นจริงซึ่งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อัน
เป็นที่ดับแห่งบาปอกุศลที่เกิดแล้วแก่เขานั้นโดยสิ้นเชิง.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนบุรุษจับสัตว์หกชนิด อันมีที่อยู่อาศัยต่างกัน
มีที่เหยี่ยวหากินต่างกัน มาผูกกรรมกันด้วยเชือกอันมั่นคง คือ เขาจับงูมาผูกด้วย
เชือกเหนียวเส้นหนึ่ง, จับจระเข้, จับนก, จับสุนัขบ้าน, จับสุนัขจิ้งจอก และ
จับลิง, มาผูกด้วยเชือกเหนียวเส้นหนึ่ง ๆ ครั้นแล้ว นำไปผูกไว้กับเสาเขื่อน
หรือเสาหลักอีกต่อหนึ่ง. ภิกษุ ท. ! ครั้งนั้น สัตว์ทั้งหกชนิดเหล่านั้นมีที่อาศัย
และที่เหยี่ยวต่าง ๆ กัน ก็ยื้อแย่งจุดดึงกัน เพื่อจะไปสู่ที่อาศัยและที่เหยี่ยวของตน ๆ :
งูจะเขาจอมปลวก, จระเข้จะลงน้ำ, นกจะบินขึ้นไปในอากาศ, สุนัขจะเข้านอน,

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สฟา. ส. ๑๘/๒๔๓/๓๔๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

สุนัขจึงจอกจะไปป่าช้า, และลิงก็จะไปป่า. ภิกษุ ท. ! ในกาลใดแล ความ เป็นไปภายในของสัตว์ทั้งหกชนิดเหล่านั้น มีแต่ความเมื่อยล้าแล้ว, ในกาลนั้น มันทั้งหลายก็จะพึงเข้าไปยืนเจ้า นั่งเจ้า นอนเจ้า อยู่ข้างเสาเขื่อน หรือเสา หลัคนั้นเอง. ขอนี้ฉันใด ;

ภิกษุ ท. ! ภิกษุรูปใดได้อบรมกระทำให้มากในกายคตาสติแล้ว ตา ก็จะไม่จุคเอาภิกษุนั้นไปหารูปที่น่าพอใจ, รูปที่ไม่น่าพอใจก็ไม่เป็นสิ่งที่เขอรูสึกิอิดอัคขะแยง ; หู ก็จะไม่จุคเอาภิกษุนั้นไปหาเสียงที่น่าฟัง, เสียงที่ไม่ น่าฟังก็ไม่เป็นสิ่งที่เขอรูสึกิอิดอัคขะแยง ; จมูก ก็จะไม่จุคเอาภิกษุนั้นไป หากลิ่นที่น่าสูดดม, กลิ่นที่ไม่น่าสูดดมก็ไม่เป็นสิ่งที่เขอรูสึกิอิดอัคขะแยง ; ลิ้น ก็จะไม่จุคเอาภิกษุนั้นไปหารสที่ชอบใจ, รสที่ไม่ชอบใจก็ไม่เป็นสิ่งที่ เขอรูสึกิอิดอัคขะแยง ; กาย ก็จะไม่จุคเอาภิกษุนั้นไปหาสัมผัสที่ยั่ววนใจ, สัมผัสที่ไม่ยั่ววนใจก็ไม่เป็นสิ่งที่เขอรูสึกิอิดอัคขะแยง ; และใจ ก็จะไม่จุค เอาภิกษุนั้นไปหาธรรมารมณที่ถูกต้อง, ธรรมารมณที่ไม่ถูกต้องก็ไม่เป็นสิ่งที่เขอ รูสึกิอิดอัคขะแยง ; ขอนี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน. ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้มีสังวร เป็นอย่างนี้.

ภิกษุ ท. ! คำว่า “เสาเขื่อน หรือเสาหลัก” นี้เป็นคำเรียกแทนชื่อแห่ง กายคตาสติ.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจ ใ้ไว้ว่า “กายคตาสติของเราทั้งหลาย จักเป็นสิ่งที่เราอบรม กระทำให้มาก กระทำให้เป็นยานเครื่องนำไป กระทำให้เป็นของที่อาศัยได้ เพียรตั้งไว้ เนื่อง ๆ เพียรเสริมสร้างโดยรอบคอบ เพียรปรารภสมมาเสมอด้วยดี” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้แบบนี้แล.

ไม่ตกอบายดีกว่า^๑

ภิกษุ ท. ! อินทรีย์คือดวงตา ถูกแทงด้วยซี่เหล็กอันร้อนจัดเป็นเปลวลูกโชน เสียยังดีกว่า : การถือเอาโดยลักษณะที่เป็นการรวบถือหรือโดยการแยกถือเป็นส่วน ๆ ในรูปอันเห็นด้วยตานั้น ไม่ดีเลย. ภิกษุ ท. ! วิญญูณอันกำหนดด้วยคามยินดี ในการถือเอาโดยลักษณะที่เป็นการรวบถือทั้งหมดก็ตาม วิญญูณอันกำหนดแล้วด้วยคามยินดี ในการถือเอาโดยลักษณะที่เป็นการแยกถือเป็นส่วน ๆ ก็ตาม กำลังตั้งอยู่ ถ้าแหละบุคคลตายลงในขณะนั้นไซ้ คติที่เขาจะพึงไป มีสองอย่าง คือ นรก หรือกำเนิดเดรัจฉาน. ข้อนี้เป็นฐานะที่แน่นอน. ภิกษุ ท. ! เรากล่าวอย่างนี้ เพราะเห็นโทษอันนี้เอง.

ภิกษุ ท. ! อินทรีย์คือหู ถูกกระชากด้วยขอเหล็กอันร้อนจัดเป็นเปลวลูกโชน เสียยังดีกว่า : การถือเอาโดยลักษณะที่เป็นการรวบถือหรือโดยการแยกถือเป็นส่วน ๆ ในเสียงอันฟังด้วยหูนั้น ไม่ดีเลย. ___๑ล๑ ___^๒
ภิกษุ ท. ! เรากล่าวอย่างนี้ เพราะเห็นโทษอันนี้เอง.

ภิกษุ ท. ! อินทรีย์คือจมูก ถูกคว้านภายในด้วยมีดที่คมอันร้อนจัดเป็นเปลวลูกโชน เสียยังดีกว่า : การถือเอาโดยลักษณะที่เป็นการรวบถือหรือโดยการแยกถือเป็นส่วน ๆ ในกลิ่นอันดมด้วยจมูกนั้น ไม่ดีเลย. ___๑ล๑ ___
ภิกษุ ท. ! เรากล่าวอย่างนี้ เพราะเห็นโทษอันนี้เอง.

ภิกษุ ท. ! อินทรีย์คือลิ้น ถูกตัดเสียด้วยมีดโกนที่คมกล้าอันร้อนจัดเป็นเปลวลูกโชน เสียยังดีกว่า : การถือเอาโดยลักษณะที่เป็นการรวบถือ

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สฟา. ตี. ๑๘/๒๑๐/๓๐๓.

๒. เติมให้เต็ม อย่างเดียวกับข้อบน.

หรือโดยการแยกถือเป็นส่วน ๆ ในรสอันลิ้มด้วยลิ้นนั้น ไม่ดีเลย. ___ ฯลฯ ___
 ภิกษุ ท. ! เรากล่าวอย่างนี้ เพราะเห็นโทษอันนี้เอง.

ภิกษุ ท. ! อินทรีย์คือกาย ถูกแทงด้วยหอกที่คมอันร้อนจัดเป็น
 เปลวลุกโชน เสียยิ่งดีกว่า : การถือเอาโดยลักษณะที่เป็นการรวบรวมถือหรือโดย
 การแยกถือเป็นส่วน ๆ ในโณฏฐัพพะอันสัมผัสด้วยกายนั้น ไม่ดีเลย. ภิกษุ ท. !
 วิญญาณอันกำหนดแล้วด้วยความยินดี ในการถือเอาโดยลักษณะที่เป็นการ
 รวบรวมถือทั้งหมดก็ตาม วิญญาณอันกำหนดแล้วด้วยความยินดีในการถือเอาโดย
 ลักษณะที่เป็นการแยกถือเป็นส่วน ๆ ก็ตาม กำลังตั้งอยู่ ถ้าเหล่าบุคคลตายลง
 ในขณะนั้นไซ้ คติที่เขาจะพึงไปมีสองอย่าง คือ นรก หรือกำเนิดเครื่องจวน.
 ขอนี้เป็นฐานะที่แน่นอน. ภิกษุ ท. ! เรากล่าวอย่างนี้ เพราะเห็นโทษอันนี้เอง.

ภิกษุ ท. ! การนอนหลับ ยิ่งดีกว่า, แม่เราจะกล่าวว่า การนอนหลับ
 เป็นโทษ ไร้ผล เป็นความหลงใหล สำหรับผู้มีชีวิตอยู่ ก็จริงแล, แต่เพราะ
 การตื่น ที่เต็มไปด้วยวิตกอันเลวทราม อาจทำลาย (ภาวะแห่ง) สงมเสียได้นั้น
 ไม่ดีเลย. ภิกษุ ท. ! เรากล่าวดังนี้ เพราะเห็นโทษอันต่ำทรามสำหรับผู้มี
 ชีวิตอยู่ด้วยอาการอย่างนี้.

ขางนาบุญ^๑

ภิกษุ ท. ! ขางหลวงที่ประกอบด้วยของคหา ย่อมเป็นขางคู่ควรแก่
 พระราชา เป็นโศกะประจำองค์พระราชา นับว่าเป็นองค์อวัยวะของพระราชา.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๗๘/๑๓๕.

องค์หาอะไรบางเล่า? องค์หา คือ ขางหลวงในกรณีนี้ เป็นขางที่อดทนต่อรูป
ทั้งหลาย ๑, อดทนต่อเสียงทั้งหลาย ๑, อดทนต่อกลิ่นทั้งหลาย ๑, อดทน
ต่อรสทั้งหลาย ๑, อดทนต่อโผฏฐัพพะทั้งหลาย ๑.

ภิกษุ ท. ! ขางหลวงที่อดทนต่อรูปทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า?
ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ ขางหลวงเมื่อออกศึก ได้ยินเสียงหมูปลขางก็ดี, หมูปลมา
ก็ดี, หมูปลรถก็ดี, หมูปลราบก็ดี, (ของฝ่ายข้าศึก) แล้ว ก็ไม่ระย่อ ห่อหุด
ยอมยืนหยัด ย่อมอาจที่จะเข้าสู่การรบได้. ภิกษุ ท. ! ขางหลวงอย่างนี้ ชื่อว่า
อดทนต่อรูปทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ขางหลวงที่อดทนต่อเสียงทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า?
ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ ขางหลวงเมื่อออกศึก ได้ยินเสียงหมูปลขางก็ดี, หมูปลมา
ก็ดี, หมูปลรถก็ดี, หมูปลราบก็ดี, ได้ยินเสียงกีกก้องแห่งกลอง บัณเฑาะว์ สังข์
และมโหระทึกก็ดี, แล้วก็ไม่ระย่อ ห่อหุด ย่อมยืนหยัด ย่อมอาจที่จะเข้าสู่
การรบได้. ภิกษุ ท. ! ขางหลวงอย่างนี้ ชื่อว่า อดทนต่อเสียงทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ขางหลวงที่อดทนต่อกลิ่นทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า?
ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ ขางหลวงเมื่อออกศึก ได้กลิ่นมูตรและกรีส (ปัสสาวะและ
อุจจาระ) ของขางทั้งหลาย ชนิดที่เป็นชั้นจาเจนสงครามเขาแล้ว ก็ไม่ระย่อ ห่อ
หุด ย่อมยืนหยัด ย่อมอาจที่จะเข้าสู่การรบได้. ภิกษุ ท. ! ขางหลวงอย่างนี้ ชื่อว่า
อดทนต่อกลิ่นทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ขางหลวงที่อดทนต่อรสทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า?
ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ ขางหลวงเมื่อออกศึก เมื่อไม่ได้รับการทอดหนุ้าและน้ำ
มือหนึ่ง หรือสองมือ สามมือ สี่มือ หรือห้ามือ ก็ไม่ระย่อ ห่อหุด ย่อม
ยืนหยัด ย่อมอาจที่จะเข้าสู่การรบได้. ภิกษุ ท. ! ขางหลวงอย่างนี้ ชื่อว่า
อดทนต่อรสทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ขางหลวงที่อดทนต่อโศภนัพพะทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?
 ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ ขางหลวงเมื่อออกศึก ถูกศรที่เขายิงมาอย่างแรง
 เขาหนึ่งลูก หรือสองลูก สามลูก สี่ลูก หรือห้าลูก ก็ไม่ระย่อ ห่อหุด ย่อมยืนหยัด
 ย่อมอาจที่จะเขาสู่การรบได้. ภิกษุ ท. ! ขางหลวงอย่างนี้ ชื่อว่า อดทนต่อ
 โศภนัพพะทั้งหลาย.

.....

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดก็ฉันทนั้นเหมือนกัน : ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยเหตุ
 ห้าอย่างแล้ว ย่อมเป็นผู้ที่น่าบูชาด้วยของที่จัดไว้บูชา, น่าต้อนรับด้วยของ
 ที่จัดไว้ต้อนรับ, น่ารับทักษิณาทานที่อุทิศเพื่อผู้ตาย, น่าไหว้, และเป็น
 เนื้อนาบุญชั้นดีเยี่ยมของโลก. เหตุห้าอย่างอะไรบางเล่า ? ห้าอย่าง คือ
 เป็นผู้อดทนต่อรูปทั้งหลาย, อดทนต่อเสียงทั้งหลาย, อดทนต่อกลิ่นทั้งหลาย,
 อดทนต่อรสทั้งหลาย, อดทนต่อโศภนัพพะทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อรูปทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?
 ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้เห็นรูปด้วยตาแล้ว ไม่กำหนดยอมใจในรูป
 อันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ย่อมสามารถที่จะดำรงจิตให้เป็นปกติอยู่ได้.
 ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่า อดทนต่อรูปทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อเสียงทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?
 ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้ฟังเสียงด้วยหูแล้ว ไม่กำหนดยอมใจในเสียง
 อันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ย่อมสามารถที่จะดำรงจิตให้เป็นปกติอยู่ได้.
 ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่า อดทนต่อเสียงทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อกลิ่นทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?
 ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้ดมกลิ่นด้วยจมูกแล้ว ไม่กำหนดยอมใจในกลิ่น

อันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด ย่อมสามารถที่จะดำรงจิตให้เป็นปกติอยู่ได้
ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่า อคทนต่อกลิ่นทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อรสทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. !
ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้ลิ้มรสด้วยลิ้นแล้ว ไม่กำหนดยอมใจในรส
อันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด ย่อมสามารถที่จะดำรงจิตให้เป็นปกติอยู่ได้.
ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่า อคทนต่อรสทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อโณภูฏัพพะทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า?
ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้สัมผัสโณภูฏัพพะด้วยกายแล้ว ไม่กำหนด
ยอมใจในโณภูฏัพพะอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด ย่อมสามารถที่จะดำรงจิตให้
เป็นปกติอยู่ได้. ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่า อคทนต่อโณภูฏัพพะทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยเหตุหาอย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็น
ผู้ที่นำบูชาด้วยของที่จัดไว้บูชา, นำต้อนรับด้วยของที่จัดไว้ต้อนรับ, นำรับ
ทักษิณาทานที่อุทิศเพื่อผู้ตาย, นำให้หัว, และเป็นเนื่อนาบุญชั้นดีเยี่ยมของโลก แล.

ผู้พิชิตสงครามถึงที่สุดแล้ว^๑

ภิกษุ ท. ! นักรบอาชีพบางประเภท ทนต่อผงคลีได้, ทนต่อยอดธงชัย
ของข้าศึกได้, ทนต่อเสียงโหระงได้, ทนต่อการสัมประหารกันได้, เขาสู

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๐๑, ๑๐๔/๗๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

เขาผจญการสงครามนั้น เป็นผู้พิชิตสงคราม แล้วเขายึดครองสนามรบไว้ได้
 นักรบอาชีพบางประเภทในกรณีนี้เป็นเช่นนี้ เป็นนักรบอาชีพประเภทที่หา
 มียู่ในโลก หาได้ในโลก...

ภิกษุ ท. ! นักบวชเปรียบควยนักรบอาชีพชนิดนี้ ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุ
 หาได้ในหมู่ภิกษุเหมือนกัน. ในกรณีนี้คือ ภิกษุทนต่อ “ผงคลี” ได้,
 ทนต่อ “ยอดธงชัยของข้าศึก” ได้, ทนต่อ “เสียงโห่ร้อง” ได้,
 ทนต่อ “การล้อมประหารกัน” ได้, เธอผู้เขาผจญการสงครามนั้น
 เป็นผู้พิชิตสงคราม แล้วเขายึดครองสนามรบไว้ได้.

ขอว่า “สงครามวิชัย” สำหรับภิกษุนั้น ไດ่แก่อะไรเล่า? ภิกษุ ท. !
 ในกรณีนี้คือ ภิกษุอยู่ป่า หรืออยู่โคนไม้ หรืออยู่เรือนว่าง, มีมาตุคาม
 เข้าไปนั่งเบียดนอนเบียด นั่งทับนอนทับ. เมื่อเธอถูกกระทำเช่นนั้น, ก็สลัดทิ้ง
 ปลดเปลื้องเอาตัวรอด หลีกไปได้ตามประสงค์.

ภิกษุนั้น ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัดเงียบ คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ลำธาร
 ทองคำ ป่าช้า ป่าช้า ที่แจ้ง ลอมฟาง (อย่างใดอย่างหนึ่ง). เธอไปสู่น้ำ
 หรือไปสู่วังโคนไม้ หรือไปสู่วังเรือนว่างแล้ว ย่อมนั่งคู้ขาเข้าเป็นบัลลังก์ ตั้งกายตรง
 ดำรงสติเฉพาะหนา. เธอละอภิชฌาในโลก มีจิตปราศจากอภิชฌา คอยชำระ
 จิตจากอภิชฌา; ละความประทุษร้ายด้วยอำนาจพยายาม มีจิตไม่พยายาม
 เป็นผู้กรุณา มีจิตหวังความเกื้อกูลในสัตว์ทั้งหลาย คอยชำระจิตจากความ
 ประทุษร้ายด้วยอำนาจพยายาม; ละถีนมิตตะ มีจิตปราศจากถีนมิตตะ
 มุ่งอยู่แต่ความสว่างในใจ มีสติสัมปชัญญะ คอยชำระจิตจากถีนมิตตะ;
 ละอุทระจกุกกัจจะ ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบอยู่ในภายใน คอยชำระจิตจากอุทระ-
 จกุกกัจจะ; ละวิจิกิจฉา ข้ามพ้นวิจิกิจฉาเสียได้ ไม่ต้องกล่าวว่า “นี่อะไร

๑. ต่อจากเรื่องที่ ๗ หมวดที่ ๒ ว่าด้วยการไม่สังวร.

นี้อย่างไร ในกุศลธรรมทั้งหลาย (เพราะความสงสัย)”, คอยชำระจิตจากวิจิจจนา.

ภิกษุ นั้น ครั้นละนิรณหาประการ อันเป็นเครื่องเสราหมองจิตและทำ ปัญญาให้ลอยกำลั่งเหล่านี้ ได้แล้ว, เพราะสังัดจากกามทั้งหลาย ___ ฯลฯ ___ บรรลุฌานที่หนึ่ง ___ ที่สอง ___ ที่สาม ___ และที่สี่ แล้วแลอยู่.

เธอ ครั้นจิตตั้งมั่น บริสุทธิ ผ่องใส ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส เป็นธรรมชาติอันโยน ควรแก่การงาน ตั้งอยู่ได้ ถึงความไม่หวั่นไหวเช่นนี้แล้ว ก็น้อมจิตไปเฉพาะต่ออาสวักขยญาณ. เธอ ย่อมรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า นี้ทุกข์, นี้เหตุให้เกิดทุกข์, นี้ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์, นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ; และย่อมรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า เหล่านี้อาสวะ, นี้เหตุให้เกิดอาสวะ, นี้ความดับไม่เหลือแห่งอาสวะ, นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งอาสวะ, เมื่อรู้อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้ จิตก็หลุดพ้นจากกามาสวะ, ภาวาสวะ, และอวิชชาสวะ ; ครั้นจิตหลุดพ้นแล้ว ก็เกิดญาณว่า หลุดพ้นแล้ว. เธอ ย่อมรู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีอีก” ดังนี้.

ความที่ภิกษุ นั้น สัตตมาตุคามทิ้งพาดั้วรอดไปได้ กระทั่งถึงการทำ ตนให้สิ้นอาสวะนี้ ได้ในข้อว่า “สงครามวิชัย” สำหรับภิกษุ นั้น. ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนนักรบอาชีพที่ทนต่อผงคลีได้, ทนต่อยอดธงชัยของข้าศึกได้, ทนต่อเสียงโหระงได้, ทนต่อการสัมประหารกันได้, เขาสูเขาผจญสงคราม นั้น เป็นผู้พิชิตสงคราม แล้วเขายึดครองสนามรบไว้ได้ ฉะนั้น ; ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีนักรบอาชีพชนิดนั้นเป็นคู่เปรียบ ฉะนั้น. ภิกษุ ท. ! นักบวชบางคนในกรณีนี้ เป็นเช่นนี้ เป็นนักบวชเปรียบด้วย

นักรบอาชีพประเภทที่ห้า มีอยู่ในหมู่ภิกษุ หาได้ในหมู่ภิกษุ แล.

ผู้พิชิตสงครามถึงที่สุดแล้ว^๑ (อีกนัยหนึ่ง)

ภิกษุ ท. ! นักรบอาชีพบางประเภท ถือดาบและโล่ สอดใส่ธนูและแสง เขาสูสงครามอันประชิดแล้ว. เขาสูเขาผจญการสงครามนั้น เป็นผู้มิใช่ชัยชนะ ในสงคราม แล้วเขายึดครองสนามรบไว้ได้. นักรบอาชีพบางประเภทในกรณีนี้เป็นเช่นนี้ เป็นนักรบอาชีพประเภทที่ห้า^๒ มีอยู่ในโลก หาได้ในโลก...

ภิกษุ ท. ! นักบวชเปรียบด้วยนักรบอาชีพชนิดนี้ ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุ หาได้ในหมู่ภิกษุเหมือนกัน. ในกรณีนี้คือ ภิกษุเขาไปอาศัยหมู่บ้านหรือนิคมแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่. เวลาเขา เธอครองจีวร ถือบาตร เขาไปสู่หมู่บ้านหรือนิคมนั้นเพื่อบิณฑบาต. ด้วยการรักษากาย, รักษาวาจา, รักษาจิต, ตั้งสติไว้มั่น, และด้วยการสำรวมอินทรียทั้งหลาย, เธอได้เห็นรูปด้วยตา, ได้ฟังเสียงด้วยหู, ได้ดมกลิ่นด้วยจมูก, ได้ลิ้มรสด้วยลิ้น, ได้สัมผัสโสภณฐัพพะด้วยกาย และได้รูธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ก็ไม่รวบถือเอาทั้งหมด และไม่แยกถือเอาเป็นส่วนๆ. สิ่งที่เป็นอกุศลลามก คือ อภิชณาและโทมนัส มักไหลไปตามภิกษุผู้ไม่สำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพราะการไม่สำรวมอินทรียใดเป็นเหตุ, เธอก็ปฏิบัติเพื่อปิดกั้นอินทรียนั้นไว้, เธอรักษาและถึงความสำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อี. ๒๒/๑๐๗, ๑๑๓/๗๖, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. ต่อจากเรื่องที่ ๑๑ หมวดที่ ๒ ว่าด้วยการไม่สังวร.

ภิกษุ นั้น ภายหลังกินอาหาร กลับจากบิณฑบาตแล้ว ย่อมเสพเสนาสนะอันสังคเจียบ คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ลำธาร ท้องถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ้ง ลอมฟาง (อย่างใดอย่างหนึ่ง). เธออยู่ป่า หรืออยู่โคนไม้ หรืออยู่เรือนว่าง ย่อมนั่งคุกขาเป็นบัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติเฉพาะหนา. เธอละอภิชฌาในโลกเสียได้ _____ ๑๗ _____ ๑๗ _____ ภิกษุ นั้น ครั้นละนิเวศหาประการ อันเป็นเครื่องเสราหมองจิตและทำปัญญาให้ลอยกำลังเหล่านี้ ได้แล้ว, เพราะสังคจากามทั้งหลาย _____ ๑๗ _____ บรรลุฌานที่หนึ่ง _____ ๑๗ _____ ที่สาม _____ และที่สี่ _____ แลแล้ว.

เธอ ครั้นจิตตั้งมั่น บริสุทธิ ผ่องใส ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส เป็นธรรมชาติอันโยน ควรแก่การงาน ตั้งอยู่ได้ ถึงความไม่หวั่นไหว เช่นนี้แล้ว ก็น้อมจิตไปเฉพาะต่ออัสวักขยญาณ. เธอ ย่อมรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า นี่ทุกข์, นี่เหตุให้เกิดทุกข์, นี่ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์, นี่ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ; และย่อมรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า เหล่านี้อาสวะ, นี่เหตุให้เกิดอาสวะ, นี่ความดับไม่เหลือแห่งอาสวะ, นี่ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งอาสวะ. เมื่อรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ จิตก็หลุดพ้นทั้งจากกามาสวะ ภาวาสวะ และอวิชชาสวะ ; ครั้นจิตหลุดพ้นแล้วก็เกิดญาณว่า หลุดพ้นแล้ว. เธอย่อมรู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีอีก” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนนักรบอาชีพผู้นั้น ถือดาบและโล่ สอดใส่ธนู และแสง เขาสูสงครามอันประชิดแล้ว. เขาสูเขาผจญการสงครามนั้น เป็นผู้มีชัยชนะในสงคราม แลแล้วเขายึดครองสนามรบไว้ได้ ฉันท ; ภิกษุ ท. ! เรากล่าวนักบวชนี้ว่า มีนักรบอาชีพชนิดนั้นเป็นคู่เปรียบ ฉันทนั้น. ภิกษุ ท. !

นักบวชบางคนในกรณีนี้ เป็นเช่นนี้ เป็นนักบวชเปรียบด้วยนักรบอาชีพ ประเภทที่หา มีอยู่ในหมู่ภิกษุ หาได้ในหมู่ภิกษุ แล.

ผู้อยู่ในร่องรอย^๑

ภิกษุ ท.! ภิกษุที่ทำตนเป็นพระประจำสกุล เมื่อประกอบด้วยการกระทำ หาอย่างแลว ย่อมทำให้สกุลทั้งหลายให้ความรัก ให้ความพอใจ ให้ความเคารพ และตั้งไว้ในภาวะที่ควร. หาอย่างอะไรบางแลว? หาอย่างคือ :-

- (๑) ไม่แสดงอาการเป็นกันเองกับคนที่ยังไม่ถึงขนาดเป็นกันเอง.
- (๒) ไม่แทรกแซงในสิ่งที่ไม่ได้รับอำนาจมอบหมาย.
- (๓) ไม่คบคนฝ่ายปฏิบัติ.
- (๔) ไม่พูดกระซิบที่หู.
- (๕) ไม่ขอมากเกินไป.

ภิกษุ ท.! ภิกษุที่ทำตนเป็นพระประจำสกุล เมื่อประกอบด้วยการกระทำ หาอย่างเหล่านี้ ย่อมทำให้สกุลทั้งหลายให้ความรัก ให้ความพอใจ ให้ความเคารพ และตั้งไว้ในภาวะที่ควร แล.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๕๔/๑๑๑, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ผู้สมควรอยู่ป่า^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ที่ประกอบด้วยเหตุสี่อย่างแล้ว สมควรที่จะเสพเฉพาะซึ่งเสนาสนะเจียบสังคอันเป็นป่าและป่าชฎ. เหตุสี่อย่างอะไรบ้างเล่า ? สี่อย่างคือ :-

- (๑) เป็นผู้มีความครุ่นคิดในทางออกจากการ.
- (๒) เป็นผู้มีความครุ่นคิดในทางไม่พยาบาท.
- (๓) เป็นผู้มีความครุ่นคิดในทางไม่เบียดเบียน.
- (๔) เป็นคนมีปัญญาไม่โง่เขลาเงอะงะ.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ที่ประกอบด้วยเหตุสี่อย่างเหล่านี้แล้ว สมควรที่จะเสพเฉพาะซึ่งเสนาสนะเจียบสังคอันเป็นป่าและป่าชฎแล.

ผู้ต้องติดต่อดวยสตรี^๒

ท่านพระอานนท์ พุทธถามว่า :-

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ข้าพระองค์ทั้งหลาย จะปฏิบัติในมาตุคาม(สตรี)อย่างไร^๒”

พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า :-

“อานนท์ ! การไม่พบปะกัน”.

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ! เมื่อยังมีการพบปะกัน จะพึงปฏิบัติอย่างไรเล่า ?”

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๓๔๐/๒๖๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต มหาปรินิพพานสูตร มหา. ที. ๑๐/๑๖๔/๑๓๒.

“อานนท์! การไม่พูดด้วย”.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! เมื่อต้องพูดด้วย จะพึงปฏิบัติอย่างไรเล่า?”

“อานนท์! ถ้าต้องพูดด้วย พึงมีสติแล”.

ผู้ทำตามคำสั่งแท้จริง

ภิกษุ ท. ! ถ้าหากพวกโจรผู้ทำโจรกรรม พึงเลื้อยอวัยวะใหญ่ๆ น้อยๆ ทั้งหลาย ด้วยเลื้อยมีที่สำหรับจับทั้งสองข้างไซ้ แม้ในการที่ถูกทำเช่นนั้น ภิกษุใด มีใจประทุษร้ายต่อโจรนั้น ภิกษุนั้นชื่อว่า มิได้ทำตามคำสั่งสอนของเรา เพราะเหตุนี้.

ภิกษุ ท. ! แม้ในเรื่องนั้น พวกเธอทั้งหลายพึงตั้งใจสำเหนียกไว้ว่า “จิตของเรา ต้องไม่ผิตปรกติดด้วย, เราจักไม่เปล่งออกซึ่งวาจาอันเป็นบาปด้วย, เราจักเป็นผู้อยู่อย่างผู้ที่มีความเอ็นดู คิดจะทำประโยชน์แก่กุลมีจิตเมตตา หาโทษจิตแทรกมิได้ด้วย, เราจักอยู่ด้วยใจอันประกอบด้วยเมตตา แม้ไปยังบุคคลนั้นด้วย, และจักอยู่ด้วยใจอันประกอบด้วยเมตตาอันไพบูลย์ใหญ่หลวงหาประมาณมิได้ ไม่มีเวรปราศจากพยาบาท แม้ไปยังสัตว์โลกทั้งปวง โดยมีบุคคลนั้นเป็นอารมณ์ด้วย.” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงตั้งใจสำเหนียกไว้ อย่างนี้แล.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต กคจูปมสูตร ม.ม. ๑๒/๒๖๐/๒๗๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

กระดองของบรรพชิต^๑

ภิกษุ ท. ! เรื่องเคยมีมาแต่ก่อน : เตาตัวหนึ่งเที่ยวหากินตามริมลำธาร ในตอนเย็น, สุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่ง ก็เที่ยวหากินตามริมลำธารในตอนเย็นเช่นเดียวกัน. เตาตัวนั้นได้เห็นสุนัขจิ้งจอกซึ่งเที่ยวหากิน (เดินเข้ามา) แต่ไกล, ครั้นแล้วจึงหอด้วยวะทั้งหลาย มีศีรษะเป็นที่ห้า เข้าในกระดองของตนเสียเป็นช้วนขวายน้อยนิงอยู่. แม่สุนัขจิ้งจอกก็ได้เห็นเตาตัวที่เที่ยวหากินนั้นแต่ไกลเหมือนกัน, ครั้นแล้ว จึงเดินตรงเข้าไปที่เตา คอยช่องอยู่ว่า “เมื่อไรหนอ เตาจักโผล่อ้วยวะส่วนใดส่วนหนึ่งออก ในบรรดาอ้วยวะทั้งหลาย มีศีรษะเป็นที่ห้า แล้วจักกัคอ้วยวะส่วนนั้นคร่าเอาออกมากินเสีย” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! ตลอดเวลาที่เตาไม่โผล่อ้วยวะออกมา สุนัขจิ้งจอกก็ไม่ได้โอกาสต้องหลีกไปเอง ;

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดกัฉันทนั้น : มารผู้ใจบาป ก็คอยช่องต่อพวกเธอทั้งหลายติดต่อไม่ขาดระยะอยู่เหมือนกันว่า “ถ้าอย่างไร เราคงได้ช่องไม่ทางตา ก็ทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจ”, ดังนี้. ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย จงเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลายอยู่เถิด ; ได้เห็นรูปด้วยตา, ได้ฟังเสียงด้วยหู, ได้ดมกลิ่นด้วยจมูก, ได้ลิ้มรสด้วยลิ้น, ได้สัมผัสโผฏฐัพพะด้วยกาย, หรือได้รู้ธรรมารมณด้วยใจแล้ว จงอย่าได้ถือเอาโดยลักษณะที่เป็นการรวบถือทั้งหมด, อย่าได้ถือเอาโดยลักษณะที่เป็นการแยกถือเป็นส่วน ๆ เลย ; สิ่งที่เป็นอกุศลลามก คือ อภิชฌาและโทมนัส จะพึงไหลไปตามบุคคลผู้ไม่สำรวม ตา หู จมูก

๑. บาลี พระพุทธทศายิต สฟา. ส. ๑๘/๒๒๒/๓๒๐, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ลึน ภาย ใจ เพราะการไม่สำรวมอินทรีย์ใดเป็นเหตุ, พวกเธอทั้งหลาย จึงปฏิบัติเพื่อการปิดกั้นอินทรีย์นั้นไว้, พวกเธอทั้งหลายจงรักษาและถึงความ สำรวม ตา หู จมูก ลึน ภาย ใจ เถิด.

ภิกษุท.! ในกาลใด พวกเธอทั้งหลาย จักเป็นผู้คุ้มครองทวารใน อินทรีย์ทั้งหลายอยู่; ในกาลนั้น มารผู้ใจบาป จักไม่ได้ของเมจากพวกเธอ ทั้งหลาย และจักต้องหลีกไปเอง, เหมือนสุนัขจิ้งจอกไม่ได้ของจากเต่า ก็หลีกไปเอง ฉะนั้น.

“เต่า หดอวัยวะไว้ในกระดอง ฉนใด, ภิกษุ พึงตั้งมโน วิตก (ความตรัสตรึงทางใจ) ไว้ใน กระดอง กล่าวคือ อารมณแห่งกัมมัญฐาน ฉนนั้น. เป็นผู้ที่ค้นหาและทิวฐิ ไม่อิงอาศัยได้, ไม่เบียดเบียนผู้อื่น, ไม่กล่าวร้าย ต่อใครทั้งหมด, เป็นผู้ดับสนิทแล้ว” ดังนี้แล.

ผู้เอาตัวรอดได้เพราะสังวรด้วยความรู้^๑

ภิกษุท.! เมื่อบุคคลรู้อยู่เห็นอยู่ ซึ่ง (เรื่องราวของ) ตา ตามที่เป็นจริง, รู้อยู่เห็นอยู่ ซึ่ง (เรื่องราวของ) รูป ตามที่เป็นจริง, รู้อยู่เห็นอยู่ ซึ่ง (เรื่องราวของ) ความรู้แจ้งทางตา ตามที่เป็นจริง, รู้อยู่เห็นอยู่ ซึ่ง (เรื่องราวของ) สัมผัสทางตา ตามที่เป็นจริง, และรู้อยู่เห็นอยู่ ซึ่ง (เรื่องราวของ) เวทนา อันเกิดจากสัมผัสทางตา ที่เป็นสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ไม่ทุกข์ไม่สุขบ้าง ตามที่เป็นจริง;

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สพายนวินัยกสูตร อุปริ. ม. ๑๔/๕๒๓/๘๒๘.

เขาย่อมไม่หลงรักในตา ไม่หลงรักในรูป ไม่หลงรักในความรู้แจ้งทางตา ไม่หลงรักในสัมผัสทางตาและไม่หลงรักในเวทนาอันเกิดจากสัมผัสทางตา ทั้งที่เป็นสุข เป็นทุกข์ และไม่ทุกข์ไม่สุข ;

เมื่อไม่หลงรัก ไม่ผูกใจ ไม่หลงไหลไปตาม แต่มีปกติพิจารณาเห็นโทษของสิ่งนั้น ๆ อยู่ ดังนี้แล้ว ความยึดถือในขั้นทั้งหลายของเขา ก็หยุดพักตัวในกาลต่อไป ; ตัณหาคือความทะยานอยากอันระคนด้วยความเพลิดเพลिन และความกำหนัดรัก ซึ่งมีปกติเพลิดเฉพาะต่ออารมณ์นั้น ๆ ของบุคคลนั้น ก็เสื่อมถอยคลายคืน ; ต่อนั้นไป ความกระวนกระวายทางกายก็เสื่อมถอยคลายคืน ; ความกระวนกระวายทางจิตก็เสื่อมถอยคลายคืน ; ความรอนรุ่มทางกายก็เสื่อมถอยคลายคืน ; ความรอนรุ่มทางจิตก็เสื่อมถอยคลายคืน ; ความรอนกลุ่มทางกายก็เสื่อมถอยคลายคืน ; ความรอนกลุ่มทางจิตก็เสื่อมถอยคลายคืน ; เขาได้เสวยสุขทั้งทางกายและทางใจ ; ทัศนคติความเห็นของเขา ผู้เป็นแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นสัมมาทัศนคติ (ความเข้าใจที่ถูกต้อง) ; ความคิดของผู้เป็นแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นสัมมาสังกัปปะ (ความมุ่งหมายที่ถูกต้อง) ; ความเพียรของผู้เป็นแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นสัมมาวายามะ (ความพยายามที่ถูกต้อง) ; ความระลึกรู้ของผู้เป็นแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นสัมมาสติ (ความระลึกรู้ที่ถูกต้อง) ; สมาธิของผู้เป็นแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นสัมมาสมาธิ (ความตั้งจิตมั่นไว้ในแนวที่ถูกต้อง) ; กายกรรม วาจากรรม และอาชีวะของเขา ก็บริสุทธิ์ดีแล้วมาตั้งแต่แรก ; อริยอัฏฐังคิกมรรคของเขา ย่อมถึงความเจริญเต็มที่ ด้วยอาการอย่างนี้ .

เมื่อเขาทำอริยอัฏฐังคิกมรรคให้เจริญอยู่อย่างนี้ สติปัญฐานสี่ ___
สัมมัปปธานสี่ ___ อิทธิบาทสี่ ___ อินทรีย์ห้า ___ พละห้า ___ โพชฌงค์เจ็ด ___

ยอมถึงความงอกงามบริบูรณ์ได้แท้. **ธรรมสองอย่างของเขาคือ สมถะ และวิปัสสนา** **ชื่อว่าเข้าคู่กันได้อย่างแน่นแฟ้น** ___

(ในกรณีของ หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็มีข้อความอย่างเดียวกัน)

ผู้ตำรวมมาจากภายใน

เปรียบด้วยหม้อเต็มปิดไว้

ภิกษุ ท. ! **นักบวชเต็ม ปิดไว้** เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุ ท. ! การเดิน การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคุ้มแขนคุ้มขา การเหยียดมือเหยียดเท้า การทรงสังฆาฏี ถือบาตร ครองจีวร ของนักบวชบางคนในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นที่น่าเลื่อมใส, ทั้งนักบวชผู้นั้น ก็รู้จักตามที่เป็นจริงว่า “นี่ทุกข์, นี่เหตุให้เกิดทุกข์, นี่ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์, นี่ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์” ดังนี้ด้วย. ภิกษุ ท. ! นักบวชเต็ม ที่ถูกปิดไว้เป็นอย่างนี้. เรากล่าวนักบวชนี้ว่า เปรียบเหมือนหม้อเต็มที่เขาปิดไว้ ฉะนั้นแล.

เปรียบด้วยน้ำลึก - เงามลึก

ภิกษุ ท. ! **นักบวชลึก มีเงาลึก** เป็นอย่างไรเล่า?

-
๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๓๕/๑๐๓,
 บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๔๑/๑๐๔,
 บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๔๓/๑๐๕.

ภิกษุ ท. ! การเดิน การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การดูเข่นดูขา การเหยียดมือเหยียดเท้า การทรงสังฆาฏี ถือบาตร ครองจีวร ของนักบวชบางคน ในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นที่น่าเลื่อมใส, ทั้งนักบวชผู้นั้น ก็รู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “นี่ ทุกข์, นี่ เหตุให้เกิดทุกข์, นี่ ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์, นี่ ขอบปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์” ดังนี้ด้วย. ภิกษุ ท. ! นักบวชเล็ก มีเงาเล็ก เป็นอย่างนี้. เรากล่าวนักบวชนี้ว่า เปรียบเหมือนห้วงน้ำเล็ก มีเงาเล็ก ฉะนั้นแล.

เปรียบด้วยมะม่วงสุก สีม่วงก็สุก

ภิกษุ ท. ! นักบวชสุก มีผิวสุก เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุ ท. ! การเดิน การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การดูเข่นดูขา การเหยียดมือเหยียดเท้า การทรงสังฆาฏี ถือบาตร ครองจีวร ของนักบวชบางคน ในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นที่น่าเลื่อมใส, ทั้งนักบวชผู้นั้น ก็รู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “นี่ ทุกข์, นี่ เหตุให้เกิดทุกข์, นี่ ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์, นี่ ขอบปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์” ดังนี้ด้วย. ภิกษุ ท. ! นักบวชสุก มีผิวสุก เป็นอย่างนี้. เรากล่าวนักบวชนี้ว่า เปรียบเหมือนมะม่วงสุก สีม่วงของมัน ก็ดูสุก ฉะนั้นแล.

ผู้ได้รับผลแห่งอินทริยสังวร^๑

ภิกษุ ท. ! เมื่ออินทริยสังวร มีอยู่ สีล ก็ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย,

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จก. อ. ๒๒/๔๐๒/๓๒๑.

เมื่อศีล มีอยู่ สัมมาสมาธิ ก็ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย,
 เมื่อสัมมาสมาธิ มีอยู่ ยถาภูตญาณทัสสนะ ก็ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย,
 เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะ มีอยู่ นิพพิทาวีราคะ ก็ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย,
 เมื่อนิพพิทาวีราคะ มีอยู่ วิมุตติญาณทัสสนะ ก็ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนต้นไม้ เมื่อสมบูรณ์ด้วยกิ่งและใบแล้ว สะเก็ด
 เปลือกนอก ก็บริบูรณ์ เปลือกชั้นใน ก็บริบูรณ์ กระพี้ ก็บริบูรณ์ แก่น
 ก็บริบูรณ์. ขอนี้ฉันใด ; ภิกษุ ท. ! เมื่ออินทริยสังวร มีอยู่ ศีล ก็ถึงพร้อม
 ด้วยอุปนิสัย, เมื่อศีล มีอยู่ สัมมาสมาธิ ก็ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย, เมื่อสัมมาสมาธิ
 มีอยู่ ยถาภูตญาณทัสสนะ ก็ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย, เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะ มี
 อยู่ นิพพิทาวีราคะ ก็ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย, เมื่อนิพพิทาวีราคะ มีอยู่
 วิมุตติญาณทัสสนะ ก็ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย ; ฉะนั้นเหมือนกัน แล.

หมวดที่สิบเอ็ด จบ.

ผู้ชิวอนวิงวอน!

ยี่ ภิกขเว สตถารา กรณียี สาวกานี
หิตสินา อนุกรมปะเกน อนุกรมปะ อุปาทาย
กตัง โว ตัง มยา

ภิกขุ ท. ! กิจอันใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์
เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย,
กิจอันนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวกเธอทั้งหลาย.

เอตานิ ภิกขเว รุกขมูลานี
เอตานิ สุนฺณาคารานี
ภิกขุ ท. ! นั้น โคนไม้ทั้งหลาย, นั้น เรือนว่างทั้งหลาย.

ฉายถ ภิกขเว มา ปมาทตถ
ภิกขุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายจงเพียรเผากิเลส, อย่าได้ประมาท.

มา ปจฺจมา วิปปฏิสารีโน อหฺวตถ
พวกเธอทั้งหลาย อย่าได้เป็นผู้ที่ตองรอนใจ ในภายหลังเลย.

อหฺมึ โว อมฺหากัง อนุสาสนี
นี่แล เป็นวาจาเครื่องพรัาสอนพวกเธอทั้งหลายของเรา.

(สพายนวคฺค ตี. ๑๘/๔๔๑/๖๗๔)

ขุมทรัพย์จากพระโศภน

หมวดที่ ๑๒

ว่าด้วย การเป็นอยู่ชอบ

๑. ผู้รู้เท่าทันโลกสักการะ
๒. ผู้รู้จักอันตรายของทิฏฐิธรรมสุข
๓. ผู้ควรปลีกตัวออกจากหมู่ได้
๔. ผู้ที่นำเคารพ
๕. ผู้ที่น่ารัก
๖. ภิกษุที่ดี
๗. การเป็นอยู่อย่างบรรพชิต
๘. ผู้เป็นเชื้อสายแห่งพระอรียเจ้า
๙. ผู้อยู่ด้วยเครื่องอยู่แบบพระอรียเจ้า
๑๐. ผู้ระลึกถึงสถานที่ที่ควรระลึกตลอดชีวิต
๑๑. ผู้สอบทานตัวเอง
๑๒. ธรรมทายาท
๑๓. ถิ่นอาหารวันละหนเดียว
๑๔. หลังอาหารแล้วภาวนา
๑๕. ผู้จึงสายพินพอเหมาะ
๑๖. ผู้มีธรรมเป็นที่พึ่ง
๑๗. ผู้ไม่ประมาทในความตายแท้จริง
๑๘. ทางรอดสำหรับภิกษุใจ
๑๙. ผู้อยู่ไกลนิพพาน
๒๐. ผู้จักทำนิพพานให้แจ้ง
๒๑. ผู้เป็นอยู่อย่างถูกพระพุทธรักษา
๒๒. จุดประสงค์ของพรหมจรรย์
๒๓. เครื่องประดับของพรหมจรรย์
๒๔. ผลของพรหมจรรย์ที่แยกคาย
๒๕. โภชบิณฑิยธรรม
๒๖. สติปฏิฐานที่เอียงไปนิพพาน
๒๗. สัมมปธานที่เอียงไปนิพพาน
๒๘. อิทธิบาทที่เอียงไปนิพพาน
๒๙. อินทรีย์ที่เอียงไปนิพพาน
๓๐. พละที่เอียงไปนิพพาน
๓๑. โภชณกัมที่เอียงไปนิพพาน
๓๒. อัฏฐังคิกมรรคที่เอียงไปนิพพาน
๓๓. เจริงของจิต
๓๔. อริยสัมมาสมาธิ
๓๕. โลกจะไม่ว่างจากพระอรหันต์
๓๖. หมู่ซึ่งอยู่เป็นผาสุก
๓๗. ผู้มีธรรมเครื่องอยู่ผาสุก
๓๘. ภิกษุเก่าคอยช่วยภิกษุใหม่
๓๙. การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม แบบที่ ๑
๔๐. การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม แบบที่ ๒
๔๑. การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม แบบที่ ๓
๔๒. การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม แบบที่ ๔
๔๓. การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม แบบที่ ๕

ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์
หมวดที่ ๑๒
ว่าด้วย การเป็นอยู่ชอบ

(ก. เกี่ยวกับลาภสักการะ ๖ เรื่อง)

ผู้รู้เท่าทันลาภสักการะ^๑

ภิกษุ ท.! ลาภสักการะและเสียงยินยอม เป็นอันตรายที่ทารุณ แสบเผ็ด
หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพานอันเป็นธรรมเกษมจากโยคะไม่มีธรรม
อื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท.! สมณพราหมณ์พวกใด รู้จักความเป็นสิ่งยวนใจ รู้จักโทษ
อันต่ำทราม รู้จักอุบายเป็นทางพ้น ในกรณีอันเกี่ยวกับลาภสักการะและ
เสียงยินยอม ตรงตามที่เป็นจริง. สมณพราหมณ์พวกนั้น ย่อมกระทำให้แจ้ง
ควยปัญญาอันยิ่งเอง เขาถึงแล้วและอยู่ในธรรมอันสงบได้.

ภิกษุ ท.! สมณพราหมณ์พวกใด รู้จักมูลฐานเป็นที่ตั้งขึ้น รู้จักความ
ดับไม่เหลือ รู้จักความเป็นสิ่งยวนใจ รู้จักโทษอันต่ำทราม รู้จักอุบาย
เป็นทางพ้น ในกรณีอันเกี่ยวกับลาภสักการะและเสียงยินยอม ตรงตามที่เป็น
จริง; สมณพราหมณ์พวกนั้น ย่อมกระทำให้แจ้งควยปัญญาอันยิ่งเอง
เขาถึงแล้วและอยู่ในธรรมอันสงบได้.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ตี. ๑๖/๒๓๘/๕๓๓, ๕๓๕, ๕๓๖.

ภิกษุ ท. ! สมณพราหมณ์พวกใด รู้จักลาภสักการะและเสียงเงินยอ รู้จักมูลฐานเป็นที่ตั้งขึ้นแห่งลาภสักการะและเสียงเงินยอ รู้จักความดับสนิทแห่งลาภสักการะและเสียงเงินยอ รู้จักข้อปฏิบัติให้ถึงความดับสนิทแห่งลาภสักการะและเสียงเงินยอ ; สมณพราหมณ์พวกนั้น ย่อมกระทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เขาถึงแล้วและอยู่ในธรรมอันสงบได้.

ผู้รู้จักอันตรายของทิฏฐิธรรมสุข

ภิกษุ ท. ! ลาภสักการะและเสียงเงินยอ เป็นอันตรายที่ทารุณ แสบเผ็ด หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพานอันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! เรากล่าว ลาภสักการะและเสียงเงินยอ ว่าเป็นอันตราย แมแก่ภิกษุผู้เป็นอรหันต์สิ้นอาสวะแล้ว ดังนี้.

ครั้งพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดังนี้, ท่านพระอานนท์ได้ทูลถามขึ้นว่า “ลาภสักการะและเสียงเงินยอ เป็นอันตรายแก่ภิกษุผู้สิ้นอาสวะแล้ว ชนิดไรเล่า พระเจ้าข้า ?” ดังนี้.

อานนท์ ! เราหาได้กล่าวลาภสักการะและเสียงเงินยอ ว่าเป็นอันตรายต่อเจโตวิมุตติอันไม่กลับกำเริบแล้ว ไม่. อานนท์ ! แต่ เรากล่าวลาภสักการะและเสียงเงินยอ ว่าเป็นอันตราย ต่อการอยู่เป็นสุขในทิฏฐิธรรมนี้ ซึ่งภิกษุอยู่ด้วยความไม่ประมาท มีเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในธรรมเครื่องสงบ. ได้ลุล่วงแล้ว. อานนท์ ! ลาภสักการะและเสียงเงินยอเป็นอันตรายที่ทารุณ แสบเผ็ด หยาบคาย ต่อการบรรลุพระนิพพานอันเป็นธรรมเกษมจากโยคะ ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า ด้วยอาการอย่างนี้.

อานนท์! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลายพึงสำเหนียกใจไว้ว่า “เราทั้งหลาย จักไม่เหยื่อใยในลาภสักการะและเสียงยินยอมที่เกิดขึ้น. อนึ่ง ลาภสักการะและเสียงยินยอมที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องไม่มาห่อหุ้มอยู่ที่จิตของเรา” ดังนี้. อานนท์! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้อย่างนี้แล.

ผู้ควรปลีกตัวออกจากหมู่ได้^๑

ภิกษุ ท.! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยธรรมห้าอย่างแล้ว สมควรที่จะให้ปลีกตัวออกจากหมู่สงฆ์ได้. ธรรมห้าอย่างอะไรบางเล่า? ห้าอย่าง คือ ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้:

- (๑) เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรตามมีตามได้.
- (๒) เป็นผู้สันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้.
- (๓) เป็นผู้สันโดษด้วยเสนาสนะตามมีตามได้.
- (๔) เป็นผู้สันโดษด้วยคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามมีตามได้.
- (๕) เป็นผู้มากด้วยความคิดในการออกจากกาม.

ภิกษุ ท.! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยธรรมห้าอย่างเหล่านี้แล สมควรที่จะให้ปลีกตัวออกจากหมู่สงฆ์ได้.

ผู้ที่น่าเคารพ^๒

ภิกษุ ท.! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยธรรมเจ็ดอย่างแล้ว ย่อมเป็นผู้ที่น่ารัก น่าพอใจ น่าเคารพ น่าสรรเสริญ ของเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อัง. ๒๒/๑๖๔/๑๒๗.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต สุตตค. อัง. ๒๓/๑/๑.

ธรรมเจตอย่างอะไรบ้างเล่า? เจตอย่าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้:

- (๑) เป็นผู้ไม่ต้องการลาภ.
- (๒) เป็นผู้ไม่ต้องการสักการะ.
- (๓) เป็นผู้ไม่ต้องการทำตัวให้เด่น.
- (๔) เป็นผู้มีความละเอียด (ต่อความเป็นทาสกิเลส).
- (๕) เป็นผู้มีความกลัว (ต่อความเป็นทาสกิเลส).
- (๖) เป็นผู้มีความตองการน้อย.
- (๗) เป็นผู้มีความเห็นถูกต้องตามคลองธรรม.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยธรรมเจตอย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ที่
น่ารัก น่าพอใจ น่าเคารพ น่าสรรเสริญ ของเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์
ด้วยกันแล.

ผู้ที่น่ารัก^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยธรรมแปดอย่างแล้ว ย่อมเป็นผู้ที่
น่ารัก น่าพอใจ น่าเคารพ น่าสรรเสริญ ของเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน.
ธรรมแปดอย่างอะไรบ้างเล่า? แปดอย่าง คือ :-

- (๑) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ต้องการลาภ.
- (๒) เป็นผู้ไม่ต้องการสักการะ.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต อรรถก. อ. ๒๓/๑๕๘/๕๔.

- (๓) เป็นผู้ไม่ต้องการทำตัวให้เด่น.
- (๔) เป็นผู้รู้จักกาล.
- (๕) เป็นผู้รู้จักประมาณ.
- (๖) เป็นคนใจสะอาด.
- (๗) ไม่เป็นคนพูดมาก.
- (๘) ไม่เป็นคนมักด่าว่าร้ายเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยธรรมแปดอย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ที่น่ายก น่าพอใจ น่าเคารพ น่าสรรเสริญ ของเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกันแล.

ภิกษุที่ดี^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุที่ดี :

- (๑) พึงทำตนให้อยู่เหนือ^๒ ลาก ที่เกิดขึ้น.
- (๒) พึงทำตนให้อยู่เหนือ ความเสื่อมลาก ที่เกิดขึ้น.
- (๓) พึงทำตนให้อยู่เหนือ ยศ ที่เกิดขึ้น.
- (๔) พึงทำตนให้อยู่เหนือ ความเสื่อมยศ ที่เกิดขึ้น.
- (๕) พึงทำตนให้อยู่เหนือ สักการะ ที่เกิดขึ้น.
- (๖) พึงทำตนให้อยู่เหนือ ความเสื่อมสักการะ ที่เกิดขึ้น.
- (๗) พึงทำตนให้อยู่เหนือ ความปรารถนาที่เลวทราม ที่เกิดขึ้น.
- (๘) พึงทำตนให้อยู่เหนือ ความได้เพื่อนไม่ดี ที่เกิดขึ้น.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต อฎฐก. อ. ๒๓/๑๖๓/๕๗.

๒. คำว่า “อยู่เหนือ” ในที่นี้ หมายถึงการไม่ยอมให้สิ่งนั้น ๆ ครอบงำจิต จนกิเลสหรือความทุกข์เกิดขึ้น.

ภิกษุ ท. ! เพราะอาศัยอำนาจแห่งประโยชน์อะไร จึงต้องทำเช่นนั้น ? เพราะว่า เมื่อภิกษุไม่ทำเช่นนั้น อาสวะทั้งหลายที่เป็นเครื่องทำลายล้างและทำความเร่าร้อน จะพึงเกิดขึ้นแก่เธอ. แต่เมื่อภิกษุทำตนให้อยู่เหนือลาภ (เป็นต้น) ที่เกิดขึ้นหรือมีมาแล้ว อาสวะทั้งหลายที่เป็นเครื่องทำลายล้างและทำความเร่าร้อนย่อมไม่เกิดแก่เธอได้. ภิกษุ ท. ! เพราะอาศัยอำนาจแห่งประโยชน์เหล่านี้แล ภิกษุจึงต้องทำเช่นนั้น.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลายพึงสำเหนียกใจไว้ว่า “เราทั้งหลาย จักทำตนให้อยู่เหนือลาภ เหนือความเสื่อมลาภ เหนือยศ เหนือความเสื่อมยศ เหนือสักการะ เหนือความเสื่อมสักการะ เหนือความปรารถนาที่เลวทราม เหนือความมีเพื่อนไม่ดี ที่เกิดขึ้นแล้วๆ” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! พวกเธอพึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้แล.

(ข. เกี่ยวกับธรรมเนียมการเป็นอยู่ของพระอรชเจ้า ๕ เรื่อง)

การเป็นอยู่อย่างบรรพชิต^๑

ภิกษุ ท. ! เรานุญาตให้ผู้ทำการให้อุปสมบท พึงบอกนิสสัยสี่ (แก่ผู้อุปสมบทแล้ว) ดังนี้ว่า :-

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาขันธกะ มหา. วิ. ๔/๑๐๖/๘๗.

“การบรรพชา อาศัยการบริโภคข้าวที่หาได้ด้วยกำลังปลีแข้ง ; เธอพึงทำความอุตสาหะในสิ่งนั้น ตลอดชีวิต. ลากที่เกิดขึ้นเป็นพิเศษที่พึงรับได้ คือ อาหารที่ถวายสงฆ์, อาหารที่เฉพาะสงฆ์, การนิมนต์เพื่อฉันอาหาร, อาหารที่ถวายตามสลาก, อาหารที่ถวายในบิณฑบาต, อาหารที่ถวายในวันอุโบสถ และอาหารที่ถวายในวันขึ้นหรือแรมหนึ่งค่ำ.

การบรรพชา อาศัย (การนุ่งห่ม) ผ้าบังสุกุลจีวร ; เธอพึงทำความอุตสาหะในสิ่งนั้น ตลอดชีวิต. ลากที่เกิดขึ้นเป็นพิเศษที่พึงรับได้ คือ ผ้าเปลือกไม้, ผ้าฝ้าย, ผ้าไหม, ผาขนสัตว์, ผ้าปาน และผาแกมกันหลายอย่าง.

การบรรพชา อาศัยโคนต้นไม้เป็นที่อยู่อาศัย ; เธอพึงทำความอุตสาหะในสิ่งนั้น ตลอดชีวิต. ลากที่เกิดขึ้นเป็นพิเศษที่พึงรับได้ คือ วิหาร, เรือนมุงแถบเดียว, เรือนชั้น, เรือนโล้น และถ้ำ.

การบรรพชา อาศัยยาอันประกอบขึ้นด้วยมูลรเนา ; เธอพึงทำความอุตสาหะในสิ่งนั้น ตลอดชีวิต. ลากที่เกิดขึ้นเป็นพิเศษที่พึงรับได้ คือ เนยใส, เนยข้น, น้ำมัน, น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย” ดังนี้.

ผู้เป็นเชื้อสายแห่งพระอริยเจ้า^๑

ภิกษุ ท. ! อริยวงศ์ (ธรรมที่เป็นเชื้อสายของพระอริยเจ้า) ลืออย่างเหล่านี้ปรากฏว่า เป็นธรรมอันเลิศ ยิ่งยง เป็นแบบแผนมาแต่ก่อน ไม่ถูกทอดทิ้งแล้ว ไม่เคยถูกทอดทิ้งเลย ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ จักไม่ถูกทอดทิ้งเป็นธรรมอันสมณพราหมณ์ทั้งหลายที่เป็นผู้รู้ไม่ค้ำคานแล้ว. อริยวงศ์ลืออย่างอะไรบางเล่า ? ลืออย่างคือ :-

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๓๕/๒๘.

(๑) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็น ผู้สันโดษด้วยจิวรตามมีตามได้ และเป็น ผู้สรรเสริญความสันโดษด้วยจิวรตามมีตามได้, ไม่ทำอเนสนา (การแสวงหาไม่สมควร) เพราะจิวรเป็นเหตุ, ไม่ได้จิวรก็ไม่ทุรนทุราย, ได้จิวรแล้วก็ไม่ยินดีเฝ้าหมกพัวพัน, เห็นส่วนที่เป็นโทษแห่งสังสารวัฏฏ์, มีปัญญาในอุบายที่จะถอนตัวออกอยู่เสมอ, นุ่งห่มจิวรนั้น. อนึ่ง ไม่ยกตนไม่ข่มผู้อื่น เพราะความสันโดษด้วยจิวรตามมีตามได้นั้น. ก็ภิกษุใดเป็นผู้ฉลาด ไม่เกียจคราน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่น ในความสันโดษด้วยจิวรตามมีตามได้นั้น เราเรียกภิกษุนี้ว่า ผู้สถิตอยู่ในอริยวงศ์ อันปรากฏว่าเป็นธรรมเลิศมาแต่เก่าก่อน.

(๒) อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุเป็น ผู้สันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้ และเป็น ผู้สรรเสริญความสันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้, ไม่ทำอเนสนา (การแสวงหาไม่สมควร) เพราะบิณฑบาตเป็นเหตุ, ไม่ได้บิณฑบาตก็ไม่ทุรนทุราย, ได้บิณฑบาตแล้วก็ไม่ยินดีเฝ้าหมกพัวพัน, เห็นส่วนที่เป็นโทษแห่งสังสารวัฏฏ์, มีปัญญาในอุบายที่จะถอนตัวออกอยู่เสมอ, บริโภคบิณฑบาตนั้น. อนึ่ง ไม่ยกตนไม่ข่มผู้อื่น เพราะความสันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้นั้น. ก็ภิกษุใดเป็นผู้ฉลาด ไม่เกียจคราน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่น ในความสันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้นั้น เราเรียกภิกษุนี้ว่า ผู้สถิตอยู่ในอริยวงศ์ อันปรากฏว่าเป็นธรรมเลิศมาแต่เก่าก่อน.

(๓) อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุเป็น ผู้สันโดษด้วยเสนาสนะตามมีตามได้ และเป็น ผู้สรรเสริญความสันโดษด้วยเสนาสนะตามมีตามได้, ไม่ทำอเนสนา (การแสวงหาไม่สมควร) เพราะเสนาสนะเป็นเหตุ, ไม่ได้เสนาสนะก็ไม่ทุรนทุราย, ได้เสนาสนะแล้วก็ไม่ยินดีเฝ้าหมกพัวพัน, เห็นส่วนที่เป็นโทษแห่งสังสารวัฏฏ์, มีปัญญาในอุบายที่จะถอนตัวออกอยู่เสมอ, ใช้อยเสนาสนะนั้น. อนึ่ง ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น เพราะความสันโดษด้วยเสนาสนะตามมีตามได้นั้น. ก็

ภิกษุใดเป็นผู้ฉลาด ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่น ในความสันโดษด้วยเสนาสนะตามมีตามได้นั้น เราเรียกภิกษุนี้นี้ว่า ผู้สถิตอยู่ในอริยวงศ์ อันปรากฏว่าเป็นธรรมเลิศมาแต่เก่าก่อน.

(๔) อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุ เป็น ผู้มีใจยินดีในการบำเพ็ญสิ่งที่ควรบำเพ็ญ ยินดีแล้วในการบำเพ็ญสิ่งที่ควรบำเพ็ญ, เป็นผู้มีใจยินดีในการละสิ่งที่ควรละ ยินดีแล้วในการละสิ่งที่ควรละ. อนึ่ง ไม่ยกตนไม่ข่มผู้อื่น เพราะเหตุดังกล่าวมานั้น. ก็ภิกษุใดเป็นผู้ฉลาด ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่น ในการบำเพ็ญสิ่งที่ควรบำเพ็ญและการละสิ่งที่ควรละนั้น เราเรียกภิกษุนี้นี้ว่า ผู้สถิตอยู่ในอริยวงศ์ อันปรากฏว่าเป็นธรรมเลิศมาแต่เก่าก่อน.

ภิกษุ ท. ! อริยวงศ์สี่อย่างเหล่านี้แล ปรากฏว่า เป็นธรรมเลิศ ยิ่งยืนเป็นแบบแผนมาแต่เก่าก่อน ไม่ถูกทอดทิ้งแล้ว ไม่เคยถูกทอดทิ้งเลย ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ จักไม่ถูกทอดทิ้ง เป็นธรรมอันสมณพราหมณ์ทั้งหลายที่เป็นผู้ไม่คัดค้านแล้ว.

ภิกษุ ท. ! ก็แลภิกษุผู้ประกอบพร้อมแล้วด้วยอริยวงศ์สี่อย่างเหล่านี้ แมหากอยู่ในทิศตะวันออก _ _ _ ทิศตะวันตก _ _ _ ทิศเหนือ _ _ _ ทิศใต้ เรื่อยอมย่ำยีความไม่ยินดีเสียได้ข้างเดียว ความไม่ยินดีหาอย่าย่ำยีเสียได้ไม่. ที่เป็นเช่นนั้นเพราะอะไร ? เพราะเหตุว่า ภิกษุผู้มีปัญญา ย่อมเป็นผู้ย่ำยีเสียได้ ทั้งความไม่ยินดีและความยินดี, ดังนี้.

ผู้อยู่ด้วยเครื่องอยู่แบบพระอริยเจ้า^๑

ภิกษุ ท. ! การอยู่แบบพระอริยเจ้า ซึ่งพระอริยเจ้าทั้งหลาย ได้อยู่

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ทสก. อ. ๒๔/๓๑/๒๐.

มาแล้วก็ดี กำลังอยู่ในบัดนี้ก็ดี จักอยู่ต่อไปก็ดี มีเครื่องอยู่สืบประการเหล่านี้.
สืบประการอะไรบางเล่า? สืบประการคือ :-

ภิกษุ ท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละองค์ห้าได้ขาด, ประกอบพร้อมด้วยองค์หก, มีอารักขาอย่างเดียว, มีพนักพิงสี่ด้าน, เป็นผู้ถอนความเห็นว่างจริงดังไปคนละทางขึ้นเสียแล้ว, เป็นผู้ละการแสวงหาสิ้นเชิงแล้ว, เป็นผู้มีความดำริอันไม่ขุ่นมัว, เป็นผู้มียกยอ้างอันสงบราบแล้ว, เป็นผู้มิจิตหลุดพ้นด้วยดี, เป็นผู้มียุติปัญญาในความหลุดพ้นด้วยดี.

ภิกษุ ท.! (๑) ภิกษุเป็นผู้ ละองค์ห้าได้ขาด เป็นอย่างไรเล่า?
ภิกษุ ท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละกามฉันทะ, ละพยาบาท, ละถีนมิทชะ, ละอุทซัจจกุกกุจจะ, และละวิจิกิจฉาได้แล้ว. ภิกษุ ท.! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่า เป็นผู้ละองค์ห้าได้ขาด.

ภิกษุ ท.! (๒) ภิกษุเป็นผู้ ประกอบพร้อมด้วยองค์หก เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้เห็นรูปด้วยตา, ได้ฟังเสียงด้วยหู, ได้ดมกลิ่นด้วยจมูก, ได้ลิ้มรสด้วยลิ้น, ได้สัมผัส โภภุญัพพะด้วยกาย และได้รูธรรมารมณด้วยใจแล้ว ก็เป็นผู้ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ มีอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะอยู่ได้. ภิกษุ ท.! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่าเป็นผู้ประกอบพร้อมด้วยองค์หก.

ภิกษุ ท.! (๓) ภิกษุเป็นผู้ มีอารักขาอย่างเดียว เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ประกอบการรักษาจิตด้วยสติ. ภิกษุ ท.! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่ามีอารักขาอย่างเดียว.

ภิกษุ ท.! (๔) ภิกษุเป็นผู้ มีพนักพิงสี่ด้าน เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาแล้วเสพของสิ่งหนึ่ง, พิจารณาแล้ว

อดกลั้นของสิ่งหนึ่ง, พิจารณาแล้วเวทนาของสิ่งหนึ่ง, พิจารณาแล้ว
บรรเทาของสิ่งหนึ่ง, ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่าเป็นผู้มีพนักพิงสี่ด้าน^๑.

ภิกษุ ท. ! (๕) ภิกษุเป็นผู้ ถอนความเห็นว่าจะจริงดังไปคนละทาง
ขึ้นเสียแล้ว เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ถอน
สละ คาย ปล่อย ละ ทิ้ง เสียแล้ว ซึ่งความเห็นว่าจะจริงดังไปคนละทาง
มากอย่าง ของเหล่าสมณพราหมณ์มากผู้ด้วยกัน ที่มีความเห็นว่า “โลกเที่ยง
บ้าง, โลกไม่เที่ยงบ้าง, โลกมีที่สุดบ้าง, โลกไม่มีที่สุดบ้าง, ชีวะก็อันนั้น
สรีระก็อันนั้นบ้าง, ชีวะก็อันอื่น สรีระก็อันอื่นบ้าง, ตถาคตภายหลังแต่
การตาย ย่อมมีอีกบ้าง, ตถาคตภายหลังแต่การตาย ย่อมไม่มีอีกบ้าง,
ตถาคตภายหลังแต่การตาย ย่อมมีอีกก็มี ไม่มีอีกก็มีบ้าง, ตถาคตภายหลัง
แต่การตาย ย่อมมีอีกก็หามิได้ไม่มีอีกก็หามิได้บ้าง. ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้
ชื่อว่าเป็นผู้ถอนความเห็นว่าจะจริงดังไปคนละทาง (ปัจเจกสัจจะ) ขึ้นเสียแล้ว.

ภิกษุ ท. ! (๖) ภิกษุเป็นผู้ ละการแสวงหาสิ้นเชิงแล้ว เป็นอย่างไรเล่า?
ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละการแสวงหากามแล้ว, เป็นผู้ละการ
แสวงหาภพแล้ว, และการแสวงหาพรหมจรรย์ของเขอนั้นก็ระงับไปแล้ว.
ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่าเป็นผู้ละการแสวงหาสิ้นเชิงแล้ว.

ภิกษุ ท. ! (๗) ภิกษุเป็นผู้ มีความดำริไม่ขุ่นมัว เป็นอย่างไรเล่า?
ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละความดำริในทางกามเสียแล้ว, เป็นผู้ละ

---

๑. การพิจารณาแล้วเสพ ไซ้กับ สิ่งของ บุคคล ธรรม ที่ควรเสพ.
การพิจารณาแล้วอดกลั้น ไซ้กับ เวทนา ถ้อยคำ อารมณ์ ที่ควรอดกลั้น.
การพิจารณาแล้วงดเว้น ไซ้กับ สิ่งของ บุคคล ธรรม ที่ควรเว้น.
การพิจารณาแล้วบรรเทา ไซ้กับ อกุศลวิตกทุกชนิด.

ความคำริในทางพยาบาทเสียแล้ว, และเป็นผู้ละความคำริในทางเบียดเบียนเสียแล้ว. ภิกษุ ท.! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่าเป็นผู้มีคำริไม่ขุ่นมัว.

ภิกษุ ท.! (๘) ภิกษุเป็นผู้ มีกายสังขารอันสงบรำงับแล้ว เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะละสุขเสียได้ เพราะละทุกข์เสียได้ และเพราะความคับหายไปแห่งโสมนัสและโทมนัสในกาลก่อน จึงบรรลุดมณที่ ๔ อันไม่มีทุกข์และสุข มีแต่ความที่สติเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ เพราะอุเบกขา แล้วแลอยู่. ภิกษุ ท.! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่าเป็นผู้มีกายสังขารอันสงบรำงับแล้ว.

ภิกษุ ท.! (๙) ภิกษุเป็นผู้ มีจิตหลุดพ้นด้วยดี เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วจากราคะ จากโทสะ จากโมหะ. ภิกษุ ท.! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่าเป็นผู้มีจิตหลุดพ้นด้วยดี.

ภิกษุ ท.! (๑๐) ภิกษุเป็นผู้ มีปัญญาในความหลุดพ้นด้วยดี เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดว่า “เราละ ราคะ โทสะ โมหะ เสียแล้ว ถอนขึ้นได้กระทั่งราก ทำให้เหมือนตาลยอดเน่าไม่ไหม้ ไม่ให้เกิดได้อีกต่อไป” ดังนี้. ภิกษุ ท.! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่าเป็นผู้มีปัญญาในความหลุดพ้นด้วยดี.

ภิกษุ ท.! ในกาลที่ยาวฝ่ายอดีต พระอริยเจ้าเหล่าใดเหล่าหนึ่งได้เป็นอยู่อย่างพระอริยเจ้า; พระอริยเจ้าทั้งหมดเหล่านั้น ก็ได้เป็นอยู่แล้ว ในการอยู่อย่างพระอริยเจ้า สิบประการนี้เหมือนกัน.

ภิกษุ ท.! ในกาลที่ยาวฝ่ายอนาคต พระอริยเจ้าเหล่าใดเหล่าหนึ่งจักเป็นอยู่อย่างพระอริยเจ้า; พระอริยเจ้าทั้งหมดเหล่านั้น ก็จักเป็นอยู่ในการอยู่อย่างพระอริยเจ้า สิบประการนี้เหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! ในกาลบัดนี้ พระอริยเจ้าเหล่าใดเหล่าหนึ่ง กำลังเป็นอยู่อย่างพระอริยเจ้า ; พระอริยเจ้าทั้งหมดเหล่านั้น ก็กำลังเป็นอยู่ในการอยู่อย่างพระอริยเจ้า สิบประการนี้เหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! การอยู่แบบพระอริยเจ้า ซึ่งพระอริยเจ้าทั้งหลายได้ยูมาแล้ว ก็ดี กำลังอยู่ในบัดนี้ก็ดี จักอยู่ต่อไปก็ดี มีเครื่องอยู่สิบประการเหล่านี้แล.

ผู้ระลึกถึงสถานที่ที่ควรระลึกตลอดชีวิต^๑

ภิกษุ ท. ! สถานที่สามแห่ง เป็นที่ระลึกตลอดชีวิตของพระราชาผู้เป็นกษัตริย์มูรธาภิเษกแล้ว. สามแห่งที่ไหนบ้างเล่า ? สามแห่งคือ พระราชาผู้เป็นกษัตริย์มูรธาภิเษก ประสูติ ณ ตำบลใด ตำบลนี้เป็นที่ระลึกตลอดชีวิตของพระราชาพระองค์นั้นเป็นแห่งที่หนึ่ง, พระราชา ได้เป็นกษัตริย์มูรธาภิเษกแล้ว ณ ตำบลใด ตำบลนี้เป็นที่ระลึกตลอดชีวิตของพระราชาพระองค์นั้นเป็นแห่งที่สอง, พระราชาผู้เป็นกษัตริย์มูรธาภิเษก ทรงผจญสงครามได้ชัยชนะแล้ว เขายึดครองสนามรบนั้นไว้ได้ ณ ตำบลใด ตำบลนี้เป็นที่ระลึกตลอดชีวิตของพระราชาพระองค์นั้นเป็นแห่งที่สาม ;

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดก็ฉันทนั้น : สถานที่สามแห่ง เป็นที่ระลึกตลอดชีวิตของภิกษุเหมือนกัน. สามแห่งที่ไหนบ้างเล่า ? สามแห่งคือ :-

ภิกษุ ปลงผมและหนวด ครองผ้ายอมน้ำฝน ออกบวชจากเรือน เป็นผู้ไม่เกี่ยวของด้วยเรือน ณ สถานที่ใด สถานที่นี้เป็นที่ควรระลึกตลอดชีวิตของภิกษุนั้นเป็นแห่งที่หนึ่ง.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิถ. อ. ๒๐/๑๓๔/๔๕๑.

ภิกษุ ย่อมรู้จักตามที่เป็นจริงว่า ทุกข์เป็นเช่นนี้ ๆ, เหตุให้เกิดทุกข์เป็นเช่นนี้ ๆ, ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์เป็นเช่นนี้ ๆ และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์เป็นเช่นนี้ ๆ ณ สถานที่ใด สถานที่นั้นก็เป็นที่ควรระลึกตลอดชีวิตของภิกษุนั้นเป็นแห่งที่สอง.

ภิกษุ กระทำให้แจ้งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐธรรม เข้าถึงแล้ว แลอยู่ ณ สถานที่ใด สถานที่นั้นก็เป็นที่ควรระลึกตลอดชีวิตของภิกษุนั้นเป็นแห่งที่สาม.

ภิกษุ ท. ! สถานที่สามแห่งเหล่านี้ เป็นที่ควรระลึกตลอดชีวิตของภิกษุแล.

ผู้สอบทานตัวเอง^๑

ภิกษุ ท. ! ขอสอบทานสืบอย่างเหล่านี้ เป็นสิ่งที่นักบวชควรพิจารณาเนื่อง ๆ สืบอย่างอะไรบ้างเล่า? สืบอย่างคือ :-

(๑) นักบวชควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า “บัดนี้ เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้ว, (อาการกิริยาใด ๆ ของสมณะ เราต้องทำอาการกิริยานั้น ๆ)”.

(๒) นักบวชควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า “ความเลี้ยงชีวิตของเราเนื่องด้วยผู้อื่น, (เราควรทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย)”.

(๓) นักบวชควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า “อาการกายวาจาอย่างอื่น ที่เราจะต้องทำให้ดีขึ้นไปกว่านี้ ยังมีอยู่อีก, (ไม่ใช่เพียงเท่านั้น)”.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ทสก. อ. ๒๔/๕๑/๔๘.

(๔) นักบวชควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า “ตัวของเราเองดีเทียบตัวเราเอง โดยศีลได้หรือไม่”.

(๕) นักบวชควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า “ผู้รู้ใครครวญแล้ว ดีเทียบเรา โดยศีลได้หรือไม่”.

(๖) นักบวชควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า “เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งนั้น”.

(๗) นักบวชควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า “เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำดีก็ทำตามทำชั่วก็ตาม เราจักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น”.

(๘) นักบวชควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า “วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้ เราทำอะไรอยู่”.

(๙) นักบวชควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า “เรายินดียิ่ง ในเรือนว่างหรือไม่”.

(๑๐) นักบวชควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า “ปัญญาเครื่องรู้เห็นพิเศษ ที่สามารถจะทำความเป็นอริยะอันยิ่งกว่ามนุษย์ธรรมดา ที่เราได้บรรลุแล้ว มีอยู่หรือไม่ ซึ่งจะทำให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเงิน ในเวลาที่ถูกเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกันถามในกาลภายหลัง”.

ภิกษุ ท. ! ข้อสอบทานสิบอย่างเหล่านี้แล เป็นสิ่งที่นักบวชควรพิจารณาเนื่อง ๆ.

(ค. เกี่ยวกับการทำให้ตรงตามพระพุทธประสงค์ ๑๐ เรื่อง)

ธรรมทายาท^๑

ภิกษุ ท.! พวกเธอทั้งหลายจงเป็นธรรมทายาท (คือรับมรดกธรรม) ของเราเถิด, อย่าเป็นอามิสทายาท (คือรับมรดกสิ่งของ) เลย. ความที่ควรจะเป็นห่วงของเราในพวกเธอทั้งหลาย มีอยู่ว่า “ทำอย่างไรเสีย สาวกทั้งหลายของเรา ก็คงจะเป็นธรรมทายาท ไม่เป็นอามิสทายาท” ดังนี้.

ภิกษุ ท.! ถ้าพวกเธอเป็นอามิสทายาท ไม่เป็นธรรมทายาทของเราแล้ว พวกเธอทั้งหลายก็จะถูกเขตรานานว่า “สาวกทั้งหลายของพระศาสดาเป็นอามิสทายาทอยู่โดยปรกติ หาได้เป็นธรรมทายาทไม่เลย” ดังนี้. แม่เราเองก็จะถูกเขายกโทษว่า “สาวกทั้งหลายของพระศาสดา ล้วนแต่เป็นอามิสทายาทกันเป็นปรกติ หาได้เป็นธรรมทายาทไม่เลย” ดังนี้.

ภิกษุ ท.! ถ้าพวกเธอพากันเป็นธรรมทายาทของเรา และไม่เป็นอามิสทายาทแล้วไซ้ พวกเธอทั้งหลายก็จะได้รับการยกย่องว่า “สาวกทั้งหลายของพระศาสดา ล้วนแต่เป็นธรรมทายาทกันอยู่โดยปรกติ หาได้เป็นอามิสทายาทไม่” ดังนี้. แม่เราเองก็จะได้รับการยกย่องว่า “สาวกทั้งหลายของพระศาสดา ล้วนแต่พากันเป็นธรรมทายาททั้งนั้น หาได้เป็นอามิสทายาทไม่เลย” ดังนี้ด้วยเหมือนกัน.

ภิกษุ ท.! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย จงพากันเป็นธรรมทายาทของเราเถิด, อย่าได้เป็นอามิสทายาทเลย. ความที่ควรจะเป็นห่วงของเราในพวกเธอทั้งหลาย มีอยู่ว่า “ทำอย่างไรเสีย สาวกทั้งหลายของเราพึงเป็นธรรมทายาทเถิด อย่าได้เป็นอามิสทายาทเลย” ดังนี้.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ชัมมทายาทสูตร ม. ม. ๑๒/๒๑/๒๑.

ฉันอาหารวันละหนเดียว^๑

ภิกษุ ท. ! เราขอมฉันโภชนะแต่ในที่นั่งแห่งเดียว (คือฉันหนเดียวลุกขึ้นแล้วไม่ฉันอีกในวันนั้น). ภิกษุ ท. ! เมื่อเราฉันโภชนะแต่ในที่นั่งแห่งเดียวอยู่ ข้อมรู้สึกความเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีทุกข์น้อย มีความเบากาย กระทบกระเป่ามีกำลัง และมีความผาสุกด้วย.

ภิกษุ ท. ! มาเถิด, แม้วกเธอทั้งหลาย ก็จงฉันโภชนะแต่ในที่นั่งแห่งเดียว. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย เมื่อฉันโภชนะแต่ในที่นั่งแห่งเดียวอยู่ จักรู้สึกความเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีทุกข์น้อย มีความเบากาย กระทบกระเป่ามีกำลัง และมีความผาสุกด้วย.

หลังอาหารแล้วภาวนา^๒

สารีบุตร ! คำของเธอทั้งหลาย เป็นสุภายิตได้โดยปริยาย. เธอทั้งหลายจงฟังคำของเราบ้าง. สารีบุตร ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เวลาหลังอาหาร กลับจาก

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต กกจูฬสูตร ม. ม. ๑๒/๒๕๑/๒๖๕.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต มหาโคตมกาสถสูตร ม. ม. ๑๒/๔๐๕/๓๘๒, ตรีสแก้ท่านพระสารีบุตร ที่ป่าโคตมกาสถวัน. ณ ที่นี้ ท่านพระมหาสาวกล้วนแต่เป็นเถระมีชื่อเสียงคนรู้จักมาก ได้พากันสนทนาคด้วยเรื่องว่า “ป่าโคตมกาสถวัน จะชื่อว่าเป็นป่าที่งามสง่า เพราะมีภิกษุประเภทไหนเขาอาศัยอยู่?” ท่านพระอรุณทศตอบว่า เพราะมีภิกษุพหูสูต, ท่านพระเรวัตตอบว่า เพราะมีภิกษุผู้มีอินดีในการหลีกเรณ, ท่านพระอรุณทศตอบว่า เพราะมีภิกษุผู้มีทิพยจักขุญาณ, ท่านพระมหากัสสปะตอบว่า เพราะมีภิกษุผู้ถืออุตถกและสมบูรณคยธรรมชั้นธมา, ท่านพระมหาโมคคัลลานะตอบว่า เพราะมีภิกษุผู้สามารถโต้ตอบอภิธรรมไม่ติดขัด, และท่านพระสารีบุตรตอบว่า เพราะมีภิกษุผู้สามารถเขายูวิหารสมบัติได้ตามต้องการ, เมื่อต่างท่านต่างความเห็น จึงพากันไปเฝ้า ทูลขอให้ตัดสินว่า คำของใครเป็นสุภายิตกว่า, พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสตอบดังข้อความข้างบนนั้น.

บิณฑบาตแล้ว นั่งพับปลั่งก (ขัดสมาธิ) ตั้งกายตรง ดำรงสติเฉพาะหน้า หวัง
 อยู่ว่า “จิตของเรา ยังไม่หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะยังไม่สิ้น
 อุปาทานเพียงใด เราจักไม่เลิกถอนการนั่งพับปลั่งกนี้เพียงนั้น” ดังนี้. สารีบุตร!
 ป่าโคสิณคสาธวัน พิงงามสง่า เพราะมีภิกษุประเภทนี้เขาอาศัยอยู่แล.

ผู้ซึ่งสายพิณพอเหมาะ^๑

ดูก่อนโสณะ! เมื่อเธอเข้าไปสู่ที่ลับหลังเรณูอยู่แต่ผู้เดียว ความคิดได้
 เกิดขึ้นแก่เธอว่า “สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเหล่าใด ซึ่งปรารถนาความเพียร
 อยู่เราก็เป็นผู้หนึ่งในบรรดาสาวกเหล่านั้น ถึงอย่างนั้น จิตของเราก็ยังหาพ้น
 จากอาสวะเพราะไม่ถือนั่นได้ไม่. อันที่จริง โภคะในสกุลของเรา ก็ยังมีอยู่
 มากเราอาจจะใช้สอยโภคะและบำเพ็ญบุญได้อยู่, ถ้ากระนั้น เราควรสึกไปใช้
 สอยโภคะ และบำเพ็ญบุญเอาจะดีกว่า” ดังนี้, มิใช่หรือ?

“เป็นเช่นนั้นจริง พระเจ้าข้า”. พระโสณะทูลตอบ.

ดูก่อนโสณะ! เธอมีความคิดในเรื่องนี้ เป็นอย่างไร : เมื่อก่อนแต่ครั้ง
 เธอยังเป็นคฤหัสถ์ เธอเชี่ยวชาญในเรื่องเสียงแห่งสายพิณ มิใช่หรือ?

“เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า”.

ดูก่อนโสณะ! เธอจะสำคัญข้อนี้อเป็นไฉน : เมื่อใด สายพิณของเธอจึง
 ดึงเกินไป เมื่อนั้น พิณของเธอจะมีเสียงไพเราะน่าฟังหรือ จะใช้การได้หรือ?

“ไม่เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า”.

ดูก่อนโสณะ! เธอจะสำคัญข้อนี้อเป็นไฉน : เมื่อใด สายพิณของเธอ
 จึงหย่อนเกินไป เมื่อนั้น พิณของเธอจะมีเสียงไพเราะน่าฟังหรือ จะใช้การ
 ได้หรือ?

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ฉก. อ. ๒๒/๔๑๘/๓๒๖, ตรัสแก่ท่านโสณะ ผู้คิดจะลาสิกขา.

“ไม่เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า”.

ดูก่อนโสณะ! แต่วา เมื่อใด สายพินของเธอ ไม่ตึงนักหรือไม่หย่อนนักจึงใคร่เปรียบเทียบเสมอ ๆ กันแต่พอดี เมื่อนั้น พินของเธอ ย่อมมีเสียง ไพเราะน่าฟังหรือ ไซ้การไค้ดีมิใช่หรือ ?

“เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า”.

ดูก่อน โสณะ ! ขอนี้ก็เป็นเช่นนั้นแล กล่าวคือ ความเพียรที่บุคคลปรารถนาจักเกินไป ย่อมเป็นไปเพื่อความฟุ้งซ่าน, ที่ย่อหย่อนเกินไปย่อมเป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน. โสณะ! เพราะเหตุนี้แล เธอจงตั้งความเพียรแต่พอดี, จงเข้าใจความที่อินทรีย์ทั้งหลาย ต้องเป็นธรรมชาติเสมอ ๆ กัน, จงกำหนดหมายในความพอดีนั้นไว้เถิด.

“พระเจ้าข้า ! ข้าพระองค์จักปฏิบัติอย่างนั้น”.

กาลต่อมา ท่านพระโสณะได้เริ่มตั้งความเพียรแต่พอดีเสมอ ๆ กัน ไม่ยิ่งไม่หย่อน, ได้ทราบความที่อินทรีย์ทั้งหลายต้องเป็นธรรมชาติเสมอ ๆ กัน กำหนดหมายในข้อนั้นไว้แล้ว, ก็ปลีกตัวออกจากหมู่อยู่แต่ผู้เดียว ไม่ประมาท ทำความเพียรเสภากิเลส มีคนส่งไปแล้วในเวลานั้น, ไม่นานนักก็ได้ทำให้รู้แจ้งถึงที่สุดของพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ซึ่งเป็นที่ต้องประสงค์ของเหล่ากุลบุตรผู้ออกบวชจากบ้านเรือน เป็นผู้ไม่มีบ้านเรือน ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในทิวาราตรีแล้วแลเลย. ท่านได้รู้ว่า “ชาติของเราสิ้นแล้ว พรหมจรรย์ได้ชอบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี” ดังนี้. ท่านพระโสณะได้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งแล้วในโลก.

ผู้มีธรรมเป็นที่พึ่ง^๒

อานนท์! ก็สารีบุตร พาเอาสีลขันธ สมาธิขันธ ปัญญาขันธ วิมุตติขันธ วิมุตติญาณทัสสนขันธ ดิตตวัปรีนิพพานไปด้วยหรือ ?

๑. อินทรีย์ทั้งหลายในที่นี้คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ส. ๑๕/๒๑๖/๗๑๖, ตรัสแก่ท่านพระอานนท์ผู้สราสลดในข่าวการปรินิพพานของท่านพระสารีบุตร ซึ่งจุนทสามเณรนำมาบอกเล่า ที่พระอารามเชตวัน โกลนนครสาวัตถี.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ท่านพระสารีบุตร จะได้อาเสีลขันธ ๑๗๑ วิมุตติญาณทัสสนะขันธ ของพวกข้าพระองค์ ติดตัวปรินิพพานไปด้วย ก็หาไม่ได้, แต่ว่าสำหรับพวกข้าพระองค์นั้น ท่านพระสารีบุตร เป็นผู้กล่าวสอน ชี้แจงให้รู้ ให้เห็น ชี้ชวนให้รับเอาไปปฏิบัติ ให้กล้าในการทำ ให้พอใจในการทำ, เป็นผู้ไม่เห็นคั่นหน่อในการแสดงธรรม เป็นผู้อนุเคราะห์แก่เพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกันทั้งหลาย ; พวกข้าพระองค์ทั้งหลาย ยังตามระลึกโอชะอันเกิดแต่ธรรม, โภคะอันเป็นธรรม, และการอนุเคราะห์ด้วยธรรม, ของท่านพระสารีบุตรนั้นได้อยู่พระเจ้าข้า” ท่านพระอานนทกราบทูล.

อานนท ! เราได้กล่าวเตือนไว้ก่อนแล้วมิใช่หรือว่า “ความเป็นต่าง ๆ ความพลัดพราก ความเป็นอย่างอื่น จากของรักของชอบใจทั้งสิ้น ย่อมมี ; อานนท ! ขอนั้น จักได้มาแต่ไหนเล่า : สิ่งใดเกิดขึ้นแล้ว เป็นแล้ว อันปัจจัยปรุ้งแล้ว มีความชำรุดไปเป็นธรรมดา, สิ่งนั้นอย่าชำรุดไปเลย ดังนี้ ; ขอนั้น ย่อมเป็นฐานะที่ไม่มีได้”.

อานนท ! เปรียบเหมือนเมื่อต้นไม้ใหญ่ มีแก่นเหลืออยู่ ส่วนใด เก่าคร่ำกว่าส่วนอื่น ส่วนนั้นพึงย่อยยับไปก่อน, ขอนี้ ฉันท ; อานนท ! เมื่อภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่มีธรรมเป็นแก่นสารเหลืออยู่, สารีบุตรปรินิพพานไปแล้ว ฉันทนั้นเหมือนกัน. อานนท ! ขอนั้น จักได้มาแต่ไหนเล่า : สิ่งใดเกิดขึ้นแล้ว เป็นแล้ว อันปัจจัยปรุ้งแล้ว มีความชำรุดไปเป็นธรรมดา สิ่งนั้นอย่าชำรุดไปเลย ดังนี้ ; ขอนั้น ย่อมเป็นฐานะที่ไม่มีได้.

อานนท ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย จงมีตนเป็นที่ป มีตนเป็นสรณะ อย่าเอาสิ่งอื่นเป็นสรณะเลย ; จงมีธรรมเป็นที่ป มีธรรมเป็นสรณะ อย่ามีสิ่งอื่นเป็นสรณะเลย.

อานนท์! ภิกษุ มีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ, มีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะนั้น เป็นอย่างไรเล่า ?

อานนท์! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นกายในกายเนื่อง ๆ อยู่, พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายเนื่อง ๆ อยู่, พิจารณาเห็นจิตในจิตเนื่อง ๆ อยู่, พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายเนื่อง ๆ อยู่; มีเพียรเผากิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ จะพึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้. อานนท์! ภิกษุอย่างนี้แล ชื่อว่ามีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ ; มีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ เป็นอยู่.

อานนท์! ในกาลบัดนี้ก็ดี ในกาลล่วงไปแห่งเราก็ดี ใครก็ตาม จักต้อง มีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ ; มีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ เป็นอยู่. อานนท์! ภิกษุพวกใด เป็นผู้ใคร่ในศึกษา, ภิกษุพวกนั้นจักเป็นผู้อยู่ในสถานะอันเลิศที่สุดแล.

ผู้ไม่ประมาทในความตายแท้จริง^๑

ภิกษุ ท.! มรณสติ (ความระลึกถึงความตาย) อันบุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่ หยั่งลงสู่นิพพาน มีนิพพานเป็นที่สุด. พวกเธอเจริญมรณสติอยู่บ้างหรือ ?

๑. บาลี พระพุทธภาษิต อฎฐก. อ. ๒๓/๓๒๗/๑๗๐, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่หมู่บ้านนาทิกะ.

เมื่อรับสั่งดังนั้นแล้ว ภิกษุรูปหนึ่งทูลขึ้นว่า “แม่ข้าพระองค์ก็เจริญมรณสตติอยู่ พระเจ้าข้า”.

พ. “เธอเจริญมรณสตติอย่างไรเล่า? ภิกษุ!”

ภิก. “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ในการเจริญมรณสตตินี้ ข้าพระองค์มีความคำนึงอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราอาจจะมีชีวิตอยู่ได้เพียงวันหนึ่งคืนหนึ่ง. เราพึงใส่ใจถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าเถิด. การปฏิบัติตามคำสอน ควรทำให้มากแล้วหนอ’ ดังนี้. ข้าพระองค์เจริญมรณสตติอย่างนี้แล พระเจ้าข้า”.

อีกรูปหนึ่งทูลว่า “ถึงข้าพระองค์ ก็เจริญมรณสตติอยู่ พระเจ้าข้า”.

พ. “เธอเจริญมรณสตติอย่างไรเล่า? ภิกษุ!”

ภิก. “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ในการเจริญมรณสตตินี้ ข้าพระองค์มีความคำนึงอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราอาจจะมีชีวิตอยู่ได้เพียงช่วงเวลากลางวัน. เราพึงใส่ใจถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าเถิด. การปฏิบัติตามคำสอน ควรทำให้มากแล้วหนอ’ ดังนี้. ข้าพระองค์เจริญมรณสตติอย่างนี้แล พระเจ้าข้า”.

อีกรูปหนึ่งทูลว่า “ถึงข้าพระองค์ ก็เจริญมรณสตติอยู่ พระเจ้าข้า”.

พ. “เธอเจริญมรณสตติอย่างไรเล่า? ภิกษุ!”

ภิก. “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ในการเจริญมรณสตตินี้ ข้าพระองค์มีความคำนึงอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราอาจจะมีชีวิตอยู่ได้เพียงชั่วขณะที่ฉันบิณฑบาตเสร็จมือหนึ่ง. เราพึงใส่ใจถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าเถิด. การปฏิบัติตามคำสอน ควรทำให้มากแล้วหนอ’ ดังนี้. ข้าพระองค์เจริญมรณสตติอย่างนี้แล พระเจ้าข้า”.

อีกรูปหนึ่งทูลว่า “ถึงข้าพระองค์ ก็เจริญมรณสตติอยู่ พระเจ้าข้า”.

พ. “เธอเจริญมรณสตติอย่างไรเล่า? ภิกษุ!”

ภิก. “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ในการเจริญมรณสตตินี้ ข้าพระองค์มีความคำนึงอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราอาจจะมีชีวิตอยู่ได้เพียงชั่วขณะที่ฉันอาหารเสร็จเพียง ๔ - ๕ คำ. เราพึงใส่ใจถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าเถิด. การปฏิบัติตามคำสอน ควรทำให้มากแล้วหนอ’ ดังนี้. ข้าพระองค์เจริญมรณสตติอย่างนี้แล พระเจ้าข้า”.

อีกรูปหนึ่งทูลว่า “ถึงข้าพระองค์ ก็เจริญมรณสตติอยู่ พระเจ้าข้า”.

พ. “เธอเจริญมรณสตติอย่างไรเล่า? ภิกษุ!”

ภิก. “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ในการเจริญมรณสตตินี้ ข้าพระองค์มีความคำนึงอย่างนี้ว่า

‘โอหนอ เราอาจจะมีชีวิตอยู่ได้เพียงชั่วขณะที่ฉันอาหารเสร็จเพียงคำเดียว. เราพึงใส่ใจถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าเถิด. การปฏิบัติตามคำสอน ควรทำให้มากแล้วหนอ’ ดังนี้. ข้าพระองค์เจริญมรณสติเมื่อนี้แล พระเจ้าข้า”.

อีกรูปหนึ่งทูลว่า “ถึงข้าพระองค์ ก็เจริญมรณสติอยู่ พระเจ้าข้า”.

พ. “เธอเจริญมรณสติอย่างไรเล่า? ภิกษุ!”

ภิก. “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ในการเจริญมรณสตินี้ ข้าพระองค์มีความคำนึงอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราอาจจะมีชีวิตอยู่ได้เพียงชั่วขณะที่หายใจเข้าแล้วหายใจออก หรือชั่วหายใจออกแล้วหายใจเข้า. เราพึงใส่ใจถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าเถิด. การปฏิบัติตามคำสอน ควรทำให้มากแล้วหนอ’ ดังนี้. ข้าพระองค์เจริญมรณสติเมื่อนี้แล พระเจ้าข้า”.

เมื่อสิ้นคำทูลทั้งหมดแล้ว, พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า:-

ภิกษุ ท. ! ภิกษุพวกที่เจริญมรณสติอย่างนี้ว่า “โอหนอ เราอาจจะมีชีวิตอยู่ได้ เพียงวันหนึ่งคืนหนึ่ง __ ดังนี้ก็ดี, เราอาจจะมีชีวิตอยู่ได้ เพียงช่วงเวลากลางวัน __ ดังนี้ก็ดี, เราอาจจะมีชีวิตอยู่ได้ เพียงชั่วขณะที่ฉันบิณฑบาตเสร็จมื้อหนึ่ง __ ดังนี้ก็ดี, เราอาจจะมีชีวิตอยู่ได้ เพียงชั่วขณะที่ฉันอาหารเสร็จเพียง ๔ - ๕ คำ. เราพึงใส่ใจถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าเถิด. การปฏิบัติตามคำสอน ควรทำให้มากแล้วหนอ” ดังนี้ก็ดี ; ภิกษุเหล่านี้ เราเรียกว่า ยังเป็น ผู้ประมาทอยู่ ยังเจริญมรณสติ เพื่อความสิ้นอาสวะเข้าไป.

ภิกษุ ท. ! ฝ่ายภิกษุพวกที่เจริญมรณสติอย่างนี้ว่า “โอหนอ เราอาจจะมีชีวิตอยู่ได้ เพียงชั่วขณะที่ฉันอาหารเสร็จเพียงคำเดียว __ ” ดังนี้ก็ดี, ว่า “โอหนอ เราอาจจะมีชีวิตอยู่ได้ เพียงชั่วขณะที่หายใจเข้า แล้วหายใจออก หรือชั่วหายใจออกแล้วหายใจเข้า. เราพึงใส่ใจถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าเถิด. การปฏิบัติตามคำสอน ควรทำให้มากแล้วหนอ” ดังนี้ก็ดี ; ภิกษุเหล่านี้ เราเรียกว่า เป็น ผู้ไม่ประมาทแล้ว, เป็นผู้เจริญมรณสติเพื่อความสิ้นอาสวะอย่างแท้จริง.

ภิกษุ ท.! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ว่า “เราทั้งหลาย จักเป็นผู้ไม่ประมาทเป็นอยู่, จักเจริญมรณสติ เพื่อความสิ้นอาสวะอย่างแท้จริง” ดังนี้. ภิกษุ ท.! เธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้แบบนี้แล.

ทางรอดสำหรับภิกษุไข

ภิกษุ ท.! ภิกษุไขผู้มีกำลังน้อยรูปใด ไม่ละจากกรรมหาอย่าง, เธอพึงหวังผลอันนี้ได้ คือ เธอจักทำให้แจ้งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิวฏฐธรรม เขาถึงแล้วแลอยู่ ต่อกาลไม่นานเลย. กรรมหาอย่างอะไรบางเล่า ? หาอย่างคือ :-

- (๑) เป็นผู้พิจารณาเห็นความไม่งามในกายอยู่เป็นประจำ ;
- (๒) เป็นผู้มีการกำหนดหมายความปฏิกูล ในอาหาร อยู่เป็นประจำ ;
- (๓) เป็นผู้มีการกำหนดหมายความไม่น่ายินดี ในโลกทั้งปวง อยู่เป็นประจำ ;
- (๔) เป็นผู้มีการกำหนดหมายความไม่เที่ยง ในสังขารทั้งปวง อยู่เป็นประจำ ;
- (๕) เป็นผู้มีสติ อันตนเข้าไปตั้งไว้ดีแล้วในกาย แล้วเห็นการเกิดดับในภายใน.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปลูกจ. อ. ๒๒/๑๖๐/๑๒๑, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ปรรกภิกษุไข ซึ่งมีอาการหนักรูปหนึ่ง ที่ภูฏาคารศาลา ป่ามหัววัน โกลันครเวสาลี.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุไขผู้มีกำลังน้อยรูปใด ไม่ละจากกรรมห้าอย่างเหล่านี้, เธอพึงหวังผลอันนี้ได้ คือ เธอจักทำให้แจ้งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิวชุกรม เขาถึงแล้วแลอยู่ ต่อกาลไม่นานเลย แล.

ผู้อยู่ไกลนิพพาน^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบพร้อมด้วยกรรมสี่อย่างแล้ว ไม่อาจที่จะเสื่อมเสีย มีแต่จะอยู่ไกลนิพพานอย่างเดียว. กรรมสี่อย่างอะไรบ้างเล่า ? สี่อย่างคือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้สมบรูณ์ด้วยศีล, เป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย, เป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะ, เป็นผู้ตามประกอบในชาครियกรรมอยู่เป็นประจำ.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เป็นผู้สมบรูณ์ด้วยศีล เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มีศีล, มีการสำรวมด้วยปาติโมกขสังวร, มีมรรยาทและโคจรสมบรูณ์อยู่, เป็นผู้เห็นเป็นภัยในโทษทั้งหลายแม้เล็กน้อย, สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย. ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่าเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยศีล.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้เห็นรูปด้วยตา, ได้ฟังเสียงด้วยหู, ได้ดมกลิ่นด้วยจมูก, ได้ลิ้มรสด้วยลิ้น, ได้สัมผัสสโผฏฐัพพะด้วยกาย และไตรูธรรมารมณด้วยใจแล้ว ก็ไม่รวบถือเอาทั้งหมด และไม่แยกถือเอา

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อัง. ๒๑/๕๐/๓๗.

เป็นส่วน ๆ ; สิ่งที่เป็นอกุศลลามกคืออภิชฌาและโทมนัส มักไหลไปตาม
ภิกษุผู้ไม่สำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพราะการไม่สำรวมอินทรีย์ใดเป็นเหตุ,
เธอก็ปฏิบัติเพื่อปิดกั้นอินทรีย์นั้นไว้, เธอรักษา และถึงความสำรวม ตา หู
จมูก ลิ้น กาย และใจ. ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้ชื่อว่า เป็นผู้คุ้มครองทวาร
ในอินทรีย์ทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะ เป็นอย่างไรเล่า ?
ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยกกายแล้วจึงฉันอาหาร, ไม่ฉัน
เพื่อเล่น ไม่ฉันเพื่อมัวเมา ไม่ฉันเพื่อประดับ ไม่ฉันเพื่อตกแต่ง, แต่ฉันเพียง
เพื่อให้กายนี้ตั้งอยู่ได้ เพื่อให้ชีวิตเป็นไป เพื่อป้องกันความลำบาก เพื่อ
อนุเคราะห์พรหมจรรย์ โดยกำหนดรู้ว่า “เราจะกำจัดเวทนาเก่า (คือหิว) เสียแล้ว
ไม่ทำเวทนาใหม่ (คืออิมจนอิดอัด) ให้เกิดขึ้น, ความที่อายุดำเนินไปได้ ความ
ไม่มีโทษเพราะอาหาร และความอยู่ผาสุกสำราญจะมีแก่เรา” ดังนี้. ภิกษุ ท. !
ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่า เป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะ.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เป็นผู้ตามประกอบในชาครियธรรมอยู่เนื่องนิจ
เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมชำระจิตให้หมดจด
สิ้นเชิงจากกิเลสที่กั้นจิต ด้วยการเดินจงกรม ด้วยการนั่ง ตลอดวันยังคำไปจน
สิ้นยามแรกแห่งราตรี, ครั้นยามกลางแห่งราตรี ย่อมสำเร็จการนอนอย่าง
ราชสีห์ (คือ) ตะแคงข้างขวา เท้าเหลื่อมเท้า มีสติสัมปชัญญะในการลุกขึ้น,
ครั้นยามสุดท้ายแห่งราตรี กลับลุกขึ้นแล้ว ก็ชำระจิตให้หมดจดสิ้นเชิงจากกิเลส
ที่กั้นจิต ด้วยการเดินจงกรม และด้วยการนั่งอีก. ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้

---

๑. คือการไม่รวบถือเอาผัสสะทั้งหมดเป็นตัวเราของเรา หรือไม่แยกถือแต่ส่วนขององค์ประกอบ
ผัสสะว่าเป็นตัวเรา ของเรา (สำหรับผู้เดินมรรคในระดับผัสสะ), และการไม่ถือเอาเป็นอารมณ์สำหรับยินดีน-
ราข ทั้งโดยส่วนรวมและส่วนปลีกย่อย ของอารมณ์นั้น ๆ (สำหรับผู้เดินมรรคในระดับเวทนา).

ชื่อว่า เป็นผู้ตามประกอบในชาครियธรรมอยู่นิ่ง.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบพร้อมด้วยธรรมสี่อย่างเหล่านี้แล้ว ไม่อาจที่จะเสื่อมเสีย มีแต่จะอยู่ไกลนินพานอย่างเดียวแล.

ผู้จักทำนินพานให้แจ้ง^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้ที่พอใจในความคลุกคลีกันเป็นหมู่ ๆ, ยินดีในความคลุกคลีกันเป็นหมู่ ๆ, ตามประกอบความพอใจในความคลุกคลีกันเป็นหมู่ ๆ, เป็นผู้พอใจในหมู่, ยินดีในหมู่, ตามประกอบความพอใจในหมู่, อยู่แล้วหนอ ; เธอนั้น จักมาเป็นผู้โดดเดี่ยว ยินดียิ่งในความสงัดเจิบนั้น ขอนี้ไม่เป็นฐานะที่มีได้.

เมื่อไม่เป็นผู้โดดเดี่ยวยินดียิ่งในความสงัดเจิบแล้ว จักถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิต และวิปัสสนาจิตได้นั้น ขอนี้ก็ไม่เป็นฐานะที่มีได้.

เมื่อไม่ได้ถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิต และวิปัสสนาจิตแล้ว จักยังสัมมาทิฏฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์นั้น ขอนี้ก็ไม่เป็นฐานะที่มีได้.

เมื่อไม่ทำสัมมาทิฏฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์แล้ว จักยังสัมมาสมาธิแห่งมรรคและผลให้บริบูรณ์นั้น ขอนี้ก็ไม่เป็นฐานะที่มีได้.

เมื่อไม่ทำสัมมาสมาธิแห่งมรรคและผลให้บริบูรณ์แล้ว จักละสังขโยชน์ทั้งหลายนั้น ขอนี้ก็ไม่เป็นฐานะที่มีได้.

เมื่อไม่ละสังขโยชน์ทั้งหลายแล้ว จักทำนินพานให้แจ้งนั้น ขอนี้ก็ไม่เป็นฐานะที่มีได้เลย.

.....

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ญกถ. อ. ๒๒/๔๗๑/๓๓๕.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้ที่ไม่พอใจในความคลุกคลีกันเป็นหมู่ ๆ, ไม่ยินดีในความคลุกคลีกันเป็นหมู่ ๆ, ไม่ตามประกอบความพอใจในความคลุกคลีกันเป็นหมู่ ๆ, ไม่เป็นผู้พอใจในหมู่, ไม่ยินดีในหมู่, ไม่ตามประกอบความพอใจในหมู่, อยู่แล้วหนอ ; เชนั้น จักมาเป็นผู้โดดเดี่ยว ยินดียิ่งในความสงัดเจียบนั้น ขอนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้.

เมื่อเป็นผู้โดดเดี่ยวยินดีในความสงัดเจียบแล้ว จักถือเอานิมิตของสมาธิจิตและของวิปัสสนาจิตได้นั้น ขอนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้.

เมื่อถือเอานิมิตของสมาธิจิตและของวิปัสสนาจิตได้แล้ว จักยังสัมมาทิฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์ได้นั้น ขอนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้.

เมื่อทำสัมมาทิฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์ได้แล้ว จักยังสัมมาสมาธิแห่งมรรคและผลให้บริบูรณ์ได้นั้น ขอนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้.

เมื่อทำสัมมาสมาธิแห่งมรรคและผลให้บริบูรณ์ได้แล้ว จักละสังโยชน์ทั้งหลายได้นั้น ขอนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้.

เมื่อละสังโยชน์ทั้งหลายได้แล้ว จักทำนิพพานให้แจ้งได้นั้น ขอนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้แล.

ผู้เป็นอยู่อย่างถูกพระพุทธรักษา

ภิกษุ ท. ! เราเป็นผู้มันแล้วในข้อปฏิบัตินี้. ภิกษุ ท. ! เราเป็นผู้

๑. บาลี พระพุทธภาษิต อานาปานสติสูตร อุปริ. ม. ๑๔/๑๕๑/๒๘๓, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ในวันเพ็ญเดือนสิขิเอ็ด, วันนั้น พระพุทธองค์เสด็จประทับนั่งกลางแจ้ง แวดล้อมด้วยหมู่ภิกษุ ทรงแลดูหมู่ภิกษุ ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้สงบนิ่งเลขอยู่, ณ ที่บุพพาราม มิคารมาตุปราสาท.

มีจิตมั่นแล้วในข้อปฏิบัตินี้^๑ ภิษุ ท. ! เพราะฉะนั้นในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย จงปรารถนาความเพียรให้ยิ่งกว่าประมาณ เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้ง. เราจักรอคอยพวกเธอทั้งหลายอยู่ ณ ที่นครสาวัตถีนี้แล จนกว่าจะถึงวันทวายแห่งฤดูฝนครบสี่เดือน เป็นฤดูที่บ้านแห่งดอกโกมุท (เพ็ญเดือนสิบสอง).

พวกภิษุผู้เป็นชาวชนบทได้ทราบข่าวนี้ ก็พากันหลังไหลไปสู่นครสาวัตถี เพื่อเฝ้าเยี่ยมพระผู้มีพระภาคเจ้า. ฝ่ายพระเถระผู้มีชื่อเสียงคนรู้จักมาก ซึ่งมีท่านพระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระมหากัสสปะ พระมหากัจจายนะ พระมหาโกฏฐิตะ พระมหากัปปินะ พระมหาจุนทะ พระเรวัต พระอนานนท์ และพระเถระรูปอื่นอีกหลายท่าน แบ่งกันเป็นพวก ๆ พากันสั่งสอนพร้าชี้แจง พวกภิษุใหม่ ๆ อย่างเต็มที่ : พวกละสิรูปบ้าง ชีสิรูปบ้าง สามสิรูปบ้าง สี่สิรูปบ้าง. ส่วนภิษุใหม่ ๆ เหล่านั้น เมื่อได้รับคำสั่งสอน ได้รับคำพร้าชี้แจงของพระเถระผู้มีชื่อเสียงทั้งหลายอยู่ ก็ย่อมรู้จักพิเศษอันกว้างขวางอย่างอื่น ๆ ยิ่งกว่าแต่ก่อน ; เป็นดังนี้จนกระทั่งถึงวันเพ็ญเดือนสิบสอง.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงได้ตรัสกับภิษุทั้งหลายสืบไปว่า :-

ภิษุ ท. ! ภิษุบริษัทนี้ ไม่เหลวไหลเลย. ภิษุ ท. ! ภิษุบริษัทนี้ ไม่เหลวไหลเลย. ภิษุบริษัทนี้ ตั้งอยู่แล้วในธรรมที่เป็นสาระล้วน.

ภิษุ ท. ! บริษัทเช่นใด มีรูปลักษณะที่นาบูชาน่าต้อนรับ น่ารักมีนทาน น่าไหว เป็นเนื้อนาบุญชั้นดีเยี่ยมของโลก ; หมู่ภิษุนี้ ก็มีรูปลักษณะเช่นนั้น, ภิษุบริษัทนี้ ก็มีรูปลักษณะเช่นนั้น.

ภิษุ ท. ! บริษัทเช่นใด มีรูปลักษณะที่ทานอันบุคคลให้น้อย แต่กลับมีผลมาก ทานที่ให้มาก ก็มีผลมากทวียิ่งขึ้น ; หมู่ภิษุนี้ ก็มีรูปลักษณะเช่นนั้น, ภิษุบริษัทนี้ ก็มีรูปลักษณะเช่นนั้น.

ภิษุ ท. ! บริษัทเช่นใด มีรูปลักษณะยากที่ชาวโลกจะได้เห็น ; หมู่ภิษุนี้ ก็มีรูปลักษณะเช่นนั้น, ภิษุบริษัทนี้ ก็มีรูปลักษณะเช่นนั้น.

๑. หมายถึงพรหมจรรย์นี้ ที่ภิษุพากันปฏิบัติ และสั่งสอนสืบ ๆ กันไปอยู่.

ภิกษุ ท. ! บริษัทเช่นใด มีรูปลักษณะที่ควรจะไปดูไปเห็น แม่จะต้องเดินค้นหาหนทางนับด้วยโยชน์ ๆ ถึงกับต้องเอาห่อเสบียงไปด้วยก็ตาม ; หมู่ภิกษุนี้ก็มีรูปลักษณะเช่นนั้น, ภิกษุบริษัทนี้ ก็มีรูปลักษณะเช่นนั้น.

ภิกษุ ท. ! ในหมู่ภิกษุนี้ มีพวกภิกษุซึ่งเป็น พระอรหันต์ ผู้สิ้นอาสวะแล้ว ผู้อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มีกิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว มีภาระปลดปล่อยได้แล้ว มีประโยชน์ของตนเองบรรลุแล้วโดยลำดับ มีสติปัญญาในภพสิ้นแล้วหลุดพ้นแล้วเพราะรู้ทั่วถึงโดยชอบ ; พวกภิกษุแม่เห็นปานนี้ ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุนี้.

ภิกษุ ท. ! ในหมู่ภิกษุนี้ มีพวกภิกษุซึ่งสิ้นสติปัญญาเนื่องตำหา เป็นโง่ป่าติดะแล้ว จักปรินิพพานในที่นั้น ไม่เวียนกลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ; พวกภิกษุแม่เห็นปานนี้ ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุนี้.

ภิกษุ ท. ! ในหมู่ภิกษุนี้ มีพวกภิกษุซึ่งสิ้นสติปัญญาสาม และมีความเบาบางไปของ รากะ โทสะ โมหะ เป็น สกทาคามี มาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น แล้วจักกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ; พวกภิกษุแม่เห็นปานนี้ ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุนี้.

ภิกษุ ท. ! ในหมู่ภิกษุนี้ มีพวกภิกษุซึ่งสิ้นสติปัญญาสาม เป็น โสดาบัน มีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา ผู้เที่ยงแท้ ผู้แน่ที่จะตรัสรู้อริยสัจ ; พวกภิกษุแม่เห็นปานนี้ ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุนี้.

ภิกษุ ท. ! ในหมู่ภิกษุนี้ มีพวกภิกษุซึ่ง ประกอบความเพียรเป็นเครื่องต้องทำเนื่อง ๆ ในการอบรมสติปัญญาอันสี่, สัมมัปปธานสี่, อธิธิบาทสี่, อินทรีย์ห้า, พละห้า, โพชฌงค์เจ็ด, อริยมรรคมีองค์แปด, เมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเบกขา, อสุภ, อนิจจสัญญา, และอานาปานสติ ; พวกภิกษุแม่เห็นปานนี้ ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุนี้.

(ข. เกี่ยวกับการประพฤติกุศลกรรม ๑๔ เรื่อง)

จุดประสงค์ของพรหมจรรย์^๑

ภิกษุ ท. ! พรหมจรรย์นี้ มีชีมีลาภสักการะและเสียงสรรเสริญ เป็นอนิสงส์, พรหมจรรย์นี้ มีชีมีความถึงพร้อมแห่งศีลเป็นอนิสงส์, พรหมจรรย์นี้ มีชีมีความถึงพร้อมแห่งสมาธิเป็นอนิสงส์, พรหมจรรย์นี้ มีชีมีความถึงพร้อมแห่งญาณทัสสนะเป็นอนิสงส์.

ภิกษุ ท. ! ก็เจโตวิมุตติอันไม่กำเริบ อันใดมีอยู่, พรหมจรรย์นี้ มีเจโตวิมุตตินั้นแหละเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย, มีเจโตวิมุตตินั้นแหละ เป็นแก่นสาร, มีเจโตวิมุตติ นั้นแหละ เป็นผลสุดท้ายของพรหมจรรย์ แล.

เครื่องประดับของพรหมจรรย์^๒

ภิกษุ ท. ! พรหมจรรย์ที่ประพฤติกัณอยู่นี้ มีการทำตามสิกขาเป็น อนิสงส์, มีปัญญาเป็นยอด, มีวิมุตติเป็นแก่นสาร, มีสติเป็นอธิปไตย.

ภิกษุ ท. ! พรหมจรรย์มีการทำตามสิกขาเป็นอนิสงส์ เป็นอย่างไรเล่า?
ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้, สิกขาที่เนื่องด้วยอภิธมาจาร เราบัญญัติแล้วแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อให้คนที่ยังไม่เลื่อมใสเกิดความเลื่อมใส เพื่อให้คนที่เลื่อมใสแล้ว

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาสารโปมสูตร ม. ม. ๑๒/๓๗๓/๓๕๒.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๓๒๕/๒๔๕.

เลื่อมใสยิ่งขึ้น. สิกขาที่เนื่องด้วยอภิสมาจาร เราบัญญัติแล้วแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อให้คนที่ยังไม่เลื่อมใสเกิดความเลื่อมใส เพื่อให้คนที่เลื่อมใสแล้วเลื่อมใสยิ่งขึ้น, ในลักษณะอย่างใด ๆ ; สาวกนั้นก็เป็นผู้ทำตามสิกขานั้น ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ค้าง ไม่พร้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย, ในลักษณะอย่างนั้น ๆ. อนึ่ง สิกขาที่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ เราบัญญัติแล้วแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบด้วยประการทั้งปวง. สิกขาที่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ เราบัญญัติแล้วแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบด้วยประการทั้งปวง, ในลักษณะอย่างใด ๆ ; สาวกนั้นก็เป็นผู้ทำตามสิกขานั้น ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ค้าง ไม่พร้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย, ในลักษณะอย่างนั้น ๆ ภิคุตฺท.! พรหมจรรย์มีสิกขาเป็นอันสงฆ์ เป็นอย่างนี้แล.

ภิคุตฺท.! พรหมจรรย์มีปัญญาเป็นยอด เป็นอย่างไรเล่า? ภิคุตฺท.! ในกรณีนี้, ธรรมทั้งหลาย เราแสดงแล้วแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบด้วยประการทั้งปวง. ธรรมทั้งหลาย เราแสดงแล้วแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบด้วยประการทั้งปวง, ในลักษณะอย่างใด ๆ ; ธรรมทั้งปวงนั้น สาวกของเรา ก็พิจารณาเห็นได้อย่างดีด้วยปัญญา, ในลักษณะอย่างนั้น ๆ. ภิคุตฺท.! พรหมจรรย์มีปัญญาเป็นยอด เป็นอย่างนี้แล.

ภิคุตฺท.! พรหมจรรย์มีวิมุตติเป็นแก่นสาร เป็นอย่างไรเล่า? ภิคุตฺท.! ในกรณีนี้, ธรรมทั้งหลาย เราแสดงแล้วแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบด้วยประการทั้งปวง. ธรรมทั้งหลาย เราแสดงแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบด้วยประการทั้งปวง, ในลักษณะอย่างใด ๆ ; ธรรมทั้ง

ปวงนั้น สาวกของเรา ก็ถูกต้องได้แล้ว ด้วยความหลุดพ้น, ในลักษณะอย่างนั้น ๆ ภิคุช ท.! พรหมจรรย์มีวิมุตติเป็นแก่นสาร เป็นอย่างนี้แล.

ภิคุช ท.! พรหมจรรย์มีสติเป็นอธิปไตย เป็นอย่างไรเล่า? สติอันสาวกของเราตั้งไว้ด้วยดีในภายในว่า “เราจักทำสิกขาที่เนื่องด้วยอภิสมาจารที่ยังไม่บริบูรณ์ ให้บริบูรณ์ ดังนี้บ้าง, เราจักประคับประคองสิกขาที่เนื่องด้วยอภิสมาจารที่บริบูรณ์แล้วไว้ด้วยปัญญา ในสถานะนั้น ๆ ดังนี้บ้าง”. สติ อันสาวกของเราตั้งไว้ด้วยดีในภายในว่า “เราจักทำสิกขาที่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่บริบูรณ์ ให้บริบูรณ์ ดังนี้บ้าง, เราจักประคับประคองสิกขาที่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่บริบูรณ์แล้ว ไว้ด้วยปัญญา ในสถานะนั้น ๆ ดังนี้บ้าง”. สติ อันสาวกของเราตั้งไว้ด้วยดีในภายในว่า “เราจักพิจารณาด้วยปัญญาให้เห็นธรรมที่ยังไม่เห็น ในสถานะนั้น ๆ ดังนี้บ้าง, เราจักประคับประคองธรรมที่พิจารณาเห็นแล้วไว้ด้วยปัญญา ในสถานะนั้น ๆ ดังนี้บ้าง”. สติ อันสาวกของเราตั้งไว้ด้วยดีในภายในว่า “เราจักถูกต้องธรรมที่ยังไม่ถูกต้อง, ด้วยความหลุดพ้น, ดังนี้บ้าง, เราจักประคับประคองธรรมที่ได้ถูกต้องแล้วไว้ด้วยปัญญา ในสถานะนั้น ๆ ดังนี้บ้าง” ดังนี้. ภิคุช ท.! พรหมจรรย์มีสติเป็นอธิปไตย เป็นอย่างนี้แล.

ภิคุช ท.! ที่เรากล่าวว่า “พรหมจรรย์ที่ประพฤติกัณอยู่มี สิกขาเป็น อานิสงส์, มีปัญญาเป็นยอด, มีวิมุตติเป็นแก่นสาร, มีสติเป็นอธิปไตย” ดังนี้ นั้น เรากล่าวหมายเอาอธิบายที่ว่ามานี้แล.

---

๑. คำว่า “ถูกต้อง” ในที่นี้หมายถึง ूरสแห่งธรรมที่ตนได้บรรลุแล้ว, ด้วยอำนาจ วิมุตติ ความหลุดพ้นจากกิเลส.

ผลของพรหมจรรย์ที่แยบคาย^๑

ภุมิชะ ! สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง เป็นผู้ที่มีความเข้าใจ ถูกต้อง, มีความมุ่งหมายถูกต้อง, มีคำพูดถูกต้อง, มีการทำงาน ถูกต้อง, มีการเลี้ยงชีวิตถูกต้อง, มีความพยายามถูกต้อง, มีความ ระลึกถูกต้อง, มีความตั้งใจมั่นไว้อย่างถูกต้อง ; สมณะหรือพราหมณ์ เหล่านั้น ถ้าแม่ประพฤติพรหมจรรย์ โดยหวังผล ก็ต้องได้รับผล ; ถ้าแม่ ประพฤติพรหมจรรย์ โดยไม่หวังผล ก็ต้องได้รับผล ; ถ้าแม่ประพฤติ พรหมจรรย์ ทั้งโดยหวังผล และไม่หวังผล ก็ต้องได้รับผล ; ถ้าแม่ประพฤติ พรหมจรรย์ โดยหวังผลก็มีโช้ยไม่หวังผลก็มีโช้ย ก็ยังต้องได้รับผล. ขอนั้นเพราะ เหตุอะไร ? เพราะเหตุแห่งการได้รับผลนั้น เป็นสิ่งที่เขาทั้งหลายเหล่านั้น ใดทำไว้อย่างลึกซึ้งแยบคาย.

ภุมิชะ ! เช่นเดียวกับบุรุษผู้ต้องการน้ำมัน เสาหาน้ำมัน เทียว แสงหาน้ำมันอยู่, เขาเกลี้ยเยื่อเมล็ดงาลงในราง ประพรมด้วยน้ำแล้วคั้น เรื่อยไป ; แม่บุรุษนั้น ทำความหวัง __ ทำความไม่หวัง __ ทั้งทำความหวังและ ความไม่หวัง __ ทั้งทำความหวังก็หาไม่ได้ ความไม่หวังก็หาไม่ได้ ก็ตาม, เมื่อเขาเกลี้ย เยื่อเมล็ดงาลงในราง ประพรมด้วยน้ำ แล้วคั้นอยู่เรื่อยไป บุรุษนั้นก็ตองได้น้ำมัน อยู่นั่นเอง. ขอนี้เพราะเหตุอะไร ? เพราะเหตุแห่งการได้น้ำมันนั้น เป็นสิ่งที่บุรุษ นั้นใดทำแล้ว โดยลึกซึ้งแยบคาย ฉนั้นใดก็ฉนั้นนั่น. (ทรงให้อุปมาโดยทำนองนี้อีกสามข้อ คือบุรุษผู้ต้องการน้ำมัน ริดน้ำมันจากแม่โคลูกอ่อน, บุรุษผู้ต้องการเนย บันเนยจากนมที่หมักเป็นเชื้อแล้ว, บุรุษผู้ต้องการไฟ สีสไฟจากไมแห้ง, ก็ย่อมได้ผลตามที่ตนต้องการ. แม่จะทำความหวังหรือความไม่หวังก็ตาม ผลนั้น ๆ ก็ย่อมมีให้เอง เพราะได้มีการทำที่ถูกตองลงไปแล้ว).

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ภุมิขสูตร อุปริ. ม. ๑๔/๒๗๕/๔๑๔, ตรัสแก่พระภุมิขเถระ ที่เวฬุวัน.

โพธิปักขิยธรรม^๑

ภิกษุ ท. ! ธรรมเหล่าใดที่เราแสดงแล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง ธรรมเหล่านั้น พวกเธอทั้งหลาย พึงรับเอาให้ดี พึงเสพให้ทั่วถึง พึงอบรม กระทำให้มาก โดยอาการที่พรหมจรรย์นี้ จักมั่นคง ดำรงอยู่ได้ ตลอดกาลนาน. ขอนั้น จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่คนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก, และเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่ เทวดาแลมนุษย์ทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ธรรมเหล่าไหนเล่า ที่เราแสดงด้วยปัญญาอันยิ่ง ? ธรรมเหล่านั้นได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทริย ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘.

ภิกษุ ท. ! ธรรมเหล่านี้แล ที่เราแสดงแล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง เป็นสิ่ง ที่พวกเธอทั้งหลาย พึงรับเอาให้ดี พึงเสพให้ทั่วถึง พึงอบรม กระทำให้มาก โดยอาการที่พรหมจรรย์นี้ จักมั่นคง ดำรงอยู่ได้ ตลอดกาลนาน. ขอนั้น จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่คนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่คนเป็นอัน มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก, และเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ทั้งแก่ เทวดาแลมนุษย์ทั้งหลาย.

สติปัฏฐานที่เอียงไปนิพพาน^๒

ภิกษุ ท. ! ลำแม่น้ำคงคา ลุ่มไปทางทิศตะวันออก ลาดไปทางทิศ ตะวันออก เทไปสู่อุทิศตะวันออก ขอนี้แม่นั้นใด ; ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรม

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาปรินิพพานสูตร มหา. ที. ๑๐/๑๔๐/๑๐๗.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ส. ๑๕/๒๕๔/๘๓๕, ๘๔๐.

สติปัญญาอันน้อย กระทำสติปัญญาอันให้มากอยู่ ก็ยอมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน ฉะนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรมสติปัญญาอันน้อย กระทำสติปัญญาอันให้มากอยู่ ย่อมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้พิจารณาเห็นกายในกายเนื่อง ๆ อยู่, เป็นผู้พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายเนื่อง ๆ อยู่, เป็นผู้พิจารณาเห็นจิตในจิตเนื่อง ๆ อยู่, เป็นผู้พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายเนื่อง ๆ อยู่ ; มีความเพียรเผากิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและ โทมนัสในโลกเสียได้.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรมสติปัญญาอันน้อย กระทำสติปัญญาอันให้มากอยู่ ย่อมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน ด้วยอาการอย่างนี้แล.

สัมมัตตธานที่เอียงไปนิพพาน^๑

ภิกษุ ท. ! ลำแม่น้ำคงคา ลุ่มไปทางทิศตะวันออก ลาดไปทางทิศตะวันออก เทไปสู่ทิศตะวันออก ขอนี้แม่น้ำนั้นใด ; ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรม

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๓๑๕/๑๐๕๑ - ๒.

สัมมัตตปธานสืออยู่ กระทำสัมมัตตปธานสือให้มากอยู่ ก็ยอมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน ฉะนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุอบรมสัมมัตตปธานสือ กระทำสัมมัตตปธานสือให้มากอยู่ ย่อมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมยังฉันทะให้เกิด ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมระคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อการไม่ให้เกิดขึ้นแห่งสิ่งอันเป็นอกุศลลามกทั้งหลาย ที่ยังไม่เกิด, เพื่อละเสียซึ่งสิ่งอันเป็นอกุศลลามกที่เกิดขึ้นแล้ว, เพื่อการเกิดขึ้นแห่งกุศลทั้งหลายที่ยังไม่เกิดขึ้น, และเพื่อความตั้งอยู่ได้ ไม่เลอะเลือน เพื่อความงอกงาม ไพบูลย์ เจริญบริบูรณ์ แห่งสิ่งอันเป็นกุศลทั้งหลาย ที่เกิดขึ้นแล้ว.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรมสัมมัตตปธานสืออยู่ กระทำสัมมัตตปธานสือให้มากอยู่ ย่อมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน ด้วยอาการอย่างนี้แล.

อิทธิบาทที่เอียงไปนิพพาน^๑

ภิกษุ ท. ! ลำแม่น้ำคงคา ลุ่มไปทางทิศตะวันออก ลาดไปทางทิศตะวันออก เทไปสู่ทิศตะวันออก ขอนี้แม่น้ำคงคา ; ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรมอิทธิบาทสืออยู่ กระทำอิทธิบาทสือให้มากอยู่ ก็ยอมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน ฉะนั้นเหมือนกัน.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๓๗๔/๑๒๔๕,๑๒๕๐.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรมอิทธิบาทสี่ กระทำอิทธิบาทสี่ให้มากอยู่ ย่อมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอบรมอิทธิบาทประกอบพร้อมด้วยเครื่องปรุงแต่งอันมี สมาธิสัมปยุตด้วยจันทะ เป็นประธานกิจ, ย่อมอบรมอิทธิบาทประกอบพร้อมด้วยเครื่องปรุงแต่ง อันมี สมาธิสัมปยุตด้วยวิริยะ, --- อันมี สมาธิสัมปยุตด้วยจิตตะ, --- อันมี สมาธิสัมปยุตด้วยวิมังสา, เป็นประธานกิจ ; (คือกิจที่เกี่ยวกับการป้องกัน, การละ, การเจริญ, และการรักษา)

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรมอิทธิบาทสี่อยู่ กระทำอิทธิบาทสี่ให้มากอยู่ ย่อมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน ด้วยอาการอย่างนี้แล.

อินทรีย์ที่เอียงไปนิพพาน^๑

ภิกษุ ท. ! ลำแม่น้ำคงคา ลุ่มไปทางทิศตะวันออก ลาดไปทางทิศตะวันออก เทไปสู่ทิศตะวันออก ขอนี้แม่น้ำคงคา ; ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรมอินทรีย์ห้าอยู่ กระทำอินทรีย์ห้าให้มากอยู่ ก็ย่อมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน ฉะนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรมอินทรีย์ห้า กระทำอินทรีย์ห้าให้มากอยู่ ย่อมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอบรมอินทรีย์คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา, ชนิดที่อาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปสู่ความปล่อยวาง.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ส. ๑๕/๓๑๖/๑๐๘๒-๓.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรมอินทรีย์หาอยู่ กระทำอินทรีย์หาให้มากอยู่ ย่อมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน ด้วยอาการอย่างนี้แล.

ผลที่เอียงไปนิพพาน^๑

ภิกษุ ท. ! ลำแม่น้ำคงคา ลุ่มไปทางทิศตะวันออก ลาดไปทางทิศตะวันออก เทไปสู่ทิศตะวันออก ขอนี้แม่น้ำนั้นใด ; ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรมผลหาอยู่ กระทำผลหาให้มากอยู่ ก็ย่อมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน ฉะนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรมผลหา กระทำผลหาให้มากอยู่ ย่อมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอบรมสัทธาผละ วิริยผละ สติผละ สมาธิผละ และปัญญาผละ, ชนิดที่อาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปสู่ความปล่อยวาง.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรมผลหาอยู่ กระทำผลหาให้มากอยู่ ก็ย่อมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน ด้วยอาการอย่างนี้แล.

โทษองค์ที่เอียงไปนิพพาน^๒

ภิกษุ ท. ! ลำแม่น้ำคงคา ลุ่มไปทางทิศตะวันออก ลาดไปทางทิศ

๑. บาลี พระพุทธภายิต มหาวาร. สั. ๑๕/๓๒๓/๑๑๐๐, ๑๑๐๑.

๒. บาลี พระพุทธภายิต มหาวาร. สั. ๑๕/๑๘๓/๖๖๘.

ตะวันออก เทไปสู่ทิศตะวันออก ขอนี้แม่นั้นใด ; ภิษุ ท. ! ภิษุอบรม
โพชฌงค์เจ็ดอยู่ กระทำโพชฌงค์เจ็ดให้มากอยู่ ก็ยอมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน
ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน ฉะนั้นเหมือนกัน.

ภิษุ ท. ! ภิษุ อบรมโพชฌงค์เจ็ด กระทำโพชฌงค์เจ็ดให้มากอยู่
ยอมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน เป็น
อย่างไรเล่า ?

ภิษุ ท. ! ภิษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอบรมสติสัมโพชฌงค์, ย่อมอบรม
รัम्मวิยสัมโพชฌงค์, ย่อมอบรมวิริยสัมโพชฌงค์, ย่อมอบรมปีติสัมโพชฌงค์,
ย่อมอบรมปัสสัทธิสัมโพชฌงค์, ย่อมอบรมสมาธิสัมโพชฌงค์, ย่อมอบรม
อุเบกขาสัมโพชฌงค์, ชนิดที่อาศัยวิวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปสู่
ความปล่อยวาง.

ภิษุ ท. ! ภิษุ อบรมโพชฌงค์เจ็ดอยู่ กระทำโพชฌงค์เจ็ดให้มากอยู่
ยอมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่นิพพาน ด้วยอาการ
อย่างนี้แล.

อัญจกิมรรคที่เอียงไปนิพพาน^๑

ภิษุ ท. ! ลำแม่น้ำคงคา ลุ่มไปทางทิศตะวันออก ลาดไปทางทิศ

๑. บาลี พระพุทธทศกัณฐก มหาวาร. ส. ๑๕/๔๘/๑๘๓-๔.

อริยอัฏฐังคิกมรรคอยู่ กระทำอริยอัฏฐังคิกมรรคให้มากอยู่ ก็ยอมเป็นผู้ลุ่มไป
ทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่^๑นิพพาน จันนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรมอริยอัฏฐังคิกมรรค กระทำอริยอัฏฐังคิกมรรค
ให้มากอยู่ ย่อมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่^๑นิพพาน
เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอบรมสัมมาทิฐิ, ย่อมอบรม
สัมมาสังกัปปะ, ย่อมอบรมสัมมาวาจา, ย่อมอบรมสัมมากัมมันตะ, ย่อมอบรม
สัมมาอาชีวะ, ย่อมอบรมสัมมาวายามะ, ย่อมอบรมสัมมาสติ, ย่อมอบรม
สัมมาสมาธิ, ชนิดที่อาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปสู่^๑
ความปล่อยวาง.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อบรมอริยอัฏฐังคิกมรรคอยู่ กระทำอริยอัฏฐังคิกมรรค
ให้มากอยู่ ย่อมเป็นผู้ลุ่มไปทางนิพพาน ลาดไปทางนิพพาน เทไปสู่^๑นิพพาน
ด้วยอาการอย่างนี้แล.

เชิงรองของจิต^๑

ภิกษุ ท. ! หมอ ที่ไม่มีเชิงรองรับ ย่อมกลิ้งได้ง่าย. ส่วนหมอที่มีเชิง
รองรับ ย่อมกลิ้งได้ยาก. ภิกษุ ท. ! จันใดก็จันนั้น : จิตที่ไม่มีเครื่อง
รองรับ ย่อมหมุนไปได้ง่าย. ส่วนจิต ที่มีเครื่องรองรับ ย่อมหมุนไปได้ยาก.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๒๕/๓๘ - ๕.

ภิกษุ ท. ! เครื่องรองรับของจิต เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! อริยอัฏฐังคิกมรรคนี้แล ได้แก่ ความเข้าใจอันถูกต้อง, ความดำริอันถูกต้อง, การพูดจาอันถูกต้อง, การทำงานอันถูกต้อง, การเลี้ยงชีวิตอันถูกต้อง, ความพยายามอันถูกต้อง, ความระลึกลับอันถูกต้อง, ความตั้งใจมั่นคงอันถูกต้อง. อริยอัฏฐังคิกมรรคนี้แล เป็นเครื่องรองรับของจิต.

อริยสัมมาสมาธิ^๑

ภิกษุ ท. ! เราจักแสดง สัมมาสมาธิอันเป็นอริยะ ที่ประกอบด้วย มูลฐาน และเครื่องปรุงพร้อมอย่างทั่วถึง แก่พวกเธอทั้งหลาย. พวกเธอจงฟังข้อนั้น.

ภิกษุ ท. ! สัมมาสมาธิอันเป็นอริยะ ที่ประกอบด้วยมูลฐาน และเครื่องปรุงพร้อมอย่างทั่วถึง เป็นอย่างไรเล่า ? สัมมาสมาธิอันเป็นอริยะนั้น ได้แก่ ความเข้าใจอันถูกต้อง, ความดำริอันถูกต้อง, การพูดจาอันถูกต้อง, การทำงานอันถูกต้อง, การเลี้ยงชีวิตอันถูกต้อง, ความพยายามอันถูกต้อง, ความระลึกลับอันถูกต้อง, และความตั้งใจมั่นอันถูกต้อง.^๒

ภิกษุ ท. ! ภาวะแห่งความเป็นหนึ่งของจิต แวดล้อมแล้วด้วยองค์ ทั้ง ๗ เหล่านี้แล เราเรียกว่า สัมมาสมาธิอันเป็นอริยะ ที่ประกอบด้วย มูลฐาน และเครื่องปรุงพร้อมอย่างทั่วถึง.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ส. ๑๕/๒๕ - ๖/๘๑ - ๘๓.

๒. บาลีบางแห่ง เช่น มหาจิตตาริสกสูตร อุปริ. ม. หามีคำว่า “ความตั้งใจมั่นอันถูกต้อง” คำนี้ไม่. เขาใจว่า บาลีแห่งนั้นตกหล่น จึงถือเอาตามบาลีแห่งนี้ ซึ่งมีคำคำนี้ด้วย นับเป็นมรรคมองค์ครบทั้ง ๘ องค์ นั้นแหละ ได้นำอีกนามหนึ่งว่า “อริยสัมมาสมาธิ อันประกอบด้วยมูลฐาน และประกอบเครื่องปรุงพร้อมอย่างทั่วถึง”.

โลกจะไม่ว่างจากพระอรหันต์^๑

สุกัททะ ! ในธรรมวินัย ที่ไม่มีอริยมรรคมีองค์ ๘ ย่อมไม่มีสมณะที่ ๑ (โสดาบัน), ที่ ๒ (สกทาคามี), ที่ ๓ (อนาคามี), ที่ ๔ (อรหันต์).

สุกัททะ ! ในธรรมวินัยนี้แล มีอริยมรรคมีองค์ ๘ จึงมีสมณะที่ ๑, ที่ ๒, ที่ ๓, ที่ ๔.

สุกัททะ ! ถ้าภิกษุทั้งหลายเหล่านี้ พึงอยู่โดยชอบไซ้ โลกก็จะไม่ว่างจากพระอรหันต์ทั้งหลายแล.

(ง. เกี่ยวกับระเบียบแห่งการอยู่กันเป็นหมู่ ๘ เรื่อง)

หมู่ซึ่งอยู่เป็นผาสูก^๒

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ภิกษุสงฆ์อยู่ด้วยอาการอย่างไร จึงชื่อว่าอยู่เป็นผาสูก ?” ท่านพระอานนท์ทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้า.

อานนท์ ! เมื่อภิกษุเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีลด้วยตนเองแล้ว ไม่กล่าวข่มผู้อื่น ด้วยศีลอันยิ่ง (ของตน). อานนท์ ! ภิกษุสงฆ์อยู่ด้วยอาการอย่างนี้ จึงชื่อว่าอยู่เป็นผาสูก.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ปริยายอื่นยังมีอีกหรือไม่ ภิกษุสงฆ์อยู่ด้วยอาการอย่างไร จึงชื่อว่าอยู่เป็นผาสูก ?”

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาปรินิพพานสูตร มหา. ที. ๑๐/๑๗๕/๑๓๘, ตรัสแก่สุกัททะ-ปริพาชกที่สาละวัน แห่งเมืองกุสินารา ณ ราตรีที่ปรินิพพาน.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๕๐/๑๐๖, ตรัสแก่ท่านพระอานนท์ ที่โฆสิตาราม.

อานนท์! มีอยู่ : เมื่อภิกษุเป็นผู้สมบุรณด้วยศีล ด้วยตนเองแล้ว ไม่กล่าวข่มผู้อื่นด้วยศีลอันยิ่ง ประการหนึ่ง ; และยังเป็นผู้คอยจ้องคุณตนเอง ไม่มัวเพ่งคุณคนอื่น อีกประการหนึ่ง. อานนท์! ภิกษุสงฆ์อยู่ด้วยอาการอย่างนี้ จึงชื่อว่าอยู่เป็นผาสุก.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ปริยายอื่นยังมีอีกหรือไม่ ภิกษุสงฆ์อยู่ด้วยอาการอย่างไร จึงชื่อว่าอยู่เป็นผาสุก ?”

อานนท์! มีอยู่ : เมื่อภิกษุเป็นผู้สมบุรณด้วยศีล ด้วยตนเองแล้ว ไม่กล่าวข่มผู้อื่นด้วยศีลอันยิ่ง, เป็นผู้คอยจ้องคุณตนเอง ไม่มัวเพ่งคุณคนอื่น ; และยังเป็นผู้ไม่ปรากฏชื่อเสียง ก็ไม่กระวนกระวายใจเพราะความไม่ปรากฏชื่อเสียงนั้น อีกประการหนึ่ง. อานนท์! ภิกษุสงฆ์อยู่ด้วยอาการอย่างนี้ จึงชื่อว่าอยู่เป็นผาสุก.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ปริยายอื่นยังมีอีกหรือไม่ ภิกษุสงฆ์อยู่ด้วยอาการอย่างไร จึงชื่อว่าอยู่เป็นผาสุก ?”

อานนท์! มีอยู่ : เมื่อภิกษุเป็นผู้สมบุรณด้วยศีล ด้วยตนเองแล้ว ไม่กล่าวข่มผู้อื่นด้วยศีลอันยิ่ง, เป็นผู้คอยจ้องคุณตนเอง ไม่มัวเพ่งคุณคนอื่น ; เป็นผู้ยังไม่ปรากฏชื่อเสียง ก็ไม่กระวนกระวายใจเพราะความไม่ปรากฏชื่อเสียงนั้น ; และยังเป็นผู้ได้ตามต้องการ ได้ไม่ยาก ได้ไม่ลำบาก ซึ่งฉันทอันเป็นธรรมเป็นไปในจิตอันยิ่ง เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในทิฐฐธรรม อีกประการหนึ่ง. อานนท์! ภิกษุสงฆ์อยู่ด้วยอาการอย่างนี้ จึงชื่อว่าอยู่เป็นผาสุก.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ปริยายอื่นยังมีอีกหรือไม่ ภิกษุสงฆ์อยู่ด้วยอาการอย่างไร จึงชื่อว่าอยู่เป็นผาสุก ?”

อานนท์! มีอยู่ : เมื่อภิกษุเป็นผู้สมบุรณด้วยศีล ด้วยตนเองแล้ว ไม่กล่าวข่มผู้อื่นด้วยศีลอันยิ่ง, เป็นผู้คอยจ้องคุณตนเอง ไม่มัวเพ่งคุณคนอื่น, เป็นผู้ยัง

ไม่ปรากฏชื่อเสียง ก็ไม่กระวนกระวายใจเพราะความไม่ปรากฏชื่อเสียงนั้น, เป็นผู้ใดตามต้องการ ได้ไม่ยาก ได้ไม่ลำบาก ซึ่งฉานลี อันเป็นธรรมเป็นไปในจิตอันยิ่ง เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในทิฏฐุธรรม ; และยังเป็นผู้ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในทิฏฐุธรรม เข้าถึงแล้วแลอยู่ อีกประการหนึ่ง. อานนท์ ! ภิกษุสงฆ์อยู่ด้วยอาการอย่างนี้ จึงชื่อว่าอยู่เป็นผาสุก. อานนท์ ! เรากล่าวว่า ธรรมเครื่องอยู่ผาสุกอื่นซึ่งสูงกว่า หรือประณีตกว่า ธรรมเครื่องอยู่ผาสุก (คือการทำให้แจ้งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ) นี้ หามิได้เลย.

ผู้มีธรรมเครื่องอยู่ผาสุก^๑

ภิกษุ ท. ! ธรรมเป็นเครื่องอยู่ผาสุกห้าอย่างเหล่านี้. ห้าอย่างอะไรบ้างเล่า ? ห้าอย่างคือ :-

(๑) การทำซึ่งประกอบด้วยเมตตา ที่ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งไว้เฉพาะแล้ว ในเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกันทั้งหลาย ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ.

(๒) การพูดซึ่งประกอบด้วยเมตตา ที่เธอเข้าไปตั้งไว้เฉพาะแล้ว ในเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกันทั้งหลาย ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับ.

(๓) การคิดซึ่งประกอบด้วยเมตตา ที่เธอเข้าไปตั้งไว้เฉพาะแล้ว ในเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกันทั้งหลาย ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับ.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๔๕/๑๐๕.

(๔) ศิลเหล่าใดซึ่งเป็นศิลปะไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ค้าง ไม่พร้อย เป็นไท ผู้สรรเสริญ ไม่ถูกแตะต้องควยตัณหาทิฏฐิ และเป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิ, เธอเป็นอยู่อย่างผู้มีศิลปะเสมอกัน ด้วยศิลปะทั้งหลายเช่นนั้น ในเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกันทั้งหลาย ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับ.

(๕) ความเห็นอันใดซึ่งเป็นความเห็นอันประเสริฐ เป็นความเห็นที่ผลักดันไปในทางที่ถูก ย้อนนำไป เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตามความเห็นนั้น, เธอเป็นอยู่อย่างผู้มีความเห็นเสมอกัน ด้วยความเห็นเช่นนั้น ในเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกันทั้งหลาย ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับ.

ภิกษุ ท. ! ธรรมเป็นเครื่องอยู่ผาสุกหาอย่างเหล่านี้แล.

ภิกษุเก่าคอยช่วยภิกษุใหม่^๑

อานนท์ ! ภิกษุเหล่าใด เป็นผู้ใหม่ บวชยังไม่นาน เพิ่งมาสู่ธรรมวินัยนี้, ภิกษุเหล่านั้น อันพวกเธอทั้งหลาย ฟังชักชวน ฟังให้ตั้งมั่น ฟังให้ดำรงอยู่ เฉพาะในธรรมหาอย่าง. ธรรมหาอย่างอะไรบางเล่า ? หาอย่างคือ :-

(๑) ภิกษุใหม่นั้น อันเธอทั้งหลายฟังชักชวน ฟังให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ เฉพาะ ในปาติโมกขสังวร ด้วยอาการอย่างนี้ว่า “มาเถิด ผู้มีอายุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จงเป็นผู้มีศิลปะ สรรวมควยปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมควยมรรยาท และโคจรอยู่เถิด, จงเป็นผู้เห็นเป็นภัยในโทษทั้งหลายเมเป็นโทษเล็กน้อย สมาทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลายเถิด” ดังนี้.

(๒) ภิกษุใหม่นั้น อันพวกเธอทั้งหลายฟังชักชวน ฟังให้ตั้งมั่น ฟังให้ดำรงอยู่เฉพาะ ในอินทริยสังวร ด้วยอาการอย่างนี้ว่า “มาเถิด ผู้มีอายุ ท. !

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๕๖/๑๑๔, ครัสแก่ท่านพระอานนท์ ที่อันธก-
วินทนคร ในประเทศสมคธ.

พวกเธอทั้งหลาย จงเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย มีสติคอยอารักขา มีสติคอยปกป้อง มีใจถูกคุ้มครองแล้ว ประกอบด้วยใจอันสติคอยอารักขาแล้ว อยู่เถิด” ดังนี้.

(๓) ภิกษุใหม่นั้น อันพวกเธอทั้งหลาย ฟังซักชวน ฟังให้ตั้งมั่น ฟังให้ดำรงอยู่เฉพาะ ในการหยุดพูดพลาม ด้วยอาการอย่างนี้ว่า “มาเถิด ผู้มีอายุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จงเป็นผู้พูดแต่น้อยคำ จงทำการหยุดการพูดพลามเสียเถิด” ดังนี้.

(๔) ภิกษุใหม่นั้น อันพวกเธอทั้งหลาย ฟังซักชวน ฟังให้ตั้งมั่น ฟังให้ดำรงอยู่เฉพาะ ในการหลีกเลี่ยงจากหมุดด้วยกาย ด้วยอาการอย่างนี้ว่า “มาเถิด ผู้มีอายุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จงเป็นผู้สมาทานการอยู่ป่า จงเสพเฉพาะเสนาสนะอันเจียมสังัดที่เป็นป่าและป่าชฎเถิด” ดังนี้.

(๕) ภิกษุใหม่นั้น อันพวกเธอทั้งหลาย ฟังซักชวน ฟังให้ตั้งมั่น ฟังให้ดำรงอยู่เฉพาะ ในความเห็นชอบ ด้วยอาการอย่างนี้ว่า “มาเถิด ผู้มีอายุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จงเป็นสัมมาทิฐิ ประกอบด้วยความเห็นชอบเถิด” ดังนี้.

อานนท์ ! ภิกษุเหล่าใด เป็นผู้ใหม่ บวชยังไม่นาน เพิ่งมาสู่ธรรมวินัยนี้, ภิกษุเหล่านั้น อันพวกเธอทั้งหลาย ฟังซักชวน ฟังให้ตั้งมั่น ฟังให้ดำรงอยู่เฉพาะ ในธรรมหาอย่างเหล่านี้แล.

การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม

แบบที่หนึ่ง^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกัน

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สุตตก. อ. ๒๓/๒๑/๒๑.

ใ้หมากพอ อยู่เฝ้าใจ, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักพร้อมเพรียงกันเข้าประชุม จักพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม จักพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ อยู่เฝ้าใจ, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่เคยบัญญัติ จักไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว จักสมทานศึกษาในสิกขาบทที่บัญญัติไว้แล้วอย่างเคร่งครัด อยู่เฝ้าใจ, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ภิกษุพวกรที่เป็นเถระ มีพรรษาอายุกาล บวชนาน เป็นบิดาสงฆ์ เป็นผู้นำสงฆ์ และตนจักต้องเข้าใจได้ว่าต้องเชื่อฟังถ้อยคำของท่านเหล่านั้น อยู่เฝ้าใจ, ความเจริญ ก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักไม่ลู่อ่อนใจแก้แค้นหา ซึ่งเป็นตัวเหตุก่อให้เกิดภพใหม่ ที่เกิดขึ้นแล้ว อยู่เฝ้าใจ, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักมีใจจดจ่อในสมาธิระป่า อยู่เฝ้าใจ, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักเข้าไปตั้งสติไว้อย่างมั่นเหมาะว่า “ทำไฉนหนอ ขอเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน ซึ่งมีศีลเป็นที่รัก ยังไม่มา ขอให้มา, ที่มาแล้ว ขอให้อยู่เป็นสุขเถิด” ดังนี้ อยู่เพียงใด, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

ภิกษุ ท. ! ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อมเจ็ดประการเหล่านี้ ยังคงดำรงอยู่ได้ในภิกษุทั้งหลาย และพวกเธอก็ยังเห็นพ้องต้องกันในธรรมเจ็ดประการเหล่านี้ อยู่เพียงใด. ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม

แบบที่สอง^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักไม่เป็นผู้พอใจในการทำงานก่อสร้างไม่ ประกอบความเป็นผู้พอใจในการทำงานก่อสร้าง อยู่เพียงใด, ความเจริญ ก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักไม่เป็นผู้พอใจในการคูดุ ไม่ประกอบความเป็นผู้พอใจในการคูดุ อยู่เพียงใด, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักไม่เป็นผู้พอใจในการนอน ไม่ประกอบความเป็นผู้พอใจในการนอน อยู่เพียงใด, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

---

๑. บาลี พระพุทธทศกัณฐก สุตตค. อ. ๒๓/๒๓/๒๒.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักไม่เป็นผู้พอใจในการจับกลุ่มคลุกคลีกันไม่
ประกอบความเป็นผู้พอใจในการจับกลุ่มคลุกคลีกัน อยู่เพียงใด, ความเจริญก็เป็นสิ่ง
ที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักไม่เป็นผู้มีความปรารถนาอันเลวทรามไม่
ดูอำนาจแก่ความปรารถนาอันเลวทราม อยู่เพียงใด, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุ
ทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักไม่เป็นผู้มีมิตรชั่ว สหายชั่ว เพื่อนเกลอ
ชั่ว อยู่เพียงใด, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อม
เลยอยู่เพียงนั้น.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักไม่เป็นผู้หยุดเลิกเสียในระหว่างเนื่องจาก
ได้บรรลुकุณวิเศษสักเล็กน้อยแล้ว อยู่เพียงใด, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลาย
หวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม

แบบที่สาม^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักเป็นผู้มีศรัทธา อยู่เพียงใด. ความเจริญ
ก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักเป็นผู้มีhiri ๑ล๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักเป็นผู้มีโอดตปปะ ๑ล๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักเป็นผู้มีพหุสูต ๑ล๑

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สุตตค. อ. ๒๓/๒๓/๒๓.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักเป็น ผู้ปรารถนาความเพียร ฯลฯ
ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักเป็น ผู้มีสติ ฯลฯ
ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักเป็น ผู้มีปัญญา อยู่เพียงใด, ความ
เจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม

แบบที่สี่^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักอบรมสติสัมโพชฌงค์ อยู่เพียงใด,
ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.
ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักอบรมมัชฌมวิจยสัมโพชฌงค์ ฯลฯ
ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักอบรมวิริยสัมโพชฌงค์ ฯลฯ
ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักอบรมปีติสัมโพชฌงค์ ฯลฯ
ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักอบรมปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ ฯลฯ
ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักอบรมสมาธิสัมโพชฌงค์ ฯลฯ
ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักอบรมอุเบกขาสัมโพชฌงค์ อยู่เพียงใด,
ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

การเป็นอยู่ที่ไม่เสื่อม

แบบที่ห้า^๒

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักอบรมอนิจจสัญญา อยู่เพียงใด, ความ
เจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สุตตค. อ. ๒๓/๒๔/๒๔.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต สุตตค. อ. ๒๓/๒๔/๒๕.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักอบรมอนัตตสัญญา ๑ล๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักอบรมอสุภสัญญา ๑ล๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักอบรมอาทีนวสัญญา ๑ล๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักอบรมปหานสัญญา ๑ล๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักอบรมวิราคสัญญา ๑ล๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุทั้งหลาย จักอบรมนิโรธสัญญา อยู่เพียงใด, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

ภิกษุ ท. ! ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อมเจ็ดประการเหล่านี้ ยังคงดำรงอยู่ได้ในภิกษุทั้งหลาย และพวกเธอก็ยังเห็นพ้องต่อกันในธรรมเจ็ดประการเหล่านี้ อยู่เพียงใด, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

หมวดที่สิบสอง จบ.

ผู้ชิวอนวิงวอน !

ยี่ ภิกขเว สตถารา กรณียี่ สวากานี
หิตสินา อนุกรมปะเกน อนุกรมปะ อุปาทาย
กตฺ โว ตํ มยา

ภิกษุ ท. ! กิจอันใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์
เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย,
กิจอันนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวกเธอทั้งหลาย.

เอตานิ ภิกขเว รุกขมุลานี
เอตานิ สุธัญญาคารานี

ภิกษุ ท. ! นั้น โคนไม้ทั้งหลาย, นั้น เรือนว่างทั้งหลาย.

ฉายถ ภิกขเว มา ปมาทตถ

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายจงเพียรเผากิเลส, อย่าได้ประมาท.

มา ปจฺจมา วิปปฏิสารีโน อหฺวตฺถ

พวกเธอทั้งหลาย อย่าได้เป็นผู้ที่ตองรอนใจ ในภายหลังเลย.

อยฺ โว อมฺหากํ อนุสาสนี

นี่แล เป็นวาจาเครื่องพรัาสอนพวกเธอทั้งหลายของเรา.

(สพายนวคฺค ตี. ๑๘/๔๔๑/๖๗๔)

ขุมทรัพย์จากพระโอรส

หมวดที่ ๑๓

ว่าด้วย การไม่ทำไปตามอำนาจกิเลส

---

๑. ท่อนไม้ที่ลอยออกไปได้ถึงทะเล
๒. ผู้ถือเอาข้างอยู่ป่า
๓. ผู้ชนะภัย ๕ อย่าง
๔. ผู้อยู่ป่าชนะภัย ๕ อย่าง
๕. ผู้หมดราคี
๖. คนในบัญญัติ
๗. คนไม่แหวกแนว
๘. คนไม่ทิ้งธรรม
๙. คีนวันที่มีแต่ “ความสว่าง”
๑๐. ผู้ไม่ถูกตรึง
๑๑. ผู้รอดจากการลี้ก
๑๒. ผู้เปรียบด้วยการไม่ถูก “แมลงวันตอม”

ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์

หมวดที่ ๑๓

ว่าด้วย การไม่ทำไปตามอำนาจกิเลส

(ปฏิบัติขั้นของหมวด ๔ อันว่าด้วยการทำไปตามอำนาจกิเลส)

ท่อนไม้ที่ลอยออกไปได้ถึงทะเล

ภิกษุ ท! พวกเธอได้เห็น ท่อนไม้ใหญ่โน้น ซึ่งลอยมาโดยกระแสแม่น้ำคงคา หรือไม่?

“ได้เห็นแล้ว พระเจ้าข้า” ภิกษุทั้งหลายกราบทูล.

ภิกษุ ท.! ถ้าท่อนไม้นั้น จะไม่เข้าไปติดเสียที่ ฟังใน หรือฟังนอก, ไม่จมเสียในกลางน้ำ, ไม่ขึ้นไปติดแห่งอยู่บนบก, ไม่ถูกมนุษย์จับไว้, ไม่ถูกอมนุษย์จับไว้, ไม่ถูกเกลียวน้ำวนวนไว้, ไม่ผุเสียเองในภายในไซ้, ท่อนไม้เช่นที่กล่าวนี้ จักลอยไหลพุ่งไปสู่ทะเล เพราะเหตุว่า ถ้าแม่น้ำคงคาโน้มนม ลุ่มลาด เอียงเทไปสู่ทะเล. ขอนี้ฉันใด;

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สฟา. ตี. ๑๘/๒๒๓/๓๒๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา เนื่องจากได้เห็นไม้ท่อนใหญ่ซึ่งกำลังลอยมาโดยกระแสแม่น้ำคงคาพัดส่ง.

ภิกษุ ท. ! แม่พวกเธอทั้งหลายก็ฉันทันนั้น : ถ้าพวกเธอไม่เข้าไปติดเสียที่
ฝั่งใน, ไม่เข้าไปติดเสียที่ฝั่งนอก, ไม่จมเสียในท่ามกลาง, ไม่ติดแห่งอยู่บนบก,
ไม่ถูกมนุษย์จับไว้, ไม่ถูกอมมนุษย์จับไว้, ไม่ถูกเกลียวน้ำวนวนไว้, ไม่เนาเสีย
เองในภายใน ไชร, พวกเธอก็จะเลื่อนไหลไปสู่นิพพาน เพราะเหตุว่า
สัมมาทิฏฐิมิธรรมดาที่โหม่นอม ลุ่มลาด เอียงเทไปสู่นิพพาน.

ครั้นสิ้นกระแสพระคำรัสแล้ว, ภิกษุรูปหนึ่ง ได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! อะไรเล่า เป็นฝั่งใน หรือฝั่งนอก ? อะไรชื่อว่าจมในท่ามกลาง ?
อะไรชื่อว่าขึ้นไปติดแห่งอยู่บนบก ? อะไรที่ถูกมนุษย์จับไว้ ? อะไรที่ถูกอมมนุษย์จับไว้ ?
อะไรชื่อว่าถูกเกลียวน้ำวนวนไว้ ? อะไรชื่อว่าเนาเสียเองในภายใน ?”

ภิกษุ ท. ! คำว่า “ฝั่งใน” เป็นชื่อของ อายตนะภายใน ๖. คำว่า “ฝั่งนอก”
เป็นชื่อของ อายตนะภายนอก ๖. คำว่า “จมเสียในท่ามกลาง” เป็นชื่อของ
นันทิราคะ. คำว่า “ขึ้นไปติดแห่งอยู่บนบก” เป็นชื่อของ อัสมิมานะ (ความ
ล่ำคั่งว่าเรามีเราเป็น). คำว่า “ถูกมนุษย์จับไว้” ได้แก่ ภิกษุในกรณีนี้เป็นผู้ระคน
ด้วยพวกคฤหัสถ์ เพลิดเพลินด้วยกัน โศกเศร้าด้วยกัน, มีสุข เมื่อคฤหัสถ์เหล่านี้นั้นมีสุข,
เป็นทุกข์ เมื่อคฤหัสถ์เหล่านั้นเป็นทุกข์, ประกอบการงานในกิจการ
ที่บังเกิดขึ้นแก่คฤหัสถ์เหล่านั้นด้วยตน. ภิกษุนี้ เราเรียกว่า ผู้ถูกมนุษย์จับไว้.
คำว่า “ถูกอมมนุษย์จับไว้” ได้แก่ ภิกษุบางรูป ในกรณีนี้ ประพฤติพรหมจรรย์
โดยตั้งความปรารถนาเทพนิกายชั้นใดชั้นหนึ่ง ว่า “ด้วยศีลนี้ หรือด้วยวัตรนี้
หรือว่าด้วยตบะนี้ เราจักได้เป็นเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ หรือเป็นเทวดาผู้มีศักดิ์
น้อยอย่างใดอย่างหนึ่ง” ดังนี้. ภิกษุนี้ เราเรียกว่าผู้ถูกอมมนุษย์จับไว้. คำว่า
“ถูกเกลียวน้ำวนวนไว้” เป็นชื่อของ กามคุณ ๕. ภิกษุเป็นผู้เนาเสียเองใน
ภายใน คืออย่างไรเล่า ? คือ ภิกษุบางรูปในกรณีนี้เป็นคนทุศีล มีความเป็น
อยู่ลามก ไม่สะอาด มีความประพฤตินิดที่ตนเอง นึกแล้วก็กินแห่งตัวเอง

มีการกระทำที่ตองปกปิด ซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะก็ปฏิญญาว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่คนประพฤติพรหมจรรย์ ก็ปฏิญญาว่าเป็นคนประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเน่าใน เปียกแฉะ มีสัญชาติหมักหมม เหมือนบ่อที่ทงขยะมูลฝอย. ภิกษุนี้ เราเรียกว่า ผู้หน้าเสี่ยเองในภายใน แล.

ผู้เลือกเอาข้างอยู่ป่า^๑

นาคิตะ ! เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้อยู่ในเสนาสนะใกล้บ้าน นั่งเข้าสมาธิแล้ว. เราได้เกิดความคิดขึ้นว่า “บัดนี้ เลกวัต (คนเฝ้าอาราม) อาจรบกวนภิกษुरुูปนั้น, หรือสามเณรจักทำเธอให้เคลื่อนจากสมาธิก็ได้” ดังนี้ ; เพราะเหตุนั้น เราจึงไม่พอใจการอยู่ในเสนาสนะใกล้บ้านของภิกษुरुูปนั้นเลย.

นาคิตะ ! เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร แม่นั่งโงกง่วงอยู่ในป่า. เราได้เกิดความคิดขึ้นว่า “เธอผู้นี้ อาจบรรเทาความกระวนกระวายเพราะง่วงนอนเสีย แล้วจึงทำไว้ในใจซึ่งอรัญญสัญญา (ความกำหนดหมายว่าป่า) นั้นแล ให้เป็นอารมณ์อันหนึ่ง ในบัดนี้” ดังนี้ ; เพราะเหตุนั้น เราจึงพอใจด้วยการอยู่ป่าของภิกษुरुูปนั้น.

นาคิตะ ! เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร แม่นั่งเข้าสมาธิอยู่ในป่า แต่จิตยังไม่เป็นสมาธิ. เราได้เกิดความคิดขึ้นว่า “เธอผู้นี้อาจตั้งจิตที่ยังไม่เป็นสมาธิในเวลานี้ ให้เป็นสมาธิได้, หรือว่าจักตามรักษาคติ

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ฎก. อ. ๒๒/๓๘๒/๓๑๓, ตรัสแก่นาคิตะภิกษุ ที่แนวป่าอิจฉานังคละ บ้านพราหมณ์ชาวโกศล ในคราวจาริกไปในแคว้นโกศล.

ที่ตั่งมั่นเป็นสมาธิแล้วไว” ดังนี้ ; เพราะเหตุนั้น เราจึงพอใจด้วยการอยู่ป่าของภิกษุรูปนั้น.

นาคิตะ ! เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร นั่งเข้าสมาธิอยู่ในป่า. เราได้เกิดความคิดขึ้นว่า “เธอผู้นี้ อาจเปลื้องจิตที่ยังไม่หลุดพ้นในเวลานี้ ให้หลุดพ้นได้, หรือว่าจักตามรักษาจิตที่หลุดพ้นแล้ว” ดังนี้ ; เพราะเหตุนั้น เราจึงพอใจด้วยการอยู่ป่าของภิกษุรูปนั้น.

นาคิตะ ! เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้อยู่ในเสนาสนะใกล้บ้านได้ปัจจัยคือจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริกขาร ; ภิกษุนั้นยังมุ่งหวังลาภสักการะ มุ่งหวังชื่อเสียง ถึงกับยอมสละสถานที่ที่หลีกเลี่ยง ยอมสละเสนาสนะป่าอันเงียบสงัด เข้าไปอยู่ในหมู่บ้าน นิคม และเมืองหลวงแล้วสำเร็จการอยู่ในที่นั้น ๆ ; เพราะเหตุนั้น เราจึงไม่พอใจการอยู่ในเสนาสนะใกล้บ้านของภิกษุรูปนั้นเลย.

นาคิตะ ! เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ได้ปัจจัยคือจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริกขาร ; ภิกษุนั้นไม่นิยมชมชอบในลาภสักการะและชื่อเสียง เธอไม่ยอมสละสถานที่ที่หลีกเลี่ยง ไม่ยอมสละเสนาสนะป่าอันเงียบสงัด ; เพราะเหตุนั้น เราจึงพอใจด้วยการอยู่ป่าของภิกษุรูปนั้นแท้.

นาคิตะ ! เมื่อเราเอง, ในเวลาใด เดินทางไกล เมื่อไม่เห็นใคร ๆ ข้างหน้าหรือข้างหลัง, ในเวลานั้น เราสบายใจ โดยที่สุดแต่จะถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะ แล.

ผู้ชนะภัย ๕ อย่าง^๑

ภิกษุ ท. ! ภัยในอนาคตเหล่านี้ มีอยู่ ๕ ประการ ซึ่งภิกษุผู้มองเห็นอยู่ ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่ตลอดไป, เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุลสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว. ภัยในอนาคต ๕ ประการนั้น คืออะไร บางเล่า? หาประการคือ :-

(๑) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นชัดแจ้งว่า “บัดนี้เรายังหนุ่ม ยังเยาว์วัย ยังรุ่งคนอง มีผมยังดำสนิท ตั้งอยู่ในวัยกำลังเจริญ คือปฐมวัย ; แต่จะมีสักคราวหนึ่งที่ ความแก่ จะมาถึงร่างกายนี้, ก็คนแก่ถูกความชรา ครอบงำแล้ว จะมนสิการถึงคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลายนั้น ไม่ทำได้สะดวก เลย ; และจะเสพเสนาสนะอันเจียบสัจด์ ซึ่งเป็นป่าชฎ ก็ไม่ทำได้ง่าย ๆ เลย. ก่อนที่สิ่งอันไม่ต้องการ ไม่น่าใคร ไม่น่าชอบใจ (คือความแก่) นั้นจะมาถึงเรา เราจะรีบทำความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุลสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อ ทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ถึงแล้ว แม่จะแก่ เฒ่าก็จักอยู่เป็นผาสูก” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! นี้เป็นอนาคตภัยขอแรก อันภิกษุ ผู้มองเห็นควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่ตลอดไป, เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุลสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว.

(๒) อีกขอหนึ่ง, ภิกษุพิจารณาเห็นชัดแจ้งว่า “บัดนี้เรามีอาพาธน้อย มีโรคน้อย มีไฟธาตุให้ความอบอุ่นสม่ำเสมอ ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก พอ ปานกลาง ควรแก่การทำความเพียร ; แต่จะมีสักคราวหนึ่งที่ ความเจ็บไข้

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๑๓/๗๘, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

จะมาถึงร่างกายนี้, ก็คนที่เจ็บไข้ถูกพยาธิครอบงำแล้ว จะมนสิการถึงคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลายนั้น ไม่ทำไ้สะดวกเลย ; และจะเสพเสนาสนะอันเยียบสัจซึ่งเป็นป่าชฎก็ไม่ได้ง่าย ๆ เลย. ก่อนที่สิ่งอันไม่ต้องการ ไม่น่าใคร ไม่น่าชอบใจ (คือความเจ็บไข้) นั้นจะมาถึงเรา เราจะรีบทำความเพียรเพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็วซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ถึงแล้ว แม่จะเจ็บไข้ ก็จักอยู่เป็นผาสุก” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! นี้เป็นอนาคตภัยข้อที่สอง อันภิกษุผู้มองเห็น ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่ตลอดไป, เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว.

(๓) อีกข้อหนึ่ง, ภิกษุพิจารณาเห็นชัดเจนว่า “บัดนี้ ขาวกลางามดี บิณฑะ (ก่อนขาว) ไ้ได้ง่าย เป็นการสะดวกที่จะยังชีวิตให้เป็นไปด้วยความพยายามแสวงหาบิณฑะ ; แต่จะมีสักคราวหนึ่งที่ ภิกษาหายาก ขาวกลางเสียหาย บิณฑะไ้ยาก ไม่เป็นการสะดวกที่จะยังชีวิตให้เป็นไปด้วยความพยายามแสวงหาบิณฑะ, เมื่อภิกษาหายาก ที่ไ้ภิกษาหาง่าย คนทั้งหลายก็อพยพกันไป ที่นั่น, เมื่อเป็นเช่นนั้น ความอยู่คลุกคลีปะปนกันในหมู่นักจะมีขึ้น เมื่อมีการคลุกคลีปะปนกันในหมู่นัก จะมนสิการถึงคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลายนั้น ไม่ทำไ้สะดวกเลย ; และจะเสพเสนาสนะอันเยียบสัจซึ่งเป็นป่าชฎก็ไม่ได้ง่าย ๆ เลย. ก่อนที่สิ่งอันไม่ต้องการ ไม่น่าใคร ไม่น่าชอบใจ (คือภิกษาหายาก) นั้นจะมาถึงเรา เราจะรีบทำความเพียรเพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ถึงแล้ว จักอยู่เป็นผาสุก แม่ในคราวที่เกิดทุพภิกขภัย” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! นี้เป็นอนาคตภัยข้อที่สาม อันภิกษุผู้มองเห็น ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มี

เพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่ตลอดไป, เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว.

(๔) อีกข้อหนึ่ง, ภิขุพิจารณาเห็นชัดเจนว่า “บัดนี้ คนทั้งหลาย สัมผัสกัน ชื่นบานต่อกัน ไม่วิวาทกัน เขากัน ได้จุดคั่นนมผสมกับน้ำ มองแลกัน ด้วยสายตาแห่งคนที่รักใคร่กัน เป็นอยู่; แต่จะมีสักคราวหนึ่งที่ ภัย คือโจรป่า กำเริบ ชาวชนบทผู้ขึ้นอยู่ในอาณาจักรแตกกระจัดกระจายแยกย้ายกันไป, เมื่อมีภัยเช่นนี้ ที่ใดปลอดภัย คนทั้งหลายก็อพยพกันไป ที่นั่น, เมื่อเป็นเช่นนั้น ความอยู่คลุกคลีปะปนกันในหมู่คนก็จะมีขึ้น เมื่อมีการอยู่คลุกคลีปะปนกันในหมู่คน จะมนสิการถึงคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลายนั้น ไม่ทำได้สะดวกเลย; และจะเสพเสนาสนะอันเจิบสัจซึ่งเป็นป่าช้า ก็ไม่ทำได้ง่าย ๆ เลย. ก่อนที่สิ่งอันไม่ต้องการ ไม่น่าใคร ไม่น่าชอบใจ (คือโจรภัย) นั้นจะมาถึงเรา เราจะรีบทำความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ถึงแล้ว จักอยู่เป็นผาสุก แม้ในคราวที่เกิดโจรภัย” ดังนี้. ภิขุ ท. ! นี้เป็นอนาคตภัยขอที่สี่ อันภิขุผู้มองเห็น ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่ตลอดไป, เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว.

(๕) อีกข้อหนึ่ง, ภิขุพิจารณาเห็นชัดเจนว่า “บัดนี้ สงฆ์สามัคคี ประองดองกัน ไม่วิวาทกัน มีอุเทศเดียวกัน อยู่เป็นผาสุก; แต่จะมีสักคราวหนึ่งที่ สงฆ์แตกกัน, เมื่อสงฆ์แตกกันแล้ว จะมนสิการถึงคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลายนั้น ไม่ทำได้สะดวกเลย; และจะเสพเสนาสนะอันเจิบสัจซึ่งเป็นป่าช้า ก็ไม่ทำได้ง่าย ๆ เลย. ก่อนที่สิ่งอันไม่ต้องการ ไม่น่าใคร ไม่น่าชอบใจ (คือสงฆ์แตกกัน) นั้นจะมาถึงเรา เราจะรีบทำความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง

เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ถึงแล้ว จักอยู่เป็นผาสุก แม้ในคราวเมื่อสงฆ์แตกกัน” ดังนี้. ภิษุ ท.! นี่เป็นอนาคตภัยขอที่หา อันภิกษุผู้มองเห็น ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่น้อยตลอดไป, เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว.

ภิษุ ท.! ภัยในอนาคต ๕ ประการเหล่านี้แล ซึ่งภิกษุผู้มองเห็นอยู่ ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่น้อยตลอดไป, เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว.

ผู้อยู่ป่าชนะภัย ๕ อย่าง^๑

ภิษุ ท.! ภัยในอนาคตเหล่านี้ มีอยู่ ๕ ประการ ซึ่งภิกษุผู้อยู่ป่ามองเห็นอยู่ ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่น้อยตลอดไป, เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว. ภัยในอนาคต ๕ ประการนั้น คืออะไรบางเล่า? หาประการคือ :-

(๑) ภิกษุผู้อยู่ป่าในธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นชัดแจ้งว่า “บัดนี้ เราอยู่ผู้เดียวในป่า ภูเขา หรือแมลงป่อง หรือตะขาบ จะพึงขบกัดเราอยู่ผู้เดียวในป่า, กาลกิริยาของเราจะพึงมีได้เพราะเหตุนี้, อันตรายอันนั้นจะพึงมีแก่เรา, เราจะรีบทำความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสีย” ดังนี้. ภิษุ ท.! นี่เป็นภัย

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๑๕/๓๗.

ในอนาคตขอแรก อภิษุอยู่ปามองเห็น ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่ตลอดไป, เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว.

(๒) อีกขอหนึ่ง, ภิกษุอยู่ป่า พิจารณาเห็นชัดแจ้งว่า “บัดนี้ เราอยู่ผู้เดียวในป่า ก็เมื่อเราอยู่ผู้เดียวในป่า เราจะพึงพลาดตกหล่มบ้าง อาหารที่เราบริโภคแล้ว จะพึงเกิดเป็นพิษบ้าง น้ำดื่มของเรากำเริบบ้าง เสมหะของเรากำเริบบ้าง ลมมีพิษดั่งศาสตราของเรากำเริบบ้าง, กาลกิริยาของเราจะพึงมีไคเพราะเหตุนั้น, อันตรายอันนั้นจะพึงมีแก่เรา, เราจะรีบทำความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสีย” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! นี้เป็นภัยในอนาคตขอที่สอง อภิษุอยู่ปามองเห็น ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่ตลอดไป, เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว.

(๓) อีกขอหนึ่ง, ภิกษุอยู่ป่า พิจารณาเห็นชัดแจ้งว่า “บัดนี้ เราอยู่ผู้เดียวในป่า ก็เมื่อเราอยู่ผู้เดียวในป่า จะพึง มาร่วมทางกันด้วยสัตว์ทั้งหลาย มีสิงห์ เสือโคร่ง เสือเหลือง หมี หรือเสือดาว, สัตว์ร้ายเหล่านั้นจะพึงปลิดชีพเราเสีย, กาลกิริยาของเราจะพึงมีไคเพราะเหตุนั้น, อันตรายอันนั้นจะพึงมีแก่เรา, เราจะรีบทำความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสีย” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! นี้เป็นภัยในอนาคตขอที่สาม อภิษุอยู่ปามองเห็น ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่ตลอดไป, เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว.

(๔) อีกข้อหนึ่ง, ภิกษุผู้อยู่ป่า พิจารณาเห็นชัดเจนว่า “บัดนี้เรายู่ผู้เดียวในป่า ก็เมื่อเรายู่ผู้เดียว ในป่า จะพึง มาร่วมทางกันด้วยพวกคนร้าย ซึ่งทำโจรกรรมมาแล้ว หรือยังไม่ได้ทำ (แต่เตรียมการจะไปทำ) ก็ตาม, พวกคนร้ายเหล่านั้นจะพึงปลิดชีพเราเสีย, กาลกิริยาของเราจะพึงมีไต่เพราะเหตุนั้น, อันตรายอันนั้นจะพึงมีแก่เรา, เราจะรีบทำความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสีย” ดังนี้. ภิกษุ ท.! นี้ เป็นภัยในอนาคตขอทีสี่ อันภิกษุผู้อยู่ป่ามองเห็น ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่ตลอดไป, เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว.

(๕) อีกข้อหนึ่ง, ภิกษุผู้อยู่ป่า พิจารณาเห็นชัดเจนว่า “บัดนี้ เรายู่ผู้เดียวในป่า พวกอมนุษย์ดุร้ายก็มีอยู่ในป่า พวกมันจะพึงปลิดชีพเราเสีย, กาลกิริยาของเราจะพึงมีไต่เพราะเหตุนั้น, อันตรายอันนั้นจะพึงมีแก่เรา, เราจะรีบทำความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสีย” ดังนี้. ภิกษุ ท.! นี้ เป็นภัยในอนาคตขอทีห้า อันภิกษุผู้อยู่ป่ามองเห็น ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่ตลอดไป, เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว.

ภิกษุ ท.! ภัยในอนาคต ๕ ประการเหล่านี้แล ซึ่งภิกษุผู้อยู่ป่ามองเห็นอยู่ ควรแท้ที่จะเป็นผู้ไม่ประมาท มีเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้นอยู่ตลอดไป, เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้งเสียโดยเร็ว.

ผู้หมดราคี^๑

ภิกษุ ท.! เครื่องทำจิตใจให้เศร้าหมอง เป็นอย่างไรเล่า?

๑. บาลี พระพุทธภาษิต วัตถูปมสูตร ม. ม. ๑๒/๖๔-๖๕/๕๓-๕๗, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่เชตวัน.

ภิกษุ ท. ! โลกะอันไม่สม่าเสมอคืออภิชฌา เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, พยาบาท เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, ความโกรธ เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, ความผูกโกรธ เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, ความลบหลู่คุณท่าน เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, ความตีตนเสมอท่าน เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, ความริษยา เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, ความตระหนี่ เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, ความมายา เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, ความอวดตน เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, ความหวัคือ เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, ความบิตพลิว เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, ความมานะ เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, ความคูหมิ่นท่าน เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, ความมัวเมา เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง, ความประมาท เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุรู้ซัคว่า “โลกะอันไม่สม่าเสมอคือ อภิชฌา เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง” ดังนี้แล้ว เธอก็ละ โลกะอันไม่สม่าเสมอคืออภิชฌา ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมองเสีย.

เธอรู้อซัคว่า “พยาบาท เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง” ดังนี้แล้ว ก็ละพยาบาท ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมองเสีย.

เธอรู้อซัคว่า “ความโกรธ เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง” ดังนี้แล้ว ก็ละความโกรธ ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมองเสีย.

เธอรู้อซัคว่า “ความผูกโกรธ เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง” ดังนี้แล้ว ก็ละความผูกโกรธ ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมองเสีย.

เธอรู้อซัคว่า “ความลบหลู่คุณท่าน เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง” ดังนี้แล้ว ก็ละความลบหลู่คุณท่าน ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมองเสีย.

เธอรู้ซ้คว้า “**ความตึตนเสมอทาน** เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง” ดั่ง
นี้แลว ก็ละความตึตนเสมอทาน ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมองเสย.

เธอรู้ซ้คว้า “**ความริษยา** เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง” ดั่งนี้แลว
ก็ละความริษยา ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมองเสย.

เธอรู้ซ้คว้า “**ความตระหนี่** เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง” ดั่งนี้แลว
ก็ละความตระหนี่ ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมองเสย.

เธอรู้ซ้คว้า “**ความมยา** เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง” ดั่งนี้แลว
ก็ละความมยา ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมองเสย.

เธอรู้ซ้คว้า “**ความอวดตน** เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง” ดั่งนี้แลว
ก็ละความอวดตน ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมองเสย.

เธอรู้ซ้คว้า “**ความห้าวค้อ** เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง” ดั่งนี้แลว
ก็ละความห้าวค้อ ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมองเสย.

เธอรู้ซ้คว้า “**ความบิตพลิว** เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง” ดั่งนี้แลว
ก็ละความบิตพลิว ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมองเสย.

เธอรู้ซ้คว้า “**ความมานะ** เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง” ดั่งนี้แลว
ก็ละความมานะ ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมองเสย.

เธอรู้ซ้คว้า “**ความคูหมินทาน** เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง” ดั่งนี้แลว
ก็ละความคูหมินทาน ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมองเสย.

เธอรู้ซ้คว้า “**ความมัวเมา** เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง” ดั่งนี้แลว
ก็ละความมัวเมา ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมองเสย.

เธอรู้ซ้คว้า “**ความประมาท** เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง” ดั่งนี้แลว
ก็ละความประมาท ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมองเสย.

ภิกษุ ท. ! ในกาลใด เมื่อภิกษุรู้ซ้^๑ว่า “โลภะอันไม่สม่าเสมอคือ อภิชฌา เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง” ดังนี้แล้ว โลภะอันไม่สม่าเสมอคือ อภิชฌา ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง ก็เป็นสิ่งที่เธอละได้แล้ว ; อนึ่ง เมื่อเธอรู้ซ้^๑ (แต่ละอย่าง ๆ) ว่า “พยาบาท, ความโกรธ, ความผูกโกรธ, ความลบหลู่คุณท่าน, ความตีตนเสมอท่าน, ความริษยา, ความตระหนี่, ความมายา, ความอวดตน, ความห้าวคือ, ความบิดพลิ้ว, ความมานะ, ความดูหมิ่นท่าน, ความมัวเมา, ความประมาท, (แต่ละอย่าง ๆ) เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง” ดังนี้แล้วพยาบาท ฯลฯ ความประมาท, ที่เป็นเครื่องทำจิตให้เสราหมอง ก็เป็นสิ่งที่เธอละได้แล้ว ; ในกาลนั้น ภิกษุนั้น เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสที่ยังลงมั่นไม่หวั่นไหว ในพระพุทธเจ้าว่า “เพราะเหตุอย่างนี้ ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นผู้ไกลจากกิเลส, เป็นผู้ตรัสรู้ชอบเอง, เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและขอปฏิบัติให้ไฉววิชา, เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี, เป็นผูรูโลกอย่างแจ่มแจ้ง, เป็นผู้สามารถฝึกบรูษที่สมควรฝึกไคอย่างไม่มีไคยิ่งกว่า, เป็นครูผู้สอนของ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย, เป็นผู้รู้ผู้ตื่นผู้เบิกบานด้วยธรรม, เป็นผู้มีความจำเริญจำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์” ดังนี้. เธอเป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสที่ยังลงมั่นไม่หวั่นไหว ในพระธรรมว่า “ธรรม เป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้าไคตรัสไว้ดีแล้ว, เป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติพึงไคเห็นด้วยตนเอง, เป็นสิ่งที่ปฏิบัติไคและให้ผลไคไม่จำกัดกาล, เป็นสิ่งที่ควรกล่าวกะผู้อื่นว่า ท่านจงมาคูเถิด, เป็นสิ่งที่ควรนอมเข้ามาใส่ตัว, เป็นสิ่งที่ผู้รู้ก็รูไคเฉพาะตน” ดังนี้. เธอเป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสที่ยังลงมั่นไม่หวั่นไหว ในพระสงฆ์ว่า “สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกขแล้ว, สงฆ์สาวกของ

พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว; ซึ่งใดแก่กุแห่งบุรุษ ๔ กุ นับเรียงตัวบุรุษใด ๘ บุรุษ. นั่นแหละคือสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขานำมาบูชา, เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขาจัดไว้ต้อนรับ, เป็นสงฆ์ควรรับทักษิณาทาน, เป็นสงฆ์ที่บุคคลทั่วไปควรทำอัญชลี, เป็นเนื้อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า” ดังนี้.

ภิกษุ ท.! เพราะเหตุที่ ภิกษุนั้นสละกิเลสได้แล้ว, ภายเสียแล้ว, พนไปแล้ว, ละได้แล้ว, สลัดทิ้งเสียแล้ว; เธอจึงได้ความรู้แจ้งอรรถไต่ความรู้แจ้งธรรม ว่า “เรา เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสที่ยังลงมั่นไม่หวั่นไหว ในพระพุทฺธเจ้า, ในพระธรรม, ในพระสงฆ์” ดังนี้; แต่ฉันเธอยอมไต่ความปรามิทยที่ประกอบด้วยธรรม, เมื่อเธอมีความปรามิทยแล้ว ปิตีก็บังเกิดขึ้น, เมื่อเธอมีใจประกอบด้วยปิตี ภาย ก็สงบระงับ, ภิกษุผู้มีกายสงบระงับแล้ว ย่อมได้เสวยความสุข, เมื่อเธอมีความสุข จิต ย่อมตั้งมั่น.

ภิกษุ ท.! ก็เพราะเหตุที่ ภิกษุไต่ความรู้แจ้งอรรถไต่ความรู้แจ้งธรรมว่า “กิเลสอันเราสละได้แล้ว, ภายเสียแล้ว, พนไปแล้ว, ละได้แล้ว, สลัดทิ้งเสียแล้ว” ดังนี้; เธอยอมไต่ความปรามิทยที่ประกอบด้วยธรรม, เมื่อเธอมีความปรามิทยแล้ว ปิตี ก็บังเกิดขึ้น, เมื่อเธอมีใจประกอบด้วยปิตี ภาย ก็สงบระงับ, ภิกษุผู้มีกายสงบระงับแล้ว ย่อมได้เสวยความสุข, เมื่อเธอมีความสุข จิต ย่อมตั้งมั่น.

ภิกษุ ท.! ภิกษุนั้น มีศีลอย่างนี้ มีธรรมอย่างนี้ มีปัญญาอย่างนี้ แมหากว่าจะบริโภคนิพพานแห่งขาวสาตี อันขาวสะอาดปราศจากเมือกที่มีสีดำ มีแกงและกับมากอย่างไซ้, การบริโภคนั้น ก็ไม่เป็นอันตรายแก่เธอ (ไม่ทำเธอให้เศร้าหมอง). ภิกษุ ท.! ผ้าอันเศร้าหมองต้องมลทินแล้ว มาถึงน้ำอันใส

สะอาด ย่อมเป็นผ้าบริสุทธิ์ขาวสะอาด, หรือ ทองที่มาถึงปากเบ้า ก็เป็นทองบริสุทธิ์
 ผ่องใส. ขอนี้ฉันใด ; ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้มีศีลอย่างนี้ มีธรรมอย่างนี้ มีปัญญา
 อย่างนี้ แมหากว่าจะบริโศกบิณฑบาตแห่งชาวสาธินชาวสะอาดปราศจากเมล็ดมีสี
 ดำ มีแกงและกับมากอย่างไซ้, การบริโศกนั้น ก็ไม่เป็นอันตรายแก่เธอ (ไม่
 ทำเธอให้เศร้าหมอง), ฉะนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุนั้น มีจิตอันประกอบด้วยเมตตา, กรุณา, มุทิตา,
 อุเบกขา, แผ่ไปยังทิศ ที่หนึ่ง ที่สอง ที่สาม ที่สี่ และทิศเบื้องบน เบื้อง
 ต่ำและดานขวาง และแผ่ไปยังโลกทั้งสิ้น ในที่ทั้งปวง ด้วยจิตที่ประกอบ
 พรอมด้วยเมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเบกขา, ชนิดที่ไพบุลย์ ถึงความเป็นจิต
 ใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท เป็นอยู่. เธอย่อมรู้ชัดว่า “สิ่ง
 นี้ มีอยู่, สิ่งที่เลว มีอยู่, สิ่งที่ประณีต มีอยู่, สิ่งที่เป็นอุบายเครื่องออกไป
 พ้นแห่งสัญญาที่ ยั้งจันไปยังมีอยู่” ดังนี้. เมื่อเธอรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้อยู่
 จิต ก็ย่อมหลุดพ้นไปจากอาสวะ คือ กาม ภพ และอวิชชา; เมื่อจิตหลุดพ้น
 จากอาสวะทั้งหลายแล้ว ก็มีญาณว่า “หลุดพ้นได้แล้ว” ดังนี้, เธอก็ย่อม
 รู้ชัดว่า “ชาติ สิ้นแล้ว, พรหมจรรย์ ใดอยู่จบแล้ว, กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จ
 แล้ว, กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มีอีก” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุนี้ เราเรียกว่า “ผู้อบแล้ว สนานแล้ว ด้วยเครื่องอาบ
 เครื่องสنانอันมีในภายใน” ดังนี้แล.

คนในบัญญัติ^๒

ภิกษุ ท. !   ก็ภิกษุเหล่าใด   เป็นคนไม่หลอกลวง   ไม่พูดพาลาม

๑. หมายถึง อริยสังขล : สิ่งนี้ = ทุกข์, สิ่งที่เลว = สมุทัย, สิ่งที่ประณีต = นิโรธ, อุบายเครื่อง
 ออก = มรรค.

๒. บาติ พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๓๔/๒๖.

ฉลาด ไม่เป็นคนกระด้าง มีใจเป็นสมาธิดี ; ภิกษุ ท. ! ภิกษุเหล่านั้น เป็นคนของเรา. ภิกษุ ท. ! ก็ภิกษุเหล่านั้น ไม่ได้ออกไปนอกธรรมวินัยนี้ และพวกเธอ จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ ในธรรมวินัยนี้ แล.

คนไม่แหวกแนว^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ผู้เป็นที่เชื่อถือของมหาชนทั่วไป เมื่อมีการกระทำสามอย่างนี้เขาแล้ว, จะชื่อว่า เป็นผู้ทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข ทำไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความสุข ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย. การกระทำสามอย่างอะไรบางเล่า? สามอย่าง คือ :-

(๑) ทำการชักชวนมหาชนในการกระทำทางกาย อันเข้ารูปกับหลักเกณฑ์แห่งการทำให้สุดทุกขในพระศาสนา.

(๒) ทำการชักชวนมหาชนในการกระทำทางวาจา อันเข้ารูปกับหลักเกณฑ์แห่งการทำให้สุดทุกขในพระศาสนา.

(๓) ทำการชักชวนมหาชนในการบำเพ็ญทางจิต อันเข้ารูปกับหลักเกณฑ์แห่งการทำให้สุดทุกขในพระศาสนา.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ผู้เป็นที่เชื่อถือของมหาชนทั่วไป เมื่อมีการกระทำสามอย่างนี้เขาแล้ว, ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข ทำไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความสุข ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายแล.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิถ. อ. ๒๐/๑๓๔/๔๕๐.

คนไม่ทิ้งธรรม^๑

ภิกษุ ท. ! ในทิศใด พวกภิกษุ มีความพร้อมเพรียงกัน มีความบันเทิงต่อกันและกัน ไม่ทะเลาะวิวาทกัน เขากันและกันได้สนิทเหมือนน้ำนมกับน้ำมองดูกันและกันด้วยสายตาแห่งความรักอยู่ ; ภิกษุ ท. ! ทิศนั้น เป็นที่ผาสุกแก่เรา แมตองเดินไป. (อย่างเห็นเดี๋ยว) จะป่วยกล่าวไปไปถึงการที่เพียงแต่นี้ก็ถึง. ในกรณีนี้ เราเชื่อแน่ว่า เป็นเพราะภิกษุเหล่านั้น ได้ละทิ้งธรรมสามอย่างเสียแล้ว และพากันมาถือกระทำใหม่ในธรรมสามอย่าง. ธรรมสามอย่างอะไรบ้างเล่าที่เธอละทิ้งเสียแล้ว ? สามอย่างคือ :-

- (๑) ความตริกลงในทางงาม,
- (๒) ความตริกลงในทางมั่งร้าย,
- (๓) ความตริกที่ก่อให้เกิดความลำบากแก่ผู้อื่น. ธรรมสามอย่างเหล่านี้แล

ที่พวกภิกษุเหล่านั้น ละทิ้งเสียแล้ว.

ก็ธรรมอีกสามอย่างอะไรบ้างเล่า ที่พวกภิกษุเหล่านั้นพากันมาถือกระทำเพิ่มพูนใหม่มาก ? สามอย่างคือ :-

- (๑) ความตริกในการหลีกออกจากความพัวพันในงาม,
- (๒) ความตริกในการทำความไม่มั่งร้าย,
- (๓) ความตริกในการไม่ทำคนอื่นให้ลำบาก. ธรรมสามอย่างเหล่านี้แล

ที่พวกภิกษุเหล่านั้นพากันมาถือกระทำเพิ่มพูนใหม่มาก.

ภิกษุ ท. ! ในทิศใด พวกภิกษุ มีความพร้อมเพรียงกัน มีความบันเทิงต่อกันและกัน ไม่ทะเลาะวิวาทกัน เขากันและกันได้สนิทเหมือนน้ำนมกับน้ำ

---

๑. บาลี พระพุทธทศกัณฐก. ตัก. อ. ๒๐/๓๕๕/๕๖๔, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

มองดูกันและกันด้วยสายตาแห่งความรักอยู่; ภิกษุ ท. ! ทิศนั้น เป็นที่ ผาสุกแก่เรา แม่ต้องเดินไป (อย่างเหน็ดเหนื่อย) จะป่วยกล่าวไปไยถึงการที่ เพียงแต่นี้ถึง. ในกรณีนี้ เราเชื่อแน่ว่า เป็นเพราะพวกภิกษุเหล่านั้น ได้ละทิ้งธรรมสามอย่างเหล่านี้เสียแล้ว และพากันมาถือ กระทำให้มาก ในธรรมสามอย่างเหล่านี้แทน.

คืนวันที่มีแต่ “ความว่าง”^๑

ภิกษุ ท. ! คืนวันของภิกษุ ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหกอย่างแล้ว ย่อมผ่านไปโดยหวังได้แต่ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว หากความ เสื่อมมิได้. หกอย่างอะไรบ้างเล่า? หกอย่างคือ ภิกษุในกรณีนี้ :-

- (๑) ไม่มีความต้องการมาก จึงไม่เป็นทุกข์ เพราะรู้จักพอในเรื่องจีวร, บิณฑบาต, เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริกขาร.
- (๒) เป็นคนมีศรัทธา.
- (๓) เป็นคนมีศีล.
- (๔) เป็นคนปรารภความเพียร.
- (๕) เป็นคนมีสติ.
- (๖) เป็นคนมีปัญญา.

ภิกษุ ท. ! คืนวันของภิกษุที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหกอย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมผ่านไป โดยหวังได้แต่ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว หากความเสื่อมมิได้เลย.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ฎก. อ. ๒๒/๔๘๓/๓๕๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ผู้ไม่ถูกต้อง

ภิกษุ ท. ! ตะปูตรึงใจ ๕ ตัว เป็นสิ่งที่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งจะได้แล้ว ภิกษุรูปนั้น จักถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ ในธรรมวินัยนี้. ขอนี้ เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้.

ภิกษุ ท. ! ตะปูตรึงใจ ๕ ตัว เป็นสิ่งที่ภิกษุจะได้แล้ว เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมมิได้สงสัย เคลือบแคลง, ย่อมปลงใจเชื่อ ย่อมเลื่อมใส ในพระศาสดา. ภิกษุใดเป็นดังกล่าวนี้ จิตของภิกษุนั้น ย่อมนุ่มไป เพื่อความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส เพื่อความเพียรทำให้อะไร ๆ เพื่อความเพียรอันติดต่อกัน และเพื่อความเพียรอันเป็นหลักมั่นคง. จิตของผู้ใด ย่อมนุ่มไปในความเพียร ดังกล่าวนี้, นั่นแหละ เป็นตะปูตรึงใจตัวแรก ที่เขื่อนั้นจะได้แล้ว ด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุ ย่อมมิได้สงสัย เคลือบแคลง, ย่อมปลงใจเชื่อ ย่อมเลื่อมใส ในธรรม. ____ฯ____ นั่นแหละ เป็นตะปูตรึงใจตัวที่สอง ที่เขื่อนั้นจะได้แล้ว ด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุ ย่อมมิได้สงสัย เคลือบแคลง, ย่อมปลงใจเชื่อ ย่อมเลื่อมใส ในพระสงฆ์. ____ฯ____ นั่นแหละเป็นตะปูตรึงใจตัวที่สาม ที่เขื่อนั้นจะได้แล้ว ด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุ ย่อมมิได้สงสัย เคลือบแคลง, ย่อมปลงใจเชื่อ ย่อมเลื่อมใส ในไตรสิกขา. ____ฯ____ นั่นแหละ เป็นตะปูตรึงใจตัวที่สี่ ที่เขื่อนั้นจะได้แล้ว ด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุ ไม่ครุ่นโกรธในเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกันทั้งหลาย ไม่ทำความไม่พอใจ มิได้มีจิตตูกโทสะกระทบกระทั่ง มิได้เกิดเป็นตะปุดตั้งใจ. ภิกษุใดเป็นดังกล่าวนี จิตของภิกษุนั้น ย่อมนุ่มไป เพื่อความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส เพื่อความเพียรทำให้เนื่อง ๆ เพื่อความเพียรอันติดต่อนเนื่องกัน และเพื่อความเพียรอันเป็นหลักมั่นคง. จิตของผู้ใด ย่อมนุ่มไปในความเพียร ดังกล่าวนี, นั้นแหละเป็นตะปุดตั้งใจตัวที่หา ที่เรอนั้นละได้แล้ว ด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุ ท. ! ตะปุดตั้งใจ ๕ ตัวเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งละได้แล้ว; ภิกษุรูปนั้น จักถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ ในธรรมวินัยนี้. ขอนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้ แล.

ผู้รอดจากการลี้ก^๑

ภิกษุ ท. ! เป็นอย่างนั้นแหละ, ข้อที่ร่างกายเกิดหนักตัวขึ้น, ทิสทั้งหลายไม่กระจ่าง, ธรรมทั้งหลายไม่แจ่มแจ้ง, ถีนมิทชะเข้าจับจิต, ฝืนใจประพฤติพรหมจรรย์, มีความสงสัยในธรรมทั้งหลาย; อาการเหล่านี้ย่อมมีแก่ภิกษุผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย, ไม่ประมาทในการบริโภคน้ำ, ไม่ประกอบชกาศริยธรรมเนื่อง ๆ, ไม่เห็นแจ้งในธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล, ไม่ชวนขวายน่าเพ็ญโพธิปักขิยธรรมภาวนา ตลอดราตรีเป็นเบื้องต้นและราตรีเป็นเบื้องปลาย.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๗๕/๕๖, ตรัสแก่ภิกษุรูปหนึ่ง ซึ่งเกิดหนักเนื้อตัวขึ้น เพราะถูกนิรเวศน์ครอบงำ ฝืนใจประพฤติพรหมจรรย์อยู่ จึงต้องไปกราบเรียนพระอุปัชฌายะให้ทราบเรื่อง, ท่านจึงพาเข้าไปเฝ้า และได้รับคำแนะนำดังเรื่องนี.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ เธอพึงสำเหนียกใจไว้ว่า “เราจักเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย, เป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค, จักประกอบชกิริยธรรมเนื่อง ๆ, เป็นผู้เห็นแจ้งในธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล, จักเป็นผู้ชวนขวยบำเพ็ญโพธิปักขิยธรรมภาวนาตลอดราตรีเป็นเบื้องต้น และราตรีเป็นเบื้องปลาย” ดังนี้. ภิกษุ ! เธอพึงสำเหนียกใจไว้อย่างนี้.

ภิกษุรูปนั้น น้อมรับเอาโอวาทอันนี้ หลีกออกจากหมู่ อยู่แต่ผู้เดียว ไม่ประมาณ เพียรเผากิเลส มีตนส่งไปแล้วในการทำเช่นนั้น. ในที่สุด ก็ถึงความเป็นพระอรหันต์แล้ว.

ผู้เปรียบด้วยการไม่ถูก “แมลงวันตอม”^๑

ภิกษุ ท. ! เมื่อภิกษุเดินอยู่ก็ตาม ยืนอยู่ก็ตาม นั่งอยู่ก็ตาม นอนตื่นอยู่ก็ตาม, ถ้าเธอ เกิดครุ่นคิดอยู่ด้วยความครุ่นคิดในทางกาม ก็ดี เกิดความครุ่นคิดอยู่ด้วยความครุ่นคิดในทางเดียดแค้น ก็ดี เกิดความครุ่นคิดอยู่ด้วยความครุ่นคิดในทางทำให้ผู้อื่นให้ลำบาก ก็ดี ขึ้น, ภิกษุนั้น ไม่รับเอาความครุ่นคิดเช่นนั้น ๆ ไว้ ละทิ้งเสีย ถายถอนออกเสีย ทำให้สิ้นสุดเสีย ถึงความไม่มีอะไรเหลืออยู่; ภิกษุผู้เป็นเช่นนั้น แม่เดินอยู่ก็ตาม ยืนอยู่ก็ตาม นั่งอยู่ก็ตาม นอนตื่นอยู่ก็ตาม เราเรียกว่า ผู้ทำความเพียรเผากิเลส ผู้กลัวต่อความเป็นทาสของกิเลส เป็นผู้ปรารภความเพียร ติดต่อสม่ำเสมอ และเป็นผู้มีตนส่งไปแล้วในการกระทำเช่นนั้น.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๓/๑๑.

(อีกสูตรหนึ่ง)^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ผู้ละองค์หาได้แล้ว และผู้ประกอบพร้อมด้วยองค์หา เราเรียกว่า “ผู้ประกอบด้วยคุณธรรมทั้งหมดทั้งสิ้น”^๒, ผู้อยู่จบพรหมจรรย์, เป็นยอดบรูุษ” ในธรรมวินัยนี้.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ละองค์หาได้แล้ว เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! กามฉันทะ เป็นสิ่งที่ภิกษุในธรรมวินัยนี้ละได้แล้ว, พยาบาท ก็เป็นสิ่งที่เธอ ละได้แล้ว, ถีนมิทระ ก็เป็นสิ่งที่เธอละได้แล้ว, อุทธัจจุกุกกัจจะ ก็เป็นสิ่งที่ เธอละได้แล้ว, วิจิกิจฉา ก็เป็นสิ่งที่เธอละได้แล้ว ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้ ชื่อว่า เป็นผู้ละองค์หาได้แล้ว.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ประกอบพร้อมด้วยองค์หา เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบพร้อมด้วยกองศีลอันเป็นอเสขะ, เป็นผู้ประกอบพร้อมด้วยกองสมาธิอันเป็นอเสขะ, เป็นผู้ประกอบพร้อมด้วย กองปัญญาอันเป็นอเสขะ, เป็นผู้ประกอบพร้อมด้วยกองวิมุตติอันเป็นอเสขะ, เป็นผู้ประกอบพร้อมด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะอันเป็นอเสขะ. ภิกษุ ท. ! ภิกษุ อย่างนี้ ชื่อว่าเป็นผู้ประกอบพร้อมด้วยองค์หา.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้ละองค์หาได้แล้ว และผู้ประกอบพร้อมด้วยองค์หา เราเรียกว่า “ผู้ประกอบด้วยคุณธรรมทั้งหมดทั้งสิ้น”^๒, ผู้อยู่จบพรหมจรรย์, เป็นยอดบรูุษ” ในธรรมวินัยนี้ ฉะนี้แล.

หมวดที่สิบสาม จบ.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ทสก. อ. ๒๔/๑๗/๑๒.

๒. ผู้มีคุณธรรมข้อนี้ เข้าใจว่า เรียกกันโดยศัพท์เต็ม คือ เกวลี, หรือเกพลี, โดยไม่ต้องแปล ออกมา, ทำนองเดียวกับคำพิเศษอื่นๆ เช่นคำว่า ภควา อรหันต์ ฯลฯ.

ผู้ชิวอนวิงวอน !

ยี่ ภิกขเว สตถารา กรณียี่ สาวกานี
หิตสินา อนุกรมปะเกน อนุกรมปะ อุปาทาย
กตฺ โว ตํ มยา

ภิกษุ ท. ! กิจอันใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์
เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย,
กิจอันนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวกเธอทั้งหลาย.

เอตานิ ภิกขเว รุกขมูลานี
เอตานิ สุธัญญาคารานี

ภิกษุ ท. ! นั้น โคนไม้ทั้งหลาย, นั้น เรือนว่างทั้งหลาย.

ฉายถ ภิกขเว มา ปมาทตถ

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายจงเพียรเผากิเลส, อย่าได้ประมาท.

มา ปจฺจมา วิปปฏิสารีโน อหฺวตฺถ

พวกเธอทั้งหลาย อย่าได้เป็นผู้ที่ตองรอนใจ ในภายหลังเลย.

อยฺ โว อมฺหากํ อนุสาสนี

นี่แล เป็นวาจาเครื่องพรัาสอนพวกเธอทั้งหลายของเรา.

(สพายนวคฺค ตี. ๑๘/๔๔๑/๖๗๔)

ขุมทรัพย์จากพระโขนง
หมวดที่ ๑๔
วาทะ การไม่เป็นทาสค้นหา

- ๑ . ผู้เห็นแก่ธรรม
- ๒ . ชาวของชาวเมืองไม่เสียเปล่า
- ๓ . คุมคาขาวสุก
- ๔ . เนื้อที่ไม่ติดบ่วงนายพราน
- ๕ . ผู้ไม่ถูกล่าม
- ๖ . มิตตภิกขุ
- ๗ . ไม่เป็นโรคขอบเที่ยวเรื่อยเปื่อย

ขุมทรัพย์จากพระโอรส

หมวดที่ ๑๔

วาดวย การไม่เป็นทาสตัณหา

(ปฏิบัติกันขัของหมวด ๕ อันว่าด้วยการเป็นทาสตัณหา)

ผู้เห็นแกธรรม^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบริษัทมีสองชนิด. สองชนิดอะไรบ้างเล่า? สองชนิดคือ ภิกษุบริษัท หน้าในอามิส ไม่นักในพระสัทธรรม. หนึ่ง, ภิกษุบริษัทที่หน้าในพระสัทธรรม ไม่นักในอามิส หนึ่ง ___ ฯลฯ ___

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบริษัทที่หน้าในพระสัทธรรม ไม่นักในอามิส เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ ภิกษุเหล่าใด ไม่กล่าวยกยอกันเองต่อหน้าคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน ว่า “ภิกษุรูปโน้นเป็น อริยบุคคลชนิดอุภโตภาควิมุตต์, รูปโน้นเป็น อริยบุคคลชนิดปัญญาวิมุตต์, รูปโน้นเป็น อริยบุคคลชนิดกายสักขี, รูปโน้นเป็น อริยบุคคลชนิดทิฏฐิปปัตตะ, รูปโน้นเป็น อริยบุคคลชนิดสัทธาวิมุตต์, รูปโน้นเป็น อริยบุคคลชนิดัมมานุสारी, รูปโน้นเป็น อริยบุคคลชนิดสัทธานุสारी, รูปโน้น มีศีลมีการเป็นอยู่งดงาม, และรูปโน้น ทุศีลมีการ

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ทุก. อ. ๒๐/๕๓/๒๕๓.

เป็นอยู่เลวทราม” ดังนี้เป็นต้น. ภิกษุเหล่านั้นยอมไต่ลาภ เพราะการไม่กล่าวยก
ยอกันนั้นเป็นเหตุ. ครั้นไต่ลาภแล้ว ภิกษุพวกนั้นก็ไม่ได้ติดอกติดใจในรสแห่งลาภ
ไม่สยบ ไม่เมาหมก, มองเห็นส่วนที่เป็นโทษ เป็นผู้รู้แจ่มแจ้งในอุบายเป็น
เครื่องออกไปจากทุกข์ บริโภคลาภนั้นอยู่.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบริษัทอย่างนี้แล เราเรียกว่า บริษัทที่หนักในพระ
สังฆธรรม ไม่นักในอามิส.

ข่าวของชาวเมืองไม่เสียเปล่า^๑

ภิกษุ ท. ! ถ้าหากภิกษุ กระทำในใจซึ่ง เมตตาคจิต (เป็นต้น) แม้สัก
ว่าชั่วลัดนิ้วมือเดียว, ภิกษุ ท. ! ภิกษุนี้ เราเรียกว่า ผู้เป็นอยู่ไม่ห่างจากฉาน
(การเผากิเลส) เป็นผู้ทำตามคำสั่งสอนของพระศาสดา เป็นผู้ทำการสนอง
โอวาท ย่อมจันข่าวของชาวเมือง ไม่เสียเปล่า; จะกล่าวทำไมเล่า ถึงผู้ที่
กระทำในใจซึ่งเมตตาคจิตนั้นได้มาก.

คุ่มค่าชาวสุก^๒

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าไปอาศัยหมู่บ้านหรือนิคมแห่งใด
แห่งหนึ่งอยู่. คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดีก็ตาม เข้าไปหาภิกษุนั้นแล้ว นิมนต์

๑. บาลี พระพุทธภาษิต เอก. อ. ๒๐/๑๒/๕๖.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๓๕๔/๕๖๓.

ฉันอาหารในวันรุ่งขึ้น. ภิกษุ ท. ! ภิกษุนี้มีความหวังในอาหารนั้นก็รับนิมนต์. ครั้นราตรีล่วงไป ถึงเวลาเขาเธอครองจีวร ถือบาตร เข้าไปสู่เรือนแห่งคฤหบดี หรือบุตรคฤหบดีผู้นิมนต์, ถึงแล้วก็นั่งบนอาสนะที่เขาจัดไว้. คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดี ไต่เลียงดูเขานั้น ด้วยของเคี้ยวของฉันอันประณีต ด้วยตนเอง ให้อุ้มหน้าจนเธอบอกห้าม. เธอไม่นึกชมในใจทำนองนี้ว่า “วิเศษจริง, คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดีนี้ เลียงเรา ด้วยของเคี้ยวของฉันอันประณีตด้วยตนเอง ให้อุ้มหน้าจนเราต้องบอกห้าม” ดังนี้แล้ว, ภิกษุนั้นก็ไม่นึกหวังต่อไปอีกว่า “โอหนอ, แม่วันต่อ ๆ ไป คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดี ฟังเลียงเรา ด้วยของเคี้ยวของฉันอันประณีต ด้วยตนเอง ให้อุ้มหน้าจนต้องบอกห้าม อย่างนี้อีกเถิด” ดังนี้. เขานั้นไม่ติดอกติดใจในรสอาหาร ไม่สยบ ไม่เมาหมก, มองเห็นส่วนที่เป็นโทษเป็นผู้รู้แจ่มแจ้งในอุปายเป็นเครื่องออกไปจากทุกข์ บริโภคอาหารนั้นอยู่. เขานั้นยอมครุ่นคิดอยู่ด้วยความครุ่นคิดในทางออกจากกามบ้าง ครุ่นคิดอยู่ด้วยความครุ่นคิดในทางไม่เคียดแค้นบ้าง ครุ่นคิดอยู่ด้วยความครุ่นคิดในทางไม่ทำให้ผู้อื่นลำบากโดยไม่รู้สึกตัวบ้าง ณ ที่นั่งฉันนั้นเอง.

ภิกษุ ท. ! เรากล่าวว่า “ทานที่ถวายแก่ภิกษุเช่นนี้ มีผลใหญ่”. เพราะเหตุไร ? เพราะเหตุว่า ภิกษุนี้ เป็นผู้ไม่มัวเมา แล.

เนื้อที่ไม่ติดบ่วงนายพราน^๑

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง ไม่ติดใจ ไม่สยบอยู่ ไม่เมาหมกอยู่ ในกามคุณ ๕ เหล่านี้แล้ว มองเห็นส่วนที่เป็นโทษอยู่

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปาสราลีสสูตร ม. ม. ๑๒/๓๓๓/๓๒๘.

เป็นผู้รู้แจ้งในอุบายเป็นเครื่องออกไปจากทุกข์ บริโภคกามคุณทั้ง ๕ นั้นอยู่ ;
 สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น อันคนทั้งหลาย พึงเข้าใจโดยนัยว่า
 เป็นผู้ไม่ถึงความพินาศ ยอเย็บ ไม่ต้องทำตามประสงค์ของมารผู้ใจบาป
 แต่อย่างใด ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนเนื้อป่าตัวที่ไม่ติดบ่วง แม่นอนจมอยู่ใน
 กองบ่วง ในลักษณะที่ใคร ๆ พึงเข้าใจได้ว่า เป็นผู้ไม่ถึงความพินาศยอเย็บ
 ไม่ต้องทำตามประสงค์ของพรานแต่อย่างใด, เมื่อนายพรานมาถึงเขา มัน
 จะหลีกหนีไปได้ตามที่ต้องการ ดังนี้. ขอนี้ฉันใด ; ภิกษุ ท. ! สมณะ
 หรือพราหมณ์เหล่านั้น ก็ฉันนั้นเหมือนกัน : เมื่อไม่คิดใจ ไม่สยบอยู่ ไม่
 เมามกอยู่ในกามคุณ ๕ เหล่านี้แล้ว มองเห็นส่วนที่เป็นโทษ เป็นผู้รู้แจ้ง
 แจ้งในอุบายเป็นเครื่องออกไปจากทุกข์ บริโภคกามคุณทั้ง ๕ อยู่, ก็เป็น
 ผู้ที่คนทั้งหลายพึงเข้าใจโดยนัยว่า เป็นผู้ไม่ถึงความพินาศยอเย็บ ไม่
 ต้องทำตามประสงค์ของมารผู้ใจบาปแต่อย่างใด ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! กามคุณเหล่านี้ มีห้าอย่าง. ห้าอย่างอะไรบางเล่า ?
 ห้าอย่างคือ รูป ที่ได้เห็นด้วยตา, เสียง ที่ได้ยินด้วยหู, กลิ่น ที่ได้ดมด้วย
 จมูก, รส ที่ได้ลิ้มด้วยลิ้น และโผฏฐัพพะ ที่ได้สัมผัสด้วยกาย, อันเป็น
 สิ่งที่น่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าชอบใจ ยวนตาให้รัก เป็นที่เข้าไป
 ตั้งไว้ซึ่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดยอมใจ. ภิกษุ ท. ! กามคุณมีห้า
 อย่างเหล่านี้แล.

ผู้ไม่ถูกล่าม^๑

ภิกษุ ท. ! บรรพชิตรูปใด จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ตัดเครื่องล่ามทางใจหาอย่างใหญ่ขาดออกควยดีแล้ว, ถิ่นวันของบรรพชิตรูปนั้น ย่อมผ่านไป โดยหวังได้แต่ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว หากความเสื่อมมิได้. เครื่องล่ามทางใจหาอย่าง ที่บรรพชิตรูปนั้นตัดให้ขาดออกควยดีแล้ว เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปราศจากความกำหนัด ในกามทั้งหลาย, ปราศจากความพอใจ ความรัก ความกระหาย ความเร่าร้อน และความทะยานอยากในกามทั้งหลาย. ภิกษุใด เป็นดังกล่าวนี, จิตของภิกษุนั้น ย่อมนุ่มไป เพื่อความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส เพื่อความเพียรทำให้เนื่อง ๆ เพื่อความเพียรอันติดต่อกัน และเพื่อความเพียรอันเป็นหลักมั่นคง. จิตของผู้ใด ย่อมนุ่มไป ในความเพียรดังกล่าวนี้, นั่นแหละ เป็นเครื่องล่ามทางใจอย่างทีหนึ่ง ซึ่งเขตัดให้ขาดออกควยดีแล้ว.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุ เป็นผู้ปราศจากความกำหนัด ในกาย, ___ ฯลฯ ___ นั่นแหละ เป็นเครื่องล่ามทางใจอย่างทีที่สอง ซึ่งเขตัดให้ขาดออกควยดีแล้ว.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุ เป็นผู้ปราศจากความกำหนัด ในรูป, _ _ _ ฯลฯ _ _ _ นั่นแหละ เป็นเครื่องล่ามทางใจอย่างทีสาม ซึ่งเขตัดให้ขาดออกควยดีแล้ว.

ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุได้น้ำอาหารเต็มท้องตามประสงค์แล้ว ก็ไม่มัวหาความสุขในการหลับ ไม่หาความสุขในการเอนกายเล่น ไม่หาความสุข

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ทสก. อ. ๒๔/๒๑, ๒๒/๑๔.

ในการนอนซบเขาไม่อยากลุก เป็นอยู่. . . . . นั่นแหละ เป็นเรื่อง
 ล้ำทางใจอย่างที่ดี ซึ่งเธอตัดใจขาดออกควยดีแล้ว.

ภิกษุ ท.! อีกอย่างหนึ่ง, ภิกษุ ไม่ประพฤติพรหมจรรย์ โดย ตั้งความ
 ปรารถนาเพื่อเป็นเทวดาพวกใดพวกหนึ่ง ว่า “เราจักเป็นเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่
 หรือเป็นเทวดาผู้มีศักดิ์น้อยชนิดใดชนิดหนึ่งด้วยศีลนี้, ด้วยวัตรนี้, ด้วย
 ตบะนี้, หรือด้วยพรหมจรรย์นี้” ดังนี้. ภิกษุใด เป็นดังกล่าวนี้, จิตของภิกษุ
 นั้นย่อมโน้มไป เพื่อความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส เพื่อความเพียรทำให้อะไร ๆ
 เพื่อความเพียรอันติดต่อกัน และเพื่อความเพียรอันเป็นหลักมั่นคง. จิต
 ของผู้ใด ย่อมโน้มไป ในความเพียรดังกล่าวนี้, นั่นแหละ
 เป็นเรื่องล้ำทางใจอย่างที่ดี ซึ่งเธอตัดใจขาดออกควยดีแล้ว.

ภิกษุ ท.! บรรพชิตรูปใด จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ตัดเรื่องล้ำ
 ทางใจหาอย่างเหล่านี้ให้ขาดออกควยดีแล้ว ; คตินวันของบรรพชิตรูปนั้นย่อม
 ผ่านไป โดยหวังได้แต่ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว หากความ
 เสื่อมมิได้ ; เช่นเดียวกับคตินวันแห่งดวงจันทร์เวลาข้างขึ้น, ดวงจันทร์นั้น
 โดยสีก็แจ่มกระจ่าง, โดยวงกลมก็ใหญ่กว้างออก, โดยรัศมีก็เจริญขึ้น, โดย
 ขนาดก็ขยายใหญ่ขึ้น ; ฉะนั้นคตินวันนั้น แล.

มิตตภิกษุ^๑

ภิกษุ ท.! มิตรที่เป็นภิกษุ ที่ประกอบด้วยลักษณะหาอย่างเหล่านี้ เป็น
 คนที่ใคร ๆ ควรคบ. หาอย่างอะไรบ้างเล่า? หาอย่าง คือ :-

(๑) ภิกษุนั้น ไม่ใช่ผู้อื่นให้ทำงาน.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๕๒/๑๔๖.

- (๒) ภิกษุฉัน ไม่ชอบก่ออริกรรม.
  - (๓) ภิกษุฉัน ไม่ทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อเหล่าพระเถระชั้นครูบาอาจารย์.
  - (๔) ภิกษุฉัน ไม่ชอบเที่ยวไกล ๆ และไม่มีจุดหมาย.
  - (๕) ภิกษุฉัน มีความสามารถในการแสดง, ในการชี้ชวน, ในการปลุก
ปลอบ, ในการเร้าให้เกิดความบันเทิง, ด้วยธรรมมีกตาตามเวลาอันสมควร.
- ภิกษุ ท. ! มิตรที่เป็นภิกษุ ที่ประกอบด้วยลักษณะหาอย่างเหล่านี้แล
เป็นคนที่ใคร ๆ ควรคบแทน.

ไม่เป็นโรคชอบเที่ยวเรื่อยเปื่อย^๑

ภิกษุ ท. ! อานิสงส์ในการอยู่เป็นที่เหล่านี้ มีอยู่หาอย่าง. หาอย่างอะไร
บางเล่า ? หาอย่าง คือ :-

- (๑) เธอ ย่อมได้บรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ.
- (๒) เธอ ย่อมไม่เสื่อมจากสิ่งที่บรรลุแล้ว.
- (๓) เป็นผู้แตกฉานชำนาญในบางสิ่งบางอย่าง แม้ที่บรรลุแล้ว.
- (๔) ไม่เป็นโรคที่ทำให้ชีวิตให้ลำบาก.
- (๕) และเป็นคนมีมิตร.

ภิกษุ ท. ! อานิสงส์ในการอยู่เป็นที่ มีอยู่หาอย่างเหล่านี้แล.

หมวดที่สิบสี่ จบ.

ৗৗৗ

ผู้ชิวอนวิงวอน!

ยี่ ภิกขเว สตถารา กรณียี่ สวากานี
หิตสิณา อนุกรมปะเกน อนุกรมปะ อูปาทาย
กตัง โว ตัง มยา

ภิกษุ ท. ! กิจอันใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์
เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย,
กิจอันนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวกเธอทั้งหลาย.

เอตานิ ภิกขเว รุกขมูลานี
เอตานิ สุนฺณาคารานี
ภิกษุ ท. ! นั้น โคนไม้ทั้งหลาย, นั้น เรือนว่างทั้งหลาย.

ฉายถ ภิกขเว มา ปมาทตถ
ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายจงเพียรเผากิเลส, อย่าได้ประมาท.

มา ปจฺจมา วิปปฏิสารีโน อหฺวตถ
พวกเธอทั้งหลาย อย่าได้เป็นผู้ที่ตองรอนใจ ในภายหลังเลย.

อหฺมึ โว อมฺหากัง อนุสาสนี
นี่แล เป็นวาจาเครื่องพรั่นสอนพวกเธอทั้งหลายของเรา.

(สพายนวคฺค ตี. ๑๘/๔๔๑/๖๗๔)

ขุมทรัพย์จากพระโอสถ
หมวดที่ ๑๕
วาทะ การไม่หละหลวมในธรรม

- ๑ . ผู้ไม่ชังนรกแคว้นกษุนทอง
- ๒ . อุตฺตม
- ๓ . ปริยัติที่ไม่เป็นงูพิษ
- ๔ . ผู้สนทนาเรื่องที่ควรสนทนา
- ๕ . เนื้อแท้ที่ไม่อันตรธาน
- ๖ . ยอดแห่งความเพียร
- ๗ . ผู้ไม่มีอหังการ
- ๘ . ผู้ไม่ทำศาสนาเสื่อม
- ๙ . ผู้สามารถทำพระศาสดาให้เป็นมิตร
- ๑๐ . คนควรเลี้ยงโค
- ๑๑ . ลูกในคอก
- ๑๒ . ทางเจริญของ “ลูกในคอก”
- ๑๓ . ผู้ไม่โลเล
- ๑๔ . ผู้ไม่ร้องเพลง
- ๑๕ . ผู้ไม่ประมาท
- ๑๖ . ผู้ประพฤดิธรรมสมควรแก่ธรรม
- ๑๗ . ผู้ตายไม่เสียที
- ๑๘ . ผู้ไม่หล่นจากศาสนา

ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์
หมวดที่ ๑๕
วาทะ การไม่หละหลวมในธรรม

(ปฏิบัติกษณีย์ ของหมวด ๖ อันว่าด้วยการหละหลวมในธรรม)

ผู้ไม่ไฉนกว่านุกขุนทอง^๑

ภิกษุ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเล่าเรียนปริยัติธรรม (นานาชนิด)
คือ สุตตะ เถยยะ เวຍยากรณะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ
อัปภูตัมมะเวทัลลกะ ; และเขย้อมรู้ทั่วถึงความหมายอันยิ่งแห่งธรรมนั้น ๆ
ด้วยปัญญา. ภิกษุอย่างนี้แล ชื่อว่า ธรรมวิหารี (ผู้อยู่ด้วยธรรม).

ภิกษุ! ภิกษุผู้มากด้วยปริยัติเราก็แสดงแล้ว, ผู้มากด้วยการบัญญัติ
เราก็แสดงแล้ว, ผู้มากด้วยการสาธยายเราก็แสดงแล้ว, ผู้มากด้วยการคิดเรา
ก็แสดงแล้ว, และธรรมวิหารี (ผู้อยู่ด้วยธรรม) เราก็แสดงแล้ว ด้วย
ประการฉะนี้.

ภิกษุ! กิจอันใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดู แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัย
ความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย, กิจอันนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวก
เธอทั้งหลาย. ภิกษุ! นั้น โคนไม้ทั้งหลาย. นั้น เรือนว่างทั้งหลาย. ภิกษุ! เธอ
ทั้งหลาย จงเพียรเผากิเลส, อย่าได้เป็นผู้ประมาท; เธอทั้งหลายอย่าเป็นผู้ที่
ต้องร้อนใจ ในภายหลังเลย. นี้แล เป็นวาจาเครื่องพร่ำสอนเธอทั้งหลาย
ของเรา.

อุงฺธรรม^๑

ภิกษุ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเล่าเรียนปริยัติธรรม (นานาชนิด)
คือ สุตตะ เคยยะ เวชยาภรณ์ ฉาธา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัပ္ภุตัมมะ
เวทัลละ, แต่เธอไม่ใช้วันทั้งวันให้เปลืองไปด้วยการเรียนธรรมนั้น ๆ ไม่
เรีตรางจากการหลีกเร้น, ประกอบตามซึ่งธรรมเป็นเครื่องสงบใจในภายใน
เนื่อง ๆ. ภิกษุอย่างนี้แล ชื่อว่า **ธรรมวิหารี** (ผู้อยู่ด้วยธรรม)

ภิกษุ! ภิกษุผู้มากด้วยปริยัติเราก็แสดงแล้ว, ผู้มากด้วยบัญญัติเราก็
แสดงแล้ว, ผู้มากด้วยการสาธยายเราก็แสดงแล้ว, ผู้มากด้วยการคิดเราก็แสดง
แล้ว, และธรรมวิหารี (ผู้อยู่ด้วยธรรม) เราก็แสดงแล้ว ด้วยประการฉะนี้.

ภิกษุ! กิจอันใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัย
ความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย, กิจอันนั้น เราได้ทำแล้วแก่
พวกเธอทั้งหลาย. ภิกษุ! นั้น โคนไม้ทั้งหลาย. นั้น เรือนว่างทั้งหลาย.

๑. บาลี พระพุทธทศกัมมิต ปญจก. อ. ๒๒/๕๕/๓๓.

ภิกษุ! เธอทั้งหลาย จงเพียรเพากิเลส, อย่าได้เป็นผู้ประมาท ; เธอทั้งหลายอย่าเป็นผู้ที่ตองรอนใจ ในภายหลังเลย. นี้แล เป็นวาจาเครื่องพร้าสอนเธอทั้งหลายของเรา.

ปริยัติที่ไม่เป็นงูพิษ^๑

ภิกษุ ท. ! ก็กุลบุตรบางพวกในกรณีนี้ เล่าเรียนปริยัติธรรม (นานาชนิด) คือ สุตตะ เคยยะ เวชยาकरणะ คาถา อูทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัมภุตธัมมะ เวทัลละ, กุลบุตรเหล่านั้น ครั้นเล่าเรียนธรรมนั้น ๆ แล้ว ก็สอดส่องใคร่ครวญเนื้อความแห่งธรรมนั้น ๆ ด้วยปัญญา ; เมื่อสอดส่องใคร่ครวญเนื้อความด้วยปัญญา, ธรรมเหล่านั้น ย่อมทนต่อการเพ่งพิสูจนของกุลบุตรเหล่านั้น. กุลบุตรเหล่านั้น เล่าเรียนธรรม ด้วยการมิได้เพ่งหาขอบกพรอง (ของธรรม หรือของลัทธิใดลัทธิหนึ่ง) และมีได้มีความคิดที่จะให้เป็นเครื่องทำลายลัทธิใดลัทธิหนึ่งเป็นอันสงส. ผู้ทั้งหลายเล่าเรียนปริยัติธรรมเพื่อคุณประโยชน์อันใด กุลบุตรเหล่านั้นก็ได้รับคุณประโยชน์อันนั้นแห่งธรรม ; ธรรมเหล่านั้น ก็กลายเป็นธรรมที่กุลบุตรเหล่านั้นถือเอาด้วยดี เป็นไปเพื่อความเป็นประโยชน์แกือกุลเพื่อสุขแกือกุลบุตรเหล่านั้นเอง ตลอดกาลนาน. ขอนั้นเพราะเหตุไร ? เพราะความที่ธรรมทั้งหลายอันกุลบุตรเหล่านั้นถือเอาด้วยดีเป็นเหตุ.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีความต้องการใคร่จะไค้เงี้ยวเสาะแสวงหาอยู่. บุรุษนั้น ครั้น เห็นงูตัวใหญ่ จึงเอาท่อนไม้มีงามดังเท้าแพะ

๑. บาลี พระพุทธภาษิต อลคัทพุมสูตร ม. ม. ๑๒/๒๖๘/๒๗๕.

กตงุนั้น ให้เป็นการถูกกดไว้อย่างดี ครั้นแล้ว จึงจับงุนั้นที่คออย่างมั่นคง. แม่
งุนตัวนั้น จะพึงรัดเอามือ แขน หรืออวัยวะแห่งใดแห่งหนึ่งของบุรุษนั้นด้วยลำ
ตัวของมัน ก็ตามที่, แต่บุรุษนั้นไม่ตาย หรือไม่ต้องได้รับทุกข์เจียนตาย เพราะ
การรัดเอาของงุนั้นเป็นเหตุ. ขอนั้นเพราะเหตุไร ? เพราะงุนตัวนั้นถูกจับไว
อย่างมั่นคงดีแล้วเป็นเหตุ ;

ภิกษุ ท. ! ฉันทโคกัฉนนั้น : กุลบุตรบางพวกในกรณีนี้ เล่าเรียน
ปริยัติธรรม (นานาชนิด) __ กุลบุตรเหล่านั้น ครั้นเล่าเรียนธรรมนั้น ๆ แล้ว
ก็สอดส่องใคร่ครวญเนื้อความแห่งธรรมนั้น ๆ ด้วยปัญญา. เมื่อสอดส่อง
ใคร่ครวญเนื้อความด้วยปัญญา, ธรรมเหล่านั้น ย่อมทนต่อการเพ่งพิสูจน์
ของกุลบุตรเหล่านั้น. กุลบุตรเหล่านั้นเล่าเรียนธรรม ด้วยการมีไฉ่เพ่งหาขอ
บกพร่อง (ของธรรมหรือของลัทธิใดลัทธิหนึ่ง) และได้มีความคิดที่จะไฉ่
เป็นเครื่องทำลายลัทธิใดลัทธิหนึ่งเป็นอนิสงส์. ผู้รู้ทั้งหลาย เล่าเรียน
ปริยัติธรรมเพื่อคุณประโยชน์อันใด กุลบุตรเหล่านั้น ก็ได้รับคุณประโยชน์
อันนั้นแห่งธรรม ; ธรรมเหล่านั้น ก็กลายเป็นธรรมที่กุลบุตรเหล่านั้นถือเอา
ด้วยดี เป็นไปเพื่อความเป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อสุขแก่กุลบุตรเหล่านั้น
เองตลอดกาลนาน. ขอนั้นเพราะเหตุไร ? เพราะความที่ธรรมทั้งหลายอัน
กุลบุตรเหล่านั้นถือเอาด้วยดีเป็นเหตุ.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงทราบ
ถึงความหมายแห่งคำพูดอันใดของเรา พึงจดจำขอนั้น โดยประการนั้น ;
ถ้าพวกเธอยังไม่เข้าใจ เราจะทบทวนในขอนั้นแก่เธอทั้งหลาย หรือพวกเธอ
เอาไปสอบถามพวกภิกษุผู้ฉลาดก็ได้อีก แล.

ผู้สนทนาถูกเรื่องที่ควรสนทนา^๑

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย อย่ากล่าวถ้อยคำที่ยึดถือเอาแตกต่างกันว่า “ท่านไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้, ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้, ท่านจักรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ โดยอย่างไร ท่านปฏิบัติผิด, ข้าพเจ้าปฏิบัติชอบ. คำควรกล่าวก่อน ท่านกล่าวทีหลัง คำควรกล่าวทีหลัง ท่านมากล่าวก่อน คำพูดของท่านจึงไม่เป็นประโยชน์ คำพูดของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์. ขอที่ท่านเคยถนัด มาแปรปรวนไปเสียแล้ว. ข้าพเจ้าสลัดคำพูดของท่านได้แล้ว ท่านถูกข้าพเจ้าข่มแล้ว เพื่อไหลถอนคำพูดผิด ๆ นั้นเสีย หรือถาท่านสามารถก็จงคานมาเถิด”; ดังนี้. พวกเธอทั้งหลาย ไม่พึงกล่าวถ้อยคำเห็นปานนั้น เพราะเหตุไรเล่า? เพราะเหตุว่าการกล่าวนั้น ๆ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เป็นเงื่อนไขต้นของพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปพร้อมเพื่อความหน่าย ความคลายกำหนัด ความดับ ความรังับ ความรู้อยิ่ง ความรู้พร้อม และนิพพาน.

ภิกษุ ท. ! เมื่อพวกเธอทั้งหลายจะกล่าว จงกล่าวว่า “ความทุกข์เป็นเช่นนี้ ๆ, เหตุให้เกิดทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, ความดับสนิทแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, และขอปฏิบัติให้ถึงความดับสนิทแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ” ดังนี้. ขอนั้นเพราะเหตุไรเล่า? เพราะเหตุว่า การกล่าวนั้น ๆ เป็นการกล่าวประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเงื่อนไขต้นของพรหมจรรย์ เป็นไปพร้อมเพื่อความหน่าย ความคลายกำหนัด ความดับ ความรังับ ความรู้อยิ่ง ความรู้พร้อม และนิพพาน.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงทำความเพียรเพื่อให้รู้ว่า “นี่ ทุกข์, นี่ เหตุให้เกิดทุกข์, นี่ ความดับสนิทแห่งทุกข์, นี่ ขอปฏิบัติให้ถึงความดับสนิทแห่งทุกข์” ดังนี้แล้ว.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๕๒๕/๑๖๖๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

เนื้อแท้ที่ไม่อันตราย^๑

ภิกษุ ท. ! พวกภิกษุบริษัทในกรณีนี้, สุตตันตะเหล่าใด ที่กวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก, เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ ; เธอจักไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี้ยวหูฟัง ไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ภิกษุ ท. ! ส่วน สุตตันตะเหล่าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา, เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ ; เธอยอมฟังด้วยดี ย่อมเงี้ยวหูฟัง ย่อมตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และยอมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน จึงพากันเล่าเรียน ได้ถาม ทวนถามแก่กันและกันอยู่ว่า “ข้อนี้เป็นอย่างไร ? มีความหมายกัณย ?” ดังนี้. ด้วยการทำดังนี้ เธอยอมเปิดธรรมที่ถูกรูปปิดไว้ได้, ธรรมที่ยังไม่ปรากฏ เธอก็ทำให้ปรากฏได้, ความสงสัยในธรรมหลายประการที่น่าสงสัย เธอก็บรรเทาลงได้.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบริษัทเหล่านี้ เราเรียกว่า บริษัทที่มีการลุล่วงไปได้ ด้วยการสอบถามแก่กันและกันเอาเอง, หาใช่ด้วยการชี้แจงโดยกระจำงของบุคคลภายนอกเหล่าอื่นไม่ ; จัดเป็นบริษัทที่เลิศแล.

ยอดแห่งความเพียร^๒

ภิกษุ ท. ! ความเพียรที่เป็นหลักเป็นประธาน สองประการเหล่านี้

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ทุก. อ. ๒๐ / ๘๒ / ๒๕๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ทุก. อ. ๒๐ / ๖๓ / ๒๔๘, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

เป็นสิ่งที่ทำได้ยากในโลก สองประการอะไรบ้างเล่า ? สองประการ คือ :-

ฝ่ายคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน ต้องใช้ความเพียร เพื่อให้ได้เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยาแก้ไข้, น้อย่างหนึ่ง ;

ฝ่ายบรรพชิต ผู้ออกบวชจากเรือนไม่เกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์ ต้องใช้ความเพียร เพื่อละอุปนิสัยทั้งหมด, น้อย่างหนึ่ง.

ภิกษุ ท. ! ความเพียรที่เป็นหลักเป็นประธาน สองประการเหล่านี้แหละ เป็นสิ่งที่ทำได้ยากในโลก.

ภิกษุ ท. ! บรรดาความเพียรที่เป็นหลักเป็นประธานสองประการเหล่านี้ ความเพียร เพื่อละอุปนิสัยทั้งหมด จัดเป็น ยอดแห่งความเพียร.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ว่า “เราทั้งหลาย จักตั้งความเพียร ที่เป็นหลักเป็นประธาน เพื่อละอุปนิสัยทั้งหมด” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้แล.

ผู้ไม่มีมือหังการ^๑

สารีบุตร ! แม่เราจะพึงแสดงธรรมโดยย่อก็ตาม โดยพิสดารก็ตาม ทั้งโดยย่อและพิสดารก็ตาม, ผู้รูธรรม ก็ยังมีได้โดยยากอยู่นั่นเอง.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๑๓๐/๔๗๒, ตรัสแก่ท่านพระสารีบุตรเถระ.

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า, ถึงเวลาแล้ว, ข้าแต่พระสุคตเจ้า! ถึงเวลาสมควรแล้ว ที่พระผู้มีพระภาคเจ้า จะพึงแสดงธรรมโดยย่อก็ตาม โดยพิสดารก็ตาม ทั้งโดยย่อและพิสดารก็ตาม, ผู้ธรรมจักมีเป็นแน่” ท่านพระสารีบุตร กราบทูลขอรับรอง.

สารีบุตร! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ เธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ว่า “อหังการ (ความถือว่าเรา) มมังการ (ความถือว่าของเรา) อันเป็นมานานุสัย (กิเลสที่สะสมอยู่ในสันดานคือมานะ) จักต้องไม่เกิดขึ้น เพราะเหตุแห่งกายอันมีวิญญูณนี้, และจักต้องไม่เกิดขึ้น เพราะเหตุแห่งสิ่งอื่นที่เห็นอยู่ในภายนอกทั้งสิ้น ; ก็เมื่อภิกษุเข้าถึง เจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันใดอยู่ อหังการ มมังการ อันเป็นมานานุสัย จักไม่มี, เราทั้งหลาย จักเข้าถึงเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันนั้นแล้วแลอยู่” ดังนี้. สารีบุตร! เธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ อย่างนี้เถิด.

สารีบุตร! เมื่อใดแล ภิกษุ ไม่มีอหังการ มมังการ อันเป็นมานานุสัย อันเกิดขึ้นเพราะเหตุแห่งกายอันมีวิญญูณนี้, และ ไม่มีอหังการ มมังการ อันเป็นมานานุสัย อันเกิดขึ้นเพราะเหตุแห่งสิ่งอื่นที่เห็นอยู่ในภายนอกทั้งสิ้น ; และเมื่อเธอเข้าถึง เจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันใดอยู่ อหังการ มมังการ อันเป็นมานานุสัย จักไม่มี, เธอ เข้าถึง เจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันนั้นแล้วแลอยู่ ; สารีบุตร! เมื่อนั้น, ภิกษุนี้ เราเรียกว่า ตัดตัณหาได้แล้ว, รื้อสัจจะโยชน์เสียแล้ว, ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ เพราะรู้จักหน้าตาของมานะอย่างถูกต้องแล้ว.

ผู้ไม่ทำศาสนาเสื่อม^๑

ภิกษุ ท. ! มูลเหตุสี่ประการเหล่านี้ ย่อมทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป. สี่ประการอะไรบางเล่า ? สี่ประการ คือ :-

(๑) ภิกษุ ท. ! พวกภิกษุในธรรมวินัยนี้ เค้าเรียนสูตรอันถือกันมาถูก ด้วยบทพยัญชนะที่ใช้กันถูก ความหมายแห่งบทพยัญชนะที่ใช้กันก็ถูก ย่อมมีนัยอันถูกต้องเช่นนั้น. ภิกษุ ท. ! นี้เป็น มูลกรณีทีหนึ่ง ซึ่งทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป.

(๒) ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง, พวกภิกษุ เป็นคนว่าง่าย ประกอบด้วยเหตุที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย อดทน ยอมรับคำสั่งสอนด้วยความเคารพหนักแน่น. ภิกษุ ท. ! นี้เป็น มูลกรณีที่สอง ซึ่งทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป.

(๓) ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง, พวกภิกษุเหล่าใด เป็นพหูสูต คล่องแคล่ว ในหลักพระพุทธรวณะ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา (แม่บท) พวกภิกษุเหล่านั้น เอาใจใส่ บอกสอน เนื้อความแห่งสูตรทั้งหลายแก่คนอื่น ๆ, เมื่อท่านเหล่านั้นล่วงลับไป สูตรทั้งหลาย ก็ไม่ขาดเป็นมูลราก (อาจารย์) มีที่อาศัยสืบกันไป. ภิกษุ ท. ! นี้เป็น มูลกรณีทีสาม ซึ่งทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป.

(๔) ภิกษุ ท. ! อีกอย่างหนึ่ง, พวกภิกษุผู้ละระ ไม่ทำการสะสมบริกขาร ไม่ประพฤติย่อหย่อนในไตรสิกขา ไม่เป็นผู้นำในทางธรรม มุ่งหน้าไปในกิจแห่งวิเวกธรรม ย่อมปรารภความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อ

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๕๘/๑๖๐, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

บรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้ง. พวกภิกษุที่บวชในภายหลัง ได้เห็นพระเถระเหล่านั้นทำแบบฉบับเช่นนั้นไว้ก็ถือเอาเป็นตัวอย่าง, พวกภิกษุรุ่นหลัง จึงเป็นพระที่ไม่ทำการสะสมบริกขาร ไม่ประพฤติย่อหย่อนในไตรสิกขา ไม่เป็นผู้นำในทางธรรม มุ่งหน้าไปในกิจแห่งวิเวกธรรม ย่อมปรารถนาความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้ง. ภิกษุ ท.! นี่เป็น มูลกรณีที่ดี ซึ่งทำให้พระสังฆกรรมตั้งอยู่ได้ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป.

ภิกษุ ท.! มูลเหตุสี่ประการเหล่านี้แล ย่อมทำให้พระสังฆกรรมตั้งอยู่ได้ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไปเลย.

ผู้สามารถทำพระศาสดาให้เป็นมิตร^๑

อานนท์! สาวกทั้งหลาย เรียกร้องหาศาสดา เพื่อความเป็นศัตรู ไม่เรียกร้องเพื่อความเป็นมิตร เป็นอย่างไรเล่า? อานนท์! ในกรณีนี้ ศาสดาผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จึงแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายว่า “สิ่งนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พวกเธอทั้งหลาย และสิ่งนี้ก็เป็นที่ไปเพื่อความสุขแก่พวกเธอทั้งหลาย” ดังนี้เป็นต้น, สาวกเหล่านั้นของศาสดา ไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี้ยวฟัง ไม่ตั้งจิตกำหนดเพื่อรู้ทั่วถึง แต่แกล้งทำให้ผิดจากคำสั่งสอนของศาสดาไปเสีย. อานนท์! สาวกทั้งหลายอย่างนี้แล ชื่อว่า ผู้เรียกร้องหาศาสดา เพื่อความเป็นศัตรู ไม่เรียกร้องเพื่อความเป็นมิตร.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาสุญญตสูตร อุปรี. ม. ๑๔/๒๔๔/๓๕๕-๓๕๖, ตรีสแก้ทานพระอานนท์.

อานนท์! สาวกทั้งหลาย เรียกร้องหาศาสดา เพื่อความเป็นมิตร ไม่เรียกร้องเพื่อความเป็นศัตรู เป็นอย่างไรเล่า? อานนท์! ในกรณีนี้ ศาสดา ผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จึงแสดงธรรม แก่สาวกทั้งหลายว่า “สิ่งนี้เป็นไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พวกเธอทั้งหลายและสิ่งนี้ก็ เป็นไปเพื่อความ สุขแก่พวกเธอทั้งหลาย” ดังนี้ เป็นต้น, สาวกเหล่านั้นของศาสดา ย่อมฟังด้วยดี ย่อมเงี้ยวฟัง ย่อมตั้งจิตกำหนด เพื่อรู้ทั่วถึง และไม่เกล่งทำให้ผิดจากคำสั่งสอนของศาสดา. อานนท์! สาวกทั้งหลาย อย่างนี้แล ชื่อว่า ผู้เรียกร้องหาศาสดา เพื่อความเป็นมิตร ไม่เรียกร้อง เพื่อความเป็นศัตรู.

อานนท์! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย จงเรียกร้องหาตถาคต เพื่อความเป็นมิตรเถิด อย่าเรียกร้อง เพื่อความเป็นศัตรูเลย. ข้อนั้น จักเป็นไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่พวกเธอทั้งหลายเอง ตลอดกาลนาน.

อานนท์! เราไม่พยายามทำกะพวกเธอ อย่างทะนุถนอม เหมือนพวกช่างหม้อทำแก้ม้อที่ยังเป็ยก ยังดิบอยู่. อานนท์! เราจักขนาบแล้ว ขนาบอีก ไม่มีหยุด. อานนท์! เราจักชี้โทษแล้ว ชี้โทษอีก ไม่มีหยุด. ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแกนสาร ผู้นั้นจักทนอยู่ได้เอง แล.

คนควรเลี้ยงโค^๑

ภิกษุ ท.! คนเลี้ยงโค ที่ประกอบด้วยของคุณ ๑๑ อย่างแล้ว ย่อม

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต เอกาทสก. อ. ๒๔/๓๘๑/๒๒๔, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

เหมาะสมที่จะเลี้ยงโค ทำให้เพิ่มกำไรได้. องคคุณ ๑๑ อย่างอะไรบ้างเล่า? สิบเอ็ดอย่างคือ คนเลี้ยงโคในกรณีนี้ เป็นผู้รู้จักเรื่องราวของโค, เป็นผู้ฉลาดในลักษณะของโค, เป็นผู้เชี่ยวชาญ, เป็นผู้ปิดแผล, เป็นผู้สูมควัน, เป็นผู้รู้จักท่าที่ควรนำโคไป, เป็นผู้รู้จักน้ำที่โคควรดื่ม, เป็นผู้รู้จักทางที่โคควรเดิน, เป็นผู้ฉลาดในที่ที่โคควรไป, เป็นผู้รู้จักกรีดนมโคให้มีเหลือไว้บ้าง, เป็นผู้ให้เกียรติแก่โคอสุภ อันเป็นโคพอฝูง เป็นโคนำฝูง ด้วยการเอาใจใส่เป็นพิเศษ. ภิกษุ ท.! คนเลี้ยงโคที่ประกอบด้วยองคคุณ ๑๑ อย่างนี้แล้ว ย่อมเหมาะสมที่จะเลี้ยงโค ทำให้เพิ่มกำไรได้. ขอนี้ฉันใด;

ภิกษุ ท.! ภิกษุที่ประกอบด้วยองคคุณ ๑๑ ประการแล้ว ย่อมเหมาะสมที่จะถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ ในธรรมวินัยนี้ได้ ฉะนั้น. องคคุณ ๑๑ ประการอย่างไรบ้างเล่า? สิบเอ็ดประการคือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้รู้จักรูป, เป็นผู้ฉลาดในลักษณะ, เป็นผู้เชี่ยวชาญ, เป็นผู้ปิดแผล, เป็นผู้สูมควัน, เป็นผู้รู้จักท่าที่ควรไป, เป็นผู้รู้จักน้ำที่ควรดื่ม, เป็นผู้รู้จักทางที่ควรเดิน, เป็นผู้ฉลาดในที่ที่ควรไป, เป็นผู้รู้จักกรีด “นมโค” ให้มีส่วนเหลือไว้บ้าง, เป็นผู้บูชาอย่างยิ่งในภิกษุทั้งหลาย ผู้แต่ละ มีพรรษาอายุกาล บวชนาน เป็นบิดาสงฆ์ เป็นผู้นำสงฆ์ ด้วยการบูชาเป็นพิเศษ.

พวกรู้จักรูป

ภิกษุ ท.! ภิกษุเป็นผู้รู้จักรูป เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้จักตามที่เป็นจริงว่า “รูปชนิดใดก็ตาม ทั้งหมดนั้น

ชื่อวารูป คือ มหาภูตรูปมี ๔ และอุปาทายรูป คือรูปที่อาศัยมหาภูตรูปทั้ง ๔”
ดังนี้. ภิกษุ ท.! ภิกษุเป็นผู้รู้จักรูป เป็นอย่างนี้แล.

พวกฉลาดในลักษณะ

ภิกษุ ท.! ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในลักษณะ เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท.!
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “คนพาล มีกรรม (การกระทำ)
เป็นเครื่องหมาย, บัณฑิต ก็มีกรรม (การกระทำ) เป็นเครื่องหมาย” ดังนี้
เป็นต้น. ภิกษุ ท.! ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในลักษณะ เป็นอย่างนี้แล.

พวกคอยเฉยใจขวาง

ภิกษุ ท.! ภิกษุเป็นผู้คอยเฉยใจขวาง เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท.!
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ออกถันได้ ละ บรรเทา ทำให้สิ้นสุด ทำให้หมดสิ้น ซึ่ง
ความตริกเกี่ยวด้วยกาม, ความตริกเกี่ยวด้วยความมุงร้าย, ความตริกเกี่ยว
ด้วยการทำความลำบากให้แก่คนอื่น ที่เกิดขึ้นแล้ว; และออกถันได้ ละ
บรรเทา ทำให้สิ้นสุด ทำให้หมดสิ้น ซึ่งสิ่งอันเป็นอกุศลลามกทั้งหลาย ที่เกิด
ขึ้นแล้ว. ภิกษุ ท.! ภิกษุเป็นผู้คอยเฉยใจขวาง เป็นอย่างนี้แล.

พวกปิดแผล

ภิกษุ ท.! ภิกษุเป็นผู้ปิดแผล เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท.! ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยตา, ฟังเสียงด้วยหู, ดมกลิ่นด้วยจมูก, ลิ้มรสด้วยลิ้น,
สัมผัสโผฏฐัพพะด้วยกาย, รู้ธรรมารมณด้วยใจ, แล้วก็ไม่มีจิตยึดถือเอาทั้งโดย
ลักษณะที่เป็นการรวบถือทั้งหมด และการถือเอาโดยการแยกเป็นส่วน ๆ.
สิ่งที่เป็นอกุศลลามกคืออภิชฌาและโทมนัส จะพึงไหลไปตามผู้ที่ไม่สำรวม

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพราะการไม่สำรวมอินทรีย์ใดเป็นเหตุ, เธอ ก็ปฏิบัติ เพื่อปิดกั้นอินทรีย์นั้นไว้, เธอรักษาและถึงการสำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ. ภิกษุท.! ภิกษุเป็นผู้ปิดแผล เป็นอย่างนี้แล.

พวกสุมควัน

ภิกษุท.! ภิกษุเป็นผู้สุมควัน เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุท.! ภิกษุใน ธรรมวินัยนี้ เป็นผู้แสดงธรรม ตามที่ได้ฟัง ได้เล่าเรียนมาแล้ว แก่ผู้อื่น โดยพิสดาร. ภิกษุท.! ภิกษุเป็นผู้สุมควัน เป็นอย่างนี้แล.

พวกรู้จักทำที่ควรไป

ภิกษุท.! ภิกษุเป็นผู้รู้จักทำที่ควรไป เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อเข้าไปหาพวกภิกษุผู้เป็นพหูสูต คล่องแคล่วในหลัก พระพุทธวจนะ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา (แม่บท), ก็ได้ถาม ไต่เสียดโดย ทำนองนี้ว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย! พระพุทธวจนะนี้ เป็นอย่างไร? ความหมายแห่งพระพุทธวจนะนี้มีอย่างไร?” ดังนี้ เป็นต้น ตามเวลาอัน สมควร; ท่านพหูสูตเหล่านั้น จึงทำขอความที่ยังลึบให้เปิดเผย ทำขอความ อันลึกซึ่งให้ตื่น และบรรเทา ถ้ายถอน ความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ ตั้งแห่งความสงสัยนานาประการให้แก่ภิกษุนั้นได้. ภิกษุท.! ภิกษุเป็นผู้รู้จัก ทำที่ควรไป เป็นอย่างนี้แล.

พวกที่รู้จักน้ำที่ควรดื่ม

ภิกษุท.! ภิกษุเป็นผู้รู้จักน้ำที่ควรดื่ม เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุท.! ภิกษุใน ธรรมวินัยนี้ เมื่อธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้แล้ว อันผู้ใดผู้หนึ่งแสดงอยู่

เธอก็ได้ความรู้อรรถ ได้ความรูธรรม และได้ความปราโมทย์อันอาศัยธรรม.
ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้รู้จักน้ำที่ควรดื่ม เป็นอย่างนี้แล.

พวกรู้จักทางที่ควรเดิน

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้รู้จักทางที่ควรเดิน เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. !
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดแจ้งตามที่เป็นจริง ซึ่งอริยมรรคมีองค์ ๘.
ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เป็นผู้รู้จักทางที่ควรเดิน เป็นอย่างนี้แล.

พวกฉลาดในที่ที่ควรไป

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในที่ที่ควรไป เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. !
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดแจ้งตามที่เป็นจริง ซึ่งสติปัฏฐาน ๔. ภิกษุ ท. !
ภิกษุ เป็นผู้ฉลาดในที่ที่ควรไป เป็นอย่างนี้แล.

พวก รีด “นมโค” ให้มีส่วนเหลือ

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้รู้จัก รีด “นมโค” ให้มีส่วนเหลือไว้อย่าง
อย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! พวกคฤหัสถ์ผู้มีศรัทธา ย่อมปวารณาไม่มีขีดขั้นแก่
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัช --
บริกขาร. ในการที่เขาปวารณาเช่นนั้น, ภิกษุ เป็นผู้รู้จักประมาณในการรับ
ปัจจัย ๔ มีจีวรเป็นต้นเหล่านั้น. ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เป็นผู้รู้จักรีด “นมโค”
ให้มีส่วนเหลือไว้อย่าง เป็นอย่างนี้แล.

พวกบูชาผู้เฒ่า

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้บูชาอย่างยิ่ง ในภิกษุทั้งหลายผู้เถระ ฯลฯ ด้วย
การบูชาเป็นพิเศษ เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าไป

ตั้งไว้ซึ่งการกระทำทางกาย การกระทำทางวาจา และการกระทำทางใจ อันประกอบด้วยเมตตา ในภิกษุทั้งหลายผู้เถระ มีพระชายุกาล บวชนาน เป็นบิดาสงฆ์ เป็นผู้นำสงฆ์ ทั้งในที่แจ้งและทั้งในที่ลับ. ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้บูชาอย่างยิ่งในภิกษุทั้งหลายผู้เถระ ฯลฯ ด้วยการบูชาเป็นพิเศษ เป็นอย่างนี้แล.

.....

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ที่ประกอบด้วยของคุณ ๑๑ ประการเหล่านี้แล้ว ย่อมเหมาะสมที่จะถึงความเจริญ งามงาม ไพบูลย์ ในธรรมวินัยนี้ได้แท้.

ถูกในคอก^๑

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จงเที่ยวไปในที่ที่ควรเที่ยวไป ซึ่งเป็นวิสัยของบิดาคนเถิด. เมื่อพวกเธอเที่ยวไปในที่ที่ควรเที่ยวไป ซึ่งเป็นวิสัยของบิดาคน, มารก็ไม่ได้ช่องทาง และไม่ได้โอกาสที่จะทำตามอำเภอใจของมัน. ที่ที่ควรเที่ยวไปเช่นนั้น คือที่ไหนเล่า? ที่ที่ควรเที่ยวไป ซึ่งเป็นวิสัยของบิดาคนนั้น ได้แก่ สติปัญญา ๔. สติปัญญา ๔ อะไรบ้างเล่า? สี่คือ :-

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นกายในกายเนื่อง ๆ เป็นอยู่ มีความเพียรเผากิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้.

เธอ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายเนื่อง ๆ เป็นอยู่ มีความเพียรเผากิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ส. ๑๕/๑๕๘/๓๐๐, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

เธอ พิจารณาเห็นจิตในจิตเนื่อง ๆ เป็นอยู่ มีความเพียรเพากิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้.

เธอ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายเนื่อง ๆ เป็นอยู่ มีความเพียรเพากิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้.

ภิกษุ ท. ! นี้แล ที่ที่ควรเที่ยวไป ซึ่งเป็นวิสัยของบิดาตน ของภิกษุ.

ทางเจริญของ “ลูกในคอก”^๑

พราหมณ์ ! ในธรรมวินัยนี้ เรา สามารถบัญญัติกฎเกณฑ์แห่งการศึกษาไปตามลำดับ การกระทำไปตามลำดับ และการปฏิบัติไปตามลำดับ ได้เหมือนกัน (กับที่ท่านมีวิธีฝึกสอนศิษย์ของท่านให้ทำตามลำดับเช่นนั้น).

พราหมณ์ ! เปรียบเหมือน ผู้ชำนาญในการฝึกม้า ได้มาชนิดที่อาจฝึกได้มาแล้ว ในขั้นแรก ย่อมฝึกให้รู้จักการรับสวมบังเหียนก่อน แล้วจึงฝึกอย่างอื่น ๆ ให้อย่างขึ้นไป ฉะนั้น ; พราหมณ์เอ๋ย ! ฉะนั้นเหมือนกัน, **ตถาคตครั้นได้บวชที่พอฝึกได้มาแล้ว** ในขั้นแรก ย่อมแนะนำอย่างนี้ก่อน ว่า :-

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต คณกโมคคัลลานสูตร อุปริ. ม. ๑๔/๘๒/๕๔, ตรัสแก่คณกโมคคัลลานพราหมณ์ ซึ่งเข้าไปเฝ้าทูลถึงเรื่องการศึกษาไปตามลำดับ การกระทำไปตามลำดับ และการปฏิบัติไปตามลำดับ เช่น ในการเล่าเรียนของพวกพราหมณ์ ในกระบวนฝึกอาวุธ ของบุคคลผู้ยิ่งสรและในการนับของตนเอง ซึ่งเลี้ยงชีวิตด้วยวิชาการบัญชีนี้, ในที่สุดได้ทูลขึ้นว่า แม้ในธรรมวินัยนี้พระองค์อาจบัญญัติ เช่นที่กล่าวอานั้น ได้หรือไม่. ทรงให้คำตอบแก่พราหมณ์ดังเรื่องนี้ ณ ที่บุพพาราม.

“มาเถิด ภิกษุ! ท่านจงเป็นผู้มีศีล, สำรวมด้วยดีในปาติโมกขสังวร, ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคจร เป็นอยู่, มีปรกติเห็นเป็นภัยในโทษทั้งหลายเมื่เป็นที่ถือกันว่าเป็นโทษเล็กน้อย, จงสมาทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลายเถิด” ดังนี้.

พราหมณ์! ในกาลใด ภิกษุนั้น เป็นผู้ที่มีศีล (เช่นที่กล่าวนั้น) ดีแล้ว ตถาคตย่อมแนะนำให้ยิ่งขึ้นไป ว่า :-

“มาเถิด ภิกษุ! ท่านจง เป็นผู้สำรวมในอินทรีย์ทั้งหลาย : ได้เห็นรูปด้วยตา, ได้ฟังเสียงด้วยหู, ได้ดมกลิ่นด้วยจมูก, ได้ลิ้มรสด้วยลิ้น, ได้ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย, ได้รู้ธรรมารมณด้วยใจแล้ว, จักไม่ถือเอาทั้งโดยลักษณะที่เป็นการรวบถือทั้งหมด และการถือเอาโดยการแยกเป็นส่วน ๆ . สิ่งอันเป็นอกุศลลามกคืออภิชณาและโทมนัส จะพึงไหลไปตามผู้ที่ไม่สำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพราะการไม่สำรวมอินทรีย์ใดเป็นเหตุ, เธอจักปฏิบัติเพื่อปิดกั้นอินทรีย์นั้นไว้, เธอจักรักษาและถึงการสำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ” ดังนี้.

พราหมณ์! ในกาลใด ภิกษุนั้น เป็นผู้สำรวมอินทรีย์ (เช่นที่กล่าวนั้น) ดีแล้ว ตถาคตย่อมแนะนำให้ยิ่งขึ้นไปอีกว่า :-

“มาเถิด ภิกษุ! ท่านจง เป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะอยู่เสมอ จงพิจารณาโดยแยบคายแล้วจึงฉัน ไม่ใช่ฉันเพื่อเล่น เพื่อมัวเมา เพื่อประดับ เพื่อตกแต่ง, แต่ฉันเพียงเพื่อให้กายนี้ตั้งอยู่ได้ เพื่อให้ชีวิตเป็นไป เพื่อป้องกันความลำบาก เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ ; ด้วยการทำอย่างนี้ เราจักกำจัดเวทนาเก่า (คือหิว) เสีย แล้วไม่ทำเวทนาใหม่ (คืออิมจนอิดอัด) ให้เกิดขึ้น ; ความที่อายุดำเนินไปได้, ความไม่มีโทษเพราะอาหาร และความอยู่ผาสุกสำราญจักมีแก่เรา” ดังนี้.

พราหมณ์! ในกาลใด ภิกษุนั้น เป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะ (เช่นที่กล่าวนั้น) ดีแล้ว ตถาคตย่อมแนะนำให้ยิ่งขึ้นไปอีกว่า :-

“มาเถิด ภิกษุ ! ท่านจง ประกอบความเพียรในธรรมเป็นเครื่องตื่น (ไม่หลับ ไม่ง่วง ไม่มีนชา) จงชำระจิตให้หมดจดสิ้นเชิงจากเครื่องกีดกั้นทั้งหลาย ด้วยการเดิน การนั่ง ตลอดวันยังค่ำไปจนถึงยามแรกแห่งราตรี ; ครั้นยามกลางแห่งราตรี สำเร็จการนอนอย่างราชสีห์ (คือ) ตะแคงข้างขวา เทาเหลื่อมเทา มีสติสัมปชัญญะในการลุกขึ้น, ครั้นถึงยามท้ายแห่งราตรี ลุกขึ้นแล้ว ชำระจิตให้หมดจดสิ้นเชิงจากเครื่องกีดกั้นทั้งหลาย ด้วยการเดิน การนั่ง ต่อไปอีก” ดังนี้.

พราหมณ์ ! ในกาลใด ภิกษุนั้น เป็นผู้ประกอบความเพียรในธรรมเครื่องตื่น (เช่นที่กล่าวนั้น) ดีแล้ว ตถาคตย่อมแนะนำให้ยิ่งขึ้นไปอีกว่า :-

“มาเถิด ภิกษุ ! ท่านจง เป็นผู้ประกอบพร้อมด้วยสติสัมปชัญญะ : รู้ตัวรอบคอบในการก้าวไปข้างหน้า การถอยหลัง, การแลดู การเหลียวดู, การดู การเหยียด, การทรงสังฆาฏิ บาตร จีวร, การกิน การดื่ม การเคี้ยว การลื้ม, การถ่ายอุจจาระปัสสาวะ, การไป การหยุด, การนั่ง การนอน, การหลับ การตื่น, การพูด การนิ่ง” ดังนี้.

พราหมณ์ ! ในกาลใด ภิกษุนั้น เป็นผู้ประกอบพร้อมด้วยสติสัมปชัญญะ (เช่นที่กล่าวนั้น) ดีแล้ว ตถาคตย่อมแนะนำให้ยิ่งขึ้นไปอีกว่า :-

“มาเถิด ภิกษุ ! ท่านจง เสพเสนาสนะอันสงัด คือป่า โคนไม้ ภูเขา ลำธาร ท้องถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎู ที่แจ้ง กองฟาง (อย่างใดอย่างหนึ่ง). ในเวลาภายหลังอาหาร เธอกลับจากบิณฑบาตแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ (จัดสมาธิ) ตั้งกายตรง ดำรงสติเฉพาะหน้า. เธอ ละอภิชฌาในโลก มีจิตปราศจากอภิชฌา คอยชำระจิตจากอภิชฌา ; ละพยาบาท มีจิตปราศจากพยาบาท เป็นผู้กรุณามีจิตหวังความเกื้อกูลในสัตว์ทั้งหลาย คอยชำระจิตจากพยาบาท ; ละถีนมิตฺตะ มุ่งอยู่แต่ความสว่างในใจ มีจิตปราศจากถีนมิตฺตะ มีสติสัมปชัญญะรู้สึกตัว

คอยชำระจิตจากถิ่นมิทธะ ; ละอุทธัจจกุกกุจจะ ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบอยู่ในภายใน คอยชำระจิตจากอุทธัจจกุกกุจจะ ; ละวิจิกิจฉา ข้ามล่วงวิจิกิจฉาเสียได้ ไม่ต้องกล่าวว่า ‘นี่อะไร นี้อย่างไร’ ในกุศลธรรมทั้งหลาย (เพราะความสงบ) คอยชำระจิตจากวิจิกิจฉา” ดังนี้.

ภิกษุ นั้น ครั้นละนิวรณ์ห้าประการ อันเป็นเครื่องเศร้าหมองจิต ทำปัญญาให้ลอยกำลังเหล่านี้ ได้แล้ว, เพราะสงัดจากกามและสงัดจากอกุศลธรรมทั้งหลาย จึง บรรลุฌานที่หนึ่ง ซึ่งมีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกแล้วแลอยู่. เพราะสงบวิตกวิจารณ์เสียได้ จึง บรรลุฌานที่สอง อันเป็นเครื่องพองใสในภายใน เป็นที่เกิดสมาธิแห่งใจ ไม่มีวิตกวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิแล้วแลอยู่. เพราะความจางแห่งปีติ ย่อมอยู่อุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย จึง บรรลุฌานที่สาม อันเป็นฌานที่พระอรหันต์เรียกว่า “ผู้ใดมานี่ เป็นผู้อยู่อุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข” ดังนี้แล้วแลอยู่. และเพราะละสุขและละทุกข์เสียได้ เพราะความดับหายไปแห่งโสมนัสและโทมนัสในกาลก่อน จึงได้ บรรลุฌานที่สี่ อันไม่ทุกข์ไม่สุข มีแต่ความที่สติเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ เพราะอุเบกขา แล้วแลอยู่.

พราหมณ์เอ๋ย! ภิกษุเหล่าใด ที่ยัง เป็นเสขะ (คือยังต้องทำต่อไป) ยังไม่บรรลุอรหัตตมรรค ยังปรารถนานิพพานอันเป็นที่เกษมจากโยคะ ไม่มีอื่นยิ่งไปกว่าอยู่, คำสอน ที่กล่าวมานี้แหละ เป็นคำสอนสำหรับภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น.

พราหมณ์เอ๋ย! ส่วนภิกษุเหล่าใด เป็นอรหัตต์ ลินาสวะแล้ว จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ต้องทำสำเร็จแล้ว มีภาระอันปลงลงได้แล้ว มีประโยชน์ตนอันบรรลุถึงแล้ว มีสัญญาชวนในภพสิ้นไปรอบแล้ว หลุดพ้นแล้ว เพราะรู้โดยชอบแล้ว, ธรรมทั้งหลาย (ในคำสอน) เหล่านี้ เป็นไป เพื่อความอยู่เป็นสุขในทิฏฐุธรรม และเพื่อสติสัมปชัญญะ แก่ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นแล.

ผู้ไม่โหด^๑

ภิกษุ ท. ! มูลเหตุแปดอย่างเหล่านี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสียหาย สำหรับภิกษุผู้ยังไม่จบกิจแห่งการปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงนิพพาน. มูลเหตุแปดอย่าง ะไรบ้างเล่า? แปดอย่างคือ :-

- (๑) ความเป็นผู้ไม่พอใจในการทำงานก่อสร้าง,
- (๒) ความเป็นผู้ไม่พอใจในการคุย,
- (๓) ความเป็นผู้ไม่พอใจในการนอน,
- (๔) ความเป็นผู้ไม่พอใจในการจับกลุ่มคลุกคลีกัน,
- (๕) ความเป็นผู้คุมครองทวารในอินทรียทั้งหลาย,
- (๖) ความเป็นผู้รูประมาณในการบริโภค,
- (๗) ความเป็นผู้ไม่พอใจในการกระทำเพื่อเกิดสัมผัสสุขสบายทางกาย,
- (๘) ความเป็นผู้ไม่พอใจในการขยายกิจให้โยกโย้อ่อนน้า.

ภิกษุ ท. ! มูลเหตุแปดอย่างเหล่านี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสียหาย สำหรับภิกษุผู้ยังไม่จบกิจแห่งการปฏิบัติเพื่อลุถึงนิพพาน.

ผู้ไม่ร้องเพลง^๒

ภิกษุ ท. ! ในอริยวินัยนี้ ถือว่า การขับเพลง คือ การร้องไห้, การพ้อนรำ คือ อาการของคนบ้า, การหัวเราะ ถึงกับเสะพะพัน คืออาการของเด็ก ;

๑. บาลี พระพุทธภาษิต อฎฐก. อ. ๒๓/๓๔๓/๑๘๔, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ติก. อ. ๒๐/๓๓๕/๕๔๗, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงกำจัด ตัณหา การขับเพลง, การฟ้อนรำ เสีย, ควรยึดมั่นพอประมาณ ตอัสตบุรุษผู้ บันเทิงในธรรมทั้งหลาย เท่านั้น.

ผู้ไม่ประมาท

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย ได้ยินเสียงสุนัขจิ้งจอกแก่ ตัวที่ร้องอยู่ใน ตอนย่ำรุ่งแห่งราตรีนี้ ไหม ?

“ได้ยินแล้ว พระเจ้าข้า”.

ภิกษุ ท. ! สุนัขจิ้งจอกแก่ตัวนั้น มันเกิดเป็น โรคเรื้อนออกกัณณะ : มันเที่ยววิ่งไปตามที่ที่มันอยากจะวิ่งไป, มันเที่ยวยืนตามที่ที่มันอยากจะยืน, มันเที่ยวนั่งตามที่ที่มันอยากจะนั่ง, มันเที่ยวนอนตามที่ที่มันอยากจะนอน (ก็หาความสบายมิได้ เพราะอำนาจแห่งโรคนี้), แม้มหนาวก็พัดโกรกตัวมันอยู่.

ภิกษุ ท. ! ข้อนั้นเป็นการดีสำหรับภิกษุ คือขอที่ภิกษุบางรูปในกรณีนี้ ปฏิญาณว่า เป็นสมณสากยปุตติยะ แลก็รู้สึกตัวว่า ตัวเป็นอย่างนั้นได้จริงๆ.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ว่า “เราทั้งหลาย จักเป็นผู้ไม่ประมาท เป็นอยู่” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้ดังนี้แล.

ผู้ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรม^๑

อานนท์! ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ไค ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรมอยู่, ผู้ นั้น ชื่อว่า ย่อมสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ตถาคต ด้วยการบูชาอันสูงสุด.

อานนท์! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเนียงใจไว้ว่า “เราทั้งหลาย จักประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรมอยู่” ดังนี้. อานนท์! พวกเธอทั้งหลายพึงสำเนียงใจไว้ อย่างนี้แล.

ผู้ตายไม่เสียที่^๒

อัคคิเวสสนะ! ถ้าภิกษุเถระ หรือภิกษุปุณกลาง หรือภิกษุใหม่ ก็ตาม ที่ยังไม่เป็นชีณาสพ (พระอรหันต์) แล้ว ทำกาละลงไป ก็ย่อมถึงซึ่งการนับว่า ตายแล้ว ทำกาละแล้ว ทั้งที่ยังฝึกไม่เสร็จ คุณตั้งข้างแก่ หรือข้างปุณกลาง หรือข้างหนุ่ม ของพระราชาที่ยังฝึกไม่ได้ ตายลง ก็ย่อมถึงซึ่งการนับว่าตายแล้ว ทำกาละแล้ว ทั้งที่ยังฝึกไม่เสร็จ นั้นใดก็ฉันนั้น.

อัคคิเวสสนะ! ถ้าภิกษุเถระ หรือภิกษุปุณกลาง หรือภิกษุใหม่ ก็ตาม เป็นชีณาสพ (พระอรหันต์) แล้ว ทำกาละลงไป ก็ย่อมถึงซึ่งการนับว่า

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาปรินิพพานสูตร มหา. ที. ๑๐/๑๖๐/๑๒๕, ตรัสแก่ท่านอานนท์.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ทันทภูมิสูตร อุปริ. ม. ๑๔/๒๗๑-๒/๔๐๓-๔, ตรัสแก่อัคคิเวสสนพราหมณ์ ณ ที่เวฬุวัน.

ตายแล้ว ทำกาละแล้ว อย่างเสร็จการฝึกแล้ว คุณดั่งข้างแก่ หรือข้าง
 ปูนกลาง หรือข้างหนุ่ม ของพระราชา ที่เขาฝึกดีแล้ว ตายลง ก็ถึงซึ่งการนับว่า
 ตายแล้ว ทำกาละแล้ว อย่างเสร็จการฝึกแล้ว นั้นใดก็นั้นนั่นแล.

ผู้ไม่หลงจากศาสนา^๑

ภิกษุ ท. ! ผู้ที่ประกอบด้วยเหตุสี่ประการเหล่านี้แล้ว ย่อมเรียกได้ว่า
 “เป็นผู้ไม่หลงจากธรรมวินัยนี้” ดังนี้. เหตุสี่ประการอะไรบางเล่า สี่ประการ
 คือ :-

- (๑) ผู้ประกอบด้วยศีล อันเป็นเครื่องไปจากข้าศึก (อริยศีล),
- (๒) ผู้ประกอบด้วยสมาธิ อันเป็นเครื่องไปจากข้าศึก (อริยสมาธิ),
- (๓) ผู้ประกอบด้วยปัญญา อันเป็นเครื่องไปจากข้าศึก (อริยปัญญา),
- (๔) ผู้ประกอบด้วยวิมุตติ อันเป็นเครื่องไปจากข้าศึก (อริยวิมุตติ).

ภิกษุ ท. ! ผู้ประกอบด้วยเหตุสี่ประการเหล่านี้แล้ว ย่อมเรียกได้ว่า
 “เป็นผู้ไม่หลงจากธรรมวินัยนี้” ใดเลย.

หมวดที่สิบห้า จบ.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จดกุก. อ. ๒๑/๒/๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย,

ผู้ชิวอนวิงวอน!

ยี่ ภิกขเว สตถารา กรณียี สาวกานี
หิตสินา อนุกรมปะเกน อนุกรมปะ อุปาทาย
กตัง โว ตัง มยา

ภิกษุ ท. ! กิจอันใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์
เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย,
กิจอันนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวกเธอทั้งหลาย.

เอตานิ ภิกขเว รุกขมูลานี
เอตานิ สุธัญญาคารานี
ภิกษุ ท. ! นั้น โคนไม้ทั้งหลาย, นั้น เรือนว่างทั้งหลาย.

ฉายถ ภิกขเว มา ปมาทตถ
ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายจงเพียรเผากิเลส, อย่าได้ประมาท.

มา ปจฺจมา วิปปฏิสารีโน อหฺวตถ
พวกเธอทั้งหลาย อย่าได้เป็นผู้ที่ตองรอนใจ ในภายหลังเลย.

อัย โว อมฺหากัง อนุสาสนี
นี่แล เป็นวาจาเครื่องพรัาสอนพวกเธอทั้งหลายของเรา.

(สพายนวคฺค ตี. ๑๘/๔๔๑/๖๗๔)

ขุมทรัพย์จากพระโอสถ
หมวดที่ ๑๖
ว่าด้วย การไม่ลืมหำปฎิญาณ

๑. สมณสาภยปุตติยะที่แท้
๒. สมณภาพแห่งสมณสาภยปุตติยะ
๓. สมณพราหมณ์ที่แท้
๔. สมณะบัวขาว
๕. สมณะบัวหลวง
๖. สมณะยุพราช
๗. สมณะยุพราช (อีกนัยหนึ่ง)
๘. สมณะในธรรมวินัยนี้
๙. ผู้ทำสมคำปฎิญาณว่า“สมณะ”
๑๐. ผู้ถึงพร้อมด้วยหิริและโอตตปปะ
๑๑. ผู้มีกายสมาจารบริสุทธี
๑๒. ผู้มีวจีสมาจารบริสุทธี
๑๓. ผู้มีมโนสมาจารบริสุทธี
๑๔. ผู้มีอาชีวะบริสุทธี
๑๕. ผู้ปิดกั้นอกิขณาโหมนัสให้หยุดไหล
๑๖. ผู้รู้ประมาณการบริโภค
๑๗. ผู้ต้นจกิลเสทำอะไรไม่ได้
๑๘. ผู้มีสติสัมปชัญญะ
๑๙. ผู้ออกหาวิเวกธรรม
๒๐. ผู้ใดบรรลุนามที่หนึ่ง
๒๑. ผู้ใดบรรลุนามที่สอง
๒๒. ผู้ใดบรรลุนามที่สาม
๒๓. ผู้ใดบรรลุนามที่สี่
๒๔. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ
๒๕. จุตูปปาตญาณ
๒๖. อาสวัคชญาณทำให้เป็นสมณะจริง
๒๗. ขอมเสยชีวิตไม่ยอมล่วงสิกขาบท
๒๘. ผู้ไม่หลงเอาสิ่งอื่นมาเป็นแก่น
๒๙. รู้“ความลับ”ของจันฐา
๓๐. รู้“ความลับ”ของอุปาทานจันฐ
๓๑. รู้“ความลับ”ของธาคูตี
๓๒. รู้“ความลับ”ของอินทรีย์หก
๓๓. รู้“ความลับ”ของอินทรีย์หา
๓๔. ฐฎิจสมุปะบาทจึงเป็นสมณะได้
๓๕. รุริยสังข์จึงเป็นสมณะได้

ขุมทรัพย์จากพระโศภน

หมวดที่ ๑๖

ว่าด้วย การไม่ลืมคำปฏิญาณ

(ปฏิบัติกันของหมวด ๑ อันว่าด้วยการลืมคำปฏิญาณ)

สมณสาकยปุคตติยะที่แท้

วาเสฏฐะ ท.! พวกเธอแล มีชาติต่างกัน มีนามต่างกัน มีโคตรต่างกัน มีสกุลต่างกัน ออกบวชจากเรือนเป็นผู้ไม่หวังเกี่ยวของด้วยเรือนแล้ว เมื่อถูกเขาถามว่า “พวกท่าน เป็นใคร ?” ดังนี้, พวกเธอก็ปฏิญาณ ว่า “เราทั้งหลาย เป็นสมณสาकยปุคตติยะ” ดังนี้.

วาเสฏฐะ ท.! อนึ่ง ศรัทธา ของผู้ใดแลตั้งมั่น ในตถาคต ฝังลง รากแล้ว ดำรงอยู่ได้มั่นคง อันสมณะหรือพราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกก็ตาม ไม่ชักนำไปทางอื่นได้, ผู้้นั้นควรที่จะกล่าว อย่างนี้ว่า “เราเป็นบุตร เป็นโอรส เกิดจากพระโศภนของพระผู้มี พระภาคเจ้า เกิดโดยธรรม เนมิตโดยธรรม เป็นทายาทโดยธรรม” ดังนี้. ขอนั้นเพราะเหตุไร? เพราะคำว่า “ธรรมกาย” บาง

๑. บาลี พระพุทธภาษิต อัครัญญสูตร ปา. ที. ๑๑/๕๑/๕๕, ตรีสแก้ววาเสฏฐสามเณรและ การทวาชสามเณร ณ ที่บุพพาราม.

“พรหมกาย” บาง “ธรรมภูต” บาง “พรหมภูต” บาง นี่เป็นคำสำหรับ
ใช้เรียกแทนชื่อ ตถาคต แล.

สมภาพแห่งสมณสากยปุตติยะ^๑

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนแม่น้ำใหญ่ ๆ เช่นแม่น้ำคงคา ยมนา อจิรวดี
สรภู มหิ ก็ตาม, ครั้นไหลไปถึงมหาสมุทรแล้ว ย่อมทิ้งชื่อเดิมของตน
ยอมถึงการเรียกชื่อใหม่ว่า “มหาสมุทร” เหมือนกันหมด. ขอนี้ฉันใด ;

ภิกษุ ท. ! วรรณะทั้งสี่นี้ ก็อย่างเดียวกันฉันนั้น : จะเป็นกษัตริย์
หรือพราหมณ์ เวสส์ หรือศูทร ก็ตาม, เมื่อคนเหล่านั้น ออกบวชใน
ธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละทิ้งชื่อ และชื่อสกุลแต่เดิมของตนเสีย
ยอมถึงการเรียกชื่อใหม่ ว่า “พวกสมณสากยปุตติยะ” ดังนี้ เหมือนกันหมด
โดยแท้.

ภิกษุ ท. ! ขอที่วรรณะทั้งสี่ ไม่ว่าจะ เป็นกษัตริย์ หรือพราหมณ์
เวสส์ หรือศูทร ครั้นออกบวชในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละทิ้งชื่อ
และชื่อสกุลแต่เดิมของตนเสีย ถึงการเรียกชื่อใหม่ว่า “พวกสมณสากยปุตติยะ”
ดังนี้ เหมือนกันหมด นี้แล เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่น่าจะเป็นได้ ___
ในธรรมวินัยนี้, ซึ่งเมื่อภิกษุทั้งหลาย เห็นแล้ว ๆ ซึ่งขอนี้ ย่อมเกิดความ
พอใจอย่างยิ่งในธรรมวินัยนี้แล.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต อ. พ. ๒๕/๑๕๗/๑๑๘, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่บุพพาราม.

สมณพราหมณ์ที่แท้^๑

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ย่อมรู้จักตามที่เป็นจริง ซึ่ง รสอร่อยของโลก โดยความเป็นรสอร่อยของโลก, โทษของโลกโดย ความเป็นโทษของโลก, อุบายเครื่องออกไปพ้นจากโลกโดยความเป็น อุบายเครื่องออกไปพ้นจากโลก ;

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ถูกสมมติว่าเป็นสมณะใน บรรดาสมณะทั้งหลายก็ตาม, ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ ในบรรดาพราหมณ์ ทั้งหมดก็ตาม, ก็เป็นสมณะหรือเป็นพราหมณ์ได้แท้ และได้ทำให้แจ้งซึ่ง ประโยชน์แห่งความเป็นสมณะหรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์ ด้วย ปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐุธรรมนี้ เข้าถึงแล้วแลเป็นอยู่.

สมณะบัวขาว^๒

ภิกษุ ท. ! สมณะบัวขาว เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความเห็นถูกต้อง, มีความมุ่งหมาย ถูกต้อง, มีการพูดจาถูกต้อง, มีการทำงานถูกต้อง, มีการเลี้ยงชีวิตถูกต้อง, มีความ پاکเพียรถูกต้อง, มีความระลึกละถูกต้อง, มีความตั้งใจมั่นคงถูกต้อง, มีญาณถูกต้อง, มีวิมุตติถูกต้อง ; แต่ไม่ถูกต้องวิโมกข์ ๘ ด้วยนามกาย.

ภิกษุ ท. ! บุคคลอย่างนี้แล เรียกว่า เป็นสมณะบัวขาว.

๑. บาลี พระพุทธทศกัณฐก ตัก. อ. ๒๐/๓๓๔/๕๔๖, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. บาลี พระพุทธทศกัณฐก จตุกก. อ. ๒๑/๑๑๗/๘๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

สมณะบัวหลวง^๑

ภิกษุ ท.! สมณะบัวหลวง เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุ ท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความเห็นถูกต้อง, มีความมุ่งหมายถูกต้อง, มีการพูดจาถูกต้อง, มีการทำงานถูกต้อง, มีการเลี้ยงชีวิตถูกต้อง, มีความ پاکเพียรถูกต้อง, มีความระลึกละอายถูกต้อง, มีความตั้งใจมั่นคงถูกต้อง, มีญาณถูกต้อง, มีวิมุตติถูกต้อง ; และเป็นผู้อยู่ถูกต้อง^๒ วิโมกข์ ๘ ด้วยนามกายด้วย.

ภิกษุ ท.! บุคคลอย่างนี้แล เรียกว่า เป็นสมณะบัวหลวง.

สมณะยุพราช^๓

ภิกษุ ท.! สมณะยุพราช เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุ ท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นเสขะ (คือยังต้องทำกิจต่อไป) เป็นผู้ปฏิบัติอยู่ ยังปรารถนาหนีพพานอันเป็นที่เกษมจากโยคะ ไม่มีอื่นยิ่งกว่าเป็นอยู่. เปรียบเหมือนโอรสองค์ใหญ่ของพระราชอาญาผู้เป็นกษัตริย์มูรธาภิเษก เป็นผู้ควรแก่การอภิเษก แต่ยังมีได้รับการอภิเษก ดำรงอยู่ในตำแหน่ง

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๑๗/๘๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. คำว่า “ถูกต้อง” ในที่นี้ หมายถึงความที่จิตประกอบอยู่ด้วยความพ้นจากกิเลสของบุคคลผู้บรรลุวิโมกข์แปล; ในที่นี้ โดยใจความก็คือ เป็นผู้บรรลุเจโตวิมุตติ และปัญญาวิมุตติทั้งสองอย่างแล้ว ยังคงคล่องแคล่วในวิโมกข์ทั้งแปดอีกด้วย.

๓. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๑๗/๘๗.

ยุพราช ฉันทไศ ; ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นเสขะ เป็นผู้ปฏิบัติอยู่ ยังปรารถนา
นิพพานอันเป็นที่เกษมจากโยคะ ไม่มีอื่นยิ่งกว่า เป็นอยู่ ฉันทนั้น.

ภิกษุ ท. ! บุคคลอย่างนี้แล เรียกว่า สมณะยุพราช.

สมณะยุพราช (อีกนัยหนึ่ง)^๑

ภิกษุ ท. ! สมณะยุพราช เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความเห็นถูกต้อง, มีความมุ่ง
หมายถูกต้อง, มีการพูดจาถูกต้อง, มีการทำงานถูกต้อง, มีการเลี้ยงชีวิต
ถูกต้อง, มีความ پاکเพียรถูกต้อง, มีความระลึกละถูกต้อง, มีความตั้งใจ
มั่นคงถูกต้อง.

ภิกษุ ท. ! บุคคลอย่างนี้แล เรียกว่า เป็นสมณะยุพราช.

สมณะในธรรมวินัยนี้^๒

ภิกษุ ท. ! สมณะ (ที่หนึ่ง) มีในธรรมวินัยนี้เอง, สมณะที่สองก็มีใน
ธรรมวินัยนี้, สมณะที่สามก็มีในธรรมวินัยนี้, สมณะที่สี่ก็มีในธรรมวินัยนี้ ;
ลัทธิอื่นก็ว่างจากสมณะของลัทธิอื่น. ภิกษุ ท. ! เธอทั้งหลาย จงบันลือ-
ลีลนาท โดยชอบอย่างนี้เถิด.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๑๓/๘๕.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๓๒๓/๒๔๑, ตรีสแกภิกษุทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! สมณะ (ที่หนึ่ง) เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุใน
 ธรรมวินัยนี้ เพราะสิ้นรอบแห่งสัจฉญาณสาม เป็นผู้แรกถึงกระแสนิพพาน
 มีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา ผู้เที่ยงแท้ ผู้แน่ที่จะตรัสรู้ขางหน้า ภิกษุ ท. ! นี้แล
 เป็นสมณะ (ที่หนึ่ง).

ภิกษุ ท. ! สมณะที่สอง เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุใน
 ธรรมวินัยนี้ เพราะสิ้นรอบแห่งสัจฉญาณสาม และเพราะความมีราคะ โทสะ
 โมหะ เบาบาง เป็นผู้มาอีกครั้งเดียว มาสู่โลกนี้คราวเดียวเท่านั้น ก็ทำที่สุด
 แห่งทุกข์ได้. ภิกษุ ท. ! นี้แล เป็นสมณะที่สอง.

ภิกษุ ท. ! สมณะที่สาม เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุใน
 ธรรมวินัยนี้ เพราะสิ้นรอบแห่งสัจฉญาณเบื้องต่ำห้าอย่าง เป็นผู้ลอยเกิด
 (ในชั้นสุทธาวาส) ย่อมมีการปรินิพพานในภพนั้น ไม่เวียนกลับมาจากโลกนั้น
 เป็นธรรมดา. ภิกษุ ท. ! นี้แล เป็นสมณะที่สาม.

ภิกษุ ท. ! สมณะที่สี่ เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุใน
 ธรรมวินัยนี้ ไคกระทำไห้แจ้ง เจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้
 เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐุธรรมนี้
 เข้าถึงแล้วแลอยู่. ภิกษุ ท. ! นี้แล เป็นสมณะที่สี่.

ภิกษุ ท. ! สมณะ (ที่หนึ่ง) มีในธรรมวินัยนี้เอง, สมณะที่สองก็มี
 ในธรรมวินัยนี้, สมณะที่สามก็มีในธรรมวินัยนี้, สมณะที่สี่ก็มีในธรรมวินัยนี้ ;
 ลัทธิตอื่นก็ว่างจากสมณะของลัทธิตอื่น. ภิกษุ ท. ! เธอทั้งหลาย จงบันลือ-
 สีนานา โดยชอบอย่างนี้ แล.

ผู้ทำสมคำปฏิญาณว่า “สมณะ”^๑

ภิกษุ ท. ! มหาชนเขารู้จักเธอทั้งหลายว่า “สมณะ สมณะ” ดังนี้ ถึงเธอทั้งหลายแล้ว เมื่อถูกเขาถามว่า ท่านทั้งหลาย เป็นอะไร ? พวกเธอทั้งหลายก็ปฏิญาณตัวเองว่า “เราเป็นสมณะ” ดังนี้

ภิกษุ ท. ! เมื่อเธอทั้งหลาย มีชื่อว่า สมณะ และปฏิญาณตัวเองว่าเป็นสมณะ อยู่อย่างนี้แล้ว, พวกเธอทั้งหลาย จะต้องสำเหนียกใจว่า “ธรรมเหล่าใด อันจะทำให้เราเป็นสมณะและเป็นพราหมณ์ (คือเป็นอรหันต์ผู้ลอยบุญบาปเสียแล้ว), เราจะประพฤติดีเอาด้วยดี ซึ่งธรรมเหล่านั้น. ด้วยอาการปฏิบัติของเราอย่างนี้ สมัญญาว่าสมณะของพวกเราจักเป็นจริง และคำปฏิญาณว่าสมณะของพวกเราจักสมจริง ; อนึ่งเถา เราบริโภคใช้สอย จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารของทายกเหล่าใด, การบำเพ็ญทานของทายกเหล่านั้น ก็จักมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่ ; และการบรรพชาของเราเอง ก็จักไม่เป็นหมันเปล่าแต่จักมีผลมีกำไรแก่เราโดยแท้” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้อย่างนี้ แล.

ผู้ถึงพร้อมด้วยหิริโอตตัปปะ^๒

ภิกษุ ท. ! ธรรมเหล่าไหนเล่า ที่จะทำพวกเราให้เป็นสมณะ ที่จะทำพวกเราให้เป็นพราหมณ์ ?

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสดปุระสูตร มุ. ม. ๑๒/๔๕๖/๔๕๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายที่นิคม ชื่อ อัสดปุระ ของอังกราชกุมาร ในชนบทอังคะ.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสดปุระสูตร มุ. ม. ๑๒/๔๕๖/๔๖๐.

ภิกษุ ท. ! พวกเธอต้องสำเหนียกตนให้ได้อย่างนี้ว่า เราจักเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยหิริและโอตตปัปะ ; ภิกษุ ท. ! พวกเธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล. ภิกษุ ท. ! เรื่องนี้คงเกิดมีแก่พวกเธอ คือจะพากันถึงความนอนใจเสียเพียงเท่านั้นว่า “พวกเราถึงพร้อมด้วยหิริและโอตตปัปะ. พอแล้วด้วยคุณเพียงเท่านี้ พวกเราไต่ตามถึงผลแห่งสมณปฏิบัติแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกมิได้มี” ภิกษุ ท. ! เราจักบอกแก่พวกเธอ เราจักเตือนพวกเธอให้รู้ : เมื่อพวกเธอต้องการความเป็นสมณะ ก็อย่าทำผลของความเป็นสมณะให้เสื่อมไป เพราะวากิจที่พวกเธอจะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกยังมีอยู่.

ผู้มีกายสมาจารบริสุทธ^๑

ภิกษุ ท. ! กิจที่พวกเธอต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกเป็นลำดับนั้น คืออะไร ? คือการสำเหนียกตนเองให้ได้ว่า กายสมาจาร (การประพฤติชอบสม่ำเสมอด้วยกาย) ของเรา บริสุทธิแล้ว หงายได้แล้ว เปิดเผยได้แล้ว หาของทะเลอุมิได้เป็นอันล้ารวมดีแล้ว, อนึ่ง เราจักไม่ยกตนข่มท่านด้วยคุณข้อนี้เป็นอันขาด ; ภิกษุ ท. ! พวกเธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล. ภิกษุ ท. ! เรื่องนี้คงเกิดมีแก่พวกเธอ คือจะพากันถึงความนอนใจเสียเพียงเท่านั้นว่า “พวกเราถึงพร้อมด้วยหิริและโอตตปัปะ, กายสมาจารของพวกเราบริสุทธิ. พอแล้วด้วยคุณเพียงเท่านี้ พวกเราไต่ตามถึงผลแห่งสมณปฏิบัติแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกมิได้มี”. ภิกษุ ท. ! เราจักบอกแก่พวกเธอ เราจักเตือน

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสดปรสูตร มุ. ม. ๑๒/๔๕๗/๔๖๑.

พวกเธอใหญ่ : เมื่อพวกเธอต้องการความเป็นสมณะ ก็อย่าทำผลของความเป็นสมณะให้เสื่อมไป เพราะว่ากิจที่พวกเธอจะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกยังมีอยู่.

ผู้มีวิสมาจารบริสุทธ^๑

ภิกษุ ท. ! กิจที่พวกเธอต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกเป็นลำดับนั้น คืออะไร ? คือการสำเหนียกตนเองให้ได้ว่า วิสมาจาร (การประพฤติชอบสม่ำเสมอด้วยวาจา) ของเราบริสุทธิแล้ว หงายได้แล้ว เปิดเผยได้แล้ว หาชองทะลูมิได้ เป็นอันสำรวมดีแล้ว, อนึ่ง เราจักไม่ยกตนข่มท่านด้วยคุณอันนี้เป็นอันขาด ; ภิกษุ ท. ! พวกเธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล. ภิกษุ ท. ! เรื่องนี้คงเกิดมีแก่พวกเธอ คือ จะพากันถึงความนอนใจเสียเพียงเท่านั้นว่า “พวกเราถึงพร้อมด้วยหิริโอตตปปะ, กายสมาจารของพวกเราบริสุทธิ, วิสมาจารบริสุทธิ. พอแล้วด้วยคุณเพียงเท่านี้ พวกเราไคตามถึงผลแห่งสมณะปฏิบัติแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกมิได้มี” ภิกษุ ท. ! เราจักบอกแก่พวกเธอ เราจักเตือนพวกเธอใหญ่ : เมื่อพวกเธอต้องการความเป็นสมณะ ก็อย่าทำผลของความเป็นสมณะให้เสื่อมไป เพราะว่ากิจที่พวกเธอจะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกยังมีอยู่.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสดปุรสูตร ม. ม. ๑๒/๔๕๗/๔๖๒.

ผู้มีมโนสมาจารบริสุทธ^๑

ภิกษุ ท. ! กิจที่พวกเธอต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกเป็นลำดับนั้น คืออะไร ? คือการสำเหนียกตนเองให้ได้ว่า มโนสมาจาร (การประพฤติชอบสม่ำเสมอด้วยใจ) ของเรา บริสุทธ^๑แล้ว หงายได้แล้ว เปิดเผยได้แล้ว หาช่องทะลุมาได้ เป็นอันตำรวมติแล้ว, อนึ่ง เราจักไม่ยกตนข่มท่านด้วยคุณข้อนี้เป็นอันขาด ; ภิกษุ ท. ! พวกเธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล. ภิกษุ ท. ! เรื่องนี้คงเกิดมีแก่พวกเธอ คือจะพากันถึงความพอใจเสียเพียงเท่านั้นว่า “พวกเราถึงพร้อมด้วยhiriและโอตตปปะ, กายสมาจารของพวกเราบริสุทธ^๑, วิสสมาจารบริสุทธ^๑, มโนสมาจารบริสุทธ^๑. พอแล้ว ด้วยคุณเพียงเท่านี้ พวกเราได้ตามถึงผลแห่งสมณะปฏิบัติแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกมิได้มี”. ภิกษุ ท. ! เราจักบอกแก่พวกเธอ เราจักเตือนพวกเธอให้รู้ : เมื่อพวกเธอต้องการความเป็นสมณะ ก็อย่าทำผลของความเป็นสมณะให้เสื่อมไป เพราะว่ากิจที่พวกเธอจะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกยังมีอยู่.

ผู้มีอาชีวะบริสุทธ^๒

ภิกษุ ท. ! กิจที่พวกเธอต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกเป็นลำดับนั้น คืออะไร ? คือการสำเหนียกตนเองให้ได้ว่า อาชีวะของเรา บริสุทธ^๑แล้ว หงายได้แล้ว

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสสปุสฺสฺร มุ. ม. ๑๒/๔๕๘/๔๖๓.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสสปุสฺสฺร มุ. ม. ๑๒/๔๕๘/๔๖๔.

เปิดเผยได้แล้ว หาของทะเลมิได้ เป็นอันสำรวมดีแล้ว, อนึ่ง เราจักไม่ยกตนข่ม
 ทานด้วยคุณขื่อนี้เป็นอันขาด ; ภิกษุ ท. ! พวกเธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล.
 ภิกษุ ท. ! เรื่องนี้คงเกิดมีแก่พวกเธอ คือจะพากันถึงความนอนใจเสียเพียงเท่า
 นั้นว่า “พวกเราถึงพร้อมด้วยหิริและโอตตปปะ, กายสมาจารของพวกเรา
 บริสุทธี, วชิรสมาจารบริสุทธี, มโนสมาจารบริสุทธี, อาชีวะบริสุทธี. พอแล้ว
 ด้วยคุณเพียงเท่านี้ พวกเราไต่ตามถึงผลแห่งสมณะปฏิบัติแล้ว กิจอื่นที่จะต้อง
 ทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกมิได้มี”. ภิกษุ ท. ! เราจักบอกแก่พวกเธอ เราจักเตือนพวก
 เธอให้รู้ : เมื่อพวกเธอต้องการความเป็นสมณะ ก็อย่าทำผลของความเป็น
 สมณะให้เสื่อมไปเพราะว่า กิจที่พวกเธอจะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกยังมีอยู่.

ผู้ปิดกั้นอภิขมาโทมนัสให้หยุดไหล^๑

ภิกษุ ท. ! กิจที่พวกเธอต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกเป็นลำดับนั้น คืออะไร ?
 คือการสำเหนียกตนเองให้ได้ว่า เราจักเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย :
 ได้เห็นรูปด้วยตาแล้ว จักไม่ถือเอาทั้งโดยลักษณะที่เป็นการรวบรวมถือทั้งหมด
 และการถือเอาโดยการแยกเป็นส่วน ๆ. สิ่งอันเป็นอกุศลลามกคืออภิขมาและ
 โทมนัส จะพึงไหลไปตามผู้ที่ไม่สำรวมอินทรีย์คือตาใดเป็นเหตุ, เราจัก
 ปฏิบัติเพื่อปิดกั้นอินทรีย์นั้นไว้ จักเป็นผู้รักษา ถึงการสำรวมอินทรีย์คือตา ;
 ได้ฟังเสียงด้วยหู, ได้ดมกลิ่นด้วยจมูก, ได้ลิ้มรสด้วยลิ้น, ได้สัมผัส
 โผฏฐัพพะด้วยกาย, ได้รูธรรมารมณด้วยใจแล้ว จักไม่ถือเอาทั้งโดยลักษณะ

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสตปรัสูตร ม. ม. ๑๒/๔๕๕/๔๖๕.

ที่เป็นการรวบถือทั้งหมด และการถือเอาโดยการแยกเป็นส่วน ๆ. สิ่งอันเป็น
อกุศลลามกคืออภิชฌาและโทมนัส จะพึงไหลไปตามผู้ที่ไม่สำรวมอินทรีย์ได้
เป็นเหตุ, เราจักปฏิบัติเพื่อปิดกั้นอินทรีย์เหล่านั้นไว้ จักเป็นผู้รักษา ถึงการ
สำรวมอินทรีย์ทั้งหลาย ;

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้อย่างนี้แล ___ ๑ล๑ ___
(มีตรัสมิให้ห่อนใจด้วยคุณเพียงเท่านั้น และตรัสเตือนว่ายังมีกิจที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีก ในตอนท้ายนี้
ทุกครั้ง).

ผู้ประมาทการบริโภค^๑

ภิกษุ ท. ! กิจที่พวกเธอต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกเป็นลำดับนั้น คืออะไร ?
คือการสำเหนียกตนเองให้ได้ว่า เราจักเป็นผู้ประมาทในโภชนะอยู่เสมอ :
จักพิจารณาโดยแยบคายแล้วจึงฉัน, ไมฉันเพื่อเล่น ไมฉันเพื่อมัวเมา
ไมฉันเพื่อประดับ ไมฉันเพื่อตกแต่ง, แต่ฉันเพื่อเพียงให้กายนี้ตั้งอยู่ได้
เพื่อให้ชีวิตเป็นไป เพื่อป้องกันความลำบาก เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ ;
ด้วยการทำอย่างนี้ เราจักขจัดเวทนาเก่า (คือหิว) เสีย แล้วไม่ทำเวทนาใหม่
(คืออิมจนอิดอัด) ให้เกิดขึ้น ; ความที่อายุดำเนินไปได้, ความไม่มีโทษ
เพราะอาหาร และความอยู่ผาสุกสำราญ จักมีแก่เรา ดังนี้ ; ภิกษุ ท. !
พวกเธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล. ___ ๑ล๑ ___ (มีตรัสมิให้ห่อนใจด้วยคุณเพียงเท่านั้น
และตรัสเตือนว่า ยังมีกิจที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีก ในตอนท้ายนี้ทุกครั้ง).

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสสปุรสูตร ม. ม. ๑๒/๕๐๐/๔๖๖.

ผู้ตั้งจนกิเลสทำอะไรไม่ได้^๑

ภิกษุ ท. ! กิจที่พวกเธอต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกเป็นลำดับนั้น คืออะไร ? คือการสำเนียงตนเองให้ได้ว่า เราจักตามประกอบในธรรมเป็นเครื่องตั้ง : เราจักชำระจิตให้หมดจดสิ้นเชิงจากอาวณิยธรรม (คือกิเลสที่กั้นจิต) ด้วยการเดินจงกรม ด้วยการนั่ง ตลอดวันยังค่ำ ไปจนสิ้นยามแรกแห่งราตรี, ครั้นยามกลางแห่งราตรี เราจักนอนอย่างราชสีห์ (คือ) ตะแคงข้างขวา เทาเหลื่อมเทา มีสติสัมปชัญญะในการลุกขึ้น, ครั้นยามสุดท้ายแห่งราตรี เราลุกขึ้นแล้ว จักชำระจิตให้หมดจดสิ้นเชิงจากอาวณิยธรรม ด้วยการเดินจงกรม และด้วยการนั่งอีก ; ภิกษุ ท. ! พวกเธอพึงสำเนียงอย่างนี้แล. ___ ฯลฯ ___ (มีตรัสมีให้นอนใจด้วยคุณเพียงเท่านั้น และตรัสเตือนว่ายังมีกิจที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีก ในตอนท้ายนี้ทุกครั้ง).

ผู้มีสติสัมปชัญญะ^๒

ภิกษุ ท. ! กิจที่พวกเธอต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกเป็นลำดับนั้น คืออะไร ? คือการสำเนียงตนเองให้ได้ว่า เราจักเป็นผู้ประกอบพร้อมด้วยสติสัมปชัญญะ : รู้ตัวรอบคอบในการก้าวไปข้างหน้า การถอยหลัง, การแลดู การเหลียวดู, การดู การเหยียด, การทรงสังฆาฏิ บาตร จีวร, การกิน การดื่ม การเคี้ยว การลืมหืม, การถ่ายอุจจาระปัสสาวะ, การไป การหยุด, การนั่ง

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสนปรสูตร ม. ม. ๑๒/๕๐๐/๔๖๗.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสนปรสูตร ม. ม. ๑๒/๕๐๑/๔๖๘.

การนอน, การหลับ การตื่น, การพูด การนิ่ง ; ภิกษุ ท. ! พวกเธอ
พึงสำเหนียกอย่างนี้แล. ___๗๗___ (มีตรัสมีให้สนใจด้วยคุณเพียงเท่านั้น และตรัสเตือน
ว่า ยังมีกิจที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีก ในตอนท้ายนี้ ทุกครั้ง).

๖ ผู้ออกหา วิเวกธรรม^๑

ภิกษุ ท. ! กิจที่พวกเธอต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกเป็นลำดับนั้น คืออะไร ?
ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มาเสพเสนาสนะอันสงัด คือป่า
โคนไม้ ภูเขา ลำธาร ท้องถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ้ง กองฟาง (อย่างใด
อย่างหนึ่ง). ในเวลาภายหลังอาหาร เธอกลับจากบิณฑบาตแล้ว นั่ง
บัลลังก์ (ขัดสมาธิ) ตั้งกายตรง ดำรงสติเฉพาะหน้า. เธอ ละอภิชฌา
ในโลก มีจิตปราศจากอภิชฌา คอยชำระจิตจากอภิชฌา ; ละพยาบาท
มีจิตปราศจากพยาบาท เป็นผู้รณามีจิตหวังความเกื้อกูล ในสัตว์ทั้งหลาย
คอยชำระจิตจากพยาบาท ; ละถีนมิทชะ มุ่งอยู่แต่ความสว่างในใจ มีจิต
ปราศจากถีนมิทชะ มีสติสัมปชัญญะรู้สีกตัว คอยชำระจิตจากถีนมิทชะ ;
ละอุทซังกุกุกจะ ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบอยู่ในภายใน คอยชำระจิตจาก
อุทซังกุกุกจะ ; ละวิจิกิจจา ขามลวงวิจิกิจจาเสียได้ ไม่ต้องกล่าวว่า
“นี่อะไร นี้อย่างไร” ในกุศลธรรมทั้งหลาย (เพราะความสงสัย) คอยชำระ
จิตจากวิจิกิจจา.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสดรสูตร มุ. ม. ๑๒/๕๐๒/๔๖๕.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนชายผู้หนึ่ง **กุหนึ่เขา** ไปทำงานสำเร็จผล ไขหนี้ต้นทุนเดิมหมดแล้ว **ถ้า** ไรยังเหลือพอเลี้ยงภรรยาได้ถมไป; เขาคงคะเนถึงโชคกลางว่า “เมื่อก่อนเรากุหนึ่เขาไปทำงานสำเร็จผล ไขหนี้ต้นทุนเดิมหมดแล้ว **ถ้า** ไรยังเหลือพอเลี้ยงภรรยาได้ถมไป” ดังนี้, เขาย่อมปราโมทย์บันเทิงใจ โสมนัส เพราะข้อนั้นเป็นเหตุ ฉันทิ, (นี่อย่างหนึ่ง)

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนชายอีกผู้หนึ่ง **ป่วยไขหนัก** ทนทุกข์ อาหารไม่ตก กำลังน้อย. ครั้นเวลาอื่นเขาหายจากไขนั้น อาหารก็ตั้ง กำลังก็มี; เขาต้องนึกถึงกาลเก่าว่า “เมื่อก่อน เราป่วยไขหนัก ทนทุกข์ อาหารก็ไม่ตก กำลังน้อยลง บัดนี้เราหายจากไขนั้น อาหารก็ตั้ง กำลังก็มีมา” ดังนี้, เขาย่อมปราโมทย์บันเทิงใจ โสมนัส เพราะข้อนั้นเป็นเหตุ ฉันทิ, (นี่อีกอย่างหนึ่ง)

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนชายอีกผู้หนึ่ง **ติดเรือนจำ** ครั้นเวลาอื่นเขาหลุดจากเรือนจำโดยสะดวก ไม่มีภัย ไม่เสียทรัพย์; เขาต้องนึกถึงกาลเก่าอย่างนี้ว่า “เมื่อก่อน เราติดเรือนจำ บัดนี้ เราหลุดมาได้โดยสะดวก ไม่มีภัย ไม่เสียทรัพย์” ดังนี้, เขาย่อมปราโมทย์บันเทิงใจ โสมนัส เพราะข้อนั้นเป็นเหตุ ฉันทิ, (นี่อีกอย่างหนึ่ง)

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนชายอีกผู้หนึ่ง **เป็นทาสเขา** ฟังตัวเองไม่ได้ ต้องฟังผู้อื่น เทียบตามอำเภอใจไม่ได้. ครั้นถึงสมัยอื่น เขาพ้นจากการเป็นทาส ฟังตัวเองได้ ไม่ต้องฟังผู้อื่น เทียบตามอำเภอใจได้; เขาต้องนึกถึงกาลเก่าอย่างนี้ว่า “เมื่อก่อนเราเป็นทาส ฟังตัวเองไม่ได้ ต้องฟังผู้อื่น เทียบตามอำเภอใจไม่ได้ ครั้นถึงสมัยอื่น เราพ้นจากการเป็นทาส ฟังตัวเองได้ ไม่ต้องฟังผู้อื่น เทียบตามอำเภอใจได้” ดังนี้, เขาย่อมปราโมทย์ บันเทิงใจ โสมนัส เพราะข้อนั้นเป็นเหตุ ฉันทิ, (นี่อีกอย่างหนึ่ง)

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนชายอีกผู้หนึ่ง นำทรัพย์เดินทางไกล อัน
 ก้นคาร ครั้นพบนทางก้นคารได้โดยสะดวก ไม่มีภัย ไม่ต้องเสียโภคทรัพย์; เขา
 ต้องนึกถึงกาลเกาอย่างนี้ว่า “เมื่อก่อน เรานำทรัพย์เดินทางไกลอันก้นคาร
 ครั้นพบนทางก้นคาร ไม่มีภัย ไม่ต้องเสียโภคทรัพย์” ดังนี้, เขาย่อมปราโมทย์
 บันเทิงใจ โสมนัสเพราะข้อนั้นเป็นเหตุ (เหล่านี้) เป็นฉันท;

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ พิจารณาเห็นนิรวณ ๕ ประการ ที่ตนยังละไม่ได้ว่า
 เป็นเช่นกับการกู่หนี เช่นกับการเป็นโรค เช่นกับการติดเรือนจำ เช่นกับการเป็น
 ทาส และการนำทรัพย์ข้ามทางก้นคาร, และเธอพิจารณาเห็นนิรวณ ๕ ประการ
 ที่ละเสียได้แล้วในตนเอง เป็นเช่นกับการหมดหนี้ การหมดโรค การหลุดจาก
 เรือนจำ การพ้นจากทาส การบรรลุถึงที่พ้นภัย (เขาย่อมปราโมทย์บันเทิงใจ
 โสมนัสเพราะข้อนั้นเป็นเหตุ) ฉันทนั้นเหมือนกัน แล.

ผู้ใดบรรลุฌานที่หนึ่ง^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุนั้น ครั้นละนิรวณ ๕ ประการ อันเป็นเครื่องเศร้า
 หมองใจและทำปัญญาให้ถอยกำลัง เหล่านี้ ใดแล้ว, เพราะสังัดจากกามและ
 สังัดจากอกุศลธรรมทั้งหลาย จึง บรรลุฌานที่หนึ่ง ซึ่งมีวิตกวิจารณ์ มีปีติและ
 สุขอันเกิดแต่วิเวกแล้วแลอยู่. เธอ ประพรมกายนี้ทำให้ชุ่มทั่ว ชุ่มรอบ เต็มรอบ
 ด้วยปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกนั้น, ส่วนใดส่วนหนึ่งของกายเธอทั่วทั้งตัว
 ที่ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกนั้น ไม่ถูกต้องแล้ว มิได้มี.

๑. บาลี พระพุทธทศกัมมิต มหาอัสนปรสูตร ม. ม. ๑๒/๕๐๕/๔๗๑.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนนายช่างอาบก็ดี หรือลูกมือของเขาก็ดี เป็นคนฉลาด ropyงที่ไ้สำหรับถูตัวในเวลาอาบน้ำลงในขันสำริด แลวพรมน้ำหมักไว้, ครั้นเวลาเย็น กอนผงออกยงเขากัน ซิมทั่วกันแลว จับกันทั้งภายในภายนอก ไม้ไหลหยด ฉันใด; ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ประพรมกายนี้ทำให้ชุ่มทั่ว ชุ่มรอบ เต็มรอบ ด้วยปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก, ส่วนใดส่วนหนึ่งของกายเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกนั้น ไม้ถูกต้องแลว มิได้มี, ฉันนั้นเหมือนกัน.

ผู้ใดบรรลุมานที่สอง^๑

ภิกษุ ท. ! อีกประการหนึ่ง, เพราะสงบวิตกจิารเสียได้ ภิกษุจึงบรรลุมานที่สอง อันเป็นเครื่องพองใสแห่งใจภายใน นำให้เกิดสมาธิ มีอารมณ์อันเดียว ไม้มีวิตกจิาร มีแต่ปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิ แลวแลอยู่. เธอ ประพรมกายนี้ทำให้ชุ่มทั่ว ชุ่มรอบ เต็มรอบ ด้วยปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิ, ส่วนใดส่วนหนึ่งของกายเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิ ไม้ถูกต้องแลว มิได้มี.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนหวงน้ำอันลึก มีน้ำอันป่วน ไม้มีปากน้ำทางทิศตะวันออก ทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ แต่ฝนตกเพิ่มน้ำให้แกหวงน้ำนั้น ตลอดกาลโดยกาล, ท่อน้ำเย็นพลุงขึ้นจากหวงน้ำ ประพรมทำให้ชุ่มถูกต้องหวงน้ำนั้นเอง ; ส่วนไหน ๆ ของหวงน้ำนั้นที่น้ำเย็นไม้ถูกต้องแลว มิได้มี. ขอนี้ฉันใด, ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ประพรมกายนี้ทำให้ชุ่มทั่ว ชุ่มรอบ

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสสปุสฺสุตฺร ม. ม. ๑๒/๕๐๕/๔๗๒.

เต็มรอบ ด้วยปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิ, ส่วนใดส่วนหนึ่งในกายเธอ ที่ปีติ และสุขอันเกิดแต่สมาธิ ไม่ถูกตองแล้ว มิได้มี, ฉะนั้นเหมือนกัน.

ผู้ใดบรรลุมานที่สาม^๑

ภิกษุ ท. ! อีกประการหนึ่ง, เพราะความจางคลายไปแห่งปีติ ภิกษุ เป็น ผู้อยู่อุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย จึงบรรลุมานที่สาม อันเป็นมานที่พระอรียเจ้ากล่าวว่ “ผู้ใดบรรลุมานนี้ เป็นผู้อยู่อุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข” ดังนี้ แล้วแลอยู่. เธอ ประพรมกายนี้ทำให้ชุ่มทั่ว ชุ่มรอบ เต็มรอบ ด้วยลำพังสุหาปีติมิได้, ส่วนใดส่วนหนึ่งของกายเธอทั่วทั้งตัว ที่สุหาปีติมิได้ ไม่ถูกตองแล้ว มิได้มี.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนในหนองบัวอุบล หนองบัวปทุม หนองบัว บุษบก มีดอกอุบล ดอกปทุม ดอกบุษบก บางเหล่าที่เกิดอยู่ในน้ำ เจริญอยู่ในน้ำ ยังขึ้นไม่พ้นน้ำ จมอยู่ภายใต้ใต้น้ำเสียไว้, ดอกบัวเหล่านั้น ถูกน้ำเย็นแช่ชุ่ม ถูกตองตั้งแต่ยอดตลอดราก, ส่วนไหน ๆ ของดอกบัวเหล่านั้น ทั่วทั้งดอก ที่น้ำเย็นไม่ถูกตองแล้ว มิได้มี. ขอนี้เป็นฉันท ; ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ประพรมกายนี้ทำให้ชุ่มทั่ว ชุ่มรอบ เต็มรอบ ด้วยลำพังสุหาปีติมิได้, ส่วนใดส่วนหนึ่งในกายเธอ ที่ลำพังสุหาปีติมิได้ ไม่ถูกตองแล้ว มิได้มี, ฉะนั้นเหมือนกัน.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสดรสูตร ม. ม. ๑๒/๕๐๖/๔๗๓.

ผู้ใดบรรลุฌานที่สี่^๑

ภิกษุ ท. ! อีกประการหนึ่ง, เพราะละสุขและละทุกข์เสียได้, เพราะความดับหายไปแห่งโสมนัสและโทมนัสในกาลก่อน, ภิกษุ จึง บรรลุ ฌานที่สี่ อันไม่ทุกข์ไม่สุข มีแต่ความที่สติเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขา แล้วแลอยู่. เธอ นั้น นั่งแผ่ไปตลอดกายนี้ ด้วยใจอันบริสุทธิ์ผ่องใส, ส่วนใดส่วนหนึ่งของกายเธอทั่วทั้งตัว ที่ใจอันบริสุทธิ์ผ่องใส ไม่ถูกต้องแล้ว มิได้มี.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนชายคนหนึ่ง นั่งคลุมตัวด้วยผ้าขาวตลอดศีรษะ, ส่วนไหน ๆ ในกายเธอทั่วทั้งตัว ที่ผ้าขาวไม่ถูกต้องแล้ว (คือไม่คลุมแล้ว) มิได้มี. ขอนี้เป็นฉันใด ; ภิกษุ ท. ! ภิกษุ นั้น แผ่ใจอันบริสุทธิ์ผ่องใสไปตลอดกายนี้, ส่วนใดส่วนหนึ่งในกายเธอทั่วทั้งตัว ที่ใจอันบริสุทธิ์ผ่องใส ไม่ถูกต้องแล้ว มิได้มี, ฉะนั้นเหมือนกัน.

ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ^๒

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ นั้น, ครั้นจิตตั้งมั่น บริสุทธิ์ผ่องใส ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส เป็นธรรมชาติอันโยนควรแก่การงาน ตั้งอยู่ได้อย่างไม่หวั่นไหว เช่นนี้แล้ว, เธอ ก็ น้อมจิตไปเฉพาะต่อ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ. เธอระลึกถึงขั้นที่เคยอยู่อาศัยในภพก่อนได้หลายประการ คือ เธอระลึกได้

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสดปรสูตร มุ. ม. ๑๒/๕๐๗/๔๗๔.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสดปรสูตร มุ. ม. ๑๒/๕๐๗/๔๗๕.

ชาติหนึ่งบาง สองชาติ สามชาติ สี่ชาติ ห้าชาติบาง, สิบชาติ ยี่สิบชาติ สามสิบชาติ สี่สิบชาติ ห้าสิบชาติบาง, รอยชาติ พันชาติ แสนชาติบาง, ตลอดหลายสังวัฏฏกัปป์ หลายวิวัฏฏกัปป์ หลายสังวัฏฏกัปป์และวิวัฏฏกัปป์บาง, ว่า เมื่อเราอยู่ในภพโนน มีชื่ออย่างนั้น มีโคตร มีวรรณะ มีอาหาร อย่างนั้น ๆ, เสวยสุขและทุกข์เช่นนั้น ๆ มีอายุสุดลงเท่านั้น ; ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ใดเกิดในภพโนน มีชื่อ โคตร วรรณะ อาหาร อย่างนั้น ๆ, ใดเสวยสุขและทุกข์เช่นนั้น ๆ มีอายุสุดลงเท่านั้น ; ครั้นจติจากภพนั้น ๆ ๆ ๆ แล้วมาเกิดในภพนี้. เธอระลึกถึงขั้นที่เคยอยู่อาศัยในภพก่อนใดหลายประการ พรอมทั้งอาการและลักษณะ ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนชายคนหนึ่ง ออกจากบ้านตนเองไปบ้านคนอื่น แล้วออกจากบ้านนั้นไปสูบ้านอื่นอีก แล้วออกจากบ้านนั้น ๆ กลับมาสูบ้านของตนเอง เขาจะระลึกได้อย่างไรว่า เราออกจากบ้านตนเองไปสูบ้านโนน ที่บ้านโนนนั้น เราได้ยืน ใดนั่ง ใดพูด ใดนิ่ง อย่างนั้น ๆ, ครั้นออกจากบ้านนั้นแล้ว ใดไปสูบ้านโนนอีก, เมื่อบ้านโนนนั้น เราได้ยืน ใดนั่ง ใดพูด ใดนิ่ง อย่างนั้น ๆ, เราออกจากบ้านนั้นแล้ว กลับมาสูบ้านของตนเอง. ขอนี้เป็นฉันท ; ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ระลึกถึงขั้นที่เคยอยู่อาศัยในภพก่อนใดหลายประการ ___ ฯลฯ ___ พรอมทั้งอาการและลักษณะเช่นนี้, ฉันทนั้นเหมือนกัน.

จตุปปาตญาณ^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุนั้น, ครั้นจิตตั้งมั่น บริสุทธิผ่องใส ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส เป็นธรรมชาติอันโยนควรแก่การงาน ตั้งอยู่ได้อย่างไม่

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัสนปรสูตร มุ. ม. ๑๒/๕๐๘/๔๗๖.

หวั่นไหว เช่นนี้แล้ว, เธอ ก็น้อมจิตไปเฉพาะต่อ จุติปปาทญาณ. เธอ มีจักขุเป็นทิพย์ บริสุทธกว่าจักขุของสามัญมมนุษย์ ย่อมแลเห็นสัตว์ทั้งหลาย จุติอยู่ บังเกิดอยู่, เลวทราม ประณีต, มีวรรณะดี มีวรรณะเลว, มีทุกข มีสุข. เธอรู้แจ้งชัดหมู่สัตว์ผู้เข้าถึงตามกรรมว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย! สัตว์เหล่านี้หนอ ประกอบกายทุจริต วิจิทุจริต มโนทุจริต พุคฺติเตียนพระอริยเจ้าทั้งหลาย เป็นมิจฉาทิฏฐิ ประกอบการงานด้วยอำนาจมิจฉาทิฏฐิ, เบื้องหน้าแต่กายแตกตายไป ลวนพากันเข้าสู่อบายทุกคติวินิบาตนรก. ท่านผู้เจริญทั้งหลายเอ๋ย! ส่วนสัตว์เหล่านี้หนอ ประกอบกายสุจริต วิจิสุจริต มโนสุจริต ไม่ติเตียนพระอริยเจ้าทั้งหลาย เป็นสัมมาทิฏฐิ ประกอบการงานด้วยอำนาจสัมมาทิฏฐิ, เบื้องหน้าแต่กายแตกตายไป ลวนพากันเข้าสู่สุคติโลกสวรรค์”. เธอมีจักขุทิพย์ บริสุทธกว่าจักขุของสามัญมมนุษย์ เห็นเหล่าสัตว์ผู้จุติอยู่ บังเกิดอยู่ เลว ประณีต มีวรรณะดี มีวรรณะเลว มีทุกข มีสุข, รู้ชัดหมู่สัตว์ผู้เข้าถึงตามกรรมได้ ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนเรือนสองหลัง มีประตูตรงกัน, ณ ที่นั้น ชายมีจักขุดี ยืนอยู่หว่างกลาง เขาอาจเห็นหม่อมมนุษย์ที่เขาไปในเรือนบ้าง ออกมาบ้าง เดินไปมาบ้าง เดินตรงบ้าง เลี้ยวบ้าง. ขอนี้เป็นฉันใด ; ภิกษุ ท. ! ภิกษุ มีจักขุเป็นทิพย์ บริสุทธกว่าจักขุของสามัญมมนุษย์ ย่อมแลเห็นเหล่าสัตว์ ผู้จุติอยู่ บังเกิดอยู่, เลวทราม ประณีต, มีวรรณะดี วรรณะเลว, มีทุกข มีสุข. ___ ฯลฯ ___ เธอรู้ชัดหมู่สัตว์ผู้เข้าถึงตามกรรมได้, ฉะนั้นเหมือนกัน.

อาสาภยญาณทำให้เป็นสมณะจริง^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุนั้น, ครั้นจิตตั้งมั่น บริสุทธิของใส ไม่มีกิเลส

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาอัศสปุสฺตร มุ. ม. ๑๒/๕๐๕/๔๗๗.

ปราศจากอุปกิเลส เป็นธรรมชาติอันโยนควรแก่การงาน ตั้งอยู่ได้อย่างไม่
หวั่นไหว เช่นนี้แล้ว, เธอ ก็น้อมจิตไปเฉพาะต่อ อาสวกขยญาณ. เธอ
ย่อมรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “ทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, เหตุให้เกิดทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ,
ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, ขอบปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับไม่
เหลือแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ; และว่า เหล่านี้เป็นอาสวะทั้งหลาย, นี้เหตุ
แห่งอาสวะทั้งหลาย, นี้ความดับไม่เหลือแห่งอาสวะทั้งหลาย, นี้ขอบปฏิบัติ
เครื่องให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งอาสวะทั้งหลาย”. เมื่อเธอรู้อยู่อย่างนี้ เห็น
อยู่อย่างนี้ จิตก็พ้นจากกามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ. ครั้นจิตหลุดพ้นแล้ว
ก็เกิดญาณหยั่งรู้ว่า “จิตพ้นแล้ว”. เธอรู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์
อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำเพื่อความ (หลุด
พ้น) เป็นอย่างนี้ มิได้มีอีก” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนห้วงน้ำใสที่ไหลเขา ไม่ขุ่นมัว, คนมีจักษุดี
ยืนอยู่บนฝั่งในที่นั้น, เขาจะเห็นหอยต่าง ๆ บาง กรวดและหินบาง ผุ่งปลาบาง
อันหยุดอยู่และว่ายไปในห้วงน้ำนั้น, เขาจะสำเนียงใจอย่างนี้ว่า “ห้วงน้ำนี้ใส
ไม่ขุ่นเลย หอย กอนกรวด ปลาทั้งหลาย เหล่านี้ หยุดอยู่บาง ว่ายไปบาง ในห้วง
น้ำนั้น”. ขอนี้เป็นฉันทใจ; ภิกษุ ท. ! ภิกษุย่อมรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “ทุกข์
เป็นเช่นนี้ ๆ, เหตุให้เกิดทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์เป็นเช่น
นี้ ๆ ขอบปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ; และว่า
เหล่านี้เป็นอาสวะทั้งหลาย, นี้เหตุแห่งอาสวะทั้งหลาย, นี้ความดับไม่เหลือแห่ง
อาสวะทั้งหลาย, นี้ขอบปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งอาสวะทั้งหลาย”.
เมื่อเธอรู้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้ จิตก็หลุดพ้นจากกามาสวะ ภวาสวะ
อวิชชาสวะ. ครั้นจิตหลุดพ้นแล้ว ก็เกิดญาณหยั่งรู้ว่า “จิตพ้นแล้ว”. เธอรู้ชัดว่า

“ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำเพื่อความ (หลุดพ้น) เป็นอย่างนี้ มิได้มีอีก”, ฉะนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้เสร็จกิจแล้ว เช่นดังกล่าวนี้ เราเรียกว่า เป็นสมณะ บาง, เป็นพราหมณ์ บาง, เป็นนาคทกะ บาง, เป็นเวทก บาง, เป็นโสตติยะ บาง, เป็นอริยะ บาง, เป็นอรหันต์ บาง.

(ทรงให้คำอธิบายว่า เป็นสมณะ เพราะสงบบ้างสิ่งที่ เป็นอกุศลลามก ที่เป็นไปข้างฝ่ายเศร้าหมอง ที่เอียงไปข้างความตึงเครียด เป็นไปกับด้วยความกระวนกระวาย มีทุกข์เป็นผล เป็นที่ตั้งของความเกิดความแก่ ความตาย ต่อ ๆ ไป, ___ เป็นพราหมณ์ เพราะลอสสิ่งที่ เป็นอกุศลลามกเสียแล้ว ___ เป็นนาคทกะ เพราะล้างสิ่งที่ เป็นอกุศลลามกแล้ว ___ เป็นเวทก เพราะรู้จบสิ้นสิ่งที่ เป็นอกุศลลามกแล้ว ___ เป็นโสตติยะ เพราะไม่สดับสิ่งที่ เป็นอกุศลลามกแล้ว ___ เป็นอริยะ เพราะไปจากสิ่งที่ เป็นอกุศลลามกแล้ว ___ เป็นอรหันต์ เพราะไกลจากสิ่งที่ เป็นอกุศลลามกแล้ว ___).

ยอมเสียชีวิตไม่ยอมล่วงสิกขาบท^๑

ภิกษุ ท. ! เช่นเดียวกับที่มหาสมุทร ย่อมมีน้ำหุคอยู่ทุกระดับใดระดับหนึ่งเป็นธรรมดา หาล้นฝั่งไปไม่. ขอนี้ฉันใด ; ภิกษุ ท. ! เราบัญญัติสิกขา - บทใด ๆ แก่สาวกทั้งหลายของเราแล้ว สาวกทั้งหลายของเรา ย่อมไม่ก้าวล่วงสิกขาบทนั้น ๆ แม้จะต้องเสียชีวิต ก็ฉันนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! ขอที่เราบัญญัติสิกขาบทใด ๆ แก่สาวกทั้งหลายของเราแล้ว สาวกทั้งหลายของเรา ย่อมไม่ก้าวล่วงสิกขาบทนั้น ๆ แม้จะต้องเสียชีวิต นั้นแล เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่น่าจะมีได้ ___ ในธรรมวินัยนี้, ซึ่งเมื่อภิกษุทั้งหลาย ได้เห็นแล้ว ๆ ซึ่งขอนี้ ย่อมเกิดความพอใจอย่างยิ่งในธรรมวินัยนี้แล.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต อ. พ. ๒๕/๑๕๕/๑๑๘, ครุสแกภิกษุทั้งหลาย.

ผู้ไม่หลงเอาสิ่งอื่นมาเป็นแก่น^๑

ภิกษุ ท.! ในกรณีนี้คือ กุลบุตรบางคน มีศรัทธา ออกบวชจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องกับควยเรือน เพราะคิดเห็นว่า “เราถูกความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ครอบงำเอาแล้ว เป็นคนตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์อยู่เฉพาะหน้าแล้ว ทำใฉน การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ จะปรากฏมีได้” ดังนี้. ครั้นบวชแล้ว เธอสามารถทำลายสักการะและเสียงเย็นยอให้เกิดขึ้นได้, เธอไม่มีใจยินดีในลาภสักการะและเสียงเย็นยออันนั้น, ไม่มีความดำริเต็มรอบแล้ว ในลาภสักการะและเสียงเย็นยออันนั้น, เธอไม่ทะนงตัวเพราะลาภสักการะและเสียงเย็นยออันนั้น, เธอไม่เมาไม่มัวเมาในลาภสักการะและเสียงเย็นยออันนั้น, ไม่ถึงความประมาทในลาภสักการะและเสียงเย็นยออันนั้น ; เมื่อไม่ประมาทแล้ว เธอให้ความถึงพร้อมด้วยศีลเกิดขึ้นได้, เธอมีใจยินดีในความถึงพร้อมด้วยศีลอันนั้น, แต่ไม่มีความดำริเต็มรอบแล้วในความถึงพร้อมด้วยศีลอันนั้น, เธอไม่ทะนงตัวเพราะความถึงพร้อมด้วยศีลอันนั้น, เธอไม่เมาไม่มัวเมาในความถึงพร้อมด้วยศีลอันนั้น, ไม่ถึงความประมาทในความถึงพร้อมด้วยศีลอันนั้น ; เมื่อไม่ประมาทแล้ว เธอให้ความถึงพร้อมด้วยสมาธิเกิดขึ้นได้, เธอมีใจยินดีในความถึงพร้อมด้วยสมาธิอันนั้น, แต่ไม่มีความดำริเต็มรอบแล้วในความถึงพร้อมด้วยสมาธิอันนั้น, เธอไม่ทะนงตัวเพราะความถึงพร้อมด้วยสมาธิอันนั้น, เธอไม่เมาไม่มัวเมาในความถึงพร้อมด้วยสมาธิอันนั้น, ไม่ถึงความประมาทในความถึงพร้อมด้วยสมาธิอันนั้น ; เมื่อไม่ประมาทแล้ว เธอให้ ญาณทัตสนะ (ปัญญาเครื่องรู้เห็น) เกิดขึ้นได้อีก, เธอมีใจยินดีในญาณทัตสนะอันนั้น, แต่

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาสาริปมสูตร มุ. ม. ๑๒/๓๗๐/๓๕๑, ครัสต์แกภิกษุทั้งหลาย ที่ภูเขาลิขณภูฏ โกลันครราชคฤห์.

ไม่มีความคำริเต็มรอบแล้วในญาณทัสสนะอันนั้น, เธอไม่ทะนงตัวเพราะญาณ--
ทัสสนะอันนั้น, เธอไม่เมาไม่มัวเมาในญาณทัสสนะอันนั้น, ไม่ถึงความ
ประมาทในญาณทัสสนะอันนั้น ; เมื่อไม่ประมาทแล้ว เธอให้ สมยวิโมกข์
(ความพ้นพิเศษโดยสมัย) เกิดขึ้นได้อีก.

ภิกษุ ท. ! ขอนี้ยอมเป็นไปได คือขอที่ ภิกษุนั้นจะพึงเสื่อมคลายจาก
สมยวิมุตติอันนั้นก็ได.

.....

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนบุรุษผู้ต้องการด้วยแก่นไม้ เสาะหาแก่นไม้
เที่ยวค้นหาแก่นไม้ จนถึงต้นไม้ใหญ่มีแก่นแล้ว ตัดเอาแก่นถือไปด้วยมั่นใจว่า
‘นี่ เป็นแก่นแท้’ ดังนี้. บุรุษมีตาดี เห็นคนนั้นเข้าแล้ว ก็กล่าวว่า ‘ผู้เจริญ
คนนี้ ช่างรู้จักแก่น, รู้จักกระพี้, รู้จักเปลือกสด, รู้จักสะเก็ดแห้งตามผิวเปลือก,
รู้จักใบอ่อนที่ปลายกิ่ง. จริงดังว่า ผู้เจริญคนนี้ ต้องการแก่นไม้ เสาะหา
แก่นไม้ เที่ยวค้นหาแก่นไม้ จนถึงต้นไม้ใหญ่มีแก่นแล้ว ก็ตัดเอาแก่นแท้
ถือไปด้วยมั่นใจว่า ‘นี่ เป็นแก่นแท้’ ดังนี้. สิ่งที่เขาจะต้องทำด้วยแก่นไม้ จัก
สำเร็จประโยชน์เป็นแท้’ ดังนี้ ; ฉันทใดก็ฉันทนั้น. (ที่กุลบุตรบางคนออกบวชด้วยศรัทธา
ปฏิบัติไม่หลงคิด จนกระทั่ง บรรลุสมยวิโมกข์).

ภิกษุ ท. ! ขอนี้ยอมเป็นไปไม่ได้ ไม่ใช่โอกาสที่จะเป็นได้ คือขอที่ภิกษุ
นั้น จะพึงเสื่อมคลายจาก อสมยวิมุตติ (ความหลุดพ้นที่ไม่มีสมัย) อันนั้นเลย.

ภิกษุ ท. ! พรหมจรรย์นี้ มิใช่มีลาภสักการะและเสียงเยินยอเป็น
อานิสงส์, พรหมจรรย์นี้ มิใช่มีความถึงพร้อมด้วยศีลเป็นอานิสงส์,
พรหมจรรย์นี้ มิใช่มีความถึงพร้อมด้วยสมาธิเป็นอานิสงส์, พรหมจรรย์นี้ มิใช่
มีความถึงพร้อมด้วยญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์.

ภิกษุ ท. ! ก็เจโตวิมุตติที่ไม่กำเริบอันใด มีอยู่ พรหมจรรย์นี้มี
เจโตวิมุตตินั้นแหละเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย มีเจโตวิมุตตินั้น
แหละเป็นแก่นสาร มีเจโตวิมุตตินั้นแหละเป็นผลสุดท้ายของ
พรหมจรรย์ แล.

ฐ “ความลับ” ของขันธห้า^๑

โสณะ ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ย่อม รู้จักลักษณะ รู้จักเหตุ
เกิดขึ้น รู้จักความดับสนิท รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิท แห่ง รูป ;
___ เวทนา ; ___ สัญญา ; ___ สังขาร ; ย่อมรู้จักลักษณะ รู้จักเหตุเกิดขึ้น
รู้จักความดับสนิท รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่ง วิญญาณ ;

โสณะ ! สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ถูกสมมติว่าเป็นสมณะในบรรดา
สมณะทั้งหลายก็ตาม, ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ในบรรดาพราหมณ์ทั้งหลาย
ก็ตาม, ก็เป็นสมณะหรือเป็นพราหมณ์ได้แท้ แลได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์
แห่งความเป็นสมณะหรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอันยิ่ง
เอง ในทิฏฐุธรรมนี้ เขาถึงแล้วแลเป็นอยู่.

ฐ “ความลับ” ของอุปาทานขันธ^๒

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ย่อม รู้จักรสอรอย, รู้จักโทษ
และรู้จักอุบายเครื่องสลัดออกไปพ้น ในอุปาทานขันธ ๕ เหล่านี้^๓ ตามที่
เป็นจริง ;

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ขนฺธ. สํ. ๑๗/๖๓/๑๐๒, ตรัสแก่โสณะคฤหบดีบุตร ที่เวพวัน.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ขนฺธ. สํ. ๑๗/๑๕๕/๒๕๔, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๓. อุปาทานขันธ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ อันเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน.

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ถูกสมมติว่าเป็นสมณะใน
บรรดาสมณะทั้งหลายก็ตาม, ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ในบรรดาพราหมณ์
ทั้งหลายก็ตาม, ก็เป็นสมณะหรือเป็นพราหมณ์ได้แท้ แลได้ทำให้แจ้งซึ่ง
ประโยชน์แห่งความเป็นสมณะหรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์ ด้วย
ปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐุธรรมนี้ เขาถึงแล้วแลเป็นอยู่.

รู้ “ความลับ” ของชาตูลี^๑

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ย่อม รู้จักรส ร้อย, รู้จักโทษ
และรู้จักอุบายเครื่องสลัดออกไปพ้น ในชาตุ ๔ เหล่านี้^๒ ตามที่เป็นจริง ;

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ถูกสมมติว่าเป็นสมณะในบรรดา
สมณะทั้งหลายก็ตาม, ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ในบรรดาพราหมณ์ทั้งหลาย
ก็ตาม, ก็เป็นสมณะหรือเป็นพราหมณ์ได้แท้ แลได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์
แห่งความเป็นสมณะหรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอัน
ยิ่งเอง ในทิฏฐุธรรมนี้ เขาถึงแล้วแลเป็นอยู่.

รู้ “ความลับ” ของอินทริยหก^๓

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ย่อม รู้จักความเกิดขึ้น, รู้จัก

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิตาน. ตี. ๑๖/๒๐๕/๔๑๗, ครัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. ชาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม.

๓. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๒๗๓/๕๑๑, ครัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ความดัดไป, รู้จักรสอรอย, รู้จักโทษ และรู้จักอุบายเครื่องสลัดออกไปพ้น ในอินทรีย์ทั้ง ๖ เหล่านี้^๑ ตามที่เป็นจริง;

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ถูกสมมติว่าเป็นสมณะในบรรดาสมณะทั้งหลายก็ตาม, ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ในบรรดาพราหมณ์ทั้งหลายก็ตาม, ก็เป็นสมณะหรือเป็นพราหมณ์ได้แท้ แลได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์แห่งความเป็นสมณะ หรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐุธรรมนี้ เข้าถึงแล้วแลเป็นอยู่.

รู้ “ความดัด” ของอินทรีย์หา^๒

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ย่อม รู้จักความเกิดขึ้น, รู้จักความดัดไป, รู้จักรสอรอย, รู้จักโทษ (เมื่อยึดถือ) และรู้จักอุบายเครื่องสลัดออกไปพ้น ในอินทรีย์ ๕ เหล่านี้^๓ ตามที่เป็นจริง;

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ถูกสมมติว่าเป็นสมณะในบรรดาสมณะทั้งหลายก็ตาม, ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ในบรรดาพราหมณ์ทั้งหลายก็ตาม, ก็เป็นสมณะหรือเป็นพราหมณ์ได้แท้ แลได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์แห่งความเป็นสมณะหรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐุธรรมนี้ เข้าถึงแล้วแลเป็นอยู่.

๑. อินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ส. ๑๕/๒๕๘/๘๔๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๓. อินทรีย์ ๕ คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา. อีกหมวดหนึ่งคือ สุข ทุกข์ โสมนัส โทมนัส และอุเบกขา - มหาวาร. ส. ๑๕/๒๗๖/๕๒๑; มีใจความเหมือนกัน.

รูปฎิยจสมุปบาทจึงเป็นสมณะได^๑

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ย่อม รู้จักชรามณะ, รู้จักเหตุ
เกิดขึ้นแห่งชรามณะ, รู้จักความดับสนิทแห่งชรามณะ, รู้จักขอปฏิบัติ
เครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งชรามณะ ;

ย่อม รู้จักชาติ, รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งชาติ, รู้จักความดับสนิทแห่ง
ชาติ, รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งชาติ ;

ย่อม รู้จักภพ, รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งภพ, รู้จักความดับสนิทแห่ง
ภพ, รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งภพ ;

ย่อม รู้จักอุปาทาน, รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งอุปาทาน, รู้จักความดับสนิท
แห่งอุปาทาน, รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งอุปาทาน ;

ย่อม รู้จักตัณหา, รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งตัณหา, รู้จักความดับสนิท
แห่งตัณหา, รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งตัณหา ;

ย่อม รู้จักเวทนา, รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งเวทนา, รู้จักความดับสนิท
แห่งเวทนา, รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งเวทนา ;

ย่อม รู้จักผัสสะ, รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งผัสสะ, รู้จักความดับสนิทแห่ง
ผัสสะ, รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งผัสสะ ;

ย่อม รู้จักอายตนะ ๖, รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งอายตนะ ๖, รู้จักความดับสนิท
แห่งอายตนะ ๖, รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งอายตนะ ๖ ;

ย่อม รู้จักนามรูป, รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งนามรูป, รู้จักความดับสนิท
แห่งนามรูป, รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งนามรูป ;

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิตาน. ส. ๑๖/๑๘/๓๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ยอม รู้จักวิญญูณ, รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งวิญญูณ, รู้จักความดับสนิทแห่งวิญญูณ, รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งวิญญูณ ;

ยอม รู้จักสังขาร, รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งสังขาร, รู้จักความดับสนิทแห่งสังขาร, รู้จักข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งสังขาร ;

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ถูกสมมติว่าเป็นสมณะในบรรดาสมณะทั้งหลายก็ตาม, ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ในบรรดาพราหมณ์ทั้งหลายก็ตาม, ก็เป็นสมณะหรือเป็นพราหมณ์ไฉน แต่ได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์แห่งความเป็นสมณะหรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐธรรมนี้ เข้าถึงแล้วแลเป็นอยู่.

รู้อยู่จึงเป็นสมณะได้^๑

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ย่อมรู้จักตามที่เป็นจริงว่าทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, รู้จักตามที่เป็นจริงว่า เหตุเกิดขึ้นแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, รู้จักตามที่เป็นจริงว่า ความดับสนิทแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, รู้จักตามที่เป็นจริงว่า ข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ ;

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ถูกสมมติว่าเป็นสมณะในบรรดาสมณะทั้งหลายก็ตาม, ถูกสมมติว่าเป็นพราหมณ์ในบรรดาพราหมณ์ทั้งหลายก็ตาม, ก็เป็นสมณะหรือเป็นพราหมณ์ไฉน และได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์แห่งความเป็นสมณะหรือประโยชน์แห่งความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐธรรมนี้ เข้าถึงแล้วแลเป็นอยู่.

หมวดที่สิบหก จบ.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๕๔๒/๑๓๐๑, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ผู้ชิวอนวิงวอน !

ยี่ ภิกขเว สตถารา กรณียี่ สาวกานี
หิตสินา อนุกรมปะเกน อนุกรมปะ อุปาทาย
กตฺ โว ตํ มยา

ภิกษุ ท. ! กิจอันใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์
เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย,
กิจอันนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวกเธอทั้งหลาย.

เอตานิ ภิกขเว รุกขมุลานี
เอตานิ สุธมฺมาคารานี

ภิกษุ ท. ! นั้น โคนไม้ทั้งหลาย, นั้น เรือนวางทั้งหลาย.

ฉายถ ภิกขเว มา ปมาทตถ

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายจงเพียรเผากิเลส, อย่าได้ประมาท.

มา ปจฺจมา วิปปฏิสารีโน อหฺวตฺถ

พวกเธอทั้งหลาย อย่าได้เป็นผู้ที่ตองรอนใจ ในภายหลังเลย.

อยฺ โว อมฺหากํ อนุสาสนี

นี่แล เป็นวาจาเครื่องพรั่สอนพวกเธอทั้งหลายของเรา.

(สพายนวคฺค ตี. ๑๘/๔๔๑/๖๗๔)

ขุมทรัพย์จากพระโอบุส

หมวดที่ ๑๓

วาทะ การหมดพิษสงทางใจ

- ๑ . สรรพที่มีอยู่ภายใต้จักร
- ๒ . ผู้วนยาพิษในโลก
- ๓ . ผู้ไม่ตกแห
- ๔ . ผู้ไม่ตองทะเลาะวิวาทกัน
- ๕ . ผู้ไม่ควรอยู่ในคอก
- ๖ . ผู้มีเพียรตลอดเวลา
- ๗ . ผู้ไม่ตองกลายเป็น “ลิงติดตั้ง”
- ๘ . ผู้ยืนเหนือการศึก
- ๙ . คุณธรรมของพระโสดาบัน
- ๑๐ . คุณธรรมของพระสกทาคามี
- ๑๑ . คุณธรรมของพระอนาคามี
- ๑๒ . คุณธรรมของพระอรหันต์
- ๑๓ . หมดพิษสงทางใจจึงประกาศพระศาสนา

ขุมทรัพย์จากพระโศขุ

หมวดที่ ๑๗

วาดวย การหมดพิษสงทางใจ

(ปฏิบัติกันขัย ของหมวด ๘ อันว่าด้วยพิษสงทางใจ)

สระนำที่มีอยู่ภายในใจ

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เป็นผู้ปฏิบัติในข้อปฏิบัติสมคระแกสมณะ เป็น
อย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! เมื่อภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง มีอภิชฌามาก ละอภิชฌาได้,
มีจิตพยาบาท ละพยาบาทได้, เป็นผู้มักโกรธ ละความมักโกรธได้, เป็นผู้
มักถือความโกรธ ละความถือโกรธได้, เป็นผู้ลบหลู่คุณท่าน ละความลบหลู่
คุณท่านได้, เป็นผู้ยกตนเทียมท่าน ละความยกตนเทียมท่านได้, เป็นคน
ริษยา ละความริษยาได้, เป็นคนตระหนี่ ละความตระหนี่ได้, เป็นคนโอ้อวด
ละความโอ้อวดได้, เป็นคนมีมายา ละความมายาได้, เป็นคนมีความปรารธนา
ลามก ละความปรารธนาลามกได้, เป็นคนมีความเห็นผิด ละความเห็นผิดได้;

ภิกษุ ท. ! เพราะละกิเลสมีอภิชฌาเป็นต้น ซึ่งเป็นเครื่องมัวหมองของ
สมณะ เป็นโทษของสมณะ เป็นน้ำฟาดของสมณะ เป็นเหตุให้สัตว์เกิดใน
อบายและมีวิบากอันสัตว์ทั้งหลายจะต้องเสวยในทุกคติ เหล่านี้ ไດแล้ว; เรา

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จุฬอัสนัปรสูตร ม. ม. ๑๒/๕๑๖/๔๘๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย
ที่อัสนัปรนิคมของชาวอังคะ.

ก็กล่าวภิกษุเห็นว่า “เป็นผู้ปฏิบัติชอบปฏิบัติสมควรแก่สมณะ” ดังนี้. ผู้ปฏิบัติชอบนั้นยอมพิจารณาเห็นตนเป็นคนบริสุทธิ์ และพ้นจากสิ่งที่เป็นอกุศลลามกทั้งหลายเหล่านี้ทั้งสิ้นแล้ว. เมื่อเธอพิจารณาเห็นตนเป็นเช่นนั้นอยู่, ความปรโมทัยก็เกิดขึ้น; เมื่อเธอปรโมทัยแล้ว, ปิติ ก็เกิดขึ้น; เมื่อเธอมีใจปิติแล้ว, นามกาย ก็สงบ; เธอมีนามกายสงบ ก็ไฉไลสุข; เมื่อเธอมีความสุขก็ตั้งมั่น. ผู้ปฏิบัติชอบนั้น แผ่จิตไปสู่ทิศที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ทั้งเบื้องบนเบื้องต่ำ ดานขวาง ทิวทุกทางโดยรอบตลอดโลกทั้งปวง ด้วยจิตอันประกอบด้วยเมตตา ___ ฯลฯ ___ กรุณา ___ ฯลฯ ___ มุทิตา ___ ฯลฯ ___ อุเบกขา อันไพบุลย์ประกอบด้วยคุณอันใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท เป็นอยู่.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือน สระโบกขรณี มีน้ำไม่ขุ่นมัว น่าดื่ม เย็นสนิท ใสสะอาด มีท่าขึ้นลงโดยง่าย น่าเพลินใจ. ถ้าแม่มีบุรุษผู้หนึ่ง ซึ่งกำลังร้อนจัด มีความร้อนระอุไปทั่วทั้งตัว เหน็ดเหนื่อย คอแห้งระหาย น้ำมาจากทิศตะวันออก หรือทิศตะวันตก ทิศเหนือ หรือทิศใต้ไซ้, บุรุษนั้นมาถึง สระโบกขรณีนั้นแล้ว จักทำความคอแห้ง กระหายน้ำ และความร้อน กระวนกระวายให้เสื่อมสูญได้. ขอนี้ฉันใด; ภิกษุ ท. ! ถ้าแม่ณกุลบุตร ออกบวชจากเรือน เป็นผู้ไม่หวังประโยชน์เกี่ยวของด้วยเรือน จากสกุลกษัตริย์ ก็ตาม, จากสกุลพราหมณ์ก็ตาม, จากสกุลเวสส์ก็ตาม, จากสกุลศูทรก็ตาม, และเขาได้อาศัยธรรมและวินัยอันதாகตประกาศแล้ว เจริญเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา อย่างนี้ ๆ ย่อมได้ความสงบในภายใน เราก็เรียกว่า “เป็นผู้ปฏิบัติชอบปฏิบัติสมควรแก่สมณะ” ดังนี้, ฉะนั้นเหมือนกัน. ถ้าแม่

๑. คำว่า ระหาย และ กระหาย มีความหมายเดียวกัน ในต้นฉบับเดิมไซ้ทั้ง ๒ คำผสมอยู่ในเนื้อหาเดียวกัน.

กุบุตรออกบวชจากเรือน เป็นผู้ไม่หวังประโยชน์เกี่ยวของของควยเรือน จากสกุลกษัตริย์ก็ตาม, จากสกุลพราหมณ์ก็ตาม, จากสกุลเวสสก็ตาม, จากสกุลศูทรก็ตาม, และเขาได้ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในภิกษุธรรมนี้ เข้าถึงแล้วแลอยู่ เราก้เรียกว่า “เป็นสมณะ” เพราะความสิ้นอาสวะทั้งหลาย, ฉะนั้นเหมือนกันแล.

ผู้เวนยาพิษในโลก^๑

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนถั่วค้มีเครื่องค้มีไสอยู่แล้วชนิดหนึ่ง^๒ สมบูรณ์ควยสี กลิ่น และรส แต่ว่ามียาพิษปนติดอยู่. ครั้งนั้น มีบุรุษผู้หนึ่ง ซึ่งกำลังร้อนจัด มีความร้อนระอุไปทั้งตัว เห็นคเห็นน้อย คอแห่งระหายน้ำ มาถึงเขา. คนทั้งหลาย บอกแก่บุรุษนั้นว่า “นี่แน่ท่านผู้เจริญ, ถั่วค้มีไสโรบนี้ มีเครื่องค้มีสมบูรณ์ควยสี กลิ่น และรส เปิดโอกาสสำหรับท่าน ; แต่ว่ามันมียาพิษปนติดอยู่. ถาหากท่านต้องการค้มีก็ค้มีได้, เมื่อท่านกำลังค้มีจักคิดใจมัน ด้วยสีของมันบาง ด้วยกลิ่นของมันบาง ด้วยรสของมันบาง ; แต่วา ครันค้มีแล้ว ท่านจักถึงความตาย หรือได้รับทุกขเจียนตาย เพราะเหตุ นั้น” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! ที่นั่น ความคิดก็จะมีงเกิดขึ้นแก่บุรุษนั้นว่าอย่างนี้ว่า “ความกระหายในเครื่องค้มีเลิศรสปนพิษของเรานี้อาจจะดับเสียได้ ด้วยน้ำเย็น หรือด้วยหางนมเปรี้ยว หรือด้วยเครื่องค้มีชื่อมัญจูลอณิกะ^๓ หรือด้วยเครื่องค้มีชื่อโลณโสจิริกะ^๔ ; เราไม่บังควรที่จะค้มีน้ำนั้น อันเป็นไปเพื่อทุกขไม่เป็นประโยชน์

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ต. ๑๖/๑๓๕/๒๖๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. เป็นภาชนะพิเศษเรียกว่า อาปานิกังสะ ซึ่งเรายังเข้าใจไม่ควาในบัดนี้ได้แก่ภาชนะเช่นไร.

๓. มัญจูลอณิกะ เป็นน้ำของขนมเหลว ๆ ชนิดหนึ่ง ไส้เกลือ.

๔. โลณโสจิริกะ เป็นชุปที่ค้มีขึ้นด้วยธัญญาติ ด้วยผลไม้ ด้วยเหง้าใต้ดิน แล้วใส่เกลือ.

“เกือกูสแก่เรา ตลอดกาลนาน” ดังนี้. บุรุษนั้น ได้พิจารณาด้วยดีมีสำนึกนั้นแล้ว ก็ไม่ดื่ม และวางเสีย, บุรุษนั้น จึงไม่ถึงความตาย หรือได้รับทุกข์เจียนตาย เพราะเหตุนี้ฉันใด ;

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใด ในกาลอดีตก็ตาม, ในกาลอนาคตก็ตาม, ในกาลบัดนี้ก็ตาม, ก็ฉันนั้นเหมือนกัน : ได้เห็นสิ่งอันเป็นที่รัก ที่สนิทใจในโลก โดยความเป็นของไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดยความเป็นอนัตตา โดยความเป็นของเลียบแทง โดยความเป็นของน่ากลัว ; สมณะ หรือพราหมณ์พวกนั้น ได้ละตัณหาเสียแล้ว. พวกใดได้ละตัณหาเสียแล้ว พวกนั้น ได้ละอุปธิแล้ว. พวกใดได้ละอุปธิแล้ว พวกนั้น ได้ละทุกข์แล้ว. พวกใดได้ละทุกข์แล้ว พวกนั้น ได้หลุดพ้นแล้วจากความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ความรำไรรำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ; เราตถาคต ย่อมกล่าวว่า “พวกเหล่านั้น ได้หลุดพ้นแล้วจากทุกข์” ดังนี้แล.

ผู้ไม่ตกเหว^๑

ภิกษุ ท. ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใดก็ตาม ย่อมรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า ทุกข์เป็นเช่นนี้ ๆ, เหตุให้เกิดทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, ความดับสนิทแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, ขอบุญปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ ;

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๕๖๑/๑๗๓๐, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

สมณะหรือพราหมณพวกนั้น ย่อมไม่ยินดีอย่างยิ่งในเหตุปัจจัยเครื่องปรุงแต่งชนิดที่เป็นไปเพื่อความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ; เขาผู้ไม่ยินดีในเหตุปัจจัยเครื่องปรุงแต่งชนิดนั้น ๆ แล้ว ย่อมไม่ก่อสร้างเหตุปัจจัยเครื่องปรุงแต่งชนิดที่เป็นไปเพื่อความเกิด เป็นต้น นั้น ๆ อีก. ครั้นเขาไม่ก่อสร้างเหตุปัจจัยนั้น ๆ แล้ว เขาก็ไม่ตกลงไปในแหวงแห่งความเกิดบ้าง, ในแหวงแห่งความแก่บ้าง, ในแหวงแห่งความตายบ้าง, ในแหวงแห่งความโศกบ้าง, ในแหวงแห่งความร่ำไรร่ำพันบ้าง, ในแหวงแห่งความทุกข์กายบ้าง, ในแหวงแห่งความทุกข์ใจบ้าง, ในแหวงแห่งความคับแค้นใจบ้าง, เป็นแน่แท้. สมณะหรือพราหมณพวกนั้น ย่อมหลุดพ้นจากความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ; เราตถาคต ย่อมกล่าวว่า “พวกเหล่านั้น ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ได้” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย พึงทำความเพียรเพื่อให้รู้ว่า “ทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, เหตุให้เกิดทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, ความดับสนิทแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ, ขอบปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ”. ดังนี้แล.

ผู้ไม่ต้องทะเลาะวิวาทกัน^๑

ภิกษุ ท. ! พวกเธอ อย่ากล่าวถ้อยคำที่เป็นเหตุให้ยึดถือแตกต่างกันว่า

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. สั. ๑๕/๕๒๕/๑๖๖๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

“ท่านไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้, ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้, ท่านรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร ท่านปฏิบัติผิด ข้าพเจ้าปฏิบัติถูก, คำควรกล่าวก่อน ท่านกล่าวทีหลัง, คำควรกล่าวทีหลัง ท่านมากล่าวก่อน, คำพูดของท่านจึงไม่เป็นประโยชน์ คำพูดของข้าพเจ้า เป็นประโยชน์, ขอที่ท่านเคยถนัดมาแปรปรวนไปเสียแล้ว ข้าพเจ้าแย่งคำพูดของท่านแหลกหมดแล้ว, ท่านถูกข้าพเจ้าขมแล้ว เพื่อให้ถอนคำพูดผิด ๆ นั้นเสีย หรือท่านสามารถที่จะเข้ามาเถิด” ดังนี้. พวกเธอไม่ฟังกล่าวถ้อยคำเช่นนั้น เพราะเหตุไรเล่า? เพราะเหตุว่าการกล่าวนั้น ๆ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เป็นเงื่อนไขของพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปพร้อมเพื่อความหน่าย ความคลายกำหนัด ความดับ ความสงบ ความรู้อย่าง ความรู้พร้อม และนิพพาน.

ภิกษุ ท. ! เมื่อพวกเขาจะกล่าว จงกล่าวแต่เรื่องที่ว่า “ความทุกข์เป็นเช่นนั้น ๆ, เหตุให้เกิดทุกข์ เป็นเช่นนั้น ๆ, ความดับสนิทแห่งทุกข์ เป็นเช่นนั้น ๆ, และข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิทแห่งทุกข์ เป็นเช่นนั้น ๆ” ดังนี้. เพราะเหตุไรเล่า? เพราะเหตุว่า การกล่าวนั้นเป็นการกล่าวที่ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเงื่อนไขของพรหมจรรย์ เป็นไปพร้อมเพื่อความหน่าย ความคลายกำหนัด ความดับ ความสงบ ความรู้อย่าง ความรู้พร้อม และนิพพาน แล.

ผู้ไม่ควรอยู่ในคอก^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้ประกอบด้วยเหตุหาอย่าง เป็นผู้ที่ไม่ควรได้รับการปล่อย

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๖๔/๑๒๗, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ออกจากหมู่ไปอยู่ผู้เดียวได้. เหตุหาอย่างอะไรบางเล่า? หาอย่างคือ :-

- (๑) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้รู้จักพอ ด้วย จีวรตามมีตามได้.
- (๒) เธอ เป็นผู้รู้จักพอ ด้วย อาหารบิณฑบาตตามมีตามได้.
- (๓) เธอ เป็นผู้รู้จักพอ ด้วย เสนาสนะตามมีตามได้.
- (๔) เธอ เป็นผู้รู้จักพอ ด้วย คิลานปัจจัยเภสัชบริกขารตามมีตามได้.
- (๕) เธอ มีความคิดหนักไปในทางหลีกออกจากกามอยู่มาก.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้ประกอบด้วยเหตุหาอย่างเหล่านี้แล เป็นผู้ที่ควรได้รับการปล่อยออกจากหมู่ไปอยู่ผู้เดียวได้.

ผู้มีเพียรตลอดเวลา^๑

ภิกษุ ท. ! เมื่อภิกษุ กำลังเดินอยู่ ถ้าเกิดครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในกาม หรือครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางเดือดแค้น หรือครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางทำผู้อื่นให้ลำบากเปล่า ๆ ขึ้นมา, และภิกษุก็ไม่รับเอาความครุ่นคิดนั้นไว้ สละทิ้งไป ถ่ายถอนออก ทำให้สิ้นสุดลงไปจนไม่มีเหลือ ; ภิกษุที่เป็นเช่นนี้ แม้กำลังเดินอยู่ ก็เรียกว่า เป็นผู้ทำความเพียรเผากิเลส รุสีกกแล้ว ต่อสิ่งลามก เป็นคนปรารถนาความเพียร อุทิศตนในการเผากิเลส อยู่เนื่องนิจ.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๑๗/๑๑, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! เมื่อภิกษุ กำลังยืน อยู่ ถ้าเกิดครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิด
 ในกาม หรือครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางเดือดแค้น หรือครุ่นคิดด้วยความ
 ครุ่นคิดในทางทำผู้อื่นให้ลำบากเปล่า ๆ ขึ้นมา, และภิกษุก็ไม่รับเอาความ
 ครุ่นคิดนั้นไว้ สละทิ้งไป ถ่ายถอนออก ทำให้สิ้นสุดลงไปจนไม่มีเหลือ ; ภิกษุ
 ที่เป็นเช่นนี้ แม้กำลังยืนอยู่ ก็เรียกว่า เป็นผู้ทำความเพียรเผากิเลส รู้สึกกลัว
 ต่อสิ่งลามก เป็นคนปรารถนาคความเพียร อุทิศตนในการเผากิเลสอยู่เนื่องนิจ.

ภิกษุ ท. ! เมื่อภิกษุ กำลังนั่ง อยู่ ถ้าเกิดครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในกาม
 หรือครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางเดือดแค้น หรือครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิด
 ในทางทำผู้อื่นให้ลำบากเปล่า ๆ ขึ้นมา, และภิกษุก็ไม่รับเอาความครุ่นคิดนั้นไว้
 สละทิ้งไป ถ่ายถอนออก ทำให้สิ้นสุดลงไปจนไม่มีเหลือ ; ภิกษุที่เป็นเช่นนี้
 แม้กำลังนั่งอยู่ ก็เรียกว่า เป็นผู้ทำความเพียรเผากิเลส รู้สึกกลัวต่อสิ่งลามก
 เป็นคนปรารถนาคความเพียร อุทิศตนในการเผากิเลส อยู่เนื่องนิจ.

ภิกษุ ท. ! เมื่อภิกษุ กำลังนอนตื่น อยู่ ถ้าเกิดครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดใน
 กาม หรือครุ่นคิดด้วยความครุ่นคิดในทางเดือดแค้น หรือครุ่นคิดด้วยความครุ่น
 คิดในทางทำผู้อื่นให้ลำบากเปล่า ๆ ขึ้นมา, และภิกษุก็ไม่รับเอาความครุ่นคิด
 นั้นไว้ สละทิ้งไป ถ่ายถอนออก ทำให้สิ้นสุดลงไปจนไม่มีเหลือ ; ภิกษุที่เป็น
 เช่นนี้แม้กำลังนอนตื่นอยู่ ก็เรียกว่า เป็นผู้ทำความเพียรเผากิเลส รู้สึกกลัวต่อ
 สิ่งลามก เป็นคนปรารถนาคความเพียร อุทิศตนในการเผากิเลสอยู่เนื่องนิจแล.

ผู้ไม่ต้องกลายเป็น “ลึงติดตั้ง”^๑

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จงเที่ยวไปในที่ที่ควรเที่ยวไป ซึ่งเป็นวิสัยของบิดาตนเถิด. เมื่อเธอทั้งหลายเที่ยวไปในที่ที่ควรเที่ยวไป ซึ่งเป็นวิสัยของบิดาตนอยู่ มารจักไม่ได้ช่องทาง มารจักไม่ได้โอกาสทำตามอำเภอใจของมันได้เลย.

ภิกษุ ท. ! ก็ที่ที่ควรเที่ยวไป ซึ่งเป็นวิสัยของบิดาตนสำหรับภิกษุนั้น เป็นอย่างไรเล่า ? ที่เป็นวิสัยเช่นนั้นได้แก่ สติบัญญัติ ๔. สติบัญญัติอะไรบ้างเล่า ? สัตถ์คือ :-

(๑) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อม พิจารณาเห็นกายในกายอยู่เป็นประจำ, มีความเพียรเผากิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้.

(๒) เธอ ย่อม พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่เป็นประจำ, มีความเพียรเผากิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้.

(๓) เธอ ย่อม พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่เป็นประจำ, มีความเพียรเผากิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้.

(๔) เธอ ย่อม พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่เป็นประจำ, มีความเพียรเผากิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ตี. ๑๕/๑๕๕/๗๐๓, ตริสภกัภิกษุทั้งหลาย, นี้ตรงกันข้ามจากข้อที่ว่า “ลึงติดตั้ง” ที่เป็นอุปมาของภิกษुकุ่มหลงในกามคุณ ๕ ; ดูหัวข้อ “ลึงติดตั้ง” ที่หมวด ๘ หน้า ๑๗๑.

ภิกษุ ท. ! สติบัญญัติฐานสี่เหล่านี้แล เป็นที่ที่ควรเที่ยวไป ซึ่งเป็นวิสัยของ
บิดาตนสำหรับภิกษุ ดังนี้แล.

ผู้อยู่เหนือการลึง^๑

ภิกษุ ท. ! ลำแม่น้ำคงคา มีธรรมดาลุ่มลาดเอียงเทไปยังทิศตะวันออก.
ครั้งนั้นหมู่คนเป็นอันมาก พาเอาจอบและกะทอสำหรับขุดดินมา ด้วยความ
ตั้งใจว่า “พวกเราทั้งหลาย จักทำการทดแม่น้ำคงคานี้ให้ไหลกลับหลัง” ดังนี้.
ภิกษุ ท. ! พวกเธอจะเข้าใจความหมายของนี้อย่างไร : จะทำได้สำเร็จจะหรือ
ตามที่หมู่คนเป็นอันมากต้องการทดแม่น้ำคงคาให้ไหลกลับหลัง ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ไม่สำเร็จดอก พระเจ้าข้า”.

ภิกษุ ท. ! ขอที่ไม่สำเร็จนั้น เป็นเพราะเหตุไรเล่า ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! เพราะเหตุว่า ลำแม่น้ำคงคา มีธรรมดาลุ่มลาดเอียงเทไปยังทิศตะวันออก,
มันไม่เป็นการง่ายเลย ที่จะทดแม่น้ำคงคาให้ไหลย้อนกลับหลัง ; มีแต่จะให้หมู่คนเป็นอันมาก
นั้น ได้รับส่วนแห่งความเหน็ดเหนื่อยลำบากเปล่า และมีความเดือดร้อนอย่างเดี๋ยวลดเวลาที่ทำการนั้น
พระเจ้าข้า”.

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดก็ฉันทนั้น ที่พระราชา หรืออำมาตย์ผู้ใหญ่ของ
พระราชา มิตรสหายหรือญาติสาโลหิต จะพึงปวารณาด้วยโภคสมบัติ ที่
อนุญาตให้ใช้ตามพอใจ แก่ภิกษุ ผู้กำลังอบรมอริยมรรคมีองค์ ๘ กระทำ
อริยมรรคมีองค์ ๘ ใ้มากกว่า “มาเถิด พ่อคนเจริญ, การนุ่งหม้อด้วย
น้ำฝาดเหล่านี้ จะมีประโยชน์อะไรสำหรับท่านนัก, จะเป็นคนหัวโหล่น ถือกระเบื้อง
ขอทานกินไปทำไมกัน, เชิญท่านลึงออกมา บริโภคสมบัติ และทำบุญเอาเถิด”

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาวาร. ส. ๑๕/๑๕/๒๕๖, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ดังนี้. ภิกษุ ท. ! ขอที่ภิกษุนั้น ซึ่งกำลังอบรมอริยมรรคมืองค์ ๘ อยู่ กระทำ
อริยมรรคมืองค์ ๘ ให้มากอยู่ จักบอกเลิกสิกขา หมุน
กลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์นั้น เป็นฐานะที่มีไม่ได้เป็นไม่ได้. ขอนั้น
เพราะเหตุไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! เพราะเหตุว่า การที่จิตของภิกษุนั้น น้อม
ไปในวิเวก ลุ่มลาดไปในวิเวก เอียงเทไปในวิเวก ตลอดกาลนาน
จักหมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำ นั้น เป็นฐานะที่มีไม่ได้เป็นไม่ได้.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ย่อมอบรมอริยมรรคมืองค์ ๘ กระทำอริยมรรค
มืองค์ ๘ ให้มาก เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอบรม
สัมมาทิฐิ, ย่อมอบรม สัมมาสังกัปปะ, ย่อมอบรม สัมมาวาจา,
ย่อมอบรม สัมมากัมมันตะ, ย่อมอบรม สัมมาอาชีวะ, ย่อมอบรม
สัมมาวายามะ, ย่อมอบรม สัมมาสติ, ย่อมอบรม สัมมาสมาธิ, อัน
(แต่ละอย่าง) ย่อม อาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ และน้อมไป
เพื่อความปล่อย. ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ย่อมอบรมอริยมรรคมืองค์ ๘ กระทำ
อริยมรรคมืองค์ ๘ ให้มาก ด้วยอาการอย่างนี้แล.

คุณธรรมของพระโสดาบัน^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ ทำให้บริบูรณ์ในศีล ทำพอ
ประมาณในสมาธิ ทำพอประมาณในปัญญา. เธอยังล่วงสิกขาบทเล็กน้อยบาง
และต้องออกจากอาบัติเล็กน้อยเหล่านั้นบาง. ขอนั้นเพราะเหตุไรเล่า ? ขอนั้น

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ตัก. อ. ๒๐/๒๕๗, ๓๐๐/๕๒๖, ๕๒๗, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

เพราะเหตุว่า ไม่มีผู้รู้ใด ๆ กล่าวความอาภัพ ต่อการบรรลุโลกุตตรธรรม จักเกิดขึ้นเพราะเหตุสักว่า การล่วงสิกขาบทเล็กน้อย และการต้องออกจากอาบัติเล็กน้อยเหล่านี้. อนึ่ง สิกขาบทเหล่าใด ที่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ที่เหมาะสมแก่พรหมจรรย์, เธอเป็นผู้มีศีลยั่งยืน มีศีลมั่นคงในสิกขาบทเหล่านั้น สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย. ภิกษุ นั้น, เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัญญาชน ๓^๑ เป็นโสดาบัน (ผู้ถึงกระแสแห่งนิพพาน) เป็นผู้อื่นไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา ผู้เที่ยงแท้ต่อการตรัสรู้ข้างหน้า.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ นั้น, เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัญญาชน ๓ เป็นผู้ยังต้องท่องเที่ยวไปในภพแห่งเทวดาแลมนุษย์อีก ๗ ครั้ง เป็นอย่างมาก แล้วย่อมกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ นั้น, เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัญญาชน ๓ จักต้องท่องเที่ยวไปสู่สกุล^๒ ๒ หรือ ๓ ครั้ง แล้วย่อมกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ นั้น, เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัญญาชน ๓ เป็นผู้มีพืชหนเดียว คือจักเกิดในภพแห่งมนุษย์หนเดียวเท่านั้น แล้วย่อมกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้.

---

๑. สัญญาชน ๓ คือ สักกายทิฐิ การเข้าใจผิดในนามรูปจากที่เป็นจริง ๑, วิจิกิจฉา การลังเลต่อการพันทุกขตามแบบของพระพุทธเจ้า ๑, สัสสัพัตตปรามาส การถือศีลและวัตรที่ถูกอุปคลำด้วยคัมภีร์และทิฎฐิ คือความปรารถนาผิดทาง โง่เขลา และถืออื่น ๑.

๒. คำว่า “สกุล” ในที่นี้ ในบาลีว่า “กุลานิ”, โดยใจความ หมายถึงการมาเกิดในสกุลอย่างมนุษย์ คือในบ้านเรือนแห่งมนุษย์.

คุณธรรมของพระสกทาคามี^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ ทำให้บริบูรณ์ในศีล ทำพอประมาณในสมาธิ ทำพอประมาณในปัญญา. เธอยังลวงสิกขาบทเล็กน้อยบาง และต้องออกจากอาบัติเล็กน้อยเหล่านั้นบาง. ขอนั้นเพราะเหตุไรเล่า? ขอนั้นเพราะเหตุว่า ไม่มีผู้รู้ใด ๆ กล่าวความอาภัพ ต่อการบรรลุลोकุตตรธรรม จักเกิดขึ้น เพราะเหตุสักว่าการลวงสิกขาบทเล็กน้อยและการต้องออกจากอาบัติเล็กน้อยเหล่านี้. อนึ่ง สิกขาบทเหล่าใด ที่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ที่เหมาะสมแก่พรหมจรรย์, เธอเป็นผู้มีศีลยั่งยืน มีศีลมั่นคงในสิกขาบทเหล่านั้น สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย. ภิกษุนั้น, เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัตถุโชน ๓ และเพราะความที่ระคะ โทสะ โมหะ ก็เบาบางน้อยลง เป็นสกทาคามี ยังจะมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น แล้วยอมกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้.

คุณธรรมของพระอนาคามี^๒

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ ทำให้บริบูรณ์ในศีล ทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ ทำพอประมาณในปัญญา. เธอยังลวงสิกขาบทเล็กน้อยบาง และต้องออกจากอาบัติเล็กน้อยเหล่านั้นบาง. ขอนั้นเพราะ

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๒๕๘/๕๒๖, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๒๕๘/๕๒๖.

เหตุไรเล่า? ขอนั้นเพราะเหตุว่า ไม่มีผู้รู้ใด ๆ กล่าวความอาภัพต่อการบรรลุโลกุตตรธรรม จักเกิดขึ้นเพราะเหตุสักว่าการล่วงสิกขาบทเล็กน้อย และการต้องออกจากอาบัติเล็กน้อยเหล่านี้. อนึ่ง สิกขาบทเหล่าใด ที่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ที่เหมาะสมแก่พรหมจรรย์, เธอเป็นผู้มีศีลยังยืน มีศีลมั่นคงในสิกขาบทเหล่านั้น สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย. ภิกษุ นั้น, เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัณฺญาชนเบื้องต้น^๑ เป็นอนาคามีผู้อุบัติขึ้นในทันที มีการปรินิพพานในภพนั้น ๆ ไม่เวียนกลับจากโลกนั้น ๆ เป็นธรรมดา.

(อีกนัยหนึ่งจำแนกพระอนาคามีเป็น ๕ จำพวก) คือ^๒

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ นั้น, เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัณฺญาชนเบื้องต้น^๑ เป็นผู้มิกระแสนเบื้องต้นไปถึงอกนิฏฐภาพ.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ นั้น, เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัณฺญาชนเบื้องต้น^๑ เป็นผู้ปรินิพพานด้วยต้องไขความเพียรเรี่ยวแรง.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ นั้น, เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัณฺญาชนเบื้องต้น^๑ เป็นผู้ปรินิพพานด้วยไม่ต้องไขความเพียรเรี่ยวแรง.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ นั้น, เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัณฺญาชนเบื้องต้น^๑ เป็นผู้ปรินิพพานเมื่ออายุพ้นกึ่งแล้วจนถึงที่สุด.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ นั้น, เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัณฺญาชนเบื้องต้น^๑ เป็นผู้ปรินิพพานในระหว่างอายุยังไม่ทันถึงกึ่ง.

๑. สัณฺญาชนเบื้องต้น^๑ คือ สักกายทิฏฐิ^๑, วิจิกิจฉา^๑, สัสสพัตตูปรามาส^๑, และ กามราคะ (ความยินดีในวัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งความใคร่)^๑, ปฏิฆะ (ความหงุดหงิดด้วยอำนาจความขัดใจ)^๑.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๓๐๐/๕๒๗.

คุณธรรมของพระอรหันต์^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล ทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ ทำให้บริบูรณ์ในปัญญา. เธอยังล่วงสิกขาบทเล็กน้อยบาง และต้องออกจากอาบัติเล็กน้อยเหล่านั้นบาง. ขอนั้นเพราะเหตุไรเล่า? ขอนั้นเพราะเหตุว่า ไม่มีผู้รู้ใด ๆ กล่าวความอาภัพต่อการบรรลุโลกุตตรธรรม จักเกิดขึ้น เพราะเหตุสักว่า การล่วงสิกขาบทเล็กน้อยและการต้องออกจากอาบัติเล็กน้อยเหล่านี้. อนึ่ง สิกขาบทเหล่าใดที่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ที่เหมาะสมแก่พรหมจรรย์, เธอเป็นผู้มีศีลยั่งยืน มีศีลมั่นคง ในสิกขาบทเหล่านั้น สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย. ภิกษุนั้น ได้กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในทิฏฐุธรรมนี้ เข้าถึงแล้วแลอยู่.

หมดพิษสงทางใจจึงประกาศพระศาสนา^๒

ภิกษุ ท. ! ตถาคต เป็นผู้ พนแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย และเป็นของมนุษย์, แม่พวกเธอทั้งหลาย ก็ พนแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพยและเป็นของมนุษย์.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๓๐๐/๕๒๗, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต มหา. วิ. ๔/๓๕/๓๒, ตรัสแก่ภิกษุอรหันต์ ๖๐ รูป ชุคแรก ณ ที่ป่าอสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี.

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์สุข แก่คนจำนวนมาก เพื่อความเอ็นดูแก่โลก, เพื่อประโยชน์ เพื่อความ เกื้อกูล เพื่อความสุข ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย. อย่าไป ทางเดียวกันถึงสองรูป.

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลาย จงแสดงธรรม ในห้องงามในเบื้องต้น ในห้องงามในท่ามกลาง ในห้องงามในเบื้องปลาย, จงประกาศแบบแห่งการ ปฏิบัติอันประเสริฐ ให้เป็นไปพร้อมทั้งอรรถะทั้งพยัญชนะ ให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง. สัตว์ทั้งหลาย ที่เป็นพวกมีธุลีในดวงตาแต่เล็กน้อย ก็มีอยู่, สัตว์พวกนี้ ย่อมเสื่อมจากคุณที่ควรได้ เพราะไม่ได้ฟังธรรม, สัตว์ผู้ทั่ว ถึงธรรม จักมีเป็นแน่.

ภิกษุ ท. ! แม่เราเอง ก็จักไปสู่อำบลอรุเวลาเสนาณิกม เพื่อแสดง ธรรม.

หมวดที่สิบเจ็ด จบ.

ผู้ชีชวนวิงวอน!

ยี่ ภิกขเว สตถารา กรณียี่ สวากานี
หิตสินา อนุกรมปะเกน อนุกรมปะ อุปาทาย
กตฺ โว ตํ มยา

ภิกษุ ท. ! กิจอันใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์
เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย,
กิจอันนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวกเธอทั้งหลาย.

เอตานิ ภิกขเว รุกขมุลานี
เอตานิ สุธัญญาคารานี

ภิกษุ ท. ! นั้น โคนไม้ทั้งหลาย, นั้น เรือนวางทั้งหลาย.

ฉายถ ภิกขเว มา ปมาทตถ

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายจงเพียรเผากิเลส, อย่าได้ประมาท.

มา ปจฺจมา วิปปฏิสารีโน อหฺวตฺถ

พวกเธอทั้งหลาย อย่าได้เป็นผู้ที่ตองรอนใจ ในภายหลังเลย.

อหฺย โว อมฺหากํ อนุสาสนี

นี่แล เป็นวาจาเครื่องพรัาสอนพวกเธอทั้งหลายของเรา.

(สพยตนวคฺค กั. ๑๘/๔๔๑/๖๗๔)

ขุมทรัพย์จากพระโอบุส

หมวดที่ ๑๘

ว่าด้วย การไม่เสียความเป็นผู้หลักผู้ใหญ่

- ๑ . รอดไคเพราะผู้นำ
- ๒ . อุปัชฌายะที่ถูกตองตามธรรมเนียม
- ๓ . อาจารย์ที่ถูกตองตามธรรมเนียม
- ๔ . ผู้ควรมีศิษย์อุปฐาก
- ๕ . เถระดี
- ๖ . เถระที่ไม่ตองระวัง
- ๗ . เถระบัณฑิต
- ๘ . เถระไม่วิปริต
- ๙ . เถระไม่วิโกลเล (หลายแบบ)
- ๑๐ . พ่อไม่ฆ่าลูก
- ๑๑ . สมภารถูกหลัก
- ๑๒ . สมภารไม่ติดถิ่น
- ๑๓ . สมภารไม่ติดที่อยู่
- ๑๔ . สวรรคของสมภารเจ้าวัด

ขุมทรัพย์จากพระโอบอุ้ม

หมวดที่ ๑๘

ว่าด้วย การไม่เสียความเป็นผู้หลักผู้ใหญ่

(ปฏิบัติขณัย ของหมวด ๘ อันว่าด้วยการเสียความเป็นผู้หลักผู้ใหญ่)

รอดได้เพราะผู้นำ

ภิกษุ ท. ! เรื่องเคยมีมาแล้ว : โคบาลชาวมคธ เป็นคนมีปัญญา โดย
กำเนิด ได้คำนึงถึงอุตุสารทในเดือนท้ายฤดูฝน ตรวจตราคูดังแม่น้ำคงคาทาง
ฟากนี้ แล้วได้ตอนฝูงโคให้ขามไปฝั่งเหนือแห่งวิเทหรัฐฟากโน้น ตรงที่
ที่เป็นท่าสำหรับโคขามทีเดียว. โคบาลผู้นั้น ได้ตอนเหล่าโคอุสภ อันเป็นโค
พอฝูง เป็นโคนำฝูง ให้ขามไปเป็นพวกแรก, มันได้วายตัดตรงกระแเส
แม่น้ำคงคา ถึงฝั่งฟากโน้นโดยสวัสดิ. ต่อจากพวกแรกนั้น จึงได้ตอนโค
เหล่าอื่นอีก ซึ่งเป็นพวกโคไซงานมีกำลัง และเป็นพวกโคที่เพิ่งฝึกไซงาน,
มันก็ได้วายตัดตรงกระแเสแม่น้ำคงคา ถึงฝั่งฟากโน้นโดยสวัสดิ. ต่อจากพวก
ที่สองนั้น จึงได้ตอนโคเหล่าอื่นอีก ซึ่งเป็นพวกโคหนุ่มและโคสาวที่รุ่น ๆ,
มันก็ได้วายตัดตรงกระแเสแม่น้ำคงคา ถึงฝั่งฟากโน้นโดยสวัสดิ. ต่อจาก
พวกที่สามนั้น จึงได้ตอนโคเหล่าอื่นอีก ซึ่งเป็นพวกลูกโค และโคที่ชুবผอม,

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จุฬโคपालสูตร ม. ม. ๑๒/๔๑๘/๓๕๐, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่
ฝั่งแม่น้ำคงคา ใกล้เมืองอุททล, แคว้นวัชชี.

มันก็ได้วายตัดตรงกระแสน้ำคองคา ถึงฝั่งปากโนนโดยสวัสดิ์ เช่นกัน.

ภิกษุท.! เรื่องเคยมีมาแล้ว : ลูกโคอ่อนที่เกิดในวันนั้น วายไป ตามเสียงรอกของแม่, มันก็ได้วายตัดตรงกระแสน้ำคองคา ถึงฝั่งปากโนน โดยสวัสดิ์ เช่นเดียวกัน อีก. ขอนั้นเพราะเหตุไร ? ขอนั้นเป็นเพราะ โคบาลผู้นั้นเป็นบัณฑิต. จริงอย่างนั้น, โคบาลชาวมคร เป็นคนมีปัญญา โดยกำเนิด ได้คำนึงถึงฤดูสารทในเดือนทายฤดูฝน ตรวจตราฝั่งแม่น้ำคองคาทาง ฟากนี้ แล้วจึงต้อนฝูงโคให้ข้ามไปฝั่งเหนือแห่งวิเทหรัฐฟากโนน ตรงที่ที่เป็น ท่าสำหรับโคข้ามทีเดียว. ภิกษุท.! ฉันทก็ฉันทนั้น : สมณะหรือพราหมณ์ พวกใดพวกหนึ่ง เป็นผู้ฉลาดเรื่อง โลกนี้ ฉลาดเรื่อง โลกอื่น, เป็นผู้ฉลาดเรื่อง วัฏฏะ อันเป็นที่อยู่ของมาร ฉลาดเรื่อง วิวัฏฏะ อันไม่เป็นที่อยู่ของมาร, เป็นผู้ ฉลาดเรื่อง วัฏฏะ อันเป็นที่อยู่ของมฤตยู ฉลาดเรื่อง วิวัฏฏะ อันไม่เป็นที่อยู่ ของมฤตยู; ชนเหล่าใดสำคัญว่าอัยคำของสมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น ควรฟังควรเชื่อ, ขอนั้นจักเป็นไปเพื่อความสุข เป็นประโยชน์เกื้อกูล แก่ ชนเหล่านั้น สิ้นกาลนาน.

ภิกษุท.! บรรดา เหล่าโคอุสภ อันเป็นโคพ่อฝูง เป็นโคนำฝูง ได้วายตัดตรงกระแสน้ำคองคา ถึงฝั่งปากโนนโดยสวัสดิ์ ; ภิกษุ ท. ! ฉันทก็ฉันทนั้น : เหล่าภิกษุ ผู้เป็นอรหันต์ สิ้นอาสวะ จบพรหมจรรย์ หมดกิจควรทำ ปลงภาระลงได้ ผู้มีประโยชน์ของตัวเองอันตามบรรลุได้ แล้ว มีสติปัญญาในภพสิ้นรอบแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้ทั่วถึงโดยชอบ ; แม่ภิกษุเหล่านั้น ก็ได้ตัดฝ่ากระแสน้ำมาร ถึงฝั่งโนนแห่งนิพพาน โดย สวัสดิ์อย่างเดียวกัน.

ภิกษุ ท. ! เหล่าโคพวกที่ใช้งานมีกำลัง และพวกที่เพิ่งฝึกใช้งาน ได้วายตัดตรงกระแสน้ำคองคา ถึงฝั่งปากโนนโดยสวัสดิ์ ; ภิกษุ ท. ! ฉันทใด ก็ฉันทนั้น : เหล่าภิกษุอนาคามี ผู้เกิดผุดขึ้น และปรินิพพานในชั้น (สุทธาวาส) นั้น ไม่จำต้องวกกลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา เพราะความสิ้นไปรอบแห่ง สัจฉญาณเบื้องต่ำ ๕ ; แม่ภิกษุเหล่านั้น ก็ได้ตัดฝ่ากระแสน้ำมาร ตรง ไปฝั่งโนนแห่งนิพพานโดยสวัสดิ์ (ไม่มีถอยกลับ) อย่างเดียวกัน.

ภิกษุ ท. ! เหล่าโคหนุ่มและโคสาวที่รุ่นๆ ก็ได้วายตัดตรงกระแสน้ำคองคา ถึงฝั่งปากโนนโดยสวัสดิ์ ; ภิกษุ ท. ! ฉันทใดก็ฉันทนั้น : เหล่าภิกษุ ผู้เป็นสกทาคามี เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัจฉญาณ ๓ และ เพราะทำราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบาง จักมาสู่โลกนี้อีกคราวเดียวเท่านั้น แล้วก็จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ; แม่ภิกษุเหล่านั้น ก็ได้ตัดฝ่ากระแสน้ำมาร ตรงไปฝั่งโนนแห่งนิพพานโดยสวัสดิ์ อย่างเดียวกัน.

ภิกษุ ท. ! เหล่าลูกโคและโคที่ชুবพอม ก็ได้วายตัดกระแสน้ำคองคา ถึงฝั่งปากโนนโดยสวัสดิ์ ; ภิกษุ ท. ! ฉันทใดก็ฉันทนั้น : เหล่าภิกษุ ผู้เป็นโสดาบัน เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัจฉญาณ ๓ มีอันไม่ตกต่ำ เป็นธรรมดา ผู้เที่ยงแท้ ต่อการตรัสรูขางหนา ; แม่ภิกษุเหล่านั้น ก็ได้ตัดฝ่ากระแสน้ำมาร ตรงไปฝั่งโนนแห่งนิพพานโดยสวัสดิ์ (ได้ในภายหลัง) อย่างเดียวกัน.

ภิกษุ ท. ! ลูกโคอ่อนที่เกิดในวันนั้น วายไปตามเสียงร้องของแม่ ก็ได้วายตัดตรงกระแสน้ำคองคา ถึงฝั่งปากโนนโดยสวัสดิ์ : ภิกษุ ท. !

ฉันใดก็ฉันนั้น : เหล่าภิกษุ ผู้เดินทางไปตามกระแสแห่งธรรม^๑ ผู้เดินทางไปตามกระแสแห่งสัทธา^๒; แม้ภิกษุเหล่านั้น ก็ได้ตัดฝ่ากระแสแห่งมาร ตรงไปยังฝั่งโน้นแห่งนิพพานโดยสวัสดิ์ (ได้ในภายหลังสุด) อย่างเดียวกัน แล.

อุปัชฌายะที่ถูกตองตามธรรม^๓

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่าง พึงเป็นอุปัชฌายะให้อุปสมบทได้. ธรรมหาอย่างอะไรบางเล่า ? หาอย่างคือ ภิกษุในกรณีนี้ :

- (๑) เป็นผู้ประกอบด้วย กองศีลอันเป็นอเสาะ.
- (๒) เป็นผู้ประกอบด้วย กองสมาธิอันเป็นอเสาะ.
- (๓) เป็นผู้ประกอบด้วย กองปัญญาอันเป็นอเสาะ.
- (๔) เป็นผู้ประกอบด้วย กองวิมุตติอันเป็นอเสาะ.
- (๕) เป็นผู้ประกอบด้วย กองวิมุตติญาณทัสสนะอันเป็นอเสาะ.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่างเหล่านี้แล พึงเป็นอุปัชฌายะให้อุปสมบทได้.

๑. ผู้เดินทางไปตามกระแสแห่งธรรม ได้แก่ผู้ตั้งอยู่ในโศคาปัตติมรรค ด้วยอำนาจพิจารณาธรรม ๖ ประการคือ ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ. ซึ่งทนต่อการเพ่งโดยประมาณอันยิ่ง แห่งปัญญาของบุคคลนั้น.

๒. ผู้เดินทางไปตามกระแสแห่งสัทธา ได้แก่ผู้ตั้งอยู่ในโศคาปัตติมรรค ด้วยอำนาจพิจารณาเห็นอนิจจัง ในสังขารทั้งหลาย.

๓. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๓๐๑/๒๕๑, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

อาจารย์ถูกที่ต้องตามธรรมเนียม

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่าง พึงเป็นอาจารย์ให้นิสสัยแก่กุลบุตรได้. ธรรมหาอย่างอะไรบ้างเล่า ? หาอย่างคือ ภิกษุในกรณีนี้ :

- (๑) เป็นผู้ประกอบด้วย กงสีลอันเป็นอเสาะ.
- (๒) เป็นผู้ประกอบด้วย กงสมาธิอันเป็นอเสาะ.
- (๓) เป็นผู้ประกอบด้วย กงปัญญาอันเป็นอเสาะ.
- (๔) เป็นผู้ประกอบด้วย กงวิมุตติอันเป็นอเสาะ.
- (๕) เป็นผู้ประกอบด้วย กงวิมุตติญาณทัสสนะอันเป็นอเสาะ.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่างเหล่านี้แล พึงเป็นอาจารย์ให้นิสสัยแก่กุลบุตรได้.

ผู้ควรมีศิษย์อุปัฏฐาก

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่าง พึงให้สามเณรอุปัฏฐากได้. ธรรมหาอย่างอะไรบ้างเล่า ? หาอย่างคือ ภิกษุในกรณีนี้ :

- (๑) เป็นผู้ประกอบด้วย กงสีลอันเป็นอเสาะ.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๓๐๑/๒๕๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๓๐๑/๒๕๓, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

- (๒) เป็นผู้ประกอบด้วย กงสมาธิอันเป็นอเสขะ.
 (๓) เป็นผู้ประกอบด้วย กงปัญญาอันเป็นอเสขะ.
 (๔) เป็นผู้ประกอบด้วย กงวิมุตติอันเป็นอเสขะ.
 (๕) เป็นผู้ประกอบด้วย กงวิมุตติญาณทัสสนะอันเป็นอเสขะ.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่างเหล่านี้แล พึงให้
 สามเณรอุปัฏฐากได้.

เถระดี^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุชั้นเถระ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ อย่างแล้ว ย่อม
 เป็นที่รัก ที่ไว้วางใจ ที่เคารพ ที่ยกย่องสรรเสริญ ของพวกเพื่อนพรหมจรรย์
 ด้วยกัน. องค์ประกอบหาอย่างอะไรบ้างเล่า ? หาอย่างคือ :-

(๑) เธอ เป็นผู้มึนศีล, สำรวมด้วยปาติโมกขสังวร, สมบูรณ์ด้วย
 มรรยาทและโคจร, มีปรกติเห็นเป็นภัยในโทษทั้งหลาย แม้ที่ถือกันว่าเป็น
 โทษเล็กน้อย, สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย.

(๒) เธอ เป็นพหุสูต ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว สั่งสมธรรมที่ฟังแล้ว :
 ธรรมเหล่าใด มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่
 สุด แสดงพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถะพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธบริบูรณ์

๑. บาลี พระพุทธทศกัณฐก ปญจก. อ. ๒๒/๑๒๕/๘๓, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

สิ้นเชิง ; ธรรมเนียมอันเธอได้ฟังมามากแล้ว จำได้ ว่าใดคลองแคล้วด้วย วาจา มองเห็นตามด้วยใจ เจาะแทงทะลุอย่างดีด้วยความเห็น.

(๓) เธอ เป็นผู้มีถ้อยคำงดงาม มีวิธีพูดได้เพราะ มีถ้อยคำถูกต้อง ตามความนิยมแห่งชาวเมือง สละสลวย ไม่ตะกุกตะกัก ทำให้เข้าใจ ความหมายได้ง่าย.

(๔) เธอ เป็นผู้ได้ทำตามต้องการ ได้ไม่ยาก ได้ไม่ลำบาก ซึ่งฉันททั้ง ๔ อันเนื่องในจิตอันยิ่ง เป็นทิฏฐุธรรมสุขวิหาร.

(๕) เธอ เป็นผู้กระทำให้อัจฉ ซึ่งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันหา อาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐุธรรมนี้ เขาถึงแล้วแลอยู่.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุชั้นเถระ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ อย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นที่รัก ที่ไว้วางใจ ที่เคารพ ที่ยกย่องสรรเสริญ ของพวกเพื่อน พรหมจรรย์ด้วยกันแล.

เถระที่ไม่ต้องระวัง^๒

กัสสปะ ! ภิกษุ แม้เป็นเถระแล้ว แต่เป็นผู้ใครต่อใครสีกาด้วย ตนเอง, สรรเสริญผู้ปฏิบัติในไตรสิกขา, ชักจูงผู้ไม่รักในไตรสิกขา,

---

๑. ที่ว่า “เขาถึงแล้วแลอยู่” หมายถึงการอยู่ด้วยความรู้สึกอันสูงในคุณธรรมข้อนั้นตลอดเวลา ไม่มีว่างเว้น.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๓๐๗/๕๓๑, ตรัสแก่ท่านพระมหากัสสปะ ที่นิคม ของชาวโกศล ชื่อ ปังกรา.

กล่าวยกย่องผู้รักการปฏิบัติในไตรสิกขา ตามเวลาที่ควรแก่การยกย่อง ตามที่เป็นจริง; กัสสปะ! เราตถาคตสรรเสริญภิกษุเถระชนิดนี้.

ขอนั้นเพราะอะไร? เพราะเหตุว่า ภิกษุเหล่าอื่น รู้ว่า “พระศาสดา สรรเสริญภิกษุชนิดนี้” ก็จะคบหาแต่ภิกษุชนิดนั้น. ภิกษุเหล่าใดคบหา ภิกษุเถระชนิดนั้นเขา ก็จะถือเอาภิกษุเถระชนิดนั้น เป็นตัวอย่างสืบไป; การ ถือเอาภิกษุเถระชนิดนั้น เป็นตัวอย่าง ย่อมเป็นทางให้เกิดสิ่งอันเป็น ประโยชน์ และเป็นความสุข แก่ภิกษุเหล่านั้นเองสิ้นกาลนาน.

กัสสปะ! เพราะเหตุนี้ เราจึงสรรเสริญภิกษุเถระชนิดนี้แล.

เถระบัณฑิต^๑

ภิกษุ ท.! คนเราแม้ยังเป็นเด็กหนุ่มรุ่นคะนอง ผมดำสนิท ตั้งอยู่ในวัยเจริญ ก็อุปฐัมวัย, แต่ เขามีคำพูดเหมาะแก่กาล, พูดจริง, พูดได้ ประโยชน์, พูดเป็นธรรม, พูดเป็นวินัย, กล่าววาจาที่มีที่ตั้ง มีที่อ้างอิง มีที่สิ้นสุด ประกอบด้วยประโยชน์; คนผู้นั้น ย่อมถึงการถูกนับว่า เป็น “เถระบัณฑิต” โดยแท้.

เถระไม่วิปริต^๒

ภิกษุ ท.! ภิกษุเถระที่ประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลแก่มหาชน ทำมหาชนให้มีความสุข ทำไปเพื่อ

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๒๘/๒๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๓๐/๘๘, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ความเป็นประโยชน์แก่คนเป็นอันมาก เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข ทั้งแก่ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย. หาดอย่างอะไรบางเล่า? หาดอย่างคือ :-

- (๑) ภิกษุเป็นเถระ บวชมานาน มีพรรษาชุกกาลมาก.
- (๒) เป็นที่รู้จักกันมาก มีเกียรติยศ มีบริวาร ทั้งศฤงคารและบรรพชิต.
- (๓) เป็นผู้ร่ำรวยลาภด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลาน- บัจฉัยเภสัชบริกขาร.
- (๔) เป็นพหูสูต ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว สั่งสมธรรมที่ฟังแล้วมาก
--- ฯลฯ ---
- (๕) และ เป็นสัมมาทิฐิ มีทัศนะอันถูกต้อง.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุนี้ ทำคนเป็นอันมาก ให้เลิกละจากอสังขาร, ให้ตั้งอยู่ในพระสังขาร. ประชาชนทั้งหลาย ย่อมถือเอาแบบอย่างของภิกษุ นั้นไป เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ บวชมานาน มีพรรษาชุกกาลมากบ้าง, เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ ที่มหาชนเชื่อถือ รู้จักกันมาก มีเกียรติยศ มีบริวารมาก ทั้งศฤงคารและบรรพชิตบ้าง, เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ ที่ร่ำรวยลาภด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานบัจฉัยเภสัชบริกขารบ้าง, เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ ที่เป็นพหูสูต ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว สั่งสม ธรรมที่ฟังแล้วได้บ้าง, ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเถระ ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลแก่มหาชน ทำมหาชนให้มีความสุข ทำไปเพื่อ ความเป็นประโยชน์แก่คนเป็นอันมาก เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข ทั้งแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย แล.

เถระไม้โลเล (หลายแบบ)^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเถระที่ประกอบด้วยเหตุห้าอย่าง (หาหมวด) เหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นที่รัก ที่ไว้วางใจ ที่เคารพ ที่ยกย่องสรรเสริญ ของเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน. ห้าอย่างอะไรบางเล่า ? ห้าอย่างคือ :-

(๑) ภิกษุชั้นเถระนั้น ไม่กำหนดในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด, ไม่ขัดเคืองในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความขัดเคือง, ไม่หลงไหลในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความหลงไหล, ไม่ตื่นเต้นในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความตื่นเต้น, ไม่มัวเมาในอารมณ์ที่เป็นที่ตั้งแห่งความมัวเมา.

(๒) ภิกษุชั้นเถระนั้น เป็นผู้ปราศจากราคะ, เป็นผู้ปราศจากโทสะ, เป็นผู้ปราศจากโมหะ, เป็นผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน, เป็นผู้ไม่ตีตนเสมอท่าน.

(๓) ภิกษุชั้นเถระนั้น ไม่เป็นคนหลอกหลวงเก่งด้วย, ไม่เป็นคนพูดพิรีพรีไรเก่งด้วย, ไม่เป็นคนพูดหวานล่อมเก่งด้วย, ไม่เป็นคนปลุกคำทำทนายให้เกิดมานะเจ็บใจเก่งด้วย, ไม่เป็นคนหากำไรทำนองเอาลาภต่อลาภเก่งด้วย.

(๔) ภิกษุชั้นเถระนั้น เป็นคนมีศรัทธา, มีความสะอาดบาป, มีความเกรงกลัวบาป, เป็นคนปรารถนาความเพียร, เป็นคนมีปัญญา.

(๕) ภิกษุชั้นเถระนั้น เป็นคนอดใจได้ในรูปทั้งหลาย, อดใจได้ในเสียงทั้งหลาย, อดใจได้ในกลิ่นทั้งหลาย, อดใจได้ในรสทั้งหลาย, อดใจได้ในสัมผัสทางกายทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเถระที่ประกอบด้วยเหตุห้าอย่าง (หาหมวด) เหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นที่รัก ที่ไว้วางใจ ที่เคารพ ที่ยกย่องสรรเสริญ ของเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกันแล.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๒๖-๑๒๘/๘๑-๘๕, ครัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

พ่อไม่ฆ่าลูก^๑

กัสสปะ! เธอ จงกล่าวสอนภิกษุทั้งหลาย จงแสดงธรรมมีกถาแก่ภิกษุทั้งหลายบาง. กัสสปะ! เรา หรือเธอ พึงช่วยกันกล่าวสอนภิกษุทั้งหลาย พึงช่วยกันแสดงธรรมมีกถาแก่ภิกษุทั้งหลาย.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็ในเวลา^๑นี้ ภิกษุข้างเป็นคณว่ยากนัก ประกอบด้วยเหตุที่ทำให้เป็นคนว่ยากด้วย ไม่อดทน ไม่ยอมรับคำตักเตือนโดยเคารพ” ท่านพระมหากัสสปะ กราบพูล.

กัสสปะ! จริงอย่างเชอกล่าวนั้นแหละ, ในครั้งก่อน พวกภิกษุชั้นเถระ สมาทานการอยู่ป่าเป็นวัตร และทั้งกล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น, สมาทานการบิณฑบาตเป็นวัตร และทั้งกล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น, สมาทานการใช้ผ้าบังสุกุลเป็นวัตร และทั้งกล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น, สมาทานการใช้จีวรเพียงสามผืนเป็นวัตร และทั้งกล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น, เป็นผู้จำกัดความต้องการให้มีแต่น้อย และทั้งกล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น, เป็นผู้สันโดษ และทั้งกล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น, เป็นผู้ยู่สงบ และทั้งกล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น, เป็นผู้ยู่อย่างไม่วุ่นคลุกคลีกัน และทั้งกล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น, เป็นผู้ปรารถนาความเพียร และทั้งกล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น. บรรดาภิกษุชั้นเถระเหล่านั้น, ภิกษุรูปใด สมาทานการอยู่ป่าเป็นวัตร ___ ฯลฯ ___ เป็นผู้ปรารถนาความเพียร และทั้งกล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น, ภิกษุชั้นเถระทั้งหลาย ก็อาราธนาให้นั่งเฉพาะภิกษุเถระรูปนั้น ด้วยคำเป็นต้นว่า “มาเถิด ภิกษุ! ภิกษุรูปนี้ชื่ออะไร? ภิกษุนี้ขางมีวาสนาจริง! ทั้งเป็นผู้ใคร่ต่อการปฏิบัติจริงด้วย! มาเถิด ภิกษุ! นิมนต์ท่านจงนั่งอาสนะนี้” ดังนี้.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นิทาน. ส. ๑๖/๒๔๖/๔๕๔, ตรัสแก่ท่านพระมหากัสสปะ.

กัสสปะ ! ครั้นภิกษุชั้นเถระประพุดิกันอยู่อย่างนี้, ความคิดก็เกิดขึ้น แก่พวกภิกษุใหม่ ว่า ได้ยินว่า ภิกษุรูปใด สมาทานการอยู่ป่าเป็นวัตร-
 ๗๗ เป็นผู้ปรารถนาความเพียร และทั้งกล่าวสรรเสริญการกระทำเช่นนั้น
 ด้วย, พระเถระทั้งหลาย ย่อมนิมนต์เรอนั้นด้วยอาสนะ ด้วยคำเป็นต้นว่า
 “มาเถิด ภิกษุ ! ภิกษุรูปนี้ชื่ออะไร ? ภิกษุนี้ช่างมีวาสนาจริง ! ทั้งเป็นผู้
 ใคร่ต่อการปฏิบัติจริงด้วย ! มาเถิด ภิกษุ ! นิมนต์ท่าน จงนั่งอาสนะนี้” ดังนี้.
 พวกภิกษุผู้บวชใหม่เหล่านั้น ก็พากันประพุดิเพื่อให้เป็นเช่นนั้น ; และข้อนั้น ย่อม
 เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่กุล เพื่อความสุขแก่พวกภิกษุเหล่านั้นเอง ลึนกาลนาน.

สมภารอุกหลัก^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุที่ประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่างเหล่านี้แล้ว ควร
 ๑ ได้รับการยกย่องให้เป็นเจ้าอาวาส. ห้าอย่างอะไรบางเล่า ? ห้าอย่างคือ :-

- (๑) เจ้าอาวาส สมบูรณ์ด้วยมรรยาท สมบูรณ์ด้วยวัตร.
- (๒) เจ้าอาวาส เป็นพหูสูต เป็นเจ้าตำรับ.
- (๓) เจ้าอาวาส เป็นผู้ปฏิบัติขัดเกลากิเลส ยินดีในการหลีกเร้น ยินดี
 ในกัลยาณธรรม.

(๔) เจ้าอาวาส มีวาจาอ่อนหวาน พุดเพราะหุ.

(๕) เจ้าอาวาส มีปัญญา ไม่โง่เขลา ไม่เงอะงะ.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุที่ประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่างเหล่านี้แล้ว ควร
 ๑ ได้รับการยกย่องให้เป็นเจ้าอาวาสแล.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๒๕๐/๒๓๑, ครัสต์แก่ภิกษุทั้งหลาย.

สมภารไม่ติดถิ่น^๑

ภิกษุ ท. ! อานิสงส์ในการอยู่อย่างมีจุดหมาย Һ่าอย่างเหล่านี้มีอยู่ Һ่าอย่างอะไรบางเล่า ? Һ่าอย่างคือ :-

(๑) เธอ ย่อมไม่มีความตระหนี่ที่อยู่ (คือไม่หวงเสนาสนะที่สบาย ๆ เมื่อมีผู้อื่นมาอยู่ด้วยก็แบ่งให้อยู่อาศัย ด้วยความเต็มใจ).

(๒) เธอ ย่อมไม่มีความตระหนี่สกุลอุปฐาก (คือยินดีให้ภิกษุอื่นรู้จักมักคุ้น ด้วยสกุลอุปฐากของตน).

(๓) เธอ ย่อมไม่มีการหวงลาภ (คือการอยู่อย่างมีจุดหมาย ไม่คิดสะสมสิ่งของ จึงไม่มีการหวงสิ่งของต่าง ๆ ไว้ เพื่อการสะสม ยินดีแจกจ่ายลาภที่เกิดขึ้นเสมอ).

(๔) เธอ ย่อมไม่มีการหวงชื่อเสียง เกียรติยศ (คือมีมิตาจิตกับผู้ที่ได้รับชื่อเสียงในถิ่นนั้น).

(๕) เธอ ย่อมไม่มีการหวงคุณธรรม (คือมีใจหวังอนุเคราะห์ให้ผู้อื่นเจริญ ด้วยปรีชัทธิธรรม ปฏิบัติธรรม และปฏิเวธธรรม ไม่คิดว่าจะเป็นคู่แข่งที่ครอบงำตน).

ภิกษุ ท. ! อานิสงส์ในการอยู่อย่างมีจุดหมาย มีҺ่าอย่างเหล่านี้แล.

สมภารไม่ติดที่อยู่^๒

ภิกษุ ท. ! อานิสงส์ในการอยู่อย่างมีจุดหมาย Һ่าอย่างเหล่านี้มีอยู่ Һ่าอย่างอะไรบางเล่า ? Һ่าอย่างคือ :-

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๒๘๖/๒๒๔, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๒๘๖/๒๒๓, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

(๑) ภิกษุอยู่อย่างมีจุดหมาย ย่อมไม่มีภักทาสีงของมาก ไม่เป็นผู้ชอบสะสมสิ่งของไว้มาก.

(๒) ภิกษุอยู่อย่างมีจุดหมาย ย่อมไม่มีภักชมาก ไม่เป็นผู้ชอบสะสมภักชไว้มาก.

(๓) ภิกษุอยู่อย่างมีจุดหมาย ย่อมไม่มีกิจมาก ไม่มีการงานที่ต้องจัดต้องทำมาก จึงเอาดีในหน้าที่ของสมณะโดยตรงได้.

(๔) ภิกษุอยู่อย่างมีจุดหมาย ย่อมไม่มีการคลุกคลีกับคฤหัสถ์และบรรพชิต ด้วยการคลุกคลีกันอย่างแบบคฤหัสถ์ อันเป็นสิ่งไม่สมควรแก่สมณะ.

(๕) ภิกษุอยู่อย่างมีจุดหมาย จะจากถิ่นที่อยู่ขึ้นไป เธอ ย่อมจากไปด้วยจิตที่ไม่หวังใย.

ภิกษุ ท. ! อานิสงส์ในการอยู่อย่างมีจุดหมาย มีห้าอย่างเหล่านี้แล.

สวรรค์ของสมภารเจ้าวัด^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเจ้าอาวาส ที่ประกอบคุณของคฺประกอบหาอย่างแล้ว ย่อมบันเทิงใจเหมือนถูกพาตัวไปเก็บไว้ในสวรรค์ ฉะนั้น. องค์กรประกอบหาอย่างอะไรบางเล่า ? ห่าอย่างคือ :-

(๑) ภิกษุเจ้าอาวาส ย่อมใคร่ครวญ ใตฺสวานให้รอบคอบเสียก่อน กล่าวตำหนิคนที่ควรตำหนิ.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๒๕๓/๒๓๖, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

(๒) ภิกษุเจ้าอาวาส ย่อมใคร่ครวญ ใตฺสวณให้รอบคอบเสียก่อนกล่าว
ยกย่องคนที่ควรยกย่อง.

(๓) ภิกษุเจ้าอาวาส ย่อมใคร่ครวญ ใตฺสวณให้รอบคอบเสียก่อนแสดง
ความไม่เลื่อมใสให้ปรากฏ ในฐานะอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส.

(๔) ภิกษุเจ้าอาวาส ย่อมใคร่ครวญ ใตฺสวณให้รอบคอบเสียก่อนแสดง
ความเลื่อมใสให้ปรากฏ ในฐานะอันเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส.

(๕) ภิกษุเจ้าอาวาส ไม่ทำไถยทานที่ทายกถวายด้วยศรัทธาให้ตกเสียไป.
ภิกษุ ท. ! ภิกษุเจ้าอาวาส ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหยาบอย่างเหล่านี้
แล้ว ย่อมบันเทิงใจเหมือนถูกพาตัวไปเก็บไว้ในสวรรค์ ฉะนั้นแล.

หมวดที่สิบแปด จบ.

৬৯৯

ผู้ชิวอนวิงวอน!

ยี่ ภิกขเว สตถารา กรณียี่ สวากานี
หิตสินา อนุกรมปะเกน อนุกรมปะ อุปาทาย
กตฺ โว ตํ มยา

ภิกษุ ท. ! กิจอันใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์
เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย,
กิจอันนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวกเธอทั้งหลาย.

เอตานิ ภิกขเว รุกขมูลานี
เอตานิ สุธัญญาคารานี

ภิกษุ ท. ! นั้น โคนไม้ทั้งหลาย, นั้น เรือนว่างทั้งหลาย.

ฌายถ ภิกขเว มา ปมาทตถ

ภิกษุ ท. ! พวกเธอทั้งหลายจงเพียรเผากิเลส, อย่าได้ประมาท.

มา ปจฺจมา วิปปฏิสารีโน อหฺวตฺถ

พวกเธอทั้งหลาย อย่าได้เป็นผู้ที่ตองรอนใจ ในภายหลังเลย.

อยฺ โว อมฺหากํ อนุสาสนี

นี่แล เป็นวาจาเครื่องพร่ำสอนพวกเธอทั้งหลายของเรา.

(สพยตนวคฺค ตี. ๑๘/๔๔๑/๖๗๔)

ขุมทรัพย์จากพระโศภน

หมวดที่ ๑๕

วาทะ โศภน บุญของโลก

- ๑ . โศภน บุญ เกิดจากองค์สาม มีศีลเป็นต้น
- ๒ . โศภน บุญ เกิดจากการมีสังวร
- ๓ . โศภน บุญ เกิดจากการเป็นอยู่ชอบ
- ๔ . โศภน บุญ เกิดจากการไม่ทำไปตามอำนาจกิเลส
- ๕ . โศภน บุญ เกิดจากการไม่เป็นทาสตัณหา
- ๖ . โศภน บุญ เกิดจากการพิจารณาเห็นธรรม
- ๗ . โศภน บุญ เกิดจากการไม่ลืมหัดปฏิบัติ
- ๘ . โศภน บุญ เกิดจากการหมดพิษสงทางใจ
- ๙ . โศภน บุญ เกิดเพราะได้รับฝึกตามลำดับ

๑๐. พันัยกรรม ของ “พระสังฆบิดา”

ขุมทรัพย์จากพระโศภน
หมวดที่ ๑๕
ว่าด้วย เนื้อนาบุญของโลก

เนื้อนาบุญ เกิดจากองค์สาม มีศีลเป็นต้น^๑

ภิกษุ ท. ! มาอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชา ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสามอย่างแล้ว ย่อมเป็นมาที่ควรแก่พระราชา เป็นราชพาหนะได้ และนับว่าเป็นของคู่บารมีของพระราชาด้วย. องค์ประกอบสามอย่างอะไรบ้างเล่า ? สามอย่างคือ มาอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชาในกรณีนี้ เป็นมาสมบูรณ์ด้วยศีล ๑, สมบูรณ์ด้วยกำลัง ๑, สมบูรณ์ด้วยความไว ๑. ภิกษุ ท. ! มาอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชา ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสามอย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นมาที่ควรแก่พระราชา เป็นราชพาหนะได้ และนับว่าเป็นของคู่บารมีของพระราชาด้วย ;

ภิกษุ ท. ! นั้นใดก็ฉนั้น : ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยองค์ประกอบสามอย่างแล้ว ย่อม เป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื้อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า. องค์ประกอบสามอย่างอะไรบ้างเล่า ? สามอย่างคือ ภิกษุในกรณีนี้ เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ๑, สมบูรณ์ด้วยกำลัง ๑, สมบูรณ์ด้วยความไวแห่งปัญญา ๑.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ดิก. อ. ๒๐/๓๑๔/๕๓๖, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้สมบรูณด้วยดี เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. !
 ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึศีล, สำรวมด้วยปาติโมกขสังวร, สมบรูณด้วย
 มรรยาทและโคจร, มีปรกติเห็นเป็นภัยในโทษทั้งหลาย แมที่ถือกันว่าเป็น
 โทษเล็กน้อย, สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย. ภิกษุ ท. ! ภิกษุ
 อย่างนี้แล ชื่อว่า เป็นผู้สมบรูณด้วยดี.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้สมบรูณด้วยกำลัง เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. !
 ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปรารภความเพียร เพื่อละสิ่งอันเป็นอกุศลทั้งหลาย
 เพื่อยังสิ่งอันเป็นกุศลทั้งหลายให้ถึงพร้อม เป็นผู้มึกำลังแข็งขัน ทำความเพียร
 กว้างไปทางหน้าอย่างมั่นคง ไม่ทอดทิ้งธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย. ภิกษุ ท. !
 ภิกษุอย่างนี้แล ชื่อว่า เป็นผู้สมบรูณด้วยกำลัง.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุเป็นผู้สมบรูณด้วยความไวแห่งปัญญา เป็นอย่างไรเล่า?
 ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “ทุกขเป็นเช่นนี้ ๆ”,
 ย่อมรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “เหตุให้เกิดทุกข เป็นเช่นนี้ ๆ”, ย่อมรู้ชัดตามที่เป็น
 จริงว่า “ความดับไม่เหลือแห่งทุกข เป็นเช่นนี้ ๆ”, ย่อมรู้ชัดตามที่เป็น
 จริงว่า “ขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข เป็นเช่นนี้ ๆ”
 ดังนี้. ภิกษุ ท. ! ภิกษุอย่างนี้แล ชื่อว่า เป็นผู้สมบรูณด้วยความไวแห่งปัญญา.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยองค์ประกอบสามอย่างเหล่านี้แล้ว
 ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควร
 ทำอัญชลี เป็นนื่อนานาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

เนื่อนานุญ เกิดจากการมีสังวร^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยองค์ประกอบหกอย่างแล้ว ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของบวชา ควรแก่ของตอณรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มีนานุญอื่นยิ่งกว่า. องค์ประกอบหกอย่างอะไรบ้างเล่า ? หกอย่างคือ ภิกษุในกรณีนี้ :

(๑) ใดเห็นรูปด้วยตาแล้ว ไม่เกิดความยินดียินร้าย มีจิตมัชฌัตตเป็นกลาง มีความระลึกได้ และรู้สึกตัวอยู่เป็นประจำ.

(๒) ใดฟังเสียงด้วยหูแล้ว ไม่เกิดความยินดียินร้าย มีจิตมัชฌัตตเป็นกลาง มีความระลึกได้ และรู้สึกตัวอยู่เป็นประจำ.

(๓) ใดดมกลิ่นด้วยจมูกแล้ว ไม่เกิดความยินดียินร้าย มีจิตมัชฌัตตเป็นกลาง มีความระลึกได้ และรู้สึกตัวอยู่เป็นประจำ.

(๔) ใดลิ้มรสด้วยลิ้นแล้ว ไม่เกิดความยินดียินร้าย มีจิตมัชฌัตตเป็นกลาง มีความระลึกได้ และรู้สึกตัวอยู่เป็นประจำ.

(๕) ใดสัมผัสโศภณฐัพพะด้วยกายแล้ว ไม่เกิดความยินดียินร้าย มีจิตมัชฌัตตเป็นกลาง มีความระลึกได้ และรู้สึกตัวอยู่เป็นประจำ.

(๖) ใดรู้ธรรมารมณด้วยใจแล้ว ไม่เกิดความยินดียินร้าย มีจิตมัชฌัตตเป็นกลาง มีความระลึกได้ และรู้สึกตัวอยู่เป็นประจำ.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยองค์ประกอบหกอย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของบวชา ควรแก่ของตอณรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มีนานุญอื่นยิ่งกว่า.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต นกค. อ. ๒๒/๓๑๐/๒๗๒, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

เนื่อนาบุญ เกิดจากการเป็นอยู่ชอบ^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบริษัทนี้ ไม่เหลวไหลเลย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบริษัทนี้ ไม่เหลวแหลกเลย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุบริษัทนี้ ตั้งอยู่แล้วในธรรมที่เป็นสาระล้วน.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุสงฆ์ประเภทเดี๋ยวนี้เท่านั้น, ภิกษุบริษัทประเภทเดี๋ยวนี้เท่านั้น, เป็นบริษัทที่หาดูได้ยากในโลก.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุสงฆ์ประเภทเดี๋ยวนี้เท่านั้น, ภิกษุบริษัทประเภทเดี๋ยวนี้เท่านั้น, เป็นบริษัทที่ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุสงฆ์ประเภทเดี๋ยวนี้เท่านั้น, ภิกษุบริษัทประเภทเดี๋ยวนี้เท่านั้น, เป็นบริษัทที่ทายกถวายทานด้วยสิ่งของเล็กน้อย แต่กลับมีผลมาก ; ทายกถวายทานเป็นอันมาก ผลก็ยิ่งเพิ่มขึ้นตามล้วน.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุสงฆ์ประเภทเดี๋ยวนี้เท่านั้น, ภิกษุบริษัทประเภทเดี๋ยวนี้เท่านั้น, เป็นบริษัทที่ควรจะไปดูไปเห็น แม้จะต้องเดินสินหนทางนับด้วยโยชน์ๆ หรือถึงกับต้องพาเอาห่อเสบียงไปด้วยก็ควร.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จตุกก. อ. ๒๑/๒๔๘/๑๕๐, ตรัสแก่ภิกษุสงฆ์ผู้นั่งแวดล้อมพระพุทธองค์อยู่โดยรอบ ล้วนแต่เป็นผู้หนึ่งสงบอยู่ด้วยกันทั้งหมด ในวันอุโบสถวันหนึ่ง ซึ่งมีข้อความดังเรื่องนี.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุสงฆ์ประเภทเดียวกันที่นั่น ซึ่ง พวกภิกษุผู้ถึงความ
เป็นเทพ ก็มีอยู่ในภิกษุสงฆ์นี้, พวกภิกษุผู้ถึงความ เป็นพรหม ก็มีอยู่ใน
ภิกษุสงฆ์นี้, พวกภิกษุผู้ถึงอาเนญชา ก็มีอยู่ในภิกษุสงฆ์นี้, พวกภิกษุ
ผู้ถึงความ เป็นอริยะ ก็มีอยู่ในภิกษุสงฆ์นี้.

ภิกษุ ท. ! **ภิกษุผู้ถึงความ เป็นเทพ** เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. !
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะสังัดจากกามและสังัดจากสิ่งอันเป็นอกุศลทั้งหลาย
จึงบรรลุลุณณที่หนึ่ง ซึ่งมีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกแล้วแลอยู่ ;
เพราะสงบวิตกวิจารณ์เสียได้ จึงบรรลุลุณณที่สอง อันเป็นเครื่องพองใสแห่งใจ
ในภายใน ทำให้เกิดสมาธิมีอารมณ์อันเดียว ไม่มีวิตกวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขอัน
เกิดแต่สมาธิแล้วแลอยู่ ; เพราะความจางไปแห่งปีติ ย่อมอยู่อุเบกขา มีสติ
สัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย จึงบรรลุลุณณที่สาม อันเป็นฌานที่พระ
อริยะเจ้ากล่าวว่า “ผู้ใดมานนี้ เป็นผู้อยู่อุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข” ดังนี้แล้ว
แลอยู่ ; เพราะละสุขและละทุกข์เสียได้ และเพราะความดับหายไปแห่ง
โสมนัสและโทมนัสในกาลก่อน จึงบรรลุลุณณที่สี่ อันไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีแต่
ความที่สติเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขา แล้วแลอยู่. ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้
ถึงความ เป็นเทพ ย่อมมีได้ ด้วยอาการอย่างนี้แล.

ภิกษุ ท. ! **ภิกษุผู้ถึงความ เป็นพรหม** เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. !
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ แผ่จิตอันประกอบด้วยเมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเบกขา
สู่ทิศที่หนึ่ง ทิศที่สอง ที่สาม และที่สี่ โดยลักษณะอย่างเดียวกันตลอดโลกทั้งสิ้น
ในที่ทั้งปวง ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ และคานขวาง, ด้วยจิตอันประกอบด้วย
เมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเบกขา อันไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท เป็นจิตกว้างขวาง

ประกอบด้วยคุณอันใหญ่หลวง หาประมาณมิได้แล้วแลอยู่. ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้ถึงความ เป็นพรหม ย่อมมิได้ ด้วยอาการอย่างนี้แล.

ภิกษุ ท. ! **ภิกษุผู้ถึงอานนตฺตา** เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้, เพราะผ่านพ้นการกำหนดหมายในรูปเสียได้, เพราะความคับแห่งการกำหนดหมายในอารมณ์ที่ขัดใจ, และเพราะการไม่ทำในใจ ซึ่งการกำหนดหมายในภาวะต่าง ๆ เสียได้ โดยประการที่พึงปรารถนา จึงเข้าถึงอากาสนัญญาตนะ อันมีการทำในใจว่า “อากาศไม่มีที่สิ้นสุด” ดังนี้, แล้วแลอยู่; เพราะผ่านพ้นอากาสนัญญาตนะเสียได้ โดยประการที่พึงปรารถนา จึงเข้าถึงวิญญาณัญญาตนะ อันมีการทำในใจว่า “วิญญาณไม่มีที่สิ้นสุด” ดังนี้, แล้วแลอยู่; เพราะผ่านพ้นวิญญาณัญญาตนะเสียได้ โดยประการที่พึงปรารถนา จึงเข้าถึงอากิญจัญญาตนะ อันมีการทำในใจว่า “อะไร ๆ ไม่มี” ดังนี้, แล้วแลอยู่; เพราะผ่านพ้นอากิญจัญญาตนะเสียได้ โดยประการที่พึงปรารถนา จึงเข้าถึงเนวสัจญานาสัจญญาตนะ, แล้วแลอยู่. ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้ถึงอานนตฺตา ย่อมมิได้ ด้วยอาการอย่างนี้แล.

ภิกษุ ท. ! **ภิกษุผู้ถึงความเป็นอริยะ** เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “ทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ”, ย่อมรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “เหตุให้เกิดทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ”, ย่อมรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ”, ย่อมรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “ข้อปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นเช่นนี้ ๆ” ดังนี้. ภิกษุ ท. ! ภิกษุผู้ถึงความ เป็นอริยะ ย่อมมิได้ ด้วยอาการอย่างนี้แล.

เนื่อนานุญ เกิดจากการไม่ทำไปตามอำนาจกิเลส^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบตัวของค้ประกอบหกอย่างแล้ว ย่อมเป็นผู้
ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชติ
เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า. องค์ประกอบหกอย่าง
อะไรบางเล่า? หกอย่างคือ :-

ภิกษุ ท. ! ในกรณีนี้ กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตเหล่าใด จะพึงละได้
ด้วยการสังวร ภิกษุก็เป็นผู้ละกิเลสเหล่านั้นได้แล้วด้วย การสังวร ๑, กิเลส
เป็นเครื่องเศร้าหมองจิตเหล่าใด จะพึงละได้ด้วยการเสพ ภิกษุก็เป็นผู้ละกิเลส
เหล่านั้นได้แล้วด้วย การเสพ ๑, กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตเหล่าใด จะพึง
ละได้ด้วยการอดกลั้น ภิกษุก็เป็นผู้ละกิเลสเหล่านั้นได้แล้วด้วย การอดกลั้น ๑,
กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตเหล่าใด จะพึงละได้ด้วยการงดเว้น ภิกษุก็เป็นผู้
ละกิเลสเหล่านั้นได้แล้วด้วย การงดเว้น ๑, กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตเหล่า
ใด จะพึงละได้ด้วยการบรรเทา ภิกษุก็เป็นผู้ละกิเลสเหล่านั้นได้แล้วด้วย การ
บรรเทา ๑, กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตเหล่าใด จะพึงละได้ด้วยภาวนา
ภิกษุก็เป็นผู้ละกิเลสเหล่านั้นได้แล้วด้วย ภาวนา ๑.

ภิกษุ ท. ! กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตเหล่าใด จะพึงละได้ด้วยการสังวร
ภิกษุก็เป็นผู้ละกิเลสเหล่านั้นได้แล้วด้วย การสังวร เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. !
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยกคายแล้วเป็นผู้สำรวมด้วยการสังวรใน
อินทรีย์คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อันเป็นอินทรีย์ที่เมื่อ
ภิกษุไม่สำรวมแล้ว, กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตทั้งหลาย อันเป็นเครื่อง

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จกก. อ. ๒๒/๔๓๒/๓๒๕, ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

คับแค้นและเรารอน จะฟังบังเกิดขึ้น, และเมื่อภิกษุสำรวมแล้วเป็นอยู่, กิเลสเป็นเครื่องเสราหมองจิตทั้งหลาย อันเป็นเครื่องคับแค้นและเรารอน จะไม่ฟังบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุนั้น. ภิกษุ ท. ! ขอนี้เป็นเพราะเมื่อภิกษุไม่สำรวม ด้วยอาการอย่างนี้, กิเลสเป็นเครื่องเสราหมองจิตทั้งหลาย อันเป็นเครื่องคับแค้นและเรารอน จะฟังบังเกิดขึ้น, และเมื่อภิกษุสำรวมแล้วเป็นอยู่ กิเลสเป็นเครื่องเสราหมองจิตทั้งหลาย อันเป็นเครื่องคับแค้นและเรารอน จะไม่ฟังบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุนั้น. ภิกษุ ท. ! กิเลสเป็นเครื่องเสราหมองจิตเหล่านี้แล ที่เราเรียกว่า กิเลสเป็นเครื่องเสราหมองจิต อันจะฟังละได้ด้วยการสังวร ซึ่งภิกษุนั้นละได้แล้ว ด้วยการสังวร.

ภิกษุ ท. ! กิเลสเป็นเครื่องเสราหมองจิตเหล่านี้ จะฟังละได้ด้วยการเสพ ซึ่งภิกษุก็เป็นผู้ละกิเลสเหล่านั้นได้แล้วด้วย การเสพ เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยกกายแล้ว จึงนุ่งห่มจีวร เพียงเพื่อบำบัดความหนาว, เพื่อบำบัดความร้อน, เพื่อบำบัดสัมผัสเหลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย, เพียงเพื่อปกปิดอวัยวะที่ให้ความอายกำริบ ; เธอพิจารณาโดยแยกกายแล้ว จึงบริโภคนิเวศนาไม่ใช้เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อมัวเมา ไม่ใช่เพื่อประดับ ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง, แต่ฉันเพียงเพื่อให้กายนี้ตั้งอยู่ได้ เพื่อให้ชีวิตเป็นไป เพื่อป้องกันความลำบาก เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์, ด้วยคิดว่า เราจักกำจัดเวทนาเก่า (คือหิว) เสีย แล้วไม่ทำเวทนาใหม่ (คืออิมจนียดัด) ให้เกิดขึ้น. ความที่อายุดำเนินไปได้, ความไม่มีโทษเพราะอาหาร, และความอยู่ผาสุกสำราญจักมีแก่เรา ; เธอพิจารณาโดยแยกกายแล้ว จึงใช้สอยเสนาสนะ เพียงเพื่อบำบัดความหนาว, เพื่อบำบัดความร้อน, เพื่อบำบัดสัมผัสเหลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย, เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายแต่ฤดู และ

เพื่อความเป็นผู้ยินดีในการหลีกเร้นอยู่ ; เธอพิจารณาโดยแยกกายแล้ว จึงบริโภคนหุกยาซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อกูลแก่คนใจ เพียงเพื่อบำบัดทุกข์เวทนาอันเกิดจากอาหารต่าง ๆ และเพียงเพื่อความเป็นผู้ไม่ต้องทนทุกข์เป็นอย่างยิ่ง. ภิกษุ ท. ! ขอนี้เป็นเพราะ เมื่อภิกษุไม่พิจารณาแล้วเสพ ด้วยอาการอย่างนี้, กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตทั้งหลาย อันเป็นเครื่องคับแค้นและเร่าร้อน จะพึงบังเกิดขึ้น, และเมื่อภิกษุพิจารณาแล้วจึงเสพอยู่ กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตทั้งหลาย อันเป็นเครื่องคับแค้นและเร่าร้อน จะไม่พึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุนั้น. ภิกษุ ท. ! กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตเหล่านี้แล ที่เราเรียกว่า กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตอันจะพึงละได้ด้วยการเสพ ซึ่งภิกษุนั้นละได้แล้วด้วยการเสพ.

ภิกษุ ท. ! กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตเหล่านี้แล จะพึงละได้ด้วยการอดกถัน ซึ่งภิกษุก็เป็นผู้ละกิเลสเหล่านั้นได้แล้วด้วย การอดกถัน เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้อดทนต่อความหนาว ต่อความร้อน, เป็นผู้อดทนต่อความหิว ต่อความกระหาย, เป็นผู้อดทนต่อสัมผัสอันเกิดจาก เหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เสือกกหลานทั้งหลาย, เป็นผู้มิมีชาติแห่งบุคคลผู้อดกถันต่อคลองแห่งถอยคำอันหยาบคาย อันว่าร้าย, และเป็นผู้อดกถันต่อทุกข์เวทนาในร่างกายนี่เกิดขึ้นแล้ว อย่างกล้าแข็ง แสบเผ็ด ขมขื่น ไม่เป็นที่สบายใจ หรือจวนจะถึงแก่ชีวิตได้. ภิกษุ ท. ! ขอนี้เป็นเพราะ เมื่อภิกษุไม่อดกถันอดทนด้วยอาการอย่างนี้, กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตทั้งหลาย อันเป็นเครื่องคับแค้นและเร่าร้อน จะพึงบังเกิดขึ้น, และเมื่อภิกษุอดกถันอดทนอยู่ กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตทั้งหลาย อันเป็นเครื่องคับแค้นและเร่าร้อน จะไม่พึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุนั้น. ภิกษุ ท. ! กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตเหล่านี้แล ที่เราเรียกว่า กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตอันจะพึงละได้ด้วยการอดกถัน ซึ่งภิกษุนั้นละได้แล้วด้วยการอดกถัน.

ภิกษุ ท. ! กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตเหล่านี้ จะพึงละได้ด้วยการงดเว้น ซึ่งภิกษุก็เป็นผู้ละกิเลสเหล่านั้นได้แล้วด้วย การงดเว้น เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยกกายแล้ว ย่อมงดเว้นจากชางคฺ, มาคฺ, โคคฺ, สุนัขคฺ ; ฐุ หลักตอ ขวากหนาม หววยเหว บ่อของโสโครก หลุมอุจจาระ^๑, และงงดเว้นที่ที่ไม่ควรนั่ง ที่ไม่ควรไป และการคบพวกเพื่อนที่ลามก อันวิญญูชนเพื่อนพรหมจรรย์ด้วยกันทั้งหลาย จัดไว้ในฐานะที่ต่ำทราม ; ภิกษุนั้นพิจารณาโดยแยกกายแล้ว ย่อมงดเว้นที่ที่ไม่ควรนั่ง ที่ไม่ควรไปนั้น ๆ เสีย และย่อมงดเว้นพวกเพื่อนที่ลามกเหล่านั้นเสียโดยสิ้นเชิง. ภิกษุ ท. ! ขอนี้เป็นเพราะเมื่อภิกษุไม่งดเว้น ด้วยอาการอย่างนี้, กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตทั้งหลาย อันเป็นเครื่องคับแค้นและเร่าร้อน จะพึงบังเกิดขึ้น, และเมื่อภิกษุงดเว้นอยู่ กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตทั้งหลาย อันเป็นเครื่องคับแค้นและเร่าร้อน จะไม่พึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุนั้น. ภิกษุ ท. ! กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตเหล่านี้แล ที่เราเรียกว่า กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิต อันจะพึงละได้ด้วยการงดเว้น ซึ่งภิกษุนั้นละได้แล้วด้วยการงดเว้น.

ภิกษุ ท. ! กิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองจิตเหล่านี้ จะพึงละได้ด้วยการบรรเทา ซึ่งภิกษุก็เป็นผู้ละกิเลสเหล่านั้นได้แล้วด้วย การบรรเทา เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยกกายแล้ว ย่อมไม่รับเอาไว้ในใจ ย่อมละเสีย ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้สิ้นสุด ย่อมทำให้ถึงความมีไม่ได้ ซึ่งกามวิตก, พยาบาทวิตก, วิหิงสาวิตก อันบังเกิดขึ้นแล้ว ; และย่อมไม่รับเอาไว้ในใจ ย่อมละเสีย ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้สิ้นสุด ย่อมทำ

๑. ตรงนี้รู้สึกแปลก และเข้าใจว่า ท่านหมายถึงความไม่ปรกติแห่งจิตที่เกิดขึ้น เพราะได้พบเห็นเหล่าสัตว์รายต่าง ๆ มีการกลัวและการเกลียด เป็นต้น.

ให้ถึงความมีไม่ได้ ซึ่งสิ่งอันเป็นอกุศลลามกทั้งหลาย ที่บังเกิดขึ้นแล้ว. ภิกษุ ท. !
 ขอนี้เป็นเพราะ เมื่อภิกษุไม่บรรเทา ด้วยอาการอย่างนี้, กิเลสเป็นเครื่อง
 เสราหมองจิตทั้งหลาย อันเป็นเครื่องคับแค้นและเรารอน จะพึงบังเกิดขึ้น, และ
 เมื่อภิกษุบรรเทาอยู่ กิเลสเป็นเครื่องเสราหมองจิตทั้งหลาย อันเป็นเครื่อง
 คับแค้นและเรารอน จะไม่พึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุนั้น. ภิกษุ ท. ! กิเลสเป็น
 เครื่องเสราหมองจิตเหล่านี้แล ที่เราเรียกว่า กิเลสเป็นเครื่องเสราหมองจิต
 อันจะพึงละได้ด้วยการบรรเทา ซึ่งภิกษุนั้นละได้แล้วด้วยการบรรเทา.

ภิกษุ ท. ! กิเลสเป็นเครื่องเสราหมองจิตเหล่านี้แล จะพึงละได้ด้วย
 ภาวนา ซึ่งภิกษุก็เป็นผู้ละกิเลสเหล่านั้นได้แล้วด้วย ภาวนา เป็นอย่างไรเล่า ?
 ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยกกายแล้ว ย่อมอบรมสติสัม-
 โโพชฌงค์, ย่อมอบรมชัมมวิจยสัมโพชฌงค์, ย่อมอบรมวิริยสัมโพชฌงค์,
 ย่อมอบรมปีติสัมโพชฌงค์, ย่อมอบรมปัสสัทธิสัมโพชฌงค์, ย่อมอบรม
 สมာธิสัมโพชฌงค์, ย่อมอบรมอุปกขาสัมโพชฌงค์ อัน (แต่ละอย่าง ๆ)
 ย่อมอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ และน้อมไปเพื่อความปล่อย.
 ภิกษุ ท. ! ขอนี้เป็นเพราะ เมื่อภิกษุ ไม่ภาวนา ด้วยอาการอย่างนี้, กิเลสเป็น
 เครื่องเสราหมองจิตทั้งหลาย อันเป็นเครื่องคับแค้นและเรารอน จะพึงบังเกิด
 ขึ้น, และเมื่อภิกษุภาวนาอยู่ กิเลสเป็นเครื่องเสราหมองจิตทั้งหลาย อัน
 เป็นเครื่องคับแค้นและเรารอน จะไม่พึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุนั้น. ภิกษุ ท. !
 กิเลสเป็นเครื่องเสราหมองจิตเหล่านี้แล ที่เราเรียกว่า กิเลสเป็นเครื่อง
 เสราหมองจิตอันจะพึงละได้ด้วยภาวนา ซึ่งภิกษุนั้นละได้แล้วด้วยภาวนา.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยองค์ประกอบหกอย่างเหล่านี้แล้ว
 ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควร
 ทำอัญชลีเป็นเนื่อนานบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

เนื่อนาบุญ เกิดจากการไม่เป็นทาสตัณห^๑

ภิกษุ ท. ! มาอาชาไนยพันธุ^๑ดีของพระราชา ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ หกอย่างแล้ว ย่อมเป็นมาที่ควรแก่พระราชา เป็นราชพาหนะได้ และนับว่า เป็นของคูบารมีของพระราชาด้วย. องค์ประกอบหกอย่างอะไรบ้างเล่า ? หกอย่างคือ มาอาชาไนยพันธุ^๑ดีของพระราชา ในกรณีนี้ :

- (๑) เป็นม้าอดทนต่อรูปทั้งหลาย.
- (๒) เป็นม้าอดทนต่อเสียงทั้งหลาย.
- (๓) เป็นม้าอดทนต่อกลิ่นทั้งหลาย.
- (๔) เป็นม้าอดทนต่อรสทั้งหลาย.
- (๕) เป็นม้าอดทนต่อสัมผัสทางกายทั้งหลาย.
- (๖) เป็นมัสสมบูรณ์ด้วยกำลัง.

ภิกษุ ท. ! มาอาชาไนยพันธุ^๑ดีของพระราชา ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหกอย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นมาที่ควรแก่พระราชา เป็นราชพาหนะได้ และนับว่าเป็นของคูบารมีของพระราชาด้วย ;

ภิกษุ ท. ! ฉันทใดกัฉันทัน : ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยองค์ประกอบหกอย่างแล้ว ย่อม เป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า. องค์ประกอบหกอย่างอะไรบ้างเล่า ? หกอย่างคือ ภิกษุในกรณีนี้ :

- (๑) เป็นผู้อดได้เฉยได้ต่อความย่ำใจของ รูปทั้งหลาย.
- (๒) เป็นผู้อดได้เฉยได้ต่อความย่ำใจของ เสียงทั้งหลาย.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต จก. อ. ๒๒/๓๑๔/๒๗๖, ครัสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

- (๓) เป็นผู้อดได้เฉยได้ต่อความยั่วใจของ กลิ่นทั้งหลาย.
- (๔) เป็นผู้อดได้เฉยได้ต่อความยั่วใจของ รสทั้งหลาย.
- (๕) เป็นผู้อดได้เฉยได้ต่อความยั่วใจของ สัมผัสทางกายทั้งหลาย.
- (๖) เป็นผู้อดได้เฉยได้ต่อความยั่วใจของ ธรรมารมณ์ทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบตัวของคัประกอบหกอย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มีนานุญอื่นยิ่งกว่า.

เนื่อนานุญ เกิดจากการพิจารณาเห็นธรรม^๑

ภิกษุ ท. ! บุคคล เจ็ด จำพวกเหล่านี้ เป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มีนานุญอื่นยิ่งกว่า. เจ็ด จำพวกอะไรบางเล่า? เจ็ด จำพวกคือ :-

ภิกษุ ท. ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ มีปรกติพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นอยู่ มีความกำหนดหมายในความไม่เที่ยงอยู่เป็นประจำ กำหนดรู้พร้อมเฉพาะในความไม่เที่ยง เป็นผู้ฝังใจอย่างติดตอสม่าเสมอไม่ขาดตกบกพร่องในความไม่เที่ยง ถือเอาขอบอยู่ (ซึ่งธรรมนั้น) ด้วยปัญญา; บุคคลนั้น ได้กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐุธรรมนี้ เข้าถึงแล้วแลอยู่.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต สุตตค. อ. ๒๓/๑๓/๑๖, ตรีสแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! นี่แล เป็นบุคคลแรก ซึ่งเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! ขอต่อไปอีกคือ บุคคลบางคนในกรณีนี้ มีปรกติพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นอยู่ มีความกำหนดหมายในความไม่เที่ยงอยู่เป็นประจำ กำหนดรู้พร้อมเฉพาะในความไม่เที่ยง เป็นผู้ตั้งใจอย่างติดต่อสม่ำเสมอไม่ขาดตกบกพร่องในความไม่เที่ยง ถือเอารอบอยู่ (ซึ่งธรรมนั้น) ด้วยปัญญา ; อนึ่ง ความสิ้นอาสวะ และความสิ้นชีวิต ของบุคคลนั้น มีขึ้นไม่ก่อนไม่หลังกว่ากัน (คือมรรณภาพพร้อมกับความสิ้นอาสวะ). ภิกษุ ท. ! นี่แล เป็นบุคคลที่สอง ซึ่ง เป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! ขอต่อไปอีกคือ บุคคลบางคนในกรณีนี้ มีปรกติพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นอยู่ มีความกำหนดหมายในความไม่เที่ยงอยู่เป็นประจำ กำหนดรู้พร้อมเฉพาะในความไม่เที่ยง เป็นผู้ตั้งใจอย่างติดต่อสม่ำเสมอ ไม่ขาดตกบกพร่องในความไม่เที่ยง ถือเอารอบอยู่ (ซึ่งธรรมนั้น) ด้วยปัญญา ; บุคคลนั้น เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัญญาชน เบื้องต่ำ ๕ เป็น อันตราปรินิพพานบุคคล.^๑ ภิกษุ ท. ! นี่แลเป็นบุคคลที่สาม ซึ่ง เป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควร

๑. บุคคลผู้ปรินิพพานในระหว่าง คือพระอนาคามี ที่ละสัญญาชนเบื้องบนเพิ่มขึ้นอีก ๕ อย่างคือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา เหล่านี้แล้ว ไคบรรลอรหันตผล ไม่ทันถึงครึ่งอายุประมาณ ก็ปรินิพพาน.

ทำอัญชติ เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! ขอต่อไปอีกคือ บุคคลบางคนในกรณีนี้ มีปรกติพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นอยู่ มีความกำหนดหมายในความไม่เที่ยงอยู่เป็นประจำ กำหนดรู้พร้อมเฉพาะในความไม่เที่ยง เป็นผู้ฟังใจอย่างติดต่อสม่ำเสมอ ไม่ขาดตกบกพร่องในความไม่เที่ยง ถือเอารอบอยู่ (ซึ่งธรรมนั้น) ด้วยปัญญา ; บุคคลนั้น เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัจจโทษนึ่งเบื้องต่ำ ๕ เป็น อุปหัจจปรินิพพายีบุคคล^๑. ภิกษุ ท. ! นี้แล เป็นบุคคลที่สี่ ซึ่งเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชติ เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท. ! ขอต่อไปอีกคือ บุคคลบางคนในกรณีนี้ มีปรกติพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นอยู่ มีความกำหนดหมายในความไม่เที่ยงอยู่เป็นประจำ กำหนดรู้พร้อมเฉพาะในความไม่เที่ยง เป็นผู้ฟังใจอย่างติดต่อสม่ำเสมอไม่ขาดตกบกพร่องในความไม่เที่ยง ถือเอารอบอยู่ (ซึ่งธรรมนั้น) ด้วยปัญญา ; บุคคลนั้น เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัจจโทษนึ่งเบื้องต่ำ ๕ เป็น อสังขารปรินิพพายีบุคคล^๒. ภิกษุ ท. ! นี้แล เป็นบุคคลที่ห้า ซึ่งเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชติ เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

---

๑. บุคคลผู้ปรินิพพานเมื่อครบอายุ คือพระอนาคามี ที่มีอายุเกินถึงกำหนดหรือพอจดอายุประมาณก็ได้บรรลอรหัตตผล แล้วยังปรินิพพาน.

๒. บุคคลผู้ปรินิพพานโดยไม่ต้องทำความเพียรมาก.

ภิกษุ ท.! ขอดต่อไปอีกคือ บุคคลบางคนในกรณีนี้ มีปรกติพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นอยู่ มีความกำหนดหมายในความไม่เที่ยงอยู่เป็นประจำ กำหนดรู้พร้อมเฉพาะในความไม่เที่ยง เป็นผู้ตั้งใจอย่างติดต่อสม่ำเสมอ ไม่ขาดตกบกพร่องในความไม่เที่ยง ถือเอารอบอยู่ (ซึ่งธรรมนั้น) ด้วยปัญญา; บุคคลนั้น เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัจจะโทษนึ่งเบื้องต่ำ ๕ เป็น สสังขารปรินิพพานบุคคล^๑. ภิกษุ ท.! นี้แล เป็นบุคคลที่หก ซึ่งเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท.! ขอดต่อไปอีกคือ บุคคลบางคนในกรณีนี้ มีปรกติพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ในสังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นอยู่ มีความกำหนดหมายในความไม่เที่ยงอยู่เป็นประจำ กำหนดรู้พร้อมเฉพาะในความไม่เที่ยง เป็นผู้ตั้งใจอย่างติดต่อสม่ำเสมอไม่ขาดตกบกพร่องในความไม่เที่ยง ถือเอารอบอยู่ (ซึ่งธรรมนั้น) ด้วยปัญญา; บุคคลนั้น เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัจจะโทษนึ่งเบื้องต่ำ ๕ เป็น ผู้มีกระแสในเบื้องบนไปสู่อกนิฏฐภาพ^๒. ภิกษุ ท.! นี้แล เป็นบุคคลที่เจ็ด ซึ่งเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

๑. บุคคลผู้ปรินิพพาน โดยต้องทำความเพียรมาก.

๒. บุคคลผู้ละสัจจะโทษนึ่งเบื้องต่ำ ๕ ไปได้แล้ว จักเกิดโดยวิธีแห่งโอปปาติกะกำเนิด ในชั้นสุทธาวาสขึ้นไปจนถึงชั้นอกนิฏฐภาพ แล้วละสัจจะโทษนึ่งเบื้องบนเพิ่มขึ้นอีก ๕ อย่าง ก็บรรลุดุระหัตผลแล้วก็ปรินิพพานในที่นั้น.

(อีกสูตรหนึ่ง)^๑

ภิกษุ ท. ! บุคคล เจ็ด จำพวกเหล่านี้ เป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของ
ต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มี
นานุญอื่นยิ่งกว่า. เจ็ด จำพวกอะไรบ้างเล่า ? เจ็ด จำพวก คือ :-

ภิกษุ ท. ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ มีปรกติพิจารณาเห็นความเป็นทุกข์
ในสังขารทั้งหลายทั้งปวง เป็นอยู่. ___ ฯลฯ ___ (ข้อความต่อไปของสูตรนี้เป็นไปทำนอง
เดียวกันกับสูตรก่อน ผิดกันแต่สูตรนี้ กล่าวถึงความ เป็นทุกข์ แทนที่จะกล่าวถึงความไม่เที่ยง, ผู้อ่านอาจ
เติมข้อความให้เต็มได้ด้วยตนเอง โดยใส่คำว่า “ความเป็นทุกข์” แทนคำว่า “ความไม่เที่ยง” เท่า
นั้น จึงไม่เรียงไว้ตลอดทั้งสูตร ในที่นี้).

(อีกสูตรหนึ่ง)^๒

ภิกษุ ท. ! บุคคล เจ็ด จำพวกเหล่านี้ เป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่
ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มี
นานุญอื่นยิ่งกว่า. เจ็ด จำพวกอะไรบ้างเล่า ? เจ็ด จำพวกคือ :-

ภิกษุ ท. ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ มีปรกติพิจารณาเห็นความเป็น
อนัตตาในธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นอยู่. ___ ฯลฯ ___ (ข้อความต่อไปของสูตรนี้ ก็เป็น
ไปทำนองเดียวกับสูตรแรก ผิดกันแต่สูตรนี้ กล่าวถึงความ เป็นอนัตตา แทนที่จะกล่าวถึงความไม่เที่ยง และ
ความเป็นทุกข์, ผู้อ่านอาจเติมข้อความให้เต็มได้ด้วยตนเอง จึงไม่เรียงไว้ตลอดทั้งสูตร).

(อีกสูตรหนึ่ง)^๓

ภิกษุ ท. ! บุคคล เจ็ด จำพวกเหล่านี้ เป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่
ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มี
นานุญอื่นยิ่งกว่า. เจ็ด จำพวกอะไรบ้างเล่า ? เจ็ด จำพวกคือ :-

ภิกษุ ท.! บุคคลบางคนในกรณีนี้ มีปรกติพิจารณาเห็นความเป็นสุขในนิพพานเป็นอยู่ มีความกำหนดหมายในความเป็นสุขอยู่เป็นประจำ กำหนดรूपรวมเฉพาะในความเป็นสุข เป็นผู้พึงใจอย่างติดต่อสม่ำเสมอไม่ขาดตกบกพร่องในความเป็นสุข ถือเอารอบอยู่ (ซึ่งธรรมนั้น) ด้วยปัญญา; บุคคลนั้น ได้กระทำให้แจ้ง ซึ่งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติอันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในทิฏฐุธรรมนี้ เข้าถึงแล้วแลอยู่. ภิกษุ ท.! นี้แล เป็น บุคคลแรก ซึ่งเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท.! ขอดต่อไปอีกคือ บุคคลบางคนในกรณีนี้ มีปรกติพิจารณาเห็นความเป็นสุขในนิพพานเป็นอยู่ มีความกำหนดหมายในความเป็นสุขอยู่เป็นประจำ กำหนดรूपรวมเฉพาะในความเป็นสุข เป็นผู้พึงใจอย่างติดต่อสม่ำเสมอไม่ขาดตกบกพร่องในความเป็นสุข ถือเอารอบอยู่ (ซึ่งธรรมนั้น) ด้วยปัญญา; อนึ่ง ความสิ้นอาสวะ และความสิ้นชีวิต ของบุคคลนั้น มีขึ้นไม่ก่อนไม่หลังกว่ากัน (คือมรรณภาพพร้อมกับความสิ้นอาสวะ). ภิกษุ ท.! นี้แล เป็น บุคคลที่สอง ซึ่งเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

ภิกษุ ท.! ขอดต่อไปอีกคือ บุคคลบางคนในกรณีนี้ มีปรกติพิจารณาเห็นความเป็นสุขในนิพพานเป็นอยู่ มีความกำหนดหมายในความเป็นสุขอยู่เป็นประจำ กำหนดรूपรวมเฉพาะในความเป็นสุข เป็นผู้พึงใจอย่างติดต่อสม่ำเสมอ ไม่ขาดตกบกพร่องในความเป็นสุข ถือเอารอบอยู่ (ซึ่งธรรมนั้น) ด้วยปัญญา; บุคคลนั้น เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัจจัญญชนเบื้องต่ำ ๕ เป็นอันตราปรินิพพายีบุคคล. ___ ที่สาม ซึ่งเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ___ เป็น

เนื่อนานุญของโลก ไม่มีนานุญอื่นยิ่งกว่า ; บุคคลนั้น เพราะความสิ้นไปรอบ
แห่งสัจญ์โทษนึ่งเบื่องต่ำ ๕ เป็นอุปหัจจปรินิพพายีบุคคล, ___ ที่สี่ ซึ่งเป็นผู้ควร
แก่ของบูชา ___ เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มีนานุญอื่นยิ่งกว่า ; บุคคลนั้น
เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัจญ์โทษนึ่งเบื่องต่ำ ๕ เป็นอสังขารปรินิพพายีบุคคล,
___ ที่ห้า ซึ่งเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ___ เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มีนานุญ
อื่นยิ่งกว่า ; บุคคลนั้น เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัจญ์โทษนึ่งเบื่องต่ำ ๕ เป็น
สังขารปรินิพพายีบุคคล, ___ ที่หก ซึ่งเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ___ เป็นเนื่อนานุญ
ของโลก ไม่มีนานุญอื่นยิ่งกว่า ; บุคคลนั้นเพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัจญ์โทษนึ่ง
เบื่องต่ำ ๕ เป็นผู้มีกระแสนเบื่องบนไปสู่อกนิฏฐภาพ. ภิกษุ ท. ! นี้แล เป็น
บุคคลที่เจ็ด ซึ่งเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ
ควรทำอัญชติ เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มีนานุญอื่นยิ่งกว่า^๑.

ภิกษุ ท. ! บุคคล เจ็ด จำพวกเหล่านี้แล เป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควร
แก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชติ เป็นเนื่อนานุญของโลก
ไม่มีนานุญอื่นยิ่งกว่า.

เนื่อนานุญ เกิดจากการไม่ลืมหำปฏิญาณ^๒

ภิกษุ ท. ! บุคคล แปด จำพวกเหล่านี้ เป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่

---

๑. ข้อความแห่งสูตรนี้ แปลกจากที่เราเคยทราบกันว่า ความเป็นอาหุเนยยบุคคลนั้นครอบคลุมมาถึง
พระสกทาคามี และพระโสดาบันด้วย, จะยุติเป็นอย่างไร ขอฝากท่านผู้รู้ทั้งหลายช่วยวินิจฉัยต่อไป.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต อกุฎก. อ. ๒๓/๓๐๑/๑๔๕, ครัสต์แก่ภิกษุทั้งหลาย.

ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนาบุญของโลก
ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า. แปะ จำพวกอะไรบางเล่า? แปะ จำพวกคือ :-

- (๑) พระโศดาบัน,
- (๒) พระผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งโศดาปัตติผล,
- (๓) พระสกทาคามี,
- (๔) พระผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งสกทาคามีผล,
- (๕) พระอนาคามี,
- (๖) พระผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งอนาคามีผล,
- (๗) พระอรหันต์,
- (๘) พระผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นพระอรหันต์.

ภิกษุ ท. ! บุคคล แปะ จำพวกเหล่านี้แล เป็นผู้ควรแก่ของบูชา
ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนาบุญของ
โลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

“ผู้ปฏิบัติแล้ว ๔ จำพวก และผู้ตั้งอยู่ในผลแล้ว ๔ จำพวก
นี้แหละ สงฆ์ ที่เป็นคนตรง, เป็นผู้ตั้งมั่นแล้วในปัญญา
และศีล ย่อมกระทำให้เกิดบุญอื่นเนื่องด้วยอุปธิ^๑ แก่
มนุษย์ทั้งหลาย ผู้มีความต้องการด้วยบุญ กระทำการ
บูชาอยู่; ทานที่ให้แล้วในสงฆ์ จึงมีผลมาก”.

---

๑. บาลีว่า “โอบริก” มีคำเก่าว่า “อศตทวารชนกปฏิสนธิปวัตติวิปากทายกา” ซึ่งแปลว่า
“เป็นผู้ให้เกิดอศตภาพและให้วิบากอันเป็นไปเพื่อการปฏิสนธิใหม่”.

เนื่อนานบุญ เกิดจากการหมดพิษสงทางใจ^๑

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่างแล้ว ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนานบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า. องค์ประกอบห้าอย่างอะไรบ้างเล่า? ห้าอย่างคือ ภิกษุในกรณีนี้:

- (๑) เป็นผู้สมบูรณ์ด้วย สีส.
- (๒) เป็นผู้สมบูรณ์ด้วย สามาธิ.
- (๓) เป็นผู้สมบูรณ์ด้วย ปัญญา.
- (๔) เป็นผู้สมบูรณ์ด้วย วิมุตติ.
- (๕) เป็นผู้สมบูรณ์ด้วย วิมุตติญาณทัสสนะ.

(อีกสูตรหนึ่ง)^๒

- (๑) เป็นผู้ประกอบด้วย สีลขันธอันเป็นอเสาะ.
- (๒) เป็นผู้ประกอบด้วย สามาธิขันธอันเป็นอเสาะ.
- (๓) เป็นผู้ประกอบด้วย ปัญญาขันธอันเป็นอเสาะ.
- (๔) เป็นผู้ประกอบด้วย วิมุตติขันธอันเป็นอเสาะ.
- (๕) เป็นผู้ประกอบด้วย วิมุตติญาณทัสสนขันธอันเป็นอเสาะ.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่างเหล่านี้แล้ว

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๕๒/๑๐๗.

๒. บาลี พระพุทธภาษิต ปญจก. อ. ๒๒/๑๕๒/๑๐๘.

ยอมเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควร
ทำอัญชลี เป็นนื่อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

นื่อนาบุญ เกิดเพราะได้รับการฝึกตามลำดับ^๑

ภัททาลี! พวกเธอ ยังมีอะไร ๆ น้อยนัก ครั้งเมื่อเราได้แสดงธรรม--
ปริยายเปรียบเทียบมาอาชาไนยหนุ่ม ให้แก่พวกเธอทั้งหลาย โดยสมัยนั้น. เธอ
ยังระลึกอุปมาเรื่องนั้น ได้อยู่หรือ ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็อุปมาเรื่องนั้น ข้าพระองค์ระลึกไม่ได้แล้ว พระเจ้าข้า”.

ภัททาลี! ในข้อที่ระลึกไม่ได้นั้น เธออาศัยอะไรเป็นเหตุเล่า ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! เพราะเหตุว่า ข้าพระองค์นั้น มิได้ทำให้สมบูรณ์ด้วยสิกขา
ในคำสั่งสอนของพระศาสดามาสิ้นเวลานานนักหนาแล้ว พระเจ้าข้า”.

ภัททาลี! นั่น มิใช่เหตุ, นั่น มิใช่ปัจจัยดอก. ที่แท่นั้นเรากอย
จับคูใจของเธอด้วยใจของเรามานานชา จนทราบว่า “โมฆบุรุษผู้นี้ เมื่อเรา
กำลังแสดงธรรมอยู่ ก็หาได้ทำตนให้เป็นคนมีความต้องการด้วยธรรมไม่
กลับไม่สนใจ ไม่ประมวลเอาเข้ามาด้วยใจทั้งหมด ไม่เงี้ยวโศดลงฟังธรรม”
ดังนี้. ภัททาลี! ก็แต่ว่า เราจักแสดงธรรมปริยายเปรียบเทียบมาอาชาไนยหนุ่ม
ให้แก่เธอซ้ำอีก, เธอจงฟังธรรมปริยายนั้น ทำในใจให้สำเร็จประโยชน์เถิด,
เราจักกล่าวบัดนี้.

๑. บาลี พระพุทธภาษิต ภัททาลีสูตร ม. ม. ๑๓/๑๗๕/๑๗๓, ตรัสแก่พระภัททาลี ผู้หัวคือ
ถือสั้น ไม่ยอมทำตามคำวิงวอนของพระพุทธองค์ที่ทรงชี้ชวนว่า “มาเถิด แม่พวกเธอทั้งหลาย ก็จง
ฉันโกชนะแต่ในที่นี้แห่งเดียว. พวกเธอทั้งหลาย เมื่อฉันอยู่ซึ่งโกชนะแต่ในที่นี้แห่งเดียว จักรู้สึก
ความที่เป็นผู้มีอาพาธน้อย มีทุกขน้อย มีความเบากายกระปรี้กระเปร่า มีกำลังและมีความสุข” ดังนี้.
แต่เมื่อท่านภัททาลีได้ฟังธรรมเรื่อง “อุปมาด้วยมาอาชาไนยหนุ่ม” เข้าเป็นครั้งที่สองก็กลับใจได้ และ
เข้าใจซาบซึ้งในพระพุทธคำรัสนั้น มีใจสูงชันด้วยปิติแล้ว.

เมื่อท่านภักทาทิทูลสนองพระพุทธดำรัสแล้ว, พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงได้ดำรัสพระพุทธรวณะ
นี้ต่อไปว่า :-

ภักทาทิ! เปรียบเหมือนคนฝึกมาผู้สามารถ ได้มาอาชาไนยพันธุ์ดีมาแล้ว
ในชั้นแรก ย่อมฝึกให้รู้จัก การรับสวมบังเหียนก่อน. เมื่อมานั้นถูกฝึกให้
รู้จักการรับสวมบังเหียนอยู่, พยศต่าง ๆ ที่มาประพฤติเป็นข้าศึกเป็นหลักตอเสพ
ผิดคินรน เหมือนลักษณะของม้าที่ยังไม่เคยถูกฝึกนั้นก็ยังมีอยู่บาง. มานั้นเพราะ
ถูกฝึกเนื่อง ๆ และถูกฝึกซ้ำ ๆ ซาก ๆ เขาก็หมดพยศ ในข้อที่ไม่รับสวม
บังเหียนนั้น.

ภักทาทิ! เมื่อใด มาอาชาไนยพันธุ์ดีตัวนั้น ถูกฝึกเนื่อง ๆ และถูกฝึก
ซ้ำ ๆ ซาก ๆ เขา จนหมดพยศในข้อนั้นแล้ว, เมื่อนั้น คนฝึกมา จึงทำการฝึก
มาตัวนั้น ให้ยิ่งขึ้นไป ใน การเทียมแอก. เมื่อมานั้นถูกฝึกให้รู้จักการเทียม
แอกอยู่, พยศต่าง ๆ ที่มาประพฤติเป็นข้าศึกเป็นหลักตอเสพผิดคินรน เหมือน
ลักษณะของม้าที่ยังไม่เคยถูกฝึกนั้นก็ยังมีอยู่บาง. มานั้น เพราะถูกฝึกเนื่อง ๆ
และถูกฝึกซ้ำ ๆ ซาก ๆ เขา ก็หมดพยศ ในข้อที่ไม่รับแอกนั้น.

ภักทาทิ! เมื่อใด มาอาชาไนยพันธุ์ดีตัวนั้น ถูกฝึกเนื่อง ๆ และถูกฝึก
ซ้ำ ๆ ซาก ๆ เขา จนหมดพยศในข้อที่ไม่รับแอกนั้นแล้ว, เมื่อนั้น คนฝึกมา
จึงทำการฝึกมาตัวนั้นให้ยิ่งขึ้นไป :-

- (๑) ในการแยกขากระโดดแผ่ลิ้วขึ้นพร้อมกันทั้งสี่ขา,
- (๒) ในการเอี้ยวตะแคงตัวเป็นวงกลมจนผู้ขี่หีบอาวุธที่ตกดินได้,
- (๓) ในการสามารถวิ่งจดแต่ปลายกีบจนไม่เกิดเสียง,
- (๔) ในความเร็วทั้งที่หนีที่ไล่,

- (๕) ในการไม่กลัวเสียงอึกทึกทุกชนิด,
- (๖) ในการรู้คุณค่าของพระราชา,
- (๗) ในการทำตัวให้สมกับเป็นวงศ์พระยามา,
- (๘) ในความเร็วเลิศ,
- (๙) ในความเป็นยอดมา,
- (๑๐) ในความควรแก่การฟังแต่คำที่นิมนวล.

ภัททาลี! มานัน เพราะถูกฝึกเนื่อง ๆ และถูกฝึกซ้ำ ๆ ซาก ๆ เขาก็หมดพยศต่าง ๆ ในสิบขอเหล่านั้น.

ภัททาลี! เมื่อใด มาอาชาไนยพันธุ์ดีตัวนั้น ถูกฝึกเนื่อง ๆ และถูกฝึกซ้ำ ๆ ซาก ๆ เขา จนกระทั่งหมดพยศทุกอย่างแล้ว, เมื่อนั้น คนฝึกมาก็ยอมฝึกมาตัวนั้นเพิ่มเติมให้ยิ่งขึ้นไป โดยทั้งคุณภาพและกำลัง.

ภัททาลี! มาอาชาไนยพันธุ์ดี ที่ประกอบด้วยองค์คุณสิบอย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นมาที่ควรแก่พระราชา เป็นราชพาหนะได้ และนับว่าเป็นของคู่บารมีของพระราชาดวย ;

ภัททาลี! ฉันทิดก็ฉันทัน : ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยองค์ประกอบสิบอย่างแล้ว ย่อม เป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นเนื่อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า. องค์ประกอบสิบอย่างอะไรบ้างเล่า? สิบอย่างคือ ภิกษุในกรณีนี้ :

- (๑) เป็นผู้ประกอบด้วย สัมมาทิฏฐิอันเป็นอเสขะ.
- (๒) เป็นผู้ประกอบด้วย สัมมาสังกัปปะอันเป็นอเสขะ.
- (๓) เป็นผู้ประกอบด้วย สัมมาวาจาอันเป็นอเสขะ.
- (๔) เป็นผู้ประกอบด้วย สัมมากัมมันตะอันเป็นอเสขะ.

- (๕) เป็นผู้ประกอบด้วย สัมมาอาชีวะอันเป็นอเสขะ.
- (๖) เป็นผู้ประกอบด้วย สัมมาวายามะอันเป็นอเสขะ.
- (๗) เป็นผู้ประกอบด้วย สัมมาสติอันเป็นอเสขะ.
- (๘) เป็นผู้ประกอบด้วย สัมมาสมาธิอันเป็นอเสขะ.
- (๙) เป็นผู้ประกอบด้วย สัมมาญาณอันเป็นอเสขะ.
- (๑๐) เป็นผู้ประกอบด้วย สัมมาวิมุตติอันเป็นอเสขะ.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุ เมื่อประกอบด้วยองค์ประกอบสิบอย่างเหล่านี้แล้ว
ยอมเป็นผู้ควรแก่ของบูชา ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควร
ทำอัญชลี เป็นเนื่อนานุญของโลก ไม่มีนานุญอื่นยิ่งกว่า.

พินัยกรรม ของ “พระสังฆบิดา”^๑

ภิกษุ ท. ! บัดนี้ ตถาคต ขอเตือนพวกเธอทั้งหลายไว้ ว่า :
“สังฆารทั้งหลาย มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา.
พวกเธอทั้งหลาย จงทำ ความไม่ประมาท
ให้ถึงพร้อม เถิด” ดังนี้.

นี่แล เป็นพระวาจาที่ตรัสครั้งสุดท้ายของพระตถาคตเจ้า.

หมวดที่สิบเก้า จบ.

---

๑. บาลี พระพุทธภาษิต มหาปรินิพพานสูตร มหา. ที. ๑๐/๑๘๐/๑๔๓.

ขุมทรัพย์จากพระโอรส

จบ.

ปทานุกรม
ของขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์ ๒,๕๖๑ คำ
(เรียงลำดับตามหลักอักษรไทย)

ก

(ส่วนคำขนาน)

กระพี้ไม่เข้าใจว่า “แก่น” ๑๔๕
กลองเข้มนถูกเอาไป ๖๔
กลั่นอุจจาระปีศาจ –
– คลุกคละอยู่ในสกุล ๑๖๕
กอดกองไฟเป็นการดี ๑๒
กั๋งสพกะ (สัตว์กินเนื้อเป็นอาหาร) ๕๕
กา (สัตว์กินจุ - สะสมของกิน) ๑๖๖
กินก่อนเหล็กแดงดีกว่า ๘๐
เกี่ยวพันด้วยเมถุน ๑๓๐/๑๓๑/๑๓๒/
๑๓๓/๑๓๔/๑๓๕
แกลงกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า เป็นเท็จ ๕

(ส่วนคำชักชวนวิงวอน)

กลองศึกของกษัตริย์ทศารหะ ๑๐๗
กายถูกแทงเสียดีกว่า ๒๔๐

การกระทำตามลำดับ ๓๖๓
การชิงสายพิณพอเหมาะ ๒๗๖
การจับงูอย่างมั่นคง ๓๕๐
การเจริญพรหมวิหาร ๔๐๖/๔๔๕
การเจริญมรณสติ ๒๘๐
การนันทข้าวที่คุ้มค่าไม่เสียเปล่า ๓๓๘
การชักชวนในการกระทำทางกาย ๓๒๘
การชักชวนในการกระทำทางวาจา ๓๒๘
การชักชวนในการบำเพ็ญทางจิต ๓๒๘
การชักชวนในการหยุดพูดพล่าม ๓๐๕
การชักชวนในการหลีกเลี่ยงจากหมู ๓๐๕
การชักชวนในความเห็นชอบ ๓๐๕
การชักชวนในปาติโมกขสังวร ๓๐๔
การชักชวนในอินทริยสังวร ๓๐๔
การเดินทำความเพียร ๔๑๑
การไต่ถามเปลือกของชาวนา ๒๑๓

- การไต่ถามโดยง่าย ๔๒๕
 การไต่ถามรรคผล ๒๑๓
 การตั้งความเพียรแต่พอดี ๒๓๗
 การตั้งความหวัง ๒๓๖
 การตั้งมโนวิศก ๒๕๒
 การตั้งสติถึงผู้มีศีล ๓๐๗
 การถูกเลื่อย ๒๕๐
 การทอนน้ำให้ไหลกลับ ๔๑๔
 การนอนทำความเพียร ๔๑๒
 การนอนหลับดีกว่า ๒๔๐
 การนั่งคุบปลั่งก ๒๓๖
 การนั่งงวงในป่า ๓๑๕
 การนั่งทำความเพียร ๔๑๒
 การนั่งสมาธิในป่า ๓๑๕/๓๑๖
 การบรรพชาที่ไม่เป็นหมัน ๓๗๕
 การบริโภคน้ำที่ไม่เป็นอันตราย ๓๒๗
 การบูชาอันสูงสุด ๓๖๕
 การปฏิบัติตามคำสอน –
     – ควรทำไ้มาก ๒๘๐/๒๘๑
 การปฏิบัติที่เป็นไปช้าและเร็ว ๒๘๑
 การปฏิบัติที่เรียกว่า –
     – อธิศีลสิกขา ๒๑๒
 การประคองจิต ๒๕๕
 การเป็นอยู่อย่างบรรพชิต ๒๖๔
 การไปหาผู้พหุสูต ๓๖๐
 การแผ่เมตตา ๒๕๐/๓๒๗
 การพิจารณาก่อนฉันอาหาร ๓๖๔
 การพิจารณานิเวรณ ๓๘๘
 การพิจารณาให้เห็นธรรม ๒๕๑
 การมีความเห็นเสมอกัน ๓๐๔
 การมีธรรมอันเป็นสรณะ ๒๗๕
 การมีพนักงานพิงตีต่าน ๒๖๘
 การมีศีลเสมอกัน ๓๐๔
 การไม่แก่งทำผิดจากคำสอน ๓๕๗
 การไม่ลู่อ่านางแก้ค้นหา ๓๐๖
 การไม่หยุดเลิกในระหว่าง ๓๐๘
 การไม่หลงรักในเวทนา ๒๕๓
 การยืนทำความเพียร ๔๑๒
 การเรียกหาตถาคต ๓๕๗
 การล่วงสิกขาบทเล็กน้อย ๔๑๖
 การเล่าเรียนสูตรที่ถือมาถูก ๓๕๕
 การศึกษา ๒๑๕
 การสมาคม ๓/๑๕๑/๑๕๔
 การสมาทาน ๒๑๒/๒๑๓/๒๑๔/๒๑๖/
     ๒๒๑/๒๒๕/๒๘๓/๓๐๔
 การสอบทานตัวเอง ๒๗๒
 การสำเหนียกใจ ๖/๕๔/๕๖/๕๗/๕๘/
     ๖๐/๖๑/๖๒/๖๓/๖๔/๖๕/๖๖/๖๘

๓๒/๓๔/๕๕/๑๒๖/๑๕๓/๑๖๕/
 ๑๕๓/๑๕๕/๒๑๒/๒๑๓/๒๑๕/
 ๒๓๘/๒๕๐/๒๖๑/๒๖๔/๓๓๓/
 ๓๕๓/๓๖๘/๓๖๙/๓๗๕
 การหลีกเรณ ๒๗๗/๓๓๓
 การอยู่ไกลบ้าน ๓๑๕/๓๑๖
 การอยู่แบบพระอริยเจ้า ๒๖๗
 การออกบวช ๑๓๕/๑๔๑/๑๔๒/
 ๑๔๔/๓๕๖
 การอาศัยจำพรรษาที่หาได้เอง ๒๖๕
 การอาศัยโคนไม้ ๒๖๕
 การอาศัยในวิหาร ๒๑
 การอาศัยผาบังสุกุล ๒๖๕
 การอาศัยหูกยาอันประกอบ –
 – ขึ้นด้วยมูตรเนา ๒๖๕
 ‘การลวงไปแห่งเรา’ ๒๗๕
 กิจของพระศาสดาที่จะพึงทำแก่ –
 – สวาก ๑๘๕
 กิจของสมณะ ๒๑๒
 กิจที่ต้องทำก่อน ๒๑๓
 กิจที่ต้องทำต่อไป ๒๑๖
 กิจที่ต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกยังมี ๓๘๐/๓๘๑/
 ๓๘๒/๓๘๓/๓๘๔/๓๘๕/๓๘๖
 กิจที่ต้องรีบทำ (คือ) ๒๑๔

กิจแห่งวิเวกธรรม ๑๘๐/๓๕๕
 เกพลี (เกวลี) ๓๓๔
 (ส่วนศัพท์ธรรมะ)
 กฎเกณฑ์การศึกษาตามลำดับ ๓๖๓
 กระจกเงาสองคู่ ‘กรรม’ ๖
 ‘กระดอง’ ของมโนวิตก ๒๕๒
 กระแสแห่งธรรม ๔๒๖
 กระแสแห่งสัทธา ๔๒๖
 กลิ่น ๒๕/๓๓/๕๕/๑๑๕/๑๓๒/๒๓๓/
 ๓๔๐
 “กลิ่นเหม็นคาว” ๘๖
 กองปัญญา ๑๕๔
 กองปัญญาอันเป็นอเสขะ ๓๓๔/๔๒๖
 กองวิมุตติญาณทัสสนะอันเป็น –
 – อเสขะ ๔๒๗
 กองวิมุตติอันเป็นอเสขะ ๔๒๘
 กองศีล ๑๕๔
 กองศีลอันเป็นอริยคุณ ๒๑๑
 กองศีลอันเป็นอเสขะ ๓๓๔/๔๒๖/๔๒๗
 กองสมาธิ ๑๕๔
 กองสมาธิอันเป็นอเสขะ ๔๒๘
 กัสสปะ (เถระ) ๑๑๓/๑๘๑/๑๘๔/
 ๔๓๐/๔๓๓
 กามคุณ ๕๕/๑๓๘/๑๓๒/๓๑๔

กามเป็นเครื่องล้าม ๕๗	การกำหนดความปฏิกูล –
กามเปรียบด้วยของขี้ม ๔๓/๔๕	– ในอาหาร ๒๘๒
กามเปรียบด้วยเขียงสับเนื้อ ๔๓/๔๕	การกำหนดความไม่เที่ยง –
กามเปรียบด้วยคบเพลิงหญ้า ๔๓/๔๕	– ในสังขาร ๒๘๒
กามเปรียบด้วยความฝัน ๔๓/๔๕	การกำหนดความไม่น่ายินดี –
กามเปรียบด้วยขี้เนื้อ ๔๓/๔๕	– ในโลก ๒๘๒
กามเปรียบด้วยท่อนกระดูก ๔๓/๔๕	การกำหนดในความตาย ๒๘๒
กามเปรียบด้วยผลไม้ ๔๓/๔๕	การกู่หนี ๓๘๘
กามเปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิง ๔๓/๔๕	การขับเพลง (คือ) ๓๖๗
กามเปรียบด้วยดอกและหลาว ๔๓/๔๕	การคอยเหย้าไข่ข้าง ๓๕๕
กามเปรียบด้วยหัวงูพิษ ๔๓/๔๕	การคิดประกอบด้วยเมตตา ๓๐๓
กามมีความคับแค้นใจมาก ๔๓/๔๕	การฆ่าในวินัยของพระอริยเจ้า ๑๒๐
กามมีทุกข์มาก ๔๓/๔๕	การจำนงหวัง ๒๒๕
กามมีรสระอยนอย ๔๓/๔๕	การชำระจิต ๒๘๔
กามราคะ (ตัณญาณ์) ๔๑๘	การได้เสวยสุข ๔๐๖
กายกรรมอันคดโกง ๑๐	การตามรักษาจิตที่เป็นสมาธิ ๓๑๖
กายกรรมอันผิดแนว ๘๒	การคิดเวียนจำ ๓๘๘
กายคตาสติ ๓๐/๒๓๘	การตื่นที่เต็มไปด้วยวิตก ๒๔๐
กายเป็นเครื่องล้าม ๕๗	การถูกต้องธรรม –
กายสมาจาร ๓๘๐	– ด้วยความหลุดพ้น ๒๕๑
กายสักขี (คือ) ๕๑	การถูกต้องวิโมกขด้วยนามกาย ๓๗๖
การกระทำประกอบด้วยเมตตา ๑๑๓/ ๓๐๓/๓๖๒	การทำการงานอันถูกต้อง ๑๕๗
การกล่าวที่เป็นประโยชน์ ๓๕๑	การทำความเพียรเพื่อให้รู้ ๓๕๑
	การทำให้สุดแห่งกองทุกข์ ๑๓๕/๑๔๔

- การทำทุกข์ให้เจริญ ๑๕๕
 การทำนิพพิทาวีระกะให้ถึงพร้อม ๒๕๖
 การทำยถากุศฺญาณทัสสนะ –
     – ให้ถึงพร้อม ๒๕๖
 การทำวิมุตติให้แจ้ง ๔๒๕
 การทำวิมุตติญาณทัสสนะ –
     – ให้ถึงพร้อม ๒๕๖
 การทำศีลให้ถึงพร้อม ๒๕๕/๒๕๖
 การทำศีลให้สมบูรณ์ ๒๒๕
 การทำสัมมาสมาธิให้ถึงพร้อม ๒๕๖
 การทำสิกขาให้บริบูรณ์ ๒๕๑
 การทำอุปัธิให้เจริญ ๑๕๕
 การนอนหลับเป็นเครื่องล้าม ๕๗
 การนอนอย่างราชสีห์ ๒๘๔/๓๖๕/๓๘๕
 การน้อมจิตไปเพื่อความเพียร ๓๔๑
 การนำทรัพย์ข้ามทางกันดาร ๓๘๘
 การบรรลุลุณาน ๓๘๘/๓๘๙/๓๙๐/
     ๓๙๑
 การบรรลุลุณานที่พนกัษ ๓๘๘
 การบำเพ็ญจิตอันผิคนแวน ๘๒
 การปฏิบัติในจิตอันยิ่ง ๒๑๒/๒๑๓/
     ๒๑๔
 การปฏิบัติในปัญญาอันยิ่ง ๒๑๓/๒๑๔
 การปฏิบัติในศีลอันยิ่ง ๒๑๒/๒๑๓/๒๑๔
 การประกอบธรรมเครื่องตื่น ๓๘๕
 การประกอบธรรมเครื่องสงบ ๒๒๕
 การประกอบวิปัสสนา ๒๒๕
 การประกอบสติสัมปชัญญะ ๓๘๕
 การปิดแผล ๓๕๕
 การเป็นทาส ๓๘๘
 การเป็นโรค ๓๘๘
 การผูกกับเสาเขื่อน ๒๓๗
 การพนจากทาส ๓๘๘
 การพิจารณาเห็นความทุกข์ ๔๕๗
 การพิจารณาเห็นความ –
     – เป็นอนัตตา ๔๕๗
 การพิจารณาเห็นความไม่งาม –
     – ในกาย ๒๘๒
 การพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ๔๕๗
 การพิจารณาเห็นความสุข –
     – ในนิพพาน ๔๕๘
 การพูดจาอันถูกต้อง ๑๕๗
 การพูดที่เป็นความสบาย ๑๕๔
 การพูดประกอบด้วยเมตตา ๓๐๓
 การพ่อนรำ (คือ) ๓๖๗
 การภาวนา ๔๕๑
 การมีกายสังขารอันสงบ ๒๗๐

การมีความดำริไม่ขุนมัว ๒๖๕	การละอุปธิ ๓๕๓/๔๐๘
การมีจิตหลุดพ้นควยดี ๒๗๐	การเลี้ยงชีวิตผิดทาง ๒๐๗/๒๐๘/๒๐๙/ ๒๑๐/๒๑๑
การไม่ผูกเวร ๑๕๘	การเลี้ยงชีวิตอันถูกต้อง ๑๕๗
การรักษาจิตที่หลุดพ้นแล้ว ๓๑๖	การเวนกล่าวคำหยาบ ๒๐๐
การรู้จักความขวนใจ ๒๕๕	การเวนคำสอเสียด ๑๕๕
การรู้จักโทษอันต่ำทราม ๒๕๕	การเวนปาณาติบาต ๑๕๕
การรู้จักมูลฐานที่ตั้งขึ้น ๒๕๕	การเวนพูดเพ้อเจ้อ ๒๐๐
การรู้จักรูป ๓๕๘	การเวนมุสาวาท ๑๕๕
การรู้จักลาภสักการะ ๒๖๐	การเวนอทินนาทาน ๑๕๕
การรู้จักหนาดตาของมานะ ๓๕๔	การสังวรด้วยความรู้ ๒๕๒
การรู้จักอุปายเป็นทางพ้น ๒๕๕	การตำรวมด้วยปาติโมกขสังวร ๒๘๓/ ๓๐๔/๓๖๔/๔๒๘/๔๔๒
การละกรรมอันมิใช่พรหมจรรย์ ๑๕๕	การตำรวมอินทริย์ ๒๕๑/๒๘๓/๓๐๕/ ๓๓๓/๓๖๔/๓๘๓/๔๔๗
การละการแสวงหา ๒๖๕	การเสวยสุขทางกายและใจ ๒๕๓
การละกิเลสด้วยการงดเว้น ๔๕๐	การหมดโรค ๓๘๘
การละกิเลสด้วยการบรรเทา ๔๕๐	การหมดหนี้ ๓๘๘
การละกิเลสด้วยการสังวร ๔๔๗	การหยั่งลงสู่निพพาน ๒๗๕
การละกิเลสด้วยการเสพ ๔๔๘	การหลุดจากเรือนจำ ๓๘๘
การละกิเลสด้วยการอดคกัณฑ์ ๔๔๕	การหลุดพ้นจากอาสวะ ๒๑๔
การละกิเลสด้วยภavana ๔๕๑	การหัวเราะ (คือ) ๓๖๗
การละความตระหนี่ ๒๓๓	การเห็นสิ่งที่รักในโลก ๔๐๘
การละตัณหา ๔๐๘	การอบรมจิตตะ ๒๕๖
การละทุกข์ ๔๐๘	
การละนิรณ ๒๔๔/๒๔๗/๓๖๕/๓๘๖	
การละ ราคะ โทสะ โมหะ ๒๑๕	

- การอบรมฉันทะ ๒๕๖
 การอบรมธัมมวิชัย ๒๕๘/๓๐๕
 การอบรมนิโรธสัญญา ๓๑๐
 การอบรมปหานสัญญา ๓๑๐
 การอบรมปัญญา ๒๕๖/๒๕๗
 การอบรมปัสสัทธิ ๒๕๘
 การอบรมปีติ ๒๕๘
 การอบรมวิมังสา ๒๕๖
 การอบรมวิราคสัญญา ๓๑๐
 การอบรมวิริยะ ๒๕๖/๒๕๗
 การอบรมสติ ๒๑๕/๒๒๐/๒๒๑/๒๕๖/
     ๒๕๗/๒๕๘/๓๐๕
 การอบรมสติปัฏฐาน ๒๕๔
 การอบรมสมาธิ ๒๕๖/๒๕๗/๓๐๕
 การอบรมสัทธา ๒๕๖/๒๕๗
 การอบรมสัมมปปธาน ๒๕๔
 การอบรมสัมมากัมมันตะ ๒๕๕
 การอบรมสัมมาทิฏฐิ ๒๕๕
 การอบรมสัมมาวาจา ๒๕๕
 การอบรมสัมมาวายามะ ๒๕๕
 การอบรมสัมมาสติ ๒๕๕
 การอบรมสัมมาสมาธิ ๒๕๕
 การอบรมสัมมาสังกัปปะ ๒๕๕
 การอบรมสัมมาอาชีวะ ๒๕๕
- การอบรมอนัตตสัญญา ๓๑๐
 การอบรมอนิจจสัญญา ๓๐๕
 การอบรมอสุภสัญญา ๓๑๐
 การอบรมอาทีนวสัญญา ๓๑๐
 การอบรมอุเบกขา ๒๕๘
 การอารักขาจิตด้วยสติ ๒๖๘
 กาลยี่ดียวฝ่ายอนาคต ๗๔/๗๕/๗๖/
     ๗๗/๑๐๖/๑๐๗/
     ๑๓๘/๑๓๙/๑๘๐
 กิเลสคังน้ำฟาด ๑๕๕
 กิเลสทางกายวาจาใจ ๑๕๕
 กิเลสที่สะสมอยู่ในสันดาน ๓๕๔
 กิเลสเป็นเครื่องมัวหมอง ๑๕๔
 กุศลธรรม ๓๔๑/๓๔๒
 กุศลศีล ๒๒๗
 กุสินารา (เมือง) ๕๒/๓๐๑
 ฎฎาคารศาลา ๗๑/๗๘/๒๘๒
 เกสี (นักฝึกสมาธิ) ๑๑๕
 แกนสาร ๑/๑๓๕
 แกนสารของพรหมจรรย์ ๒๕๐
 โภสกล (แคว้น) ๑๑/๓๑๕/๔๒๕
 โภสสัมพี (เมือง) ๑๕๗

๖

(ส่วนคำขานบ)

“ขานบแล้วขานบอีก ไม่มีหยุด”

๑/๑๗๕

ขวนขวยเพื่อไ้รับการเอาใจ ๑๖๘

ขวนขวยเพื่อไ้ลาภสักการะ ๑๖๘

‘ของเต็มบาตรกลับมา’ ๕๕

ของสงฆ์ถูกแจกในพวกกฤหัสถ์ ๘๐

‘ของอยู่ในเชิงหนาม’ ๖๐

ขอที่ใคร ๆ ไม่เคยไ้เห็นไ้ฟัง ๗๓

ขอที่ไม่สมควรแก่สมณะ ๑๕๔

‘ขอพระองค์จึงหยุดไ้ก่อนเถิด’ ๑๕๗

ขอเหล็กอันร้อนเป็นไฟ ๑๓

‘จับไปให้พน’ ๑๒๕

‘ข้า ก็เป็นภิกษุ’ ๑๒๕

ข้าพเจ้าถูกราคะแผดเผา ๔๑/๔๒

ข้าพเจ้าหมดกำลังใจต่อสิกขา ๔๕

ข้าพเจ้าทำลายขาววะ ๑๒๗

ขุยไ้ฆ่าตนไ้ ๖๘

เขาไ้รับทุกข์เจียนตาย ๑๒/๑๔/๑๕/

๑๗/๑๘/๒๐/๒๒

เขาถูกคมในหมอนำเคียด ๒๑

เขาถึงอบายและนรก ๑๗๓/๑๗๔

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

ขอที่ไ้เกิดความพอใจอย่างยิ่ง ๓๗๔

ขอปฏิบัติของสมณะ ๔๐๖

ขอปฏิบัติเพื่อเกิดในสกุลสูง ๒๓๓

ขอปฏิบัติเพื่อไ้ไ้เกียรติ ๒๓๓

ขอปฏิบัติเพื่อไ้ไ้ปัญญา ๒๓๔

ขอปฏิบัติเพื่อไ้ไ้โกกะ ๒๓๔

ขอปฏิบัติเพื่อไปสวรรค์ ๒๓๓

‘ข้าพเจ้าไม่บอกเลิกสิกขา’ ๔๖

ขาวสารของกฤหบดีชาวนา ๑๕๘

‘ขาวสาลีอันขาวสะอาด’ ๓๒๖/๓๒๗

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

‘ของเนาของพอง’ ๘๖

ขอปฏิบัติเครื่องไ้ถึงความดับสนิท –

– แห่งชรามณะ ๑๔๘/๔๐๑

ขอปฏิบัติเครื่องไ้ถึงความดับสนิท –

– แห่งชาติ ๑๔๕/๔๐๑

ขอปฏิบัติเครื่องไ้ถึงความดับสนิท –

– แห่งค้นหา ๑๔๕/๔๐๑

ขอปฏิบัติเครื่องไ้ถึงความดับสนิท –

– แห่งทุกข ๑๕๐/๓๕๑/๔๐๒/๔๑๐

ขอปฏิบัติเครื่องไ้ถึงความดับสนิท –

– แห่งนามรูป ๑๔๕/๔๐๑

ปทานุกรม

๔๓๕

ขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิท –
– แห่งเบญจขันธ์ ๓๕๘
ขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิท –
– แห่งผัสสะ ๑๔๕/๔๐๑
ขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิท –
– แห่งภพ ๑๔๕/๔๐๑
ขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิท –
– แห่งลาภสักการะ ๒๖๐
ขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิท –
– แห่งวิญญาณ ๑๔๕/๔๐๒
ขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิท –
– แห่งเวทนา ๑๔๕/๔๐๑
ขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิท –
– แห่งสังขาร ๑๔๕/๔๐๒
ขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิท –
– แห่งอายตนะหก ๑๔๕/๔๐๑
ขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับสนิท –
– แห่งอุปาทาน ๑๔๕/๔๐๑
ขอว่า “การสัมประหารกัน” ๓๘
ขอว่า “ผงคลี” ๓๕
ขอว่า “ยอดธงชัยของขาศึก” ๓๖
ขอว่า “สงครามวิชัย” ๒๔๔
ขอว่า “เสียงโหรงของขาศึก” ๓๗

ก

(ส่วนคำขานบ)

คนกักขพะปลนเมือง ๑๕๘
คนเกยจกราน ๘๔/๑๓๐
คนชัว ๘๗/๑๒๕
คนตกหลุมกูด ๑๖๖
คนตระหนี่ ๑๕๔
คนตีตนเสมอท่าน ๑๕๔
คนทิ้งธรรม ๘๒
คนที่ควรขะเขยง ๗
คนที่ต่องไปเกิดในนรก ๘๐/๑๘๘
คนทุศีล ๗/๑๒/๑๓/๑๕/๑๖/๑๘/๒๐/
๒๑/๒๔/๘๐/๘๔/๑๖๓/๓๑๔
คนนอกบัญญัติ ๘๑
คนเนาในเปือกแฉะ ๗/๑๒/๑๓/๑๔/
๑๖/๑๘/๒๐/๒๒/๒๔/๑๖๔/๓๑๕
คนปลุกคำทาทายเก่ง ๑๘๔
คนปัญญาที่บ ๘๔/๑๓๗
คนพาด ๑๑๑
คนพุดพิริพีไรเก่ง ๑๘๔
คนพุดหวานลอมเก่ง ๑๘๔
คนไพรส่งเสียงเอ็ดตะโร ๑๕๗
คนมักโกรธ ๑๕๔
คนมักถือความโกรธ ๑๕๔
คนมีความปรารถนาตามก ๑๕๔

คนมีความเห็นผิด ๑๕๔

คนมีจิตพยาบาท ๑๕๔

คนมีมายา ๑๕๔

คนมีสติพื้นเพื่อน ๘๔

คนมีสัญชาติหมักหมม ๗/๑๒/๑๓/๑๔/

๑๕/๑๖/๑๗/๑๘/๑๙/๒๐/

๒๑/๒๒/๒๓/๒๔/๒๕

คนไม่ควรเลี้ยงโค ๑๐๕

คนไม่มีความละอายบาป ๑๘๔

คนไม่มีศรัทธา ๘๔

คนไม่อดใจในกลิ่น ๑๘๔

คนไม่อดใจในรส ๑๘๔

คนไม่อดใจในรูป ๑๘๔

คนไม่อดใจในสัมผัสทางกาย ๑๘๔

คนไม่อดใจในเสียง ๑๘๔

คนริษยา ๑๕๔

คนลบหลู่คุณท่าน ๑๕๔

คนเลี้ยงชีวิตผิดทาง ๑๖๔

คนหมดหวัง ๒๔

คนหลอกลวง ๘๑/๑๘๓

คนหากำไรเก่ง ๑๘๔

คนเห็นแก่ทอง ๑๓๗

คนแหวกแนว ๘๑

คนโอบอ้อม ๑๕๔

คฤหบดียกโทษตีเตียน ๑๑๖

คฤหบดีหมกความสะควก ๒๕

‘กัศออกทิงเสี่ย’ ๑๒๕

กินวันดวงจันทร์ข้างแรม ๕๘

‘คูเปรีียบ’ ๓/๓๕/๓๖/๓๘/๓๙/๔๐/

๔๑/๔๔/๑๕๕/๑๖๐/๑๖๑/

๑๖๒/๑๖๓

คูถกองใหญ่มีอยู่ตรงหน้า ๕๕

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

คนควรทำอัญชลี ๔๕๕

คนควรเลี้ยงโค ๓๕๗

คนจักษุติ ยืนบนฝั่ง ๓๕๔

คนถือเอาด้วยดี ๓๗๕

คนทั้งหลายเป็นอยู่ไม่เสื่อม ๓๐๕/๓๐๖/

๓๐๗/๓๐๘/๓๐๙/๓๑๐

คนทำมหาชนให้มีความสุข ๒๓๓/๔๓๑

คนที่ควรเขาไกล ๑๕๔

คนที่ถูกพาตัวไปสวรรค์ ๔๓๖

คนในบัญญัติ ๓๒๗

คนปรารถนาความเพียร ๓๓๐/๔๑๑

คนมีความละอายบาป ๔๓๒

คนมีทุกขเฉพาะหน้า ๑๓๕/๑๓๖/๑๓๗/

๑๓๘/๑๓๙/๑๔๑/

๑๔๒/๑๔๔

คนมีปัญญา ๒๔๕/๔๒๓

คนมีศรัทธา ๓๓๐

คนมีศีล ๑๕๕/๒๑๒/๓๓๐

คนมีสติ ๓๓๐

คนไม่ต้องการทำตัวให้เด่น ๒๖๓

คนไม่ทิ้งธรรม ๓๒๕

คนไม่ปลุกคำพาทาย ๔๓๒

คนไม่พูดพรีพรีไร ๔๓๒

คนไม่พูดหวานลอม ๔๓๒

คนไม่มักคำวร้าย ๒๖๓

คนไม่หลอกลวง ๔๓๒

คนไม่หากำไร ๔๓๒

คนไม่แหวกแนว ๓๒๕

คนรู้ประมาณการบริโภค ๓๕๔

คนละความโกรธได้ ๔๐๕

คนละความตระหนี่ได้ ๔๐๕

คนละความถือโกรธได้ ๔๐๕

คนละความมายาได้ ๔๐๕

คนละความยกตนเทียมท่านได้ ๔๐๕

คนละความริษยาได้ ๔๐๕

คนละความลบหลู่คุณท่านได้ ๔๐๕

คนละความเห็นผิดได้ ๔๐๕

คนละความโอ้อวดได้ ๔๐๕

คนละพยาบาทได้ ๔๐๕

คนละอภิชณาได้ ๔๐๕

คนล้างมือด้วยมือ ๒๑๕

คนเว้นจากขอปฏิบัติให้เกิดทุกข์ ๔๐๘/

๔๐๕/๔๑๐

คนสะอาด ๑๒๕

คนอดใจได้ในกลิ่น ๔๓๒/๔๕๓

คนอดใจได้ในรส ๔๓๒/๔๕๓

คนอดใจได้ในรูป ๔๓๒/๔๕๒

คนอดใจได้ในสัมผัสทางกาย ๔๓๒/๔๕๓

คนอดใจได้ในเสียง ๔๓๒/๔๕๒

คนอยู่เหนือความหวัง ๒๓๒

“คบบัณฑิตมีแต่ดีเท่าเดียว” ๖๕

“คบบัณฑิตไม่มีเลวเลย” ๘๕

คฤหบดี (ผู้เลือกหาสมณะควรบูชา) ๑๕๖

คฤหบดีชวานา ๑๕๘

“ควรคบบัณฑิต” ๑๒๓

ความครุ่นคิดที่ต้องทิ้ง ๓๓๓/๔๑๑

ความคิดของภิกษุใหม่ ๑๘๕/๔๓๔

ความคุ้มครองอินทรี ๓๖๓

ความใคร่ในจิตตศึกษา –

– ต้องเขมงวด ๑๒๖

ความใคร่ในปัญญาศึกษา –

– ต้องเขมงวด ๑๒๖

ความใคร่ในสี่ลสิกขา –

– ตองเขมวงวด ๑๒๖

ความเจริญในวินัย –

– ของพระอริยเจ้า ๒๖๖

ความที่ควรจะเป็นห่วง –

– (สำหรับตถาคต) ๒๗๔

ความประพุดิเรียบรอย ๑๕๖

ความเป็นคนว่าง่าย ๓๕๕

ความเป็นพหูสูต ๓๕๕/๔๒๘/๔๓๑

ความผาสุกของคนแก่ ๓๑๗

ความผาสุกของคนเจ็บ ๓๑๘

ความผาสุกของหมู ๓๐๑

ความพร้อมเพรียงกัน ๓๒๕

ความพอใจตองเขมวงวด ๒๑๒/๒๑๓/๒๑๕

ความเพียรของกฤหัสถ์ ๓๕๓

ความเพียรของบรรพชิต ๓๕๓

ความเพียรติดต่อ ๒๑๖

ความเพียรที่ปรารภจัด ๒๗๗

ความเพียรที่ย่อหย่อน ๒๗๗

ความมีใจจดจ่อในเสนาสนะป่า ๓๐๖

ความไม่ต้องการมาก ๓๓๐

ความไม่พอใจในสัมผัสทางกาย ๓๖๗

ความไม่อาภัพ ๔๑๖

ความเลียงชีวิตเนื่องด้วยผู้อื่น ๒๗๒

ความเลื่อมใสในนักบวชผู้มีศีล ๒๓๓

ความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ๓๒๕

ความไวแห่งปัญญา ๔๔๒

ความสง่างามของป่า ๒๗๖

ความสบายใจ ๓๑๖

ความสิ้นราคะ โทสะ โมหะ ๑๕๗

ความสิ้นสัญโญชน์ ๔๑๖

ความหวังในวิมุตติ ๒๓๒

ความหวังรำบแล้ว ๒๓๒

ความเอ็นดูหมูสัตว์ ๒๕๐

คำสอนสำหรับพระเสาะ ๓๖๖

คืนวันดวงจันทร์ข้างขึ้น ๓๔๒

คุณธรรมของพระสกทาคามี ๔๑๗

คุณธรรมของพระโศคาบัน ๔๑๕

คุณธรรมของพระอนาคามี ๔๑๗

คุณธรรมของพระอรหันต์ ๔๑๕

เครื่องทำลายล้าง ๒๖๔

เครื่องประดับของพรหมจรรย์ ๒๘๕

เครื่องมือตะกิลส ๒๑๕

เครื่องหมายของคนพาล –

– และบัณฑิต ๑๕๕/๒๐๐/๒๐๑

เครื่องอยู่แบบพระอริยเจ้า ๒๖๗

โคที่ไชงาน ๔๒๕

โคบาลชาวมคธ ๑๗๗/๔๒๓

โคหนุ่มโคสาว ๔๒๕

โคอุศถ ๑๑๐/๔๒๔

ใครก็ตาม ๒๓๕

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

กงคา (แม่น้ำ) ๑๓๓/๒๕๓/๒๕๔/

๒๕๕/๒๕๖/๒๕๗/

๒๕๘/๓๑๓/๓๓๔/

๔๑๔/๔๒๓

คณกโมคคัลลานะ (พราหมณ์) ๓๖๓

คติ ๒๓๕

“ความกำหนดยินดีเพราะเพลิน” ๕๗

ความกำหนดเสียบแต่งจิต ๖๔

ความโกรธ ๑๕๔/๓๒๓

ความขาดของพรหมจรรย์ ๑๓๐/๑๓๑/

๑๓๒/๑๓๓/๑๓๔

ความเข้าใจอันถูกต้อง ๑๕๗

ความคดทางกายวาจาใจ ๑๕๕

“ความโกรธคับแคบใจ” ๑๓๖

“ความคิดที่เป็นอกุศลลามก” ๘๖

ความคิดที่หนักในกาม ๔๘

ความคิดที่หนักในทางหลีกออกจากกาม

๔๑๑

ความคิดประกอบด้วยเมตตา ๓๐๓

ความเจริญเต็มทีของอริย -

- อัญ्ञัจฉิกมรรค ๒๕๓

ความคับสนิท -

- แห่งชรามรรณะ ๑๔๘/๔๐๑

ความคับสนิทแห่งชาติ ๑๔๕/๔๐๑

ความคับสนิทแห่งตัณหา ๑๔๕/๔๐๑

ความคับสนิทแห่งทุกข์ ๑๕๐/๓๕๑/

๔๐๒/๔๑๐

ความคับสนิทแห่งนามรูป ๑๔๕/๔๐๑

ความคับสนิทแห่งเบญจขันธ์ ๑๔๕/๓๕๘

ความคับสนิทแห่งผัสสะ ๑๔๕/๔๐๑

ความคับสนิทแห่งภพ ๑๔๕/๔๐๑

ความคับสนิทแห่งลาภสักการะ ๒๖๐

ความคับสนิทแห่งวิญญาณ ๑๔๕/๔๐๒

ความคับสนิทแห่งเวทนา ๑๔๕/๔๐๑

ความคับสนิทแห่งสังขาร ๑๔๕/๔๐๒

ความคับสนิท -

- แห่งอายตนะหก ๑๔๕/๔๐๑

ความคับสนิทแห่งอุปาทาน ๑๔๕/๔๐๑

ความต่างของพรหมจรรย์ ๑๓๐/๑๓๑/

๑๓๒/๑๓๓/๑๓๔

ความคูหมิ่นท่าน ๓๒๔

ความตระหนี่ ๓๒๔

ความตริ่กในการไม่ทำ –
 – คนอื่นให้ลำบาก ๘๓/๓๒๕
 ความตริ่กในการไม่มั่งร่ำ ๘๓/๓๒๕
 ความตริ่กในการหลีกเลี่ยงจากกาม ๘๓
 ความตริ่กในทางก่อความ –
 – ถ้างอกแก่คนอื่น ๘๓/๓๒๕
 ความตริ่กในทางกาม ๘๓/๑๑๑
 ความตริ่กในทางมั่งร่ำ ๘๓/๑๑๑
 ความดีตนเสมอทาน ๓๒๔
 ความถึงพร้อมด้วยศีล ๑๔๑/๑๔๓/
 ๑๔๔/๒๒๔/๒๒๕/๒๒๖
 ความถึงพร้อมด้วยสมาธิ ๑๔๓/๑๔๔
 ความทะลุของพรหมจรรย์ ๑๓๐/๑๓๑/
 ๑๓๒/๑๓๓/๑๓๔
 ความทุกข์ ๑๒/๑๔/๑๕/๑๖/๑๗/๒๐/
 ๒๒/๒๕/๑๘๕
 ความทุกข์ทนไ้โดยยาก ๑๒/๑๓/๑๕/๑๖/
 ๑๘/๑๙/๒๑
 ความทุกข์มีตรงที่ตอง –
 – อยู่ร่วมกับนักบวชเลว ๘๘
 ความบิดพลิ้ว ๓๒๓/๓๒๔
 ความประมาท ๓๒๓/๓๒๔
 ความปรามิทย ๒๒๖/๒๒๗/๔๐๖
 ความปรามิทยด้วยกรรม ๓๒๖
 ความปรารถนาเป็นเทวดา ๓๔๒

ความปรารถนาลามก ๑๕๔/๑๖๘
 ความปรารถนาคามเพียร ๓๓๐
 ความปักใจมั่นอันถูกตอง ๑๕๗
 ความเป็นจิตใหญ่ ๓๒๗
 ความเป็นพหุสูต ๓๐๘/๓๕๕/๔๒๘/
 ๔๓๑
 ความเป็นสมณะ ๑๕๗
 ความเป็นสัมมาทิฏฐิ ๔๓๑
 ความเป็นอยู่ทิ้งคางม ๑๕๑
 ความเป็นที่อยู่ที่น่าซ้ง ๑๔๐/๑๔๑/๑๔๓/
 ๑๔๕
 ความเป็นอยู่ที่เป็นความเจริญ
 ๓๐๖/๓๐๗/๓๐๘/๓๐๙/๓๑๐
 ความเป็นอยู่ที่เลวทราม ๓/๔/๗
 ความผูกโกรธ ๓๒๓
 ความพยายามอันถูกตอง ๑๕๗
 ความพรอยของพรหมจรรย์ ๑๓๐/
 ๑๓๑/๑๓๒/๑๓๓/๑๓๔
 ความเพียรที่เป็นหลักเป็นประธาน
 ๓๒/๓๕๓
 ความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส ๕๗
 ความมัวเมา ๓๒๔
 ความมานะ ๓๒๔
 ความมายา ๓๒๔

- ความมีสติครองตนอันถูกต้อง ๑๕๗
 ความมุ่งหมายอันถูกต้อง ๑๕๗
 ความไม่ประมาท ๒๓/๔๖๕
 ความยึดถือหยุดพักตัว ๒๕๓
 ความริษยา ๓๒๓/๓๒๔
 ความลบหลู่คุณท่าน ๓๒๓
 ความสังัดจากบาปกรรม ๑๕๘
 ความสมบูรณ์ด้วยศีล ๒๘๓
 ความสุข ๔๓๔
 ความสุขทำให้จิตตั้งมั่น ๓๒๖
 ความเสื่อมในกุศลธรรม ๕๕/๕๖
 ความหวั่นคือ ๓๒๓/๓๒๔/๓๒๕
 ความเห็นผิดทำจิตใจเสราหมอง ๓๒๓
 ความเห็นว่าจริงดังไปคนละทาง ๒๖๕
 ความเห็นอันประเสริฐ ๓๐๔
 ความอวดตน ๓๒๓/๓๒๔/๓๒๕
 ความอันตรายของสุดต้นตะ ๑๐๘
 คัคครา (สระน้ำ) ๑๒๖
 คำของตถาคต ๑๐๗/๑๕๒
 คำแทนชื่อ กายกตาสติ ๒๓๘
 คำที่ทำความยึดถือแตกต่างกัน ๒๐๕/๔๑๐
 คำแทนชื่อ กายกตาสติ ๒๓๘
 คำแทนชื่อ ตถาคต ๓๗๔
 คำบัญญัติ ๓๗๕
 คำรอกกรอง ๑๐๗/๑๕๒
 คำว่า “ขึ้นไปติดแห่ง” ๓๑๓/๓๑๔
 คำว่า “จมเสียในท่ามกลาง” ๓๑๔
 คำว่า “จักรแห่งอสันนิบาต –
 – อันลูกโพรง” ๖๒
 คำว่า “ชนัก” ๕๗
 คำว่า “ชาวประมง” ๕๗
 คำว่า “เชือกคาย” ๕๗
 คำว่า “ถูกเกลียวน้ำวนวนไว้” ๓๑๓/๓๑๔
 คำว่า “ถูกมนุษย์จับไว้” ๓๑๓/๓๑๔
 คำว่า “ถูกอมนุษย์จับไว้” ๓๑๓/๓๑๔
 คำว่า “เสาเชือก” ๒๓๘
 คำว่า “เบ็ด” ๕๘
 คำว่า “ฝั่งนอก” ๓๑๓/๓๑๔
 คำว่า “ฝั่งใน” ๓๑๓/๓๑๔
 คำว่า “พรานเบ็ด” ๕๘
 คำว่า “ภัยอันเกิดแต่กลิ่น” ๑๓๖
 คำว่า “ภัยอันเกิดแต่จระเข้” ๑๓๖/๑๓๗
 คำว่า “ภัยอันเกิดแต่ปลาราย” ๑๓๘/๑๓๕
 คำว่า “ภัยอันเกิดแต่วังวน” ๑๓๗/๑๓๘
 คำว่า “หลาว” ๖๒
 กิษณภูฏ (ภูเขา) ๑๓๕/๑๕๖
 เครื่องปรุงเพื่อความทุกข์กายใจ ๑๕๕/๑๕๖
 เครื่องไปจากขาศึก ๓๗๐
 เครื่องมัวหมองของสมณะ ๑๕๔
 เครื่องรองรับของจิต ๓๐๐
 เครื่องรอยรัดของพรหมจารี ๑๘๕

เครื่องลำใจ ๕๗/๓๔๑
 เครื่องอาบภายใน ๓๒๓
 โคลงกลศลาวัน (สวนป่า) ๒๗๕

ฅ

โหมติตาราม ๑๕๗/๓๐๑

ง

(ส่วนคำขานบ)

งั่วใหญ่ฉกเอาผู้จับ ๑๐๕
 งูที่ตกจมหลุมคูถ ๗
 เงี้ยวพั้งสูตรที่กวีแต่งใหม่ ๑๐๘
 (ส่วนคำขานบ)
 งานที่ต้องทำควยกำลัง ๒๒๓
 ‘งูพิษจะพังกัดเรา’ ๓๒๐

จ

(ส่วนคำขานบ)

จิวรถูกเอาไป ๖๔
 ‘เจ้าไม่ใช่พวกของเรา’ ๕๗
 เจ้าอาวาสที่ถูกลากตัวไปนรก ๑๘๘
 โจทช่วยอาบัติ ๑๕๕/๑๖๐/๑๖๑/
 ๑๖๒/๑๖๓

โจรมีกำลัง ๒๔

(ส่วนคำขานบ)

‘จงทำความไม่ประมาท –
 – ให้ถึงพร้อมด้วยเถิด’ ๔๖๕
 จงเที่ยวจาริกไป ๔๒๐
 จงประกอบกรรมเครื่องดีน ๓๖๕
 จงประกาศ ‘แบบอันประเสริฐ’ ๔๒๐
 จงเป็นผู้มีศีล ๓๖๔
 จงเพียรเผากิเลส ๑๘๕
 จงมีธรรมเป็นสรณะ ๒๗๘
 จงมีปาติโมกข์สมบูรณ์ ๒๒๕
 จงมีศีลสมบูรณ์ ๒๑๖/๒๒๕
 จงรู้ประมาณในโภชนะ ๓๖๔
 จงเรียกหาเพื่อความเป็นมิตร ๓๕๗
 ‘จงว่ากล่าวสั่งสอนภิกษุ’ ๑๑๗
 จงสำรวมอินทรีย์ ๓๖๔
 จงเสพเสนาสนะอันสงบ ๓๖๕
 จงแสดงธรรม ๔๒๐
 จงอย่าหมუნกลับคืนไปสู่เพศต่ำ ๔๓/๔๕
 จมูกถูกควานเสียดีกว่า ๒๓๕
 ‘จุดประสงค์ของพรหมจรรย์’ ๒๘๕
 ‘โจรป่ากำริบ’ ๓๑๕

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

‘จากไป๑ด้วยจิต๑ห้วง๑โย’ ๑๘๗
 จิต๑ค๑อย๑คว๑ย๑คุณ๑ธ๑ร๑ม ๒๕
 จิต๑ต๑ติ๑ก๑ษา ๑๒๕
 จิต๑ตะ๑เป็น๑ป๑ช๑น๑ก๑ิจ ๒๕๖
 จิต๑ต๑อง๑ไม่๑ผิ๑ค๑ป๑ก๑ติ ๒๕๐
 จิต๑ตั้ง๑เป็น๑ก๑ล๑ง๑อยู่๑ไม่๑ไ๑ด ๓๓
 จิต๑ที่๑ค๑ำ๑ร๑ง๑เป็น๑ปร๑ก๑ติ๑อยู่๑ไ๑ด ๒๔๒/๒๔๓
 จิต๑ที่๑น๑อม๑ไป๑สู่๑ม๑รร๑ค ๔๑๕
 จิต๑ที่๑น๑อม๑ไป๑เพื่อ๑เพิ๑ร๑เผ๑า๑กิ๑เลส ๘๕
 จิต๑ที่๑ห๑ม๑น๑ไ๑จ๑ย๑และ๑ห๑ม๑น๑ไ๑ค๑ย๑าก ๒๕๕
 จิต๑ป๑ระ๑ก๑อบ๑ค๑ว๑ย๑เม๑ต๑คา ๓๒๗
 จิต๑ไม่๑ถึ๑ม๑ัน๑ค๑ย๑อุ๑ปา๑ทา๑น ๒๓
 จิต๑ไม่๑ถึ๑น๑ล๑อย ๒๓๗
 จิต๑ไม่๑ห๑ล๑ค๑พ๑น จัก๑ไม่๑ถึ๑ก ๒๗๖
 จิต๑แยก๑ถึ๑เป็น๑ส๑ว๑น๑ๆ ๑๑๑
 จิต๑ร๑ว๑ถึ๑ท๑ง๑ห๑ม๑ค ๑๑๑
 จิต๑ส๑ง๑บ ๑ณ ๑ภ๑า๑ย๑ใน ๑๕๖
 จิต๑ห๑ล๑ค๑พ๑น๑ไ๑ค๑อง ๒๑๔
 จุ๑ต๑ู๑ป๑า๑ต๑ญ๑า๑ณ ๑๕๓
 จุ๑น๑ท๑ส๑า๑ม๑เ๑น๑ร ๒๗๗
 เจ๑ไ๑โต๑วิ๑ม๑ุ๑ต๑ติ๑ป๑ัญ๑ญา๑วิ๑ม๑ุ๑ต๑ติ ๒๔/๒๕/๗๓/
 ๒๓๑๑/๒๓๑๑
 เจ๑ล๑ิ๑จ๑น๑วี ๗๑
 เจ๑เ๑ว ๘๖

ฉ

(ส่วนคำขานบ)

ฉ๑น๑ไม่๑ค๑ม๑ค๑า๑ว๑สุ๑ก ๕๒
 ฉ๑น๑อา๑ห๑าร๑เ๑็๑ม๑ท๑อง๑แ๑ว๑น๑อน ๕๗

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

ฉ๑น๑อา๑ห๑าร๑แ๑ว๑ภา๑ว๑นา ๒๗๕
 ฉ๑น๑อา๑ห๑าร๑วัน๑ละ๑ห๑น๑เด๑ีย๑ ๒๐๐/๒๗๕

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

ฉ๑น๑ทะ๑เป็น๑ป๑ช๑น๑ก๑ิจ ๒๕๖

ช

(ส่วนคำขานบ)

‘ช๑ว๑ย๑ก๑ัน๑ข๑บ๑ค๑น๑ก๑ล๑ง๑เป็น๑โ๑พร๑ง’ ๑๒๕
 ‘ช๑ว๑ย๑ก๑ัน๑ค๑ัด๑ส๑ม๑ณะ๑ป๑ล๑อม๑ท๑ง๑เ๑ีย’ ๑๒๕
 ‘ช๑ว๑ย๑อะ๑ไร๑ไม่๑ไ๑ด’ ๑๖๖
 ช๑อบ๑พ๑ู๑จ๑า๑ช๑ิก๑ซ๑ึ๑ก๑ั๑บ๑มา๑ตุ๑คาม ๑๓๑
 ช๑อบ๑ฟ๑ิง๑เ๑ี๑ย๑ห๑ญ๑ิง ๑๑๒
 ช๑อบ๑ระ๑ล๑ี๑ก๑ถึง๑ค๑ว๑ม๑ห๑ลัง ๑๑๒
 ช๑อบ๑เ๑น๑ห๑ัว๑ส๑์๑พ๑ย๑อก๑มา๑ตุ๑คาม ๑๓๐
 ช๑อบ๑ใ๑ห๑ญ๑ิง๑ประ๑ค๑บ๑ประ๑ห๑ม ๑๒๕
 ช๑าง๑ที่๑ไม่๑ค๑ู๑ว๑ร๑แ๑ก๑เ๑ระ๑รา๑ชา ๓๑
 ‘ช๑ี๑โ๑ษ๑แ๑ว๑ช๑ี๑โ๑ษ๑อ๑ีก๑ไม่๑มี๑ห๑ย๑ค’ ๒๗

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

“ซั้วลัคนีมือเดียว” ๓๓๘
 ฆางที่คูควรกับพระราชธา ๒๔๐
 ฆางที่ออคทน ๒๔๑/๒๔๒
 ฆายคลุมตัวควยผาฆาว ๓๕๑
 ฆายไปบานคนอื่น ๓๕๒
 ฆายจักษุคี่ยื่นหวางกลางเรื่อน ๓๕๓
 ฆีวิตฆณะที่ฉันบิณฑฆาต –
 – เสรีจมือหนึ่ง ๒๘๐
 ฆีวิตฆณะที่ฉันอาหารได้อำเดี่ยว ๒๘๑
 ฆีวิตฆณะที่ฉันอาหารได้อ-๕ คำ ๒๘๐
 ฆีวิตฆณะที่หายใจเขาออก ๒๘๑
 ฆีวิตชั่วเวลากลางวัน ๒๘๐
 ฆีวิตเพียงวันหนึ่งกินหนึ่ง ๒๘๐
 ‘ฆิณฐีภริโกคสมบัตี’ ๔๑๔

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

ฆรามรณะ ๑๔๘
 ฆาคริยธรรม ๒๘๔
 ฆาติ ๑๔๕
 ฆานุสโธณี (พราหมณ์) ๑๓๐
 ฆีกโกมารภัจ (หมอ) ๑๕๕
 ฆศวัน ๓๐/๕๓/๓๒/๑๐๕/๑๐๗/๑๐๕/
 ๑๑๗/๑๕๗/๒๑๖/๒๑๕/๒๒๑/
 ๒๒๔/๒๒๕/๒๒๗/๒๖๐/๓๒๒

ณ

ณาน ๒๔๕/๒๔๗/๓๖๖/๓๘๘/๓๘๕/
 ๓๕๐/๓๕๑/๔๔๕

ญ

ญาน ๒๔๕/๒๔๗/๓๕๔
 ญานที่สสนะ ๑๔๔/๓๕๖

ฐ

ฐานะที่เนนอน ๒๓๕/๒๔๐
 ฐานะที่มีได้อ ๒๘๖
 ฐานะที่ไม่มีได้อ ๒๗๘/๒๘๕/๔๑๕

ด

(ส่วนคำขานบ)

ด้าริเต็มรอบแคณยานที่สสนะเกิด ๑๔๔
 ด้าริเต็มรอบแคได้อสมาธิ ๑๔๓
 ด้าริเต็มรอบแคมีลาภสักการะ ๑๔๐
 ด้าริเต็มรอบแคมีศีล ๑๔๑
 เด็ดเอาไปออนถือไป –
 – เข้าใจว่า ‘แก่น’ ๑๔๐
 เดินปลอมเทียมภิกษุ ๑๒๕

ไ้เห็นมาตุคามเนื่องๆ ๔๕

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

เด็กเป็นเถระ ๔๓๐

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

เดินคิดในทางกาม ๑๗๐

เดินคิดในทางเดียดแค้น ๑๗๐

เดินคิดในทางทำผู้อื่นให้ลำบาก ๑๗๐

ต

(ส่วนคำขานบ)

ตกนรกทั้งเป็น ๑๘๘

ตถาคคไม่นับว่าเป็น -

- คนพึงสั่งสอน ๑๒๐

ตองอาบัติเพราะนั่งกับผู้หญิง ๔๘

ตัวขาดไปทางหนึ่ง ๖๓

ตัวที่เนาพองส่งกลิ่นเหม็น ๘๖

‘ตัวอื่นไม่รวยลากด้วยคุณ’ ๕๕

เต็มไปควยอาบัติที่เสราหมอง ๔๕

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

ตองก้าวเดินอย่างนี้ ๑๓๕

ตองคูแขนคูขาอย่างนี้ ๑๓๕

ตองถอยกลับอย่างนี้ ๑๓๕

ตองนุ่งห่มอย่างนี้ ๑๓๕

ตองเหยียดมือเหยียดเท้าอย่างนี้ ๑๓๕

ตองเหลียวทาทางอย่างนี้ ๑๓๕

ตั้งหน้าทำก็แล้วกัน ๒๑๔

ตัวอย่างอันยิ่ง ๑๕๖

ตาถูกแทงเสียดึกว่า ๒๓๕

ตายอย่างเสร็จการฝึก ๓๗๐

ตำบลดชณะสงคราม ๒๗๑

ตำบลดประสูติ ๒๗๑

ตำบลดมูรธาภิเษก ๒๗๑

เตาหคอว้วะเข้าในกระคอง ๒๕๑

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

ตระกูลต่ำ ๒๓

ตะปุดจริงใจ ๘๔/๘๕

ตัณหา ๑๔๕/๑๕๕

ตัณหาเสื่อมคลาย ๒๕๓

ถ

(ส่วนคำขานบ)

‘ถอนตนชาวฝั้ทิ้งเสี่ย’ ๑๒๗

ถากเอากระพี้อไป -

- เขาใจว่า “แก่น” ๑๔๕

หากเขาเปลือกสดถือไป –

– เขาใจว่า “ແກ່ນ” ๑๔๓

หากเขาสะเก็ดถือไป –

– เขาใจว่า “ແກ່ນ” ๑๔๒

ถึงความตายควยยาพิษ ๑๕๕

ถึงความพินาศกลางกระแสน้ำ ๑๗๗

ถึงความพินาศตามแต่ –

– พรานจะกระทำ ๑๗๒

‘ถูกจับใส่หมอนน้ำเดือดเสียดีกั’ ๒๑/๒๒

‘ถูกจับไ้หนังบนเตียงเหล็กกรอน –

– เสียดีกั’ ๑๕/๒๐

‘ถูกเชือกบาดถึงกระดูกเสียดีกั’ ๑๓/๑๔

ถูกเดือนควยปลัก ๑๕๕/๑๖๐/๑๖๑/

๑๖๒/๑๖๓

‘ถูกหอกแทงเสียดีกั’ ๑๔/๑๕

‘ถูกแผ่นเหล็กกรอนนาบเสียดีกั’ ๑๖/๑๗

‘ถูกโยนกรอนเหล็กกรอนเขาปาก –

– เสียดีกั’ ๑๗/๑๘

เถระชอบทำการสะสมบริกขาร ๑๘๐

เถระตำหนิคนที่ควรยกของ ๑๘๘

เถระถูกสงฆ์ลงอุกเขปนิยกรรม ๕

เถระที่ไม่ทรงสรรเสริญ ๑๘๑

เถระที่ไม่นำเคารพยกของ ๑๘๓/๑๘๔

เถระทุศีล ๔

เถระในเวลานี้ ๑๘๔

เถระบวชนานและเป็นมิฉนาคิฎฐิ ๑๘๒

เถระประพฤดิย่อหย่อน –

– ในไตรสิกขา ๑๘๑

เถระผู้นำในทางทรม ๑๘๔/๑๘๕

เถระผูกพาด ๑๘๑

เถระมีความเป็นอยู่เลวทรม ๔

เถระมีทัศนวิปริต ๑๘๒

เถระไม่ใคร่ต่อไตรสิกขา ๑๘๐/๑๘๑

เถระไม่จำกัดความต้องการ –

– ใ้หนอย ๑๘๔

เถระไม่ซ้กจึงผู้รักไตรสิกขา ๑๘๑

เถระไม่ปรารภความเพียร ๑๘๐

เถระไม่ยกย่องผู้รักการปฏิบัติ ๑๘๑

เถระไม่สมาทานการ –

– ใ้จิวสามศีล ๑๘๔

เถระไม่สมาทานการใ้ศบั้งสุก ๑๘๔

เถระไม่สมาทานการบิณฑบาต ๑๘๔

เถระไม่สมาทานการอยู่ป่า ๑๘๔

เถระไม่สรรเสริญผู้ปฏิบัติ ๑๘๑

เถระไม่ตันโดย ๑๘๔

เถระไม่เหลียวแลในกิจวิเวกธรรม ๑๘๐

เถระไม่อยู่สงบ ๑๘๔

เถระไม่อยู่อย่างผู้ไม่คลุกคลีกัน ๑๘๕

เถระยังกำหนดในอารมณ์ ๑๘๓

เถระยังขัดเคืองในอารมณฺ์ ๑๘๓
 เถระยังตีตนเสมอทาน ๑๘๓
 เถระยังตื่นเต้นในอารมณฺ์ ๑๘๓
 เถระยังมัวเมาในอารมณฺ์ ๑๘๓
 เถระยังไม่ปราศจากกิเลส ๑๘๓
 เถระยังลบหลู่คุณท่าน ๑๘๓
 เถระยังหลงใหลในอารมณฺ์ ๑๘๓
 เถระโหด ๑๘๓
 เถระเสียด ๑๘๐

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

ถอยคำของผู้ที่ควรฟัง ๔๒๔
 เถระชักจูงผู้ไม่รักไตรสิกขา ๔๒๕
 เถระดี ๔๒๘
 เถระตำหนิคนที่ควรตำหนิ ๔๓๖
 เถระที่ทรงสรรเสริญ ๔๓๐
 เถระที่นำเคารพยกย่อง ๔๒๘/๔๒๕
 เถระในครั้งก่อน ๔๓๓
 เถระบวชนานและเป็นสัมมาทิฎฐิ ๔๓๑
 เถระผู้ใคร่ต่อไตรสิกขา ๔๒๕
 เถระผู้จำกัดความต้องการได้ ๔๓๓
 เถระผู้บัณฑิต ๔๓๐
 เถระผู้ปรารถนาความเพียร ๔๓๓
 เถระผู้ปราศจากกิเลส ๔๓๒
 เถระมีความเป็นอยู่งดงาม ๑๕๒

เถระผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน ๔๓๒
 เถระผู้สิ้น โศษ ๔๓๓
 เถระผู้อยู่สงบ ๔๓๓
 เถระผู้อยู่อย่างไม่วุ่นวาย ๔๓๓
 เถระมีทัศนคติอันถูกต้อง ๔๓๑
 เถระมีศีล ๑๕๒
 เถระมุ่งหน้าในกิจวิเวกธรรม ๓๔๘
 เถระไม่กำหนดใจในอารมณฺ์ ๔๓๒
 เถระไม่ขัดเคืองในอารมณฺ์ ๔๓๒
 เถระไม่ตื่นเต้นในอารมณฺ์ ๔๓๒
 เถระไม่ทำการสะสมบริวาร ๓๕๕
 เถระไม่ประพฤดิย่อหย่อนในสิกขา ๓๕๕
 เถระไม่เป็นผู้นำในทางธรรม ๓๕๕
 เถระไม่มัวเมาในอารมณฺ์ ๔๓๒
 เถระไม่มีจิตต่ำด้วยเหตุทั้งห้า ๔๓๒
 เถระไม่หลงใหลในอารมณฺ์ ๔๓๒
 เถระยกย่องผู้รักการปฏิบัติ ๔๓๐
 เถระสมทานการไข้จิวรสามเณร ๔๓๓
 เถระสมทานการไข้ผาบังสุกุล ๔๓๓
 เถระสมทานการบิณฑบาต ๔๓๓
 เถระสมทานการอยู่ป่า ๔๓๓
 เถระสรรเสริญผู้ปฏิบัติ ๔๒๕

ท

(ส่วนคำขานบ)

ทะนงตัวเพราะญาณทัสสนะเกิด ๑๔๔/
๑๔๕

ทะนงตัวเพราะได้สมาธิ ๑๔๓

ทะนงตัวเพราะมีลาภสักการะ ๑๔๐

ทะนงตัวเพราะมีศีล ๑๔๑/๑๔๒

ทางที่ทำศาสนาเสื่อม ๑๐๘/๑๐๙

ทางให้เกิดสิ่งเป็นทุกข์ ๓

ทำการบริโภครด้วยความเขลา ๙๓

ทำคนให้เลิกละจากพระสัทธรรม ๑๘๒

ทำไทยทานให้มีผลน้อย ๙๓

ทำสงฆ์ให้ลำบาก ๑๖๒

‘ทำให้เห็นคำเห็นแดงกัน’ ๑๕๗

‘ทิศที่ไม่ผาสูกแก่เรา’ ๘๒

ที่กำบังของภิกษุลามก ๑๐

ที่ช่องสุมของมหาโจร ๘

ที่ที่มีไขทำสำหรับโคขาม ๑๗๗

ที่ที่มีกลิ่นเหม็น ๘๗

ที่ที่มีภัยเฉพาะหน้า ๘๗

ที่ที่ไม่สะอาด ๘๗

ที่ที่ร่องไหของคนมาก ๘๘

ที่ที่พอกอาศัยของเหล่าร้าย ๘๗

ที่ลับที่คนชั่วทำได้ทุกอย่าง ๘๗

ที่สุดพรหมจรรย์—

— แคนยามทัสสนะเกิด ๑๔๕

ที่สุดพรหมจรรย์แก่ได้สมาธิ ๑๔๓

ที่สุดพรหมจรรย์—

— แคนมีลาภสักการะ ๑๔๐

ที่สุดพรหมจรรย์แก่มีศีล ๑๔๒

ทุศีล ๓/๑๒/๑๓/๑๔/๑๕/๑๖/๑๗/๑๘/
๑๙/๒๐/ ๒๑/๒๒/๒๓/๒๔/๒๕/๒๖/๒๗

๒๘/๒๙/ ๓๐/๓๑/๓๒/๓๓/๓๔/๓๕/๓๖/๓๗

เทวดาไปทางหนึ่ง ๖๓

เทวดิตตั้ง ๑๗๒

เทาไม่เป็นโค ๑๒๕

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

‘ทองบริสุทธิ์’ ๓๒๗

ทอนไม้ลอยสู่ทะเล ๓๑๓

ทางรอดสำหรับภิกษุไข ๒๘๒

ทางให้เกิดสิ่งเป็นสุข ๑๕๑

ทางให้จิตตั้งมั่น ๔๐๖

ท่านจงประกอบความเพียร ๓๖๕

ท่านจงมีศีล ๓๖๔

ท่านจงรู้ประมาณในโภชนะ ๓๖๔

ท่านจงสำรวมอินทรีย์ ๓๖๔

ท่านจงเสพเสนาสนะอันสงบ ๓๖๕

ท่านที่มีผลมาก ๓๑๙/๔๖๐

ทำการบริโภครด้วยความฉลาด ๓๓๘/๓๓๕ ทุกคติ ๑๒/๑๔/๑๕/๑๗/๑๘/๑๙/๒๐/
 ทำคนให้เลิกละจากอสังกรรม ๔๓๑ ๒๒/๑๗๓/๑๗๔
 ทำความเพียรเพื่อให้อายุ ๔๐๕
 ทำใญ่ที่สุดทุกขจะปรากฏ ๑๓๕/๑๓๖
 ๑๓๗/๑๓๘/๑๓๙/๑๔๑/๑๔๒/๑๔๔
 “ทิศที่ผาสูกแก่เรา” ๓๒๕
 ที่ที่เป็นพระอรหันต์ ๒๗๒
 ที่ที่รู้อริยสัจ ๒๗๒
 ที่ที่แรกบวช ๒๗๑
 ที่มุ่งหมายของพรหมจรรย์ ๓๕๗
 ไทยทานไม่ตกเสียไป ๔๓๗

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

ทำพอประมาณในปัญญา ๔๑๕/๔๑๗
 ทำพอประมาณในสมาธิ ๔๑๕/๔๑๗
 ทำให้บริบูรณ์ในศีล ๔๑๕/๔๑๗
 ทำให้บริบูรณ์ในศีล – สมาธิ –
 – ปัญญา ๔๑๕
 ทิฏฐิปปัตตะ (คือ) ๕๑
 ทิฏฐิเป็นความเห็นที่ตรง ๒๒๐
 ทิฏฐิอันดิ่งไปจับปลายสุดโต่ง ๑๐
 ที่ดับแห่งบาปอกุศล ๒๕/๒๓๗
 ที่เรียกว่า “ตายในอริยวินัย” ๓๑
 ที่เรียกว่า “ทุกขเจียนตาย” ๓๑

ทุจริตทางกายวาจาใจ ๑๗๓
 เทวดาเป็นเครื่องล้าม ๓๔๒
 โทษของกามมีมาก ๔๓/๔๕
 โทษของโลก ๓๗๕
 โทษของสมณะ ๑๕๔
 โทษทางกายวาจาใจ ๑๕๕

ธ

(ส่วนคำขาน)

เธอจักใช้เขาพรากของเขี้ยว ๗๗
 เธอจักสะสมของกิน ๗๗
 เธอต้องทนประพัตติพรหมจรรย์ ๔๕
 (ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)
 เธอจงคุ้มครองอินทรีย์ ๒๕๑
 เธอจงเที่ยวจาริกไป ๔๒๐
 เธอจงประกาศ ‘แบบแห่ง –
 – การปฏิบัติอันประเสริฐ’ ๔๒๐
 เธอจงปรารภความเพียรให้ยิ่ง ๒๘๗
 เธอจงเป็นสัมมาทิฏฐิ ๓๐๕
 เธอจงพูดแต่น้อย ๓๐๕
 เธอจงเพียรเผากิเลส ๑๘๕/๒๓๕/๓๔๘

เจริญสมาทานการอยู่ป่า ๓๐๕
 เจริญเสนาสนะอันสงัด ๓๐๕
 เจริญแสดงธรรมในห้วงดง ๔๒๐
 เจริญปฏิบัติว่า “เป็นสมณะ”
 ๑๕๓/๓๗๕
 เจริญพิจารณาเห็นกาย –
 – อยู่เป็นประจำ ๔๑๓
 เจริญพิจารณาเห็นจิตอยู่เป็นประจำ ๔๑๓
 เจริญพิจารณาเห็นธรรม –
 – อยู่เป็นประจำ ๔๑๓
 เจริญพิจารณาเห็นเวทนา –
 – อยู่เป็นประจำ ๔๑๓
 เจริญมีความคิดหลักออกจากกาม ๔๑๑
 เจริญรู้จักพอด้วยชีวิต ๔๑๑
 เจริญรู้จักพอด้วยกิเลสปัจจุภเวส ๔๑๑
 เจริญรู้จักพอด้วยเสนาสนะ ๔๑๑
 เจริญรู้จักพอด้วยอาหารบิณฑบาต ๔๑๑
 “เจริญยาไค้ประมาณ” ๑๕๕/๔๓๕
 “เจริญยาไค้เป็นผู้ครองใจ –
 – ภายหลัง” ๑๕๕/๔๓๕

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

ธรรมกาย ๓๗๓

ธรรมเกษมจากโยคะ ๕๓/๕๕/๕๖/๕๗
 ๕๘/๕๙/๖๐/๖๑/๖๒/๖๓/๖๔
 ธรรมเครื่องสงบใจ ๑๐๔
 ธรรมเครื่องอยู่ผาสุก ๓๐๓
 ธรรมชั้นเอก ๒๒๔/๒๒๕
 ธรรมเชื้อสายพระอริยเจ้า ๒๖๕
 ธรรมทายาท ๒๗๔
 ธรรมที่ไขได้ตลอดกาล ๑๕๘
 ธรรมที่ถือเอาด้วยดี ๓๔๕
 ธรรมที่ถือเอาไม่ดี ๑๐๕
 ธรรมที่ถูกต้องแล้ว ๒๕๑
 ธรรมที่ทรงแสดงด้วยปัญญา –
 – อันยิ่ง ๒๕๓
 ธรรมที่ทำให้อริยมรรคให้เกิด ๒๕๓
 ธรรมที่เป็นสรณะ ๒๗๘
 ธรรมที่ผู้รู้ไม่คัดค้าน ๒๖๗
 ธรรมที่พิจารณาเห็นแล้ว ๒๕๑
 ธรรมที่เพิ่มพูนให้มาก ๓๒๕
 ธรรมที่ไม่เคยถูกทอดทิ้ง ๒๖๕
 ธรรมที่ให้เป็นสมณะ ๓๗๕
 ธรรมนี้เป็นของเก่า ๑๕๘
 ธรรมเป็นเครื่องตื่น ๓๘๕
 ธรรมมฤต ๓๗๔
 ธรรมมีมลทิน ๑๐๗/๑๗๕/๑๘๐

ธรรมวินัย ๑๕๕/๑๕๘/๑๕๙/๒๐๐/

๒๐๑/๒๑๑

ธรรมวินัยที่มีอริยอัฏฐังคิกมรรค ๒๕๙/๓๐๐

ธรรมวิหารี ๑๐๓/๑๐๔/๓๔๓/๓๔๘

ธรรมอันเป็นอเสขะ ๔๒๖/๔๒๗/๔๒๘

ธรรมอันเลิศ ๒๖๕

สัมมานุสारी (คือ) ๙๒

น

(ส่วนคำขานบ)

นรกในปัจจุบัน ๑๘๘

นอนจมอยู่ในกองบ่วง ๙๖

นอนถอนใจอยู่ ๑๗๒

นักบวชที่ไม่มีความละอาย ๕

นักบวชทุศีล ๗

“นักบวชเป็นได้ถึงเพียงนี้ ?” ๑๕๙/

๑๖๐/๑๖๑/๑๖๒/๑๖๓

นักบวชเปรียบดวยนักรบอาชีพ ๓๕/๓๖/

๓๗/๓๘/๓๙/๔๐/๔๑/๔๒/๔๓/๔๔/๔๖

นักบวชผู้หลุดพ้นจากธรรมวินัยนี้ ๑๒๐/๑๒๑

นายบานหาสุขในการนอน ๓๓

น้ำที่กั้นภษณะ ๕

น้ำที่ถูกลูกศรแทง ๕

น้ำในภษณะคว่ำ ๖

‘นิมนตด้วยอาสนะ’ ๑๘๕

นั่งไม่ยอมพุด ๑๖๒

เนรเทศออกนอกหมู่ไป ๑๒๖

เนื้อที่ติดบ่วง ๙๖

‘เนื้อไม่เค็มหมดไป’ ๑๐๗

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

นักบวชเต็ม ๒๕๔

นักบวชผู้ไม่หลุดพ้นจากธรรมวินัยนี้ ๓๗๐

นักบวชมีศีล ๑๕๙/๒๑๑

นักบวชดี ๒๕๔/๒๕๕

นักบวชสุก ๒๕๕

นั่งคุกเข่าเป็นบัลลังก์ ๒๔๔/๒๔๗

“นั่น โคนไม้” ๑๘๙/๔๓๙

“นั่น เรือนว่าง” ๑๘๙/๔๓๙

‘นาข้าวสาเลี’ ๑๕๘

น้ำที่ไม่ควรดื่ม ๔๐๗

“นี่ เป็นแก่นแท” ๓๙๓

‘นี่ วาจาเครื่องพราสาทของเรา’ ๑๘๙

เนื้อที่ไม่ติดบ่วง ๓๓๙

เนื้อนาบุญของโลก ๒๘๗/๔๔๑/๔๔๒/

๔๔๓/๔๔๔/๔๔๗/๔๕๑/๔๕๒/

๔๕๓/๔๕๔/๔๕๕/๔๕๖/๔๕๗/

๔๕๘/๔๕๙/๔๖๐/๔๖๑/๔๖๒/

๔๖๔/๔๖๕

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

นกรวินทคาม (บ้าน) ๑๕๖

นรก ๑๒/๑๔/๑๕/๑๗/๑๘/๑๙/๒๐/

๒๒/๑๓๓/๑๓๔/๒๓๕/๒๔๐

นหาดกะ (คือ) ๑๕๕

นอนคิดในทางกาม ๑๗๑/๓๓๓/๔๑๒

นอนคิดในทางเดือดแค้น ๑๗๑

นอนคิดในทางทำผู้อื่นให้ลำบาก ๑๗๑

นั่งคิดในทางกาม ๑๗๑

นั่งคิดในทางเดือดแค้น ๑๗๑

นั่งคิดในทางทำผู้อื่นให้ลำบาก ๑๗๑

นันทิราคะ ๕๗/๓๑๔

นาคิตะ (ภิกษุ) ๑๑๕

นาทิกะ (หมูบ้าน) ๒๗๕

นามกายสงบ ๔๐๖

นามรูป ๑๔๕

‘น้ำฝาดของสมณะ’ ๑๕๔

นิพพาน ๕๔/๕๕/๕๖/๕๗/๕๘/๕๙/๖๐/

๖๑/๖๒/๖๓/๖๔/๖๕/๖๖/๖๗/

๒๓๕/๒๓๖/๒๓๗/๒๓๘/๒๓๙/๒๔๐/

๒๔๑/๒๔๒/๒๔๓/๒๔๔/๒๔๕/๒๔๖

นิพพิทาวีระ ๒๒๖/๒๒๗/๒๒๘/๒๒๙

เนรัญชรา (แม่น้ำ) ๑๘๑

เนาสัญญาเนาสัญญาตนะ ๔๔๖

บ

(ส่วนคำขานบ)

บรรพชิตผู้ต้องหล่นไปเอง ๑๕๕

บ่อที่เทขยะมูลฝอย ๗/๑๒/๑๔/๑๕/๑๖/

๑๗/๑๘/๑๙/๒๐/๒๑

บาตรถูกเอาไป ๖๔

บำรุงด้วยอาหาร ๕๐๐ สำหรับ ๖๕

ไบอ่อนเข้าใจว่า ‘แก่น’ ๑๔๐

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

บรรพชาไม่เป็นหมัน ๒๒/๓๗๕

บรรพชิตตั้งมั่นอยู่ในธรรมวินัยนี้ ๑๕๕

บริโภคด้วยการมองเห็นโทษ ๓๓๘/๓๓๙

บริษัทที่ควรลงทุนไปคู่ ๒๘๘/๔๔๔

บุตรที่เกิดจากพระโอบอ้อม ๓๗๓

บุตรที่เกิดโดยธรรม ๓๗๓

บุรุษที่พอฝึกได้ ๓๖๓

เบื่องคนแห่งพรหมจรรย์ ๔๑๖

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

บรรพชิต ๑๘๗/๑๘๘

บวง ๕๖/๔๑๕

บัณฑิต ๑/๑๑๑/๑๓๕

บุญอันเนื่องด้วยอุปธิ ๔๖๐

บุพพาราม ๒๘๖/๓๖๓/๓๗๓/๓๗๔

ป

(ส่วนคำขนาบ)

ปฏิญาณเป็นพรหมจารี ๑๒๕/๑๓๐/

๑๓๑/๑๓๒/๑๓๓/๑๓๔

ประกอบสุขในการนอน ๗๓

ประทมจนพระอาทิตย์ขึ้น ๗๑

ประมาทเพราะญาณทัสสนะเกิด ๑๔๕

ประมาทเพราะได้สมาธิ ๑๔๓

ประมาทเพราะมีลาภสักการะ ๑๔๐

ประมาทเพราะมีศีล ๑๔๑

ปรีชิตที่เป็นงูพิษ ๑๐๕

ปลากลืนเบ็ด ๕๘

ปากติดตั้ง ๑๗๒

ปิดปากด้วยทรัพย์ด้วยลาภ ๕/๑๐

ปีกขาดไปทางหนึ่ง ๖๓

ปู่ของเจ้าก็พินาศด้วยเชือกเส้นนี้ ๕๗

เปลื้องสศเขาใจว่า “แก่น” ๑๔๓

เปลื้องเวลาด้วยการคิดธรรม ๑๐๔

เปลื้องเวลาด้วยการเรียนธรรม ๑๐๔

เปลื้องเวลาด้วยการสาธยายธรรม ๑๐๔

เปลื้องเวลาด้วยการแสดงธรรม ๑๐๔

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

ปฏิญาณจักเป็นจริงและสมจริง ๑๕๓/๓๗๕

ปฏิบัติขออันสมควรแก่สมณะ ๑๕๓

ประโยชน์ของความเป็นสมณะ ๑๕๗

ปรารภความเพียร (เพื่อ) ๑๐๕

“ปัญญาที่ได้บรรลุมีหรือไม่มี” ๒๗๓

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

ปัจเจกตััจจะ ๒๖๕

ปฏิมัตถัญญา(ความดับแห่งอารมณ์จิตใจ)

๔๔๖

ปฏิมะ (สัจญ์โยชน์) ๔๑๘

ปรีชิตีธรรม ๑๐๓/๑๐๔/๑๐๕/๓๔๗/

๓๔๘/๓๔๙/๓๕๐

ปังกธา (นิคม) ๔๒๕

ปัญญา ๒๕๖/๒๕๗/๔๖๑

ปัญญาขั้น ๒๗๗/๔๖๑

ปัญญาเครื่องไปจากข้าศึก ๓๗๐

ปัญญาชำระศีล ๒๑๘

ปัญญาในกุศล ๑๕๓

ปัญญาเป็นยอด ๒๘๕

ปัญญาวิมุตติ ๒๔/๒๕/๓๓/๕๑/

๒๓๑/๒๓๗

ปัญญาศึกษา ๑๒๕

ปัญญาอยู่ที่ศีล ๒๑๘

ปัญญาอันเป็นอเนก ๓๓๔

ปัญญาอันยิ่ง ๑๓๘/๑๓๙

ปัสสัทธิ ๒๒๘/๒๒๙

ปาณาติบาต ๑๙๙

ปีติ ๒๙๘/๔๐๖

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ๓๙๑

ผ

(ส่วนคำขานบ)

ผลกล้วยฆาตคนกล้วย ๖๘

ผาเกา ๓

ผาที่ไซเซ็ดหมอบขาว ๓

ผาที่ทิ้งตามกองขยะ ๓

ผาที่นุ่งหม้อจับเนื้อ ๓

ผานิสิตชนะถูกเอาไป ๖๔

ผาเปลือกปอ ๓

ผาราคาถูก ๓

ผาสีไมงาม ๓

ผุกระทำกายวาจาใจไม่สะอาด ๘๓

ผุกลับไปตายที่อาราม ๔๒

ผุกลับไม่ถึงอารามก็ตายเสียก่อน ๔๐/๔๑

ผุกลัวภัยอันเกิดแต่กลิ่น ๑๓๕/๑๓๖

ผุกลัวภัยอันเกิดแต่จระเข้ ๑๓๖/๑๓๗

ผุกลัวภัยอันเกิดแต่ปลาราย ๑๓๘/๑๓๙

ผุกลัวภัยอันเกิดแต่วังวน ๑๓๗/๑๓๘

ผุกลิ่นเบ็ดของมาร ๕๘

ผุแกล้งทำผิด ๓๕๖

“ผุขานบ” ๓๕๓

ผุของอยู่ในที่บิณฑบาต ๖๑

ผุครองรัฐหาสุขในการนอน ๗๓

ผุจะถูกตราหน้า ๒๓๔

ผุจับงูเข่าที่หาง ๑๐๕

ผุช่วยโตแทน ๙/๑๐

“ผุชื้อโทษ” ๑๓๕/๓๕๓

ผุเฒ่ากล่าวทามกลางสงฆ์ ๕

ผุคืนรนใครจะได่ลาก ๕๗/๕๘

ผุได้รับทุกข์ทรมาน ๕๕

ผุได้รับทุกข์พินาศ ๖๑

ผุตกเหว ๑๕๖

ผุตั้งความปรารถนาเป็นเทวดา ๓๑๔

ผุตายกลางทาง ๔๐

ผุตายคาที่ ๓๙

ผุตายที่บ้าน ๔๒

ผุติดใจในกามคุณ ๙๕/๙๖

ผุติดใจในรสแห่งลาภ ๙๒

ผุติดใจในรสแห่งอาหาร ๙๓

ผุติดใจในเสียงเย็นยอ ๕๗/๕๘

ผู้ถึงความพินาศ ๕๖
 ผู้ถูกจุดไปตามอารมณ์ ๓๐
 ผู้ถูกตรึง ๘๔
 ผู้ถูกแทงด้วยหอก ๑๔/๑๕
 ผู้ถูกลงอุกเขปนิยกรรม ๕
 ผู้ถูกถาม ๕๖
 ผู้ถูกถามสักการะครอบงำ ๕๕/๖๐
 ผู้ทำการบริโภคนิสสรม ๒๐๑
 ผู้ทำการนอนบนที่นอนสูงใหญ่ ๒๐๓
 ผู้ทำความฉิบหายแก่มหาชน ๘๑
 ผู้ทำตนเป็นพระประจำสกุล ๔๖
 ผู้ทำตามประสาเวลา ๑๑๓
 ผู้ทำพีชคามให้กำเริบ ๒๐๑
 ผู้ทำมหาชนให้หมดสุข ๑๘๓
 ผู้ทำให้เกิดการกินเหนงแก่กัน ๔๗
 ผู้นำในทางทรมาน ๑๐๕/๑๘๐
 ผู้เน้นในเสียเอง ๓๑๕
 ผู้บวชในภายหลังถือเอาอย่าง ๑๐๕
 ผู้บอกเด็กศึกษา ๒๓/๓๑/๔๑/๔๒/๔๓/
 ๔๕/๔๕/๖๔/๗๖/๑๓๖/
 ๑๓๗/๑๓๘/๑๓๙/๑๓๙
 ผู้ประดับตกแต่งร่างกาย ๒๐๔
 ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ๑๓๐/
 ๑๓๑/๑๓๒/๑๓๓/๑๓๔/๑๓๕

ผู้ไม่ประมาท ๒๘๑
 ผู้เป็นคนพาลคนเขลา ๕
 ผู้ไปอยู่ที่ไหน ๆ ก็ไม่สบาย ๕๕
 ผู้พอใจในการก่อสร้าง ๑๑๕
 ผู้พอใจในการขยายกิจ ๑๑๕
 ผู้พอใจในการคลุกคลีกัน ๑๑๕
 ผู้พอใจในการนอน ๑๑๕
 ผู้มากช่วยการบัญญัติ ๑๐๓/๑๐๔
 ผู้มากช่วยการสวด ๑๐๓/๑๐๔
 ผู้มากช่วยปริยัติ ๑๐๓/๑๐๔
 ผู้มิได้ทำตามคำของเรา ๒๕๐
 ผู้มีการกระทำที่ตองปกปิดซ่อนเร้น ๗/๑๒/
 ๑๓/๑๔/๑๕/๑๖/๑๗/๑๘/๑๙/๒๐/๒๒/๒๔
 ผู้มีการกระทำอย่างที่คนเขาทำ -
 - ต่อกัน ๗๘
 ผู้มีความกำหนัดในกาม ๕๗
 ผู้มีความกำหนัดในกาย ๕๗
 ผู้มีความชั่วติดตัว ๕
 ผู้มีความประพฤติน่ากินเหนงตัวเอง
 ๗/๑๒/๑๓/๑๔/๑๕/๑๖/
 ๑๗/๑๘/๑๙/๒๐/๒๒/๒๔
 ผู้มีความเป็นอยู่ตามก ๑๒/๑๓/๑๔/๑๕/
 ๑๖/๑๗/๑๘/๑๙/๒๐/๒๑/
 ๒๒/๘๐/๑๖๓/๑๖๔

ผู้มีใจความเพียรเลวทราม ๑๓๐
 ผู้มีความเห็นต่ำทราม ๑๒๕
 ผู้มีจิตคอยควายคุณธรรม ๒๕
 ผู้มีจิตติดแน่นอยู่ในลาภสักการะ ๕๕/

๕๕/๖๑/๖๔

ผู้มีจิตติดแน่นอยู่ในเสียงเย็นขอ ๕๕/

๕๕/๖๑/๖๔

ผู้มีศีลถูกคูห่มัน ๖๐
 ผู้มีศีลนึกตำหนิได้ ๘๘
 ผู้เมวอย่างยิ่งหนุมอยู่ ๑๓๓
 ผู้ไม่กลัวต่อสิ่งลามก ๑๓๐
 ผู้ไม่เขาถึงความสงบ ๕๓
 ผู้ไม่ควรบริโภคนกก่อนขาว -

- ของชาวเมือง ๘๐/๘๑

ผู้ไม่คุ้มครองอินทรี ๗๓/๑๑๕

ผู้ไม่มีใครควรน้อมเนื้อความ -

- แห่งธรรมด้วยปัญญา ๑๐๕

ผู้ไม่มองงามในธรรมวินัยนี้ ๘๑
 ผู้ไม่ฉลาดในทางที่ควรไป ๑๑๐
 ผู้ไม่ฉลาดในลักษณะ ๑๑๐
 ผู้ไม่ฉลาดเรื่องโลกนี้ - โลกอื่น ๑๓๘
 ผู้ไม่ฉลาดเรื่องวิภูษะ - วิภูษะ ๑๓๘

ผู้ไม่ตามประกอบกรรมเครื่องตื่น ๗๓

ผู้ไม่ถายถอนอกุศลวิตก ๑๓๐/๑๓๑

ผู้ไม่ทนต่อ “การสัมปะหาร” ๓๘

ผู้ไม่ทนต่อ “พวงกลี” ๓๕

ผู้ไม่ทนต่อ “ยอดธงชัยของข้าศึก”

๓๕/๓๖

ผู้ไม่ทนต่อ “เสียงโหระงของข้าศึก”

๓๗/๓๘

ผู้ไม่ทำความเพียรเผาภิเษก ๑๓๐/๑๓๑

ผู้ไม่ประกอบด้วยปัญญา ๑๒๐

ผู้ไม่ประกอบด้วยวิมุติ ๑๒๑

ผู้ไม่ประกอบด้วยศีล ๑๒๐

ผู้ไม่ประกอบด้วยสมาธิ ๑๒๐

ผู้ไม่ประกอบกรรมเครื่องสงบใจ ๑๐๔

ผู้ไม่พ้นจากความเกิด ๑๓๐/๑๓๑/๑๓๒/

๑๓๓/๑๓๔/๑๓๕

ผู้ไม่ยอมรับคำเตือน ๑๐๘

ผู้ไม่รับการฝึก ๑๑๕

ผู้ไม่รู้จักกระพี้ ๑๔๐/๑๔๒/๑๔๓/๑๔๕

ผู้ไม่รู้จักแก่นแท ๑๔๐/๑๔๒/๑๔๓/๑๔๕

ผู้ไม่รู้จักท่าที่ควรไป ๑๑๐

ผู้ไม่รู้จักทางที่ควรเดิน ๑๑๐

ผู้ไม่รู้จักน้ำที่ควรดื่ม ๑๑๐

ผู้ไม่รู้จักไปอน ๑๔๐/๑๔๒/๑๔๓/๑๔๕

ผู้ไม่รู้จักเปลือกสด ๑๔๐/๑๔๒/๑๔๓/
๑๔๕

ผู้ไม่รู้จักพอดวยปัจจัย ๑๓๐

ผู้ไม่รู้จักสะเก็ดแหง ๑๔๐/๑๔๒/๑๔๓/
๑๔๕

ผู้ไม่รู้จักเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ ๒๕

ผู้ไม่รู้เท่าทันลาภสักการะ ๕๓

ผู้ไม่รู้ประมาณในการกิน ๑๑๖

ผู้ไม่สนใจเรื่องสุญญา ๑๐๗

ผู้ไม่สำรวจอินทรี ๓๕/๔๑/๔๒/๔๔

ผู้ไม่คุ้มกัน ๑๑๐

ผู้ไม่เห็นแจ่มแจ้งซึ่งกุศลธรรม ๗๓

ผู้ไม่เหลียวแลในกิจวิเวกธรรม ๑๐๕

ผู้ยอมสละที่หลีกเร้น ๓๑๖

ผู้ยังไม่ควรปล่อย ๑๖๕/๑๗๐

ผู้ยังไม่ถูกต้องวิโมกข์ ๓๗๕

ผู้ยังไม่พ้นจากความทุกข์ ๑๓๐/๑๓๑/
๑๓๒/๑๓๓/๑๓๔/๑๓๕

ผู้ระคนด้วยภฤหัสถ์ ๓๑๔

ผู้รับเป็นทูต ๒๐๖

ผู้ริด “นมโค” เสียหมด ๑๑๐

ผู้รู้ไม่นับว่าเป็นคนพึงสั่งสอน ๑๒๐

ผู้รู้สึกอโรยในลาภสักการะ ๕๗/๕๘

ผู้เรียกหาเพื่อความเป็นศัตรู ๓๕๖

ผู้ลอลวงชาวบาน ๒๐๖

ผู้สนิทสนมกับมาตุคาม ๔๕

ผู้สยบอยู่ในอารมณ์ ๒๕

ผู้สร้างเหตุปัจจัยเครื่องปรุง ๑๕๖

ผู้สิ้นอาสวะก็ยังมีถูกรังเกียจ ๔๗

ผู้แสดงตัวให้คนเขาใจผิด ๘๐

ผู้หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำ ๒๓/๓๑/๔๑/
๔๒/๔๕/๔๕/๖๔/

๗๖/๑๓๖/๑๓๗/
๑๓๘/๑๓๙/๑๓๙

ผู้หล่นจากศาสนา ๑๒๐

ผู้หวังได้แต่ความเสื่อม ๖๕

ผู้หาความเจริญมิได้ ๘๓/๘๔

ผู้อยู่ไกลบ้านนั่งสมาธิ ๓๑๕

ผู้อยู่ไกลบ้านยอมไคปัจจัย ๓๑๖

ผู้ออกไปนอกธรรมวินัยนี้เสียแล้ว ๘๑

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

ผากาสีเกากร้าแล้ว ๑๕๑

ผ้าที่เก็บในหีบอบ ๑๕๑

ผ้าที่ไซหอรตนะ ๑๕๑

ผ้าที่นุ่งห่มสบายเนื้อ ๑๕๑

ผาบริสุทธิ์ ๓๒๗

ผาราคาแพง ๑๕๑

ผู้สั่งงาม ๑๕๑
 ผู้กระทำอริยมรรคอย่างมาก ๔๑๔
 ผู้กลับใจ ๔๕
 ผู้กลัวตอสิ่งลามก ๔๑๑
 ผู้กลัวโทษแห่งวิญญูะ ๒๑๖
 ผู้เกิดโดยธรรม ๓๓๓
 ผู้เข้าถึงธรรมอันสงบ ๒๕๕
 ผู้รณรงค์ในการออกจากกาม ๒๖๑/
 ๔๑๑
 ผู้รณรงค์ในทางไม่เบียดเบียน ๒๔๕
 ผู้รณรงค์ในทางไม่พยายาบาท ๒๔๕
 ผู้ควรทำความเพียร ๓๑๓
 ผู้ควรปลีกตัวออกจากหมู่ ๒๖๑
 ผู้คุ้มครองอินทรี ๓๘๓
 ผู้ใคร่ครวญเนื้อความแห่ง –
 – ธรรมด้วยปัญญา ๓๔๕
 ผู้ใคร่ต่อการปฏิบัติ ๔๓๓
 ผู้ออกงามในธรรมวินัยนี้ ๓๒๘
 ผู้จะได้รับการยกของ ๒๓๔
 ผู้จักเกิดหนเดียว ๔๑๖
 ผู้จักถึงแก่นธรรม ๒๒๖
 ผู้จักถึงความเจริญ ๓๓๑
 ผู้จักถือเอานิมิตของสมาธิจิต –
 – และของวิปัสสนาจิตได้ ๒๘๖

“ผู้จักทนอยู่ได้” ๑/๑๓๕/๓๕๓
 ผู้จักทำนิพพานให้แจ้ง ๒๘๖
 ผู้จักยังสัมมาทิฏฐิให้บริบูรณ์ ๒๘๖
 ผู้จักยังสัมมาสมาธิให้บริบูรณ์ ๒๘๖
 ผู้จักละตัณหาโยชนได้ ๒๘๖
 ผู้จับงูอย่างมั่นคง ๓๕๐
 ผู้จากไปโดยไม่หวั่นไหว ๔๓๖
 ผู้จักแก้ความตองการ ๒๖๒/๔๓๓
 ผู้ฉลาดในที่ที่ควรไป ๓๖๑
 ผู้ฉลาดในลักษณะ ๓๕๕
 ผู้ฉลาดเรื่องโลกนี้ – โลกอื่น ๔๒๔
 ผู้ฉลาดเรื่องวิญญูะ – วิวิญญูะ ๔๒๔
 “ผู้ซึ่งขุมทรัพย์” ๑/๒๓/๕๑/๖๕ ๗๑
 “ผู้ซึ่งชวนวิงวอน” ๑๘๕/๒๓๕/๒๕๓ ๗๑
 ผู้เฒ่ากล่าวธรรมวินัย ๑๕๓
 ผู้ดับการกำหนดหมายในอารมณ์ –
 – ที่ซัดใจ ๔๔๖
 ผู้ดับสนิท ๒๕๒
 ผู้โดดเดี่ยว ๒๘๖
 ผู้ต้องการทำความเพียร ๒๑๕/๒๒๐/๒๒๑
 ผู้ต้องการน้ำมัน ๒๕๒
 ผู้ต้องติดต่อดวยสตรี ๒๔๕
 ผู้ตั้งมั่นในปัญญาและศีล ๔๖๐

ผู้ตั้งไวซึ่งกายกตาสติ ๒๓๗/๒๓๘

ผู้ตั้งอยู่ในธรรมที่เป็นสาระ ๒๘๓

ผู้ตั้งอยู่ในสาระ ๑๕๘

ผู้ตัดกระแสแห่งมาร ๔๒๔

ผู้ตัดคัมภีร ๓๕๔

ผู้ดำเนินคนที่ควรดำเนิน ๔๓๖

ผู้ตามประกอบธรรมเครื่องตื่น ๗๔

ผู้ถายถอนความคิด ๔๑๑

ผู้ถอนความเห็นที่ดึงไปคนละทางได้ ๒๖๘

ผู้ถึงกระแส ๔๑๖

ผู้ถึงแก่น ๑๕๘

ผู้ถึงความเป็นเทพ ๔๔๕

ผู้ถึงความเป็นพรหม ๔๔๕

ผู้ถึงความเป็นอริยะ ๔๔๖

ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ๒๒๔/๒๒๕/๒๒๖

ผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ๓๕๖

ผู้ถึงอาเนญชา ๔๔๖

ผู้ถือการอยู่ป่า ๓๐๕/๓๑๖

ผู้ถูกตองวิโมกข์ ๓๓๖

ผู้ทนต์อ “การสัมปะหารกัน” ๒๔๔

ผู้ทนต์อ “พงคลี” ๒๔๔

ผู้ทนต์อ “ยอดธงชัยของขาศึก” ๒๔๔

ผู้ทนต์อ “เสียงโหรง –

– ของขาศึก” ๒๔๔

ผู้ทำกิจสำเร็จ ๒๔๕/๒๔๗

ผู้ทำความเพียรเผากิเลส ๓๓๓

ผู้ทำเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติให้แจ้ง ๔๕๓

ผู้ทำญาณทัสสนะให้เกิด ๓๕๖

ผู้ทำตนให้อยู่เหนือการได้เพื่อนไม่ดี ๒๖๔

ผู้ทำตนให้อยู่เหนือลาภสักการะ ๒๖๓/๒๖๔

ผู้ทำตามเท็จจริง ๒๕๐

ผู้ทำสมยวิโมกข์ให้เกิด ๓๕๓

ผู้ที่ควรแกของบุงา ๒๔๒/๒๔๓/๔๔๑/๔๔๓

ผู้ที่ควรแกของตอนรับ ๒๔๒/๒๔๓/

๔๔๓/๔๔๓

ผู้ที่ควรแกของทำบุญ ๒๔๒/๒๔๓/

๔๔๔/๔๔๓

ผู้ที่ควรทำอัญชติ ๒๔๒/๒๔๓/๔๔๔/๔๔๓

ผู้ที่ค้นหาและทักสิไม่อาศัย ๒๕๒

ผู้บรรลุมรรคผลด้วยการพิจารณา –

– เห็นอนัตตา ๕๑

ผู้บริบูรณ์ในปัญญา ๔๑๕

ผู้บริบูรณ์ในศีล ๔๑๕/๔๑๕

ผู้บริบูรณ์ในสมาธิ ๔๑๗/๔๑๕

ผู้บริสุทธิ ๑๕๘

ผู้ปฏิบัติขัดเกลา ๔๓๔

ผู้ปฏิบัติสมควร ๔๐๕/๔๐๖

ผู้ประกอบด้วยคุณธรรมทั้งหมด ๓๓๔

ผู้ประกอบด้วยธรรมชั้นอเสขะ ๔๖๑

ผู้ประกอบด้วยปัญญา ๓๓๐/๔๖๑

ผู้ประกอบด้วยวิมุติ ๓๓๐/๔๖๑

ผู้ประกอบด้วยวิมุติญาณทัสสนะ ๔๖๑

ผู้ประกอบด้วยศีล ๓๓๐/๔๖๑

ผู้ประกอบด้วยสมาธิ ๓๓๐/๔๖๑

ผู้ประกอบธรรมเครื่องสงบใจ ๓๔๘

ผู้ประกอบพรอมด้วยสติสัมปชัญญะ

๓๖๕/๓๘๕

ผู้ปรารถนานิพพาน ๓๖๖/๓๗๖

ผู้ปรารถนาคามเพียร ๒๑๖/๓๐๘/

๓๓๓/๔๓๒/๔๓๓

ผู้ปราศจากนิวรณ์ ๒๑๖

ผู้ปราศจากราคะ โทสะ โมหะ ๑๕๖

ผู้เป็น “ธรรมสามี” ๑๕๗

ผู้เป็นเนื่อนาบุญของโลก ๒๔๒/๔๕๒/

๔๕๓/๔๖๐/๔๖๑/๔๖๔

ผู้เป็นสมณะ ๔๐๗

ผู้เปรียบด้วยมะม่วงสุก ๒๕๕

ผู้เปรียบด้วยหอมเต็ม ๒๕๔

ผู้ไปในทางแห่งความหลุดพ้น ๒๑๖

ผู้ไปสู่อกนิรุทธภพ ๔๕๖/๔๕๘

ผู้ผ่านพ้นการกำหนดคหามายในรูป ๔๔๖

ผู้พ้นจากความเกิด ๔๐๘

ผู้พ้นจากความทุกข์ ๔๐๘

ผู้พ้นจาก “บวง” ๔๑๕

ผู้พิชิตสงคราม ๒๔๓

ผู้มองเห็นประโยชน์ตนและผู้อื่น ๒๓

ผู้มองเห็นภัยไม่ควรประมาท ๓๑๗/๓๑๘/

๓๑๘/๓๒๐

ผู้มาอีกครั้งเดียว ๓๓๘/๔๑๗

ผู้มีกายสังขารอันสงบ ๒๖๘

ผู้มีความดำริไม่ขุ่นมัว ๒๖๘

ผู้มีความเพียรในกิจของสมณะ ๒๑๒

ผู้มีความละเอียด ๒๖๒

ผู้มีความเห็นถูกต้อง ๑๕๘/๒๖๒

ผู้มีจิตหลุดพ้นด้วยดี ๒๖๘

ผู้มีจิตอันไม่เลือนลอย ๒๓๗

ผู้มีถอยคำดั่งงม ๔๒๕

ผู้มีธรรมเครื่องอยู่ผาสุก ๓๐๓

ผู้มีธรรมเป็นที่พึ่ง ๒๓๗

ผู้มีปัญญา ๓๐๘/๔๓๔

ผู้มีปัญญาก็มีศีล ๒๑๘

ผู้มีปัญญาคอยขนานาอยู่เสมอ ๑๗๕

ผู้มีปัญญาคอยชี้โทษอยู่เสมอ ๒๗

ผู้มีปัญญาในความหลุดพ้น ๒๖๘

ผู้มีพนักพิงสี่ด้าน ๒๖๘

ผู้มีพีชหนึ่งเดียว ๔๑๖

ผู้มีมรรคผลเป็นแก่นสาร ๑/๒๗/๕๑/

๖๕/๘๕/๑๐๑/๑๒๓/

๑๕๑/๑๗๕/๓๕๗

ผู้มีวาจาอ่อนหวาน ๔๓๔
 ผู้มีศรัทธา ๓๐๘
 ผู้มีศีล ๑๕๑/๑๕๒/๑๕๔/๑๕๘/๔๒๘
 ผู้มีศีลที่มีปัญญา ๒๑๘
 ผู้มีศีลมีกำลัง ๒๓๓
 ผู้มีศีลยอมเวนห่างจากคนเหม็น ๘๗
 ผู้มีศีลสมบูรณ์ ๑๕๕
 ผู้มีศีลสมาธิปัญญายิ่งกว่ากัน ๑๕๔
 ผู้มีศีลสมาธิปัญญาเสมอกัน ๑๕๔
 ผู้มีสติ ๓๐๕
 ผู้มีหิริ ๓๐๘
 ผู้มีอารักขาอย่างเดียว ๒๖๘
 ผู้มีอาพาธน้อย ๓๑๗
 ผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว ๑๕๘
 ผู้มีโอดดับปะ ๓๐๘
 ผู้มุ่งหน้าในกิจวิเวกธรรม ๓๕๖
 ผู้ไม่กระทำกุศล ๒๑๕
 ผู้ไม่แกล้งทำผิด ๓๕๗
 ผู้ไม่ขอมากเกินไป ๒๔๘
 ผู้ไม่ถูกรุดไปตามอารมณ์ ๒๓๘
 ผู้ไม่ถูกตรึง ๓๓๑
 ผู้ไม่ถูกถาม ๓๔๑
 ผู้ไม่ตกแหว ๔๐๘
 ผู้ไม่ต้องการทำตัวให้เด่น ๒๖๒
 ผู้ไม่ตั้งความปรารถนาเป็นเทวดา ๓๔๒

ผู้ไม่ตั้งใจในกามคุณ ๓๓๕/๓๔๐
 ผู้ไม่ตั้งใจในรสแห่งลาภ ๓๓๘
 ผู้ไม่ตั้งใจในรสแห่งอาหาร ๓๓๕
 ผู้ไม่ถึงความพินาศ ๓๔๐
 ผู้ไม่ทำการสะสมบริภิกขาร ๔๓๖
 ผู้ไม่ทำไทยทานให้ตกเสียไป ๔๓๗
 ผู้ไม่ทำในใจซึ่งการกำหนดหมาย –
 – ในภาวะต่าง ๆ ๔๔๖
 ผู้ไม่เบียดเบียน ๒๕๒
 ผู้ไม่ประมาท ๒๘๑/๓๖๘
 ผู้ไม่พอใจในการก่อสร้าง ๓๖๗
 ผู้ไม่พอใจในการขยายกิจ ๓๖๗
 ผู้ไม่พอใจในการคลุกคลีกัน ๓๖๗
 ผู้ไม่พอใจในการนอน ๓๐๗/๓๖๗
 ผู้ไม่มัวเพ่งดูคนอื่น ๓๐๒
 ผู้ไม่ยอมสละที่หัตถิเกรน ๓๑๖
 ผู้ไม่ยินดีในเครื่องปรุง ๔๐๕
 ผู้ไม่เหยื่อใยในลาภสักการะ ๕๗/๕๘/๖๐/
 ๖๑/๖๒/๖๓/๖๔/๖๕/๖๖/๖๘
 ผู้ไม่เหยื่อใยในเสียงเขินขอ ๕๔/๕๗/๕๘
 ๖๐/๖๑/๖๒/๖๓/๖๔/๖๕/๖๖
 ผู้ไม่ลืมหืมตาปฏิญาณ ๔๕๕
 ผู้ไม่สงสัยในไตรสิกขา ๓๓๑

ผู้ไม่สงสัยในพระศาสดา—

— พระธรรม — พระสงฆ์ ๓๓๑

ผู้ไม่สยบอยู่ในอารมณ์ ๒๓๗

ผู้ไม่สร้างเครื่องปรุง ๔๐๕

ผู้ไม่หลนจากศาสนา ๓๗๐

ผู้ยกย่องคนที่ควรยกย่อง ๔๓๗

ผู้ยอมรับคำสอนโดยเคารพ ๓๕๕

ผู้ยอมเสียชีวิต ๓๕๕

ผู้ยังท่องเที่ยวไปเจ็ดครั้ง ๔๑๖

ผู้ยินดีในการละสิ่งที่ควรละ ๒๖๗

ผู้รอดตาย ๔๔

ผู้รักษากายวาจาจิต ๒๔๖

ผู้รับการฝึก ๓๖๓

ผู้จัก “แก่นแท้” ๓๕๗

ผู้จักทำที่ควรไป ๓๖๐

ผู้จักทางที่ควรเดิน ๓๖๑

ผู้จักน้ำที่ควรดื่ม ๓๖๐

ผู้จักพอควยปัจจัย ๔๑๑

ผู้จักกรีด “นมโค” ๓๖๑

ผู้ตัวรอบคอบ ๓๖๕/๓๘๕

ผู้ตามเป็นจริงซึ่งเจโตวิมุตติ —

— ปัญญาวิมุตติ ๒๓๗

“ผู้ดีเทียบใดหรือไม่” ๒๗๓

ผู้เท่าทันลาภสักการะ ๒๕๕

ผู้ประมาณในการบริโภค ๗๔

ผู้ประมาณในการรับ ๓๖๑

ผู้ตีกลักัวต่อสิ่งลามก ๔๑๑/๔๑๒

ผู้เรียกหาเพื่อความเป็นมิตร ๓๕๗

ผู้แรกถึงกระแส ๓๗๘

ผู้ลอยเกิด ๓๗๘

ผู้ลอยบุญลอยบาป ๓๗๕

ผู้ละกรรมอันมิใช่พรหมจรรย์ ๑๕๕

ผู้ละการกล่าวคำหยาบ ๒๐๐

ผู้ละการแสวงหาสิ้นเชิง ๒๖๘

ผู้ละคำที่โปรยประโยชน์ทั้ง ๒๐๐

ผู้ละคำสอเสียด ๑๕๕

ผู้ละเครื่องเศร้าหมองจิตเสียได้ ๓๒๓

ผู้ละตะปุดจริงใจได้ ๓๓๑

ผู้ละปาณาติบาต ๑๕๕

ผู้ละมุสาวาท ๑๕๕

ผู้ละอทินนาทาน ๑๕๕

ผู้ละอาสวะได้ ๑๕๘

ผู้ลุมลาดไปทางนิพพาน ๒๕๔/๒๕๕/

๒๕๖/๒๕๗/๒๕๘/๒๕๙

ผู้เล่นไปตามกระแส —

— แห่งธรรม ๕๒/๔๒๖

ผู้เล่นไปตามกระแส —

— แห่งสัทธา (ศรัทธา) ๕๒/๔๒๖

ผู้วนการกล่าวคำแก่งแย่ง ๒๐๕/๒๐๖

ผู้เวนการพุดคุดยด้วยเครื่องจกานกถา ๒๐๕	ผู้สมบรูณด้วยสมาธิ ๔๖๑
ผู้เวนการฉันในวิกาล ๒๐๐	ผู้สันโดยคุดยคิลานปัจจยเกสัซ ๒๖๑
ผู้เวนการชื้อขาย ๒๐๐	ผู้สันโดยคุดยจิวร ๒๖๑
ผู้เวนการทำพีชคามภูตคาม – – ใหลำเริบ ๒๐๑	ผู้สันโดยคุดยบิณฑบาต ๒๖๑
ผู้เวนการนอนบนที่นอนสูงใหญ่ ๒๐๓/๒๐๔	ผู้สันโดยคุดยเสนาสนะ ๒๖๑
ผู้เวนการบริโภคสะสม ๒๐๑/๒๐๒	ผู้ถำรวมอินทริย ๒๔๖/๒๔๗/๒๔๘
ผู้เวนการประดับตคแต่งร่างกาย ๒๐๔	ผู้สันสัญโญชน ๔๑๘
ผู้เวนการพอนรำขับรอง ๒๐๐	ผู้สันอาสวะ ๕๑
ผู้เวนการเลนการพนัน ๒๐๒/๒๐๓	ผู้สันอาสวะพอรอมกับสันชีวิต ๔๕๔
ผู้เวนการเลียงชีวิตผิด ๒๐๗/๒๐๘/ ๒๐๙/๒๑๐/๒๑๑	ผู้สุ้มควัน ๓๖๐
ผู้เวนการรับเงินและทอง ๒๐๐	ผู้เสวยความสุข ๓๒๖
ผู้เวนการรับไหเป็นทุด ๒๐๖	ผู้เสวยสุขควยนามกาย ๕๑
ผู้เวนยาพิษในโลก ๔๐๗	ผู้เสวยสุขอันหาโทษมิได้ ๒๑๑
ผู้เศราสลค ๒๗๗	ผู้หมดพิษสงทางใจ ๔๖๑
ผู้สงบ ๔๓๓	ผู้หมดราคี ๓๒๒
ผู้สถิตในอริยวงศ ๒๖๖	ผู้หลิกไปได้ ๒๔๔
ผู้สนใจเรื่องสุญญา ๓๕๒	ผู้หลุดพนจากทุกข ๔๐๘
ผู้สมควรเสพเสนาสนะป่า ๒๔๕	ผู้หลุดพนด้วยศรัทธา ๕๒
ผู้สมบรูณด้วยธรรมชั้นอเสขะ ๔๖๑	ผู้หลุดพนโดยสวนสอง ๕๑
ผู้สมบรูณด้วยปัญญา ๔๖๑	ผู้ไหลสูนัพพาน ๓๑๔
ผู้สมบรูณด้วยวิมุตติ ๔๖๑	ผู้หวังไคแต่ความเจริญ ๓๓๐
ผู้สมบรูณด้วยวิมุตติญาณทัตสนะ ๔๖๑	ผู้เห็นแจมแจงซึ่งกุศลธรรม ๗๔
ผู้สมบรูณด้วยศีล ๒๘๓/๔๖๑	ผู้อดเฉยไคต่อความข้งใจ – – ของกลันทั้งหลาย ๔๕๓

ผู้เคยได้ต่อความขี้ใจ –
 – ของธรรมารมณทั้งหลาย ๔๕๓

ผู้เคยได้ต่อความขี้ใจ –
 – ของรสทั้งหลาย ๔๕๓

ผู้เคยได้ต่อความขี้ใจ –
 – ของรูปทั้งหลาย ๔๕๒

ผู้เคยได้ต่อความขี้ใจ –
 – ของสัมผัสทางกายทั้งหลาย ๔๕๓

ผู้เคยได้ต่อความขี้ใจ –
 – ของเสียงทั้งหลาย ๔๕๒

ผู้บรมอริยมรรคมีองค์แปด ๔๑๔

ผู้อยู่ไกลนิพพาน ๒๘๓

ผู้อยู่ด้วยธรรม ๓๔๓/๓๔๘

ผู้อยู่ในธรรมวินัยนี้ ๓๒๘

ผู้อยู่ในสถานะอันเลิศ ๒๗๕

ผู้อยู่ไม่ห่างจากฌาน ๓๓๘

ผู้อยู่ป่าไผ่ปัจฉิม ๓๑๖

ผู้อยู่เหนือความหวัง ๒๓๒

ผู้อาจตั้งจิตเป็นสมาธิได้ ๓๑๕/๓๑๖

ผู้อาจเปลื้องจิตหลุกพุนได้ ๓๑๖

ผู้อาบด้วยเครื่องอาบภายใน ๓๒๓

ผู้อาศัยศีล ๒๑๕/๒๒๐/๒๒๑/
 ๒๒๒/๒๒๓

ผู้ทิสตนในการเพากิเลส ๔๑๑/๔๑๒

ผู้ปฏิบัติในทันที ๔๑๘

ผู้เอาตัวรอด ๒๕๒

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

“ผงคิ” ๓๕/๓๘

ผลของความเป็นสมณะ ๑๕๓

ผลสุดท้ายของพรหมจรรย์ ๒๘๕/๓๕๘

ผลแห่งอินทริยสังวร ๒๕๕

ผัสสะ ๑๔๕

โฏฐัพพะ ๒๕/๓๓/๕๕/๑๑๕/๑๓๒/
 ๒๓๓/๓๔๐

ผ

ผีกยังไม่เสร็จตายเสียก่อน ๓๖๕

พ

(ส่วนคำขานบ)

พรหมจรรย์ตรงกระพี้ ๑๔๕

พรหมจรรย์ตรงใบอ่อน ๑๔๐

พรหมจรรย์ตรงเปลือกสด ๑๔๓

พรหมจรรย์ตรงสะเก็ดแห่ง ๑๔๒

‘พรหมจรรย์นี้กระทำได้ยากยิ่ง’ ๒๓

พรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ๑๓๐/๑๓๑/๑๓๒/
 ๑๓๓/๑๓๔/๑๓๕

พรหมจารีถูกย่ำยี ๑๘๕

พรหมจารีฎกรอัยรัต ๑๘๕
 พระราชาล้อมกำลัง ๒๔
 พระหลวงตา ๑๑๘
 ‘พรงนี้ขอให้เลี้ยงเราอย่างนี้อีก’ ๕๓
 ปลัดไปสู่มิจฉาทิฎฐิไม่รู้ตัว ๑๐๗
 พวกบัณฑิตลี้มตัว ๑๕๗
 พ่อของเจ้าก็ได้รับทุกขพิณาส –
 – ควยเชือกเสนนี้ ๕๗
 เพื่อนรังเกียจว่าคงจะเป็น –
 – ภิกษุลามก ๔๗

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

พรหมจรรย์จักดำรงอยู่นาน ๒๕๓
 พรหมจรรย์นี้มีวิมุตติเป็นที่หมาย ๒๘๕
 พระเถระตัวอย่าง ๓๕๖
 พระราชามีกำลัง ๒๓๒
 “พินัยกรรม” ๔๖๕
 ฟังสำนักไว้ ๑๗๕/๑๘๐
 พุคตองมีสติ ๒๕๐

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

พยาบาท ๘๖/๓๒๓
 พรหมกาย ๓๗๔

พรหมจรรย์ ๗/๒๓/๓๕/๓๖/๓๗/๔๑/
 ๔๒/๔๓/๔๕/๕๗/๑๓๐/
 ๑๓๑/๑๓๒/๑๓๓/๑๓๔/
 ๑๓๕
 พรหมจารี ๑๓๐/๑๓๑/๑๓๒/๑๓๓/๑๓๔
 พรหมญาติ ๓๗๔
 พระชีนาสพ ๑๖๘
 พระธรรม ๓๒๕
 พระพุทฺธ ๓๒๕
 ‘พระวาจาครั้งสุดท้าย’ ๔๖๕
 พระสกทาคามี ๔๒๕/๔๖๐
 พระสงฆ์ ๓๒๕
 พระสังฆกรรม ๑๘๒/๔๓๑
 พระเสขะ ๓๖๖/๓๗๖
 พระโสคาบัน ๔๒๕/๔๖๐
 พระอนาคามี ๔๒๕/๔๖๐
 พระอรหันต์ ๒๓/๒๒๐/๒๒๒/๒๒๗/
 ๒๒๘/๓๓๓/๓๖๖/๔๒๔/๔๖๐
 พรหมณ ๕๕/๑๒๕/๑๓๐/๑๓๑/๑๓๒/
 ๑๓๓/๑๓๔/๑๓๕/๑๔๖/๑๔๗/
 ๑๔๘/๑๕๕/๑๕๖/๒๐๑/๒๐๒/
 ๒๐๓/๒๐๔/๒๐๕/๒๐๖/๒๐๗/
 ๒๐๘/๒๐๙/๒๑๐/๒๑๑/๓๗๔/๓๕๕

พราหมณ์มหาศาล ๑๓/๑๔/๑๕/๑๖/
๑๗/๑๘/๑๙/๒๐/๒๑/๒๒

พลีหระณะไพโรสณทั (ป้า) ๕๒

พวกกษัตริย์มหาศาล ๑๓/๑๔/๑๕/๑๖/
๑๗/๑๘/๑๙/๒๐/๒๑/๒๒

พวกสมณสากยปุตติยะ ๓๗๔

พาราณสี (เมือง) ๔๑๕

พาลกโณณการคาม (หมู่บ้าน) ๑๕๘

พาหิยะ (ภิกษุ) ๒๑๘

ฟ

ไฟกองใหญ่ ๑๑/๑๒

ภ

(ส่วนคำขนาบ)

ภาชนะวาง ๖

ภายหลังแต่ความตาย ๑๒/๑๔/๑๕/๑๗/
๑๘/๑๙/๒๐/๒๑/๒๒

ภิกษุกล่าวขยอกันเอง ๕๑

ภิกษุแก่งแย่งกัน ๘๒

ภิกษุขอมากเกินไป ๔๗

ภิกษุคิดลึก ๘๕

ภิกษุจกัหม่มกันอยู่แต่ในหมู่บ้าน ๗๔/๗๕/๗๖

ภิกษุจกัถึงการแสวงหาไม่สมควร ๗๔/๗๕/๗๖

ภิกษุจกัมีวสุมกันอยู่แต่ในนิคม ๗๔/๗๕/๗๖

ภิกษุจกัมีวสุมกันอยู่แต่ –

– ในเมืองหลวง ๗๔/๗๕/๗๖

ภิกษุจกัมีการคลุกคลีกับคนวัด ๗๗

ภิกษุจกัมีการคลุกคลีกับสามเณร ๗๗

ภิกษุจกัเร็ดรางการไข้ผาบังสุกุล ๗๔

ภิกษุจกัเร็ดรางการที่เียวบิณฑบาต ๗๕

ภิกษุจกัเร็ดรางการอยู่ป่า ๗๖

ภิกษุต้องการความอรอยในอาหาร ๗๕

ภิกษุต้องการจีวรสวยงาม ๗๔

ภิกษุต้องการอยู่ดี ๗๕

ภิกษุถึงความตาย ๓๑

ภิกษุถึงความพินาศด้วยชนั้ก ๕๗

ภิกษุถึงความพินาศด้วยเบ็ด ๕๘

ภิกษุถูกแมลงวันตอม ๘๕/๘๖

ภิกษุถูกลมเวรัมภาพัดแหล็ก ๖๔

ภิกษุถูกลาภตั้กการะครอบงำ ๕๕/๕๕

ภิกษุถูกเสียงเียนยอครอบงำ ๖๔

ภิกษุถูกหลาวอาบยาพิษเสียบ ๖๑

ภิกษุถูกอสณีบาดตกฟาด ๖๒

ภิกษุเถระทุศีล ๔

ภิกษุทำตนเป็นเจ้าก็้เจ้าการ ๔๖

ภิกษุทิมแทงกันด้วยหอกปาก ๘๒

ภิกษุที่ไกล้ชิดเข้าก็้เจ็บเนื้อ ๓

- ภิกษุที่ไม่ควรแก่ของต่อน้ำรับ ๓๓
 ภิกษุที่ไม่ควรแก่ของทำบุญ ๓๓
 ภิกษุที่ไม่ควรแก่ของบูชา ๓๓
 ภิกษุที่ไม่ควรแก่ทำอัญชติ ๓๓
 ภิกษุที่ไม่ควรพูดอุทธรณ์ ๑๐๖
 ภิกษุที่ไม่ควรเป็นเจ้าอาวาส ๑๘๖
 ภิกษุที่ไม่ใช่ “คนของเรา” ๘๑
 ภิกษุที่ไม่เป็นเนื้อนาบุญ ๓๓
 ภิกษุทุศีล ๑๖๓
 ภิกษุนอนจนดวงอาทิตย์ขึ้น ๗๒
 ภิกษุนอนไม่ชอบเขา ๓๔๒
 ภิกษุบริโภควายอากาศเป็นขโมย ๘๐
 ภิกษุปุนกลางทุศีล ๔
 ภิกษุเป็นคนว้าปาก ๑๐๘/๑๑๕
 ภิกษุเปรียบด้วยแกะติดเชิงนาม ๖๐
 ภิกษุเปรียบด้วยเตาติดชนัก ๕๖
 ภิกษุเปรียบด้วยปลากลิ้นเบ็ด ๕๘
 ภิกษุเปรียบด้วยป่าช้าฝัดขี้ ๘๖/๘๗
 ภิกษุเปรียบด้วยลาที่เดินตามฝูงโค ๑๒๕
 ภิกษุเปรียบด้วยลูกสุนัขขลุ ๖๔
 ภิกษุเปรียบด้วยสัตว์กินคูถ ๕๕
 ภิกษุเปรียบด้วยมหาโจร ๗๕/๘๐
 ภิกษุเปรียบด้วยสุนัขขี้เรื้อน ๕๕
 ภิกษุเปรียบด้วยอาวุธสองคม ๑๕๔
 ภิกษุพหุสูตไม่บอกสอน ๑๐๘/๑๐๕
 ภิกษุที่มีความเป็นอยู่เลวทราม ๓
 ภิกษุที่มีความเห็นผิด ๑๕๔
 ภิกษุมีค่าน้อย ๔
 ภิกษุมีผิวพรรณไม่งาม ๓
 ภิกษุไม่เข้าทำงาน ๑๑๑
 ภิกษุไม่มีสังวร ๒๕
 ภิกษุไม่หนักใจในพระสังฆกรรม ๕๑
 ภิกษุไม่อดทนต่อกลิ่น ๓๓
 ภิกษุไม่อดทนต่อไผ่ภูฏัพพะ ๓๔
 ภิกษุไม่อดทนต่อรส ๓๔
 ภิกษุไม่อดทนต่อรูป ๓๓
 ภิกษุไม่อดทนต่อเสียง ๓๓
 ‘ภิกษุรูปโนนเป็นอริยบุคคล’ ๕๑
 ภิกษุตามก ๕/๑๐/๑๑
 ภิกษุตามกกินจุ ๑๖๗
 ภิกษุตามกคะนอง ๑๖๗
 ภิกษุตามกจัดเป็นมหาโจร ๗๕/๘๐
 ภิกษุตามกทะเลาะทะเลยาน ๑๖๗
 ภิกษุตามกทำลายความดี ๑๖๗
 ภิกษุตามกทำลายสงฆ์ ๑๖๓
 ภิกษุตามกทुरुพล ๑๖๗
 ภิกษุตามกปล่อยสติ ๑๖๗
 ภิกษุตามกพูดเสียงอึง ๑๖๗

ภิขุลามกมีกำลัง ๒๕
 ภิขุลามกมีบริวาร ๗๕
 ภิขุลามกไม่ภรรยาปราณี ๑๖๗
 ภิขุลามกเรียนธรรม ๗๕
 ภิขุลามกเลี้ยงไปอยู่ชายแดน ๑๑
 ภิขุลามกสงเคราะห์กฤหัสถ์ –
     – ดวขของสงฆ์ ๘๐
 ภิขุลามกสะสมของกิน ๑๖๗
 ภิขุลามกหยาบคาย ๑๖๗
 ภิขุลามกอดอตุตติมนุสสธรรม ๘๐
 ภิขุเลาเรียนสูตรอันถ้อมาผิด ๑๐๘
 ภิขุเลี้ยงชีวิตผิดทาง ๑๖๔
 ภิขุวางทำเป็นกันเองกับคน –
     – ที่ยังไม่ถึงขนาดเป็นกันเอง ๔๖
 ภิขุสงสัยในไตรสิกขา ๘๕
 ภิขุสงสัยในพระธรรม ๘๕
 ภิขุสงสัยในพระศาสดา ๘๔
 ภิขุสงสัยในพระสงฆ์ ๘๕
 ภิขุหกลีบรูปบอกละเล็กสิกขา ๒๓
 ภิขุหกลีบรูปมีโลหิตออกจากปาก ๒๓
 ภิขุหนักในอามิส ๕๑
 ภิขุหมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำ –
     – แห่งกฤหัสถ์ ๓๕/๓๖/๓๗

ภิขุเห็นมาตุคามนุ่งชั่วห่มชั่ว ๓๑/๓๕/
     ๔๑/๔๒/๔๔/๖๔
 ภิขุใหม่ทุศีล ๓
 ‘ภิขุอื่นต่ำต้อยนอยศักดิ์’ ๑๔๐
 ‘ภิขุอื่นทุศีล’ ๑๔๑
 ‘ภิขุอื่นมีจิตฟุ้งซ่าน’ ๑๔๓
 ‘ภิขุอื่นมีบุญน้อย’ ๕๕
 ภิขุโออวด ๑๕๔
     (ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)
 ภิขุเขากันไคสนิท –
     – เหมือนน้ำมันกับน้ำ ๓๒๕
 ภิขุคอยเขี้ยวไขว่ ๓๕๕
 ภิขุคอยจ้องดูตนเอง ๓๐๒
 ภิขุไคฉตามตองการ ๓๐๒
 ภิขุเถระมีศีล ๑๕๒
 ภิขุที่ไคลซิดแล้วสบายตัว ๑๕๑
 ภิขุที่ไควรแกของตอรับ ๒๔๒/
     ๔๔๑/๔๔๓
 ภิขุที่ไควรแกของทำบุญ ๔๔๗/
     ๔๕๒/๔๕๔
 ภิขุที่ไควรแกของบูชา ๔๔๔/๔๕๕/๔๖๐
 ภิขุที่ไควรทำอัญชติ ๔๕๕/๔๕๖/๔๕๗
 ภิขุที่ไควรเป็นเจ้าอาวาส ๔๓๔

- ภิกษุที่เป็น “คนของเรา” ๓๒๘
 ภิกษุที่เป็นเนื่อนาบุญของโลก ๔๕๘/
 ๔๖๑/๔๖๔
 ภิกษุน้ำตานองหน้า ๑๕๓
 ภิกษุบริษัทไม่เหลวไหล ๒๘๓
 ภิกษุปิดแผล ๓๕๕
 ภิกษุปูนกลางมีศีล ๑๕๒
 ภิกษุเป็นคว่าง่าย ๓๕๕
 ภิกษุเป็นอยู่อย่างไม่ประมาณ ๓๑
 ภิกษุผู้ถึงยอด ๑๕๘
 ภิกษุผู้มีความเห็นชอบ ๑๕๘
 ภิกษุผู้มีปัญญา ๒๖๓
 ภิกษุผู้มีศีล ๑๕๘
 ภิกษุผู้มีศีลสมบูรณ์ ๑๕๕
 ภิกษุผู้มีสังวร ๒๓๓
 ภิกษุผู้สิ้นอาสวะ ๑๕๘
 ภิกษุผู้อดทนต่อกลิ่น ๒๔๒/๔๕๓
 ภิกษุผู้อดทนต่อไฟภูฎัพพะ ๒๔๒/๒๔๓/๔๕๓
 ภิกษุผู้อดทนต่อรส ๒๔๓/๔๕๓
 ภิกษุผู้อดทนต่อรูป ๒๔๒/๔๕๒
 ภิกษุผู้อดทนต่อเสียง ๒๔๒/๔๕๒
 ภิกษุพหุสูตบอกลสอน ๓๕๕
 ภิกษุพึงอยู่โดยชอบ ๓๐๑
 ภิกษุที่มีความเป็นอยู่งดงาม ๑๕๑
 ภิกษุมีคามาก ๑๕๒/๑๕๓
 ภิกษุมีท่อนไม้เป็นหมอน ๓๑
 ภิกษุมีผิวพรรณงาม ๑๕๑/๑๕๒
 ภิกษุมีศีลต้องไปอยู่ชายแดน ๒๕
 ภิกษุไม่กระวนกระวาย –
 – จะได้ชื่อเสียง ๓๐๒
 ภิกษุไม่กล่าวขยอกกันเอง ๓๓๓
 ภิกษุไม่ขอมมาก ๒๔๘
 ภิกษุไม่สงสัยในไตรสิกขา ๓๓๑
 ภิกษุไม่สงสัยในพระธรรม ๓๓๑
 ภิกษุไม่สงสัยในพระศาสดา ๓๓๑
 ภิกษุไม่สงสัยในพระสงฆ์ ๓๓๑
 ภิกษุไม่หนักใจในอามิส ๓๓๓
 ภิกษุไม่โอ้อวด ๔๐๕
 ภิกษุยังต้องศึกษาต่อ ๖๑/๖๒
 ภิกษุรอดจากการตี ๓๓๒
 ภิกษุเล่าเรียนสูตรอันดีมาถูก ๓๕๕
 ภิกษุเลี้ยงชีวิตถูกทาง ๒๖๕
 ภิกษุสมบูรณ์ด้วยศีล ๓๐๑
 ภิกษุหกลีบรูปเป็นพระอรหันต์ ๒๓
 ภิกษุหนักใจในพระสังฆธรรม ๓๓๓
 ภิกษุใหม่มีศีล ๑๕๑
 ภิกษุใหม่รุกคืบพิเศษ ๒๘๓
 ภิกษุอยู่ป่า ๓๓/๓๘/๒๔๔

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

ภพ ๑๔๕

ภันฑะ (ภิกษุ) ๑๑๗

ภัททาลี (ภิกษุ) ๔๖๒

“ภยันันเกิดแต่กลิ่น” ๑๓๕

“ภยันันเกิดแต่จระเข้” ๑๓๖

“ภยันันเกิดแต่ปลาราย” ๑๓๘

“ภยันันเกิดแต่วังวน” ๑๓๗

ภารทวชะ (สามเณร) ๓๗๓

ภาวะแห่งความเป็นหนึ่งขงจิต –

– แวดล้อมด้วยองค์ทั้งเจ็ด ๓๐๐

ภูมิชะ (เถระ) ๒๕๒

ม

(ส่วนคำขาน)

มหาโจร ๘/๗๘/๗๕/๘๐

มหาชนชาดความสะดวก ๒๕

มองขามกระพี ๑๔๐/๑๔๒/๑๔๓

มองขามแก่น ๑๔๕

มองขามเปลือกสด ๑๔๐/๑๔๒

มองขามสะเก็ดแหง ๑๔๐

“มันกินก่อนเหล็กแดงจะดีกว่า” ๘๐

มัวเมาเพราะญาณทัสสนะเกิด ๑๔๕

มัวเมาเพราะไคสมาธิ ๑๔๓

มัวเมาเพราะมีลาภสักการะ ๑๔๐

มัวเมาเพราะมีศีล ๑๔๑

มากระโคตสุดตัว ๑๖๑

มาคัดสายบังเหียน ๑๖๑

มาเตะงอนรถ ๑๖๐

มาทำไทรถตะแคงหางย ๑๖๐

มาไม่ยอมก้าวเดินถอยกลับ ๑๖๒

มาวิ่งเตลิดไป ๑๖๑

มาสลัดรถ ๑๕๕

มาหกหลังกระแทกฐูป ๑๕๕

มาหักไม้ตรีทนต์ ๑๕๕

มาหมอบ ๑๖๒

มาตุคามนุ่งซัวห่มซัว ๓๑/๓๕/๔๑/

๔๒/๔๔/๖๔/๑๓๕

มารใดของใดโอกาส ๑๑๕

มิใช่ธรรมวิหารี ๑๐๓/๑๐๔/๑๐๕

มีการเป็นอยู่เลวทราม ๕๒/๓๓๗/๓๓๘

มีการหวงคุณธรรม ๑๘๗

มีการหวงชื่อเสียงเกียรติยศ ๑๘๗

มีการหวงลาภ ๑๘๗

มีความกำหนดในรูปกาย ๕๗

มีความตระหนี่ที่อยู่ ๑๘๖

มีความตระหนี่สกุลอุปภูฏาก ๑๘๗

มีความทะยานอยากในกาม ๕๗

มีความเป็นสมณะนิตเดียว ๕
 มีความสนิทสนมเป็นกันเอง ๔๘
 มีกัณฑ์เกศสิ่งของมาก ๑๘๓
 “มีโอกาส” ๔๘
 มือติดตั้ง ๑๗๒
 มูลเหตุที่ทำให้พระสังฆกรรม –
 – เกละเถื่อน ๑๐๘
 เมฆเป็นเหตุ ๓๘
 เมมาเพราะญาณทัสสนะเกิด ๑๔๔
 เมมาเพราะไคสมภา ๑๔๓
 เมมาเพราะมีลาภสักการะ ๑๔๐
 เมมาเพราะมีศีล ๑๔๑
 เมมาหมกอยู่ในกามคุณ ๘๕
 เมมาหมกอยู่ในรสแห่งลาภ ๘๒
 เมื่อได้เห็นมาตุคามเนื่อง ๆ ๔๘
 เมื่อค้นหาเจริญ ๑๕๕
 เมื่อประมาทแล้ว ๑๔๐/๑๔๑/
 ๑๔๓/๑๔๕
 เมื่ออุปภิเจริญ ๑๕๕
 เมวได้รับทุกข์เจียนตาย ๓๑
 โมฆบุรุษ ๖๐/๑๐๕/๑๑๗/๔๖๒
 ไม่กล่าววาทปฏิบัติสมควร ๑๕๔
 ไม่กำหนดสติ ๓๘/๔๑/๔๒/๔๔/๖๔/
 ๑๓๘/๑๓๙

ไม่เกรงกลัวบาป ๑๘๔
 ไม่ขัดเกล้ากิเลส ๑๘๖
 ไม่ใช่สมณะก็ว่าเป็นสมณะ ๗/๑๒/๑๓/๑๔
 ๑๕/๑๖/๑๗/๑๘/๑๙/๒๐/๒๑/
 ๒๔/๑๖๓
 ไม่ตรวจดูฝูงแม่น้ำเสียก่อน ๑๗๓
 ไม่ตั้งกายคตาสติ ๒๘
 ไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้เรื่องสุญญตา ๑๐๓
 ไม่ตามประกอบโพธิปักขิยธรรม ๗๓
 ไม่ได้สวนในหอบคอบ ๑๘๘
 ไม่ทำความเพียรเผาภิเลส ๑๗๐
 ไม่ทำให้แจ้งประโยชน์แห่งสมณะ
 ๑๔๖/๑๔๗/๑๔๘/๑๔๙/๑๕๐
 ไม่ประพฤติพรหมจรรย์ก็ว่าประพฤติ
 ๗/๑๒/๑๓/๑๔/๑๕/๑๖/๑๗/
 ๑๘/๑๙/๒๐/๒๑/๒๒/๒๔/๑๖๓
 ไม่เป็นสมณะ ๑๔๖/๑๔๗/๑๔๘/
 ๑๔๙/๑๕๐
 ไม่พ้นจากความทุกข์กายทุกข์ใจ
 ๑๕๕/๑๕๖
 ไม่มองเห็นส่วนที่เป็นโทษ ๘๒/๘๓/๘๕
 ไม่มีความละอาย ๕/๖
 ไม่ยินดีการหลีกเร้น ๑๘๖
 ไม่แยแสต่อปฏิ ๑๖๑

ไม่รู้จักกาชาวจิต ๓๕/๔๑/๔๒/๔๔/

๖๔/๑๓๓/๑๓๘/๑๓๙

ไม่รับการฝึก ๑๑๕

ไม่รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งชรามรณะ ๑๔๘

ไม่รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งชาติ ๑๔๕

ไม่รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งตัณหา ๑๔๕

ไม่รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งทุกข์ ๑๕๐

ไม่รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งนามรูป ๑๔๕

ไม่รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งผัสสะ ๑๔๕

ไม่รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งภพ ๑๔๕

ไม่รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งวิญญาณ ๑๔๕

ไม่รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งเวทนา ๑๔๕

ไม่รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งสังขาร ๑๔๕

ไม่รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งอายตนะหก ๑๔๕

ไม่รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งอุปาทาน ๑๔๕

ไม่รู้จักความดับสนธิ –

– แห่งชรามรณะ ๑๔๘

ไม่รู้จักความดับสนธิแห่งชาติ ๑๔๕

ไม่รู้จักความดับสนธิแห่งตัณหา ๑๔๕

ไม่รู้จักความดับสนธิแห่งทุกข์ ๑๕๐

ไม่รู้จักความดับสนธิแห่งนามรูป ๑๔๕

ไม่รู้จักความดับสนธิ –

– แห่งเบญจขันธ์ ๑๔๕

ไม่รู้จักความดับสนธิแห่งผัสสะ ๑๔๕

ไม่รู้จักความดับสนธิแห่งภพ ๑๔๕

ไม่รู้จักความดับสนธิ –

– แห่งวิญญาณ ๑๔๕

ไม่รู้จักความดับสนธิแห่งเวทนา ๑๔๕

ไม่รู้จักความดับสนธิแห่งสังขาร ๑๔๕

ไม่รู้จักความดับสนธิ –

– แห่งอายตนะหก ๑๔๕

ไม่รู้จักความดับสนธิแห่งอุปาทาน ๑๔๕

ไม่รู้จักชรามรณะ ๑๔๘

ไม่รู้จักชาติ ๑๔๕

ไม่รู้จักตัณหา ๑๔๕

ไม่รู้จักทุกข์ ๑๕๐
 ไม่รู้จักโทษในชาติ ๑๔๗
 ไม่รู้จักโทษในอินทรี ๑๔๗/๑๔๘
 ไม่รู้จักโทษในอุปาทานชั้น ๑๔๖
 ไม่รู้จักโทษอันต่ำทราม ๕๓
 ไม่รู้จักนามรูป ๑๔๕
 ไม่รู้จักประมาณในการรับปัจจัย ๑๑๓
 ไม่รู้จักผัสสะ ๑๔๕
 ไม่รู้จักพอด้วยปัจจัย ๑๖๘/๑๗๐
 ไม่รู้จักภพ ๑๔๕
 ไม่รู้จักมูลฐานเกี่ยวกับ –
     – ลากสักการะ ๕๓/๕๔
 ไม่รู้จักรสอร่อยในชาติ ๑๔๗
 ไม่รู้จักรสอร่อยในอินทรี ๑๔๗/๑๔๘
 ไม่รู้จักรสอร่อยในอุปาทานชั้น ๑๔๖
 ไม่รู้จักลักษณะของเบญจันท์ ๑๔๕
 ไม่รู้จักลากสักการะและเสียงเย็นยอ ๕๔
 ไม่รู้จักวิญญาณ ๑๔๕
 ไม่รู้จักเวทนา ๑๔๕
 ไม่รู้จักสังขาร ๑๔๕
 ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งขรามรณะ ๑๔๘
 ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งชาติ ๑๔๕
 ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งตัณหา ๑๔๕
 ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งทุกข์ ๑๕๐

ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งนามรูป ๑๔๕
 ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งเบญจันท์ ๑๔๕
 ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งผัสสะ ๑๔๕
 ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งภพ ๑๔๕
 ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งวิญญาณ ๑๔๕
 ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งเวทนา ๑๔๕
 ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งสังขาร ๑๔๕
 ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งอายตนะหก ๑๔๕
 ไม่รู้จักเหตุเกิดขึ้นแห่งอุปาทาน ๑๔๕
 ไม่รู้จักอายตนะหก ๑๔๕
 ไม่รู้จักอุบายเครื่องออกในชาติ ๑๔๗
 ไม่รู้จักอุบายเครื่องออกในอินทรี
     ๑๔๗/๑๔๘
 ไม่รู้จักอุบายเครื่องออก –
     – ในอุปาทานชั้น ๑๔๖
 ไม่รู้จักอุบายเป็นทางพ้นในกรณี –
     – อันเกี่ยวกับลากสักการะ –
     – และเสียงเย็นยอ ๕๓
 ไม่รู้จักอุปาทาน ๑๔๕
 ไม่รู้จักแจ่มแจ้งในอุบายเป็นเครื่องออก –
     – ไปจากทุกข์ ๘๒/๘๓/๘๔/๘๕
 ไม่รู้ตามเป็นจริงซึ่งเจโตวิมุตติ –
     – ปัญญาวิมุตติ ๒๕
 ไม่รู้สักว่าจะแหลกลาญ ๑๕๘

ไม่ละอายบาป ๑๘๔

ไม่สรรเสริญการจำกัดความ –

– ตองการ ๑๘๔

ไม่สรรเสริญการใช้จักรสามพื้น ๑๘๔

ไม่สรรเสริญการใช้ผ้าบังสุกุล ๑๘๔

ไม่สรรเสริญการบิณฑบาต –

– เป็นวัตร ๑๘๔

ไม่สรรเสริญการปรารภ –

– ความเพียร ๑๘๕

ไม่สรรเสริญการสันโดษ ๑๘๔

ไม่สรรเสริญการอยู่ป่า ๑๘๔

ไม่สรรเสริญการอยู่สงบ ๑๘๔

ไม่สรรเสริญการอยู่อย่างไม่ว่าง –

– คลุกคลีกัน ๑๘๕

ไม่สำคัญเรื่องสุญญาว่าเป็นสิ่งที่ –

– การศึกษา ๑๐๗

ไม่ตำราวมอินทรี ๓๕/๔๑/๔๒/๔๔/

๖๔/๑๓๘/๑๓๙

ไม่สุขุมควัน ๑๑๐/๑๑๑

ไม่หนักในพระสัทธรรม ๕๑

ไม่เห็นอวัยวะที่ยังไม่เป็นอณู ๑๖๖

ไม่เหมือนกันด้วยความใคร่ –

– ในจิตตศึกษา ๑๒๕

ไม่เหมือนกันด้วยความใคร่ –

– ในปัญญาศึกษา ๑๒๕

ไม่เหมือนกันด้วยความใคร่ –

– ในศีลศึกษา ๑๒๕

ไม่หลุดพ้นจากทุกข์ ๑๕๖

ไม่เหลียวแลในกิจวิเวกธรรม ๑๘๐

ไม่อดใจในกลิ่น ๑๘๔

ไม่อดใจในรส ๑๘๔

ไม่อดใจในรูป ๑๘๔

ไม่อดใจในสัมผัสทางกาย ๑๘๔

ไม่อดใจในเสียง ๑๘๔

ไม่อบรมกายคตาสติ ๓๐

ไม่อาจฝึกสอนในไตรศึกษา ๑๓๘/๑๓๙

ไม่อาจสืบพรหมจรรย์ต่อไป ๓๕/๓๖/

๓๗/๔๑/๔๒/๔๓/๔๕

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

มหาชนมีความสุขมาก ๒๓๓

มหาชนรู้จักว่า ‘เธอเป็นสมณะ’ ๑๕๓

มองเห็นส่วนที่เป็นโทษ ๕๔

มาที่อาจฝึกได้ ๓๖๓

มารหาของทำลายมิได้ ๗๒/๑๑๕/

๓๖๒/๔๑๓

มาอาษาไนย ๔๔๑/๔๕๒
 มาอาษาไนยหนุ่ม ๔๖๒
 มีการเป็นอยู่งดงาม ๕๒/๓๓๗
 มีความต้องการน้อย ๒๖๒
 มีความเห็นชอบ ๑๕๘
 มีท่อนไม้เป็นหมอน ๗๑
 มีปัญญาทำที่สุดทุกข์ ๑๒๕
 มีเมตตาเพียงชั่วคิ้วมือเดียว ๓๓๘
 มีศีลก็มีปัญญา ๒๑๘
 ‘แมจะทุกข์กายทุกข์ใจ’ ๑๕๓
 แม่น้ำเอียงเทสู่ทะเล ๓๑๓
 เมื่อเกิดโจรภัยก็ยิ่งผาสุก ๓๑๕
 เมื่อเกิดทุกข์ภัยก็ยิ่งผาสุก ๓๑๘
 เมื่อต้องการความเป็นสมณะ ๓๘๐
 เมื่อตั้งอยู่ในศีล ๒๑๕/๒๒๐/
 ๒๒๑/๒๒๒/๒๒๓
 เมื่อถูกพยาธิครอบงำก็ยิ่งผาสุก ๓๑๗
 เมื่อทรงเดินทางไกลพระองค์เดียว ๓๑๖
 เมื่อทำให้มากในธรรมสาม ๘๒
 เมื่อมีศีล ๒๒๖/๒๕๖
 เมื่อมีอินทรียสังวร ๒๕๕
 เมื่อไม่ประมาท ๑๔๑/๑๔๓/๑๔๔
 เมื่อไม่หลงรัก ๒๕๓
 เมื่อสงฆ์แตกแยกกันก็ยิ่งผาสุก ๓๑๕

เมื่อสมบุรณ์ควยศีล ๒๒๔/๒๒๕/๒๒๖
 เมื่ออริยมรรคเจริญ ๒๕๓
 เมื่ออาทิตย์อุทัย ๒๒๔
 ไม่ดำริว่าเต็มรอบ –
 – แคนฺฑนทสฺสนะเกติ ๓๕๖
 ไม่ดำริว่าเต็มรอบแคะได้สมาธิ
 ๑๔๔/๓๕๖
 ไม่ดำริว่าเต็มรอบแคะมีลากสักการะ
 ๑๔๑/๑๔๒/๑๔๔/๓๕๖
 ไม่ดำริว่าเต็มรอบแคะมีศีล ๑๔๑/
 ๑๔๔/๓๕๖
 ไม่ติดใจในกามคุณ ๓๓๕
 ไม่ติดใจในรสแห่งลาภ ๓๓๘
 ไม่ติดใจในรสแห่งอาหาร ๓๓๕
 ไม่ติดใจในเสียงเย็นขอ ๒๖๑
 ไม่ทะนงตัวเพราะญาณทัสสนะเกติ ๓๕๖
 ไม่ทะนงตัวเพราะได้สมาธิ ๑๔๔
 ไม่ทะนงตัวเพราะมีลากสักการะ ๑๔๒/๑๔๓
 ไม่ทะนงตัวเพราะมีศีล ๑๔๓/๑๔๔
 ไม่ทำบาป ๑๕๘
 ไม่ประมาทเพราะญาณทัสสนะเกติ ๓๕๗
 ไม่ประมาทเพราะได้สมาธิ ๑๔๔
 ไม่ประมาทเพราะมีลากสักการะ ๑๔๑
 ไม่ประมาทเพราะมีศีล ๑๔๓/๑๔๔

‘ไม่เป็นหมันเปล่า’ ๒๒

ไม่ผูกใจเจ็บ ๑๕๘

ไม่มัวเมาเพราะญาณทัสสนะเกิด ๓๕๓

ไม่มัวเมาเพราะไค้สมาธิ ๑๔๔

ไม่มัวเมาเพราะมีลาภสักการะ ๑๔๑

ไม่มัวเมาเพราะมีศีล ๑๔๓/๑๔๔

ไม่มีการหวงคุณธรรม ๔๓๕

ไม่มีการหวงชื่อเสียงเกียรติยศ ๔๓๕

ไม่มีการหวงลาภ ๔๓๕

ไม่มีความกำหนัดในรูปกาย ๓๔๑

ไม่มีความตระหนี่ที่อยู่ ๔๓๕

ไม่มีความตระหนี่สกุลอุปัฏฐาก ๔๓๕

ไม่มีความทะยานอยากในกาม ๓๔๑

ไม่มีกัณเฑาะว์เกสรสิ่งของมาก ๔๓๖

ไม่เมาเพราะญาณทัสสนะเกิด ๓๕๓

ไม่เมาเพราะไค้สมาธิ ๑๔๔

ไม่เมาเพราะมีลาภสักการะ ๑๔๑

ไม่เมาเพราะมีศีล ๑๔๓/๑๔๔

ไม่ยินดีในลาภสักการะ ๑๔๑

ไม่ยินดีในศีล ๑๔๓/๑๔๔

ไม่ยินดีในสมาธิ ๑๔๔

ไม่ยินดีในเหตุปัจจัยเครื่องปรุง ๔๐๕

ไม่เรีตรางจากการหลีกเร้น ๓๔๘

ไม่สยบอยู่ในกามคุณ ๓๓๕

ไม่สยบอยู่ในรสแห่งลาภ ๓๓๘

ไม่สยบอยู่ในรสแห่งอาหาร ๓๓๕

ไม่สร้างเหตุปัจจัยเครื่องปรุง ๔๐๕

ไม่หนักในอามิส ๓๓๗

ไม่หลงในอารมณ์ ๔๓๒

ไม่หลงในอาหาร ๓๓๕

ไม่หล่นจากพรหมจรรย์ ๔๑๕/๔๑๖/๔๑๗/

๔๑๘/๔๑๕

ไม่หลอกลวง ๔๓๒

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

มคธ (ประเทศ) ๓๐๔

มโนกรรมอันคดโกง ๑๐

มโนสมาจาร ๓๘๒

มมังการ ๓๕๔

มรณสติ ๒๗๕

มหาภารตะ ๑๐๗

มหาภูตรูป ๑๑๐/๓๕๕

มหาสมุทร ๓๗๔

มहीं (แม่น้ำ) ๓๗๔

มัญญูโลณิกะ (เครื่องตี) ๔๐๗

มาตังคะ (ช่าง) ๑๕๘

มานะ (สัญญาโยชน) ๓๕๔

มานานุสัย ๓๕๔

มารผู้ใจบาป ๕๗/๕๖/๒๕๑

มิกรมาตุปราสาท ๒๕๖
มิจนาทัญญู ๑๐/๑๖๔/๑๘๒
มิจนาอาชีพ ๑๖๔
“ไม่ถือน้ำมันช่วยอุปาทาน” ๒๓

มูสา ๖

มูสาวาท ๑๕๕
เมตตาอันใหญ่หลวง ๒๕๐
เมถุนธรรม ๑๓๐/๑๓๑/
๑๓๒/๑๓๓/๑๓๔

“แมลงวัน” ๘๖
ไม้ที่ผู้สงเสียดังกอง ๑๒๘
ไม้พันธุ์ใหญ่ ๕๘
ไม้มีแก่นตันสงเสียดหนัก ๑๒๘

ย

(ส่วนคำขนาบ)

ยาพิษในโลก ๑๕๕
ยินดีการขัดสีจากมาตุคาม ๑๓๐
ยินดีการนวดพื้นจากมาตุคาม ๑๓๐
ยินดีการลูบทางจากมาตุคาม ๑๓๐
ยินดีการอาบจากมาตุคาม ๑๓๐
ยินดีที่เห็นเขาบริโภคกาม ๑๓๓
ยินดีในการทำลายสงฆ์ ๑๖๓
ยินดีในลาภสักการะ ๑๔๐

ยินดีในศีล ๑๔๑/๑๔๓/๑๔๔
ยินดีในสมาธิ ๑๔๓/๑๔๔
ยินดีในเหตุปัจจัยเครื่องปรุง ๑๕๖

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

ยถาภูตญาณทัสสนะ ๒๒๖/๒๒๘/๒๒๙/๒๕๖
ยมนา (แม่น้ำ) ๓๓๔
ยอดของความเพียร ๓๕๓
ยอดของพรหมจรรย์ ๒๕๐
“ยอดธงชัยของชาติ” ๓๖
ยอดบุรุษ ๓๓๔
ย็นคิดในทางกาม ๑๗๐
ย็นคิดในทางเดือดแค้น ๑๗๐
ย็นคิดในทางทำผู้อื่นให้ลำบาก ๑๗๐

ร

(ส่วนคำขนาบ)

รื่องว่า “กู ก็เป็นโค” ๑๒๕
“ร่วมมือกันกำจัดเสียด” ๑๒๕
‘รับการไหว้ดีกว่า’ ๑๕
‘รับการอภิวาทดีกว่า’ ๑๓
ราคาถูก ๔/๕
‘เราก็อมาเขาเสียด’ ๑๑๕
“เราจักขนาบแล้ว ขนาบอีก” ๑

“เราจักชี้โทษแล้ว ชี้โทษอีก” ๑๗๕

“เราถูกแทงถูกตีเสียแล้ว” ๕๗

“เราทองป่องควายคู่” ๕๘

“เราเป็นผู้มีกัลยาณธรรม” ๑๔๑

“เราเป็นผู้มีจิตตั้งมั่น” ๑๔๓

“เราเป็นผู้มีลาภ” ๑๔๐

“เราเป็นผู้มีศีล” ๑๔๑

เราไม่ทำกะพวกเธอ –

– อย่างทะนุถนอม ๑/๑๗๕

เราไม่ทำเหมือนพวกช่างหม้อ –

– ทำแกหม้อที่ยังเปียกยังดิบอยู่ ๒๗

เราไม่มีหวังที่จักเป็นเจ้าแผ่นดิน ๒๔

เริดรางจากการหลีกเรณ ๑๐๔

เรียนอย่างไรไม่รู้ความหมาย ๑๐๓

เรื่องที่เคยมีมาแล้ว ๕๖/๕๓/๑๐๗/

๑๗๗/๒๕๑/๔๒๓

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

รักษาพรหมจรรย์ไว้ด้วยน้ำตา ๑๕๓

ราคาแพง ๑๕๑/๑๕๒

รุ่งอรุณแห่งอริยมรรค ๒๒๔

รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งชรามรณะ ๔๐๑

รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งชาติ ๔๐๑

รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งตัณหา ๔๐๑

รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งทุกข์ ๔๐๒

รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งนามรูป ๔๐๑

รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งผัสสะ ๔๐๑

รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งภพ ๔๐๑

รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งวิญญาณ ๔๐๒

รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งเวทนา ๔๐๑

รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งสังขาร ๔๐๒

รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งอายตนะหก ๔๐๑

รู้จักขอปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ –

– ดับสนธิแห่งอุปาทาน ๔๐๑

รู้จักความดับสนธิแห่งชรามรณะ ๔๐๑

รู้จักความดับสนธิแห่งชาติ ๔๐๑

รู้จักความดับสนธิแห่งตัณหา ๔๐๑

รู้จักอุบายเครื่องออก –

– ในอุปาทานขันธ ๓๕๘

รู้จักอุปาทาน ๔๐๑

รู้แจ่มแจ้งในอุบายเครื่องออกจากทุกข์

๓๓๘/๓๓๕/๓๔๐

รู้ตามเป็นจริงซึ่งเจโตวิมุตติ –

– ปัญญาวิมุตติ ๒๓๗

เราจะรีบทำความเพียร ๓๑๗/๓๒๐

เรารู้จักคุ้มครองอินทริย์ ๗๔

เรารู้จักใช้ทอนไม้ต่างหมอน ๗๒

เรารู้จักตามประกอบกรรมเครื่องตื่น ๗๔

เรารู้จักตามประกอบ –

– โภธิปักขิยธรรม ๗๔

เรารู้จักทำการบริโภคนปัจจัย –

– ด้วยความไม่มีโทษ ๕๕

เรารู้จักปฏิบัติตามธรรม ๓๖๕

เรารู้จักเป็นผู้เห็นแจ่มแจ้ง –

– ซึ่งกุศลธรรม ๗๔

เรารู้จักเป็นอย่างผากาตี ๑๕๓

เรารู้จักเป็นอยู่อย่างไม่ประมาท ๗๒

เรารู้จักมีความเพียรเผากิเลส ๗๒

เรารู้จักมีปรกติมองเห็น –

– ส่วนที่เป็นโทษ ๕๕

เรารู้จักไม่คิดใจในลาภ ๕๕

เรารู้จักไม่ประมาท ๓๖๘

เรารู้จักไม่เป็นอย่างผาเปลือยกปอ ๑๕๓

เรารู้จักไม่เปล่งวาจาบาป ๒๕๐

เรารู้จักไม่เมาหมกในลาภ ๕๕

เรารู้จักไม่สยบในลาภ ๕๕

เรารู้จักรอกอยพวกเธอ ๒๘๗

เรารู้จักรูประมาณในการบริโภค ๗๔

เรารู้จักต้องพราดจากของรัก ๒๗๓

“เราดีเตียนตัวเองได้หรือไม่” ๒๗๓

เราทำอะไรอยู่? ๒๗๓

‘เราเป็นสมณะ’ ๑๕๓/๓๗๕

‘เราพึงไคณาน’ ๒๓๐

‘เราพึงไควิโมกข์’ ๒๓๐

‘เราพึงทำให้แจ้งวิมุตติ’ ๒๓๑

‘เราพึงบริโภคให้มีผลมาก’ ๒๓๐

‘เราพึงเป็นที่รักของเพื่อนกัน’ ๒๒๕

‘เราพึงเป็นผู้มีลาภ’ ๒๒๕

‘เราพึงเป็นสกทาคามี’ ๒๓๐

‘เราพึงเป็นโสคาบัน’ ๒๓๐

‘เราพึงเป็นโอปปาติกะ’ ๒๓๑

‘เราพึงมีทิพยโสท’ ๒๓๑

‘เราพึงยังญาติที่ตายแล้ว –

– ให้ไคผลมาก’ ๒๓๐

‘เราพึงระลึกถึงภพที่เคยอยู่ได้’ ๒๓๑

‘เราพึงรู้จักตัวของสัตว์อื่น’ ๒๓๑
 ‘เราพึงแสดงอิทธิไค’ ๒๓๑
 ‘เราพึงใส่ใจในคำสอน’ ๒๘๐
 ‘เราพึงเห็นด้วยจักขุทิพย์’ ๒๓๑
 ‘เราพึงอดทนความขลาด’ ๒๓๐
 ‘เราพึงอดทนในอารมณ์’ ๒๓๐
 เรามีกรรมเป็นของตน ๒๗๓
 เรามีเพศต่างจากกฤหัสถ์ ๒๗๒
 “เรายินดีเรือนว่างหรือไม่” ๒๗๓
 เราหรือท่านช่วยกันสอน ๔๓๓
 เรียนอย่างรู้ความหมาย ๓๔๗
 เรื่องที่ควรกล่าว ๔๑๐

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

รสอรอยของโลก ๓๗๕
 ราชกฤห (นคร) ๕/๑๓๕/๑๕๖
 ราहुล ๕
 รูป ๑๔๕/๑๔๖
 รูปทั้งหมดนั้น ๓๕๘
 รูปเป็นเครื่องถาม ๕๗
 รูปราคา (สัญญา โยชน) ๔๕๔
 “เรือนว่าง” ๓๔๘
 โรคของบรรพชิต ๑๖๘

โรคทางกาย ๑๖๘
 โรคทางใจ ๑๖๘
 ฤคุดอกโกมุทบาน ๒๘๗
 ฤคุดสารท ๑๗๗/๔๒๓
 ฤทธิที่จะบันดาล ๒๑๔

ถ

(ส่วนคำขาน)

ลมเวรัมภา ๖๓
 ‘ละกามออกบวช’ ๕๘
 ลากสักการะฆ่าพระเทวทัต ๖๗
 ลากสักการะเป็นอันตราย –
 – ต่อการอยู่สุข ๒๖๐
 ลากสักการะเป็นอันตรายต่อ –
 – การบรรลุนิพพาน ๕๓/๕๔/๕๕/
 ๕๖/๕๗/๕๘/๕๙/๖๐/๖๑/๖๒/
 ๖๓/๖๔/๖๕/๖๖/๖๗
 ลากสักการะและเสียงเย็นขอ –
 – เป็นใบอ่อนที่ปลายกิ่ง ๑๔๐
 ลิงถูกตั้ง ๑๗๒
 ลูกช้างถึงความพินาศ ๕๔
 ‘ลูกทำให้ลำบากใจ’ ๑๒๖
 ลูกนอกคอก ๑๒๖

ลูกมาฆ่าแม่ ๖๗/๖๘

ลูกสุนัขคูกว่าเค็ม ๖๕

โลหิตพุ่งพ่นออกจากปาก ๒๓

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

ลอร์ดที่ทำหกเดือน ๑๕๕

ละกิลีสทางกายวาจาใจ ๑๕๕

ละความคดทางกายวาจาใจ ๑๕๕

ละโทษทางกายวาจาใจ ๑๕๕

ลินถูกตัดเสียดีกว่า ๒๓๕

ลูกโคและโคพอม ๔๒๕

ลูกโคอ่อน ๔๒๕

ลูกในคอก ๓๖๓

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

“ลากสักการะและเสียงเย็นยอ” ๕๓/๕๔/

๕๕/๕๖/๕๗/๕๘/๕๙/๖๐/๖๑/

๖๒/๖๓/๖๔/๖๕/๖๖/๖๗/๖๘

เลิกวัด ๓๑๕

โลกุตตระ ๑๐๗/๓๕๒

โลณโสจิริกะ (เครื่องต้ม) ๔๐๗

โลภะอันไม่สม่าเสมอ ๓๒๓

“โลกจะไม่ว่างจากพระอรหันต์” ๓๐๑

ว

(ส่วนคำขานบ)

วางแผนการเข้านั่งในสกุล ๑๖๕

วิสัยซึ่งมีควรเที่ยวไป ๑๑๕

เวลานี้ ภิกษุว่ายาก ๔๓๓

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

วันคืนที่หวังได้แต่ความเจริญ

๒๑๕/๒๒๐/๒๒๑

วาจาเครื่องปราศอน ๓๔๘/๓๔๙

วิสัยบิดาตน ๑๑๔/๔๑๓

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

วิจิตรมอันคดโกง ๑๐

วิจิตรมอันผิดแนว ๘๒

วิจิตรมาจาร ๓๘๑

วิชัยบุตร (ภิกษุ) ๒๑๕

วิญญะอันเป็นที่อยู่ของมาร – ของมฤตยู

๑๓๘/๔๒๔

วาตสกุณ (นกชอบบินเหินลม) ๖๓

วาเสฏฐะ (สามเณร) ๓๗๓

วิจิกิจจา (สัตย์โง่เขลา) ๔๑๘

วิญญาณัญญาตนะ ๔๔๖

วิเทหรัฐ ๑๓๗/๔๒๓

วินัยมีมลทิน ๑๐๗/๑๓๕/๑๘๐	เวทนา ๑๔๕/๑๔๖/๑๔๕
วินิปาต ๑๒/๑๔/๑๕/๑๗/๑๕/ ๒๐/๒๒/๑๓๓/๑๓๔	เวร ๑๕๘
วิปัสสนา ๒๒๕/๒๕๔	เวสที (วรรณะ) ๓๗๔
วิม้งสาเป็นประธานกิจ ๒๕๖	เวสาลี (นคร) ๗๑/๗๘/๒๘๒
วิมุตติ ๔๖๑	เวฬุวัน ๕/๑๔๕/๑๘๔/๒๕๒/ ๓๖๕/๓๕๘
วิมุตติขั้น ๔๖๑	ศ
วิมุตติเครื่องไปจากข้าศึก ๑๒๑	(ส่วนคำขานนาม)
วิมุตติญาณทัสสนะ ๒๒๖/๒๒๗/๒๒๘/ ๒๒๙/๒๕๖/๔๖๑	ศิระษะขาดไปทางหนึ่ง ๖๓
วิมุตติญาณอันเป็นอเสขะ ๓๓๔/๔๒๖/ ๔๒๗/๔๒๘	(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)
วิมุตติเป็นแก่นสาร ๒๘๕	ศาสคาผู้ถือกุฎสาวก ๑๘๕
วิมุตติเป็นที่หมาย ๓๕๘	ศาสคาผู้แสวงหาประโยชน์แก่สาวก ๔๓๕
วิมุตติอันเป็นอเสขะ ๓๓๔/๔๒๖/๔๖๑	ศาสคาผู้เอ็นดู ๑๘๕/๒๓๕/๓๓๕/๓๔๕
วิโมกข์ ๕๑/๒๓๐/๓๗๖	(ส่วนศัพท์ธรรมะ)
วิริยะ ๒๕๖/๒๕๗	ศรัทธา (สัทธา) ๒๕๖/๒๕๗
วิริยะในกุศล ๑๕๓	ศรัทธาในกุศล ๑๕๓
วิริยะเป็นประธานกิจ ๒๕๖	ศรัทธาในตถาคต ๓๗๓
วิภูฏะอันไม่เป็นที่อยู่ของมาร – – ของมฤตยู ๑๓๘/๔๒๔	ศีล ๑๔๑/๒๑๗-๒๒๖/๓๕๖/๔๖๑
เวทภู (คือ) ๓๕๕	ศีลขั้น (ศีลขั้น) ๔๖๑
	ศีลคู่กับปัญญา ๒๑๗
	ศีลเครื่องไปจากข้าศึก ๑๒๐/๓๗๐
	ศีลชำระปัญญา ๒๑๘

คีลที่เป็นไปเพื่อสมาธิ ๒๑๗
 คีลที่ผู้บรรลุเสริญ ๒๑๗
 คีลที่พระอริยเจ้าพอใจ ๒๑๖
 คีลประการต่าง ๆ ๑๕๕-๒๑๑
 คีลเป็นฐานรอง ๒๑๕/๒๒๑/
 ๒๒๒/๒๒๓
 คีลเป็นไท ๒๑๗
 คีลเป็นรุ่งอรุณ ๒๒๔
 คีลไม่ขาด ๒๑๗/๓๐๔
 คีลไม่ค้าง ๒๑๗
 คีลไม่ทะลุ ๒๑๗
 คีลไม่พรอຍ ๒๑๗
 คีลสังวร ๒๑๑
 คีลสมบัติ ๒๒๔/๒๒๕
 คีลสมบุรณ์ ๑๕๕
 คีลอยู่ที่ปัญญา ๒๑๘
 คีลอันเป็นนอเสาะ ๓๓๔/๔๒๖/
 ๔๒๗/๔๖๑
 คีลอันยิ่ง ๑๗๘/๑๗๕
 สุทฺร (วรรณะ) ๓๗๔/๔๐๖/๔๐๗

๓

(ส่วนคำขนาบ)

สมณะแกลบ ๑๒๖

สมณะขะยะมูลฝอย ๑๒๖
 สมณะคิมสุรามะรีย ๗๘
 สมณะเปรียบด้วยต้นข้าวผี ๑๒๗
 สมณะมีการกระทำอย่างคนกู่ ๗๘
 สมณะยินดีในการมีทองและเงิน ๗๘
 สมณะเลี้ยงชีวิตผิดวิสัย ๗๘
 สมณะหาสุขในการเอนกายหลับ ๗๓
 สมณะอันตราย ๑๒๖
 สยบอยู่ในกามคุณ ๕๕
 สยบอยู่ในรสแห่งลาภ ๕๒/๕๔
 สยบอยู่ในรสแห่งอาหาร ๕๓
 สร้างเหตุปัจจัยเครื่องปรุง ๑๕๖
 สองเท่าติดตั้ง ๑๗๒
 สองมือติดตั้ง ๑๗๒
 ลักการะฆ่าคนชั่ว ๖๘
 ลัญชาคิหมักหมม ๗/๑๒/๑๓/๑๔/๑๕/๑๖/
 ๑๗/๑๘/๑๙/๒๐/๒๒/๒๔
 สาธยายอย่างไม่รู้ความหมาย ๑๐๓
 สำนักคนถูกตอน ๔๗
 สำนักสาวแก่และหญิงหม้าย ๔๗
 สิ่งที่ทรมาณทุกอิริยาบถ ๕๕
 สิ่งที่เป็นไปเพื่อความทุกข์ ๑๒/๑๔/๑๕/๑๗/
 ๑๙/๒๐/๒๒/๖๐/๑๘๒/๑๘๕
 สิ่งที่เป็นอันตรายแก่ผู้เป็นอรหันต์ ๒๖๐
 สิ่งที่ไม่สมควรแก่สมณะ ๑๘๗

สิ่งที่เราประโยชน์แก่อกุล ๖๐
 สิ่งที่เราไหลไปตามผู้ไม่สำรวม ๒๔๖/๒๕๑
 สิ่งที่เราจะทำลาย (ภาวะแห่ง) สงฆ์ ๒๔๐
 สี่ไม่เป็นโค ๑๒๕
 เสนาบดีหาสุขในการนอนหลับ ๗๓
 เสียงขับร้องของมาตุคาม ๑๓๒
 เสียงพูดของมาตุคาม ๑๓๒
 เสียงไม่เป็นโค ๑๒๕
 เสียงร้องไห้ของมาตุคาม ๑๓๒
 เสียงล่าถอยอันเสื่อมเสีย ๗
 เสียงเล่าถึงกรรมอันไม่สะอาด ๘๗
 เสียงหัวเราะของมาตุคาม ๑๓๒
 แสดงธรรมอย่างไม่รู้ความหมาย ๑๐๓

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

‘สงฆ์สามัคคี’ ๓๑๕
 สมณกิจ ๒๑๒
 สมณพราหมณ์ที่แท้ ๓๗๕
 สมณสากยปุติยะ ๓๖๘/๓๗๓
 สมณะในธรรมวินัยนี้ ๓๐๑
 สมณะบัวขาว ๓๗๕
 สมณะบัวหลวง ๓๗๖
 สมณะผู้เว้นเสียชีวิตผิดทาง ๒๐๗-๒๑๑
 สมณะยุพราช ๓๗๖

สมณะสากยบุตร ๑๑๖
 สมัญญาว่าสมณะจักสมจริง ๓๗๕
 สรรเสริญการจำกัดความต้องการ ๔๓๓
 สรรเสริญการใช้จีวรสามผืน ๔๓๓
 สรรเสริญการใช้ผ้าบังสุกุล ๔๓๓
 สรรเสริญการบิณฑบาตเป็นวัตร ๔๓๓
 สรรเสริญการปรารภความเพียร ๔๓๓
 สรรเสริญการสันโดษ ๔๓๓
 สรรเสริญการอยู่ป่า ๔๓๓
 สรรเสริญการอยู่สงบ ๔๓๓
 สรรเสริญการอยู่อย่างไม่คลุกคลีกัน ๔๓๓
 สาธยายอย่างรู้ความหมาย ๓๔๗
 สายตาแห่งความรัก ๓๒๕
 สายพินที่ซึ่งพอดี ๒๗๓
 สาวกไม่ยอมล่วงสติขาบพ ๓๕๕
 สำคัญเรื่องสุญญตาว่า –
 – เป็นสิ่งควรศึกษา ๓๕๒
 สำรวมอินทรีย์ ๓๘๓
 สิ่งที่ต้องชำระก่อน ๒๑๘/๒๑๕/๒๒๑
 สิ่งที่ต้องอุตสาหะตลอดชีวิต ๒๖๕
 สิ่งที่เกี่ยวข้องกันในอริยวินัย (มูลเหตุแปด) ๓๖๗
 สิ่งที่ทำแล้วอย่างแยกกาย ๒๕๒
 สิ่งที่น่ากลัวไปเพื่อความเปลี่ยววาง ๒๒๒
 สิ่งที่น่ากิเลสออกได้ ๒๒๔/๒๒๕/๒๒๖

สิ่งที่เ็นไปเพื่อความสุข ๒๓๓/๒๕๓

สิ่งที่พึงประสงค์ของผู้บวช ๒๓๓

สิ่งที่ไม่ควรให้มาห่อหุ้มจิต ๕๔/๕๖/๕๗/

๕๘/๖๐/๖๑/๖๒/๖๓/

๖๔/๖๕/๖๖/๖๘/๒๖๑

สิ่งที่ยังความเป็นอรหัตต์ให้เต็ม ๒๒๕

สิ่งที่สมควรแก่สมณะ ๔๓๖

สิ่งที่เอียงไปสู่นิพพาน ๒๒๓

สิ่งเบื้องต้น ๒๑๘/๒๑๙/๒๒๑

สิ่งเป็นเลิศในโลก ๒๑๘

สเวยสุข ณ ภายใน ๒๑๑

แสดงธรรมอย่างรู้ความหมาย ๓๔๓

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

สกทาคามีผล ๑๙๓/๔๖๐

สกทาคามี ๒๓๐/๒๘๘/๔๑๓

“สะเก็ดแหง” ๑๔๒

“สงครามวิชัย” ๒๔๔

สติ ๒๕๖/๒๕๗/๔๑๓

สติปัญญา ๑๑๓/๒๒๐/๓๖๒/๔๑๓

สติเป็นอธิปไตย ๒๘๕/๒๕๑

สติสัมปชัญญะ ๓๘๕

สติอันตั้งไว้ด้วยดี ๒๕๑

สมณพราหมณ์ ๕๔/๓๓/๓๘/๕๕/๒๕๕

สมณะ ๕/๓/๑๒๖/๑๒๕/๑๓๐/๑๓๑/

๑๓๒/๑๓๔/๑๔๕/๑๔๖/๑๔๗/

๑๔๘/๑๕๓/๒๐๑/๒๐๒/๒๐๓/

๒๐๔/๒๐๕/๒๐๖/๒๐๗/๒๐๘/

๒๐๙/๒๑๐/๓๓๕/๓๕๕

สมณทูต ๓๖/๓๗

สมณะ ๒๕๔

สมยวิโมกข์ ๓๕๓

สมาธิ ๑๔๓/๒๒๘/๒๕๖/๒๕๗/๔๖๑

สมาธิขั้น ๒๓๗/๔๖๑

สมาธิเครื่องไปจากข้าศึก ๑๒๐/๓๓๐

สมาธิพังทลาย ๑๑๖

สมาธิอันเป็นอเสขะ ๔๒๖/๔๒๗/๔๖๑

สมาธิอันยิ่ง ๑๓๘/๑๓๙

สรณ(แม่น้ำ) ๓๓๔

สระโบกขรณี ๔๐๖

สระใหญ่ ๕๓

สวนมะม่วงของหมอชีวก ๑๕๕

สังขารปรินิพพานบุคคล ๔๕๖/๔๕๕

สักกายทิฐิ (สัญญาญาณ) ๔๑๘

สังขาร ๑๔๕/๑๔๖

สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไป –

– เป็นธรรมดา ๔๖๕

ตัญญา ๑๔๕/๑๔๖
 สัทธานุสารี (คือ) ๘๒
 สัทธาวิมุตต์ (คือ) ๘๒
 สัมมาทิฏฐิแห่งวิปัสสนา ๒๘๖
 สัมมาทิฏฐิเอียงไปสู่นิพพาน ๓๑๔
 สัมมาสมาธิ ๒๒๖/๒๕๓/๒๕๖
 สัมมาสมาธิที่ประกอบด้วยมูลฐาน –
     – และเครื่องปรุงรสรวม ๓๐๐
 สัมมาสมาธิแห่งมรรคผล ๒๘๖
 สัมมาสมาธิอันเป็นอริยะ ๓๐๐
 ตามณเฑร ๓๑๕/๔๒๓
 สารีบุตร (เถระ) ๒๓๕/๓๕๓
 สาลวัน (สวนป่า) ๓๐๑
 สาวัตถิ (นคร) ๕๓/๕๕/๒๓๗
 สิกขมานา (คือ) ๗๖
 สิกขาบท ๒๑๕/๒๕๐
 สิกขาที่เป็นเบื้องต้น ๒๕๐
 สิกขาบัญญัติเพื่อความเลื่อมใส ๒๕๐
 สิกขาเป็นอนิสงส์ ๒๘๕
 สิ่งที่น่าอัศจรรย์ ๓๓๔/๓๕๕
 สิ่งที่ยวนใจให้รัก ๕๕/๑๗๒
 สิลสิกขา ๑๒๕
 สิล্পพัฒนปรามาส (สัญญาอนุชน) ๔๑๘

สีนานุสสติกรรมฐาน ๒๑๗
 สุป ๒๒๖/๒๒๘
 สุนฺญตา ๑๐๗/๓๕๒
 สุตตันตะ ๑๐๗/๓๕๒
 สุกัททะ (ปริพพาชก) ๓๐๑
 สูตรที่ว่าด้วยเรื่องสุนฺญตา ๑๐๗
 สูตรอันถือกันมาถูก ๓๕๕
 สูตรอันถือกันมาผิด ๑๐๘
 สูตรขาดมูลราก ๑๐๕
 เสขบุพกถ ๕๑
 เสนาสนะอันสังกัด ๒๔๔/๒๔๗/
     ๓๖๕/๓๘๖
 เสียงเย็นขอเป็นอันตรายที่ทารุณ –
     – ตอการบรรลุนิพพาน ๕๓/๕๕/
     ๕๖/๕๗/๕๘/๕๙/๖๐/๖๑/
     ๖๒/๖๓/๖๔/๖๕/๖๖/๖๗
 “เสียงโหรงของข้าศึก” ๓๗
 โสณะ (คฤหบดี) ๑๔๕/๓๕๘
 โสณะ (ภิกษุ) ๒๓๖
 โสณทัณฑะ (พราหมณ์) ๒๑๗
 โสคาบัน ๒๓๐/๒๘๘/๔๖๖/๔๖๐
 โสคาปัตติผล ๑๕๗/๔๖๐
 โสตติยะ (คือ) ๓๕๕

ห

(ส่วนคำขานบ)

หนักในอามิส ๕๑

หมอกเป็นเหตุ ๗๘

หลงในอาหาร ๕๓

หลงไหลในอารมณ์ ๑๘๓

หลงจากพรหมจรรย์ ๕๘

หลอกลวง ๑๘๓

หักขาชาวบาน ๑๕๘

หาความสุขในการนอนซบเซา ๕๗

เหตุให้เกิดขึ้นนรก ๑๒/๑๔/๑๕/๑๗/

๑๕/๒๐/๒๒

เห็นเป็นของเกษม ๑๕๕

เห็นเป็นของเที่ยง ๑๕๕

เห็นเป็นของไม่เทียบเท่า ๑๕๕

เห็นเป็นตัวตน ๑๕๕

เห็นเป็นสุข ๑๕๕

เหล็กแดงใหม่ทางเดินของอาหาร ๑๗

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

หนักในพระสังฆกรรม ๓๓๓

หมูซึ่งอยู่ผาสุก ๓๐๑

หลักเบื้องต้น ๒๒๔

หลังอาหารแล้วภาวนา ๒๗๕

หลุดพ้นจากทุกข์ ๔๐๘/๔๐๕

หลุดพ้นจากอัสวกิเลส ๒๓

เหตุกระชากเสียดีกว่า ๒๓๕

เห็นเป็นของไม่เที่ยง ๔๐๘

เห็นเป็นของเทียบเท่า ๔๐๘

เห็นเป็นทุกข์ ๔๐๘

เห็นเป็นอนัตตา ๔๐๘

เหลียวแลในกิจวิเวกธรรม ๓๕๖

(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

‘หนองบัว’ ๓๕๐

หมอที่กลิ้งไต่ยาง ๒๕๕

‘ห้วงน้ำลึก’ ๓๘๕

‘หอกปาก’ ๘๒

‘หัวเราะกันเล่น’ ๖

หิริในกุศล ๑๕๓

หิริและโศตตปปะ ๓๘๐

เหตุแห่งความปรามิทัย ๓๘๘

“เหว” แห่งความเกิด ๔๐๕

อ

(ส่วนคำขานบ)

อนาคตภัย ๗๕/๗๖/๗๗/๑๓๕/๑๘๐

อนุชนถือเอาอย่าง ๑๑๖

อย่างไรหนจะดีกว่ากัน ๑๑/๑๓/๑๔/
๑๖/๑๗/๑๘/๒๑
อสันนิบาตตกถูกใคร ? ๖๒
อสรพิษกลับจงเอา ๑๐๕
อสุรินทรอาหุเป็นเหตุ ๗๘
อาจารย์เสียด ๑๗๕
อาวุธที่ห่อไว้ใต้สังฆาฏิ ๑๕๔
อุปัชฌายะเสียด ๑๗๘

(ส่วนคำชี้ชวนวิงวอน)

อดกลั้นต่อเวทนาขนาดคร่ำชีวิต ๑๖๕
“อย่าไต่ประมาท” ๑๘๕
“อย่าตอกรอนใจภายหลัง” ๔๓๕
“อย่าโต้เถียงกัน” ๑๕๗
“อย่าทำตัวไหนนาฟอง” ๘๖
“อย่าเที่ยวไปในวิสัยที่ไม่ควร” ๑๗๒
“อย่านึกกระหิมต่อลาภสักการะ” ๖๔
“อย่าไหขาวดิบปนขาวดี” ๑๒๘
“อย่าให้คนชั่วทำลายภิกษุที่ดี” ๑๒๗
“อย่าให้คนขาวดีทำลายขาวดี” ๑๒๗
อาการของผู้มีศีลสมบูรณ์ ๒๑๒
อาการของผู้ไม่คุ้มครองอินทรี ๓๓๒
อาการที่จะตอกรอนให้ดีกว่านี้มีอีก ๒๗๒

อาการที่น่าเลื่อมใส ๒๕๔/๒๕๕
อาการที่ไม่ทำให้น่าขยะแขยง ๒๓๘
อาจารย์ที่ถูกตอกรอนตามธรรม ๔๒๗
อาศัยความเอ็นดูแล้วจึงทำกิจ –
– แก่สาวกทั้งหลาย ๑๘๕/๔๓๕
อุปัชฌายะที่ถูกตอกรอนตามธรรม ๔๒๖
(ส่วนศัพท์ธรรมะ)

อภินิหารภูภพ ๔๑๘
อภุศลธรรม ๓๖๖
อภุศลลามก ๑๑๑/๓๘๔/๓๕๕
อจิรวดี (แม่น้ำ) ๓๗๔
อชปาลนิโครธ (ต้นไม) ๑๘๑
อชาตลัตต (มหาราช) ๑๕๕
อทินนาทาน ๑๕๕
อธิปไตยของพรหมจรรย์ ๒๕๑
อริศีลสิกขา ๒๑๒
อนาคามีผล ๑๕๗/๔๖๐
อนาคามี ๔๑๘
อบาย ๑๒/๑๔/๑๕/๑๗/๑๘/
๒๐/๒๒/๑๗๓/๑๗๔
อภิขณา ๘๖/๓๒๓
อภิสมาจาร ๒๘๕
อรหัตตผล ๑๕๗/๔๖๐
อรหันต์ (คือ) ๓๕๔/๓๕๕

อริยัญญัตตัญญา ๓๑๕

อริยกัณฑ์ศีล ๒๑๖

อริยคุณ ๒๑๑

อริยบุคคลต่างชนิด ๓๓๓

อริยปัญญา ๓๓๐

อริยมรรคมีองค์แปด ๑๑๒

อริยวงศ์ ๒๖๕

อริยวิมุตติ ๓๓๐

อริยศีล ๓๓๐

อริยสงฆ์ ๔๖๐

อริยสมาธิ ๓๓๐

อริยสัมมาสมาธิ ๓๐๐

อริยอัฐจักษิกิมรรค ๑๕๓/๒๒๔/

๒๒๕/๒๒๖/๒๕๕

อริยะ (คือ) ๓๓๐/๔๔๖

อรุปราคะ (สัจญ์โณชน) ๔๕๔

อวิชชา (สัจญ์โณชน) ๔๕๔

อวิปฏิสาร ๒๒๖/๒๒๗

อสมขวิมุตติ ๓๕๓

อสังขารปรีนิพพายีบุคคล ๔๕๕/๔๕๕

อสังขารม ๑๕๒

อสังการ ๓๕๔

อังกะ (แคว้น) ๑๕๓/๓๓๕/๔๐๕

อังกราชกุมาร ๓๓๕

อัครเวสสนะ (พราหมณ์) ๓๖๕

อันตคาหิกทิกุฐิ ๑๐

อันตราปรีนิพพายีบุคคล ๔๕๔/๔๕๕

อันตราขของทิกุฐิธรรมสุข ๒๖๐

อันตราขของพรหมจารี ๑๕๕

อันตราขที่เสปเผ็ดต่อการบรลุนิพพาน

๕๓/๕๕/๕๖/๕๘/๕๙/๖๐/๖๑/๖๒/

๖๓/๖๕/๖๖/๖๗/๒๕๕/๒๖๐

อันธกวินทะ (นคร) ๓๐๔

อัสมิมานะ ๓๑๔

อัสสปรีนิคม ๑๕๓/๓๓๕/๔๐๕

อากาศานัญญาขตนะ (อรุปรมาณ) ๔๔๖

อากาศัญญาขตนะ (อรุปรมาณ) ๔๔๖

อานกะ (กลองศึก) ๑๐๗

อานนท ๑/๒๓/๕๑/๖๕/๘๕/๑๐๑/๑๒๓/

๑๕๑/๑๖๓/๑๖๕/๑๖๖/๑๗๕/๒๒๓/

๒๔๕/๒๗๗/๓๐๑/๓๐๓/๓๕๖/๓๖๕

อานิสงส์ของการนินหนเคียว ๒๓๕

อานิสงส์ของความปราโมทย์ ๒๒๗

อานิสงส์ของนิพพิทาวิราคะ ๒๒๘

อานิสงส์ของปัสสัทธิ ๒๒๘

อานิสงส์ของปีติ ๒๒๘

อานิสงส์ของพรหมจรรย์ ๒๕๕/๓๕๓

อานิสงส์ของยถาภูตญาณทัสสนะ ๒๒๘

อานิสงส์ของศีล ๒๒๗

อานิสงส์ของสมาธิ ๒๒๘

- อานิสงส์ของสุข ๒๒๘
 อานิสงส์ของอวิปฏิสาร ๒๒๗
 อานัญชา ๔๔๖
 อาปานียกังสะ (ถวยสำริด) ๔๐๗
 อาภิชชิกะ (ภิกษุ) ๑๑๗
 อามิสทายาท ๒๗๔
 อายตนะภายนอก – ใน ๓๑๔
 อารมณของการแผเมตตา ๒๕๐
 อารมณแห่งกัมมัฏฐาน ๒๕๒
 ‘อาวุธมีคมสองข้าง’ ๑๕๔
 อาสวัภยญาณ ๒๔๕/๒๔๖/๓๔๔
 ‘อำนาจแห่งนิรณ’ ๑๘๐
 อิจฉานังคละ (ป่า) ๓๑๕
 อิทธิบาท ๒๕๕
 อินทริย์ (คือ) ๑๔๗/๑๔๘
- อินทริย์ตองเสมอกัน ๒๗๗
 อิติปตนมฤคทายวัน ๘๕/๔๑๕
 อุกกเวตา (เมือง) ๑๗๗/๔๒๓
 อุทัจจะ (สัจญ์โณชน) ๔๕๔
 ‘อุบายเครื่องออกไปจากโลก’ ๓๗๕
 อุปธิ (กิเลส) ๑๕๕
 อุปาทาน ๒๓/๑๔๕
 อุปาทายรูป ๑๑๐/๓๕๕
 อุภโตภาควิมุตต์ (คือ) ๕๑
 อुरुเวลาเสนานิกม ๔๒๐
 ‘โอชะอันเกิดแต่ธรรม’ ๒๗๘
 โอตตปปะในกุศล ๑๕๓
 โอปธิก ๔๖๐
 โอปปาติก ๒๓๑/๒๘๘

ลำดับหมวดธรรม

ในหนังสือขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์

(เรียงลำดับจากน้อยไปหามากและตามลำดับอักษร)

	๑	กิจที่ต้องทำก่อน สาม	๒๑๓
อารักขา หนึ่ง	๒๖๘	กิจที่ต้องรีบทำ สาม	๒๑๔
	๒	กิเลส สาม ๒๑๕/๒๒๔/๒๒๕/๒๒๖	
		กุศลวิตก สาม	๓๒๕
คติ สอง	๒๓๕	ความคด สาม	๑๕๕
ความเพียรที่เป็นหลัก สอง	๓๕๒	ความดำริ สาม	๒๖๕/๒๓๐
ภิกษุบริษัทมีชนิด สอง	๕๑/๓๓๓	ความตริก สาม	๑๑๑/๓๕๕
รูป สอง	๑๑๐	ความเมา สาม	๑๓๓
โรคของหมู่มสัตว์ สอง	๑๖๘	ความสงัดอันยิ่ง สาม	๑๕๘
ลักษณะ สอง	๑๑๑	ทุจริต สาม	๑๓๓
สิ่งเบื้องต้น สอง	๒๑๕/๒๒๐	ธรรมที่ควรเจริญ สาม	๓๒๕
องค์ของการเป็นพราหมณ์ สอง	๒๑๓	ธรรมที่ควรละทิ้ง สาม	๓๒๕
	๓	ผู้เป็นที่เชื่อถือของมหาชน –	
การกระทำที่เป็นไปเพื่อความ –		– มีการกระทำ สาม	๓๒๘
– สุขแก่มหาชน สาม	๓๒๘	พระโศดาบัน สาม	๔๑๖
การฝึกมีวิธี สาม	๑๑๕	สถานที่ที่พึงระลึกตลอดชีวิต –	
การแสวงหา สาม	๒๖๕	ของพระราชา สาม	๒๓๑
การอบรมสติปัญญาโดยวิธี สาม	๒๒๐	สถานที่ที่พึงระลึกตลอดชีวิต –	
กิจของสมณะ สาม	๒๑๒	– ของภิกษุ สาม	๒๓๑/๒๓๒

สมณะ สาม	๑๒๖	พรหมวิหาร ที่	๓๒๓/๔๐๖/๔๔๕
ติกา สาม	๑๒๕/๑๒๖/๑๓๘/๑๕๔	พระสังฆกรรมไม่เสื่อม –	
อกุศลวิตก สาม	๓๒๕/๔๕๐	– ด้วยมูลเหตุ ที่	๓๕๕
องค์ของภิกษุผู้ควร –		ภัยของนักรบวช ที่	๑๓๕/๑๓๖/๑๓๗/๑๓๘
– แก่ของทำบุญ สาม	๔๔๒	มหาภูตรูป ที่	๑๑๐
องค์ของมาที่ผู้ควร –		มูลเหตุที่ทำให้พระสังฆกรรม –	
– แก่พระราชา สาม	๔๔๑	– เลอะเลือน ที่	๑๐๘
	๔	โรคของบรรพชิต ที่	๑๖๘
การพิจารณา ที่	๒๖๘/๒๖๙	วรรณะ ที่	๓๓๔
เครื่องเสerahmong ของ –		สติปัญญา ที่	๑๑๓/๒๑๕/๒๒๐/๒๒๑/
– ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ ที่	๗๗/๗๘	๒๕๔/๓๖๒/๔๑๓	
เครื่องเสerahmong ของ –		สัมปชาน ที่	๒๕๕
– สมณพราหมณ์ ที่	๗๘	เหตุของผู้ไม่หล่นจากกรรม –	
ตถาคตที่กล่าวถึงในปัจจุบันจะ –		– วินัย ที่	๓๓๐
– มีลักษณะ ที่	๒๖๕	เหตุทำลายสงฆ์ ที่	๑๖๓
ที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่	๑๔๐/๑๔๑/๑๔๒/	เหตุแห่งผู้สมควรเสพ –	
	๑๔๓/๑๔๕	– เสนาสนะป่า ที่	๒๔๕
ชาติ ที่	๑๔๗	อริยวงศ์ ที่	๒๖๕
นักรบวชหล่นจากกรรมวินัยนี้ –		อริยสังขี ที่	๑๕๐
– ด้วยเหตุ ที่	๑๒๐/๑๒๑	อิทธิบาท ที่	๒๕๖
นิสสัย ที่	๒๖๔	อิริยาบถ ที่	๒๒๒
ปัจจัย ที่	๔/๑๐/๒๒/๕๕/๗๕/๑๑๓/๑๕๓/		๕
๑๓๐/๑๘๒/๑๘๕/๑๕๑/๒๒๕/๔๔๘/๔๔๕		กล่าวกรรมด้วยเสียงขับอันยาว –	
ผู้อยู่ไกลนินพพาน –		– มีโทษ หา	๑๑๖
– ประกอบด้วยกรรม ที่	๒๘๓		

กามคุณ หา	๓๓/๕๕/๑๑๕/๑๓๒/ ๑๘๔/๓๔๐	พระประจำสกุลประกอบ – – ๑๘๖/๒๔๘	
ขอสรรเสริญที่เหมาะสม – – แกะธรรม หา	๑๕๓	พระหลวงตาที่หาได้ยาก หา	๑๑๘/๑๑๕
ขั้นหา	๑๔๕	พระอนาคามี หา	๔๑๘
คนชอบเที่ยวไม่มีจุดหมาย – – มีโทษ หา	๕๕	พลหา	๒๕๓
เครื่องล้าใจ หา	๓๓/๓๔/๕๖	ภิกษุเข้าไปสู่สกุลมีโทษ หา	๔๘
ช่างที่ประกอบคหของคหา	๓๑/๒๔๐	ภิกษุคลุกคลีอยู่ในสกุลมีโทษ หา	๔๕
ตะปุดจริงใจ หา	๘๔/๓๓๑	ภิกษุที่ควรทำอัญชลี – – ประกอบด้วยเหตุ หา	๒๔๒
โทษในการติดถิ่น หา	๑๘๖	ภิกษุที่ประกอบด้วยเหตุ – – นำรังเกียจ หา	๔๓
โทษในการติดที่อยู่ หา	๑๘๗	ภิกษุที่ไม่ควรทำอัญชลี – – ประกอบด้วยเหตุ หา	๓๓
โทษในป่าชาติดิบ หา	๘๖	ภิกษุลามกประกอบด้วยเหตุ หา	๕
ธรรมเครื่องอยู่ผาสูกหา	๓๐๓	มหาโจรประกอบด้วยของคหา	๘
ธรรมสาระหา	๓๓๔/๔๖๑	มหาโจรชนิดหา	๓๘/๓๕/๘๐
ธรรมแห่งผู้สมควรออก – – จากหมู่ หา	๒๖๑	มิตรที่ควรคบหา	๓๔๒/๓๔๓
ธรรมอันเป็นทางรอด – – สำหรับภิกษุไขหา	๒๘๒	มิตรที่ไม่ควรคบมีลักษณะหา	๕๕
ธรรมเครื่องดำรง – – สำหรับภิกษุใหม่หา	๓๐๔	วาจาพาลหา	๑๘๑
นิเวศหา	๒๑๖/๒๔๔/๒๔๓/๒๖๘/ ๓๓๔/๓๖๕/๓๖๖/๓๘๖	สงฆ์อยู่เป็นผาสูก – – ๓๐๑	
		เหตุแห่งเถระที่น่าเคารพหา	๔๓๒
		เหตุแห่งเถระที่ไม่น่าเคารพหา	๑๘๓

องค์ของเถระที่ –		องค์แห่งเถระผู้ประกอบมัจฉา –	
– นาเคารพ หา	๔๒๘	– อาชีพรหา	๑๘๓
องค์ของเถระผู้ปฏิบัติ –		องค์แห่งเถระผู้ปราศจากกิเลส หา	๔๓๒
– เกือกกุล หา	๔๓๐	องค์แห่งเถระผู้ไม่น่า –	
องค์ของผู้ควรออกจากหมู่ หา	๔๑๑	– สรรเสริญ หา	๑๘๔
องค์ของผู้ที่ไม่ควร –		องค์แห่งเถระผู้ไม่ประกอบมัจฉา –	
– ออกจากหมู่ หา	๑๗๐	– อาชีพรหา	๔๓๒
องค์ของภิกษุผู้พึงเป็น –		องค์แห่งเถระผู้ไม่ประมาท หา	๔๓๒
– อาจารย์ หา	๔๒๗	องค์แห่งเถระผู้ไม่สำรวมอินทรีย์	
องค์ของภิกษุผู้พึงเป็น –		– หา	๑๘๔
– อุปัชฌายะ หา	๔๒๖	องค์แห่งเถระผู้สำรวมอินทรีย์	
องค์ของภิกษุผู้พึงให้สามเณร –		– หา	๔๓๒
– อุปัฏฐาก หา	๔๒๗	องค์แห่งภิกษุที่ควรให้เป็น –	
องค์แห่งความเดือดร้อน –		– เจาอาวาส หา	๔๓๔
– ของเจ้าอาวาส หา	๑๘๘	องค์แห่งภิกษุที่ไม่ควรให้เป็น –	
องค์แห่งความบันเทิงใจ –		– เจาอาวาส หา	๑๘๖
– ของเจ้าอาวาส หา	๔๓๖	อนาคตภัย หา	๓๔/๓๑๓/๓๒๐
องค์แห่งเถระผู้ทำมหาชน –		อานิสงส์ในการไม่ติดถิ่น หา	๔๓๕
– ให้เสื่อม หา	๑๘๒	อานิสงส์ในการอยู่เป็นที่ หา	๓๔๓
องค์แห่งเถระผู้นาสรรเสริญ หา	๔๓๒	อินทรีย์ หา	๑๔๘/๒๓๕/๒๕๖
องค์แห่งเถระผู้ประมาท หา	๑๘๓	อุปาทานขันธ หา	๑๔๖
องค์แห่งเถระผู้ประกอบด้วยกิเลส –			๖
– หา	๑๘๓	การละกิเลสมีวิธี หก	๔๔๓

สิ่งทีเปรียบด้วยสัตว์ชนิด หก	๒๕/๒๓๓
องค์ของภิกษุผู้ควรบูชา หก	๔๔๓
องค์ของภิกษุผู้มีคีนวัน –	
– แด่ความเจริญ หก	๓๓๐
องค์แห่งความเสื่อมใน –	
– กุศลธรรม หก	๘๓
องค์แห่งภิกษุผู้ควรทำอัญชลี –	
– มี หก	๔๕๒
องค์แห่งมาที่ควรเป็น –	
– ราชพาหนะมี หก	๔๕๒
อารมณ์ หก	๒๕/๑๕๖/๒๓๓/ ๒๔๖/๒๕๑/๒๖๘
อินทรีย์ หก	๑๑๑/๑๔๓/๓๖๐

๓)

การเกี่ยวพันด้วยเมถุน เจ็ด	๑๒๕-๑๓๔
คนทุศีล เจ็ด	๑๑-๒๑
ธรรมแห่งผู้ที่น่าเคารพ –	
– ของสหรัชมิก เจ็ด	๒๖๑/๒๖๒
ธรรมอันเป็นที่ตั้ง –	
– แห่งความเจริญ เจ็ด	๓๐๖/๓๐๗/ ๓๐๘/๓๐๙
โพชนงค์ เจ็ด	๒๒๒/๒๕๘/๔๕๑

องค์ของผู้ควรแก่ของต้อนรับ เจ็ด	
	๔๕๓-๔๕๕

๔

ความทุกข์ แปล	๑๓๕/๑๕๕/๑๕๖
ธรรมแห่งผู้ที่น่ารักของ –	
– สหรัสมิก แปล	๒๖๒
บุรุษพศ แปล	๑๕๕
ภิกษุที่ดี แปล	๒๖๓
มาพศ แปล	๑๕๕-๑๖๓
มูลเหตุแห่งความเสื่อม –	
– ของภิกษุ แปล	๑๑๕
มูลเหตุแห่งความไม่เสีย –	
– หาย แปล	๓๖๓
เสขธรรมมีองค์ แปล	๓๓๖/๓๓๓
องค์ของผู้เป็นเนื่อนาบุญ –	
– ของโลก แปล	๔๕๕/๔๖๐
องค์แห่งอริยกันตศีล แปล	๒๑๖
อริยมรรคมีองค์ แปล	๑๑๒/๑๕๓/๒๒๓/ ๒๒๔/๒๒๕/๒๒๖/๒๕๓/ ๒๕๒/๒๕๕/๓๐๐/๓๓๓
อริยสัมมาสมาธิมีองค์ แปล	๓๐๐

๕

ปรีชติธรรมมีองค์ เก้า	๑๐๓/๑๐๔/ ๑๐๕/๓๔๓/๓๔๘/๓๔๕
-----------------------	-----------------------------

๑๐		๑๑	
คนที่ประกอบด้วยอสังขาร สิบ	๑๖๗	คนเลี้ยงโคที่บกพร่อง สิบเอ็ด	๑๐๕
ความเห็นว่าเป็นจริงดังไปคนละทาง –		ปฏิจจสมุปบาทมีปัจจัยการ สิบเอ็ด	๑๔๘
– (ปัจเจกสังขตัญญู) สิบ	๒๖๕	ภิกษุที่ประกอบด้วย –	
เครื่องอยู่แบบพระอริยเจ้า สิบ	๒๖๗	– ความบกพร่อง สิบเอ็ด	๑๑๐
ภิกษุนาบุญที่ประกอบ –		องค์ของคนควรเลี้ยงโค สิบเอ็ด	๓๕๗
– ควบคู่ สิบ	๔๖๔	องค์ของภิกษุที่จะถึง	
มัจฉาทัญญู สิบ	๒๖๕	– ความเจริญ สิบเอ็ด	๓๕๘
ลำดับของการทำความเป็น –		อเสขธรรมมีองค์ สิบเอ็ด	๓๗๖
– พระอรหันต์ให้เต็ม สิบ ๒๒๖/๒๒๗			
สัตว์ที่ประกอบด้วยความเลว สิบ	๑๖๖	๑๖	
สิ่งที่นักบวชควรพิจารณา –		เครื่องทำจิตให้เสราหมอง สิบหก	๓๒๓
– เอง ๆ สิบ	๒๗๒	๑๗	
องค์ของการบรรลุธรรม สิบ	๒๒๖	สิ่งที่พึงจำนงหวัง สิบเจ็ด	๒๒๕
อเสขธรรมมีองค์ สิบ	๓๗๕	๑๘	
		โพธิปักขิยธรรม สามสิบเจ็ด	๒๕๓

พุทธวจน

ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์

คณะงานธรรม วัดนาป่าพง ปทุมธานี

จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ผู้สาธาณชน เป็นธรรมทาน
ไม่สงวนสิทธิ์ในการพิมพ์หรือเผยแพร่
(ในการพิมพ์หรือเผยแพร่ โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบ เพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล)
ขอคำปรึกษาข้อมูล, การจัดพิมพ์, เพลทหนังสือ เพื่อความสะดวกและประหยัดโปรดติดต่อ

- 1) คุณ สรชา โท. 081-513-1611
- 2) คุณ อารีวรรณ โท. 081-667-5455

